

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

ผ่านการรับรองคุณภาพของศูนย์ดัชนีอ้างอิงวารสารไทย
TCI (Thai-Journal Citation Index Center) กลุ่มที่ 2

การเมือง

POLITICS

การบริหาร

ADMINISTRATION

และกฎหมาย

LAW

ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2567

ISSN 1906-506X (Print)

ISSN 2697-4975 (Online)

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2567

ISSN 1906-506X (Print)/ ISSN 2697-4975 (Online)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานและทรรศนะทางวิชาการสาขารัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และนิติศาสตร์ ตลอดจนสาขาที่เกี่ยวข้อง

2. เป็นแหล่งข้อมูลในการเสนอผลงาน บทความ ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับงานวิจัย และข้อมูลท้องถิ่น ภาคตะวันออก รวมทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ

3. เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลในการค้นคว้าประกอบการศึกษาในระดับต่างๆ

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย เป็นวารสารวิชาการด้านการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ตลอดจนสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง มีกำหนดการตีพิมพ์เผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ (มกราคม - มิถุนายน และ กรกฎาคม - ธันวาคม)

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ยินดีรับพิจารณาบทความวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ บทวิจารณ์หนังสือ รายงานการสัมมนาด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง เพื่อตีพิมพ์ในวารสาร ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยเป็นวารสารทางวิชาการที่มีการพิจารณากลั่นกรองคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ ในลักษณะผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่งและผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Double-blind peer review) ทั้งนี้บทความจะต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์ดังกล่าวไม่น้อยกว่า 3 ท่านจากหลากหลายสถาบันและไม่ได้อยู่ในสังกัดเดียวกันกับผู้เขียนบทความ

เจ้าของ

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131

โทรศัพท์ 038-102369 ต่อ 150 , โทรสาร 038-393475

Homepage: <http://polsci-law.buu.ac.th/journal/>

ThaiJo: https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal

E-mail: polscilawjournal@gmail.com

กองบรรณาธิการ

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัมฤทธิ์ ขสสมศักดิ์
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.อนุสรณ์ ลีมนานี
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาษ
สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยรังสิต
ศาสตราจารย์ ดร.เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ
ข้าราชการบำนาญ
ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระวัฒน์ จันทิก
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยากร หวังมหาพร
วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยตรี ดร.ณัฐกริช เปาอินทร์
คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระ กุลสวัสดิ์
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิ แดงอ่อน
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร.ธีระพงษ์ ฐิริปาณิก
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Journal of Politics, Administration and Law

ดร.ญารุส อัครพัฒนานุกุล

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Professor Dr.Marco Brunazzo

Department of Sociology and Social Research, University of Trento, Italy

Adjunct Professor Dr.Markku Salomaa

Centre for East Asian Studies, University of Eastern Finland, Finland

Professor Filippo Lorenzon

School of Law, Dalian Maritime University, China

Dr.Zoumpoulia Amaxilati

Hillary Rodham Clinton School of Law, Swansea University, United Kingdom

Drs.Andy Fefta Wijaya

Faculty of Administrative Science, Brawijaya University, Malang, Indonesia

ผู้ประสานงานกองบรรณาธิการ

ดร.ณปภา จิรมงคลเลิศ

ดร.สุทธาทิพย์ จัปใจเหมาะ

นางสาวธารทิพย์ ภาวะวิภาต

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Journal of Politics, Administration and Law

Faculty of Political Science and Law,

Burapha University

Objectives

1. To promote and disseminate academic works and viewpoints relating to political science, Public administration, law and related fields.
2. To be a source of scholarly discussion, research publication, and practical Viewpoints from local issues in Thailand and worldwide
3. To be a repository of research literature and information for every education level.

Journal of Politics, Administration and Law has a particular interest in the link between political science, public administration theory and practice, law and a wide range of relevant themes. The journal also provides a professional forum for reporting on new experiences, new thinking and new ways of working among students, scholars, practitioners, policy shapers and socio-political activists. The journal is published two issues a year (January – June and July - December)

The Editorial Board welcomes the submission of research articles, review and seminar reports from the field of political science, public administration, law and related fields for publication from both academic and professional authors. Manuscript in English is also welcome. The manuscript must be sent to the Editorial Board and the author should consult notes for contributors appeared at the back cover of each issue. All manuscripts submitted will be subject to rigorous double-blind reviewing.

Journal of Politics, Administration and Law

Editorial Advisor

Asst. Prof. Dr. Samrit Yossomsakdi

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Editorial in Chief

Assoc. Prof. Acting Sub Lt.Dr. Ekkawit Maneethorn

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Editorial Board

Prof. Emeritus Dr. Anusorn Limmanee

Faculty of Political Science, ChulalongKorn University

Prof. Dr. Supachai Yavapapas

Institute of Public Administration and Public Policy, Rangsit University

Prof. Dr. Ruengwit Ketsuwan

Retired Government Official

Prof. Dr. Kriengkrai Charoenthanavat

Faculty of Law, ChulalongKorn University

Assoc. Prof. Dr. Thirawat Chuntuk

Faculty of Management Science, Silpakorn University

Assoc. Prof. Dr. Piyakorn Whangmahaporn

Graduate College of Management, Sripatum University

Asst. Prof. Second Lt. Dr. Nuttakrit Powintara

Graduate School of Public Administration, National Institute of Development

Administration (NIDA)

Asst. Prof. Dr. Teera Kulsawat

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Asst. Prof. Dr. Ratchanee Tangon

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Dr. Teeraphong Puripanik

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Dr. Yared Akarapattananukul

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

Prof. Dr. Macro Brunazzo

Jean Monet Chair in European Studies University of Trento

Adjunct Professor Dr. Markku Salomaa

Centre for East Asian Studies, University of Eastern Finland, Finland

Professor Filippo Lorenzon

School of Law, Dalian Maritime University, China

Dr. Zoumpoulia Amaxilati

Hillary Rodham Clinton School of Law, Swansea University, United Kingdom

Drs. Andy Fefta Wijaya

Faculty of Administrative Science, Brawijaya University, Malang, Indonesia

Coordinator

Dr. Napapha Jiramongkollert

Dr. Suttatip Jupjaimok

Miss Tharntip Pawawipat

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2567)

1. รองศาสตราจารย์ ดร.กิจฐเขต ไกรवास	สำนักวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระวัฒน์ จันทิก	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี
3. รองศาสตราจารย์ ร้อยตรี ดร.ณัฐกริช เปาอินทร์	คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
4. รองศาสตราจารย์พิเศษ ดร.ประทีป ทับอิตตานนท์	สำนักงานศาลยุติธรรม
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภิกษุศักดิ์ กัลยาณมิตร	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
6. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาญชัย จิตรเหล่าอาพร	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันวิจิต บุญโปร่ง	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
8. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เชิงชาญ จงสมชัย	วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
9. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พันตำรวจโท ดร.ไวพจน์ กุลาชัย	วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เขมมารี รักษ์ชูชีพ	นักวิชาการอิสระ
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วงพัทตร์ ภูพันธ์ศรี	นักวิชาการอิสระ
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อาภาศิริ สุวรรณานนท์	โรงเรียนการเมืองและกฎหมาย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระยุทธ พรพจน์ธนาศ	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตาภา พรยิ่ง	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
15. ดร.เพ่ง บัวหอม	เทศบาลตำบลบางเสา จังหวัดชลบุรี
16. ดร.เสริมสิทธิ์ สร้อยสอศรี	นักวิชาการอิสระ
17. ดร.บุญมณี ยี่หะ	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

18. ดร.นงนุช ศรีสุข	คณะวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว
19. ดร.ชนิสรา แก้วสวรรค์	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา
20. ดร.มาลัย ลีส่งสิทธิ์ลาสัย	นักวิชาการอิสระ
21. ดร.ชริตา พลพานิชย์	นักวิชาการอิสระ
22. ดร.ยิ่งศักดิ์ จิตตะโคตร	สำนักการแพทย์ทางเลือก กรมการแพทย์แผนไทย
23. ดร.ปริญญา สิริอิตตะกุล	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ สำนักงานยุติธรรมจังหวัดชลบุรี
24. ดร.มยุรี จำรัส	นักวิชาการอิสระ
25. ดร.คณิน วงศ์ใหญ่	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
26. ดร.จันทราทิพย์ สุขุม	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
27. ดร.พิมพ์กมล กองโกก	นักวิชาการอิสระ
28. พลตำรวจตรี ดร.พรชัย ขันดี	รองผู้บังคับการกองสวัสดิการ สำนักงานกำลังพล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
29. พันตำรวจเอกหญิง ดร.กษิรานันท์ เตชิตวรเศรษฐ์	กองบัญชาการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข
30. พันตำรวจเอก ดร.จิตพล กาญจนกิจ	คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
31. รองศาสตราจารย์ ดร.พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต	คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
32. รองศาสตราจารย์ ดร.รัชนี แดงอ่อน	คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
33. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระ กุลสวัสดิ์	คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
34. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุษณากร ทาวะรัมย์	คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
35. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุปราณี ธรรมพิทักษ์	คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
36. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชิต รัชตพิบูลภพ	คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
37. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรัมภา ไวยมุข	คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

38. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริศักดิ์ จิงถาวรณ

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

39. ดร.ภารดี ปลื้มโกศล

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

40. ดร.จิรายุทธิ์ สีม่วง

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

กำหนดเวลา ปีละ 2 ฉบับ (มกราคม - มิถุนายน และ กรกฎาคม - ธันวาคม)

การติดต่อ รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
169 ถนนลงหาดบางแสน ตำบลแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี 20131
โทรศัพท์ 038-393475 , 038-102369 ต่อ 115 โทรสาร ต่อ 102
Homepage: <http://polsci-law.buu.ac.th/journal/>
ThaiJo: https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal
E-mail: polscilawjournal@gmail.com

อัตราค่าสมาชิก โปรดดูใบสมัครหน้าสุดท้าย

อนึ่ง บทความทุกเรื่องที่ดีพิมพ์ในวารสารฯ จะได้รับการอ่านและการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ กองบรรณาธิการขอสงวนลิขสิทธิ์ ในการบรรณาธิการ และลำดับการตีพิมพ์ก่อน-หลัง ทั้งนี้ ถ้อยคำ ข้อเขียน ข้อคิดเห็นและข้อสรุปในบทความย่อและบทความทุกเรื่อง ถือเป็นผลงานวิชาการของผู้เขียน โดยกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

บรรณาธิการแถลง

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน พ.ศ. 2567) ได้จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนคณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา รวมถึงผู้สนใจทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานทางวิชาการด้านการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ตลอดจนสาขาที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยบทความวิจัย และบทความวิชาการ จำนวน 20 เรื่อง ซึ่งมีความหลากหลายในองค์ความรู้ ในฉบับนี้ขอเสนอบทความแรก เรื่อง การวิเคราะห์ความขัดแย้งทางการเมืองที่มาจากความแตกต่างระหว่างช่วงวัย โดยนางสาวธีราพร ทุมมานนท์ นางสาวภัคศรภักย์ เชื้อมเจริญพรกุล นางสาวสุภาวดี วรรณพฤษ และนายพรชัย พิริยะสันติ ความแตกต่างของแต่ละช่วงวัย (Generation) อาจส่งผลหลายอย่างในการใช้ชีวิตร่วมกันของคนในสังคมที่มาจากการเติบโตหรือการเลี้ยงดูและสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมือนกัน ส่งผลให้ความคิด ความรู้สึก พฤติกรรมในการใช้ชีวิตมีความแตกต่างกันออกไป ประกอบกับสถานการณ์ปัจจุบันทางการเมืองที่เข้ามากระทบกับทุกชีวิตของทุกคนในสังคม ส่งผลให้มุมมองทางการเมืองเปลี่ยนไปตามแต่ละช่วงวัยเช่นกัน จนก่อให้เกิดเป็นความขัดแย้งจากที่เห็นในปัจจุบันที่มีการเรียกร้องของกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ไม่เห็นด้วยกับความคิดทางการเมืองในรูปแบบเดิมที่คนรุ่นเก่าที่ยังคงยึดติดกับกรอบความคิดที่ยังมีความล้าสมัย ซึ่งมีความแตกต่างจากคนรุ่นใหม่ที่มีความคิดที่แตกออกไปจากมุมมองด้านเมืองในอดีตที่ผ่านมา กลุ่มคนเหล่านี้เติบโตมาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตของคนกลุ่มนี้ เห็นได้จากการแสดงออกทางการเมืองอยู่บ่อยครั้ง จนทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคม จากกรณีการศึกษาความขัดแย้งระหว่างช่วงวัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างทางความคิดด้านการเมืองนั้น พบว่าสิ่งที่ควรให้ความสำคัญที่สุดคือการยอมรับและเข้าใจในความแตกต่างซึ่งกันและกัน เพื่อให้ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยในบทความนี้ผู้เขียนได้เสนอเป็น 2 ทางออกในการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องวัฒนธรรมทางการเมืองโดยกระบวนปลูกฝังอบรมกล่อมเกลาก่อนทางการเมืองผ่านสถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษาอีกด้วย

บทความที่ 2 เรื่อง ยุทธศาสตร์การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองในยุคดิจิทัล โดย ดร.มนตรี วีรยางกูร และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุปราณี ธรรมพิทักษ์ ในสังคมสมัยใหม่จะมีพรรคการเมือง (political parties) ทำหน้าที่ในการเรียกร้องผลประโยชน์ (interest articulation) และรวบรวมกลั่นกรองผลประโยชน์ (interest aggregation) เพื่อเสนอต่อรัฐบาลในการกำหนดทางเลือกนโยบาย เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม หรือตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งพรรคการเมืองคือสถาบันหลักที่ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงระหว่าง “ภาครัฐ” กับ “ภาคประชาชน” โดยที่พรรคการเมืองจะนำเอาปัญหาหรือ

ความต้องการของประชาชนมาแปลงเป็นนโยบายของพรรค เพื่อนำนโยบายเหล่านั้นไปปฏิบัติ เมื่อได้รับเลือกตั้งเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหาร สอดคล้องกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 (2560) หมวด 2 การดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมือง มาตรา 23 (2) ร่วมกับประชาชนในการหาแนวทางการพัฒนาประเทศ และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างมีเหตุผล โดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจ และความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนประกอบกัน จะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองมีบทบาทสำคัญร่วมกับประชาชน ในการกำหนดนโยบายร่วมกันในการพัฒนาประเทศ ประกอบกับเป้าหมายการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติ การพัฒนาพรรคการเมืองให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและรองรับโมเดลการพัฒนาประเทศไทย 4.0 โดยยึดหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน (better governance, happier citizens) จะทำให้พรรคการเมืองสามารถเป็นที่ไว้วางใจและเป็นที่พึ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริง กล่าวคือพรรคการเมืองต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการทำงานของพรรคใหม่ กล่าวคือมีการเปิดกว้างและเชื่อมโยงกัน (open and connected government) โดยต้องมีความเปิดเผยโปร่งใส ในการพัฒนานโยบาย โดยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลการพัฒนานโยบายของพรรคการเมืองได้ หรือมีการแบ่งปันข้อมูลซึ่งกันและกัน และสามารถเข้ามาตรวจสอบการทำงานได้ ด้วยการใช้ประโยชน์จากข้อมูลขนาดใหญ่ (big data) และระบบดิจิทัลสมัยใหม่ในการกำหนดนโยบาย จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นจึงนำมาสู่การศึกษายุทธศาสตร์การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองในยุคดิจิทัล โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้พรรคการเมืองนำข้อเรียกร้องหรือความต้องการของประชาชน มาจัดทำนโยบายต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหา พัฒนาประเทศ ตลอดจนเสริมสร้างความสามารถทางการแข่งขันของประเทศต่อไป

บทความที่ 3 เรื่อง การร่วมขุมหนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา โดย นางสาวสาธิตา ลัตยพันธ์ ดร.โชติศา ขาวสนิท ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจเอก ดร.วิเชียร ต้นศิริคงคล และศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง การขุมหนุมสาธารณะนั้นถือเสมือนเป็นสิ่งที่สะท้อนวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เพื่อแสดงพลังแห่งเจตจำนงร่วมกัน ต่อฝ่ายผู้ที่จะสามารถทำให้เป้าประสงค์ของกลุ่มคนสำเร็จลงได้ สิทธิในการขุมหนุมจึงเป็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพานั้น มีความสนใจในการเข้าร่วมการขุมหนุมทางการเมืองเป็นอย่างมาก เห็นได้จากการขุมหนุมทางการเมืองที่เกิดขึ้น เช่น กิจกรรมจุดเทียนเขียนสันติ มหาวิทยาลัยบูรพา, การแขวนป้ายผ้าและโบยบินปลิวที่มีข้อความทางการเมือง, การแสดงออกทางสัญลักษณ์เพื่อแสดงจุดยืนทางการเมือง, บูรพาไม่เลื่อนเลือกตั้งในปี 2562, วังไถ่ลูงบางแสน, จุดเทียน เขียนคืน ความยุติธรรม, แฟลชม็อบบูรพาถามหาประชาธิปไตย, ผูกโบว์ขาวหน้าตึกคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, แฟลชม็อบหน้ามหาวิทยาลัยบูรพา, การขุมหนุมในการเรียกร้องให้หยุดคุกคามสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เป็นต้น และมีนิติตบางกลุ่มที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในระดับจังหวัด เช่น ม็อบแหลมแท่น มินิคาร์ม็อบ เป็นต้น และมีการร่วมขุมหนุมทางการเมืองระดับประเทศที่มีการรวมตัวกันในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะนิติตในคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ซึ่งมีการเรียนเกี่ยวกับการเมือง

การปกครอง การบริหาร และกฎหมาย จึงให้ความสนใจในการติดตามข่าวสารการเมืองเป็นอย่างมาก และมีความกระตือรือร้นที่ให้ความสนใจในการ เข้าร่วมการชุมนุมทางการเมืองเป็นจำนวนมาก ต่อเนื่องหลาย ๆ การชุมนุมทางการเมือง และบางกิจกรรมนิสิตในขณะดังกล่าวก็เป็นผู้ริเริ่มการชุมนุมทางการเมืองนั้น ๆ ขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาขั้นตอนและรูปแบบในการร่วมชุมนุมทางการเมืองว่าเป็นอย่างไร และสนใจศึกษาว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพาในระดับปริญญาตรี (วิทยาเขตชลบุรี) คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์

บทความที่ 4 เรื่อง การจ้างงานและคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข

อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดย รองศาสตราจารย์ ดร.โอฬาร ถิ่นบางเตียว ในจังหวัดชลบุรี โดยเฉพาะในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข เป็นพื้นที่ที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว การมีชายหาดบางแสน วอนนภา เขาสามมุข ฯลฯ ซึ่งเป็นพื้นที่ชายทะเลที่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ ที่เป็นเมืองหลวงมากนั้น บวกกับนโยบายการท่องเที่ยวที่รัฐบาลได้สนับสนุนอย่างมากในช่วงปี 2530 รวมถึงนโยบายขององค์กรปกครองท้องถิ่น เทศบาลเมืองแสนสุข ที่มุ่งพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางทะเลที่สำคัญ ชายหาดบางแสน หาดวอนนภา แหลมแท่น เขาสามมุข สถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล ฯลฯ นอกจากนั้นนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาและมุ่งส่งเสริมการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น โดยเฉพาะระดับมัธยมและระดับปริญญาตรี ทำให้มหาวิทยาลัยในภูมิภาคเกิดการเติบโตอย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกัน มหาวิทยาลัยบูรพาในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออก ที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ ก็เติบโตด้วยเช่นเดียวกัน จำนวนนิสิตที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้พื้นที่บริเวณรอบมหาวิทยาลัยเกิดร้านค้าและภาคบริการมากขึ้น เมื่อพิจารณาจำนวนแรงงานต่างด้าวในปี 2556 ที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานในจังหวัดชลบุรี 116,890 คน และในปี 2565 แรงงานต่างด้าวที่ได้รับใบอนุญาตทำงานในจังหวัดชลบุรี มีจำนวน 190,537 จำนวนแรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมาย นับจากปี 2556 จนถึงปี 2565 แม้จะเพิ่มขึ้นไม่มาก แต่ในความเป็นจริงยังคงพบแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายหลบหนีเข้าเมืองเพื่อเข้ามาทำงาน ดังปรากฏการทำงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เข้าจับกุมแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมายที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย โดยแรงงานต่างด้าวเองก็ต้องการเข้ามาทำงานในประเทศไทย ในส่วนของนายจ้างเองก็ต้องการแรงงานเพื่อเข้ามาทำงาน อันเนื่องมาจากงานบางประเภท คนไทยไม่ทำ รวมทั้งคุณลักษณะของแรงงานต่างด้าวที่มีความขยัน อดทน เพื่อส่งเงินกลับบ้าน จึงทำให้ทำงานอย่างแข็งขัน เป็นผลดีต่อกิจการของนายจ้าง จึงทำให้นายจ้างคนไทยจำนวนหนึ่งเลือกที่จะจ้างแรงงานต่างด้าว

อย่างไรก็ตาม แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งคือ สภาพการจ้างงานและคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว ที่ไม่ว่าจะด้วยการเข้ามาที่ถูกกฎหมายหรือไม่ การปฏิบัติต่อลูกจ้างตามกฎหมายรวมทั้งหลักมนุษยธรรมเป็นสิ่งสำคัญ ในบทความชิ้นนี้

จึงต้องการชี้ให้เห็นถึงพลวัตสภาพการจ้างงานและคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวปี 2556 และสถานการณ์ของการจ้างงานและคุณภาพชีวิตเมื่อเวลาผ่านไป เพื่อให้เห็นสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

บทความที่ 5 เรื่อง โอกาสและความท้าทายของกระบวนการรับสิทธิโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในประเทศไทย โดย นางสาวเหมือนพิมพ์ รอบคอบ “เด็กคืออนาคตของชาติ” ประโยคดังกล่าวเป็นสิ่งที่กล่าวกันมาในสังคมมาอย่างยาวนานและสะท้อนภาพได้อย่างชัดเจนว่าเด็กในวันนี้จะกลายเป็นบุคลากรและกำลังที่สำคัญของประเทศในวันข้างหน้า เมื่อก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ ยิ่งเป็นการตอกย้ำภาพความสำคัญของประชากรเด็กที่รัฐพึงต้องสนับสนุนในการยกระดับคุณภาพชีวิตแก่ช่วงวัยนี้ให้ได้มากที่สุดเพื่อที่เด็กเหล่านี้จะพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงปฐมวัยอันเป็นช่วงวัยที่สำคัญยิ่งต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาในด้านต่าง ๆ หากแต่กลุ่มเด็กที่เกิดในครอบครัวยากจนหรือครอบครัวที่เสี่ยงต่อความยากจนย่อมมีความเสี่ยงสูงต่อการพัฒนาและเติบโตอย่างสมวัย โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับความเท่าเทียมทางโอกาสในการเติบโตผ่านสวัสดิการเด็กเล็กในรูปแบบเงินอุดหนุนเพื่อเป็นหนึ่งในสร้างระบบคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษากระบวนการรับสิทธิของโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด และ 2) เพื่อศึกษาโอกาสและความท้าทายในกระบวนการรับสิทธิของโครงการรับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด เป็นการศึกษาโดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์จากเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก ผลการศึกษาพบว่า โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการเติบโตอย่างมีคุณภาพและเท่าเทียมกันภายในสังคมโดยเฉพาะเด็กจากครัวเรือนยากจน มีกระบวนการรับสิทธิที่สำคัญ 7 ขั้นตอน โดยขั้นตอนแรกคือการลงทะเบียนเพื่อรับสิทธิ ณ ที่ทำการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผ่านแอปพลิเคชันเงินเด็กและขั้นตอนที่สองคือการหาผู้รับรองสถานะครัวเรือนของผู้มีรายได้น้อย ซึ่งทั้งสองขั้นตอนเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรง ต่อมาขั้นตอนการตรวจสอบข้อมูล ขั้นตอนการประกาศรายชื่อและการคัดค้านสิทธิ จะเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและนำไปสู่ขั้นตอนการบันทึกข้อมูลเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลของโครงการและการตรวจสอบสิทธิเพื่ออนุมัติสิทธิ โดยเป็นหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ในส่วนของขั้นตอนการจ่ายเงินอุดหนุนจะเป็นหน้าที่ของกรมบัญชีกลาง และขั้นตอนสุดท้ายคือกรณีเปลี่ยนแปลงสิทธิและสิ้นสุดสิทธิจะดำเนินการใหม่เหมือนที่กล่าวมาข้างต้น จากการศึกษาถึงกระบวนการรับสิทธิพบว่ามิมีประเด็นโอกาส ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองที่ประสงค์ลงทะเบียน สามารถไปลงทะเบียนได้ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่อาศัยอยู่จริง ประเภทบุคคลที่สามารถให้การรับรองสถานะครัวเรือนมีความหลากหลาย และ ความพร้อมต่อการรับถ่ายโอนภารกิจโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้โอกาสในบางประเด็นกลับเป็นช่องว่างที่นำไปสู่ความท้าทายต่อกระบวนการรับสิทธิดังนี้ ความซับซ้อนของหลักเกณฑ์ที่กำหนดในการเข้ารับสิทธินำไปสู่ความเข้าใจผิดของผู้ประสงค์รับสิทธิ ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องขาดความเข้าใจในรายละเอียดต่อการดำเนินงานตามโครงการ ผู้ศึกษาจึงเสนอแนะว่าควร

ประชาสัมพันธ์โครงการเพิ่มขึ้น พิจารณาปรับปรุงกระบวนการรับสิทธิ เพิ่มช่องทางการรับเงินอุดหนุน และขยายโครงการเพื่อเป็นสวัสดิการสำหรับเด็กทุกคน

บทความที่ 6 เรื่อง การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดย นายกษิทธิ์ วิไลเลิศ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปริญญา เรืองทิพย์ รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทราวดี มากมี การเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการมีหลายประเภทไม่แน่นอนซึ่งในแต่ละประเภทมีความแตกต่างกันหากพิจารณาจาก SMEs ของประเทศไทยใน ปี พ.ศ. 2565 ที่มีอยู่ทั้งหมดประมาณ 3.178 ล้านราย จำแนกตามประเภทการจัดตั้งธุรกิจสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ประกอบด้วย 1) กลุ่มธุรกิจที่เป็นนิติบุคคล ส่วนใหญ่จัดตั้งในรูปของห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด 2) กลุ่มธุรกิจที่จัดตั้งใหม่หรือประกอบกิจการน้อยกว่า 3 ปี (จดทะเบียนพาณิชย์) ซึ่งยังเป็นกลุ่มที่มีปัญหาในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน แม้ว่าปัจจุบันสถาบันการเงินเริ่มให้ความสำคัญกับกลุ่มดังกล่าวมากขึ้น มีผลิตภัณฑ์สินเชื่อเป็นการเฉพาะ (Start up) ทั้งที่ใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันหรือใช้เฉพาะบุคคลค้ำประกัน แต่ก็ยังไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้เท่าที่ควร เพราะส่วนใหญ่ขาดการเตรียมตัวก่อนที่จะขอสินเชื่อ 3) กลุ่มธุรกิจขนาดย่อมที่มีอยู่เดิม ส่วนใหญ่เป็นร้านค้าที่จัดตั้งในรูปแบบบุคคลธรรมดา ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ของ SMEs ส่วนใหญ่จัดตั้งธุรกิจอย่างไม่เป็นทางการ (ไม่จดทะเบียนพาณิชย์) กลุ่มดังกล่าวมีปัญหาในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน โดยเฉพาะจากธนาคารพาณิชย์ ซึ่งจัดเป็นกลุ่มมีความเสี่ยงสูง วงเงินที่ขอสินเชื่อต่ำไม่คุ้มค่าในเชิงพาณิชย์ สำหรับสาเหตุหลักที่ผู้ประกอบการเข้าถึงแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงินได้ไม่มากนัก เนื่องจากความซับซ้อนเกี่ยวกับเงื่อนไขการให้สินเชื่อ ระยะเวลาในการอนุมัติสินเชื่อยาวนานของธนาคาร ผู้ประกอบการขาดหลักทรัพย์ค้ำประกัน แผนธุรกิจไม่ดีพอ ไม่มีการจัดทำระบบบัญชี ผู้ประกอบการไม่มีเครดิต ขาดความเข้าใจในการขอสินเชื่อ ขาดประสบการณ์ทำงาน ต้นทุนดอกเบี้ยสูง รวมถึงขาดการบริหารจัดการแหล่งเงินทุนที่ดี ปัญหาเหล่านี้ ล้วนบั่นทอนการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ทำให้สูญเสียโอกาสในการนำเงินทุนไปต่อยอดเพื่อสร้างรายได้ของผู้ประกอบการในส่วนภูมิภาค ดังนั้นหากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถปรับตัวและพัฒนาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้อย่างต่อเนื่อง ย่อมเพิ่มความได้เปรียบในการแข่งขันและสร้างโอกาสทางธุรกิจให้สามารถอยู่รอดได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ดังนั้น หากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมได้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ก็จะสามารถเตรียมพร้อมในการขอเข้ารับสนับสนุนสินเชื่อจากสถาบันการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้มีเงินทุนในการนำไปพัฒนาสินค้าและบริการให้มีคุณภาพ ทันสมัย ตรงต่อความต้องการของตลาด

บทความที่ 7 เรื่อง รูปแบบการจัดการภารกิจการสื่อสารของสำนักโฆษกรัฐบาล สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ประเทศไทย โดย นางสาวอารญา สุขหอม และรองศาสตราจารย์ ดร.ชัคตริย ระยสวัสดิ์

จากการศึกษาบทบาทองค์กรสื่อสารของรัฐบาลในประเทศต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับหน่วยงานโฆษก ซึ่งถือเป็นตัวแทนของรัฐบาล โดยมีการศึกษาองค์กรสื่อสารของประเทศต่าง ๆ จำนวน 11 ประเทศ โดยสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ ประเทศกลุ่มที่ 1 ประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ เยอรมนี สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส และแอฟริกาใต้ พบว่า โฆษกรัฐบาล เป็นตำแหน่งเทียบเท่ารัฐมนตรี มีการจัดตั้งหน่วยงานกลางขึ้นมาเพื่อดูแลงานสื่อสารโดยตรง เน้นการทำงานเชิงกลยุทธ์ กลุ่มที่ 2 ประเทศที่มีการปกครองระบอบกึ่งประชาธิปไตย ได้แก่ โปแลนด์ แมกซิโก และไทย พบว่าหน่วยงานสื่อสารของประเทศจะทำงานในลักษณะเชิงกลยุทธ์ เน้นการเผยแพร่ข่าวสารด้านนโยบาย กิจกรรม และยุทธศาสตร์ของรัฐบาลและกระทรวงต่าง ๆ และประเทศกลุ่มที่ 3 ประเทศที่มีการปกครองเผด็จการ ได้แก่ จีน พบว่าหน่วยงานสื่อสารในประเทศมีการปรับตัวโดยเปิดรับสื่อใหม่ มีการจัดการการกำกับดูแล สำหรับสำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ของประเทศไทย มีวิสัยทัศน์ “เป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนนโยบายด้านการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ของรัฐบาล” มีภารกิจในการแจ้งข่าวสาร ให้ข้อมูลเกี่ยวกับรัฐบาล การประชุม วาระงานประจำทำเนียบ และแจ้งข่าวสารที่สำคัญอื่น ๆ จากทำเนียบรัฐบาล

จากความเป็นมาของปัญหาตามที่ได้นำเสนอมา จะเห็นได้ว่าภารกิจด้านการสื่อสารของสำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเพราะจะเป็นการสร้างการรับรู้และความเข้าใจอันดีของประชาชนที่มีต่อรัฐบาล ความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการศึกษารูปแบบการจัดการภารกิจการสื่อสาร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการภารกิจการสื่อสารของสำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ของประเทศไทย

บทความที่ 8 ความคิดเห็นของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพาเกี่ยวกับความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว โดย นางสาวจิรัชญา บุรีรัตน์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุษณกร ทาวะรัมย์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุปรานี ธรรมพิทักษ์

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานแรกที่สุดและมีความสำคัญอย่างยิ่งของสังคม ถ้าเกิดครอบครัวมีปัญหา ก็จะส่งผลกระทบต่อบุคคลในครอบครัว และส่งผลเป็นปัญหาของสังคมได้ เมื่อกล่าวถึงปัญหาในครอบครัวนั้นแล้วไม่ได้เลยที่จะกล่าวถึงปัญหาด้านความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาด้านความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่มีมานานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ปัญหาที่น่าสนใจที่เราจะพบเห็นตามข่าวหรือพบเห็นจากบุคคลใกล้ตัวคือปัญหาการใช้ความรุนแรงระหว่างคู่รัก ที่ผู้หญิงเป็นฝ่ายถูกระทำไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงทางร่างกายหรือความรุนแรงทางจิตใจ ปัญหาเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องส่วนตัวแต่เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลที่ถูกกระทำ คนรอบข้าง รวมถึงส่งผลกระทบต่อสังคม มีผู้หญิงจำนวนมากที่ถูกทำร้ายร่างกายจากคู่รักที่ขึ้นชื่อว่าสามีหรือคนรักของตนเอง ผลที่เกิดจากการถูกทำร้ายนั้นไม่ใช่เพียงแค่บาดแผลที่พวกเขาได้รับเท่านั้น แต่ยังเป็นจิตใจที่ต้องทนทุกข์ทรมาน

หาวเคราะห์ รวมถึงปัญหาอื่น ๆ ที่ตามมาอีกมากมาย จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงที่สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกประเทศ ทุกวัฒนธรรม และความรุนแรงนั้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอีกด้วย ดังนั้น บทความวิจัยนี้จึงสะท้อนให้เห็นมุมมองของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นกับผู้หญิง ซึ่งจักเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวต่อไป

บทความที่ 9 เรื่อง ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ โดย นายจรัสพล ชนะสิทธิ์ และรองศาสตราจารย์ ดร. อนุจักร ชินสาร จากยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 4 ปี พ.ศ. 2560 - 2564 ที่มุ่งพัฒนาและบูรณาการด้านการท่องเที่ยวและกีฬา สร้างเสริมความเติบโตทางเศรษฐกิจแลสังคมของประเทศ และยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาอุตสาหกรรมกีฬาและการเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม ซึ่งส่งเสริมการเติบโตของอุตสาหกรรมกีฬา และการกีฬาเพื่อการท่องเที่ยวและนันทนาการ โดยการจัดให้มีการส่งเสริมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงกีฬา การพัฒนาเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเชิงกีฬา รวมไปถึงมีการจัดทำข้อมูลทางสถิติสำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา การพัฒนาเมืองต้นแบบ เพื่อเป็นโมเดลให้กับเมืองอื่นๆ นำไปเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในพื้นที่ของตน จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งได้รับการคัดเลือกให้เป็น 1 ใน 6 จังหวัดเมืองกีฬา (Sports city) แผนยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัดศรีสะเกษ 2566-2570 มีการกำหนดแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาร่วมกับจังหวัดบุรีรัมย์ และนครราชสีมาไว้ชัดเจน โดยได้กล่าวไว้ใน ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาการท่องเที่ยวบูรณาการ ข้อที่ 5 ไว้ว่า พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ ศรีสะเกษ นครราชสีมา โดยส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมกีฬาให้ครอบคลุมทุกมิติ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทั้งจากการกีฬาและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้จากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด และมีความพร้อมทั้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว และความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่น แต่ยังคงขาดซึ่งแผนยุทธศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม รวมถึงการจัดการหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ ให้สามารถทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาจังหวัดศรีสะเกษ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนยุทธศาสตร์จังหวัดที่ตั้งไว้

บทความที่ 10 เรื่อง การประเมินผลการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชนบท โดย ดร.สุภาณี นวกุล ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว ด้านเศรษฐกิจ อันเป็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ของยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) นับเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่ต้องขับเคลื่อน และหากพิจารณาที่ตั้งของจังหวัดชัยนาท พบว่า เป็นจังหวัดที่เหมาะสมในการพักการใช้รถเพื่อ

เปลี่ยนอริยาบททั้งพักผ่อนและท่องเที่ยว เพื่อการเดินทางต่อไป เป็นจุดกึ่งกลางสำหรับการพักของคนใช้ทางระหว่างภาคเหนือกับภาคกลาง ซึ่งศูนย์บริการทางหลวงจังหวัดชัยนาท ที่เปิดบริการตั้งแต่ปี พ.ศ.2545 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัด สอดคล้องกับเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติและยุทธศาสตร์การพัฒนากองทุนพัฒนาท้องถิ่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏในปัจจุบัน เป็นศูนย์การบริการของภาครัฐที่มีจุดแข็งด้านทำเลที่ตั้งและสาธารณูปโภค มีโอกาสอย่างมากในการพัฒนาให้เป็นสถานที่ที่ผู้ใช้ทาง ทั้งนักท่องเที่ยว นักทัศนาจร นักธุรกิจ และประชาชนทั่วไป แต่จากสถานะเศรษฐกิจ รวมทั้งภาวะวิกฤติของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ศูนย์บริการทางหลวงจังหวัดชัยนาทประสบปัญหาที่สำคัญ คือ มีผู้ใช้บริการจำนวนน้อยลงอย่างมาก จนทำให้ผู้ประกอบการไม่สามารถทำกำไรจากการจำหน่ายสินค้าหรือบริการได้ อีกทั้งผู้ใช้บริการแสดงความเห็นทางลบจำนวนมากต่อการบริการทั้งห้องน้ำ และร้านอาหารในสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้ศูนย์บริการทางหลวงจังหวัดชัยนาทจึงซบเซามาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะวิกฤติของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และมีผลต่อการลดลงของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัด

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำการประเมินผลการบริการของศูนย์บริการทางหลวงจังหวัดชัยนาท ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลอุตะเถา อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท บนทางหลวงหมายเลข 32 ตอนสี่แยกชัยนาท ถึงสี่แยกหางน้ำสาคร ระหว่าง กม. 185+504 + กม. 185+604 มีเนื้อที่ประมาณ 5 ไร่ พื้นที่ใช้สอย 1,600 ตารางเมตร และมีอาคารศูนย์บริการและสาธารณูปโภคครบครัน อีกทั้งยังเป็นจุดจำหน่ายสินค้าและบริการของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) ของจังหวัด เพื่อให้ได้ข้อมูลว่า การบริการของศูนย์บริการทางหลวงมีผลสำเร็จด้านใด อยู่ในระดับใด ควรปรับปรุงในเรื่องใดบ้าง อันจะนำสู่ข้อมูลเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาศูนย์บริการทางหลวงจังหวัดชัยนาทต่อไป

บทความที่ 11 เรื่อง การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรีที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เพื่อยกระดับจังหวัดเพชรบุรีสู่เมืองสร้างสรรค์ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ประสพชัย พูลนันทน์ รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระวัฒน์ จันทิก รองศาสตราจารย์ ดร.มนัสสินี บุญมีศรีสง่า ดร.ปริญญญา หรุ่นโพธิ์ ดร.ธงชัย ทองมา ดร.สุรภัทร์ พิไชยแพทย์ และนางสาวกนกอร เนตรชู การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของชุมชน ความพร้อม และศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยวในย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี และเพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวในย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสำรวจเชิงพื้นที่ และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้นำชุมชน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผลการวิจัย จากการสำรวจเก็บข้อมูลศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองเพชรบุรี พบว่ามีความโดดเด่นหลากหลายด้าน โดยเฉพาะการเป็นเมืองประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่ยังคงมีความเป็นของแท้ดั้งเดิม มีความสมบูรณ์ เห็นได้จากจำนวนวัดวาอารามที่เก่าแก่สืบย้อนไปได้ไกล อาทิ วัดกำแพงแลงซึ่งเก่าแก่จนถึงสมัยลพบุรี วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดเกาะวัดเขaban ไคอิฐ ซึ่งเป็นตัวอย่างสำคัญของวัดในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อเข้าสู่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตัวเมือง

เพชรยังมีความโดดเด่นในฐานะเมืองที่มีพระราชวังตั้งอยู่ถึง 2 แห่ง คือ พระนครคีรี และพระรามราชนิเวศน์ บ่งบอกถึงความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเพชรบุรีในฐานะเมืองที่ใกล้ชิดกับราชวงศ์จักรีเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งยังมีชุมชนเก่าแก่ที่มีศักยภาพเพียงพอต่อการพัฒนาเพื่อรับนักท่องเที่ยว ที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวจำนวนหนึ่งได้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยววัดวาอารามต่าง ๆ เพื่อให้พระและชื่นชมความงดงามของงานช่างโบราณ รวมทั้งท่องเที่ยวพระราชวังอยู่เนือง ๆ แต่นับได้ว่ายังมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางสู่อำเภออื่น ๆ ที่มีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ดังนั้นเพื่อเป็นการดึงดูดหรือประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางเข้าสู่เมืองเพชรบุรีมากขึ้น ทางคณะผู้วิจัยจึงได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ จัดเสวนาเรื่อง “เมืองเพชร: เพชรแห่งการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม” มีการถ่ายทอดผ่าน FACEBOOK เพื่อประชาสัมพันธ์คุณค่าเมืองเพชรไปสู่สาธารณชน นอกจากนี้ทางคณะวิจัยยังลงพื้นที่สำรวจแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเมืองเพชรเพื่อจะจัดทำ E-BOOK เผยแพร่สู่สาธารณะ และดำเนินการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว ย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี ที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เพื่อยกระดับจังหวัดเพชรบุรีสู่เมืองสร้างสรรค์

บทความที่ 12 เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่าง โดยนางสาวณณดา ทวีสุวรรณ สถานการณ์ตลาดอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่างประเทศไทย มีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง แสงสว่างที่เกิดจากอุปกรณ์ไฟฟ้า เป็นปัจจัยที่สำคัญต่ออวัยวะการมองเห็น และการทำงานในมนุษย์ ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการมองเห็น จึงเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และลดผลเสียต่อสายตาที่อาจก่อให้เกิดความเมื่อยล้า อาจเป็นสาเหตุที่นำไปสู่อุบัติเหตุ จากการศึกษาผลกระทบในลักษณะต่าง ๆ ของ แสง เช่น สี ความเข้มของแสง ความยาวคลื่น รูปร่าง ลักษณะและตำแหน่งของแสงที่มีผลกระทบทางสรีรวิทยาและจิตวิทยาของมนุษย์ พบว่า แสง และประสิทธิภาพการมองเห็นของมนุษย์ รวมถึงในแง่ของนาฬิกาชีวิต (Biological rhythms) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการหลั่งฮอร์โมนเมลาโทนินที่มีอิทธิพลต่อความยาวคลื่นของแสงสว่าง ส่งผลให้มนุษย์ตื่นตัว และยังพบอีกว่าผลกระทบของแสงสว่างต่อมนุษย์ทั้งในด้านสรีรวิทยาและจิตวิทยารวมถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการสื่อสาร และการตอบสนองทางจิตวิทยาในเชิงบวก และเชิงลบ หากพิจารณาถึงความสำคัญทางด้านองค์กร หน่วยงานและสถานประกอบ การออกแบบและจัดแสงในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สร้างแรงบันดาลใจในด้านทัศนคติ พฤติกรรม และปฏิสัมพันธ์ของผู้ปฏิบัติงานซึ่งจะช่วยส่งเสริมคุณภาพของสภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงานก่อให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพของการทำงานสะท้อนถึงระบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค และดังนั้น คำใช้จ่ายในการออกแบบระบบแสงสว่าง การจัดสภาพแสงสว่างถือเป็นปัจจัยหนึ่งในการพิจารณาความคุ้มค่าของการบริหารจัดการ

แต่องค์กรจำเป็นต้องวิเคราะห์และให้ตระหนักถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่จะสามารถเพิ่มผลผลิต เพิ่มประสิทธิภาพของการทำงาน สุขสบาย ความสะดวก ความพึงพอใจ ก่อให้เกิดพฤติกรรมในเชิงบวก และระบบความปลอดภัยในสภาพแวดล้อมการทำงานของผู้ปฏิบัติงานที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจดำเนินการศึกษาปัจจัยที่มีส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่าง เพื่อดำเนินการศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยให้ได้คำตอบผลการวิจัย แล้วนำผลการวิจัยไปพัฒนาพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่างต่อไป

บทความที่ 13 เรื่อง ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อนาคารอาคาร
สงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ โดย นางสาวอรรณ จำปาศรี จากความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรบุคคลทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งการดูแลขององค์กร ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพตลอดจนความสามารถให้ดียิ่งขึ้นเรื่อย ๆ สร้างความก้าวหน้าให้เป็นรูปธรรม และความภาคภูมิใจกับองค์กร ทั้งยังเป็นการรักษานักงานไว้ให้ต้องการร่วมงานกับองค์กรในระยะยาว ส่งผลให้บุคลากรเกิดความผูกพันที่มีต่อองค์กร จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร กลุ่มพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อนาคารอาคารสงเคราะห์ ซึ่งธนาคารอาคารสงเคราะห์ทั่วประเทศ จำนวน ซึ่งพนักงานมีหน้าที่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายสินเชื่อ ควรมีความรู้พื้นฐานบางอย่างที่สำคัญต่อหน้าที่การทำงานโดยตรง ประกอบด้วย ความรู้ด้านบัญชี ความรู้ด้านการเงิน ความรู้ทางด้านเศรษฐศาสตร์และการเมือง ความรู้ด้านการจัดการ ความรู้ด้านการตลาด ยังพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการทำงานที่จะต้องตระหนัก ได้แก่ ข้อจำกัดทางด้านบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาระบบ ทำให้การดำเนินงานเกิดความล่าช้า บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบวิเคราะห์ข้อมูลไม่เพียงพอ เพิ่มอัตราค่าลงให้เหมาะสมและเพียงพอกับปริมาณงานที่ได้รับมอบหมาย ข้อมูลที่ได้รับจากระบบการพิจารณาสินเชื่อของธนาคาร (LOS) ไม่ครบถ้วนเนื่องจากพนักงานสาขาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์สินเชื่อ (DEC) ไม่ได้บันทึกข้อมูลสำคัญลงระบบหรืออยู่ระหว่างขอเอกสารเพิ่มเติม ฯลฯ ทำให้ไม่สามารถตรวจจับตามเงื่อนไขที่กำหนดได้ และสาขาหรือส่วนงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการบันทึกข้อมูลลูกค้าลงระบบการพิจารณาสินเชื่อ (LOS) ให้ถูกต้อง ครบถ้วน และรวดเร็ว เพื่อให้ระบบสามารถประมวลผลเงื่อนไขการตรวจจับได้อย่างแม่นยำ และมีประสิทธิภาพ เพื่อนำเอาผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้การรักษานักงานไว้ให้ต้องการร่วมงานกับองค์กรในระยะยาว ปรับปรุงและพัฒนาเงื่อนไข การตรวจจับพฤติกรรมของกลุ่มมิฉาชีพให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และอย่างรวดเร็ว และพัฒนาระบบหรือจัดหาระบบที่สามารถคาดการณ์พฤติกรรม หรือเจตนาของลูกค้าได้อย่างแม่นยำและรวดเร็ว ในรูปแบบ Machine Learning สามารถป้องกันกลุ่มมิฉาชีพหรือผู้ที่มีเจตนาทุจริตในการยื่นขอสินเชื่อ ตลอดจนการผูกพันที่มีต่อองค์กรพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อนาคารอาคารสงเคราะห์ต่อไป

บทความที่ 14 เรื่อง การตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด โดย นายสิทธิธิติโชค ปรางแก้ว ปัจจุบันองค์กรต่าง ๆ ในภาคธุรกิจต้องเผชิญกับสถานะความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อมการดำเนินงานซึ่งรวมถึงสถานะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องกะทันหันรุนแรงและการแข่งขันที่ซับซ้อนขึ้น ธุรกิจอุตสาหกรรมก่อสร้างก็เช่นเดียวกันที่จะต้องได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโลกาภิวัตน์ ประกอบกับผลของวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2541 ทำให้ธุรกิจในอุตสาหกรรมก่อสร้างได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง เช่น บริษัทรับเหมาก่อสร้าง ได้รับผลกระทบไปด้วย และหากบริษัทสามารถพ่วงกิจการหรือประกอบธุรกิจให้สามารถยื่นมือช่วยเหลือได้จึงจำเป็นที่จะต้องมีการบริหารจัดการในงานหรือโครงการที่ดีมีประสิทธิภาพเท่านั้นจึงจะสามารถแข่งขันกับคู่แข่งในตลาดได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีกระบวนการด้านการบริการที่ดีเพื่อให้สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าได้มากที่สุดหรือสร้างความพึงพอใจสูงสุดเนื่องจากสถานประกอบการส่วนมากมีการกำหนดราคาสินค้าที่ไม่แตกต่างกัน ดังนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การบริการ จากเหตุผลและความจำเป็นในการสร้างการบริการที่ดี ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้าใช้บริการจากบริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด เพื่อเป็นประโยชน์ในการสร้างกระบวนการบริการที่ดีเป็นแนวทางในการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้าที่มาใช้บริการกับบริษัท

บทความที่ 15 เรื่อง การตัดสินใจเลือกซื้ออาหารทะเลสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร โดย นางสาวปณชิตา พิพิษฐกุล และ ดร.อาภรณ์ คุระเอียด งานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารทะเลสำหรับร้านอาหารกรุงเทพมหานครมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยรูปทรงลักษณะของอาหารทะเล ปัจจัยความเหมาะสมกับสภาพใช้งาน ปัจจัยข้อห้ามการใช้งาน ปัจจัยทางด้านรสสัมผัส ปัจจัยทางด้านโภชนาการ ปัจจัยทางด้านสภาพดินฟ้าอากาศ และการตัดสินใจเลือกใช้อาหารทะเลสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยรูปทรงลักษณะของอาหารทะเล ปัจจัยความเหมาะสมกับสภาพใช้งาน ปัจจัยข้อห้ามการใช้งาน ปัจจัยทางด้านรสสัมผัส ปัจจัยทางด้านโภชนาการ ปัจจัยทางด้านสภาพดินฟ้าอากาศ กับ การตัดสินใจเลือกใช้อาหารทะเลสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร และ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างมีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้ออาหารทะเลสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ในกลุ่มตัวอย่างร้านอาหารตามวิธีการจำแนกของกรุงเทพมหานครที่ผ่านการประเมินเกณฑ์อาหารปลอดภัยปี 2565 คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างวิธีเปิดตารางเครชีและมอร์แกน จำนวน 377 ด้วยเครื่องมือแบบสอบถาม 8 ส่วน ประกอบด้วย แบบสอบถามตรวจสอบรายการ (Checklist) และแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น แบบมาตร

ประมาณค่า (rating scale) บ่งบอกให้ทราบถึงลักษณะความเข้มของความคิดเห็น ความรู้สึก เจตคติ วิเคราะห์ ข้อมูลด้วยสถิติ T-test, ANOVA, Pearson correlation

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาพรวมของปัจจัยรูปทรงลักษณะของเมลามีน ความเหมาะสมกับสภาพใช้งานของเมลามีน ข้อห้ามการใช้งานของเมลามีน ทางด้านรสนิยมทัศนคติใช้ภาชนะเมลามีน ทางด้านโฆษณา ภาชนะเมลามีน ทางด้านสภาพดินฟ้าอากาศซื้อสินค้า และการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีน ระดับมากที่สุด 2) เพศ ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน การตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p < .05$ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร และ ควรทำการวิจัยในลักษณะการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจการใช้ภาชนะ และควรทำการวิจัยในเชิงคุณภาพเกี่ยวข้องกับกลุ่มสถานประกอบการเครือข่าย ธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมที่ในและต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศอินเดีย จีน และสิงคโปร์ ก่อให้เกิด ประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

บทความที่ 16 เรื่อง Evaluating the Structural Dimensions of Trust in Supervisors at Thai Universities Using SmartPLS By Apichaya Niwes Waiphot Kulachai Teera Kulsawat Thanpitcha Sarmart Somkid Petprasert and Passanan Phuangthuean This study validated the Trust in Supervisors scale using Covariance- Based Structural Equation Modeling (CB- SEM) via SMARTPLS software, analyzing data from 215 employees at nine Thai universities. The focus was on the Trust in Supervisors construct and its components - Ability, Benevolence, and Integrity. Confirmatory Factor Analysis (CFA) demonstrated a robust measurement model with high factor loadings, excellent internal consistency reliability, and substantial average variance extracted (AVE). Discriminant validity confirmed the distinctiveness of the constructs, enhancing the theoretical framework's credibility. Structural model analysis revealed significant relationships between Trust in Supervisors and employees' perceptions of supervisors' competencies, goodwill, and integrity, underscoring trust's role in fostering positive organizational climates and enhancing employee well-being and performance. Despite limitations such as geographical and sectoral specificity and the cross-sectional nature of the data, this study advances the understanding of trust dynamics in organizations. Future research should explore trust-related phenomena longitudinally across diverse settings and incorporate qualitative methods for deeper insights into trust formation and its organizational implications.

บทความที่ 17 เรื่อง ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรีเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ คุณปลื้ม วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรีในการแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมโดยการใช้อำนาจออกคำสั่งกรณีมีเหตุฉุกเฉินหรือเหตุอันตรายต่อสาธารณชนที่เป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อชีวิตร่างกายหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนหรือก่อความเสียหายต่อทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐเป็นอันมากและผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือขัดขวางการปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวย่อมมีโทษและเพิ่มโทษสำหรับผู้ขัดขวางเป็นก่อให้เกิดอันตรายหรือความเสียหายจากภาวะมลพิษตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 9 ประกอบมาตรา 98

จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มิได้กำหนดคำจำกัดความของคำว่า “เหตุฉุกเฉิน” และ “เหตุอันตรายต่อสาธารณชน” จึงก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการตีความและการใช้อำนาจตามมาตรา 9 ประกอบมาตรา 98 ของนายกรัฐมนตรีจนนำไปสู่ปัญหาบางประการที่ควรจะใช้อำนาจแก้ไขปัญหามลพิษแต่ก็ไม่ได้ใช้อำนาจทั้งที่เป็นเหตุฉุกเฉินและเป็นเหตุอันตรายต่อสาธารณชนโดยตรง ซึ่งถ้าให้อำนาจแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดในการออกคำสั่งแก้ไขปัญหาก็ทันทั่วทั้งภายในจังหวัดของตนเองซึ่งมีความใกล้ชิดกับข้อเท็จจริงมากกว่าที่จะรอคำสั่งมอบหมายจากนายกรัฐมนตรี นอกจากนั้นการใช้อำนาจตามมาตรา 9 ถือว่าเป็นอำนาจซ้ำซ้อนกับมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่กำหนดไว้ในหมวดว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เรียกว่าเป็นการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในลักษณะทั่วไปจึงก่อให้เกิดความสับสนของผู้ปฏิบัติตามกฎหมายโดยเฉพาะผู้ประกอบการโรงงาน หรือเกษตรกรผู้ประกอบการเลี้ยงดูครอบครัวที่จะต้องได้รับโทษตามมาตรา 98 ซึ่งเห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศเป็นเกษตรกรหาเลี้ยงชีพที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งที่ออกตามมาตรา 9 และต้องรับโทษตามมาตรา 98

จากการศึกษาข้อเสนอแนะให้เพิ่มเติมคำจำกัดความของคำว่า “เหตุฉุกเฉิน” และ “เหตุอันตรายต่อสาธารณชน” และให้อำนาจแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดในการประกาศเหตุฉุกเฉิน หรือเหตุอันตรายต่อสาธารณชนได้เองโดยไม่ต้องรอคำสั่งมอบหมายจากนายกรัฐมนตรี และควรกำหนดบทลงโทษในกรณีที่เป็นบุคคลยากจนหรือมีเจตนาประกอบอาชีพโดยไม่รู้ว่ามีคำสั่งของนายกรัฐมนตรีที่ได้ห้ามกระทำการกรณีหนึ่งกรณีใดตามคำสั่ง

บทความที่ 18 การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ โดย นางสาวรุ่งเพชร เหลี่ยมเพชร การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพของประเทศไทยเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา มลรัฐเท็กซัส มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศเนเธอร์แลนด์ เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้รองรับการพิจารณาคดีและสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ เกี่ยวกับประเภทคดีที่สามารถสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ การสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีของจำเลยในคดีอาญา ข้อจำกัดเกี่ยวกับความบกพร่องทางกายหรือจิตของจำเลยหรือพยานที่ปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ การยื่นคำร้องหรือการให้ความยินยอมของจำเลยหรือคู่ความฝ่ายอื่น เพื่อให้การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพมีมาตรฐานทางกฎหมายรองรับและสามารถคุ้มครองสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีอาญาได้เทียบเท่ากับการพิจารณาและสืบพยานโดยจำเลยปรากฏตัวต่อหน้าศาล

บทความที่ 19 เรื่อง หลักความยินยอมในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล : การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของสหภาพยุโรป สาธารณรัฐเกาหลี และราชอาณาจักรไทย โดย นางสาวกิตติมา คงสำรวย ศาสตราจารย์ ดร.สรารัฐ ปิตียาศักดิ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ วนาพิทักษ์ บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิส่วนบุคคลและหลักความยินยอมในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (2) ศึกษากฎหมายและหลักเกณฑ์การใช้หลักความยินยอมในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป สาธารณรัฐเกาหลี และราชอาณาจักรไทย (3) ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับหลักความยินยอมในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยเปรียบมาตรฐานสากลของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรป และสาธารณรัฐเกาหลี (4) ศึกษาหาแนวทางปรับปรุงการใช้หลักความยินยอมในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย และได้มาตรฐานสากล

ผลการศึกษาพบว่า (1) สิทธิความเป็นส่วนตัวเป็นสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองทางกฎหมายผู้อื่นไม่สามารถก้าวล่วงได้ยกเว้นได้รับความยินยอมจากผู้นั้น (2) โดยหลักการให้ความยินยอมที่แท้จริงนั้นจะต้องเป็นไปโดยอิสระ ชัดเจน รับทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และสามารถเพิกถอนความยินยอมเมื่อใดก็ได้ (3) ในปัจจุบันการใช้หลักความยินยอมในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยยังมีความเสี่ยงการนำไปปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมาย ต่างจากสหภาพยุโรปที่มีระบบการบังคับใช้กฎหมายที่มีประสิทธิภาพ และแนวคำวินิจฉัยของศาลสหภาพยุโรปจะคำนึงหลักสิทธิมนุษยชนมากกว่าการอ้างความมั่นคงอย่างกว้างขวางของรัฐ และกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสาธารณรัฐเกาหลีที่กำหนดการขอความยินยอมไว้ทุกขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล รวมทั้งกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ทำให้ลดปัญหาการตีความและการใช้ดุลยพินิจของหน่วยงานควบคุมข้อมูล (4) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ

ให้ปรับปรุงพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 โดยการนำแนวทางที่มีประสิทธิภาพของสหภาพยุโรป และสาธารณรัฐเกาหลี มาปรับใช้ในส่วนที่เข้ากับบริบทของสังคมไทย

และบทความสุดท้ายของฉบับนี้ บทความที่ 20 เรื่อง กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่รองรับการพัฒนาเมือง: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างต่างประเทศ ประเทศไทยและเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดย ดร.พิมพ์กมล กองโชค และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลไกทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่เพื่อรองรับการพัฒนาเมืองในประเทศ ไทยและเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เพื่อนำไปสู่การสร้างข้อเสนอแนะทางกฎหมายสำหรับการจัดการพื้นที่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ผลการวิจัยพบว่า กฎหมายต่างประเทศเน้นการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการทำผังเมืองและพัฒนาเมือง แต่ในประเทศไทย ภายใต้พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 หน่วยงานที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและจัดทำผังเมือง คือ กรมโยธาธิการและการผังเมือง ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการส่วนกลางควบคู่ไปกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งไม่สะท้อนให้เห็นถึงการกระจายอำนาจการบริหารราชการ โดยตัวอย่างที่ปรากฏในต่างประเทศ อีกทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นไปอย่างไม่สมบูรณ์ กล่าวคือ ประชาชนมีโอกาสดำเนินการและตรวจสอบเพียงบางกรณีหรือภายใต้เงื่อนไขบางประการอันขัดต่อแนวคิดเรื่องการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ในส่วนของพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 ก็มีปัญหาทางกฎหมายในหลายแง่มุมที่นำมาซึ่งการเรียกร้องขององค์กรภาคประชาชน โดยเฉพาะในประเด็นอำนาจของคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษ และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ต่ำกว่ามาตรการที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 ซึ่งอาจทำให้โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน คณะผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาใน 3 ระยะ กล่าวคือ 1) ระยะสั้น ควรกำหนดมาตรการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 ในระดับที่เท่าเทียมกับที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 เพื่อให้เกิดมาตรฐานเดียวกันในการรับรองสิทธิของประชาชน 2) ระยะกลาง ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในส่วนที่ประชาชนถูกจำกัดสิทธิในการเสนอแก้ไขและการทบทวนผลการใช้บังคับผังเมืองในทำนองเดียวกับที่กำหนดไว้ในกฎหมายต่างประเทศ อีกทั้งวางแนวปฏิบัติในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนและจัดทำผังเมืองให้ครบทุกประเภท 3) ระยะยาว ประเทศไทยควรมีกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการทำประชาพิจารณ์เพื่อกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการรับฟังความเห็นของ

ประชาชนและนำเอาความเห็นดังกล่าวไปสู่การกำหนดนโยบายอย่างแท้จริง หากในอนาคตมีกฎหมายเกี่ยวกับการทำประชาพิจารณ์แล้ว ควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 โดยเพิ่มเติมการทำประชาพิจารณ์ให้เป็นอีกวิธีหนึ่งในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำผังเมืองด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติในต่างประเทศ

ขอขอบคุณอย่างสูง
รองศาสตราจารย์ ว่าที่เรือตรี ดร.เอกวิทย์ มณีธร
บรรณาธิการ

สารบัญ

บทที่ 1

1 - 15

การวิเคราะห์ความขัดแย้งทางการเมืองที่มาจากความแตกต่างระหว่างช่วงวัย

Analysis of Political Conflicts Arising from Different Generations Gap

ธีราพร ทูมมานนท์ (Theeraporn Tummanon)

ภักสรกัญญ์ เชื้อมเจริญพรกุล (Paksornkan Cheamcharoenpornkul)

สุภาวดี วรรณพฤกษ์ (Supawadee Wannapuek)

พรชัย ปิริยะสันติ (Pornchai Piriyasanti)

บทที่ 2

16 - 33

ยุทธศาสตร์การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองในยุคดิจิทัล

Strategic Policy Making of Political Parties in the Digital Era

มนตรี วีระยางกูร (Montri Verayangkura)

สุปราณี ธรรมพิทักษ์ (Supranee Thammaphithak)

บทที่ 3

34 - 50

การร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา

Participation in Political Demonstration of Burapha University Students

สาธิตา สัตยพันธ์ (Sathiya Sattayaphan)

โชติศา ขาวสนิท (Shotisa Cousnit)

วิเชียร ต้นศิริคงคล (Vichien Tansirikongkhon)

ไพฑูรย์ โพธิสว่าง (Paithoon Bhothisawang)

บทที่ 4

การจ้างงานและคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข
อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

Employment Conditions and Quality of Life of Migrant Workers in Saen Suk Municipality Mueang District, Chonburi Province

โอฬาร ถิ่นบางเตียว (Olarn Thinbangtiao)

บทที่ 5

โอกาสและความท้าทายของกระบวนการรับสิทธิโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด
ในประเทศไทย

Opportunities and Challenges in the Application Process for the Child Support Grant Scheme in Thailand

เหมือนพิมพ์ รอบคอบ (Mueanpim Robkob)

บทที่ 6

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของ
ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

The Analysis of Path Relationship Among Factors Influencing the Efficiency of Capital in Small and Medium Enterprises (SMEs)

กษิดิศร วิลเลิส (Kasisorn Vilailert)

ปริญญ์ เรืองทิพย์ (Parinya Ruengtip)

ภัทราวดี มากมี (Pattrawadee Makmee)

112 – 128

บทที่ 7

**รูปแบบการจัดการภารกิจสื่อสารของสำนักโฆษกรัฐบาล สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
ประเทศไทย**

**Communication Mission Management Model of the Government Spokesperson's Office
Secretariat of the Prime Minister of Thailand**

อารญา สุขหอม (Araya Sookhom)

ชกัตตรัย รัชสวัสดิ์ (Chacattrai Rayasawath)

129 - 147

บทที่ 8

**ความคิดเห็นของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพาเกี่ยวกับความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายใน
ครอบครัว**

The Opinion of Burapha University Students on Domestic Violence Against Women

จิรัชญา บุรีรัตน์ (Jirutchaya Bureerut)

อุษณากร ทาวะรัมย์ (Ausanakorn Tavarom)

สุปราณี ธรรมพิทักษ์ (Supranee Thammaphithak)

148 - 164

บทที่ 9

ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ

Sports Tourism Strategic of Sisaket Province

จิรพล ชนะสิทธิ์ (Jaraspol Chanasit)

อนุกิจร ชินสาร (Anujit Chinasan)

บทที่ 10

การประเมินผลการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชัยนาท

Evaluation of Services of Chainat Rest Area, Manorom, Chainat

สุภาณี นวกุล (Suphanee Navakul)

บทที่ 11

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี ที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เพื่อยกระดับจังหวัดเพชรบุรีสู่เมืองสร้างสรรค์

The Development of Tourism Routes in the Old Town Community along the Phetchaburi River Focusing on Historical and Cultural Tourism in order to Enhance Phetchaburi Province into a Creative City

ประสพชัย พสุนนท์ (Prasopchai Pasunon)

ธีระวัฒน์ จันทิก (Thirawat Chantuk)

มนัสสินี บุญมีศรีสง่า (Manassinee Boonmeesrisa-nga)

ปริญญ์ หุ่นโพธิ์ (Parinya Roonpho)

ธงชัย ทองมา (Thongchai Thongmar)

สุรภัทร์ พิไชยแพทย (Surapat Bhichaipat)

กนกอร เนตรชู (Kanokaon Netchu)

200 - 215

บทที่ 12

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่าง

Factors to Affected Product Consumer Behavior Electrical Lighting Equipment Group

ณญาดา ทวิสวรรณ (Nayada Tawisuwan)

216 - 234

บทที่ 13

ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่

Organizational Commitment of Employees in the Loan Procedures Department

of Government Housing Bank, Head Office

อรวรรณ จำปาศรี (Orrawan Jampasri)

235 - 256

บทที่ 14

การตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด

Decisions in using Customer Services Sitthathada Group Company Limited

ธิตติธิโชค ปรางแก้ว (Thitithitichok Prangkhaew)

257 - 274

บทที่ 15

การตัดสินใจเลือกซื้อภาชนะเมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร

The Factors Affecting Deciding to Buy Melamine for Restaurants in Bangkok Metropolitan

ปญชิดา พิพิชกุล (Punchida Phiphitthakuland)

อาภรณ์ คุระเอียด (Arphorn Kuraeiad)

275 - 291

บทที่ 16

Evaluating the Structural Dimensions of Trust in Supervisors at Thai Universities Using SmartPLS

Apichaya Niwes

Waiphot Kulachai

Teera Kulsawat

Thanpitcha Sarmart

Somkid Petprasert

Passanan Phuangthuean

292 - 313

บทที่ 17

**ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรี
เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม**

**Legal Problems and Obstacles Concerning on the Use of the Prime Minister's Special
Authority for Solving Environmental Pollution Problems**

ปาริชาติ คุณปลื้ม (Parichat Khunpluem)

314 - 331

บทที่ 18

การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ

Witness Testimony in Criminal Cases Via Video Conferences

รุ่งเพชร เหลี่ยมเพชร (Rungphet Liamphet)

332 - 350

บทที่ 19

หลักความยินยอมในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล: การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของสหภาพยุโรป สาธารณรัฐเกาหลี และราชอาณาจักรไทย

Principle of Consent in Data Protection Law: Comparative Study of the European Union, Republic of Korea and Kingdom of Thailand

กิตติมา คงสำรวย (Kittima Kongsamrouy)

สรารุช ปิตียาศักดิ์ (Saravuth Pitiyasak)

วราภรณ์ วนาพิทักษ์ (Waraporn Vanapitiak)

351 - 375

บทที่ 20

กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่รองรับการพัฒนาเมือง: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างต่างประเทศ ประเทศไทยและเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

Laws Relating to the Management of Urban Development Areas: A Comparative study of Foreign Countries, Thailand, and the Eastern Economic Corridor

พิมพ์กมล กองโกก (Pimkamol Kongphok)

พิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (Pimprapai Snitwong Na Ayudhya)

การวิเคราะห์ความขัดแย้งทางการเมืองที่มาจากความแตกต่างระหว่างช่วงวัย

Analysis of Political Conflicts Arising from Different Generations Gap

ธีราพร ทูมมานนท์ (Theeraporn Tummanon)¹

ภักศรภักดิ์ เชื้อมเจริญพรกุล (Paksornkan Cheamcharoenpornkul)²

ศุภาวดี วรรณพุกษ์ (Supawadee Wannapuek)³

พรชัย ปิริยะสันติ (Pornchai Piriya Santi)⁴

^{1,2,3,4}นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์และความมั่นคง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

M.A. student, Education Program in Strategy and Security, Faculty of Political Science and Law,
Burapha University

E-mail: 65920023@go.buu.ac.th

Received: 6 November 2023

Revised: 20 December 2023

Accepted: 21 June 2024

บทคัดย่อ

ความแตกต่างของแต่ละช่วงวัย (Generation) อาจส่งผลหลายอย่างในการใช้ชีวิตร่วมกันของคนในสังคมที่มาจากการเติบโตหรือการเลี้ยงดูและสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมือนกัน ส่งผลให้มีความรู้สึกรอคอย พฤติกรรมในการใช้ชีวิตมีความแตกต่างกันออกไป ประกอบกับสถานการณ์ปัจจุบันทางการเมืองที่เข้ามากระทบกับทุกชีวิตของคนในสังคม ส่งผลให้มุมมองทางการเมืองเปลี่ยนไปตามแต่ละช่วงวัยเช่นกัน จนก่อให้เกิดเป็นความขัดแย้งจากที่เห็นในปัจจุบันที่มีการเรียกร้องของกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ไม่เห็นด้วยกับความคิดทางการเมืองในรูปแบบเดิมที่คนรุ่นเก่าที่ยังคงยึดติดกับกรอบความคิดที่ยังมีความล้าสมัย ซึ่งมีความแตกต่างจากคนรุ่นใหม่ที่มีความคิดที่แตกต่างออกไปจากมุมมองด้านเมืองในอดีตที่ผ่านมา กลุ่มคนเหล่านี้เติบโตมาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อกับการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มนี้ เห็นได้จากการแสดงออกทางการเมืองอยู่บ่อยครั้ง จนทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคม จากกรณีการศึกษาความขัดแย้งระหว่างช่วงวัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างทางความคิดด้านการเมืองนั้น พบว่าสิ่งที่ควรให้ความสำคัญที่สุดคือการยอมรับและเข้าใจในความแตกต่างซึ่งกันและกัน เพื่อให้ทุกคนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยในบทความนี้ผู้เขียนได้เสนอเป็น 2 ทางออกในการแก้ไขปัญหา ที่สอดคล้อง

ธีราพร ทูมมานนท์ ภัคสรกัญญ์ เชื้อมเจริญพรกุล สุภาวดี วรรณพฤษ และพรชัย พิริยะสันติ

วัฒนธรรมทางการเมืองโดยกระบวนการปลูกฝังอบรมหล่อเลาทางการเมืองผ่านสถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษาอีกด้วย

คำสำคัญ: เจเนอเรชั่น, วัฒนธรรมทางการเมือง, การเมือง, การเลือกตั้ง

Abstract

Different ages group It may have many effects on people living together in society and growing up from different upbringing and environments. As a result, thoughts, feelings, and behaviors in living life are different. Combined with the current political situation that plays a role in every life of everyone in society. As a result, political views change according to each age group as well. Until causing a conflict from what is seen today with the demands of the new generation who do not agree with the old political ideas of the older generation who still cling to the existing ideas. obsolescence This is different from the new generation who have different views on cities in the past. These groups of people grew up with changes in political conditions that affected the lives of this group of people. This can be seen from their frequent political expressions. Until causing conflict in society from the case of studying conflicts between generations that cause differences in political thinking. It was found that the thing that should be given the most importance is acceptance and understanding of each other's differences. So that everyone in society can live together happily.

Keywords: Generation, Political Culture, Politics, Election Vote

บทนำ

ปัจจุบันประเทศได้เข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งในด้านสังคมนั้น เป็นเหตุทำให้เกิดความหลากหลายในเชิงพฤติกรรมของประชากรที่ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด ซึ่งในความแตกต่างของการเกิดที่ต่างยุคต่างสมัยกันล้วนทำให้เกิดความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน และอาจทำให้เกิดปัญหาความแตกแยกได้ ในความแตกต่างระหว่างช่วงวัยของประชากร หรือ *Generation Gap* นี้ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องทำความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างช่วงวัย เพื่อลดการเกิดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในสังคม ซึ่งความต่างของคนแต่ละเจเนอเรชั่นอาจเป็นเรื่องยากสำหรับใครหลาย ๆ คน แต่หากเราทำความเข้าใจและยอมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อทลายช่องว่างระหว่างวัย สร้างความเข้าใจในคนแต่ละเจเนอเรชั่น ก็สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ เพียงแค่เข้าใจถึงความแตกต่าง ยอมรับว่าคนเราถูก

หล่อหลอมมาไม่เหมือนกัน คนที่มีความเชื่อหรือทัศนคติต่อชีวิตไม่เหมือนกัน โดยต้องหาจุดศูนย์รวมของทุกกลุ่มเข้าด้วยกันในรูปแบบที่แตกต่างแต่ไม่แตกแยก

ดังนั้นความแตกต่างระหว่างช่วงวัย จึงเป็นสาเหตุอีกประการที่ทำให้คนมีความเชื่อหรือทัศนคติที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิดเห็นด้านการเมืองที่ปรากฏเห็นได้ชัดเจนจากสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่น การแบ่งขั้วความคิดทางการเมือง (Political polarization) ถือเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องปกติในสังคมประชาธิปไตย ที่มาจากความคิดที่แตกต่างกันในมุมมองด้านการเมือง การแบ่งขั้วความคิดทางการเมืองภายในบริบทสังคมของไทยในช่วงหลายที่ผ่านมานั้น มีเกิดขึ้นในรูปแบบที่หลายคนเรียกว่าการเมืองสีเสื้อ ระหว่างผู้คนที่มีความเชื่อทางเศรษฐกิจสังคมที่แตกต่างกัน ที่มีความคิดเห็นและจุดยืนทางการเมืองที่แตกต่างกัน และสิ่งที่เพิ่มเติมจากความขัดแย้งในรูปแบบเก่าที่เคยพบเจอ คือการก่อตัวของกลุ่มคนรุ่นใหม่^{*} (Younger generation) กลุ่มคนเหล่านี้เคยเป็นเด็กในสมัยของความขัดแย้งข้างต้น แต่ปัจจุบันคนกลุ่มนี้เริ่มเติบโตขึ้นและอยู่ในวัยที่มีสิทธิ์มีเสียงในการแสดงความคิดเห็นของตัวเองได้ ทำให้พวกเขาก้าวเข้ามามีบทบาททางสังคมในด้านการเมืองและการปกครองของประเทศมากขึ้นอย่างมีนัยยะสำคัญ (วสะ บุรพาเดชะ และอนันต์ โอสถศิลป์, 2563)

สิ่งสำคัญของความแตกต่างระหว่างช่วงวัยที่จะส่งผลให้เกิดการมองภาพทางการเมืองที่ไม่เหมือนกันนั้น และความแตกต่างนี้อาจนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างคนในครอบครัวที่มีความต่างของเจเนอเรชันในที่สุด ดังนั้นในบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอความเชื่อหรือทัศนคติช่วงวัยของประชากรในช่วงต่าง ๆ ที่นำไปสู่การมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกัน ตลอดจนเหตุการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกัน เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข โดยปราศจากความขัดแย้ง

การแบ่งช่วงวัยของประชากร

ทฤษฎีเจเนอเรชัน เป็นทฤษฎีที่ใช้อธิบายความแตกต่างของคนต่างรุ่น โดยแบ่งเจเนอเรชันตามช่วงปีเกิด (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2563) เจเนอเรชันมีความคิดริเริ่มมาจากแนวคิดของชาวตะวันตก การจัดกลุ่มลักษณะนี้ก่อให้เกิดการศึกษาวิเคราะห์ความแตกต่างด้านความคิดและพฤติกรรมในการใช้ชีวิต การบริโภคและการทำงาน ทำให้เข้าใจคุณลักษณะของประชากรในแต่ละยุคสมัยดีขึ้น ในปัจจุบันนี้มีการนำแนวคิดและผลการศึกษาดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการหลายแขนง ไม่ว่าจะเป็นการตลาด การพัฒนาองค์กร การบริหารทรัพยากรมนุษย์ เป็นต้น มักแบ่งกลุ่มเจเนอเรชันโดยมองเรื่องอายุคนเป็นเกณฑ์มากกว่าอายุงาน (กานต์พิชชา เก่งการช่าง, 2556)

* คนรุ่นใหม่ หมายถึง กลุ่มคนที่มีช่วงอายุระหว่าง 26-41 ปี อยู่ในเจเนอเรชันแซด (Generation Z) และหมายรวมถึงกลุ่มคนที่มีช่วงอายุตอนต้นระหว่าง 42-57 ปี ของเจเนอเรชันแซด (Generation Z)

สรพรเพชญ์ ไชยสิทธิ์สวัสดิ์ (2557) กล่าวว่าสังคมในปัจจุบันนี้ แบ่งเป็นกลุ่มคน 4 เจเนอเรชั่นได้แก่

กลุ่มที่ 1 เจเนอเรชั่น บี (Baby Boomer Generation) หรือ "Gen-B" ซึ่งเป็นคนสูงอายุในปัจจุบัน (พ.ศ. 2489 - 2507) คนกลุ่มนี้เป็นผลผลิตหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 ที่แต่ละประเทศต้องการเร่งผลิตประชากรเพื่อมาพัฒนาประเทศที่บอบช้ำ โดยเขาได้รับรู้ถึงความลำบากของพ่อแม่ความแร้นแค้นทางเศรษฐกิจ ภาวะุ่นวายต่าง ๆ ทำให้มีความอดทนสูง สู้งาน ชอบทำงานและประสบความสำเร็จด้วยตัวเองเนื่องจากมีประชากรจำนวนมากที่เกิดในช่วงเดียวกันทำให้มีการแข่งขันสูง นอกจากนี้คนเจนบียังยึดติดกับระบบชนชั้น ในที่นี้หมายถึง การมีความเชื่อ ความคิดในรูปแบบเดิม ๆ จากที่ได้มาจากการถูกล้อมของสิ่งแวดล้อมในสังคมไทย ที่มีการแบ่งแยกชนชั้นทางสังคมในอดีต เป็นระบบเจ้าขุนมูลนาย เป็นต้น ซึ่งในการทำงานในสมัยก่อนนั้น เป็นยุคสมัยที่เทคโนโลยียังไม่ทันสมัยและแพร่หลาย ทำให้องค์ความรู้ตกอยู่กับชนชั้นนำหรือชนชั้นปกครอง ฉะนั้น พวกเขาจึงเชื่อมั่นและรับฟังคำสั่งจากผู้นำหรือหัวหน้างานที่มีองค์ความรู้มากกว่า ขณะเดียวกันคนยุคนี้ใช้ชีวิตเรียบง่าย เป็นคนเก็บออมมากกว่าใช้จ่าย

กลุ่มที่ 2 เจเนอเรชั่น เอ็กซ์ (Generation X) หรือเรียกสั้น ๆ ว่า "Gen-X" ซึ่งเป็นคนวัยทำงานในยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2508 - 2522) เป็นผลกระทบจากการผลิตประชากรล้านจนต้องคุมกำเนิด ขณะเดียวกันเทคโนโลยีเริ่มทันสมัยและแพร่หลายขึ้นและเริ่มมีตัวเลือกมากขึ้น ทำให้คนกลุ่มนี้เริ่มมีความอดทนน้อยลงมักจะตั้งคำถามว่าทำไมชีวิตต้องทนในเมื่อมีโอกาสและตัวเลือกมากขึ้น คนเจนนี้ยังทำงานด้วยตัวเองยึดระบบชนชั้นน้อยลง เก็บออมและใช้เท่าที่มี เลือกทำงานที่ชอบ รักอิสระ และมีความคิดสร้างสรรค์แหวกกรอบ

กลุ่มที่ 3 เจเนอเรชั่นวาย (Generation Y) หรือ "Gen-Y" ซึ่งเป็นคนวัยตั้งแต่มัธยมศึกษาตอนปลายถึงเริ่มทำงานใหม่ (พ.ศ. 2523 - 2540) คนกลุ่มนี้เกิดมาพร้อมเทคโนโลยีทันสมัยและแพร่หลาย รวมทั้งองค์ความรู้ ทำให้มีความอดทนเริ่มน้อยลง สมารถสั้นขึ้น ชอบ Copy - Paste และเปลี่ยนงานบ่อย คนเจนนี้ไม่ชอบชนชั้น ซึ่งตรงนี้หมายถึงการทำงานและใช้ชีวิต โดยเด็กยุคนี้ชอบการทำงานเป็นทีม ทำงานร่วมกันมากกว่าฟังคำสั่งจากหัวหน้าหรือผู้นำอย่างเดียว และการบังคับบัญชาจากพ่อแม่

กลุ่มที่ 4 เจเนอเรชั่นซี หรือแซด (Generation Z) หรือ "Gen-Z" (พ.ศ. 2540 ขึ้นไป) ซึ่งเป็นคนกลุ่มวัยตั้งแต่แรกเกิดถึงมัธยมศึกษาตอนต้น คนกลุ่มนี้เกิดมาด้วยการเลี้ยงดูที่เพียบพร้อม เทคโนโลยีทันสมัยและแพร่หลาย รวมถึงองค์ความรู้และมีตัวเลือกมาก ทำให้คนกลุ่มนี้มักทำในสิ่งที่ชอบ ชอบความสะดวกสบายไม่ชอบพิธีการและสามารถทำอะไรหลาย ๆ อย่างได้ในคราวเดียวกัน

ตารางที่ 1 สรุปลักษณะของแต่ละช่วงวัย

ช่วงวัย (Generation)	ช่วงเกิด	ลักษณะ
กลุ่มที่ 1 เจเนอเรชันบี (Baby Boomer Generation)	พ.ศ. 2489 - 2507	เชื่อมั่นและรับฟังคำสั่งจากผู้นำหรือหัวหน้างานที่มีองค์ความรู้มากกว่า ขณะเดียวกันคนยุคนี้ใช้ชีวิตเรียบง่าย เป็นคนเก็บออมมากกว่าใช้จ่าย
กลุ่มที่ 2 เจเนอเรชันเอ็กซ์ (Generation X)	พ.ศ. 2508 - 2522	มีความอดทนน้อยลง ทำงานด้วยตัวเอง ยึดระบบชนชั้นน้อยลง เก็บออมและใช้เท่าที่มี เลือกรับงานที่ชอบ รักอิสระ และมีความคิดสร้างสรรค์แหวกกรอบ
กลุ่มที่ 3 เจเนอเรชันวาย (Generation Y)	พ.ศ. 2523 - 2540	สมาธิสั้นขึ้น เปลี่ยนงานบ่อย ไม่ชอบชนชั้น ซึ่งตรงนี้หมายถึงการทำงานและใช้ชีวิต ชอบการทำงานเป็นทีม ทำงานร่วมกันมากกว่าฟังคำสั่งจากหัวหน้างานหรือผู้นำอย่างเดียว และการบังคับขู่เข็ญจากพ่อแม่
กลุ่มที่ 4 เจเนอเรชันซีหรือแซด (Generation Z)	พ.ศ. 2540 ขึ้นไป	ทำในสิ่งที่ชอบ ชอบความสะดวกสบาย ไม่ชอบพิธีการ และสามารถทำอะไรหลาย ๆ อย่างได้ในคราวเดียวกัน

มุมมองด้านการเมืองที่แตกต่างกันของแต่ละช่วงวัย

สถานการณ์การเมืองไทยในปัจจุบัน ได้แสดงให้เห็นถึงมุมมองทางการเมืองที่แตกต่างกันของคนในแต่ละช่วงวัย อันเป็นผลมาจากการเติบโตมาในสภาพสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้เขียนได้ทำการสรุปลักษณะทางความคิดด้านการเมืองโดยแบ่งช่วงวัยออกเป็น 4 ช่วงดังนี้

ตารางที่ 2 สรุปมุมมองทางการเมืองของแต่ละช่วงวัย

ช่วงวัย (Generation)	ช่วงเกิด	มุมมอง
กลุ่มที่ 1 เจเนอเรชันบี (Baby Boomer Generation)	พ.ศ. 2489 - 2507	เป็นพวกอนุรักษนิยม ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ ยึดมั่นในกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัด ยึดติดกับการเมืองรูปแบบเดิม
กลุ่มที่ 2 เจเนอเรชันเอ็กซ์ (Generation X)	พ.ศ. 2508 - 2522	มีความสนใจด้านการเมืองน้อยกว่าเจนอื่น เพราะโตมาพร้อมกับการพัฒนาประเทศที่ไม่มีเสถียรภาพมอง

ช่วงวัย (Generation)	ช่วงเกิด	มุมมอง
		ปัญหาเศรษฐกิจสังคมเป็นหลัก แต่มีการตั้งคำถามกับสภาพการเมืองในสังคมที่เกิดขึ้น
กลุ่มที่ 3 เจเนอเรชั่นวาย (Generation Y)	พ.ศ. 2523 - 2540	เติบโตท่ามกลางความเคลื่อนไหวทางการเมือง เข้าถึงเทคโนโลยีได้ง่าย อินกับข่าวการเมืองในสื่อออนไลน์ กล้าแสดงออกและแสดงความคิดเห็นทางการเมือง เพราะรู้สึกว่าจะนำไปสู่โอกาสความก้าวหน้าของชีวิต
กลุ่มที่ 4 เจเนอเรชั่นซีหรือแซด (Generation Z)	พ.ศ. 2540 ขึ้นไป	เกิดมาพร้อมกับข่าวการเมืองที่เข้าถึงง่ายผ่านสื่อออนไลน์ เห็นสังคมการเมืองที่แตกต่างมากกว่าเจนอื่น ทำให้กล้าคิด กล้าพูด หากไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่เกิดขึ้นในระบบการเมืองก็จะโต้แย้งทันที

จากความแตกต่างทางความคิดของแต่ละเจเนอเรชันในมุมมองด้านการเมือง ที่มีปัจจัยหลายอย่างมาเป็นส่วนเกี่ยวข้องทั้งสภาพแวดล้อม สถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น รวมไปถึงช่วงเวลาของการเติบโตล้วนเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน โดยมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังนี้

แนวคิดวัฒนธรรมทางการเมือง

แนวคิดวัฒนธรรมทางการเมือง (Political culture) ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายแบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลในสังคมไว้ว่า วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง แบบแผนพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคล ที่มาจากความเชื่อ (Beliefs) ค่านิยม (Values) และทัศนคติทางการเมือง (Attitude) ของบุคคลซึ่งได้รับการถ่ายทอดปลูกฝังสืบต่อกันมา จนกระทั่งบุคคลยอมรับและยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติทางการเมืองของสังคม (สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2549, หน้า 649-650) ในขณะที่ลิจิต ชีรเวทิน (2529, หน้า 116) อธิบายว่าวัฒนธรรมทางการเมือง คือ แบบแผนในการคิดเรื่องการเมือง หรืออำนาจของคนในสังคมหนึ่ง ซึ่งเป็นทั้งความรู้ ความเชื่อ อุดมการณ์ ค่านิยมทางการเมือง เป็นแบบอย่างในการกระทำหรือการดำเนินการทางการเมือง อีกทั้งยังเป็นวัฒนธรรมเชิงสัญลักษณ์อีกด้วย

กระบวนการเกิดวัฒนธรรมทางการเมือง เป็นกระบวนการที่มีรูปแบบเหมือนกับกระบวนการเกิดวัฒนธรรมทางสังคม เนื่องจากวัฒนธรรมทางการเมือง (Political culture) คือ ส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคม (Social culture) โดยวัฒนธรรมทางการเมืองจะเกี่ยวข้องเฉพาะการเมืองเป็นหลัก โดยมีกระบวนการเกิดดังนี้ (สมบัติ ชำรงธัญวงศ์, 2549, หน้า 653)

1. กระบวนการปลูกฝังอบรมกล่อมเกลาทางการเมือง (Political socialization process) บุคคลในสังคมจะผ่านกระบวนการปลูกฝังอบรมหล่อหลอมกล่อมเกลาทางการเมืองมาแต่แรกเกิด โดยเริ่มต้นตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ที่ทำงาน และจากสิ่งแวดล้อมโดยรวมโดยกระบวนการจะเกิดทั้งทางตรงและทางอ้อม

2. ความรู้ทางการเมือง (Political knowledge) เกิดจากกระบวนการปลูกฝังอบรม กล่อมเกลาทางการเมืองทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้บุคคลเกิดความรู้ทางการเมือง จากความรู้ทางกว้างจนถึงความรู้ทางลึก เช่น ความรู้เกี่ยวกับอุดมการณ์ของระบอบการเมืองต่าง ๆ ได้แก่ ระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ระบอบเผด็จการทหาร และระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น หรือความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมและพฤติกรรมทางการเมืองรูปแบบต่าง ๆ ทั้งจากการปลูกฝังจากครอบครัว โรงเรียน และจากสื่อต่าง ๆ กระบวนการนี้จะทำให้บุคคลมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองในมุมมองที่หลากหลาย

3. ความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมือง (Political beliefs, Values, Attitudes) เมื่อบุคคลมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อมหรือเป็นความรู้แก่ผิวเผินหรือแบบลึกซึ้ง กระบวนการรับรู้ (Perception process) ของแต่ละคนจะทำหน้าที่ในการกลั่นกรอง หากเห็นว่าสิ่งใดไม่ดีจะเกิดการปฏิเสธ แต่ถ้าเห็นว่าดีเพราะเป็นที่นิยมของบุคคลทั่วไปหรือหลักการที่ดี กระบวนการรับรู้จะทำให้เกิดการยอมรับจนกลายเป็นความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมืองของบุคคล ซึ่งมีลักษณะดังนี้ (สมบัติ ชำรงชัญวงศ์, 2549, หน้า 655-657)

1) ระบบความเชื่อ (Beliefs) เป็นความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่ดำรงอยู่ว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือเป็นสิ่งที่ผิด เป็นการประเมินค่าถึงสิ่งที่เป็นอยู่ว่าดีหรือเลว หรือเป็นความเชื่อเกี่ยวกับวิธีหรือเป้าหมายของการกระทำว่าเป็นสิ่งที่พึงปรารถนาหรือไม่ ความเชื่อเป็นสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของบุคคลเมื่อบุคคลมีความรู้เกี่ยวกับการเมือง และเห็นว่าการเมืองระบบใดดีก็จะยอมรับและยึดถือกลายเป็นความเชื่อทางการเมืองของตน อาทิ ความเชื่อเกี่ยวกับระบอบการเมืองต่าง ๆ ของบุคคล และกลุ่มบุคคล

2) ค่านิยม (Values) เป็นความเชื่อที่ยึดถือสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน เป็นความเชื่อเกี่ยวกับวิธีหรือเป้าหมายการกระทำของบุคคลและกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะยืนยงถาวรต่างกับสมัยนิยม (Fashion) ที่ไม่ยืนยงถาวร เป็นความเชื่อที่มีผลต่อการกระทำในระยะสั้นแล้วเลือนหายไป ค่านิยมทางการเมืองจึงเป็นการแสดงออกของความเชื่อทางการเมืองในรูปแบบของการกระทำที่สามารถมองเห็นได้ อาทิ ค่านิยมเผด็จการและค่านิยมประชาธิปไตย เป็นต้น การกระทำต่าง ๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลจะทำให้รู้ว่าบุคคลเหล่านี้มีความเชื่อทางการเมืองอย่างไร

3) ทัศนคติ (Attitude) เป็นความรู้สึกของบุคคลที่ตั้งสมมาจากประสบการณ์อันยาวนานและมีผลต่อการตอบสนองสิ่งต่าง ๆ ด้วยลักษณะของความรู้สึกและความพอใจของตน ดังนั้นทัศนคติทางการเมืองจึงเกิดขึ้นจากกระบวนการรับรู้ทางการเมืองของบุคคล จนกระทั่งทำให้เกิดความเชื่อทางการเมืองเกี่ยวกับลัทธิหรือระบอบการเมืองต่าง ๆ และการแสดงออกในรูปแบบของความรู้สึกทางการเมือง อาทิ รู้สึก

พอใจกับระบอบประชาธิปไตยที่เคารพในเรื่องเสรีภาพ ความเสมอภาค และความยุติธรรมของคนในสังคม และความรู้สึกไม่พอใจกับระบอบการเมืองที่ละเมิดสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล เป็นต้น

4) พฤติกรรมทางการเมือง (Political behaviors) เมื่อบุคคลมีความเชื่อ ค่านิยมและทัศนคติทางการเมืองอย่างใดก็จะส่งผลให้บุคคลมีพฤติกรรมทางการเมืองอย่างนั้น เช่น บุคคลใดมีความเชื่อในระบอบประชาธิปไตย บุคคลนั้นก็จะเคารพในสิทธิเสรีภาพทั้งของตนเองและผู้อื่นจะเห็นคุณค่าของความเสมอภาคและความยุติธรรมของสังคม ถ้ามีการเลือกตั้งก็จะไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างสม่ำเสมอ ถ้ามีการแสดงความคิดเห็นก็จะเข้าร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล พฤติกรรมการเมืองเหล่านี้จะเกิดจากอิทธิพลของความเชื่อ ค่านิยม และ ทัศนคติทางการเมืองของแต่ละบุคคล

5) วัฒนธรรมทางการเมือง (Political culture) เมื่อบุคคลมีพฤติกรรมทางการเมืองจนกลายเป็นแบบแผน (Pattern) คือ กลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่สามารถคาดหมายได้ เช่น บุคคลที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเสมอ บุคคลที่กล้าแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอย่างตรงไปตรงมา และบุคคลที่เคารพในความเสมอภาคของผู้อื่น พฤติกรรมทางการเมืองที่เป็นแบบแผนเช่นนี้ จะกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลนั้นหรือกลุ่มนั้น

กาลเวลาที่เปลี่ยนผ่านยุคสมัยจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนรุ่นหนึ่ง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ ทางสังคม เช่น มิติทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ เทคโนโลยีและการสื่อสาร ยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางสังคมของไทยหลายประการ ทั้งวิถีการดำเนินชีวิต แนวความคิดที่เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงนี้ยังรวมถึงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางการเมืองอีกด้วย

ในสังคมปัจจุบันที่ประกอบไปด้วยคนหลากหลายช่วงวัย วัฒนธรรมทางการเมืองของคนแต่ละช่วงวัยจึงมีความแตกต่างกัน เนื่องจากการเติบโตมาในสภาพบริบทของสังคมไทยที่แตกต่างกัน กระบวนการเกิดวัฒนธรรมทางการเมืองของคนแต่ละช่วงวัยจึงแตกต่างกัน โดยกระบวนการกล่อมเกลาวัฒนธรรมทางการเมืองของเจนเอเรชั่นเบบี้บูมเมอร์สเกิดขึ้นจากสถาบันครอบครัวเป็นหลัก เพราะคนรุ่นนี้ใกล้ชิด และให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว ว่าเจนเอเรชั่นเบบี้บูมเมอร์สมักเติบโตมาในครอบครัวใหญ่ และเป็นครอบครัวขยาย การกล่อมเกล่าทางการเมืองที่เกิดจากครอบครัวจึงมีผลต่อเจนเอเรชั่นเบบี้บูมเมอร์สมาก ในขณะที่เจนเอเรชั่นเบบี้บูมเมอร์สยังมีลักษณะเฉพาะ คือ มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงจากประสบการณ์การดำเนินชีวิตที่ยาวนานกว่ารุ่นอื่น คนกลุ่มนี้จึงพร้อมถ่ายทอดความเชื่อ ค่านิยม และ ทัศนคติทางการเมือง ส่งต่อไปยังรุ่นลูกหลานด้วยความเชื่อมั่นว่าประสบการณ์ทางการเมืองของตนเองนั้นเป็นสิ่งที่มีความค่าและประโยชน์ต่อสังคม (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2557) ในขณะที่เจนเอเรชั่นเอ็กซ์ กระบวนการกล่อมเกล่าวัฒนธรรมทางการเมืองเกิดจากกลุ่มเพื่อน และญาติพี่น้องที่อยู่ในวัยเดียวกัน โดยเจนเอเรชั่นเอ็กซ์มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ไม่ชอบการบังคับให้อยู่ในกรอบหรือชุดความเชื่อที่ตนไม่เห็นด้วย การพูดคุยประเด็นทางการเมืองกับคนในวัยเดียวกัน จึงทำให้เจนเอเรชั่นเอ็กซ์รู้สึกที่สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระเต็มที่ มากกว่าการพูดคุยกับคนในครอบครัว (ศรีกัญญา มงคลศิริ, 2548) เจนเอเรชั่นวาย

กระบวนการกล่อมเกลாதงวัฒนธรรมการเมืองของเจนอเรชั่นวาย เกิดจากสถาบันครอบครัวเป็นหลัก โดยคนรุ่นนี้มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ต้องการการยอมรับและความเข้าใจ เปิดใจยอมรับความแตกต่างได้ เจเนอเรชั่นวายจึงกล้าที่จะพูดคุยเรื่องราวทางการเมืองกับครอบครัวและคนรอบข้าง แม้ว่าจะอยู่ในคนละช่วงวัยและมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน (กานต์พิชชา เก่งการช่าง, 2556) เจเนอเรชั่นซีหรือแซด กระบวนการกล่อมเกลาวัฒนธรรมทางการเมืองเกิดจากสื่ออินเทอร์เน็ตในหลากหลายช่องทางเป็นหลัก เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ล้วนเกิดขึ้นบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ อินเทอร์เน็ตจึงเป็นสิ่งที่มืผลต่อหลาย ๆ กระบวนการเรียนรู้และกล่อมเกลาของเจนอเรชั่นแซด นอกจากนี้เจนอเรชั่นแซดยังมีความสนใจการเมือง และพร้อมจะเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ด้วยความมุ่งหวังที่จะมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และพัฒนาประเทศได้ (อรวรรณ สว่างอารมณ์, 2563, หน้า 124) โดยผู้เขียนได้แบ่งลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองของคนรุ่นต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 3 สรุปวัฒนธรรมการเมืองของแต่ละช่วงวัย

ช่วงอายุ (Generation)	พฤติกรรมทางการเมือง	วัฒนธรรมทางการเมือง
กลุ่มที่ 1 เจเนอเรชั่นบี (Baby Boomer Generation)	- ติดตามการเมืองผ่านโทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์มากกว่า หากเป็นสื่อออนไลน์ก็จะอยู่กับแพลตฟอร์มที่มีความสนใจเฉพาะกลุ่ม เช่น Line, Facebook ซึ่งมักเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว และเนื้อหาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน	- ให้ความสำคัญกับความมั่นคงของตัวเอง มากกว่าจะไปเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม
กลุ่มที่ 2 เจเนอเรชั่นเอ็กซ์ (Generation X)	- ติดตามการเมืองผ่านทางสื่อออนไลน์ เช่น Facebook, Line, Google - มีการแสดงออกทางการเมืองด้วยความระมัดระวัง	- ไม่ให้ความสำคัญกับการเมืองอย่างจริงจัง เพราะมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว แต่มีแนวโน้มจะไปทางเสรีนิยมเพิ่มมากขึ้น
กลุ่มที่ 3 เจเนอเรชั่นวาย (Generation Y)	- ติดตามการเมืองผ่านทางสื่อออนไลน์ เช่น Facebook, Twitter - กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น และเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง	- ยึดมั่นต่อหน้าที่ของความเป็นพลเมือง เปิดรับความเห็นต่างที่หลากหลาย

ช่วงอายุ (Generation)	พฤติกรรมทางเมือง	วัฒนธรรมทางการเมือง
กลุ่มที่ 4 เจเนอเรชันซี หรือแซด (Generation Z)	- ติดตามการเมืองผ่านทางสื่อออนไลน์ เช่น Facebook, Twitter และการพูดคุยกับคนรอบข้างในวัยเดียวกัน - มีแนวโน้มความสนใจในการเมืองมากกว่าคนรุ่นอื่น - มีความพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ด้วยมีความมุ่งหวังจะมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และการพัฒนาประเทศ	- ให้ความสำคัญกับเรื่องเสรีภาพ การเรียกร้องความเสมอภาคทางสังคมและการเมือง มีความเป็นปัจเจกชนต้องการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการเมือง และมีความตระหนักในหน้าที่ของพลเมือง

จากการศึกษาพบว่าช่วงวัยที่มีความขัดแย้งทางการเมืองมากที่สุด คือ เจเนอเรชันเบบี้บูมเมอร์ส เจเนอเรชันวาย และเจเนอเรชันแซด โดยการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้การเติบโตของเจเนอเรชันวาย และเจเนอเรชันแซดแตกต่างไปจากคนรุ่นก่อน ที่ไม่อาจนิ่งเฉยหรือไม่ตั้งคำถามกับสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมที่ส่งผลกระทบต่อตัวพวกเขาเองโดยตรงได้ ในขณะที่เจเนอเรชันเบบี้บูมเมอร์สก็มองคนรุ่นใหม่เป็นเพียง “ผู้อ่อนประสบการณ์และความรู้” (กนกรัตน์ เลิศชูสกุล, 2564, หน้า 164) โดยมองว่าตัวเองมีความรู้และประสบการณ์ที่มากกว่า เพราะประสบความสำเร็จมาก่อน และมองว่าการที่คนรุ่นใหม่ถูกชักชวนเรียกร้องในเรื่องต่าง ๆ เป็นการท้าทาย และมีพฤติกรรมก้าวร้าว เพราะไม่เชื่อฟังสิ่งที่คนรุ่นก่อนสอน

อิทธิพลของวัฒนธรรมทางการเมือง: ความแตกต่างระหว่างช่วงอายุที่ส่งผลต่อระบบความคิดทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองนั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมในสังคม ที่เป็นรูปแบบของความคิดทัศนคติ และความเชื่อในการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล วัฒนธรรมทางการเมืองจึงเป็นเสมือนแนวทางในการเสริมพลังให้ประชาชนได้ยึดถือปฏิบัติ ในฐานะที่เป็นสมาชิกของระบบการเมือง อีกทั้งเป็นปัจจัยสำคัญที่เสริมสร้างให้เกิดความชอบธรรมทางการเมืองให้กับระบบการปกครอง อันจะเป็นผลทำให้ระบบการเมืองการปกครองของประเทศดำรงคงอยู่ได้อย่างราบรื่น นอกจากนี้ วัฒนธรรมทางการเมือง เป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นหรือริเริ่มให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง อาจกล่าวได้ว่า อิทธิพลของวัฒนธรรมทางการเมืองในสังคมไทยนั้น ถือเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาทางการเมืองโดยตรง ในปัจจุบันการ

เกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองต่าง ๆ ล้วนเป็นผลมาจากอิทธิพลของวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล

ความแตกต่างระหว่างช่วงวัยที่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างทางความคิดทางการเมือง และอาจนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อคนทุกช่วงวัยในสังคมที่เต็มไปด้วยสถานการณ์ทางการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และจากเหตุการณ์รัฐประหารเมื่อปี 2557 ที่ทำให้คนรุ่นใหม่ตั้งคำถามกับระบบการปกครองของประเทศไทยเกี่ยวกับหลักประชาธิปไตย นำไปสู่การแสดงออกหรือการเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ ผ่านการชุมนุมทางการเมือง เพื่อต้องการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ ทำให้เกิดการแบ่งฝ่ายออกเป็นสองพวกระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ โดยการแสดงออกทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ในยุคนี้คือการเห็นการเมืองในรูปแบบที่เป็นประชาธิปไตยให้สังคมเกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และมองว่าสภาพการเมืองที่เกิดขึ้นเป็นผลพวงมาจากวัฒนธรรมการเมืองที่มาจากคนรุ่นเก่า (อรรถสิทธิ์ พานแก้ว, 2562)

และอีกหนึ่งเหตุการณ์ที่สำคัญที่เป็นจุดเปลี่ยนแปลงทางการเมือง คือในปี 2563 ภายหลังที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยตัดสินยุบพรรคอนาคตใหม่ ได้กลายมาเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการเมืองไทย ที่ทำให้กลุ่มเยาวชน คนรุ่นใหม่อย่างเจนเอเรชั่นวายและเจนเอเรชั่นแซดออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองกันมากขึ้น ผ่านการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยและการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ทำให้เกิดกลุ่ม “แฟลชม็อบ”^{*} จากนักศึกษาและคนรุ่นใหม่ที่รวมตัวกันออกมาแสดงออกทางการเมืองทั่วประเทศ ทั้งในสังคมออนไลน์และการแสดงออกทางการเมืองอย่างการชุมนุมประท้วงในพื้นที่สาธารณะ โดยประเด็นหลักของการชุมนุมคือเพื่อแสดงออกถึงการไม่เห็นด้วยต่อการยุบพรรคอนาคตใหม่ ที่มีฐานเสียงส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นักศึกษา และคนรุ่นใหม่

นอกจากการชุมนุมในพื้นที่สาธารณะแล้วนั้น ยังได้เกิดปรากฏการณ์คู่ขนานกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองในโรงเรียนและสถานศึกษาหลายแห่ง ที่นักเรียนได้มีการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ทางการเมืองผ่านการ “ชูสามนิ้ว” และติดโบว์ขาวด้านเผด็จการ และนำไปสู่การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนรุ่นใหม่ในนาม “คณะราษฎร 2563” เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มคลื่นลูกใหม่ ที่พยายามจะเปลี่ยนแปลงและเรียกร้องให้มีการปฏิรูปประเทศ ทั้งในด้านการศึกษา ความหลากหลายทางเพศ สิทธิเสรีภาพ ตลอดจนความเท่าเทียมและความเสมอภาค ซึ่งถือเป็นความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมการเมืองในรูปแบบเก่ากับวัฒนธรรมการเมืองของคนรุ่นใหม่อย่างเห็นได้ชัด ต่อมาได้มีการรวมตัวกันของกลุ่ม “ไทยรักดี” เป็นการรวมกลุ่มของคนที่มีแนวคิดแบบอนุรักษนิยม ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนเจนเอเรชั่นเบบี้บูมเมอร์ส ซึ่งได้ถือกำเนิดขึ้นและมีบทบาทมากในช่วงสถานการณ์ทางการเมืองที่มีการออกมาเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ ในการรวมตัวกัน

* แฟลชม็อบ (Flashmob) หมายถึง กลุ่มคนที่นัดหมายมารวมตัวกันในพื้นที่สาธารณะ เพื่อแสดงออกเชิงสัญลักษณ์บางอย่างในระยะเวลาสั้น ๆ ชูสามนิ้ว หมายถึง การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ทางการเมืองถึงจุดยืนการต่อต้านระบบเผด็จการทางการเมืองและเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย

ของกลุ่มไทยภักดี ถือเป็นอีกประเด็นที่ทำให้เห็นความขัดแย้งทางการเมืองได้อย่างชัดเจน ที่มีมุมมองทางการเมืองที่ต่างกับกลุ่มเยาวชนอย่างสิ้นเชิง (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2563)

นอกจากนี้ยังมีการรวมตัวของคนรุ่นใหม่หลากหลายกลุ่มที่ออกมาเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น กลุ่มนักเรียนเลว กลุ่มเยาวชนปลดแอก กลุ่มแนวร่วมธรรมศาสตร์และการชุมนุม กลุ่มไอลอว์ และกลุ่มคณะราษฎร 2563 เป็นต้น ซึ่งคนส่วนใหญ่ที่เป็นสมาชิกกลุ่มเหล่านี้ล้วนเป็นคนรุ่นใหม่อย่างเจนเนอร์เรชันวาย และเจนเนอร์เรชันแซดเป็นเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียน ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างสถาบันการศึกษาแก่นักเรียน รวมไปถึงปัญหาความขัดแย้งในครอบครัว เป็นผลมาจากคนรุ่นพ่อแม่ที่มีความคิดไม่เห็นด้วยในการแสดงออกหรือการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่ที่เป็นลูก ในการแสดงออกผ่านการเรียกร้องชุมนุมรูปแบบต่าง ๆ เพราะด้วยสภาพการเติบโตที่เกิดมาท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมการเมืองที่แตกต่างกัน ส่งผลให้คนแต่ละรุ่นมีความเชื่อและทัศนคติที่เกี่ยวกับการเมืองไม่เหมือนกัน และด้วยการแสดงออกทางการเมืองของคนรุ่นใหม่จากเหตุการณ์ข้างต้นนั้น ทำให้คนรุ่นเก่าไม่เห็นด้วยกับวิธีการที่คนรุ่นใหม่แสดงออก จึงทำให้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่มาอย่างต่อเนื่อง

ทางออกในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข โดยปราศจากความขัดแย้ง

ในความต่างระหว่างช่วงวัยที่มีความแตกต่างกันในมุมมองทางความคิดด้านการเมือง ถือว่าเป็นความแตกต่างที่ไม่ใช่ปัญหาหรือความขัดแย้งที่ไม่สามารถแก้ไขหรือคุมควบได้ แต่แนวทางหรือทางออกที่จะทำให้ทุกคนในสังคมที่มีความคิดทางการเมืองที่ต่างกันอยู่ร่วมกันได้อย่างไรในสังคมนั้น จึงถือเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ต้องร่วมด้วยช่วยกันประสานความร่วมมือ ขอมรับ เรียนรู้ เข้าใจสภาพปัญหาในสังคมของคนแต่ละช่วงวัยที่ต้องเผชิญ กับสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งสิ่งสำคัญคือการเปิดใจ รับฟังเหตุผลในการเห็นต่างด้านการเมืองของกันและกัน เพื่อให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขในสังคมเดียวกันต่อไปได้

จากการศึกษาแนวคิดวัฒนธรรมทางการเมือง ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงทางพฤติกรรมของแต่ละบุคคล ผ่านความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมือง ที่แต่ละช่วงวัยได้รับสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น รวมทั้งการเรียนรู้จากสภาพสังคมทางการเมืองที่ได้พบเห็นติดต่อกันเป็นระยะเวลานาน จนทำให้บุคคลนั้นเกิดความเชื่อ ขอมรับ และยึดถือ ทำให้เกิดเป็นภาพความคิดทางการเมืองในรูปแบบที่ได้รับการสั่งสมมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นเอกลักษณ์ของบุคคลในแต่ละช่วงวัยไปแล้ว อีกทั้งกระบวนการที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองยังเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้แต่ละบุคคลมีภาพความคิดทางการเมืองไม่เหมือนกัน ที่ประกอบด้วย การปลูกฝังหรือการถูกกล่อมเกลาทางการเมืองจากรุ่นสู่รุ่น ความรู้ทางการเมืองที่แต่ละช่วงวัยได้เรียนรู้ ตลอดจนความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมืองที่แต่ละบุคคลได้รับมา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้แต่ละช่วงวัยมีความคิดและมองภาพการเมืองแตกต่างกันได้ ผู้เขียนจึงนำหลักของแนวคิดวัฒนธรรมทางการเมืองนี้มาปรับใช้ เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขหรือการหาทาง

ออกให้กับความขัดแย้งของคนแต่ละเจนที่มีมุมมองทางความคิดด้านการเมืองที่แตกต่างกัน ให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมการเมืองได้อย่างสงบสุข ดังนี้

1. กระบวนการปลูกฝังอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านสถาบันครอบครัว ถือเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้ของตัวบุคคลที่ได้รับมาจากคนในครอบครัว ผู้นำครอบครัวอย่างพ่อและแม่ อย่างเจนเนอร์ชั่นเบบี้บูมเมอร์สและเจนเนอร์ชั่นเอ็กซ์ถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมทางการเมืองให้กับลูกหรือคนในครอบครัวอย่างเจนเนอร์ชั่นวายกับเจนเนอร์ชั่นแซดเป็นอย่างมาก รวมไปถึงพี่น้อง เครือญาติในครอบครัวอย่างเจนเนอร์ชั่นเอ็กซ์และเจนเนอร์ชั่นวาย ล้วนมีบทบาทและอิทธิพลในการถ่ายทอดข้อมูล ความรู้เกี่ยวกับการเมืองให้คนแต่ละรุ่นในครอบครัวได้เช่นกัน ความเป็นพี่เป็นน้องในแต่ละครอบครัวอาจมีความสนิทสนมกัน มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน รวมไปถึงเรื่องความคิดหรือมุมมองทางการเมือง ซึ่งหากพี่หรือน้องมีความคิดเห็นหรือมุมมองทางการเมืองไปในทางเดียวกัน ก็จะส่งผลให้ภาพความคิดทางการเมืองเป็นไปในรูปแบบที่คล้ายคลึงกันได้ อีกทั้งข้อมูลที่เด็กหรือคนในครอบครัวได้รับการปลูกฝังที่ถือเป็นครูคนแรกนั้น จะส่งผลให้คนคนนั้นมีความคิด ความเชื่อ และทัศนคติเป็นไปตามสิ่งที่ได้รับฟังมา สิ่งสำคัญในการปลูกฝังให้คนในครอบครัวมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพการเมืองในสังคมในรูปแบบที่เป็นกลาง ไม่ชี้นำให้เกิดความขัดแย้ง กับคนเห็นต่างทางด้านเมือง จึงถือเป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะจะส่งผลให้คนที่ได้รับการอบรมสั่งสอนมีความคิดหรือการแสดงออกทางการเมืองได้อย่างเหตุเป็นผลมากขึ้น อันจะส่งผลให้คนเหล่านี้ที่ถูกขัดเกลาจากครอบครัวให้เปิดใจ ยอมรับในความเห็นต่าง เพื่อจะส่งผลให้พวกเขาสามารถเติบโตและอยู่ในสังคมที่มีคนเห็นต่างทางการเมืองได้อย่างมีความสุขโดยปราศจากความขัดแย้ง

2. กระบวนการปลูกฝังอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านสถาบันการศึกษา ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยต่อเนื่องจากการถูกกล่อมเกลาในระบบของการเมืองผ่านครอบครัว ที่เป็นสถาบันขั้นพื้นฐานแล้ว สถาบันสถานศึกษา โรงเรียน จึงถือเป็นด้านสองที่จะทำให้เด็กและเยาวชนมีความรู้เกี่ยวกับโลกของการเมืองและบทบาทหน้าที่ของพลเมืองได้อย่างถูกต้องและชัดเจน ผ่านครูผู้สอนหลักของการเมืองการปกครองหลักประชาธิปไตยในระบบของการเมืองไทย ให้เด็กได้รับรู้ถึงประวัติศาสตร์การเมืองไทยในอดีตจนนำมาสู่ภาพการเมืองในปัจจุบัน ให้เด็กได้มีความตระหนักถึงเรื่องราวที่ผ่านมาของการเมืองบนหลักเหตุและผล ซึ่งจะเป็นผลทำให้คนรุ่นใหม่อย่างเจนเนอร์ชั่นวายและเจนเนอร์ชั่นแซดได้เกิดกระบวนการคิด ไตร่ตรอง ข้อมูลหรือข่าวสารที่ได้รับจากครู อาจารย์ โดยไม่ใช้อารมณ์หรือความรู้สึกในการตัดสินเหตุการณ์ทางการเมืองต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งหากคนรุ่นใหม่ที่กำลังอยู่ในวัยกำลังศึกษาอย่างคนรุ่นหลังได้รับทราบถึงความเป็นมาของการเมืองไทย และได้เรียนรู้หลักของการอยู่ร่วมกันกับคนในสังคมที่ทุกคนต้องพึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างของกันและกัน เพื่อให้สังคมเป็นสังคมที่เป็นของคนทุกคน อันจะทำให้คนเหล่านี้เติบโตมาในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

บทสรุป

จากการศึกษาลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของคนแต่ละเจนเนอเรชัน ที่มีความแตกต่างกันทางด้านความคิดในมุมมองทางการเมือง ที่มีพื้นฐานมาจากการเติบโตของแต่ละคนในครอบครัวที่มีการเลี้ยงดูที่ต่างกัน และการเผชิญกับสภาวะแวดล้อมและสภาพทางการเมืองในสังคมที่เกิดขึ้น ทำให้คนรุ่นเก่าอย่างเจนเนอเรชันเบบี้บูมเมอร์ส กับเจนเนอเรชันวาย และเจนเนอเรชันแซด มีความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกันจนกลายเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งสิ่งสำคัญที่จะเป็นทางออกของปัญหาความแตกต่างระหว่างคนต่างวัย อาจจะเป็นการเปิดใจ รับฟังเหตุผลความเห็นต่างทางความคิดที่ทำให้เกิดการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ของคนรุ่นใหม่ อาจเริ่มต้นจากการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในครอบครัวระหว่างพ่อแม่กับลูก ซึ่งสถาบันครอบครัวถือเป็นรากฐานและจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้เกิดขึ้นกับตัวบุคคลนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด และในภาพรวมของสังคมอาจให้มีการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนหรือแสดงความคิดเห็นทางการเมืองระหว่างคนแต่ละช่วงวัยร่วมกัน เพื่อให้ทุกคนได้มีความรู้ ความเข้าใจที่ตรงกัน ยอมรับในความแตกต่างของกันและกัน เพื่อให้เกิดความสงบสุขและความสามัคคีในสังคม เพราะในท้ายที่สุดแล้วเป้าหมายหรือปลายทางของคนทุกวัยคือการอยากเห็นประเทศก้าวเดินไปข้างหน้า เพื่อให้ทุกคนมีความเป็นอยู่และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ตลอดจนเพื่อให้ทุกคนในสังคมได้มีสิทธิ์ เสรีภาพ และมีความเสมอภาคอย่างเท่าเทียมกัน

รายการอ้างอิง

- กนกรัตน์ เลิศชูสกุล. (2564). *สงครามเย็น (ใน) ระหว่างโบว์ขาว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- กานต์พิชชา เก่งการช่าง. (2556). เจนเนอเรชันวายกับความท้าทายใหม่ในการบริหารทรัพยากรบุคคล. *วารสารสังคมศาสตร์และศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 2(1), 15-16.
- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2557). เจนวายคืออะไร. วันที่ค้นข้อมูล 22 ตุลาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://goo.gl/KouW13>
- แฟลชม็อบนักศึกษา ถึง ชุมนุมใหญ่ของ "คณะราษฎร 2563" ลำดับเหตุการณ์ชุมนุมทางการเมืองปี 2563. (2563). วันที่ค้นข้อมูล 22 ตุลาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-54741254>
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2529). *ขอบข่ายและวิธีการศึกษารัฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สามศาสตร์.
- วสะ นูรพาเดช และอนันต์ โอสถิลป์. (2563). *การวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดและทัศนคติทางการเมืองระหว่างประชากรต่างช่วงวัย*. รายงานการวิจัย, มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ.
- ศรีกัญญา มงคลศิริ. (2548). *Power gens branding*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ พรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์
- ศิริสุดา แสงทอง. (2564). ความตื่นตัวทางการเมืองของคนรุ่นใหม่: จุดยืนประชาธิปไตยใหม่แห่งอนาคต. *วารสารมหาวิทยาลัยนครสวรรค์*, 8(2).

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2563). ม็อบการเมืองคนรุ่นใหม่: จากแฟลชม็อบ
สู่คณะราษฎร 2563. วันที่ค้นข้อมูล 22 ตุลาคม 2566, เข้าถึงได้จาก

https://www.thaihealthreport.com/th/situation_ten.php?id=41&y=2564&bm=6

สมบัติ ชำรงชัยวงศ์. (2549). *การเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมารธรรม.

สรรพชญ ไชยสิริยะสวัสดิ์. (2557). สแกนคน 4 เจเนอเรชั่น. วันที่ค้นข้อมูล 22 ตุลาคม 2566, เข้าถึงได้จาก

http://swis.acp.ac.th/html_edu/acp/temp_informed/1514.pdf

อรรณณ สว่างอารมณ์. (2563). *การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของพลเมือง 4 รุ่น: กรณีศึกษาอำเภอวัง
น้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะพัฒนาสังคมและ
สิ่งแวดล้อม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อรรณณ สว่างอารมณ์. (2563). *การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของพลเมือง 4 รุ่น: กรณีศึกษาอำเภอ
วังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. วารสารพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 23(1).

อรรถสิทธิ์ พานแก้ว. (2562). คนรุ่นใหม่. วันที่ค้นข้อมูล 22 ตุลาคม 2566, เข้าถึงได้จาก

<http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=คนรุ่นใหม่>

ยุทธศาสตร์การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองในยุคดิจิทัล Strategic Policy Making of Political Parties in the Digital Era

มนตรี วีรยางกูร (Montri Verayangkura)¹
สุปราณี ธรรมพิทักษ์ (Supranee Thammaphithak)²
¹ดร., นักวิชาการอิสระ

Dr., Independent Scholar

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, ผู้ประพันธ์บรรณกิจ

Asst. Prof. Dr., Faculty of Political Science and Law Burapha University, Corresponding Author

E-mail: _dr.montri.br@gmail.com¹, supraneet@buu.ac.th²

Received: 23 May 2024

Revised: 25 June 2024

Accepted: 26 June 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองในยุคดิจิทัล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นรองและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย นักการเมือง นักวิชาการ นักธุรกิจ และประชาชน จำนวน 19 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จะถูกวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แบบหน่วยบริบท (Contextual Unit)

ผลการวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค SWOT Matrix พบว่า จากทางเลือกที่แตกต่างกันทั้งหมด 4 รูปแบบ ได้แก่ ทางเลือกเชิงรุก (SO Strategy) เชิงป้องกัน (ST Strategy) เชิงแก้ไข (WO Strategy) และเชิงรับ (WT Strategy) ทำให้วิเคราะห์ทางเลือกที่แตกต่างกันได้ 11 ประเด็นยุทธศาสตร์ และสามารถนำมาจัดกลุ่มสรุปรวมเป็นยุทธศาสตร์การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองในยุคดิจิทัล ได้จำนวน 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1: พัฒนานโยบายด้วยข้อมูล Big data และระบบดิจิทัลสมัยใหม่ ยุทธศาสตร์ที่ 2: ยกระดับเครือข่ายนโยบายให้เป็นคลังสมอง ยุทธศาสตร์ที่ 3: พัฒนาช่องทางการติดต่อสื่อสารเพื่อกำหนดนโยบาย โดยมีข้อเสนอแนะเพื่อให้ยุทธศาสตร์ประสบความสำเร็จ ได้แก่ 1) พรรคการเมืองควรพัฒนาและเชื่อมโยงฐานข้อมูลกับภาคีความร่วมมือจากฝ่ายต่างๆ 2) พรรคการเมืองควรปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานใน

รูปแบบใหม่ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถของบุคลากรในพรรค ให้มีขีดความสามารถในการพัฒนานโยบายและพัฒนางานการให้ก้าวไปสู่ความเป็นเลิศ 3) พรรคการเมืองควรพัฒนาต้นแบบคลังสมองด้านนโยบายของพรรคการเมือง 4) พรรคการเมืองส่งเสริมการเปิดเวทีสาธารณะให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ได้มีเวทีแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ และแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับนโยบายของพรรค

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์, การกำหนดนโยบาย, พรรคการเมือง, ยุทธวิธี

Abstract

The purpose of this research was to study recommendations for policy-making strategies of political parties in the digital era. It is qualitative research. This research used a qualitative research consisting of studying information from secondary documents and in-depth interviews. There were 19 key informants including politicians, academics, businessmen, and citizens. The research tools were semi-structured interviews created by the researcher. Data obtained from in-depth interviews and secondary data will be analyzed using content analysis with contextual unit.

The results of the analysis by using the SWOT Matrix technique found that from a total of 4 different alternatives, namely proactive (SO Strategy), preventive (ST Strategy), corrective (WO Strategy) and defensive (WT Strategy) can be analyzed different options in 11 strategic issues and grouped together into 3 strategies for policy-making of political parties in the digital age as follows; Strategy1: Develop policies with big data and modern digital system, Strategy2: Upgrade the policy network into a think tank, Strategy3: Develop communication channels for policy formulation. Suggestions for the strategy to be successful include: 1) Political parties should develop and link databases with cooperation partners from various parties. 2) Political parties should adjust their work processes in new ways by giving importance to developing the abilities of party personnel to have the capacity to develop policies and develop organizations towards excellence. 3) Political parties should develop a prototype think tank for political party policy. 4) Political parties promote the opening of public forums to stakeholders to express their opinions.

Keywords: Strategy, Policy Making, Political Parties, Digital Era

บทนำ

พรรคการเมืองมีความสำคัญในการประสานประโยชน์อันเกิดจากความขัดแย้ง เพื่อนำไปสู่การตกลงโดยวิถีทางประชาธิปไตย ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ และปัญหาต่าง ๆ ของประชาชนสามารถแก้ไขได้ โดยพรรคการเมืองจะทำการรวบรวมปัญหาและความต้องการของประชาชน และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ มาศึกษาสาเหตุที่ประชาชนหรือกลุ่มที่มีความคิดเห็นแตกต่าง สามารถยอมรับและสามารถตกลงกันได้ จากนั้นจะนำไปกำหนดเป็นนโยบายของพรรคการเมือง (party platform) เพื่อใช้เป็นนโยบายในการหาเสียงเลือกตั้ง เมื่อพรรคการเมืองได้เป็นรัฐบาลก็จะไปเสนอการตรากฎหมาย หรือปรับปรุงแก้ไขกฎหมายตามนโยบายของพรรคการเมืองที่ได้แถลงต่อสาธารณชนไว้ต่อไป พรรคการเมืองจึงเป็นศูนย์รวมของความต้องการของประชาชน การนำเสนอข้อมูลความต้องการหรือปัญหาของสังคมหรือชุมชนต่าง ๆ นั้น ย่อมต้องผ่านตัวแทนของพรรคการเมืองและจัดทำเป็นประชามติของสังคมผ่านพรรคการเมือง เพื่อนำไปสู่การลงประชามตินโยบาย ด้วยการเลือกตั้งต่อไป (แสง บุญมี, 2560)

เป็นที่ทราบกันดีว่านโยบายสาธารณะที่ดีควรเป็นนโยบายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาในปัจจุบันให้เบาบางหรือหมดสิ้นไป อันจะนำไปสู่การกินดีอยู่ดีหรือการมีคุณภาพชีวิต (quality of life) ที่ดีของประชาชนโดยรวม เป็นการกำหนดนโยบายเพื่อก่อให้เกิดผลที่พึงปรารถนาหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม เพื่อการพัฒนาในอนาคตหรือแก้ไขปัญหาในอนาคต ดังนั้นการกำหนดนโยบายสาธารณะ จึงเป็นขั้นตอนสำคัญขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการนโยบายสาธารณะ เนื่องจากเป็นขั้นตอนแรกที่ปัญหาสาธารณะหรือข้อเสนอจากกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมได้รับความสนใจจากผู้นำทางการเมือง และถูกนำไปพิจารณาและจะทำให้เกิดการตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว รวมทั้งป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาหรือสภาพการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ขึ้นในสังคม เมื่อผู้กำหนดนโยบายได้ตัดสินใจเลือกทางใดไปแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะนำนโยบายนั้นไปปฏิบัติ โดยทั่วไปการกำหนดนโยบายสาธารณะเป็นหน้าที่หลักของรัฐบาล แม้ว่ารัฐบาลจะเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบายสาธารณะ โดยบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่าง ๆ แต่นโยบายสาธารณะเป็นสิ่งที่มีความผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมทุกคน จึงมีหลายฝ่ายพยายามที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายดังกล่าว เพื่อให้ทิศทางของนโยบายสาธารณะเป็นไปในทิศทางที่ตนต้องการ

ดังนั้นความเป็นจริงในชีวิตทางการเมือง รัฐบาลจึงไม่ใช่องค์กรเพียงหนึ่งเดียวที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะเท่านั้น แต่อาจได้รับอิทธิพลหรือถูกกดดันจากองค์กรและกลุ่มอื่นในสังคม ซึ่ง Anderson (1994) ได้กล่าวถึงบุคคลที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะว่าสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะอย่างเป็นทางการ (official policy makers) ได้แก่ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ข้าราชการ และฝ่ายตุลาการ และกลุ่มที่สอง ได้แก่ ผู้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะอย่างไม่เป็นทางการ (unofficial participants) ได้แก่ กลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง และปัจเจกชน เป็นต้น

ในสังคมสมัยใหม่จะมีพรรคการเมือง (political parties) ทำหน้าที่ในการเรียกร้องผลประโยชน์ (interest articulation) และรวบรวมกลั่นกรองผลประโยชน์ (interest aggregation) เพื่อเสนอต่อรัฐบาลในการกำหนดทางเลือกนโยบาย เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม หรือตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งพรรคการเมืองคือสถาบันหลักที่ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงระหว่าง “ภาครัฐ” กับ “ภาคประชาชน” โดยที่พรรคการเมืองจะนำเอาปัญหาหรือความต้องการของประชาชนมาแปลงเป็นนโยบายของพรรค เพื่อนำนโยบายเหล่านั้นไปปฏิบัติ เมื่อได้รับเลือกตั้งเข้าไปทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหาร (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2562) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560 (2560) หมวด 2 การดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมือง มาตรา 23 (2) ร่วมกับประชาชนในการหาแนวทางการพัฒนาประเทศ และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างมีเหตุผล โดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาด้านวัตถุกับการพัฒนาด้านจิตใจ และความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนประกอบกัน จะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองมีบทบาทสำคัญร่วมกับประชาชน ในการกำหนดนโยบายร่วมกันในการพัฒนาประเทศ ประกอบกับเป้าหมายการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ชาติ การพัฒนาพรรคการเมืองให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและรองรับโมเดลการพัฒนาประเทศไทย 4.0 โดยยึดหลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน (better governance, happier citizens) จะทำให้พรรคการเมืองสามารถเป็นที่ไว้วางใจและเป็นที่พึ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริง กล่าวคือพรรคการเมืองต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการทำงานของพรรคใหม่ กล่าวคือมีการเปิดกว้างและเชื่อมโยงกัน (open and connected government) โดยต้องมีความเปิดเผยโปร่งใส ในการพัฒนานโยบาย โดยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลการพัฒนานโยบายของพรรคการเมืองได้ หรือมีการแบ่งปันข้อมูลซึ่งกันและกัน และสามารถเข้ามาตรวจสอบการทำงานได้ ด้วยการใช้ประโยชน์จากข้อมูลขนาดใหญ่ (big data) และระบบดิจิทัลสมัยใหม่ในการกำหนดนโยบาย

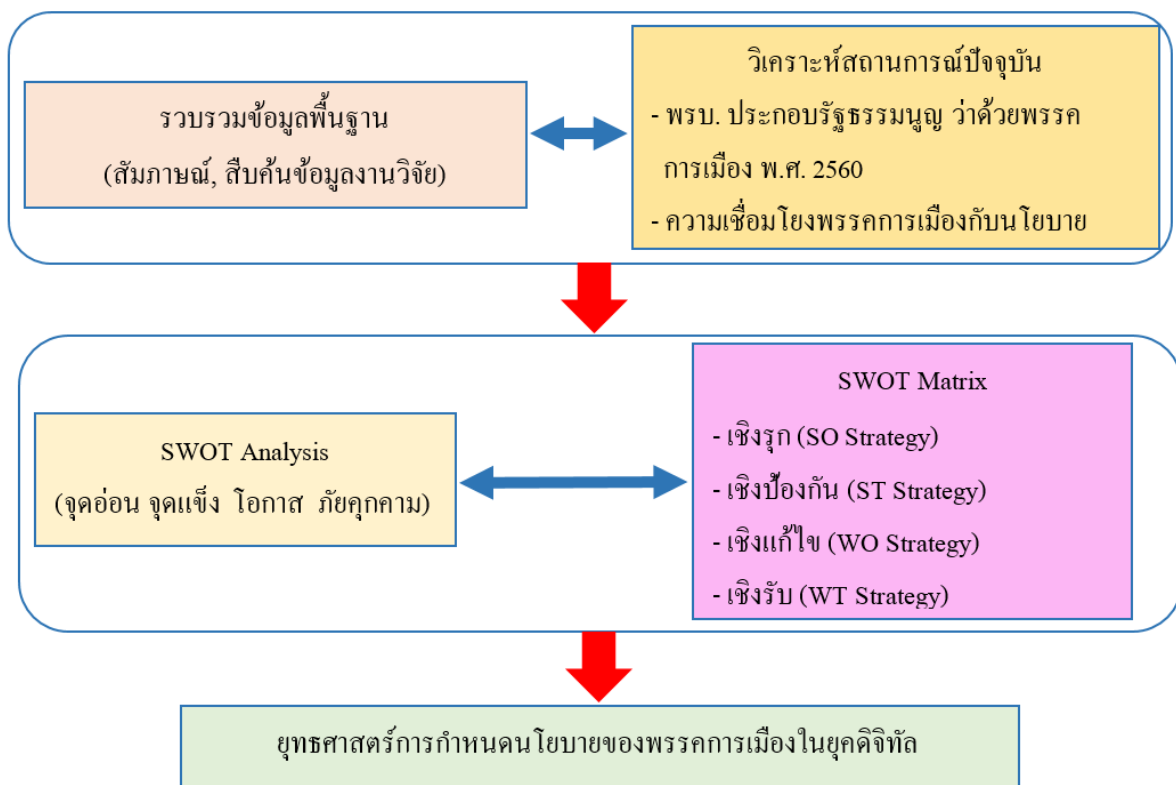
จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นจึงนำมาสู่การศึกษายุทธศาสตร์การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองในยุคดิจิทัล โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้พรรคการเมืองนำข้อเรียกร้อง หรือความต้องการของประชาชน มาจัดทำนโยบายต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหา พัฒนาประเทศ ตลอดจนเสริมสร้างความสามารถทางการแข่งขันของประเทศ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองในยุคดิจิทัล

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้หลักการวิเคราะห์ SWOT Analysis ของ Kotler & Armstrong (2018) และแนวคิด PESTLE Analysis ของ Aguilar (1967) เป็นแนวทางในการศึกษา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นรองและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย นักการเมือง นักวิชาการ นักธุรกิจ และประชาชน จำนวน 19 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

- 1) เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพรรคการเมือง การเมือง การปกครอง และระบบราชการ
- 2) เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดทำยุทธศาสตร์
- 3) เป็นผู้ที่มีระดับการศึกษาปริญญาโทขึ้นไป
- 4) เป็นผู้ที่มีความยินดีเข้าร่วมกระบวนการวิจัย

ตารางที่ 1 จำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่ม		จำนวน (คน)
นักการเมือง	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบเขต	3
	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ	1
นักวิชาการ	ด้านกฎหมาย	2
	รัฐศาสตร์	3
นักธุรกิจ		5
ประชาชน		5
รวม		19

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยข้อคำถามที่เกี่ยวข้องกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส ภัยคุกคาม ปัจจัยสนับสนุน ปัญหาและอุปสรรค ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองในยุคดิจิทัล

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เพื่อสร้างกรอบแนวคิดและนิยามศัพท์เฉพาะ
2. สร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ฉบับร่าง
3. นำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างฉบับร่าง ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) เพื่อประเมินว่าข้อคำถาม สามารถวัดได้ตรงกับเนื้อหาที่กำหนดหรือไม่ โดยให้คะแนนตามเกณฑ์ แล้วนำผลมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ผลการวิเคราะห์ พบว่า ทุกข้อคำถาม มีค่า IOC มากกว่า 0.50 แสดงว่าแบบสอบถามมีความตรงเชิงเนื้อหา สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การวิจัยเอกสาร (documentary research) ทำการศึกษาข้อมูลจากข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อนำมาสร้างกรอบแนวคิดและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
2. ติดต่อประสานงานไปยังผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยจัดทำหนังสือเชิญเป็นผู้ร่วมวิจัย พร้อมชี้แจงรายละเอียดของการดำเนินการวิจัย และจัดส่งเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญศึกษาล่วงหน้า
3. ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตาม วัน เวลา ที่นัดหมาย
4. ทำการถอดเทปการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)
5. ทำการจัดระเบียบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) จะถูกวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) แบบหน่วยบริบท (contextual unit) รวมทั้งวิธีการวิเคราะห์อื่น ๆ เช่น

1. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (analytic induction) โดยสร้างข้อมูลเป็นข้อสรุปชั่วคราวและเชื่อมโยงข้อสรุปย่อยต่าง ๆ เพื่อแสดงความสัมพันธ์และนำไปสู่ข้อสรุปที่ใหญ่ขึ้น
2. การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (comparative analysis) โดยการเปรียบเทียบจากความเหมือนและความแตกต่างที่มีอยู่ในคุณลักษณะ (qualities) หรือคุณสมบัติ (attributes) ของข้อมูล
3. จากข้อมูลทั้งหมดประมวลสรุปผลจากแบบสัมภาษณ์เป็นหลัก และใช้ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นข้อมูลประกอบเพื่อสรุปเป็นภาพรวมทั้งหมดของการวิจัย

การตรวจสอบข้อมูล

ในการตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลโดยใช้วิธีการวิจัยที่เรียกว่า multiple triangulation ดังต่อไปนี้ (Yin, 2003)

1. Data Triangulation คือ การใช้แหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันในการศึกษาปรากฏการณ์เดียวกัน ได้แก่ การศึกษาเอกสารและการเก็บข้อมูลจากบุคคลในสถานที่ที่แตกต่างกัน
2. Investigator Triangulation คือ การใช้ผู้เก็บข้อมูลหลายคนในแต่ละสถานการณ์
3. Theory Triangulation คือ การใช้ทฤษฎีต่างกันในการตีความปรากฏการณ์

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ SWOT

การวิเคราะห์ SWOT Analysis ประกอบด้วยการวิเคราะห์ปัจจัยภายใน ได้แก่ การวิเคราะห์จุดแข็ง (Strength: S) และจุดอ่อน (Weakness: W) และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การวิเคราะห์โอกาส (Opportunity: O) และภัยคุกคาม (Threat: T)

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภัยคุกคาม

จุดแข็ง	จุดอ่อน
1. พรรคการเมืองมีนักการเมืองที่มีความรู้ความสามารถในหลากหลายสาขาอาชีพ	1. โครงสร้างของพรรคการเมืองยังรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่สำนักงานใหญ่ ขาดการกระจายอำนาจไปยังภูมิภาค
2. พรรคการเมืองมีนักการเมืองที่เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ ความสามารถ	2. พรรคการเมืองไม่ให้ความสำคัญของสาขาพรรค ทำให้สาขาพรรคไม่ได้ดำเนินการทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง

จุดแข็ง	จุดอ่อน
3. พรรคการเมืองได้นำหลักวิชาการ โดยคือนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายของพรรค 4. พรรคการเมืองมีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย ทางสื่อสังคมออนไลน์ และสื่อทีวี 5. ความมีเอกภาพของพรรคการเมือง มีเอกภาพสูง นโยบายที่เป็นประโยชน์จะสามารถขับเคลื่อนได้รูปแบบ 6. มีฐานคะแนนเสียงเฉพาะที่ยึดติดกับพรรคการเมือง	3. สาขาพรรคยังไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะทำกิจกรรมทางการเมือง 4. นโยบายของพรรคการเมืองไม่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 5. พรรคการเมืองมีการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเฉพาะช่วงที่มีการเลือกตั้ง ในเวลาปกติการดำเนินการต่าง ๆ จะขึ้นอยู่กับบทบาทของนักการเมืองไม่ใช่มหาชนของพรรค 6. นโยบายของไม่สามารถใช้ได้จริงมาจากบนลงล่าง 7. นโยบายของพรรคการเมืองไม่สะท้อนปัญหาที่แท้จริงของประเทศไทยและประชาชน 8. นโยบายของภาครัฐที่พรรคการเมืองผลักดัน ส่วนหนึ่งกลายเป็นนโยบายที่เอื้อประโยชน์ของกลุ่มทุนมากเกินไป 9. นโยบายทางด้านเศรษฐกิจไม่แน่นอน และไม่แน่นอน ไม่สานงานต่อจากนโยบายครั้งก่อน ๆ 10. พรรคมีจุดยืนที่ไม่แน่นอน ไม่ชัดเจน มีรายละเอียดไม่เพียงพอ 11. พรรคมีการดึงสมาชิกพรรคที่มีผลงานไม่ดี มีชื่อเสียงด้านคอร์รัปชัน 12. พรรคมีการจัดตั้งนโยบายเฉพาะกิจที่ไม่ได้เกิดจากอุดมการณ์ที่แท้จริง 13. พรรคการเมืองไม่มีทีมเศรษฐกิจที่เป็นมืออาชีพหรือไม่ได้รับการยอมรับ ขาดความรู้ความสามารถที่แท้จริงในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย 14. พรรคการเมืองยังไม่มีความเป็นสถาบันทางการเมืองไม่สามารถรวบรวมความคิดเห็นของประชาชน และสะท้อนความต้องการของประชาชน ผลักดันเป็นนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยได้อย่างแท้จริง

จุดแข็ง	จุดอ่อน
	15. การขาดนักวิชาการหรือหน่วยงานวิจัย (บางพรรคมีก็ยังไม่ดี - โคเค่นพอ) ให้การสนับสนุนเรื่องข้อมูลความรู้เพื่อนำเสนอต่อสาธารณะและพัฒนาเป็นนโยบายพรรคการเมือง
โอกาส	ภัยคุกคาม
1. บทบาทของสื่อมวลชนและเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้พรรคการเมืองสามารถสื่อสารกับประชาชนจำนวนมากได้ 2. ประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเมืองในลักษณะของการสนใจทางการเมืองมากขึ้น 3. มีการรวมตัวกันของเครือข่ายนโยบายในระดับต่างๆ จำนวนมาก เช่น เครือข่ายนโยบายระดับชุมชน ระดับท้องถิ่น เครือข่ายนโยบายเฉพาะประเด็น 4. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ได้แก่ การติดต่อสื่อสารและ Social Media คือช่องทางที่พรรคการเมืองจะใช้ในการรับฟังความคิดเห็นระดมข้อเสนอแนะได้ง่ายที่สุดและไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายรวมทั้งในการเผยแพร่ข้อมูลของพรรคการเมือง	1. ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในระบบพรรคการเมือง ไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมืองอย่างแท้จริงหรือพรรคการเมืองรับสมาชิกเข้าพรรคการเมือง โดยที่เจ้าตัวไม่ทราบว่ามีสิทธิและหน้าที่อย่างไร 2. ประชาชนไม่ให้ความสำคัญของพรรคแต่ให้ความสำคัญกับตัวบุคคลมากกว่า 3. มีการแทรกแซงจากผู้มีอิทธิพลภายนอก ทำให้ผู้รับผิดชอบในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจใช้ความรู้ความสามารถไม่เต็มที่ 4. ระบบรัฐอุปถัมภ์ มีนายทุนเป็นเบื้องหลังให้พรรคนายทุนทำให้นักธุรกิจนำการเมือง 5. การปลุกกระดมทางการเมือง ทำให้ประชาชนที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันออกมาเผชิญหน้ากัน การไม่ยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างเป็นภัยคุกคาม การพัฒนาประเทศ 6. การตื่นตัวของประชาชนและความต้องการที่หลากหลาย และแตกต่างกัน อาจเป็นอุปสรรคที่ต้องสร้างความเข้าใจ ความสมดุลให้เกิดขึ้น 7. กฎหมายพรรคการเมืองมีลักษณะบังคับมากเกินไป ไม่ปล่อยให้พรรคการเมืองพัฒนาการเอง

2. การจัดทำ SWOT Matrix

ในการจัดทำยุทธศาสตร์การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองในยุคดิจิทัล ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ โดยอาศัยเครื่องมือ SWOT Matrix และนำผลการวิเคราะห์ SWOT

มากำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ทางเลือก ตลอดจนรวบรวม บูรณาการเป็นประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่ส่งผลต่อการกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองในยุคดิจิทัล ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์เชิงเมตริกซ์ โดยใช้เทคนิค SWOT Matrix

	S	W
	S1. พรรคการเมืองมีนักการเมืองที่มีความรู้ ความสามารถในการหลากหลายสาขาอาชีพ S2. พรรคการเมืองมีนักการเมืองที่เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถ S3. พรรคการเมืองได้นำหลักวิชาการโดยดั่งนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญ เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย S4. พรรคการเมืองมีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายทางสื่อสังคมออนไลน์ และสื่อทีวี S5. ความมีเอกภาพของพรรคการเมือง เป็นประโยชน์จะสามารถขับเคลื่อนเต็มรูปแบบ S6. มีฐานคะแนนเสียงเฉพาะที่ยึดติดกับพรรคการเมือง	W1. โครงสร้างของพรรคการเมืองยังรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่สำนักงานใหญ่ W2. สาขาพรรคการเมือง ไม่ได้ดำเนินการทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง W3. สาขาพรรคการเมืองยังไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะทำกิจกรรมทางการเมือง W4. นโยบายของพรรคการเมืองไม่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน W5. พรรคการเมืองมีการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเฉพาะช่วงที่มีการเลือกตั้ง W6. นโยบายของพรรคไม่สามารถใช้ได้จริงมาจากบนลงล่าง W7. นโยบายของพรรคไม่สะท้อนปัญหาของประเทศชาติและประชาชน W8. นโยบายของภาครัฐที่พรรคการเมืองผลักดัน ส่วนหนึ่งกลายเป็นนโยบายที่เอื้อประโยชน์ของกลุ่มทุนมากเกินไป

		W9. นโยบายไม่แน่นอน และไม่ป็นรูปธรรม ไม่สานงานต่อจากนโยบายครั้งก่อน ๆ W10. พรรคมีจุดยืนที่ไม่แน่นอน ไม่ชัดเจน มีรายละเอียดไม่เพียงพอ W11. พรรคมีการดึงสมาชิกพรรคที่มีผลงานไม่ดี มีชื่อเสียงด้านคอร์รัปชัน W12. พรรคมีการจัดตั้งในแบบเฉพาะกิจคือไม่ได้เกิดจากอุดมการณ์ที่แท้จริง W13. พรรคการเมืองไม่มีทีมเศรษฐกิจที่เป็นมืออาชีพหรือไม่ได้รับการยอมรับ W14. พรรคการเมืองยังไม่มีความเป็นสถาบันทางการเมืองเพียงพอ ไม่สามารถรวบรวมความคิดเห็นของประชาชนได้ W15. การขาดนักวิชาการหรือหน่วยงานวิจัย
O O1. บทบาทของสื่อมวลชนและเทคโนโลยีการสื่อสาร ทำให้พรรคการเมืองสามารถสื่อสารกับประชาชนจำนวนมากได้ O2. ประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรมทางการเมืองในลักษณะของการสนใจทางการเมืองมากขึ้น O3. มีการรวมตัวกันของเครือข่ายนโยบายในระดับต่าง ๆ จำนวนมาก	SO 1. เป็นพรรคการเมืองที่ใช้ข้อมูล big data และระบบดิจิทัลสมัยใหม่ S1, S2, S3, S4, S5, S6, O1, O2, O3, O4	WO 1. เพิ่มศักยภาพสาขาพรรคการเมืองให้ดำเนินกิจการทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง W1, W2, W3, W5, O1, O4 2. ส่งเสริมกระบวนการกำหนดนโยบายจากล่างขึ้นบน W4, W6, W7, W8, W9, O2, O3 3. ยกกระดับพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันการเมือง W10, W12, W14, O2, O3

O4. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ได้แก่ การติดต่อสื่อสารและ Social Media คือช่องทางที่พรรคการเมือง จะใช้ในการรับฟังความคิดเห็น ระดมข้อเสนอแนะ		4. ยกระดับเครือข่ายนโยบายให้เป็น คลังสมองด้านเศรษฐกิจ W11, W13, W15, O3, O4
T T1. ประชาชนยังขาดความรู้ความ เข้าใจในระบบพรรคการเมือง ไม่มี ส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของ พรรคการเมืองอย่างแท้จริง T2. ประชาชนไม่ให้ความสำคัญของ พรรคแต่ให้ความสำคัญกับตัวบุคคล มากกว่า T3. มีการแทรกแซงจากผู้มีอิทธิพล ภายนอก T4. ระบบรัฐอุปถัมภ์ มีนายทุนเป็น เบื้องหลังให้พรรค T5. การปลุกกระดมทางการเมือง T6. การตื่นตัวของประชาชนและ ความต้องการที่หลากหลาย และ แตกต่างกัน อาจเป็นอุปสรรคที่ต้อง สร้างความเข้าใจ T7. กฎหมายพรรค การเมืองมีลักษณะบังคับมากเกินไป ไม่ปล่อยให้พรรคการเมือง พัฒนาการเอง	ST 1. พัฒนาพรรคการเมืองให้เป็น สถาบันการเมือง S1, S2, T1, T4 2. ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการดำเนินกิจกรรม ของพรรคการเมือง S3, T1, T2 3. พัฒนาช่องทางการติดต่อสื่อสาร ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชน S4, S5, S6, T1, T2, T5, T6, T7	WT 1. พัฒนาสาขาพรรคการเมืองให้ ดำเนินกิจการทางการเมืองอย่าง ต่อเนื่อง W1, W2, W3, W5, T1, T6, T7 2. พัฒนาพรรคการเมืองให้เป็น สถาบันการเมือง W4, W6, W7, W8, W9, W10, W12, W14, T3, T4, T5 3. พัฒนาเครือข่ายนโยบายให้เป็น คลังสมองด้านเศรษฐกิจ W11, W13, W15, T3, T4

ตารางที่ 6 สรุป SWOT Matrix

SWOT	S	W
O	ทางเลือกเชิงรุก (SO Strategy) 1. เป็นพรรคการเมือง 4.0	ทางเลือกเชิงแก้ไข (WO Strategy) 1. เพิ่มศักยภาพสาขาพรรคการเมืองให้ดำเนินกิจการทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง 2. ส่งเสริมกระบวนการกำหนดนโยบายจากล่างขึ้นบน 3. ยกระดับพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันการเมือง 4. ยกระดับเครือข่ายนโยบายให้เป็นคลังสมอง
T	ทางเลือกเชิงป้องกัน (ST Strategy) 1. พัฒนาพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันการเมือง 2. ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมของพรรคการเมือง 3. พัฒนาช่องทางการติดต่อสื่อสารระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชน	ทางเลือกเชิงรับ (WT Strategy) 1. พัฒนาสาขาพรรคการเมืองให้ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง 2. พัฒนาพรรคการเมืองให้เป็นสถาบันการเมือง 3. พัฒนาเครือข่ายนโยบายให้เป็นคลังสมอง

จากทางเลือกที่แตกต่างกันทั้งหมด 4 รูปแบบ ทำให้สามารถวิเคราะห์ทางเลือกที่แตกต่างกันทั้งหมด 4 รูปแบบและ 11 ประเด็นยุทธศาสตร์มาจัดกลุ่มสรุปรวมเป็นยุทธศาสตร์การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองในยุคดิจิทัล ได้จำนวน 3 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1: พัฒนานโยบายด้วยข้อมูล big data และระบบดิจิทัลสมัยใหม่

ยุทธศาสตร์ที่ 2: ยกระดับเครือข่ายนโยบายให้เป็นคลังสมอง

ยุทธศาสตร์ที่ 3: พัฒนาช่องทางการติดต่อสื่อสารเพื่อกำหนดนโยบาย

อภิปรายผล

ยุทธศาสตร์ที่ 1: พัฒนานโยบายด้วยข้อมูล Big data และระบบดิจิทัลสมัยใหม่

เพื่อให้การกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง สอดคล้องกับบริบทในปัจจุบันที่เป็นยุคดิจิทัล พรรคการเมืองควรมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการทำงานของพรรคใหม่ สอดคล้องกับแนวคิดสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2563) สรุปว่าพรรคการเมืองจะต้องทำงานแบบเปิดกว้างและเชื่อมโยงกับทุกภาคส่วน (open and connected government) มีความโปร่งใสในการพัฒนานโยบาย โดยให้

ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลการพัฒนาของพรรคการเมืองได้ หรือมีการแบ่งปันข้อมูลซึ่งกันและกัน และสามารถเข้ามาตรวจสอบการทำงานได้ และสอดคล้องกับแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ (New Public Service: NPS) ที่ให้ความสำคัญในเรื่องผลประโยชน์สาธารณะและสิทธิของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย การดำเนินงานให้ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีการทำงานในเชิงรุกและมองไปข้างหน้า (Denhardt, R.B., & Denhardt, J.V., 2007) ดังนั้นพรรคการเมืองต้องตั้งคำถามเสมอว่าประชาชนจะได้อะไรจากนโยบายของพรรค นโยบายต้องมุ่งเน้นแก้ไขปัญหาความต้องการของประชาชน เพื่อให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัลในการกำหนดนโยบายเพื่อประชาชน พรรคการเมืองควรใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูล big data และระบบดิจิทัลสมัยใหม่ในการกำหนดนโยบาย ที่ตรงกับความต้องการของประชาชน และเพื่อรองรับการพัฒนาด้วยข้อมูล big data และระบบดิจิทัลสมัยใหม่ พรรคการเมืองจะต้องพัฒนาพรรคให้มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย (smart and high performance organization) โดยมีการทำงานอย่างเตรียมการไว้ล่วงหน้า มีการวิเคราะห์ความเสี่ยง สร้างนวัตกรรมหรือความคิดริเริ่มและประยุกต์องค์ความรู้มาใช้ ในการตอบโต้กับโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน เพื่อสร้างคุณค่า มีความยืดหยุ่นและความสามารถในการตอบสนองกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่าง ทันเวลา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2565) เพื่อพัฒนาองค์การที่มีขีดสมรรถนะสูงและปรับตัวเข้าสู่สภาพความเป็นสำนักงานพรรคการเมืองสมัยใหม่ พรรคการเมืองต้องพัฒนาสมรรถนะบุคลากรของพรรค ให้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ทางความคิด (mindset) ของบุคลากร เพิ่มทักษะให้มีสมรรถนะที่จำเป็นในการใช้ดิจิทัล ทักษะการวิเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาของพรรค เพื่อสร้างคุณค่า (public value) และประโยชน์สาธารณะ (public interest) ให้แก่ประชาชน

ยุทธศาสตร์ที่ 2: ยกระดับเครือข่ายนโยบายให้เป็นคลังสมอง

นโยบายที่ดีเป็นหนึ่งในเงื่อนไขสำคัญ ที่จะทำให้ประเทศประสบความสำเร็จในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีงานที่ดีทำ สังคมอยู่กันด้วยความสงบสุข บทบาทสำคัญประการหนึ่งของพรรคการเมืองภายใต้ระบบประชาธิปไตย คือ การนำเสนอนโยบายที่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชน (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2561) แต่เพื่อให้ได้รับการเลือกตั้ง บางครั้งนโยบายที่ทำให้รัฐบาลได้ชัยชนะในการเลือกตั้งอาจไม่ใช่ นโยบายที่ดี ประกอบกับสังคมปัจจุบันมีแนวโน้มเป็นสังคมเครือข่าย (network society) มากขึ้น ทำให้แนวทางการกำหนดนโยบายที่เน้นเฉพาะบทบาทภาครัฐ และการปกครองแบบที่เน้นการจัดการแนวดิ่ง (top down) อาจไม่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การพัฒนาเครือข่ายนโยบาย (policy networks) และการบริหารจัดการในเชิงเครือข่ายในแนวระนาบ (network governance) จึงมีความเหมาะสมกับสถานการณ์การกำหนดนโยบายในปัจจุบัน (นันธิดา จันทศิริ, 2558) ซึ่งเครือข่ายนโยบายสามารถนำเสนอนโยบายที่ดีต่อประชาชนและพรรคการเมือง ตลอดจนการสื่อสารและเปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์ ข้อดี ข้อเสียของนโยบายที่วางอยู่บนรากฐานของข้อมูลและหลักฐานเชิงประจักษ์ นอกจากเครือข่ายนโยบายแล้ว คลังสมอง (think tank) จะทำให้พรรค

การเมืองมีข้อเสนอนโยบายที่ดีให้เลือกใช้ในการรณรงค์หาเสียง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2558) ได้ให้ความหมายของ think tank ว่าหมายถึง สถาบันที่ทำการศึกษาค้นคว้า วิจัยวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ ทั้งที่เป็นนโยบายภายในหรือนโยบายระหว่างประเทศ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่ทำให้ผู้กำหนดนโยบายสามารถตัดสินใจในประเด็นนโยบายสาธารณะอยู่บนฐานข้อมูลความรู้ การมีคลังสมองของพรรคการเมืองจะส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้เรื่องผลกระทบด้านต่าง ๆ ของนโยบายของพรรคก่อนจะนำไปสู่การตัดสินใจเลือกพรรคการเมืองแบบมีเหตุผล

ยุทธศาสตร์ที่ 3: พัฒนาช่องทางการติดต่อสื่อสารเพื่อกำหนดนโยบาย

ปัจจุบันเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้น และมีความสำคัญต่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง ที่พรรคการเมืองสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกพรรคหรือประชาชนทั่วไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนานโยบายที่สามารถแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนส่วนใหญ่ และเป็นนโยบายที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ ประชาชนจากทุกพื้นที่ทั่วประเทศ สามารถสะท้อนปัญหาและความต้องการผ่านทางช่องทางอินเทอร์เน็ต ทำให้ช่องทางอินเทอร์เน็ตถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองอย่างแพร่หลาย นอกจากนี้ยังมีสื่อออนไลน์หลายหลายประเภทที่สามารถสร้างพื้นที่สาธารณะ (public sphere) ทางการเมืองให้มากขึ้น เนื่องจากสื่อออนไลน์เป็นตัวกลางสำคัญในการติดต่อสื่อสาร เพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลต่าง ๆ ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วุฒิพร ลิ้มวรภักดิ์ และสุวิชา เป้าอารีย์ (2563) พบว่าบทบาทของหนังสือพิมพ์ออนไลน์มีบทบาทที่สำคัญของสื่อมวลชนในการสร้างพื้นที่สาธารณะ (public sphere) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการสร้างประชาธิปไตยให้กับสังคม อันเป็นเวทีที่ประชาชนมาพบกันเพื่ออภิปรายโต้เถียงปัญหา การแลกเปลี่ยนกัน การรับรู้ร่วมกัน และนำมาสู่การตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของสาธารณชน สอดคล้องกับประชาธิปไตยยุคใหม่ที่ต้องการพลเมืองที่มีความรอบรู้ สามารถตัดสินใจปัญหาทางการเมืองได้ด้วยตัวเอง พลเมืองสามารถนำข้อมูลเหล่านั้นไปอภิปรายโต้แย้ง ซึ่งน้ำหนักตัดสินใจ และลงมือกระทำการทางการเมืองต่อไปได้ นอกจากนี้ สุวิทย์ สาสนพิจิตร (2561) กล่าวว่าในปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์จึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมจากนักการเมืองเป็นจำนวนมาก เนื่องจากต้นทุนต่ำ เป็นข้อดีที่ทำให้พรรคการเมืองต่าง ๆ หันมาให้ความสำคัญกับสื่อสังคมออนไลน์มากยิ่งขึ้น เนื่องจากการประชาสัมพันธ์ทางการเมืองนั้นหากกระทำผ่านสื่อหลัก เช่น วิทยู โทรทัศน์หรือหนังสือพิมพ์ต้องใช้เงินทุนค่อนข้างมาก ดังนั้น การเกิดขึ้นของสื่อสังคมออนไลน์จึงเปรียบเสมือนปัจจัยช่วยพรรคการเมืองไปโดยปริยาย ดังนั้นพรรคการเมืองควรใช้ช่องทางต่าง ๆ เหล่านี้ในการเชื่อมโยงกับประชาชนเพื่อให้ได้รับทราบปัญหาสาธารณะที่หลากหลายและครอบคลุม นอกจากนี้สื่อสังคมออนไลน์ยังเป็นการสื่อสารโดยตรงระหว่างผู้ส่งกับผู้รับสาร ในอดีตการสื่อสารผ่านสื่อหลักนอกจากต้นทุนสูงแล้วยังมีความเสี่ยง ที่ว่าประชาชนกลุ่มเป้าหมายจะไม่ได้รับสาร หรือกลุ่มผู้รับสารอาจจะไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายของผู้ส่งสาร ทำให้การสื่อสารไม่บรรลุเป้าประสงค์ แต่กับสื่อสังคมออนไลน์นั้น พรรคการเมืองต่างทราบ

คิดว่ากลุ่มเป้าหมายของตนเองนั้นเป็นใคร จึงมั่นใจได้ว่าสารที่ส่งไปนั้นต้องมีโอกาสบรรลุเป้าหมายมากกว่าสื่อหลัก สื่อสังคมออนไลน์มีความสะดวกรวดเร็ว การสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์นั้น สามารถกระทำได้ตลอดเวลา พรรคการเมืองและนักการเมืองหลายคนใช้สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อรายงานความเคลื่อนไหวของตนให้ผู้รับสารได้ทราบ เหมือนกับผู้รับสารนั้นได้อยู่กับนักการเมืองผู้นั้นตลอดเวลา รวมทั้งสามารถโต้ตอบกันได้ ความสามารถดังกล่าวเป็นสิ่งที่ทำให้ช่องว่างระหว่างนักการเมือง พรรคการเมือง และประชาชนลดลงทำให้เกิดความใกล้ชิดสนิทสนมจนพัฒนาไปถึงขั้นการรวมกลุ่ม เพื่อแสดงออกทางการเมืองในวาระต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

1. พรรคการเมืองควรพัฒนาและเชื่อมโยงฐานข้อมูลกับภาคีความร่วมมือจากฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูล big data ให้มีการผสมผสานกันของการจัดเก็บและประมวลข้อมูลผ่านคลาวด์คอมพิวเตอร์ (cloud computing) อุปกรณ์ประเภทสมาร์ทโฟน (smart phone) และการทำงานร่วมกันผ่านเครื่องมือต่าง ๆ (collaboration tools) เพื่อทำให้สามารถติดต่อกันได้อย่างเรียลไทม์ (real time)
2. พรรคการเมืองควรปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานในรูปแบบใหม่ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถของบุคลากรในพรรค ให้มีขีดความสามารถในการพัฒนานโยบายและพัฒนาองค์การให้ก้าวไปสู่ความเป็นเลิศ
3. พรรคการเมืองพัฒนาศักยภาพเครือข่ายนโยบายให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเครือข่ายหนึ่งไปสู่อีกเครือข่ายหนึ่ง สนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ปัญหา ความต้องการเกี่ยวกับการจัดทำนโยบาย
4. พรรคการเมืองควรพัฒนาต้นแบบคลังสมองด้านนโยบายของพรรคการเมือง โดยส่งเสริมให้ทำหน้าที่สำคัญ 2 ประการ คือ สำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของประชาชน และนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหา หรือนโยบายที่จะตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน
5. พรรคการเมืองส่งเสริมการเปิดเวทีสาธารณะให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ได้มีเวทีแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ และแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับนโยบายของพรรคอย่างเปิดเผยและโปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยเน้นการสื่อสารแบบสองทาง และให้มีผู้เจรจาโดยตรง เช่น ระหว่างกลุ่มเป้าหมายและพรรคการเมือง
6. พรรคการเมืองควรเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อใหม่ (new media) ได้แก่ สื่อยุคดิจิทัล สื่ออินเทอร์เน็ต หรือสื่อออนไลน์ ให้สามารถสื่อสารได้ในลักษณะมัลติมีเดีย (multimedia) ทั้งภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว วิดีโอ การถ่ายทอดสด ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ (social media) เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ทวิตเตอร์ (Twitter) ไลน์ (Line) ในการจูงใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนานโยบาย

รายการอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2558). คลังสมอง (Think-Tank) กับการพัฒนาประเทศไทย. วันที่ค้นข้อมูล 22 มกราคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/634063>
- นันธิดา จันทรศิริ. (2558). การจัดการเครือข่ายในกระบวนการนโยบายสาธารณะ. *สารอาศรมวัฒนธรรม วลัยลักษณ์*, 15(1), 145-153.
- พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560. (2560, 7 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 134 ตอนที่ 105 ก.
- วุฒิพร ลิ้มวราภัส และสุวิชา เป้าอารีย์. (2563). กระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อออนไลน์: กรณีศึกษา โพสต์ทูเดย์ และเนชั่น. *วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์*, 6(2), 106-118.
- แสวง บุญมี. (2560). บทบาทของคณะกรรมการการเลือกตั้งกับการพัฒนาระบบพรรคการเมืองไทยเพื่อการปฏิรูปประเทศตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2562). ประกาศผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ. วันที่ค้นข้อมูล 25 พฤศจิกายน 2566, เข้าถึงได้จาก https://www.ect.go.th/ect_th/download/article/article_20190508184334.pdf
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2565). คู่มือการประเมินสถานะของหน่วยงานภาครัฐในการเป็นระบบราชการ 4.0. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2561). บทบาทหน้าที่ของสาขาพรรคการเมืองตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2560. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2563). แผนปฏิบัติราชการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2563 - 2565 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2564). กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและแผนสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุวิทย์ สารสินพิจิตร. (2561). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความนิยมพรรคการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษาสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเทคโนโลยีสังคม, วิทยาลัยนวัตกรรมดิจิทัลและเทคโนโลยีสารสนเทศ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรังสิต.
- Aguilar, F, J. (1967). *Scanning the Business Environment*. New York: Macmillan.
- Anderson, E. (1994). *Public Policy Making: Introduction* (2 nd ed.). New York: Houghton Mifflin Company.

Denhardt, R. B., & Denhardt, J. V. (2007). *The New Public Service: Serving, Not Steering*. New York: M.E. Sharpe.

Kotler, P., & Armstrong, G. (2018). *Principles of marketing* (17th ed.). Harlow, England: Pearson.

Yin, R. K. (2003). *Case Study Design and Research: Design and Methods* (3 rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

การร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา

Participation in Political Demonstration of Burapha University Students

สาธิตา สัตยพันธ์ (Sathiya Sattayaphan)¹

โชติสา ขาวสนิท (Shotisa Cousnit)²

วิเชียร ต้นศิริกงคด (Vichien Tansirikongkhon)³

ไพฑูรย์ โพธิสว่าง (Paithoon Bhothisawang)⁴

¹นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Master of Political Science Program Students, Faculty of Political Science and Law,

Burapha University

²ดร., ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Dr., Lecturer of Department of Political Science, Faculty of Political Science and Law,

Burapha University

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยตำรวจเอก ดร., ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

Asst. Prof. Pol. Capt. Dr., Lecturer of Department of Political Science,

Faculty of Political Science and Law, Burapha University

⁴ศาสตราจารย์ ดร.

Professor, Dr.

E-mail: 63910079@go.buu.ac.th¹, shotisa@go.buu.ac.th², copcoon@hotmail.com³,

prof.drpitoonpo@hotmail.com⁴

Received: 8 January 2024

Revised: 12 June 2024

Accepted: 21 June 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา มีวัตถุประสงค์
1) เพื่อศึกษาขั้นตอนและรูปแบบในการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา 2) เพื่อศึกษา

ปัจจัยที่มีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งเป็นการใช้วิธีดำเนินงานวิจัยเชิงคุณภาพกลุ่มตัวอย่างที่ใช้มีจำนวน 8 คน และเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ มีจำนวน 369 คน

ผลการศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่า การชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพาจะมีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนสอดคล้องกับสถานการณ์ สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต เยาวชนในพื้นที่บางแสน การชุมนุมทางการเมืองส่วนใหญ่จะเป็นในรูปแบบของการตั้งเวทีปราศรัย และการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ มีการกำหนดตารางเวลาของกิจกรรม สถานที่ต้องมีความเหมาะสม มีการวางระบบจัดการกับอุปกรณ์ มีการวางแผนสำรอง และมีการประเมินความเสี่ยงของทีมงานก่อนการจัดการชุมนุมทางการเมืองอยู่เสมอ และผลการศึกษาเชิงปริมาณ พบว่า สาขาวิชาแตกต่างกัน การร่วมชุมนุมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนเพศ อายุ ชั้นปีที่กำลังศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในมหาวิทยาลัย และการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองแตกต่างกัน การร่วมชุมนุมทางการเมืองไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ปัจจัยที่มีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา มี 2 ปัจจัย คือ ด้านความต้องการทางสังคม และด้านความต้องการได้รับเกียรติและการยกย่อง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถนำมาเขียนเป็นรูปสมการ ได้ดังนี้ การร่วมชุมนุมทางการเมือง = $0.637 + 0.393$ (ด้านความต้องการทางสังคม) + 0.305 (ด้านความต้องการได้รับเกียรติและการยกย่อง)

คำสำคัญ: การชุมนุม, การเมือง, นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

This research titled “participation in political demonstrations of Burapha University students” purposes to 1) study the steps and forms of participation in political demonstrations of Burapha University students 2) study the factors affecting participation in political demonstrations of Burapha University students. This research employs a qualitative method with a sample of 8 people and a quantitative method with a sample of 369 people.

The qualitative study results have shown that participation in political demonstrations of Burapha University students has clear goals according to situations. In line with the target group of students and youth in the Bang Saen area, most political rallies are in the form of setting up stages for speeches, expressing symbols and organizing schedules of activities. The locations must be appropriate. There is a system setup to manage equipment. There is a backup plan and a team risk assessment is always carried out before holding a political participation rally. The quantitative study results have shown that the fields of study were different participation in political rallies was significantly different at 0.05, in line

with the set assumptions. As for gender, age, year of study, membership in university activity groups and awareness of political news, participation in political rallies was not different at the statistical significance level of 0.05, not in accordance with the set assumptions. There are two different factors affecting the participation in political demonstrations of Burapha University students: social needs and esteem needs for the significantly difference at 0.05 according to the set assumptions. This can be written as an equation as follows: participation in political demonstrations = $0.637 + 0.393$ (social need) + 0.305 (esteem needs).

Keywords: Congregation, Politics, Burapha University Students

บทนำ

การชุมนุมสาธารณะนั้นถือเสมือนเป็นสิ่งที่สะท้อนวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เพื่อแสดงพลังแห่งเจตจำนงร่วมกัน ต่อฝ่ายผู้ที่จะสามารถทำให้เป้าประสงค์ของกลุ่มคนสำเร็จลงได้ สิทธิในการชุมนุมจึงเป็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ (ปณิษฐ์ ปทุมวัฒน์, 2552, หน้า 169-179)

กิจกรรม “จุดเทียน (เขียนสันติภาพ)” เป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ โดยการรวมตัวกันใส่เสื้อสีขาว จุดเทียน แสดงออกถึงการต่อต้านการใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการชุมนุมทางการเมือง ทั้งจากฝ่ายรัฐ และฝ่ายผู้ชุมนุม (ชยุตม์ พันธุ์สุวรรณ, 2561)

รัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 เป็นการปลุกให้นิสิตนักศึกษาปัญญาชนกลุ่มใหญ่ “สัปดาห์ขึ้นจากภาวะหลับใหล” การตื่นตัวของนิสิตนักศึกษาแต่ละแห่ง มีจำนวนคนเพียงเล็กน้อย แต่มีกระจัดกระจายอยู่ในวิทยาเขตทั่วประเทศ การตื่นตัวทางประชาธิปไตยแพร่กระจายไปในหมู่นิสิตนักศึกษาเป็นวงกว้างอย่างรวดเร็ว (ประชาไท, 2558)

ก่อนจะมีการเลือกตั้งในวันที่ 24 มีนาคม 2562 ได้มีการชุมนุมของ “กลุ่มคนอยากเลือกตั้ง” และ “ไม่เลื่อนเลือกตั้ง” ของนักศึกษาในหลายสถาบัน และภายหลังการเลือกตั้งได้มีการยุบพรรคคอนาคคใหม่

การยุบพรรคคอนาคคใหม่เป็นกรวดเล็ก ๆ ก่อนแรกที่ถูกโยนลงใส่ผิวมหาสมุทร จุดเริ่มต้นของเรื่องราวบนเส้นเวลา ปราบกฏการณ์ “ปลดแอก” ของ “ราษฎร” เริ่มมีการเดินขบวนในมหาวิทยาลัย และโรงเรียนหลายแห่งทั่วประเทศ (รุ่งฤทธิ์ เพ็ชรรัตน์, 2564)

ในปี พ.ศ. 2563 กลุ่ม “เยาวชนปลดแอก” นำโดยสหภาพนักเรียน นิสิต นักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนท.) เคลื่อนไหวแสดงความไม่พอใจต่อรัฐบาลมาตั้งแต่ช่วงต้น พ.ศ. 2563 แล้วต้องหยุดไปเนื่องจากสถานการณ์โควิด - 19 หลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด - 19 ในประเทศไทยคลี่คลาย กลุ่มเยาวชนปลดแอกได้จัดการชุมนุมที่ได้รับความสนใจอย่างมาก (รุ่งนภา พิมมะศรี, 2563)

ในส่วนของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพานั้น มีความสนใจในการเข้าร่วมการชุมนุมทางการเมืองเป็นอย่างมาก เห็นได้จากการชุมนุมทางการเมืองที่เกิดขึ้น เช่น กิจกรรมจุดเทียนเขียนสันติ มหาวิทยาลัย

บุรพา, การแขวนป้ายผ้าและโปรยใบปลิวที่มีข้อความทางการเมือง, การแสดงออกทางสัญลักษณ์เพื่อแสดงจุดยืนทางการเมือง, บุรพาไม่เลื่อนเลือกตั้งในปี 2562, วังไถ่ลงบางแสน, จุดเทียน เขียนคืน ความยุติธรรม, แฟลชม็อบบุรพาทมหาประชาธิปไตย, ผูกโบว์ขาวหน้าตึกคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, แฟลชม็อบหน้ามหาวิทยาลัยบุรพา, การชุมนุมในการเรียกร้องให้หยุดคุกคามสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เป็นต้น และมีนิตินางกลุ่มที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในระดับจังหวัด เช่น ม็อบแหลมแท่น มินิคาร์ม็อบ เป็นต้น และมีการร่วมชุมนุมทางการเมืองระดับประเทศที่มีการรวมตัวกันในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะนิตินางคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ซึ่งมีการเรียนเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง การบริหาร และกฎหมาย จึงให้ความสนใจในการติดตามข่าวสารการเมืองเป็นอย่างมาก และมีความกระตือรือร้นที่ให้ความสนใจในการเข้าร่วมการชุมนุมทางการเมืองเป็นจำนวนมาก ต่อเนื่องหลาย ๆ การชุมนุมทางการเมือง และบางกิจกรรมนิตินางคณะดังกล่าวก็เป็นผู้ริเริ่มการชุมนุมทางการเมืองนั้น ๆ ขึ้น

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาขั้นตอนและรูปแบบในการร่วมชุมนุมทางการเมืองว่าเป็นอย่างไร และสนใจศึกษาว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิตินางมหาวิทยาลัยบุรพาระดับปริญญาตรี (วิทยาเขตชลบุรี) คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาขั้นตอนและรูปแบบในการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิตินางมหาวิทยาลัยบุรพา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิตินางมหาวิทยาลัยบุรพา

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการชุมนุมทางการเมือง

ในประเทศไทยมีการชุมนุมทางการเมืองเกิดขึ้น จากข้อเรียกร้องที่แตกต่างกันไปตามยุค ตามสมัย และมึนักศึกษาเป็นแกนนำหลักในหลาย ๆ การชุมนุม

ในสมัยรัฐบาลอภิสิทธิ์ เกิดการชุมนุมกลางแยกราชประสงค์ โดยกลุ่ม นปช. หลังการเลือกตั้งในสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ได้มีการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กปปส. ในช่วงปลาย พ.ศ. 2556 จนถึงกลาง พ.ศ. 2557 เพื่อต่อต้านรัฐบาลยิ่งลักษณ์ รวมถึงคัดค้าน พ.ร.บ. นิรโทษกรรมให้กับ “ทักษิณ ชินวัตร” (ปฐนิมา, 2563)

กิจกรรม “จุดเทียน (เขียนสันติภาพ)” เป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ โดยการรวมตัวกันใส่เสื้อสีขาว จุดเทียน แสดงออกถึงการต่อต้านการใช้ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการชุมนุมทางการเมือง ทั้งจากฝ่ายรัฐและฝ่ายผู้ชุมนุม โดยส่วนใหญ่ของกิจกรรมมีนัยยะแฝงของการเรียกร้องให้ใช้การเลือกตั้งเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา และยุติวิกฤตการณ์ทางการเมืองอย่างสันติ (ชยุตม์ พันธุ์สุวรรณ, 2561)

รัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 เป็นการปลุกให้นิสิตนักศึกษาปัญญาชนกลุ่มใหญ่ “ส่ดั่งต้นขึ้นจากภาวะหลับใหล” การตื่นตัวของนิสิตนักศึกษาแต่ละแห่ง มีจำนวนคนเพียงเล็กน้อย แต่มีกระจัดกระจายอยู่ในวิทยาเขตทั่วประเทศ (ประชาไท, 2558)

หนูนเลือกตั้ง “ไม่เลื่อนเลือกตั้ง” ด้าน “ศิลปากรเสรีเพื่อประชาธิปไตย” นัควาครูบรรยายลี “เขียนเพื่อเลือกตั้ง เขียนเพื่อสิทธิ” ที่สะพานทับแก้ว ม.บูรพา รวมตัวค้านเลื่อนเลือกตั้ง พร้อมจัด “เลือกตั้งจำลอง” ด้าน ม.อ.หาดใหญ่ ร่วมชูจุดยืน “ไม่เลื่อน ไม่ล้ม ไม่ต่อเวลา” จัดเลือกตั้งเพื่อให้ประเทศกลับสู่ประชาธิปไตย 17 มกราคม พ.ศ. 2562 กิจกรรมรณรงค์ “ไม่เลื่อนเลือกตั้ง” ของกลุ่มนักศึกษาหลายสถาบัน ทั้งที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยบูรพา และมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ (ประชาไท, 2562)

ในปี พ.ศ. 2563 กลุ่ม “เยาวชนปลดแอก” นำโดยสหภาพนักเรียน นิสิต นักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนท.) เคลื่อนไหวแสดงความไม่พอใจต่อรัฐบาลมาตั้งแต่ช่วงต้น พ.ศ. 2563 แล้วต้องหยุดไปเนื่องจากสถานการณ์โควิด - 19 หลังจากที่สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด - 19 ในประเทศไทยคลี่คลาย กลุ่มเยาวชนปลดแอกได้จัดการชุมนุมที่ได้รับความนิยมอย่างมาก (รุ่งนภา พิมมะศรี, 2563)

แนวคิดเกี่ยวกับขั้นตอนและรูปแบบในการร่วมชุมนุมทางการเมือง

การวางแผนการทำงานโดยคำนึงถึงเงื่อนไขความเสี่ยงที่เกิดขึ้น การจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ความเหมาะสม คู่มือ “Direct Action Handbook” ซึ่งมีการเรียบเรียงและแปลเป็นภาษาไทยโดย ภักดี วีระภาสพงษ์ ได้นำเสนอเทคนิคในการรับมือความรุนแรงในกรณีต่าง ๆ ไว้ที่น่าสนใจ ดังนี้ 1. กำหนดเป้าหมายและกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน 2. กำหนดรูปแบบการชุมนุม 3. วางแผนรายละเอียดกิจกรรมและการทำไทม์ไลน์กิจกรรม 4. หากมีการตั้งเวทีปราศรัยควรแบ่งบทบาทหน้าที่ 5. เลือกสถานที่จัดกิจกรรมที่เหมาะสม 6. วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้ จัดเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ วางระบบในการดูแลรับผิดชอบ 7. วางแผนสำรองและรับมือสถานการณ์ฉุกเฉิน 8. การรับมือกับสถานการณ์หลังจบการชุมนุม และ 9. การจัดตั้งทีมงานและมีการประเมินความเสี่ยงของทีมงานร่วมกัน (ชลธิชา แจ่มเร็ว, 2563, หน้า 28-31)

รูปแบบในการร่วมชุมนุมทางการเมือง การร่วมชุมนุมทางการเมือง เป็นกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ที่ได้รับการคุ้มครองตามสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ ไม่ว่าจัดเป็นการชุมนุมแบบอยู่กับที่ เช่น การประชุมสาธารณะ แพลชม็อบ การประท้วง การชุมนุมแบบเคลื่อนที่ การเดินทางด้วยยานพาหนะเป็นกลุ่ม และการประท้วงด้วยการขับจี๊แบบช้า ๆ การยืนยันทิทธิที่จะมีเสรีภาพในการแสดงออก รวมทั้งการเลือกรูปแบบการแสดงออกซึ่งความเห็น โดยไม่มีการแทรกแซงอย่างไม่ชอบด้วยเหตุผลจากหน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะในกรณีที่เป็นการประท้วงเชิงสัญลักษณ์ (แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล, ม.ป.ป.)

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการชุมนุมทางการเมือง

เนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง เป็นกิจกรรมหนึ่งที่เป็นองค์ประกอบในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งมีการอธิบายถึงปัจจัยที่ส่งผลในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

แนวคิดของ เลน ที่ได้อธิบายเกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ที่เป็นแรงจูงใจให้คนเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ดังต่อไปนี้ (ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง, 2559, หน้า 203-204)

1. มนุษย์ต้องการผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือทางวัตถุ
2. มนุษย์มีความต้องการทางจิตใจ
3. มนุษย์ต้องการทำความเข้าใจเกี่ยวกับโลกความรู้เกี่ยวกับที่มาของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อพวกเขา

4. มนุษย์ต้องการลดแรงกดดันภายในจิตใจ
5. มนุษย์มีความต้องการแสวงหาอำนาจเหนือคนอื่น
6. มนุษย์ต้องการที่จะปกป้องรักษา และเพิ่มพูนความรู้สึกที่มีเกียรติให้กับตนเอง

การร่วมชุมนุมทางการเมืองอาจมีปัจจัยในเรื่องความต้องการของปัจเจกบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย แนวคิดความต้องการของมนุษย์ที่เป็นที่รู้จักกันกว้างขวางและเป็นที่น่าสนใจ คือ เรื่องความต้องการตามลำดับขั้น (Hierarchical Needs) ของ มาสโลว์ (Maslow อ้างถึงใน ไพฑูรย์โพธิ์สว่าง, 2559, หน้า 201-203) ซึ่งอธิบายว่ามนุษย์มีความต้องการเป็นไปตามลำดับขั้นดังต่อไปนี้

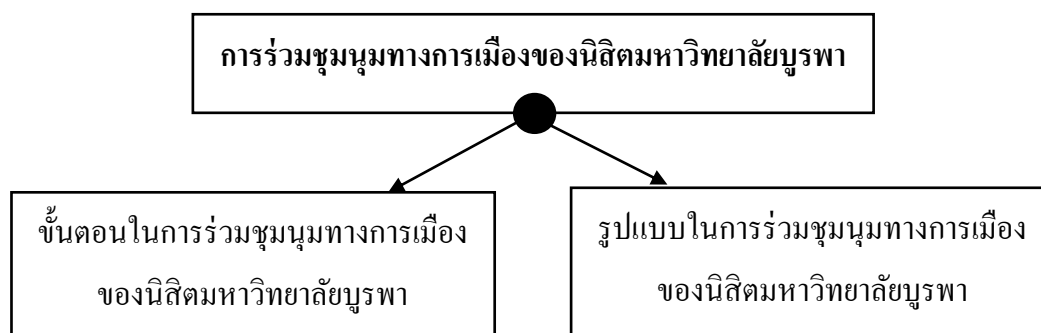
1. ความต้องการทางด้านสรีระร่างกาย (Physiological Needs) เช่น ความต้องการอาหาร ความต้องการทางเพศ ความต้องการขับถ่าย เป็นต้น
2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety or Security Needs) เช่น ความต้องการอยู่อาศัยในที่ที่ปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย โรคภัยไข้เจ็บ ความต้องการมีงานทำ มีรายได้ที่มั่นคง เป็นต้น
3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs) เช่น ความต้องการมีเพื่อน กลุ่มเพื่อน สังคมในครอบครัวญาติมิตร และกลุ่มเพื่อนในชุมชน เป็นต้น
4. ความต้องการได้รับเกียรติและการยกย่อง (Esteem Needs) เช่น ความต้องการได้รับรางวัลจากการแข่งขัน ความต้องการมีชื่อเสียงในวงวิชาชีพ เป็นต้น
5. ความต้องการบรรลุถึงสัจจะแห่งตนเอง (Self-Actualization Needs) เช่น ความต้องการทำความเข้าใจต่อความหมายของชีวิต ความต้องการเข้าใจถึงหลักคำสอนศาสนา เป็นต้น

ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow is Theory of Need Gratification) มาสโลว์ (Maslow, 1970 อ้างถึงใน สายพิน ปั่นทอง, 2565, หน้า 145-159) 1. ความต้องการด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำดื่ม อากาศ การพักผ่อน ความต้องการทางเพศ ความต้องการความอบอุ่น ต้องการจัดความเจ็บป่วย และต้องการรักษาความสมดุลของร่างกาย 2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) คือ ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย ชอบอยู่อย่างสงบ

มีระเบียบวินัย ไม่รุกรานผู้อื่น ความต้องการระดับนี้อาจแยกเป็น 1) ความมั่นคงในครอบครัว การมีบ้านแข็งแรงปลอดภัย มีความรักใคร่ปรองดองกันในครอบครัว 2) ความมั่นคงปลอดภัยในอาชีพ มีรายได้ยุติธรรม งานไม่เสี่ยงอันตราย ผู้บังคับบัญชาดีมีความยุติธรรม 3) มีหลักประกันชีวิต เช่น มีผู้ดูแลเอาใจใส่ยามชรา ยามเจ็บไข้ 3. ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and Love Need) ประกอบไปด้วยความต้องการมีเพื่อน ความต้องการการยอมรับจากกลุ่ม ต้องการแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม และต้องการความรู้สึกว่าสังคมเป็นของตน 4. ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียงและความภาคภูมิใจ (Self-Esteem Need) ได้แก่ ต้องการยอมรับความคิดเห็นหรือข้อเสนอ ต้องการเกียรติยศชื่อเสียงจากสังคม ต้องการนับถือตนเอง ต้องการได้รับการยกย่องนับถือจากผู้อื่น และต้องการความมั่นใจในตนเอง และรู้สึกตนเองมีคุณค่า 5. ความต้องการตระหนักในตนเอง (Self-Actualization Need) ได้แก่ ต้องการรู้จักตนเอง ยอมรับตนเอง ต้องการรู้จักแก้ไขตนเองในส่วนที่ยังบกพร่อง พร้อมทั้งจะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเกี่ยวกับตนเอง ต้องการค้นพบความจริง พร้อมทั้งจะเปิดเผยตนเองโดยไม่มีการปกป้อง และต้องการเป็นตัวของตัวเอง ประสบความสำเร็จด้วยตัวเอง

กรอบแนวคิดนำ

จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ผู้วิจัยได้กำหนดแบบสัมภาษณ์จากคู่มือการจัดการชุมนุมโดยสงบเพื่อความหวังของวันพรุ่งนี้ โดยชลธิชา แจ่มเร็ว ที่ได้มีการสรุป คู่มือ “Direct Action Handbook” โดย <https://organizingforpower.wordpress.com/> ที่มีการเรียบเรียงและแปลภาษาไทย โดยภัทวดี วีระภาสพงษ์ (ชลธิชา แจ่มเร็ว, 2563, หน้า 28-31)

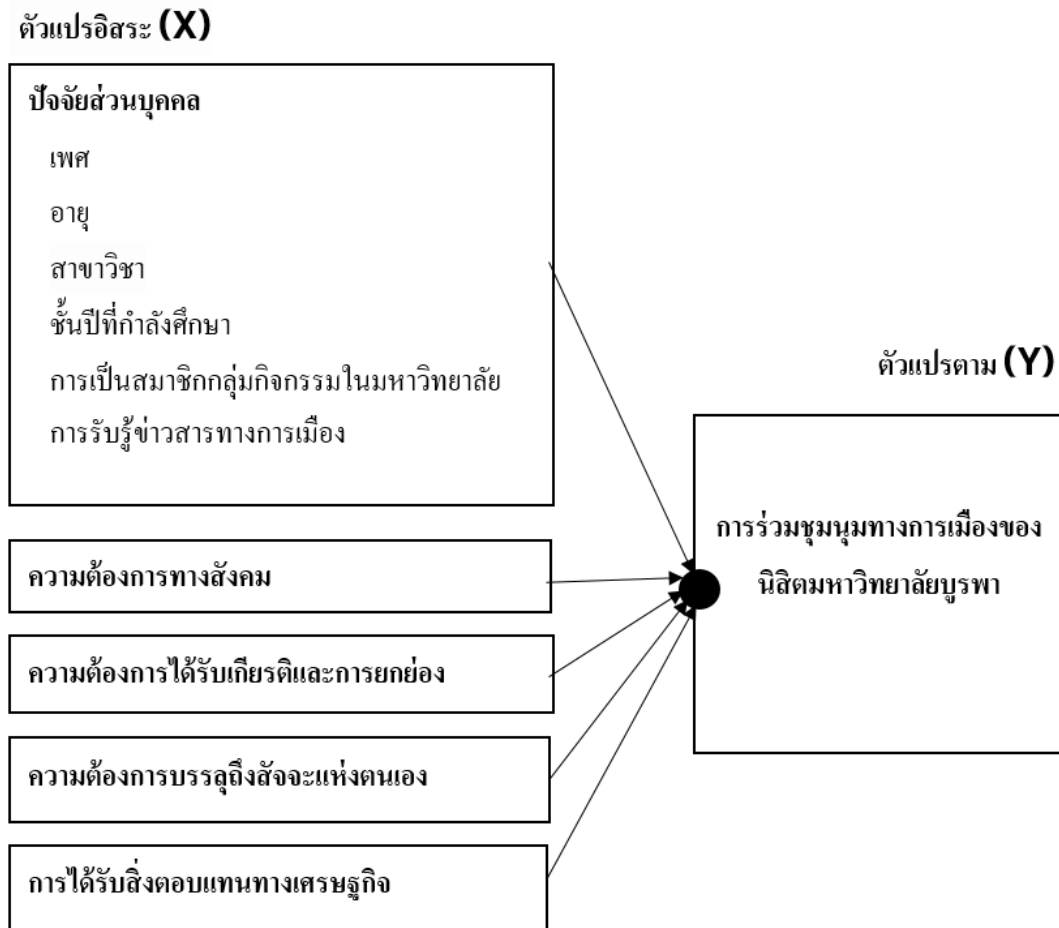

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดนำ

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการศึกษาและตัวแปรที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แนวคิดความต้องการตามลำดับขั้น ของ มาสโลว์ (Maslow อ้างถึงใน ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง,

2559, หน้า 201-202) และแนวคิดความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ที่เป็นแรงจูงใจให้คนเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของ เคน (ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง, 2559, หน้า 203-204) ดังนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพาที่มีเพศที่ต่างกันจะมีการร่วมชุมนุมทางการเมืองที่ต่างกัน
2. นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพาที่มีอายุที่ต่างกันจะมีการร่วมชุมนุมทางการเมืองที่ต่างกัน
3. นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพาที่มีสาขาวิชาที่ต่างกันจะมีการร่วมชุมนุมทางการเมืองที่ต่าง
กัน
4. นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพาที่มีชั้นปีที่กำลังศึกษาที่ต่างกันจะมีการร่วมชุมนุมทางการเมืองที่
แตกต่างกัน
5. นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพาที่มีการเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในมหาวิทยาลัยที่ต่างกันจะมีการ
ร่วมชุมนุมทางการเมืองที่ต่างกัน

6. นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพาที่มีการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองที่แตกต่างกันจะมีการร่วมชุมนุมทางการเมืองที่แตกต่างกัน

7. ความต้องการทางสังคมมีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา

8. ความต้องการได้รับเกียรติและการยกย่องมีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา

9. ความต้องการบรรลุถึงสัจจะแห่งตนเองมีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา

10. การได้รับสิ่งตอบแทนทางเศรษฐกิจมีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่อง การร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งเป็นการใช้วิธีดำเนินงานวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ซึ่งการศึกษาแต่ละรูปแบบจะใช้แนวทางการดำเนินการวิจัยการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

วิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาขั้นตอนและรูปแบบในการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา ประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา ระดับปริญญาตรี (วิทยาเขตชลบุรี) คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ หรือนุคคลภายนอก จำนวน 8 คน ที่มีส่วนร่วมในการจัดให้เกิดการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้เป็นการสัมภาษณ์แบบการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การใช้แนวคิด ทฤษฎี เป็นต้น และนำมาสร้างข้อสรุปเพื่อวิเคราะห์ในเรื่องนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา ประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา ระดับปริญญาตรี (วิทยาเขตชลบุรี) คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ ซึ่งมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น จำนวน 3,408 คน ซึ่งมีขั้นตอนในการสุ่มกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามานะ (Yamane, 1973, หน้า 726 อ้างถึงใน ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง, 2561, หน้า 394) จากนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา ระดับปริญญาตรี (วิทยาเขตชลบุรี) คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ 3,408 คน เมื่อคำนวณแล้วได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาเป็นจำนวน 369 คน เมื่อได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามที่ได้อ้างไว้ข้างต้นแล้ว ดำเนินการหาจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างแต่ละสังกัดสาขาวิชาของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา ระดับปริญญาตรี (วิทยาเขตชลบุรี) คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิอย่างเป็นสัดส่วน เพื่อให้เกิดการกระจายตามหลักความน่าจะเป็นให้ได้มากที่สุด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม แบบสอบถามแบ่งออกเป็น

3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ สถิติการวิเคราะห์แบบแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ค่า F-test และสถิติ Regression การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณแบบขั้นตอน

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ขั้นตอนและรูปแบบในการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา เป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นการตอบวัตถุประสงค์ ซึ่งผลการศึกษามีดังนี้

การกำหนดหัวข้อประเด็นข้อเรียกร้องและเป้าหมายที่จะใช้ในการจัดการชุมนุมทางการเมืองนั้น มีความสำคัญต้องมีธงที่ชัดเจนในใจ เพื่อที่จะสื่อสารไปสู่กลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มที่มีปัญหาเหมือนกัน มีการกำหนดจากประเด็นที่เป็นกระแสหลักในขณะนั้นเป็นไปตามสถานการณ์ ในการชุมนุมทางการเมืองแต่ละครั้งต้องดูทิศทาง การเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับประเด็นปัญหาที่กระทบต่อตัวผู้ร่วมชุมนุม เพราะต้องอาศัยการกำหนดเป้าหมายและข้อเรียกร้องที่นิสิตมีความเห็นพ้องด้วยเพื่อให้คนกลุ่มใหญ่เกิดความสนใจในการเข้าร่วมการชุมนุม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชรรยง ผิวพ่อง และศุภวัฒนากร วงศ์ธนาสุ (2558) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการชุมนุมทางการเมือง พบว่า การชุมนุมทางการเมืองจะเกิดขึ้นได้นั้นต้องมีประเด็นหรือเงื่อนไขทางการเมืองเกิดขึ้นก่อนเสมอเมื่อต้องการให้การชุมนุมทางการเมืองประสบผลสำเร็จได้ วิธีการจัดการชุมนุมทางการเมืองควรเริ่มตั้งแต่ การวางแผนและกำหนดเป้าหมายการชุมนุมที่ชัดเจน

การกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการชุมนุมทางการเมืองนั้น มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มนิสิต เยาวชน นักเรียน ในพื้นที่บางแสนส่วนใหญ่จึงเป็นนิสิตในมหาวิทยาลัยบูรพา เพราะเป็นกลุ่มที่รู้สึกว่ามีจุดสนใจร่วมกัน มีวัฒนธรรมบางอย่างร่วมกัน มีประเด็นปัญหาเหมือนกัน เป็นกลุ่มที่สามารถสื่อสารและมีความเข้าใจกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ วิโชคดี วัฒน (2555) ในพฤติกรรมการเมืองเบื้องต้น พบว่า กลุ่มคนที่เข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง หรือเคลื่อนไหวทางการเมืองเกิดขึ้นจากการที่กลุ่มคนเหล่านี้มีลักษณะร่วมกันในทางการเมืองด้วยกัน

การเลือกรูปแบบที่จะใช้ในการจัดการชุมนุมทางการเมืองนั้น รูปแบบการชุมนุมมักมีความสอดคล้องกับแนวทางการเคลื่อนไหวจากทางกรุงเทพมหานครที่เป็นพื้นที่การชุมนุมหลัก การชุมนุมก็จะแบบตั้งเวทีปราศรัย หากไม่มีผู้ปราศรัยก็จะเปลี่ยนรูปแบบการชุมนุม เป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ เช่น การเขียนป้ายผ้า ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำได้ง่าย และต้นทุนต่ำ หรือไปยืนตามที่ต่าง ๆ การโปรยใบปลิว การไปชูป้ายประท้วง ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ หากต้องการสร้างรูปแบบการชุมนุมที่มีพลังมากขึ้นก็

ต้องมีผู้สนับสนุนเพื่อให้เรามีทรัพยากรในการขับเคลื่อน ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ชลธิชา แจ่มเร็ว (2563) ในคู่มือการจัดการการชุมนุมโดยสงบเพื่อความหวังของพวุงนี้ พบว่า การกำหนดรูปแบบการชุมนุม เช่น ชุมนุมตั้งเวทีปราศรัย ชุมนุมเดินขบวน ชุมนุมแฟลชม็อบมีการคำนึงถึงทรัพยากร และความพร้อมมากน้อย เพียงใดในการจัดกิจกรรมรูปแบบนี้ เช่น งบประมาณ อุปกรณ์ เครือข่าย และการระดมทีมงาน

การวางแผนการดำเนินกิจกรรมและกำหนดการในการจัดการชุมนุมทางการเมืองนั้น จะเริ่มต้นจากประเด็นที่ใช้เป็นข้อเรียกร้องในการชุมนุมทางการเมือง มีการทำตารางเวลากิจกรรมว่ามีการเริ่มต้นและสิ้นสุดในเวลาไหน มีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมเป็นขั้นตอน หากเป็นการชุมนุมแบบตั้งเวทีปราศรัยจะมีการกำหนดลำดับของผู้ปราศรัย ลำดับหัวข้อที่ผู้ปราศรัยจะสื่อสาร และมีการวางแผนรับมือกับสถานการณ์ล่วงหน้า ซึ่งเจ้าหน้าที่จะเป็นตัวแปรหลักที่ทำให้ตารางเวลากิจกรรมที่วางไว้มีการเปลี่ยนแปลง ตัวแปรรองลงมาจะเป็นในเรื่องของสถานที่ ตัวแปรสุดท้ายคือผู้เข้าร่วม และผู้ที่เชิญมาปราศรัย ซึ่งการแก้ไขสถานการณ์ล่วงหน้าจะมีทีมเฉพาะในการประเมิน และแก้ไขสถานการณ์แบบเหตุการณ์ต่อเหตุการณ์ เพื่อให้การชุมนุมมีความต่อเนื่อง เมื่อจบกิจกรรมก็มีการสรุปหรือการถอดบทเรียนจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการชุมนุม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชรรยง ผิวพ่อง และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุธ (2558) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการชุมนุมทางการเมือง พบว่า วิธีการจัดการชุมนุมทางการเมืองควรเริ่มตั้งแต่ การวางแผนและกำหนดเป้าหมายการชุมนุมที่ชัดเจน แกนนำการชุมนุมมีความน่าเชื่อถือและมีประสบการณ์ทางการเมือง มีการระดมผู้เข้าร่วมการชุมนุมอย่างเป็นระบบ สถานที่และทรัพยากรสำหรับการชุมนุมมีพร้อมที่เอื้อต่อการจัดการชุมนุม การจัดการข้อมูลและการสื่อสารที่ครอบคลุม มีมาตรการรักษาความปลอดภัยในการชุมนุมที่รัดกุม และมีงบประมาณที่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นระหว่างที่มีการชุมนุม

การดำเนินการในการจัดการชุมนุมทางการเมืองในรูปแบบเวทีการปราศรัยนั้น ก่อนที่จะจัดการชุมนุมขึ้นจะมีการประชุมเพื่อลงมติออกความเห็นในส่วนของประเด็นที่จะใช้ปราศรัยร่วมกันระหว่างทีมงาน และผู้ที่ร่วมปราศรัย มีการแบ่งประเด็นและเรียงลำดับของการขึ้นปราศรัย โดยประเด็นที่จะนำขึ้นปราศรัยจะผ่านการพิจารณาจากทีมกรองข้อมูลเพื่อประเมินความเสี่ยงของประเด็นการปราศรัยนั้น ๆ สอดคล้องกับงานของ ชลธิชา แจ่มเร็ว (2563) ในคู่มือการจัดการการชุมนุมโดยสงบเพื่อความหวังของพวุงนี้ พบว่า หากมีการตั้งเวทีปราศรัย ควรแบ่งหน้าที่ทั้งผู้คุมเวที ผู้ปราศรัยและกำหนดข้อตกลงถึงเนื้อหา ประเด็นที่ใช้ในการปราศรัย เทคนิคของผู้ปราศรัยแต่ละคนมีสไตล์การปราศรัยที่ต่างกันจึงควรจัดลำดับให้เหมาะสมกับแต่ละคน

การเลือกสถานที่ในการจัดการชุมนุมทางการเมืองนั้น เป็นเรื่องที่สำคัญมาก เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาจึงมีการจัดการชุมนุมทางการเมืองในพื้นที่ของมหาวิทยาลัย เพราะสามารถรวมตัวกันได้ง่าย และ พ.ร.บ. เกี่ยวกับการชุมนุมก็เอื้อต่อการใช้พื้นที่ในมหาวิทยาลัยในการจัดการชุมนุมทางการเมือง เพราะการชุมนุมทางการเมืองในมหาวิทยาลัยไม่ต้องจดแจ้งการชุมนุม และการเลือกสถานที่ที่ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้เข้าร่วมหรือเลือกสถานที่ตามความเหมาะสมกับปัญหาที่ต้องการจะสื่อสาร ซึ่งอีกสิ่งหนึ่งที่

สำคัญต่อการเลือกสถานที่คือรูปแบบกิจกรรม สอดคล้องกับงานของ ชลธิชา แจ่มเร็ว (2563) ในคู่มือการจัดการการประชุม โดยสงบเพื่อความหวังของพຽ່ງนี้ พบว่า การเลือกสถานที่จัดกิจกรรมที่เหมาะสมหรือเชื่อมโยงกับกลุ่มเป้าหมาย และรูปแบบกิจกรรม ทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานที่นั้น ๆ สถานที่จัดกิจกรรมควรง่ายต่อการดูแลความปลอดภัยในระหว่างการชุมนุม

การจัดการกับอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการชุมนุมทางการเมืองนั้น แตกต่างกันไปตามหน้าที่ที่มีการแบ่งฝ่าย เช่น ตำแหน่งการ์ดจะมีอุปกรณ์เป็นหมวก ไฟฉาย วิทยุสื่อสาร ตำแหน่งสวัสดิการจะมีอุปกรณ์เป็นอาหาร น้ำ ตำแหน่งพยาบาลจะมีอุปกรณ์เป็นอุปกรณ์ปฐมพยาบาล ตำแหน่งเวทีจัดกิจกรรมจะมีอุปกรณ์เป็นเครื่องเสียง สคริปงาน อุปกรณ์ที่ใช้หลังเวที ตำแหน่งประสานงานทั่วไปจะมีอุปกรณ์เป็นพรอพในงาน ป้ายผ้า เป็นต้น และอุปกรณ์จะมีการเก็บและนำมาใช้ซ้ำในการจัดการชุมนุมในครั้งต่อ ๆ ไป เพื่อประหยัดในเรื่องของงบประมาณ สอดคล้องกับ งานของ ชลธิชา แจ่มเร็ว (2563) ในคู่มือการจัดการการประชุม โดยสงบเพื่อความหวังของพຽ່ງนี้ พบว่า จัดเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ วางระบบในการดูแลรับผิดชอบอุปกรณ์เหล่านี้

การวางแผนประเมินการรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินในการจัดการชุมนุมทางการเมืองนั้น จะมีการประชุมวางแผนก่อนจัดการชุมนุมทางการเมืองขึ้น มีการจัดตั้งทีมประเมินสถานการณ์ ซึ่งเป็นทีมที่มีหน้าที่ประเมินสถานการณ์ล่วงหน้า และระหว่างการชุมนุมมีทีมตัดสินใจ ซึ่งมีหน้าที่ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีการสร้างฉันทามติร่วมกัน เพื่อรองรับสถานการณ์ฉุกเฉินและความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นได้อย่างดี สอดคล้องกับงานของ ชลธิชา แจ่มเร็ว (2563) ในคู่มือการจัดการการประชุม โดยสงบเพื่อความหวังของพຽ່ງนี้ พบว่า ในการจัดกิจกรรมและการชุมนุมมีการกำหนดเงื่อนไข และโครงสร้างการตัดสินใจ/สร้างฉันทามติร่วมกันในกรณีฉุกเฉิน ก่อนการเริ่มจัดกิจกรรมหรือการชุมนุม มีทีมอำนวยการในการตัดสินใจกรณีฉุกเฉิน ซึ่งทำหน้าที่หลักในการดูภาพรวมกิจกรรม และสร้างแนวทางข้อตกลงหรือเพดานในการตัดสินใจเบื้องต้นให้แก่ทีมอำนวยการในการตัดสินใจกรณีฉุกเฉินได้

การแบ่งบทบาทหน้าที่จัดสรรทีมงานในการจัดการชุมนุมทางการเมืองนั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ มีความยืดหยุ่นสูง ขึ้นอยู่กับความถนัดและความสมัครใจของแต่ละคน เช่น ฝ่ายเครื่องเสียง ฝ่ายความปลอดภัย ฝ่ายสวัสดิการ ฝ่ายดูภาพรวม ฝ่ายเจรจากับเจ้าหน้าที่ เป็นต้น หากเป็นการชุมนุมที่อยู่ในที่ตั้งไม่เคลื่อนย้าย ทีมงานก็จะมีการแบ่งเป็น ทีมกำกับเวที ทีมปราศรัย ทีมสวัสดิการ ทีมรักษาความปลอดภัย ทีมเจรจา ทีมตัดสินใจ ทีมพยาบาล แต่หากมีการชุมนุมที่มีการเคลื่อนย้ายก็จะมีทีมเพิ่ม เช่น ทีมการ์ดที่มีประสบการณ์ ทีมล่วงหน้า ทีมปิดถนน ในมหาวิทยาลัยเองก็มีการร่วมงานกันระหว่างกลุ่มนักศึกษา สโมสรนิสิต หรือกลุ่มอิสระกลุ่มอื่น ๆ ในพื้นที่จะมีการประชุมวางแผนล่วงหน้าร่วมกันแต่ละกลุ่มที่ได้มาทำงานร่วมกันจะรับผิดชอบหน้าที่ในส่วนไหน เช่น กลุ่มสโมสรนิสิต จะมีส่วนในการเป็นผู้นำนิสิต สามารถเจรจากับมหาวิทยาลัยได้ รู้กฎระเบียบการจัดกิจกรรมในมหาวิทยาลัย กลุ่มอิสระกลุ่มอื่น ๆ จะมีทรัพยากรในการจัดการชุมนุม มีรูปแบบในการจัดการชุมนุม รู้ถึงขั้นตอนการจัดการชุมนุม รวมไปถึงมี

การขอความร่วมมือกับองค์กรเอกชน องค์กรภาคประชาสังคม องค์กรสำนักข่าวต่าง ๆ เพื่อขอความร่วมมือหรือขอทรัพยากรในการจัดการชุมนุมทางการเมือง สอดคล้องกับงานของ ชลธิชา แจ่มเร็ว (2563) ในคู่มือการจัดการชุมนุมโดยสงบเพื่อความหวังของพหุนี พบว่า ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องให้ความสำคัญต่อการจัดตั้งทีมงานที่มีความเหมาะสมมีประสิทธิภาพตามรูปแบบกิจกรรม และมีการประเมินความเสี่ยงของทีมงานร่วมกัน เราควรมีข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นของทีมงานสำหรับสถานการณ์ที่จำเป็น การจัดตั้งทีมงานนั้น ขึ้นอยู่กับรูปแบบกิจกรรมที่เราจัดขึ้น และการประเมินสถานการณ์ของเรา

การประเมินความเสี่ยงของทีมงานในการจัดการชุมนุมทางการเมืองนั้น ต้องเริ่มประเมินก่อนที่จะมีการจัดการชุมนุมทางการเมืองขึ้น โดยมีการร่วมกันประชุมเพื่อประเมินความเสี่ยงของทีมงาน การประเมินจะเริ่มจากประเด็นที่ต้องการสื่อสารที่ต้องหาวิธีการสื่อสาร การประเมินความเสี่ยงทางด้านจิตใจ การดูแลสภาพจิตใจจึงเป็นเรื่องสำคัญ การประเมินความเสี่ยงด้านตำแหน่งหน้าที่ในแต่ละตำแหน่งหน้าที่ที่มีความเสี่ยงที่แตกต่างกัน ทีมงานทุกคนต้องมีการประเมินความพร้อมของตัวเอง การประเมินความเสี่ยงด้านทางกายภาพ เช่น การแต่งตัว มักจะใส่เป็นสีดำ เพราะเจ้าหน้าที่จะจับสังเกตยาก และการประเมินด้านโซเชียลมีเดียมีการใช้แอปพลิเคชันที่มีความปลอดภัยเชิงข้อมูล หากไม่มีเครื่องมือสื่อสารจริง ๆ ทางทีมงานจะมีการวางแผนสัญลักษณ์ทางกายภาพที่ใช้สื่อสารกันไว้ก่อน เช่น สัญลักษณ์มือ หรือมีสถานที่ที่จะนัดรวมกันไว้ก่อน เป็นต้น สอดคล้องกับงานของ ชลธิชา แจ่มเร็ว (2563) ในคู่มือการจัดการชุมนุมโดยสงบเพื่อความหวังของพหุนี พบว่า ในการชุมนุมแต่ละครั้ง ทีมงานทุกคนจำเป็นต้องประเมินความเสี่ยงและวางแผนความปลอดภัยในกายภาพ ดิจิทัล และสภาพจิตใจของตนเอง การประเมินความเสี่ยงและวางแผนความปลอดภัยของแต่ละคน มีเงื่อนไขที่แตกต่างกัน เช่น จุดอ่อน ศักยภาพของแต่ละคน บริบททางการเมือง สังคมในช่วงเวลานั้น ๆ เป็นต้น

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา เป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นการตอบวัตถุประสงค์ ซึ่งผลการศึกษามีดังนี้

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา จากการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่มีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า มี 2 ปัจจัยที่มีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมือง คือ ด้านความต้องการทางสังคมมีผลไปในทิศทางบวก และด้านความต้องการได้รับเกียรติและการยกย่องมีผลไปในทิศทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำมาเขียนเป็นรูปสมการถดถอยที่คำนวณโดยใช้ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (Unstandardized Coefficients หรือ B) ได้ดังนี้

การร่วมชุมนุมทางการเมือง = $0.637 + 0.393$ (ด้านความต้องการทางสังคม) $+ 0.305$ (ด้านความต้องการได้รับเกียรติและการยกย่อง)

จากสมการข้างต้นแสดงว่า การร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพามีค่าพื้นฐานอยู่ที่ 0.637 ปัจจัยที่มีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา คือ ถ้านิสิตมีความต้องการทางสังคมเพิ่ม ก็จะมีการร่วมชุมนุมทางการเมืองเพิ่มขึ้น ในทางเดียวกันถ้านิสิตมีความต้องการได้รับเกียรติและการยกย่องเพิ่ม ก็จะมีการร่วมชุมนุมทางการเมืองเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง (2559, หน้า 201-202) ในการเลือกตั้ง : เลือกผู้นำและผู้แทน อธิบายถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจลงคะแนน และการได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง พบว่า แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการตัดสินใจลงคะแนนเลือกตั้ง คือ ทฤษฎีแนวคิดความต้องการตามลำดับขั้น ของ มาสโลว์ ซึ่งมี 5 ขั้น ได้แก่ 1. ความต้องการทางด้านสรีระร่างกาย 2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย 3. ความต้องการทางสังคม 4. ความต้องการได้รับเกียรติและการยกย่อง และ 5. ความต้องการบรรลุถึงสัจจะแห่งตนเอง เป็นแรงจูงใจให้คนเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ซึ่งการร่วมชุมนุมทางการเมืองก็เป็นหนึ่งในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองเช่นกัน โดยผลการศึกษาดังกล่าวของ มนูญชัย รัตนบุรานนท์ และศิวัช ศรีโกกลางกุล (2564) ได้ศึกษาเรื่องเหตุผลของการชุมนุมเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลของนักเรียนระดับมัธยมปลาย ในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมชุมนุมต่อต้านรัฐบาล ประกอบไปด้วย ด้านอุดมการณ์ส่วนบุคคล ด้านสังคมโซเชียลมีเดีย และด้านการรับรู้ความเสี่ยง

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ความแตกต่างระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันทำให้การร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพาแตกต่างกัน จากการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้สถิติ F-test (One Way Analysis of Variance) พบว่า สาขาวิชาที่แตกต่างกัน การร่วมชุมนุมทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงต้องวิเคราะห์หาค่าความต่างระหว่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ พบว่า นิสิตที่มีสาขาวิชาที่แตกต่างกัน จะมีการร่วมชุมนุมทางการเมืองที่แตกต่างกัน จำนวน 1 คู่ คือ สาขาวิชานิติศาสตร์กับสาขาวิชารัฐศาสตร์ อาจกล่าวได้ว่า สาขาวิชามีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา และนิสิตสาขาวิชานิติศาสตร์จะมีค่าเฉลี่ยการร่วมชุมนุมทางการเมืองน้อยกว่า นิสิตสาขาวิชารัฐศาสตร์ ส่วนเพศ อายุ ชั้นปีที่กำลังศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในมหาวิทยาลัย และการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองที่แตกต่างกัน การร่วมชุมนุมทางการเมืองไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ อาจกล่าวได้ว่า เพศ อายุ ชั้นปีที่กำลังศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มกิจกรรมในมหาวิทยาลัย และการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ไม่มีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา สอดคล้องกับงานวิจัยของ สาวิตรี แบนถนนอม (2560) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตปริญญาตรีคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า ภาควิชา ที่แตกต่างกันมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 การแสดงปัจจัยที่มีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา แสดงลำดับปัจจัยที่ส่งผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา พบว่า มี 2 ปัจจัย คือ ด้านความต้องการทางสังคม ซึ่งมีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ผลไปในทิศทางบวก ซึ่งเป็นไป

ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ และด้านความต้องการได้รับเกียรติ และการยกย่อง ซึ่งมีผลต่อการร่วมชุมนุมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ผลไปในทิศทางบวก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งอภิปรายได้ว่า ถ้านิสิตมีความต้องการทางสังคมเพิ่ม คือ ความต้องการกลุ่มคนรู้จักเพิ่มเติม ได้รับการยอมรับจากกลุ่มบุคคลที่มาร่วมชุมนุมทางการเมืองด้วยกัน ได้แสดงความคิดเห็นของตนเองร่วมกับกลุ่มบุคคลที่มาร่วมชุมนุมทางการเมืองด้วยกัน และความต้องการที่รู้สึกว่าจะสังคมส่วนใหญ่มีแนวคิดทางการเมืองไปในทิศทางเดียวกันจากการร่วมชุมนุมทางการเมือง ก็จะทำให้มีการร่วมชุมนุมทางการเมืองเพิ่มขึ้น ในทางเดียวกันถ้า นิสิตมีความต้องการได้รับเกียรติและการยกย่องเพิ่ม คือ มีความต้องการได้รับเกียรติและชื่อเสียงจากผู้ที่มาร่วมชุมนุมทางการเมืองด้วยกัน ความต้องการภูมิใจในตนเองที่ได้เข้าร่วมการชุมนุมทางการเมือง ความต้องการได้รับการชื่นชมนับถือจากผู้ที่มาเข้าร่วมการชุมนุมด้วยกัน ความต้องการความมั่นใจ และรู้สึกถึงคุณค่าในตนเอง ก็จะทำให้มีการร่วมชุมนุมทางการเมืองเพิ่มขึ้น เช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะด้านผู้จัดและผู้เข้าร่วมการชุมนุมทางการเมือง

1. การทำให้เกิดแรงจูงใจในการเข้าร่วมการชุมนุมทางการเมืองให้มีผู้เข้าร่วมมากยิ่งขึ้น ต้องมีการกำหนดเป้าหมาย และข้อเรียกร้องที่มีความหลากหลายประเด็นในการจัดการชุมนุมทางการเมืองให้ผู้ร่วมการชุมนุมได้ออกความคิดเห็นต่อประเด็นต่าง ๆ ให้ผู้ร่วมชุมนุมคนอื่นยอมรับ รับฟังเพื่อเพิ่มความต้องการทางสังคม และความต้องการได้รับเกียรติและการยกย่อง
2. ผู้ร่วมชุมนุมทางการเมืองควรมีการประเมินตนเองว่าพร้อมรับความเสี่ยงในการร่วมชุมนุมทางการเมืองได้ในระดับใด เพื่อวางแผนสำหรับสถานการณ์ และผลที่เกิดขึ้นจากการร่วมชุมนุมทางการเมืองได้อย่างดี
3. ผู้ร่วมชุมนุมควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตให้เป็นไปตามสิทธิเสรีภาพ ไม่ขัดต่อกฎหมายของประเทศเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมืองตามสิทธิเสรีภาพ และมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. มหาวิทยาลัยบูรพา ควรจัดพื้นที่ในการให้สิทธิเสรีภาพนิสิตในการแสดงออกความคิดเห็นทางการเมือง เพื่อให้ นิสิตได้แสดงความคิดเห็นบนเวทีการเมือง มีความรู้สึกได้รับการยอมรับจากกลุ่มที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองเดียวกันเพื่อเพิ่มความต้องการทางสังคม และความต้องการได้รับเกียรติและการยกย่อง
2. มหาวิทยาลัยบูรพาควรจัดเวทีวิชาการทางการเมืองที่มีผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ และให้ นิสิตได้แสดงความคิดเห็น ถกเถียงในประเด็นทางการเมืองที่ตนมีความสนใจ เพื่อให้ นิสิตได้เข้าใจถึงแก่นของปัญหาในประเด็นต่าง ๆ ช่วยทำให้นิสิตนำความรู้ที่ได้มาปรับใช้กับการชุมนุมทางการเมืองให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบและขั้นตอนในการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบการร่วมชุมนุมทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาในจังหวัดชลบุรีในสถาบันการศึกษาอื่น เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาสร้างเสริมความเข้าใจถึงปัจจัยที่ทำให้ นิสิตนักศึกษาเข้าร่วมการชุมนุมทางการเมือง

รายการอ้างอิง

- ชยุตม์ พันธุ์สุวรรณ. (2561). ขบวนการนักศึกษาหายไปไหน: การเปลี่ยนแปลงของขบวนการนักศึกษาไทยในช่วงความขัดแย้งทางการเมือง พ.ศ. 2549 - 2557. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชลธิชา แจ่มเร็ว. (2563). คู่มือการจัดการชุมนุมโดยสงบ เพื่อความหวังของพวงนี้. วันที่ค้นข้อมูล 7 มกราคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.amnesty.or.th/files/9416/0040/8427/ptffinal.pdf>
- ปณิษฐ์ ปทุมวัฒน์. (2552). หลักเกณฑ์ระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับแนวการจัดการจัดระเบียบ “การชุมนุมสาธารณะ”. จุลนิติ, 6(4), 169-179.
- ประชาไท. (2558, 6 มีนาคม). สรุปบทเรียน 22 พ.ค. 2557 (4): ขบวนการนิสิตนักศึกษา. วันที่ค้นข้อมูล 7 มกราคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://prachatai.com/journal/2015/03/58235>
- ประชาไท. (2562, 17 มกราคม). หุ่นเลือกตั้ง “ไม่เลื่อนเลือกตั้ง” ที่ ม.เชียงใหม่-ศิลปากร-ม.บูรพา-ม.อ. หาดใหญ่. วันที่ค้นข้อมูล 7 มกราคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://prachatai.com/journal/2019/01/80586>
- ปฐมนิ. (2563, 24 สิงหาคม). ย้อนรอยมือไทย เลื่อนคนองแผ่นดิน สู่จุดเปลี่ยนยุคเทคโนโลยี เพื่อปู ระดมมวลชน. ไทยรัฐออนไลน์. วันที่ค้นข้อมูล 7 มกราคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/news/politic/1913672>
- ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง. (2559). การเลือกตั้ง: เลือกผู้นำและผู้แทน. วันที่ค้นข้อมูล 7 มกราคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://ebook.buu.ac.th/index.php?r=book-detail%2Fdownload-file-pdf&bid=101&pid=138>
- ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง. (2561). การทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ (หลักการ วิธีปฏิบัติ สถิติ และคอมพิวเตอร์). วันที่ค้นข้อมูล 7 มกราคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://ebook.buu.ac.th/index.php?r=book-detail%2Fdownload-file-pdf&bid=110&pid=246>

มนัญชัย รัตนบุรณนัท และศิวัช ศรีโกกลางกุล. (2564). เหตุผลของการชุมนุมเคลื่อนไหวด้านรัฐบาลของนักเรียนระดับมัธยมปลาย ในจังหวัดขอนแก่น. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์* มจร, 9(1), 401-415.

ขรรยง ผิวฟ่อง และศุภกัณณกร วงศ์ชนวสุ. (2558). การจัดการชุมนุมทางการเมือง. *วารสารภาษาศาสตร์ และวัฒนธรรม*, 4(2), 218-234.

รุ่งนภา พิมมะศรี. (2563, 28 กันยายน). ทบทวนประวัติศาสตร์ อ่านข้อเรียกร้อง “มือบ้นักศึกษา” จากอดีตถึงปัจจุบัน. ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. วันที่ค้นข้อมูล 7 มกราคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.prachachat.net/d-life/news-528775>

รุ่งฤทธิ์ เพ็ชรรัตน์. (2564, 9 สิงหาคม). เส้นทางชุมนุม 2563-2564 ปรากฏการณ์การปลดแอกของประชาชนในนามราษฎร. *ไทยรัฐพลัส*. วันที่ค้นข้อมูล 7 มกราคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/100117>

วิโชติ วัฒนโน. (2555). พฤติกรรมการเมืองเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สายพิน ปั่นทอง. (2565). องค์ประกอบความต้องการจำเป็นพื้นฐานที่พึงประสงค์ของผู้สูงอายุชมรมผู้สูงอายุในสังกัดสำนักงานแพทย์ กรุงเทพมหานคร. *วารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 14(27), 145-159.

สาวิตรี แบนถนอม. (2560). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนิสิตปริญญาตรีคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการเมืองการปกครอง, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

แอมเนสตี้อินเตอร์เนชันแนล. (ม.ป.ป.). *มาตรฐานระหว่างประเทศสำหรับเสรีภาพในการชุมนุม*. วันที่ค้นข้อมูล 7 มกราคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.amnesty.or.th/our-work/assembly/1669/>

การจ้างงานและคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข

อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี

Employment Conditions and Quality of Life of Migrant Workers in Saen Suk

Municipality Mueang District, Chonburi Province

โอฬาร ถิ่นบางเตียว (Olarin Thinbangtiao)

รองศาสตราจารย์ ดร., ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Assoc. Prof. Dr., Political Science Department, Faculty of Political Science and Law, Burapha University

E-mail: olarn@go.buu.ac.th

Received: 16 October 2023

Revised: 21 March 2024

Accepted: 21 June 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ 1. เพื่อศึกษาสภาพการจ้างงานแรงงานต่างด้าวในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี 2. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี โดยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแนวมานุษยวิทยา โดยอาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การศึกษาพบว่า 1.แรงงานต่างด้าวที่เข้ามารับจ้างทำงานในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุขมีหลากหลายอาชีพซึ่งเป็นงานที่คนในพื้นที่ไม่นิยมทำกัน กลุ่มแรงงานทักษะต่ำส่วนใหญ่ทำงานประเภท 3D (difficult, dirty and dangerous) แต่มีแนวโน้มที่จะขยายขอบเขตไปในหลายกิจกรรมมากขึ้นนอกเหนือจากกลุ่ม 3D แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานมีทั้งที่เข้ามาอย่างถูกต้องตามกฎหมายและเข้ามาแบบผิดกฎหมาย มีรายได้ตั้งแต่ 300 – 500 บาท ระยะเวลาในการทำงานเฉลี่ยวันละ 8 - 10 ชม. ในส่วนของพักที่แรงงานต่างด้าวพบว่ามี 3 ลักษณะ ดังนี้ 1.อยู่อาศัยร่วมกับนายจ้าง 2.นายจ้างจัดที่พักอาศัยให้เฉพาะ 3.นายจ้างจัดเป็นแคมป์คนงานขนาดใหญ่แบบถาวรให้ ในด้านสวัสดิการพบว่าโดยรวมแรงงานต่างด้าวมีสวัสดิการด้านสุขภาพและความปลอดภัยทางสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี โดยภาพรวมพบว่าคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุขอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานการมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยการพิจารณาคุณภาพชีวิตแรงงานต่างด้าวตามหลักวิชาการครอบคลุมทุกมิติ ดังนี้ ความมีศักดิ์ศรีและคุณภาพชีวิตการทำงาน ด้านสุขภาพและความปลอดภัยทางสุขภาพ

ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ความอบอุ่นและความมั่นคงของครอบครัวและความปลอดภัยและความมั่นคงส่วนบุคคล

คำสำคัญ: สภาพการทำงาน, คุณภาพชีวิต, แรงงานต่างด้าว, เทศบาลเมืองแสนสุข

Abstract

Objectives of this research were 1) to study the employment conditions of migrant workers in Saen Suk Municipality, Mueang District, Chonburi Province; and 2) to study the quality of life of migrant workers in Saen Suk Municipality, Mueang District, Chonburi Province. Qualitative anthropological research method was used as research methodology, relying on collecting information from documents, in-depth interviews and non-participant observation. The study found that migrant workers who came to work in the Saen Suk Municipality area worked in many career fields, especially works that people in the area did not do. The majority of low-skilled workers worked in the 3D category (difficult, dirty and dangerous), but there was a tendency to expand their scope into other jobs besides the 3D groups. Migrant workers came to work both legally and illegally and their income ranges were about 300 - 500 baht. Their average working time was 8 -10 hours per day. For accommodations, there were 3 types as follows: 1) They lived together with the employer; 2) employers provided accommodation and 3) employer organized a large permanent worker camp. In terms of welfare, migrant workers' health welfare and overall health safety were at a good level. Overall, it was found that the quality of life of migrant workers in the Saen Suk Municipality area was within the quality standards by considering the quality of life of migrant workers according to academic principles covering all dimensions as follows: dignity and quality of working life, health and health safety, social relations, family warmth and security and personal safety and security.

Keywords: Employment Conditions, Quality of Life, Foreign Workers, Saen Suk Municipality

บทนำ

ในจังหวัดชลบุรี โดยเฉพาะในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข เป็นพื้นที่ที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว การมีชายหาดบางแสน วอนนภา เขาสามมูข ฯลฯ ซึ่งเป็นพื้นที่ชายทะเลที่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ ที่เป็นเมืองหลวงมากนั้น บวกกับนโยบายการท่องเที่ยวที่รัฐบาลได้สนับสนุนอย่างมากในช่วงปี 2530 รวมถึงนโยบายขององค์กรปกครองท้องถิ่น เทศบาลเมืองแสนสุข ที่มุ่งพัฒนาและส่งเสริมการ

ท่องเที่ยวทางทะเลที่สำคัญ ชายหาดบางแสน หาดวอนนภา แหลมแท่น เขาสามมุก สถาบันวิทยาศาสตร์ทางทะเล ฯลฯ นอกจากนี้ นโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาและมุ่งส่งเสริมการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น โดยเฉพาะระดับมัธยมและระดับปริญญาตรี ทำให้มหาวิทยาลัยในภูมิภาคเกิดการเติบโตอย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกัน มหาวิทยาลัยบูรพาในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐในภาคตะวันออก ที่อยู่ไม่ไกลจาก กรุงเทพฯ ก็เติบโตด้วยเช่นเดียวกัน จำนวนนิสิตที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้พื้นที่บริเวณรอบมหาวิทยาลัยเกิด ร้านค้าและภาคบริการมากขึ้น

การเติบโตทางเศรษฐกิจนี้ส่งผลให้พื้นที่ตำบลแสนสุขมีความเป็นเมืองเพิ่มมากขึ้น ไม่เพียงเพราะ การอพยพย้ายถิ่นฐานของประชากรจากพื้นที่อื่นเข้ามาเท่านั้น แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาเป็นแรงงานในภาค บริการในร้านค้าต่าง ๆ ก็เพิ่มจำนวนขึ้น ทั้งกิจการประมงและกิจการต่อเนื่อง ธุรกิจการท่องเที่ยวและภาค บริการ ร้านอาหาร โรงแรม บ้านจัดสรร คอนโดมิเนียม หอพัก ธุรกิจการค้า รับจ้าง และรวมถึงกิจการที่ เกี่ยวเนื่องกับการบริการด้านต่าง ๆ ฯลฯ (เทศบาลเมืองแสนสุข, 2565) โดยเฉพาะหาดบางแสนที่ตั้งอยู่ที่ เทศบาลเมืองแสนสุขสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวให้แก่จังหวัดชลบุรีเป็นจำนวนมาก โดยในช่วงปี 2556 มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติมาท่องเที่ยวในพื้นที่บางแสน 317,397 คน สร้างรายได้ให้กับพื้นที่ 1,002.25 พันล้านบาท รายได้จากการท่องเที่ยวของหาดบางแสน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2556, ออนไลน์) ปี 2562 จำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่บางแสน 2.87 ล้านคน สร้างรายได้ให้กับพื้นที่จากการ ท่องเที่ยว 10,428 ล้านบาทในช่วง (เทศบาลเมืองแสนสุข, 2562) และในปี 2566 ภาพรวมการท่องเที่ยวของ จังหวัดชลบุรี มีจำนวนนักท่องเที่ยว 15.5 ล้านคน รายได้จากการท่องเที่ยว 1.38 แสนล้านบาท (กระทรวง การท่องเที่ยวและกีฬา, 2566, ออนไลน์)

เมื่อพิจารณาจำนวนแรงงานต่างด้าวในปี 2556 ที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานในจังหวัดชลบุรี 116,890 คน (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2556) และในปี 2565 แรงงานต่างด้าวที่ได้รับใบอนุญาตทำงานในจังหวัด ชลบุรี มีจำนวน 190,537 (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2565) จำนวนแรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมายนับจาก ปี 2556 จนถึงปี 2565 แม้จะเพิ่มขึ้นไม่มาก แต่ในความเป็นจริงยังคงพบแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายหลบหนี เข้าเมืองเพื่อเข้ามาทำงาน ดังปรากฏการทำงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เข้าจับกุมแรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมาย ที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย โดยแรงงานต่างด้าวเองก็ต้องการเข้ามาทำงานในประเทศไทย ในส่วนของ นายจ้างเองก็ต้องการแรงงานเพื่อเข้ามาทำงาน อันเนื่องมาจากงานบางประเภท คนไทยไม่ทำ รวมทั้ง คุณสมบัติของแรงงานต่างด้าวที่มีความขยัน อดทน เพื่อส่งเงินกลับบ้าน จึงทำให้ทำงานอย่างแข็งขัน เป็นผลดีต่อกิจการของนายจ้าง จึงทำให้นายจ้างคนไทยจำนวนหนึ่งเลือกที่จะจ้างแรงงานต่างด้าว

อย่างไรก็ตาม แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย สิ่งที่สำคัญประการหนึ่งคือ สภาพการจ้างงานและคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว ที่ไม่ว่าจะด้วยการเข้ามาที่ถูก กฎหมายหรือไม่ การปฏิบัติต่อลูกจ้างตามกฎหมายรวมทั้งหลักมนุษยธรรมเป็นสิ่งสำคัญ ในบทความชิ้นนี้

โอเพอร์ ลิ่นบางเตียว

จึงต้องการชี้ให้เห็นถึงพลวัตสภาพการจ้างงานและคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวปี 2556 และสถานการณ์ของการจ้างงานและคุณภาพชีวิตเมื่อเวลาผ่านไป เพื่อให้เห็นสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจ้างงานแรงงานต่างด้าวในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี
2. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ เทศบาลเมืองแสนสุข อ.เมือง จังหวัดชลบุรี
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยวางขอบเขตด้านเนื้อหาของศึกษาสถานการณ์การจ้างแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข ศึกษาสภาพการจ้างงานแรงงานต่างด้าว และศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว
3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาในการดำเนินการศึกษาวิจัย ระหว่างวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2565 - 31 สิงหาคม พ.ศ. 2566

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. จะทำให้เราเข้าใจสภาพความเป็นจริงของสภาพการจ้างงานแรงงานและคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข อ.เมือง จ.ชลบุรี
2. จะนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายสาธารณะท้องถิ่นเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข อ.เมือง จังหวัดชลบุรี
3. คาดว่าผลการศึกษาจะนำไปเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายสาธารณะในการจ้างงานที่เป็นธรรมกับทุกฝ่าย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแนวมานุษยวิทยา (anthropology qualitative research) ใช้รูปแบบการศึกษาจากเอกสาร (documentary study) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยได้ทำการสัมภาษณ์นายจ้างจำนวน 10 ราย และลูกจ้าง 12 ราย และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) เพื่อให้ได้ข้อมูลครบในทุกมิติภายใต้บริบทแวดล้อม (contextual) แล้วข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้จะใช้วิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร (documentary research) จะใช้เอกสารชั้นต้นและชั้นรอง ดังนี้

1.1 เอกสารชั้นต้น (primary data) เป็นข้อมูลที่ยังไม่ได้ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นข้อมูลดิบข้อมูลส่วนนี้ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารที่สำคัญเช่น หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ข่าวสารเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวในพื้นที่ เป็นต้น

1.2 เอกสารชั้นรอง (secondary data) เป็นข้อมูลผ่านการวิเคราะห์แล้วระดับหนึ่งและเพื่อช่วยให้วิเคราะห์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เอกสารชั้นรองเหล่านี้ที่สำคัญ เช่น ตำรา วิชาการ บทความวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าว เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์ (interview) วิธีการสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structure interview) โดยอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (interview guide) เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์มีรูปแบบต่าง ๆ คือ

2.1 การสัมภาษณ์รายบุคคลทั้งตัวแรงงานต่างด้าว นายจ้าง ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จะใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interviews) ในส่วนผู้ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าวพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข

2.2 การสัมภาษณ์กลุ่ม (group interview) สภาการจ้างงานแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข และคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข โดยมีการจัดสัมภาษณ์กลุ่ม 1 ครั้ง และมีแรงงานต่างด้าวเข้าร่วม 4 คน

กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเข้าสู่พื้นที่สนามวิจัย มีรายละเอียดดังนี้ การเตรียมอุปกรณ์ ผู้วิจัยเตรียมอุปกรณ์สำหรับช่วยเก็บข้อมูล เช่น เทปบันทึกเสียง โดยการบันทึกนั้นต้องได้รับอนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์ และการสัมภาษณ์กลุ่ม ผู้วิจัยจะแนะนำตัวในฐานะผู้วิจัยที่ศึกษาสภาพการจ้างงานแรงงานต่างด้าว และคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว การสร้างความสัมพันธ์กับแรงงานต่างด้าวเป็นเรื่องของน้ำมิตรจิตใจ การผูกมิตรไมตรีระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลในทางมานุษยวิทยาเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลมีความไว้วางใจผู้วิจัย เนื่องจากงานวิจัยของผู้วิจัยเป็นเรื่องละเอียดอ่อน การเข้าถึงข้อมูลนั้นต้องอาศัยความไว้วางใจอย่างสูงจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยจะเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (key - informant) จนข้อมูลอิ่มตัวในขั้นนี้จะเป็นกระบวนการของการตกผลึกที่ได้จากการสัมภาษณ์ การอ่านเอกสาร จากคำสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์ต่าง ๆ ซึ่งข้อมูลที่ได้เหล่านี้จะนำมาวิเคราะห์โดยใช้หลักการตีความ (interpretive analysis) เพื่อให้ได้ข้อสรุปในการศึกษาต่อไป

การตรวจสอบข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจะใช้หลักการสามเส้า (triangulation) โดยใช้วิธีการดังนี้ 1. การตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลที่มีจุดยืนต่างกัน ในการวิจัยนี้จะใช้ผู้ให้ข้อมูลที่มีจุดยืน

หลากหลาย 2. การตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันในการวิจัยนี้จะใช้แหล่งข้อมูลจากเอกสารจากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์มาเปรียบเทียบเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล 3. การตรวจสอบโดยการเก็บข้อมูลเดียวกันในช่วงเวลาที่ต่างกัน และ 4. การตรวจสอบโดยการเก็บข้อมูลเดียวกันในสถานที่ต่างกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลการตีความปรากฏการณ์ทางสังคมแนวมานุษยวิทยาในการตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ 1. การตีความเพื่อจัดกลุ่มข้อมูลจะสรุปสิ่งที่ได้สัมภาษณ์โดยจัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์การศึกษา 2. การตีความในเชิงเหตุและผลในลักษณะแบบแผนตามวัตถุประสงค์การศึกษา และ 3. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในมิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการจ้างงานแรงงานต่างด้าวและคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว

ผลการวิจัย

1. สภาพการจ้างงานแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข

การศึกษาพบว่าแรงงานต่างด้าวที่เข้ามารับจ้างทำงานในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุขมีหลากหลายอาชีพซึ่งเป็นงานที่คนในพื้นที่ไม่นิยมทำกัน (กลุ่มผู้ประกอบการในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข, สัมภาษณ์ 9 ตุลาคม 2565) เช่น งานบริการ งานประมงและกิจการต่อเนื่อง งานก่อสร้าง พนักงานขายสินค้า และ งานในโรงงาน แม่บ้าน ฯลฯ และ การศึกษาพบว่าแนวโน้มแรงงานต่างด้าวที่เข้ามารับจ้างทำงานในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุขแม้ว่าจะเป็นกลุ่มแรงงานทักษะต่ำส่วนใหญ่ทำงานประเภท 3D (difficult, dirty and dangerous) แต่มีแนวโน้มที่จะขยายขอบเขตไปในหลายกิจกรรมมากขึ้นนอกเหนือจากกลุ่ม 3D การศึกษาพบว่าแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานมีทั้งที่เข้ามาอย่างถูกต้องตามกฎหมายและเข้ามาแบบผิดกฎหมาย แรงงานต่างด้าวเข้าทำงานมีระยะตั้งแต่ 1 - 20 ปี มีทั้งที่แบบมาเป็นตัวคนเดียวมาเป็นแบบเครือข่าย เครือญาติ แบบครอบครัว บ้างก็มาแต่งงานระหว่างแรงงานต่างด้าวด้วยกัน หรือ แต่งงานกับคนไทยมีครอบครัวและมีลูกหลานที่เกิดในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข (กลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวกัมพูชา ลาว และ เมียนมา, 14 ตุลาคม 2565, สัมภาษณ์) กระบวนการการเข้ามาในประเทศไทยและเข้ามาพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข การศึกษาพบว่ามี การลักลอบข้ามแดนของแรงงานต่างด้าวทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย กลุ่มที่ลักลอบเดินทางข้ามชายแดนด้วยตนเอง ในกลุ่มนี้จะมีทั้งแอบลักลอบเข้ามาเองตามป่าเขาตามแนวตะเข็บชายแดน โดยเล็ดลอดสายตาของเจ้าหน้าที่ไทยเข้ามา กับอีกวิธีคือข้ามโดยมีการผ่านด่าน ทำบัตรผ่านแดนอย่างถูกต้องบางรายผ่านเข้ามาโดยใช้หนังสือเดินทางผ่านเข้ามาด้วยวีซ่านักท่องเที่ยว โดยคนกลุ่มนี้จะมีประวัติขาวสะอาด ไม่เคยถูกจับในประเทศไทยขอหาลักลอบข้ามแดนมาก่อน ซึ่งจะข้ามตามด่านตรวจคนเข้าเมืองทั่วไปชาวลาวยังขอทำบัตรผ่านแดนจะได้บัตรแบบ 1 วัน คือไปเช้า-เย็นกลับ ซึ่งแรงงานชาวลาวจะไม่กลับตามกำหนดแต่จะนั่งรถ

เข้าไปในเมืองหรือนั่งรถข้ามจังหวัด เพื่อไปหาญาติ ไปหานายหน้าที่จะพาไปทำงาน หรือไปหางานทำ (แรงงานต่างด้าวชาวลาว, 16 ตุลาคม 2565, สัมภาษณ์)

กลุ่มที่ว่าจ้างให้นายหน้าพาลักลอบข้ามแดน การเดินทางเข้ามาเป็นแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยนั้น กลุ่มนายหน้า เป็นบุคคลสำคัญที่จะนำพาพวกเขา เดินทางเข้ามาแสวงหาชีวิตใหม่ในประเทศไทยได้ นายหน้าเหล่านี้จะเป็นผู้จัดการเดินทางทั้งหมดของแรงงานต่างด้าว เริ่มตั้งแต่เรื่องการเดินทาง การจัดหาที่พัก และการหางานให้ทำ ซึ่งบางรายมีญาติอยู่ที่ประเทศไทยอยู่แล้ว ก็จะให้นายหน้าไปส่งตามจังหวัดต่าง ๆ ที่ญาติทำงานอยู่แต่ถ้าคนไหนไม่มีญาติ หรือไม่มีงานทำก็จะให้นายหน้าพาไปหางานทำ แรงงานที่เข้ามาหางานทำในประเทศไทยมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพึ่งพินายหน้าเหล่านี้ คนต่างด้าวที่ทำหน้าที่เป็นนายหน้าส่วนใหญ่บ้างก็เป็นคนที่แรงงานรู้จักไม่ว่าจะเป็น ญาติพี่น้อง เพื่อน หรือคนในหมู่บ้านเดียวกัน หรือคนที่ไม่รู้จักแต่ได้รับการแนะนำให้ไปติดต่อ หรือนายหน้าเองเป็นผู้ที่เข้าไปชักชวน และเสนองานให้ทำ ซึ่งมีทั้งแบบไปหาถึงหมู่บ้าน หรือนัดหมายให้มาเจอกันที่ชายแดนโดยจะอาศัยความมืดในเวลากลางคืน เพื่อหลบหลีกสายตาเจ้าหน้าที่ ขนเอาแรงงานต่างด้าวข้ามมาตามแนวตะเข็บชายแดน (แรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา, 25 ตุลาคม 2565, สัมภาษณ์)

การศึกษาพบว่าสภาพการจ้างงานแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข พบว่ามีหลายลักษณะขึ้นอยู่กับประเภทของงานที่แรงงานต่างด้าวเลือกทำ ระยะเวลาในการทำงานเฉลี่ยวันละ 8 - 10 ชม. ต่อวัน อาจจะมิกิจการบางประเภท เช่น กิจการประมงที่อาจใช้เวลามากกว่าวันละ 10 ชม.ต่อวัน นายจ้างจะมีวันหยุดให้อย่างน้อย 1 วันใน 1 สัปดาห์ ในบางประเภทกิจการที่คาบเกี่ยวกับวันหยุดซึ่งเป็นวันที่มีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข เป็นจำนวนมาก นายจ้างจะมีเงินพิเศษเป็นรายวันให้แรงงานต่างด้าวและจะมีวันหยุดให้ในวันถัดไป สำหรับค่าจ้าง/ ค่าตอบแทน (แรงงานต่างด้าวชาวกัมพูชา, 30 ตุลาคม 2565, สัมภาษณ์)

กลุ่มแรงงานต่างด้าวที่มีโอกาสได้ค่าตอบแทนสูงส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานที่ต่างด้าวที่สามารถพูดภาษาไทยได้ ทำงานในพื้นที่เป็นระยะเวลานาน มีความเชี่ยวชาญในงานที่ทำ การศึกษาโดยสรุปพบว่า ค่าตอบแทน/ ค่าจ้าง โดยเฉลี่ยแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข จะได้ค่าจ้างวันละ 300 - 500 บาทต่อวัน หรือ อาจจะมากกว่าสำหรับบางอาชีพ การจ่ายค่าตอบแทนมีหลายลักษณะ เช่น จ่ายเป็นรายวัน จ่ายเป็นราย 15 วัน จ่ายแบบรายเดือน หรือ แบบเหมาเป็นชิ้นงาน บางกรณีของการจ้างงานพบว่าแรงงานต่างด้าวสามารถเบิกเงินล่วงหน้าจากนายจ้างแต่จะต้องถูกหักหลังจากเงินค่าตอบแทนออก (แรงงานต่างด้าวชาวลาว, 2 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์) ในส่วนของสวัสดิการที่แรงงานต่างด้าวได้รับจากนายจ้าง การศึกษาพบว่ามีทั้งแรงงานต่างด้าวที่ได้รับสวัสดิการและไม่ได้รับสวัสดิการอะไรเลยจากนายจ้าง สำหรับแรงงานต่างด้าวที่ได้รับสวัสดิการจากนายจ้างพบว่ามีตั้งแต่การได้รับอาหาร 1 - 3 มื้อ แล้วแต่ลักษณะกิจการของนายจ้าง เช่น ถ้าเป็นกิจการร้านอาหารส่วนใหญ่แรงงานต่างด้าวจะได้รับสวัสดิการอาหารฟรี 3 มื้อ หรือบางกรณีที่น่าสนใจผู้วิจัยพบว่าแรงงานต่างด้าวรับประทานอาหารเช้าเหมือนกับนายจ้างไม่มีการแยกอาหาร

โอฟาร ลินบางเตียว

ระหว่างนายจ้างกับแรงงานต่างด้าว หรือ บางกรณีพบว่าแรงงานต่างด้าวสามารถทำอาหารรับประทานเองตามความต้องการของตนเองได้เลย แรงงานต่างด้าวในกลุ่มนี้จะเป็นแรงงานต่างด้าวที่ทำงานในร้านอาหารและพักอาศัยอยู่กับนายจ้าง ในขณะที่แรงงานที่ได้รับสวัสดิการอาหาร 1 - 2 มื้อ จะเป็นกิจการที่มีลักษณะเป็นโรงงานขนาดเล็ก หรือ กิจการที่ต่อเนื่องจากประมง หรือ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เนื่องจากแรงงานต่างด้าวไม่ได้ทำงานต่อเนื่องมีช่วงเวลาที่แน่นอน นายจ้างจะมีสวัสดิการอาหารให้เฉพาะในช่วงที่ทำงานเท่านั้น นอกเหนือจากเวลาทำงานแรงงานต่างด้าวต้องหาอาหารรับประทานเอง

สวัสดิการที่พักที่แรงงานต่างด้าวได้การศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้ 1. แรงงานต่างด้าวได้ที่พักจากนายจ้างทั้งที่อยู่อาศัยร่วมกับนายจ้าง 2. นายจ้างจัดที่พักอาศัยให้เฉพาะ เช่น บ้านพักคนงาน หอพักคนงาน โดยแรงงานต่างด้าวต้องรับผิดชอบค่าน้ำ-ค่าไฟ 3. นายจ้างจัดเป็นแคมป์คนงานขนาดใหญ่แบบถาวรให้แรงงานต่างด้าวอยู่รวมกัน 500 - 700 คน โดยแรงงานต่างด้าวต้องรับผิดชอบค่าน้ำ-ค่าไฟ และ 4. นายจ้างจัดเป็นแคมป์แบบชั่วคราวตามสถานที่ก่อสร้างขนาดใหญ่และจะย้ายไปตามงานของผู้ประกอบการ ที่พักในลักษณะนี้นายจ้างจะเป็นผู้จ่ายค่าน้ำ ค่าไฟให้ทั้งหมด (แรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา, 8 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

สำหรับแรงงานต่างด้าวที่ไม่มีที่พักจะเช่าบ้านอยู่ซึ่งเป็นบ้านเช่าราคาถูก อาศัยอยู่กันตั้งแต่ 5 - 10 คนและจะเฉลี่ยค่าใช้จ่ายค่าน้ำ - ค่าไฟร่วมกันในกลุ่มผู้อยู่อาศัย หรือ อยู่กันเป็นครอบครัวพ่อแม่ ลูก แรงงานต่างด้าวที่อาศัยอยู่เป็นครอบครัวมักเป็นแรงงานที่เข้ามาทำงานในพื้นที่เป็นเวลานาน มีงานที่มั่นคงระดับหนึ่ง มีฐานะเศรษฐกิจที่ดีกว่าแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาใหม่ และมีลูกเรียนในโรงเรียนของรัฐในพื้นที่กลุ่มบ้านเช่าราคาถูกที่แรงงานต่างด้าวพักอาศัยจะอาศัยร่วมกันกับกลุ่มคนไทยที่มีเข้ามาทำงานในพื้นที่ฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี หรือ เป็นกลุ่มคนไทยที่ยากจน ทำงานรับจ้างหาเช้า - กินค่ำ เก็บของเก่าขายเพื่อเลี้ยงชีพ รับจ้างทั่วไป ฯลฯ การศึกษายังพบว่าที่พักอาศัยของแรงงานต่างด้าวที่ลำบากที่สุด คือ แรงงานประมงที่ต้องอาศัยอยู่ในเรือประมงไม่มีที่พักอาศัยใช้ชีวิตในเรือประมง นาน ๆ จะขึ้นมาบนฝั่ง (แรงงานต่างด้าวชาวกัมพูชา, 12 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

สวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลการศึกษาพบว่าโดยรวมแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข มีสวัสดิการด้านสุขภาพและความปลอดภัยทางสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี จากการศึกษาพบว่าแรงงานต่างด้าวสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพและความปลอดภัยทางสุขภาพจากสถานบริการด้านสาธารณสุขในพื้นที่ โดยที่แรงงานต่างด้าวสามารถเข้าไปใช้บริการด้วยตนเอง หรือ บางกรณีก็จะมีนายจ้างพาไป เช่น คนงานก่อสร้าง คนงานในบริษัทเอกชน เวลามีอาการเจ็บป่วยก็จะมีคนของบริษัทพาไปส่งโรงพยาบาลและเป็นผู้จ่ายค่ารักษาพยาบาลให้ก่อนและจะหักจากค่าแรงหลังจากแรงงานต่างด้าวหายป่วยและกลับมาทำงานได้ปกติ นอกจากสาเหตุการเจ็บป่วยเกิดจากการทำงานนายจ้างจะรับผิดชอบว่าใช้จ่ายให้ฟรีทั้งหมด

แต่โดยส่วนใหญ่จากการศึกษาพบว่าแรงงานต่างด้าวเมื่อเวลาเจ็บป่วยไม่มาก เช่น เป็นไข้ เป็นหวัด ท้องเสีย ฯลฯ จะนิยมซื้อยามาทานเองเช่นเดียวกับคนไทย และสามารถซื้อยาได้ปกติจากร้านขายยา มีที่อยู่ทั่วไปในพื้นที่ แต่ก็ยังมีบางกรณีที่นายจ้างไม่ดูแลรับผิดชอบเรื่องคุณภาพด้านสุขภาพและความปลอดภัยทางสุขภาพเลย เช่น แรงงานต่างด้าวในกิจการประมง การศึกษาพบว่าในกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่มีคุณภาพชีวิตต่ำสุดเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานต่างด้าวในกิจการอื่น ๆ (แรงงานต่างด้าวชาวลาว, 13 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์) สำหรับการจัดการชีวิตทางเศรษฐกิจ การศึกษาพบว่าแรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่มีการวางแผนการใช้จ่ายเงิน โดยสามารถสรุป (กลุ่มแรงงานต่างด้าวเมียนมา ลาว กัมพูชา, 20 พฤศจิกายน 2565, สัมภาษณ์)

1. เงินเหลือจากค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและค่าใช้จ่ายส่วนตัวประมาณร้อยละ 20 - 30 ของรายได้ แรงงานต่างด้าวจะใช้จ่ายอย่างประหยัดมากในค่าอาหารกินใช้ส่วนตัวกินใช้อย่างประหยัด โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่มีครอบครัวจะมีการใช้จ่ายเงินอย่างรัดกุมมากกว่าแรงงานต่างด้าวที่เป็นคนโสด การศึกษาพบว่าค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย คือ ค่าเหล้า เหล้าขาว เบียร์ บุหรี่ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานต่างด้าวเพศชายที่นิยมสังสรรค์กันในช่วงวันหยุดหรือวันที่เงินออก ส่วนแรงงานต่างด้าวผู้หญิงนิยมซื้อเสื้อผ้า อุปกรณ์เสริมความงาม และค่าโทรศัพท์แบบเติมเงินเป็นที่นิยมมากในกลุ่มแรงงานต่างด้าวผู้หญิง การศึกษา ยังพบว่ากลุ่มแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า - มอญ จะมีค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับความเชื่อศาสนาหรือทำบุญก่อนข้างสูง มากกว่าแรงงานต่างด้าวสัญชาติลาวและกัมพูชา

2. ส่วนเงินที่เงินเหลือจากค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันหรือค่าใช้จ่ายส่วนตัวจะมีการออมไว้ใช้ในยามจำเป็น เช่น เวลาเจ็บป่วย แรงงานต่างด้าวจะเก็บเงินไว้ในรูปของเงินสด แรงงานต่างด้าวที่มีฐานะดีจะมีการซื้อทองคำเก็บไว้ตามสมควร และมีแรงงานต่างด้าวจำนวนหนึ่งฝากไว้กับนายจ้างซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นนายจ้างที่อยู่มานานจนเกิดความไว้วางใจกัน การศึกษายังพบว่าในกลุ่มของแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานแบบถูกกฎหมายมีการเก็บออมเงินด้วยการฝากธนาคาร โดยแรงงานต่างด้าวใช้หนังสือเดินทาง (Passport) และใบอนุญาตทำงาน (Work Permit) หรือเอกสารประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย (บัตรชมพู) ในการเปิดบัญชี

3. ส่งกลับบ้านเงินส่วนที่เหลือประมาณร้อยละ 40 - 50 แรงงานจะส่งเงินกลับบ้านไปให้คนในครอบครัวที่อยู่ต่างประเทศ วิธีการส่งเงินกลับบ้านมีหลายวิธี เช่น ฝากเงินไปกับญาติ เพื่อนหรือนายหน้าที่ตนเองไว้วางใจ แต่ปัจจุบันพบว่าแรงงานต่างด้าวใช้วิธีการโอนเงินผ่านธนาคารโดยแต่ละธนาคารมีข้อกำหนดและค่าธรรมเนียมในการโอนเงินระหว่างประเทศไม่เหมือนกัน ธนาคารบางแห่งสามารถโอนเงินให้กับผู้รับเงินที่ไม่มีบัญชีธนาคารในประเทศปลายทางได้เป็นวิธีการโอนเงินที่ถูกต้องตามกฎหมายและปลอดภัยมากที่สุด

การปรับตัวต่อการใช้ชีวิตในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข การศึกษา พบว่าในระยะแรกที่แรงงานต่างด้าวจะมีความกลัว ความกังวลใจ เครียด และคิดถึงบ้าน โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาด้วย

วิธีการฝึกกฎหมายและพูดภาษาไทยไม่ได้ แรงงานกลุ่มนี้จะไม่มีความหวาดระแวงตลอดเวลาไม่กล้าออกไปไหนทำงานเสร็จก็จะอยู่ในที่พักและจะอยู่เกาะกลุ่มกับเพื่อนสัญชาติเดียวกัน กลัวตำรวจจับ กลัวถูกหลอก ฯลฯ สำหรับแรงงานต่างด้าวที่อยู่มาอย่างนานจะมีความคุ้นชินในพื้นที่ แรงงานต่างด้าวกลุ่มนี้ก็จะกล้าออกมาข้างนอก เช่น ตลาด ห้างสรรพสินค้า ชายหาด วัด ฯลฯ แรงงานกลุ่มนี้จะเริ่มรู้จักกับคนในพื้นที่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ และมีกิจกรรมร่วมกับคนในพื้นที่เสมือนเป็นสมาชิกหนึ่งของท้องถิ่น และพบว่าแรงงานต่างด้าวบางส่วนมีการเดินทางข้ามจังหวัดเพื่อไปพบปะเพื่อนฝูง ญาติมิตร ในต่างจังหวัด เช่น กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ ระยอง สมุทรสาคร นครปฐม ฯลฯ

สำหรับการวางแผนของตนเองของกลุ่มแรงงานต่างด้าวพบว่าส่วนใหญ่แรงงานต่างด้าวต้องการทำงานเก็บเงินให้ได้มากที่สุดเพื่อส่งกลับไปที่บ้าน เงินที่ส่งกลับไปเพื่อเลี้ยงดูพ่อแม่ สร้างบ้านลงทุนทำสวน เปิดร้านค้า หรือกิจการของตนเอง และมีแรงงานต่างด้าวหลายคนที่วางแผนจะเปิดกิจการของตนเองหลังจากกลับประเทศตนเองเพราะได้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่เป็นลูกจ้างในประเทศไทย เช่น แรงงานต่างด้าวในร้านอาหารที่ได้เรียนรู้ประสบการณ์การทำงานอาหาร นอกจากนี้การศึกษายังพบว่าแรงงานต่างด้าวอีกกลุ่มหนึ่งที่วางแผนตั้งรกรากในประเทศไทยโดยเฉพาะในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข แรงงานต่างด้าวกลุ่มนี้อยู่ในพื้นที่มาอย่างยาวนาน 10 - 20 ปี สื่อสารภาษาไทยได้จนไม่รู้เลยว่าเป็นคนต่างด้าว มีครอบครัวทั้งที่เป็นคนสัญชาติเดียวกันหรือมีการแต่งงานกับคนไทย มีลูกที่เกิดในประเทศไทย ลูกมีโอกาสเรียนในโรงเรียนของรัฐ มีชีวิตที่ดีกว่าประเทศของพ่อแม่ แรงงานต่างด้าวกลุ่มนี้มีฐานะทางเศรษฐกิจดี หลายคนยกระดับสถานะทางสังคมของตนเองจากการเป็นแรงงานรับจ้างมาเป็นเจ้าของกิจการขนาดเล็กในพื้นที่ เช่น ร้านอาหารบริเวณชายหาดบางแสน คนกลุ่มนี้เลยมีความต้องการที่จะตั้งรกรากในพื้นที่ต่อไป (แรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา, 5 ธันวาคม 2565, สัมภาษณ์)

2. คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลคุณภาพชีวิตต่างด้าวในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข โดยพิจารณาตามกรอบทางวิชาการในการศึกษาคุณภาพชีวิตแรงงานต่างด้าว สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ (กลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวลาว เมียนมา และกัมพูชา, 9 ธันวาคม 2565, สัมภาษณ์)

1. ศักดิ์ศรีและคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานต่างด้าว (Dignity and quality of working life)

การศึกษาพบว่าแรงงานต่างด้าวที่ทำงานเทศบาลเมืองแสนสุข โดยรวมมีความพึงพอใจต่อค่าจ้างที่ได้รับ โดยภาพรวมแรงงานต่างด้าวมีคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงาน ได้รับการยอมรับและได้รับดูแลจากนายจ้างในระดับที่น่าพอใจ บางกรณีพบว่านายจ้างยอมรับแรงงานต่างด้าวเหมือนสมาชิกในครอบครัว ให้พักอยู่ร่วมกันกับนายจ้าง บางรายมีที่พักให้ส่วนตัว มีอาหารให้ 3 มื้อ และนายจ้างคอยช่วยเหลือดูแลแม้ในยามเจ็บไข้ไม่สบาย (แรงงานต่างด้าวชาวกัมพูชา, 12 ธันวาคม 2565, สัมภาษณ์) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่ารายได้ของแรงงานเป็นปัจจัยดึงดูดให้แรงงานต่างด้าวทำงานในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข แรงงานต่างด้าวมีรายได้เฉลี่ยวันละ 300 - 500 บาท ซึ่งเป็นรายได้ที่สูงมากเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานต่างด้าวในจังหวัด

อื่น ๆ อาจจะมีบางกรณีที่ไม่พอใจกับรายได้ เช่น แรงงานประมง ในการจ้างงานนายจ้างจะมีวันหยุดให้ 1 วันในสัปดาห์ที่ให้แรงงานต่างด้าวได้พักผ่อนและให้แรงงานต่างด้าวได้มีกิจกรรมที่เป็นส่วนตัว เช่น พบปะเพื่อนฝูง ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ฯลฯ (แรงงานต่างด้าวชาวลาว, 12 ธันวาคม 2565, สัมภาษณ์)

แต่จะมีแรงงานต่างด้าวในกลุ่มประมงจะไม่มีวันหยุดที่แน่นอนเพราะการออกทะเลแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับสภาพดินฟ้าอากาศจะกำหนดเป็นวันหยุดที่แน่นอนไม่ได้ กลุ่มแรงงานต่างด้าวที่อยู่ในภาคการประมงจึงเป็นกลุ่มแรงงานที่ภาวะกดดัน ดึงเครียดกับการทำงานมากที่สุดทั้งในแง่ของรายได้ สวัสดิการ วันหยุดที่ไม่แน่นอน ที่ดูเหมือนจะน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานต่างด้าวกลุ่มอื่น ๆ ที่อยู่ในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข ในขณะที่แรงงานภาคบริการจะได้ค่าแรงที่สูง มีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าแรงงานก่อสร้าง และ แรงงานประมง หรือ กิจการต่อเนื่อง โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่สามารถพูดภาษาไทยได้ เช่น แรงงานชาวลาว หรือ แรงงานต่างด้าวที่อยู่ในประเทศไทยเป็นระยะเวลานาน จะมีค่าจ้างที่สูงกว่าแรงงานต่างด้าวที่ไม่สามารถพูดภาษาไทยได้และมีสิทธิเลือกงานได้ (แรงงานต่างด้าวชาวลาว, 19 ธันวาคม 2565, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ยังพบข้อมูลที่น่าสนใจโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข ถึงความรู้สึกในงานที่ตนเองทำอยู่นั้นถึงคุณค่าในงานที่ตนเองทำอยู่และคุณภาพชีวิตการทำงาน แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่ไม่ได้มองว่างานเหล่านั้นเป็นงานยาก สกปรก หรือลำบาก แต่กลับเห็นคุณค่าในงานที่ทำเพราะทำให้ตนเองมีรายได้สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวรวมถึงยังเหลือเงินเก็บที่จะส่งเสียให้กับพ่อแม่ที่อยู่ต่างประเทศ เช่น กรณีของหญิงชาวลาวที่ทำงานอยู่ในร้านอาหารแห่งหนึ่งในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข เธอเล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าตอนที่อยู่ประเทศลาวชีวิตเธอลำบากมาก ครอบครัวยากจน มีพี่น้องหลายคน เธอเห็นคนในชุมชนที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยแล้วมีรายได้ มีฐานะเศรษฐกิจที่ดีขึ้น สามารถสร้างบ้านให้พ่อแม่ กลายเป็นความใฝ่ฝันของเธอ เมื่อเธออายุได้ 18 ปี เธอตัดสินใจหลบหนีเข้าเมืองเพื่อมาทำงานในประเทศไทย เธอได้เงินให้นายหน้า 6,000 บาท และได้มาทำงานเป็นพนักงานบริการที่ร้านอาหารแห่งหนึ่งเขตเทศบาลแสนสุข ระยะเวลาที่เธอเข้ามาทำงานที่ประเทศในฐานะแรงงานต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมืองก็มีความกลัวโดยเฉพาะกลัวที่จะถูกจับดำเนินคดี ติดคุก และถูกส่งกลับประเทศลาว แต่เธอโชคดีที่ได้นายจ้างเป็นผู้กว้างขวางในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข ความกังวลใจในประเด็นนี้จึงหมดไป นายจ้างดูแลเธออย่างดี มีอาหารที่พอกให้พร้อม เงินรายได้จากค่าแรง คือ เงินเก็บ เธอทำงานมารวม 10 ปี จนมีเงินเก็บและสามารถส่งเงินกลับบ้าน 6 แสนบาท เพื่อจะสร้างบ้านให้พ่อแม่ที่ประเทศลาว ที่แขวงจำปาสัก เป็นความภาคภูมิใจของเธอมาก เธอไม่ได้มีความรู้สึกว่าการที่เธอทำนั้นเป็นงานหนัก หรือเป็นงานทรมานค่า ประเภท 3D ได้แก่ งานหนัก (difficult) งานสกปรก (dirty) และงานอันตราย (dangerous) ซึ่งเป็นงานที่คนไทยไม่นิยมทำแล้วในปัจจุบัน แต่เธอเห็นคุณค่าและความหมายของงานที่เธอทำที่ทำให้ชีวิตเธอและครอบครัวดีขึ้น (แรงงานต่างด้าวชาวลาว, 25 ธันวาคม 2565, สัมภาษณ์)

2. คุณภาพด้านสุขภาพและความปลอดภัยทางสุขภาพของแรงงานต่างด้าว (Health status and health safety) การศึกษาพบว่าโดยรวมแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข มีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพและความปลอดภัยทางสุขภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี จากการศึกษพบว่า แรงงานต่างด้าวสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพและความปลอดภัยทางสุขภาพจากสถานบริการด้านสาธารณสุขในพื้นที่ เช่น โรงพยาบาลในพื้นที่ โรงพยาบาลมหาวิทยาลัยบูรพา โดยที่แรงงานต่างด้าวสามารถเข้าไปใช้บริการด้วยตนเอง หรือ บางกรณีก็จะมียาจ้างพาไป เช่น คนงานก่อสร้าง คนงานในบริษัทเอกชน ที่อาศัยอยู่ในแคมป์ คนงานทั้งในเขต ที่เทศบาลเมืองแสนสุข เวลาเมื่อการเจ็บป่วยก็จะมีคนของบริษัทพาไปส่งโรงพยาบาลและเป็นผู้จ่ายค่ารักษาพยาบาลให้ก่อนและจะหักจากค่าแรงหลังจากแรงงานต่างด้าวหายป่วยและกลับมาทำงานได้ปกติ นอกจากสาเหตุการเจ็บป่วยเกิดจากการทำงานนายจ้างจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้ฟรีทั้งหมด (แรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา, 12 กุมภาพันธ์ 2566, สัมภาษณ์) แต่โดยส่วนใหญ่จากการศึกษาพบว่าแรงงานต่างด้าวเมื่อเวลาเจ็บป่วยไม่มาก เช่น เป็นไข้ เป็นหวัด ท้องเสีย ฯลฯ จะนิยมซื้อยามาทานเองเช่นเดียวกับคนไทย และสามารถซื้อยาได้ปกติจากร้านขายยามีที่อยู่ทั่วไปในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข แต่ก็มีบางกรณีที่นายจ้างไม่ดูแลรับผิดชอบเรื่องคุณภาพด้านสุขภาพและความปลอดภัยทางสุขภาพเลย เช่น แรงงานต่างด้าวในกิจการประมง การศึกษาพบว่าเป็นกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่มีคุณภาพชีวิตต่ำสุดเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานต่างด้าวในกิจการอื่น ๆ ถ้าอธิบายแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่อยู่ในกิจการประมงจะเป็นกลุ่มที่ถูกขูดรีดแบบเข้มข้น เป็นกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่มีความเสี่ยงที่สุด บางกรณีมีลักษณะเข้าข่ายขบวนการค้ามนุษย์ สภาพการทำงานหนัก การละเมิดสิทธิอย่างรุนแรง (แรงงานต่างด้าวชาวกัมพูชา, 16 กุมภาพันธ์ 2566, สัมภาษณ์)

3. คุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมของแรงงานต่างด้าว (Social relationships) การศึกษาพบว่าแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข โดยภาพรวมได้รับการยอมรับที่ดีจากนายจ้างและมีสัมพันธภาพทางสังคมที่ดี มีเพียงกิจการเดียวที่แรงงานต่างด้าวมีสัมพันธภาพทางสังคมต่ำ คือ กลุ่มแรงงานต่างด้าวในกิจการประมงซึ่งเรื่องนี้มีความซับซ้อนในกระบวนการจ้างที่กระทบต่อคุณภาพชีวิตแรงงานต่างด้าวในกลุ่มนี้ (แรงงานต่างด้าวชาวลาว, 18 กุมภาพันธ์ 2566, สัมภาษณ์) โดยรวมการศึกษาพบว่าคุณภาพชีวิตด้านสัมพันธภาพทางสังคมของแรงงานต่างด้าวอยู่ในระดับที่น่าพอใจ พิจารณาจากสัมพันธภาพทางสังคมของแรงงานต่างด้าว พบว่าสามารถอยู่ร่วมกับคนไทยในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข ได้เป็นอย่างดีไม่มีปัญหาความขัดแย้งกัน แรงงานต่างด้าวบางคนยังสามารถพัฒนาตัวเองจากแรงงานต่างด้าวเป็นผู้ประกอบการรายย่อยในท้องถิ่นได้ ยกกระดับฐานะตนเองจากการเป็นแรงงานรับจ้างไปเป็นผู้ประกอบการรายย่อยเป็นจำนวนมาก แสดงถึงการยอมรับในสัมพันธภาพทางสังคมของคนในพื้นที่ระหว่างคนไทยกับแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข (แรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา, 19 กุมภาพันธ์ 2566, สัมภาษณ์) หรือกรณีที่บุตรหลานของแรงงานต่างด้าวที่ติดตามพ่อแม่มาทำงานในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข ก็ได้รับโอกาสในการเข้าเรียนในโรงเรียนของรัฐในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข เช่น โรงเรียนแสนสุข โรงเรียนวัด

บางเป้ง โรงเรียนวอนนภาศัพท์ เป็นต้นประชาชนในพื้นที่ก็ไม่ได้มีปัญหาหรือแสดงความจริงเกี่ยวกับ บุตรหลานแรงงานต่างด้าวแต่อย่างใด (แรงงานต่างด้าวชาวกัมพูชา, 5 มีนาคม 2566, สัมภาษณ์) คุณภาพชีวิต ด้านสัมพันธภาพทางสังคมของบุตรหลานแรงงานต่างด้าวในโรงเรียนก็ได้รับการยอมรับจากคุณครูและ เพื่อนนักเรียนที่เป็นคนไทย เด็กต่างด้าวหลายคนได้เป็นนักกีฬาประจำโรงเรียน เป็นหัวหน้าชั้น และ ประธานนักเรียน ฯลฯ ด้านสัมพันธภาพทางสังคมระหว่างบุตรหลานแรงงานต่างด้าวกับเด็กชาวไทยก็มีการ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

4. ความอบอุ่นและความมั่นคงของครอบครัวของแรงงานต่างด้าว (Warmth and stability of the family) การศึกษาพบว่าแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข ความอบอุ่นและความมั่นคงของ ครอบครัวในระดับที่น่าพอใจ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ความอบอุ่นและความมั่นคงของครอบครัวของ แรงงานต่างด้าวมาจากปัจจัย ดังต่อไปนี้ (แรงงานต่างด้าวชาวลาว, 16 มีนาคม 2566, สัมภาษณ์)

4.1 แรงงานต่างด้าวได้รับค่าจ้างที่ดี มีความมั่นคง นายจ้างไม่เอาเปรียบ การทำงานมีกติกาใน การจ้าง มีวันหยุดเวลาพักอยู่กับครอบครัว

4.2 การดูแลของนายจ้างส่วนใหญ่ พบว่า นายจ้างดูแลแรงงานต่างด้าวเป็นอย่างดีทำให้แรงงาน รู้สึกมีความมั่นคงในชีวิตที่อยู่ในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข นายจ้างบางกิจการเป็นผู้กว้างขวางในพื้นที่ ทำให้แรงงานต่างด้าวรู้สึกถึงความปลอดภัยในการทำงานและการดำรงชีพ

4.3 แรงงานต่างด้าวได้รับความสะดวกในการโอนเงินกลับบ้านเป็นเป้าหมายหลักของแรงงาน ต่างด้าว คือ การทำงานเพื่อส่งเงินกลับไปบ้านเพื่อเลี้ยงดู พ่อ แม่ครอบครัวที่อยู่ต่างประเทศ รายได้เกือบ ทั้งหมดของแรงงานต่างด้าวจะถูกส่งกลับไปดูแลครอบครัว จากการศึกษพบว่าแรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่ ส่งเงินกลับบ้านด้วยวิธีการโอนเงินผ่านธนาคารในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข โดยส่วนใหญ่นิยมใหญ่ใช้บริการ ผ่านตู้ ATM ที่มีภาษาของประเทศตนเองให้บริการ มีบางส่วนของแรงงานต่างด้าวที่ใช้วิธีการฝากเป็นเงินสด หรือ ทองคำ กับที่ตนเองไวใจ เช่น เพื่อนสนิท เครือญาติ คนใกล้ชิดในชุมชน หรือ นายหน้าที่เป็นคน สัญชาติเดียวกันที่นำตนเองเข้ามาทำงานในประเทศไทย ฝากไปยังครอบครัวที่ประเทศตนเอง ส่วนใหญ่ แรงงานต่างด้าวที่ฝากเงินด้วยวิธีการนี้ คือ กลุ่มแรงงานที่เพิ่งเข้ามาทำงานใหม่ยังไม่คุ้นชินกับพื้นที่ หรือ ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับการโอนเงินข้ามประเทศผ่านธนาคาร

4.4 การอยู่อาศัยรวมเป็นกลุ่มของแรงงานต่างด้าวจะความอบอุ่นและความมั่นคงของ ครอบครัวของแรงงานต่างด้าวได้ การศึกษาพบว่า แรงงานต่างด้าวจะรู้สึกอุ่นใจเมื่ออาศัยอยู่กันเป็นกลุ่มก้อน ที่เป็นคนสัญชาติเดียวกัน เช่น แคมป์คนงานก่อสร้างขนาดใหญ่ที่จัดพื้นที่เฉพาะให้แรงงานต่างด้าว มีห้องพักเป็นสัดส่วนได้สิทธิในการครอบครองที่อยู่อาศัยในแคมป์คนงาน แคมป์คนงานขนาดใหญ่จะมี ลักษณะความเป็นชุมชนพิเศษของกลุ่มแรงงานต่างด้าว ในวันหยุดแรงงานต่างด้าวสามารถทำกิจกรรมตาม ประเพณี กิจกรรมทางศาสนา หรือ กิจกรรมยามว่าง เล่นกีฬา เล่นไพ่ ดีโก้ รวมไปถึงการจัดงานแต่งงาน ฯลฯ

ทำให้แรงงานเกิดความอบอุ่นและความมั่นคงของครอบครัวของแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข (แรงงานต่างด้าวชาวลาว, 16 มีนาคม 2566, สัมภาษณ์)

4.5 การศึกษาพบว่าเมื่อถึงหน้าเทศกาลสำคัญแรงงานต่างด้าวได้มีโอกาสกลับไปเยี่ยมบ้าน เช่น เทศกาลปีใหม่ สงกรานต์ จะเป็นถิ่นนิยมกลับไปเยี่ยมบ้านของแรงงานต่างด้าว มีบางกิจการที่แรงงานต่างด้าวไม่ได้กลับไปเยี่ยมบ้านในเทศกาล คือ กิจการบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพราะเป็นเวลาที่ที่มีผู้ให้บริการมาก นายจ้างมักจะให้เงินตอบแทนเพิ่มและให้กลับบ้านหลังจากผ่านเทศกาล การเดินทางกลับมีทั้งเดินทางแบบถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย แต่ในส่วน of นายจ้างจะเข้าใจเงื่อนไขการขอลาหยุดกลับบ้านของกลุ่มแรงงานต่างด้าว มีเพียงกิจการประมงที่แรงงานจะได้โอกาสกลับไปเยี่ยมบ้านน้อยที่สุด (แรงงานต่างด้าวชาวลาว, 18 มีนาคม 2566, สัมภาษณ์)

6. ความปลอดภัยและความมั่นคงส่วนบุคคลของแรงงานต่างด้าว (Safety and social security) การศึกษาพบว่า แรงงานต่างด้าวในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข โดยภาพรวมส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความปลอดภัยและความมั่นคงของชีวิตในฐานะที่เป็นแรงงานต่างด้าวที่เข้าทำงานในพื้นที่ มีความรู้สึกปลอดภัยในชีวิตประจำวันในการทำงานจากการดูแลที่ดีของนายจ้าง แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่มีการออมเงินเพื่อใช้ในคราวจำเป็น แรงงานต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นเวลานานหลายคนพบว่าประสบการณ์การเปลี่ยนงานและสามารถยกระดับการทำงานจากลูกจ้างมาเป็นผู้ประกอบการ เช่น จากพนักงานบริการเป็นเจ้าของกิจการริมชายหาด แรงงานต่างด้าวที่อยู่ในพื้นที่นานสามารถทำงานตามความชอบความถนัด มีความรู้สึกต่อความมั่นคงในรายได้ และความมั่นคงในด้านบริการสาธารณะของรัฐที่มีต่อตนเองและครอบครัว เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน เป็นต้น (แรงงานต่างด้าวชาวลาว, 25 มีนาคม 2566, สัมภาษณ์)

7. พลวัตสภาพการจ้างงานและคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว นับจากปี 2564 ที่ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลพบว่าในภาพรวมนายจ้างดูแลแรงงานต่างด้าวดี ในนายจ้างบางคนให้การดูแลแรงงานต่างด้าวเสมือนคนในครอบครัว ในเทศกาลสำคัญทางศาสนาได้พาแรงงานต่างด้าวเข้าวัดเพื่อทำบุญ ในช่วงวันหยุดเทศกาล เช่น เทศกาลปีใหม่ ได้มีการจัดงานเลี้ยง จักรกลางของขวัญ สำหรับแรงงานต่างด้าวที่อาศัยในแคมป์คนงาน แม้สถานที่อาจไม่ได้สวยงาม แต่นายจ้างก็พยายามให้การดูแล รวมทั้งมีสถานที่ที่ค่อนข้างกว้างขวางเพื่อให้แรงงานต่างด้าวได้หย่อนใจ เช่น การเล่นฟุตบอล หรือแม้แต่จัดงานแต่งงานรวมทั้งในการจัดโต๊ะงานเลี้ยงแต่งงานในแคมป์คนงาน สำหรับแรงงานต่างด้าวที่ถูก ก็มีการจัดรถรับส่งเด็ก ๆ ไปยังโรงเรียน อันถือเป็นการดูแลและสวัสดิการที่แรงงานต่างด้าวมีความพึงพอใจ (รุ่งนภา ขรรพเกษมสุข, 2560, หน้า 117) และจากการสังเกตเรื่อยมา พบว่า แรงงานต่างด้าวในพื้นที่ตำบลแสนสุขแม้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย แต่เนื่องด้วยมาตรการของภาครัฐที่เอื้อจริงเอื้อใจในการพยายามปราบปรามแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมาย และการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว มีผลสำคัญให้นายจ้างต้องดำเนินการต่าง ๆ ตามกฎหมาย ซึ่งรวมทั้งการดูแลแรงงานต่างด้าว ทั้งสภาพการจ้างงาน และสภาพความเป็นอยู่ โดยเฉพาะลักษณะงานที่ต้องให้ลูกจ้างพักกับนายจ้าง หรือสถานประกอบการที่นายจ้างจัดที่พักให้กับแรงงาน อย่างไรก็ตาม

อีกประการที่สำคัญคือ ความต้องการแรงงานต่างด้าวของนายจ้างไทย ส่งผลให้แรงงานต่างด้าวอยู่ในสถานะที่มีความได้เปรียบเนื่องจากความต้องการของนายจ้างที่ต้องการจ้างแรงงานต่างด้าวมากกว่าแรงงานไทย โดยนายจ้างได้ให้เหตุผลว่าแรงงานต่างด้าวมีความขยัน ไม่เกียจคร้าน และตั้งใจทำงานอย่างมาก มาทำงานทุกวันและขอทำล่วงเวลา หากสถานประกอบการใดได้ค่าแรงรวมกันทั้งเดือนไม่มากและไม่มีการล่วงเวลา ก็มักจะลาออกไปทำงานที่อื่น

และจากการสังเกตสถานประกอบการร้านอาหารที่ผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่า หลายร้านแรงงานต่างด้าวที่ทำงานในร้านอาหารดังกล่าวก็ยังคงทำอยู่ และยังสามารถช่วยเจ้าของร้านดูแลร้าน รวมทั้งทำอาหาร และคิดเงินได้อย่างคล่องแคล่ว ในส่วนนี้อาจพอเห็นได้ว่า สภาพการจ้างงานและความเป็นอยู่ของแรงงานต่างด้าวในสถานประกอบการกลุ่มนี้ อยู่ในระดับที่ดีที่พอจะเป็นตัวอย่างรวมทั้งอาจมีการลดบทเรียนการจ้างงานแรงงานต่างด้าวกลุ่มนี้ได้ นอกจากนี้อีกประการที่น่าสนใจ คือ แรงงานต่างด้าวกลุ่มหนึ่งได้ใช้ประสบการณ์ในการทำงานกับนายจ้าง และยกสถานะตนเองจากลูกจ้างเป็นผู้ประกอบการในตลาดอันแสดงให้เห็นในเบื้องต้นว่า การจ้างงานและคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวจากการจ้างงานของนายจ้างไทยที่ดำเนินการตามกฎหมาย รวมทั้งการให้การดูแลอย่างดี ส่งผลให้แรงงานต่างด้าวสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองได้

การอภิปราย

การศึกษาของ Chalamwong and Prugsamatz (2009) ที่ว่างานส่วนใหญ่ที่แรงงานต่างด้าวทำคืองานไร้ฝีมือเป็นงาน 3D หรืองานของ Kaur (2010) ซึ่งให้เห็นว่านโยบายของรัฐบาลไทยในการจ้างงานแรงงานพม่าเพื่อทำงานที่ยากลำบากหรืองานกรรมกรคนไทยไม่ทำแล้ว แต่การศึกษาของผู้วิจัยพบว่าในความรู้ลึกของแรงงานต่างด้าวตรงกันข้ามกับความเข้าใจของนักวิชาการคนดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่าแรงงานต่างด้าวไม่ได้เห็นว่างานที่ตนเองทำเป็นงานที่สกปรก งานยากลำบาก งานอันตราย แต่เป็นงานที่มีคุณค่ามีรายได้สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวรวมไปถึงมีเงินเหลือพอที่จะส่งกลับไปยังประเทศของตนเอง งานสำรวจของ Thailand Migration Report (Huguet, 2014) ซึ่งว่าการจ้างแรงงานต่างด้าวยังคงมีอุปสรรคมีการกีดกันแรงงานต่างด้าวในการเข้าถึงบริการสุขภาพและการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างแรงงานต่างด้าวพม่าและแรงงานไทย งานสำรวจนี้มีข้อค้นพบไม่สอดคล้องหรือตรงกันข้ามกับการศึกษาของผู้วิจัยอย่างสิ้นเชิง ผลการศึกษาของผู้วิจัยพบว่าแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข ไม่ได้มีอุปสรรคหรือมีการกีดกันแรงงานต่างด้าวในการเข้าถึงบริการสุขภาพ แรงงานต่างด้าวสามารถเข้าบริการด้านสุขภาพได้อย่างทั่วถึงจากโรงพยาบาลของรัฐในพื้นที่ หรือที่อ้างว่าสัมพันธภาพในสถานที่ทำงานระหว่างแรงงานต่างด้าวกับแรงงานไทยที่ทำงานร่วมกันมีสัมพันธภาพที่ดีทั้งกลุ่มที่ได้รับการยอมรับและปฏิเสธจากคนไทย แต่การศึกษาของผู้วิจัยจากแคมป์คนงานก่อสร้างขนาดใหญ่ในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข กลับพบว่าแรงงานชาวไทยและแรงงานต่างด้าวมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันหลายคนแต่งงานมีครอบครัวมีบุตรที่เป็นลูกครึ่งบ้างมี

พ่อเป็นแรงงานชาวไทยแม่เป็นคนพม่า หรือ บางคนที่มีแม่เป็นคนไทยพ่อเป็นชาวลาว ไม่ได้มีข้อขัดแย้งในสัมพันธภาพแต่อย่างใด มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างกลุ่มแรงงานไทยกับแรงงานต่างด้าว และงานวิจัยของผู้วิจัยไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของสถาบันวิจัยประชากร มหาวิทยาลัยมหิดล (2556) ซึ่งพบว่าเกือบครึ่งหนึ่งของคนไทยเชื่อว่าแรงงานต่างด้าวแย่งงานคนไทยทำและคนไทยกลุ่มนี้ยังเห็นว่า แรงงานต่างด้าวเป็นพลเมืองชั้นสองในประเทศไทยอีกด้วย จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่าในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข ไม่สอดคล้องกับการศึกษาดังกล่าวเพราะงานที่แรงงานต่างด้าวทำนั้นไม่ได้แย่งงานของคนไทยแต่อย่างใด แต่เป็นงานที่คนในพื้นที่ไม่ทำเนื่องจากคนพื้นส่วนใหญ่นิยมทำงานโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมหรือไม่ก็มีกิจการส่วนตัว งานวิจัยของ Anjara, Nellums, Bonetto and Bortel (2017) พบว่าการเชื่อมต่อทางสังคมของแรงงานมีความเกี่ยวข้องในด้านบวกกับการมีคุณภาพชีวิตที่ดีหากแรงงานมีสัมพันธภาพและสร้างเครือข่ายในประเทศปลายทางย่อมจะส่งผลต่อการมีความเป็นอยู่ที่ดีมากขึ้นงานวิจัยชิ้นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของผู้วิจัยที่พบว่ากลุ่มแรงงานต่างด้าวในพื้นที่เทศบาลเมืองแสนสุข โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานก่อสร้างที่อาศัยอยู่ในแคมป์คนงานขนาดใหญ่มีการสร้างสัมพันธภาพและสร้างเครือข่ายของกลุ่มแรงงานต่างด้าวเพื่อช่วยเหลือดูแลกันเพื่อสร้างความมั่นคงในกลุ่มแรงงานต่างด้าว การศึกษาของ Human Rights Watch (2010) พบว่าแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยมักถูกคุมขังในที่ทำงาน ไม่มีอิสระที่จะกลับประเทศต้นทาง ถ้านายจ้างไม่อนุญาต ประเด็นนี้มีความสอดคล้องกับการศึกษาของผู้วิจัย โดยพบว่าแรงงานต่างด้าวในกิจการประมงเป็นกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่มีคุณภาพชีวิตต่ำสุดเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานต่างด้าวในกิจการอื่นๆ ถ้าอธิบายแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่อยู่ในกิจการประมงจะเป็นกลุ่มที่ถูกขูดรีดแบบเข้มข้น ถูกคุมขังในที่ทำงาน ไม่มีอิสระที่จะกลับประเทศต้นทางถ้านายจ้างไม่อนุญาต เป็นกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่มีความเสี่ยงที่สุด บางกรณีมีลักษณะเข้าข่ายขบวนการค้ามนุษย์ สภาพการทำงานหนัก การละเมิดสิทธิอย่างรุนแรง

งานของ Panam, Kyaw Zaw, Caouette and Punpuing (2004) พบว่า การแรงงานได้รับอนุญาตให้กลับบ้านเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอิสระและการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว โดยการศึกษาที่สอดคล้องกับการศึกษาของผู้วิจัยพบว่าเมื่อถึงหน้าเทศกาลสำคัญแรงงานต่างด้าวได้มีโอกาสกลับไปเยี่ยมบ้าน เช่น เทศกาลปีใหม่ สงกรานต์ จะเป็นที่นิยมกลับไปเยี่ยมบ้านของแรงงานต่างด้าว มีบางกิจการที่แรงงานต่างด้าวไม่ได้กลับไปเยี่ยมบ้านในเทศกาล คือ กิจการบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพราะเป็นเวลาที่มิใช่ผู้ให้บริการมาก นายจ้างมักจะให้เงินตอบแทนเพิ่มและให้กลับบ้านหลังจากผ่านเทศกาล การเดินทางกลับมีทั้งเดินทางแบบถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย แต่ในส่วนของนายจ้างจะเข้าใจเงื่อนไขการขอลาหยุดกลับบ้านของกลุ่มแรงงานต่างด้าว มีเพียงกิจการประมงที่แรงงานจะได้โอกาสกลับไปเยี่ยมบ้านน้อยที่สุด งานของ Nielsen and Sendjaya (2014) พบว่าความสำคัญประเด็นของความปลอดภัยส่วนบุคคลและความมั่นคงส่วนบุคคลในฐานะที่เป็นตัวชี้วัดที่มีนัยยะสำคัญต่อแรงงานต่างด้าว สอดคล้องกับการศึกษาของผู้วิจัยพบว่าความปลอดภัยและความมั่นคงส่วนบุคคลของแรงงานต่างด้าวของแรงงานต่างด้าวในพื้นที่

เทศบาลเมืองแสนสุข โดยภาพรวมส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความปลอดภัยและความมั่นคงของชีวิตในฐานะที่เป็นแรงงานต่างด้าวที่เข้าทำงานในพื้นที่ มีความรู้สึกปลอดภัยในชีวิตประจำวันในการทำงานจากการดูแลที่ดีของนายจ้าง แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่มีการออมเงินเพื่อใช้ในคราวจำเป็น แรงงานต่างด้าวที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นเวลานานหลายคนพบว่าประสบการณ์การเปลี่ยนงานและสามารถยกระดับการทำงานจากลูกจ้างมาเป็นผู้ประกอบการ เช่น จากพนักงานบริการเป็นเจ้าของกิจการริมชายหาด แรงงานต่างด้าวที่อยู่ในพื้นที่นั้นสามารถทำงานตามความชอบความถนัด มีความรู้สึกต่อความมั่นคงในรายได้ และความมั่นคงในด้านบริการสาธารณะของรัฐที่มีต่อตนเองและครอบครัว เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแรงงานต่างด้าว

1. รัฐบาลต้องยอมรับความจริงข้อนี้อย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมา รัฐบาลต้องกำหนดนโยบายการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวด้วยมาตรการการส่งเสริมให้มีการนำเข้าแรงงานต่างด้าว เพื่อให้มีการจ้างแรงงานผู้ที่มีสถานะเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายให้มีการขึ้นทะเบียนและอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราว เพื่อนำไปสู่กระบวนการให้ถูกกฎหมาย (Legalization) และผ่อนผันให้แรงงานข้ามชาติทำงานอยู่ในประเทศไทยได้

2. รัฐบาลควรต้องส่งเสริมให้องค์กรปกครองท้องถิ่นเป็นหน่วยการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในพื้นที่แบบครบวงจร ตั้งแต่การจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวใหม่และครอบคลุมแรงงานทุกกลุ่มพร้อมทั้งให้องค์กรปกครองท้องถิ่นมีอำนาจการบังคับใช้กฎหมาย ให้องค์กรปกครองท้องถิ่นดูแลแรงงานต่างด้าวในพื้นที่ตนเองในด้านสวัสดิการสังคม ด้านสาธารณสุข ฯลฯ โดยกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองท้องถิ่นมีบทบาทในการเข้าไปจัดการดูแลแรงงานต่างด้าวตลอดกระบวนการ เพราะกรมจัดหางาน หรือ แรงงานจังหวัดไม่มีความสามารถพอในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในพื้นที่จริง

3. รัฐบาลควรเปลี่ยนสถานะของคนกลุ่มนี้ให้เป็นแรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมายเพราะว่าแรงงานกลุ่มนี้ถือว่าเป็นแรงงานส่วนใหญ่ของสังคมไทย แรงงานต่างด้าวจำนวนมากเป็นผู้หลบหนีเข้าเมือง ทำให้การทำงานขาดความมั่นคงมีคุณภาพชีวิตที่ต่ำ ตกเป็นเหยื่อขบวนการค้ามนุษย์ และบางครั้งก็นำมาสู่ปัญหาการเกิดอาชญากรรมได้

4. รัฐบาลต้องส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา ภาคประชาสังคม ผู้ประกอบการในท้องถิ่น และประชาชนในท้องถิ่นร่วมกันจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวร่วมกันในพื้นที่ตนเอง

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. การศึกษาประเด็นแรงงานต่างด้าววิจัยเปรียบเทียบ (Comparative Research) กับภูมิภาคอื่น ๆ ในประเทศไทยในมิติที่รอบด้าน

2. การศึกษาประเด็นแรงงานต่างด้าวในเชิงมานุษยวิทยา (Anthropology) เพื่อทำความเข้าใจใน ส่วนลึกของแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทย

3. การศึกษาประเด็นแรงงานต่างด้าวในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) เพื่อศึกษากระบวนการขูดรีดแรงงานต่างด้าวในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม

4. การศึกษาประเด็นแรงงานต่างด้าวในเชิงวิพากษ์ (Critical) อย่างถอนรากถอนโคนเพื่อเปิดโปง ขบวนการค้ำชูการละเมิดสิทธิมนุษยชน

5. การศึกษาประเด็นแรงงานต่างด้าวเพื่อพัฒนาข้อเสนอวิจัยเชิงนโยบาย (policy research) ที่เหมาะสมสอดคล้องกับความเป็นจริงในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

รายการอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2556). สถิตินักท่องเที่ยวภายในประเทศ ปี 2556 (ภาคตะวันออก). สถิติ นักท่องเที่ยวภายในประเทศ ปี 2556 (จำแนกตามภูมิภาคและจังหวัด). วันที่ค้นข้อมูล 13 มีนาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://www.mots.go.th/news/category/487>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). สรุปสถานการณ์พักรบ จำนวนผู้เยี่ยมเยือน และรายได้จากผู้เยี่ยม เยือน เดือนมกราคม ถึงเดือนสิงหาคม). สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศ รายจังหวัด ปี 2566. วันที่ค้นข้อมูล 13 มีนาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://www.mots.go.th/news/category/705>
- กลุ่มผู้ประกอบการในเขตเทศบาลเมืองแสนสุข. (2565, 9 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- กลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวกัมพูชา ลาว และ เมียนมา.(2565, 14 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- กลุ่มแรงงานต่างด้าวชาวลาว เมียนมา และกัมพูชา. (2565, 9 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- กลุ่มแรงงานต่างด้าวเมียนมา ลาว กัมพูชา. (2563, 20 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.
- เทศบาลเมืองแสนสุข. (2562). สถิติการท่องเที่ยวบางแสน ปี 2562. สถิติการท่องเที่ยวบางแสน. วันที่ค้น ข้อมูล 13 มีนาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.saensukcity.go.th/images/doc/stat-tourism-2562.pdf>
- เทศบาลเมืองแสนสุข. (2565). เทศบาลเมืองแสนสุข. วันที่ค้นข้อมูล 13 มีนาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://saensukcity.go.th/demo/about.html>
- รุ่งนภา ขรรชเกษมสุข. (2560). การเข้าเรียนของเด็กต่างด้าวในสถานศึกษาในจังหวัดชลบุรี. *เอเชียปริทัศน์*. 38(1), 105-136.
- แรงงานต่างด้าวชาวลาว. (2565, 16 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- แรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา. (2565, 25 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- แรงงานต่างด้าวชาวกัมพูชา. (2565, 30 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- แรงงานต่างด้าวชาวลาว. (2565, 2 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

แรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา. (2565, 8 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

แรงงานต่างด้าวชาวกัมพูชา. (2565, 12 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

แรงงานต่างด้าวชาวลาว. (2565, 13 พฤศจิกายน). สัมภาษณ์.

แรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา. (2565, 5 ธันวาคม). สัมภาษณ์.

แรงงานต่างด้าวชาวลาว. (2565, 9 ธันวาคม). สัมภาษณ์.

แรงงานต่างด้าวชาวกัมพูชา. (2565, 12 ธันวาคม). สัมภาษณ์.

แรงงานต่างด้าวชาวลาว. (2565, 15 ธันวาคม). สัมภาษณ์.

แรงงานต่างด้าวชาวลาว. (2565, 19 ธันวาคม). สัมภาษณ์.

แรงงานต่างด้าวชาวลาว. (2565, 25 ธันวาคม). สัมภาษณ์.

แรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา. (2566, 12 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.

แรงงานต่างด้าวชาวกัมพูชา. (2566, 16 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.

แรงงานต่างด้าวชาวลาว. (2566, 18 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.

แรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา. (2566, 19 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.

แรงงานต่างด้าวชาวกัมพูชา. (2566, 5 มีนาคม). สัมภาษณ์.

แรงงานต่างด้าวชาวลาว. (2566, 16 มีนาคม). สัมภาษณ์.

แรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา. (2566, 18 มีนาคม). สัมภาษณ์.

แรงงานต่างด้าวชาวเมียนมา. (2566, 25 มีนาคม). สัมภาษณ์.

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2556). *สุขภาพคนไทย 2556: ปฏิรูปประเทศไทย*

ปฏิรูปโครงสร้างอำนาจเพิ่มพลังพลเมือง. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. มหาวิทยาลัยมหิดล : นครปฐม.

สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน. (2556). *ตารางที่ 1 จำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร*. วันที่ค้นข้อมูล 13 มีนาคม 2566, เข้าถึงได้จาก https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/alien_th/c5c50d095fe77da6e69d882435c768b7.pdf

สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน. (2563). *สถิติจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร ประจำปี เดือน ธันวาคม 2563*. กรุงเทพฯ: กระทรวงแรงงาน

- สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน. (2565). สถิติจำนวนแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร ประจำเดือน 2565. วันที่ค้นข้อมูล 13 มีนาคม 2566, เข้าถึงได้จาก
https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/alien_th/88073cad88967313a04a0d77398a3a99.pdf
- Anjara, S. G., Nellums, L. B., Bonetto, C., & Van Bortel, T. (2017). Stress, health and quality of life of female migrant domestic workers in Singapore: A cross-sectional study. *BMC Women's Health*, 17, 1-13.
- Chalamwong, Y., & Prugsamat, R. (2009). The economic role of migration labour migration in Thailand: Recent trends And implications for development. *TDRI Quarterly review*, 24(3), September.
- Huguet, J. W. (Ed.). (2014). *Thailand Migration Report 2014*. United Nations Thematic Working Group on Migration in Thailand. Bangkok: Thammasat Press.
- Human Rights Watch. (2010). From the tiger to the crocodile: Abuse of migrant workers in Thailand. Retrieved 14 March, 2023, from
https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/thailand0210_insert_low.pdf
- Kaur, A. (2010). Labour migration in Southeast Asia: Migration policies, labour exploitation and regulation. *Journal of the Asia Pacific Economy*, 15(1), 6-19.
- Nielsen, I., & Sendjaya, S. (2014). Wellbeing among Indonesian labour migrants to Malaysia: Implications of the 2011 Memorandum of Understanding. *Social Indicators Research*, 117, 919-938.
- Panam, A., Kyaw Zaw, K. M., Caouette, T., & Punpuing, S. (2004). *Migrant domestic workers: From Burma to Thailand*. Nakhon Pathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University.

โอกาสและความท้าทายของกระบวนการรับสิทธิโครงการเงินอุดหนุน เพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในประเทศไทย

Opportunities and Challenges in the Application Process for the Child Support Grant Scheme in Thailand

เหมือนพิมพ์ รอบคอบ (Mueanpim Robkob)

นิสิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Student, Master of Public Administration Program in Public Administration

Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

E-mail: ningmueanpim@gmail.com

Received: 22 April 2024

Revised: 30 April 2024

Accepted: 21 June 2024

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษากระบวนการรับสิทธิของโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด และ 2) เพื่อศึกษาโอกาสและความท้าทายในกระบวนการรับสิทธิของโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด เป็นการศึกษาโดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์จากเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก ผลการศึกษาพบว่า โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการเติบโตอย่างมีคุณภาพและเท่าเทียมกันภายในสังคม โดยเฉพาะเด็กจากครัวเรือนยากจน มีกระบวนการรับสิทธิที่สำคัญ 7 ขั้นตอน โดย ขั้นตอนแรกคือการลงทะเบียนเพื่อรับสิทธิ ณ ที่ทำการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผ่านแอปพลิเคชันเงินเด็กและขั้นตอนที่สองคือการหาผู้รับรองสถานะครัวเรือนของผู้มีรายได้น้อย ซึ่งทั้งสองขั้นตอนเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรง ต่อมาขั้นตอนการตรวจสอบข้อมูล ขั้นตอนการประกาศรายชื่อและการคัดค้านสิทธิ จะเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และนำไปสู่ขั้นตอนการบันทึกข้อมูลเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลของโครงการและการตรวจสอบสิทธิเพื่ออนุมัติสิทธิ โดยเป็นหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ในส่วนของขั้นตอนการจ่ายเงินอุดหนุนจะเป็นหน้าที่ของกรมบัญชีกลาง และขั้นตอนสุดท้ายคือการเปลี่ยนแปลงสิทธิและสิ้นสุดสิทธิจะดำเนินการใหม่เหมือนที่กล่าวมาข้างต้น จากการศึกษาถึงกระบวนการรับสิทธิพบว่า มีประเด็นโอกาส ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองที่ประสงค์ลงทะเบียน สามารถไปลงทะเบียนได้ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่

ที่อาศัยอยู่จริง ประเภทบุคคลที่สามารถให้การรับรองสถานะครัวเรือนมีความหลากหลาย และ ความพร้อมต่อการรับถ่ายโอนภารกิจโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้โอกาสในบางประเด็นกลับเป็นช่องว่างที่นำไปสู่ความท้าทายต่อกระบวนการรับสิทธิดังนี้ ความซับซ้อนของหลักเกณฑ์ที่กำหนดในการเข้ารับสิทธินำไปสู่ความเข้าใจผิดของผู้ประสงค์รับสิทธิ ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องขาดความเข้าใจในรายละเอียดต่อการดำเนินงานตามโครงการ ผู้ศึกษาจึงเสนอแนะว่าควรประชาสัมพันธ์โครงการเพิ่มขึ้น พิจารณาปรับปรุงกระบวนการรับสิทธิ เพิ่มช่องทางการรับเงินอุดหนุน และขยายโครงการเพื่อเป็นสวัสดิการสำหรับเด็กทุกคน

คำสำคัญ: โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด, กระบวนการรับสิทธิเงินอุดหนุน

Abstract

This research aimed to 1) study the process of applying for the child support grant scheme. 2) analyze the opportunities and challenges in the application process. This was qualitative research that primarily analyzed relevant documents. The study found that the child support grant scheme aimed to support quality and equal growth within society, especially for children from poor households. There were seven steps in the application process. The first step was to register for the scheme at the local administrative organization or through the Ngoen Dek application. The second step was to find a person authorized by the scheme to certify the household's low-income status. Both steps directly involved citizens. Then, the local administrative organization was responsible for data verification, the announcement of the list of applicants, and eligibility screening. This was followed by data recording into the scheme's database and verification of rights for approval. This was the responsibility of the provincial social development and human security office. The comptroller general's department was responsible for the disbursement of the allowance. The last step was the process for changes and termination of rights, which followed the same procedures mentioned above. The study identified the following opportunities related to the application process: Allowing parents who want to register to do so at the local administrative organization in the area where they live. There were various types of people who could certify household status. And the readiness for decentralization of scheme tasks to local administrative organizations. However, some opportunities turned into challenges in the application process, such as the complexity of the eligibility criteria leading to misunderstandings among applicants. Relevant policy implementers also lacked sufficient understanding of the details of the scheme implementation. Therefore, the researcher suggested enhancing public relations

for the scheme, revising the application process, adding channels for receiving the allowance, and broadening the scheme as a welfare for all children.

Keywords: The Child Support Grant Scheme, Process of applying for allowance

บทนำ

“เด็กคืออนาคตของชาติ” ประโยคดังกล่าวเป็นสิ่งที่กล่าวกันมาอย่างยาวนานและสะท้อนภาพได้อย่างชัดเจนว่าเด็กในวันนี้จะกลายเป็นบุคลากรและกำลังที่สำคัญของประเทศในวันข้างหน้า เมื่อก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ ยังเป็นการต่อยอดภาพความสำคัญของประชากรเด็กที่รัฐพึงต้องสนับสนุนในการยกระดับคุณภาพชีวิตแก่ช่วงวัยนี้ให้ได้มากที่สุดเพื่อที่เด็กเหล่านี้จะพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงปฐมวัยอันเป็นช่วงวัยที่สำคัญยิ่งต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ หากแต่กลุ่มเด็กที่เกิดในครอบครัวยากจนหรือครอบครัวที่เสี่ยงต่อความยากจนย่อมมีความเสี่ยงสูงต่อการพัฒนาและเติบโตอย่างสมวัย โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับความเท่าเทียมทางโอกาสในการเติบโตผ่านสวัสดิการเด็กเล็กในรูปแบบเงินอุดหนุนเพื่อเป็นหนึ่งในโครงสร้างระบบคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, ม.ป.ป.)

โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของศูนย์ปฏิบัติการโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด (สคร.) กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นโครงการตามแผนงานบูรณาการการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงวัยที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โครงการผ่านมติของคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2558 ซึ่งเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูบุตร (Child Support Grant) เป็นรูปแบบของสวัสดิการและการคุ้มครองในรูปแบบของตัวเงินที่รัฐจ่ายให้โดยไม่มีเงื่อนไขและไม่ต้องจ่ายเงินสมทบ (องค์การยูนิเซฟแห่งประเทศไทย & กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2562)

ในระยะเริ่มแรกโครงการได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายคือกลุ่มเด็กที่เกิดภายในครอบครัวยากจนหรือครอบครัวที่เสี่ยงต่อความยากจนโดยที่บิดาและมารดาจะต้องไม่ได้เป็นผู้อยู่ในระบบประกันสังคมหรือเป็นแรงงานนอกระบบ ซึ่งจำนวนบุตรที่อยู่ในช่วงปฐมวัยของแรงงานนอกระบบนั้นมีจำนวนสูงถึง 4.1 ล้านคน (จิราภรณ์ แผลงประพันธ์, 2561) โดยต้องมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนไม่เกิน 36,000 บาท/คน/ปี คำนวณจากการนำรายได้ของสมาชิกทั้งหมดในครอบครัวหารด้วยจำนวนสมาชิกซึ่งรวมเด็กแรกเกิดด้วย จึงจะได้รับเงินอุดหนุนรายเดือน เดือนละ 400 บาท ตั้งแต่แรกเกิดจนครบ 1 ขวบ

ภายหลังการประกาศใช้และเริ่มต้นดำเนินนโยบายในปี 2558 และดำเนินนโยบายในปีงบประมาณ 2559 การดำเนินงานเป็นไปอย่างรวดเร็วและขยายครอบคลุมทั่วทั้งประเทศจากความสำเร็จใน

การดำเนินการของนโยบายที่ประชาชนมาเข้าร่วมโครงการเป็นจำนวนมากทำให้นำมาซึ่งการขยายนโยบายใน 3 ครั้งถัดมา

โดยมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของเกณฑ์รายได้ สิทธิประโยชน์ และอายุของบุตรที่ได้รับเงินอุดหนุนให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยในการขยายครั้งที่ 1 ตามมติของคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2559 มีมติให้ขยายเวลาการให้เงินอุดหนุนบุตรจนอายุ 3 ปี และเป็นจำนวนเงินอุดหนุน 600 บาท โดยคงเกณฑ์รายได้เฉลี่ยครัวเรือนของผู้มีสิทธิไว้ดังเดิมคือ 36,000 บาท/คน/ปี

ในช่วงการขยายโครงการระยะที่ 2 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ยกเลิกเงื่อนไขให้แก่ผู้มีสิทธิในระบบประกันสังคมสามารถเข้าร่วมโครงการและมีการเทียบเคียงข้อมูลผู้มีรายได้น้อยมาจากโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐใช้ในการพิจารณาประกอบคุณสมบัติและเกณฑ์การรับเงินอุดหนุน และการขยายโครงการครั้งที่ 3 คณะรัฐมนตรีได้มีมติ ให้ขยายครอบคลุมถึงเด็กอายุ 0 - 6 ปี และได้รับเงินอุดหนุนเท่าเดิมจากมติปีพ.ศ. 2559 คือ 600 บาท แต่เพิ่มในส่วนของเกณฑ์รายได้เฉลี่ยครัวเรือนคือ 100,000 บาท/คน/ปี ทั้งนี้การปรับเกณฑ์ในประเด็นรายได้ทำให้สอดคล้องกับนโยบายสวัสดิการแห่งรัฐมากยิ่งขึ้นจากเหตุผลความคาดหวังว่าจะสามารถลดอัตราการตกหล่นให้น้อยลง (องค์การยูนิเซฟแห่งประเทศไทย & กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2562)

ถึงแม้คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติมีมติตามที่ประชุมครั้งที่ 2/2563 เห็นชอบต่อแนวทางการการจัดสวัสดิการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดแบบถ้วนหน้า แต่อย่างไรก็ตาม ช่วงวันที่ 18 - 20 สิงหาคม พ.ศ. 2564 สภาผู้แทนราษฎรทำการพิจารณางบประมาณปี 2565 วาระ 2 และวาระ 3 แต่ข้อเสนอเงินสวัสดิการเด็กเล็กถ้วนหน้ากลับไม่ได้ถูกนำขึ้นมาพิจารณา เหตุผลเพราะเนื่องจากประสบกับปัญหาโรคระบาดโควิด - 19 ทำให้รัฐบาลมีงบประมาณอย่างจำกัดและจำเป็นต้องนำงบประมาณจัดสรรไว้สำหรับผู้ที่เดือดร้อนและสำหรับสถานการณ์ฉุกเฉินก่อนเป็นอันดับแรก (ภาวิณี คงฤทธิ์, 2564) แม้พิจารณาในด้านสังคมจะพบว่าอัตราการเกิดของประเทศไทยลดลงกว่าครึ่งเหลือเฉลี่ย 5000,000 คน/ปี ตรงกันข้ามกับจำนวนประชากรผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อภาคแรงงานที่จะมีจำนวนแรงงานลดน้อยลงและกระทบต่อภาคการบริโภคที่ไม่สามารถขยายตัวได้เท่ากับอดีต (Thai PBS, 2567b) ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นเนื่องจากค่านิยมของคนในสังคมเปลี่ยนไปเพราะมองว่าการมีลูกมากนั้นเป็นภาระเนื่องจากค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตร 1 คนตั้งแต่แรกเกิดจนอายุ 20 ปี เฉลี่ยแล้วมีค่าใช้จ่ายประมาณ 2 ล้านบาทขั้นต่ำ (Thai PBS, 2567a) สะท้อนให้เห็นว่านี่เป็นความท้าทายของรัฐอย่างมากในการแก้ไขปัญหาโครงสร้างประชากรเพราะโครงการนี้เป็นหนึ่งในมาตรการเพื่อสนับสนุนการเติบโตและลดภาระในการเลี้ยงดูบุตรของประชาชน แต่เนื่องจากเป็นสวัสดิการแบบเฉพาะเจาะจงในกลุ่มเด็กจากครัวเรือนยากจนทำส่งผลให้มีอัตราการตกหล่นหรือ “ภาวะตกหล่น” อยู่ที่ร้อยละ 30 ในขณะที่เดียวกันคนที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มครัวเรือนยากจนหรือเสี่ยงต่อความยากจนกลับได้รับเงินอุดหนุนจากโครงการกล่าวคือเกิด “ภาวะรั่วไหล” ผู้ที่รับเงินกลับไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายที่แท้จริงของโครงการ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2558)

แต่เมื่อพิจารณาผลการดำเนินงานโครงการตั้งแต่ปีงบประมาณปี พ.ศ. 2559 พบว่ามีผู้ที่ได้รับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดมีจำนวน 90,216 ราย โดยใช้งบประมาณจำนวน 278,571,000 บาท เรื่อยมาจนกระทั่งในปีงบประมาณปี พ.ศ. 2566 มีผู้ที่ได้รับเงินอุดหนุนจำนวน 2,310,460 ราย โดยใช้งบประมาณจำนวน 8,718,968,200 บาท (ตุลาคม พ.ศ. 2565 - มีนาคม พ.ศ. 2566) (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2566) แม้จำนวนผู้ได้รับสิทธิเพิ่มมากขึ้นแต่จากปัญหาการตกหล่นของกลุ่มเป้าหมายยังคงมีอยู่ การศึกษาในครั้งนี้จะมุ่งตอบคำถามว่าขั้นตอนในกระบวนการรับสิทธิของโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดเป็นอย่างไรและมีประเด็นใดที่เป็น โอกาสและความท้าทายต่อกระบวนการเข้ารับสิทธิ เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะสำหรับนโยบายในอนาคตเพราะโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดคือเครื่องมือทางนโยบายที่สำคัญต่อการส่งเสริมการเติบโตอย่างมีคุณภาพของเด็กไทยอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการรับสิทธิของโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด
2. เพื่อศึกษาโอกาสและความท้าทายในกระบวนการรับสิทธิของโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่ออธิบายกระบวนการรับสิทธิของโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด
2. เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขแนวทางการกำหนดนโยบายและขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการคุ้มครองเด็กและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

องค์การยูนิเซฟแห่งประเทศไทย (ม.ป.ป.) ได้อธิบายว่า การคุ้มครองเด็กและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่อ้างอิงจากอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กประกอบได้ด้วยบัญญัติทั้งหมด 54 ข้อ มีประเด็นครอบคลุมเรื่องสิทธิเด็กของเด็ก 4 ด้านที่สำคัญ ได้แก่ ประการแรกสิทธิที่จะมีชีวิตรอดเริ่มตั้งแต่เกิดจนเติบโตเด็กทุกคนพึงได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัว, ประการที่สองสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง, ประการที่สามสิทธิที่จะได้รับการพัฒนา, ประการที่สี่สิทธิที่จะมีส่วนร่วม อีกทฤษฎีของ อภิการ์วันตร์ นิยมไทย (2552) ที่มองว่าการคุ้มครองเด็กคือการยึดหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กอันเป็นหลักการที่มีการเผยแพร่และเป็นที่ยอมรับกันในทางสากลผ่านทางอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the right of the child: CRC) ที่มีพัฒนาการทางแนวคิดมาเป็นลำดับ โดยเริ่มต้นจากหลักคิดที่สำคัญ 5 ประการคือ สิทธิความเป็นพลเมือง

การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงสวัสดิภาพ และการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ได้กำหนดไว้ใน ปณิญาเจนีวา ปี พ.ศ. 2466 โดยมีความพยายามที่จะรวบรวมประเด็นและเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสิทธิเด็ก ให้อยู่ในฉบับเดียวกัน โดยมีประเทศโปแลนด์เป็นประเทศแรกที่เสนอให้มีผลบังคับใช้ในทางกฎหมายอย่างแท้จริง อันเป็นส่วนสำคัญของสิทธิมนุษยชนภายใต้ปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน พ.ศ. 2491 ภายหลัง จากการเสนอร่างอนุสัญญาโดยประเทศโปแลนด์ใน ปี พ.ศ. 2521 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กจึงได้รับการ พิจารณาและลงนามรับรองจากประเทศสมาชิกในปี พ.ศ. 2532 ปัจจุบันมี 196 ประเทศทั่วโลกเข้าร่วมเป็น ภาติ รวมถึงประเทศไทยได้ลงนามภาคยานุวัติรับรอง เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 จึงมีผลผูกพันให้รัฐ ไทยต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนต้องได้รับการคุ้มครองและได้รับสิทธิที่เท่าเทียมกันตามที่ระบุในอนุสัญญา

แนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคม

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 (2546) นิยามความหมายของเรื่อง สวัสดิการสังคมว่าเป็นระบบการจัดบริการทางสังคมซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนา และการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพ ชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมโดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชน จะต้องได้รับและการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ ทั้งนี้กนักวิชาการไทยและนักวิชาการ ต่างประเทศได้ให้นิยามเกี่ยวกับสวัสดิการสังคมที่แตกต่างกันออกไป สุวรรณ รื่นยศ (2512 อ้างถึงใน ระพีพรรณ คำหอม, 2557) ให้ทรงสนะว่าคือการดำเนินงานของทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อมุ่งหวังให้ ประชาชนมีคุณภาพความเป็นอยู่ที่ดีทั้งในยามปกติหรือในภาวะยากลำบาก ซึ่งอาจเป็นการช่วยเหลือใน รูปแบบของเงินตรา การให้บริการ หรือสิ่งของ ทั้งนี้มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมในชีวิตหลาย ด้าน เช่น ที่อยู่อาศัย การศึกษา สาธารณสุข และรวมถึงการจัดให้มีระบบประกันสังคมด้วย ในขณะที่ Reid (1998 อ้างถึงใน ระพีพรรณ คำหอม, 2557) นิยามว่าสวัสดิการทางสังคมคือพันธะในทางศีลธรรมจรรยาที่ สังคมต้องช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสผ่านกลไกของรัฐโดยออกเป็นนโยบาย มาตรการหรือแผนงานเพื่อที่จะ ตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้น อีกทั้งถือการจัดสรรทรัพยากรและการจัดระเบียบสังคมโดยสถาบันต่าง ๆ ใน สังคม เพื่อที่จะยกระดับและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของกลุ่มเปราะบางภายในสังคม นอกจากนี้ นิคม จันทรวิฑูร (2535 อ้างถึงใน ระพีพรรณ คำหอม, 2557) ซึ่งให้เห็นว่าสวัสดิการสังคม คือ โครงการหรือ กิจกรรมที่จัดให้มีโดยรัฐเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ประสบปัญหาหรือด้อยโอกาสในทางเศรษฐกิจและสังคม จนไม่อาจสามารถช่วยเหลือตนเองได้ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งบุคคล กลุ่ม หรือชุมชน เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิด ปัญหาทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นตามมา อธิบายเพิ่มเติมโดยทรงสนะของ ระพีพรรณ คำหอม (2557) ว่าการจัด สวัสดิการสังคมมักอยู่บนพื้นฐาน 2 ลักษณะ คือ 1) ความหมายสวัสดิการสังคมในลักษณะกว้าง ครอบคลุม บริการใน 7 ด้าน ได้แก่ การศึกษา สาธารณสุข ที่อยู่อาศัย การจ้างงานและรายได้ นันทนาการ กระบวนการ ยุติธรรม และการบริการสังคม 2) ความหมายสวัสดิการสังคมในลักษณะเจาะจง คือ การจัดสวัสดิการสังคม ในรูปของโครงการหรือกิจกรรมเท่านั้น ซึ่งประเทศไทยมักเป็นการจัดสวัสดิการสังคมในลักษณะ

เฉพาะเจาะจงมากกว่าเนื่องจากดำเนินการได้รวดเร็วและเห็นชัดมากกว่าในลักษณะกว้าง พบว่าโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดเป็นสวัสดิการสังคมในลักษณะเจาะจงเนื่องจากการดำเนินงานในรูปแบบของโครงการที่มีกลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์ชัดเจนคือเด็กในครัวเรือนยากจนและเพื่อสร้างความมั่นคงทางการเติบโตให้แก่เด็กท่ามกลางสภาวะความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในสังคม

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กในประเทศไทย

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 (2560) ได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของเด็ก ดังนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 วรรคสองกำหนดว่า “รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาตามวรรคหนึ่งเพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย” ในส่วนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 71 วรรคสองกำหนดว่า “รัฐพึงส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณภาพและความสามารถสูง” และ วรรคสามกำหนดว่า “รัฐพึงให้ความช่วยเหลือเด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ ผู้ยากไร้ และผู้ด้อยโอกาสให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและคุ้มครองป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวถูกใช้ความรุนแรงหรือปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม รวมตลอดทั้งให้การบำบัดฟื้นฟูและเยียวยาผู้ถูกกระทำดังกล่าว” นอกจากนี้ในวรรคสี่ได้กำหนดเพิ่มเติมว่า “ในการจัดสรรงบประมาณ รัฐพึงคำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการที่แตกต่างกันของเพศ วัย และสถานภาพของบุคคล ทั้งนี้เพื่อความเป็นธรรม” ซึ่งโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดมีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ในรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ในหมวดที่ 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 54 วรรคสองเพื่อให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกาย สติปัญญาและอารมณ์ก่อนเข้ารับการศึกษา และในหมวดที่ 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 71 วรรคสอง วรรคสามและวรรคสี่ กำหนดให้เด็กเล็กได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและศักยภาพสำหรับประเทศในอนาคต รวมไปถึงสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของเด็กในฐานะที่เป็นกลุ่มเปราะบางของสังคมอีกกลุ่มหนึ่งที่ต้องได้รับการดูแลและปกป้องเป็นพิเศษ และการจัดสรรงบประมาณที่ควรให้ความสำคัญแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของกลุ่มและสถานภาพเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม

พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 (2560) มีรายละเอียดตั้งแต่กระบวนการจดทะเบียนรับรองการเกิดโดยไม่เลือกปฏิบัติตามเชื้อชาติ ภาษาหรือสถานภาพทางกายและสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม จนถึงข้อกำหนดให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ รวมไปถึงการศึกษาของเด็กพิการและเด็กที่มีความสามารถพิเศษให้ได้รับสิทธิในการศึกษาที่เหมาะสมกับเด็กพร้อมกับการเข้าถึงสิทธิด้านบริการสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน รวมไปถึงสิทธิที่เด็กและเยาวชนจะได้เล่นและสามารถเข้าร่วมกิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทางด้านอารมณ์ตามช่วงวัย จัดทำนิกค่อส่วนร่วมและสุขภาพที่แข็งแรง อีกทั้งรัฐพึงส่งเสริมให้เด็ก

และเยาวชนมีส่วนร่วมในการแสดงออกทางความคิดเห็นผ่านความร่วมมือของหน่วยงานรัฐ เอกชนและการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชนในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศ รวมไปถึงการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องและอาจส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน รวมถึงพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 (2562) ตราขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันให้แก่เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับการอบรมเลี้ยงดู ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของพระราชบัญญัตินี้คือการส่งเสริมการดูแลสตรีที่ตั้งครรภ์เพื่อให้ทารกในครรภ์ได้รับการดูแลที่ดีเพื่อส่งผลต่อพัฒนาการที่สมบูรณ์แข็งแรงตามอายุครรภ์ นอกจากนี้เมื่อเติบโตขึ้นช่วงปฐมวัยเด็กทุกคนควรได้รับการส่งเสริมการพัฒนาทั้งทางร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์ตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคลเพื่อเสริมสร้างอุปนิสัยที่ดีในอนาคต การปลูกฝังในเรื่องของเจตคติการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคม เข้าใจและเคารพในสิทธิของผู้อื่น รวมถึงพร้อมเรียนรู้และยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและสุนทรียะที่หลากหลายเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและเสมอภาค ทั้งนี้หัวใจสำคัญของการดูแลเด็กคือผู้ดูแลเด็กปฐมวัยจึงจำเป็นต้องเป็นผู้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นและมีเจตคติที่ดีเพื่อที่จะถ่ายทอดและเป็นแบบอย่างให้แก่เด็กปฐมวัยอย่างเหมาะสม

นโยบายและแผนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นเด็ก

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 (2561) มีเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ดังนี้ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์พบว่าโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดสอดคล้องกับประเด็นการพัฒนาคนตลอดช่วงวัย กล่าวคือการพัฒนาเริ่มตั้งแต่ทารกในครรภ์มารดาเรื่อยมาจนถึงปฐมวัย โดยในช่วงการตั้งครรภ์มารดาคือการส่งเสริมความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับอนามัยแม่และเด็กอย่างถูกต้องเพื่อให้ปลอดภัยทั้งแม่และเด็ก โภชนาการที่ครบถ้วนสำหรับเด็ก และสนับสนุนการเข้าถึงบริการสุขภาพ รวมไปถึงการลงทุนในเด็กปฐมวัยให้เติบโตอย่างมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ในทุกมิติ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาตินี้มีวัตถุประสงค์คือการมุ่งลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมให้เพิ่มขึ้นในทุกมิติของสังคมเพื่อเป็นการกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจให้แก่ประชาชน ซึ่งโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดสอดคล้องกับประเด็นการลดความเหลื่อมล้ำสร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ ในด้านการสร้างหลักประกันทางสังคมที่ครอบคลุมและเหมาะสมกับคนทุกช่วงวัย ทุกเพศสภาวะและทุกกลุ่ม เน้นการพัฒนาฐานข้อมูลรายบุคคลด้านสวัสดิการให้เชื่อมโยง ส่งเสริมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อผลักดันให้เกิดการจัดสวัสดิการแบบถ้วนหน้า โดยที่ไม่เกิดภาระทางการคลังมากเกินไปในอนาคต เพื่อลดอัตราความยากจนให้น้อยลง การบูรณาการฐานข้อมูลจึงมีความสำคัญอย่างมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับด้านการลงทุนทางสังคมแบบมุ่งเป้าเพื่อช่วยเหลือกลุ่มคนยากจนและกลุ่มผู้ด้อยโอกาสโดยตรง จะเห็นได้ว่าโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดสอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการคือการสนับสนุนและช่วยเหลือกลุ่มเด็กที่เกิดในครัวเรือน

ยากจนหรือเสี่ยงต่อความยากจน ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางทางสังคมมากที่สุดอีกกลุ่มหนึ่ง การระบุกลุ่มเป้าหมายที่แน่ชัดย่อมส่งผลให้เด็กที่อยู่ในกลุ่มเปราะบางเช่นนี้ได้รับการช่วยเหลือจากรัฐมากยิ่งขึ้น

แนวคิดกระบวนการนโยบายสาธารณะและการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ทฤษฎีนโยบายสาธารณะ

นโยบายสาธารณะตามนิยามของ Dye (1992) ว่านโยบายสาธารณะคือสิ่งที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำ ในส่วนที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำจะครอบคลุมกิจกรรมทั้งหมดของรัฐบาลที่ดำเนินโดยปกติ และที่ดำเนินในบางโอกาสเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตจำนงของคนในสังคม และในส่วนที่รัฐบาลเลือกที่จะไม่กระทำก็ถือว่าเป็นนโยบายด้วยเช่นกัน ในขณะที่ Anderson (1990) ได้อธิบายความหมายเพิ่มเติมของนโยบายสาธารณะว่านโยบายสาธารณะเป็นวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจงของการกระทำซึ่งตัวแสดงนโยบายทั้งที่เป็นปัจเจกบุคคลและกลุ่มตัวแสดงนโยบายเข้าจัดการกับปัญหาหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งมีความหมายสอดคล้องกับนิยามของ Easton (1971) กล่าวคือ นโยบายสาธารณะเป็นการจัดผลประโยชน์หรือสิ่งที่มีคุณค่าระหว่างปัจเจกและผลประโยชน์ต่างๆในระบบสังคมการเมือง

ในขณะที่นักวิชาการไทย พิทยา บวรวัฒนา (2529 อ้างถึงใน ศุภชัย ยาวะประภาส และปิยากร หวังมหาพร, 2555) ได้ให้ความหมายค่อนนโยบายสาธารณะไว้ว่าเป็นสิ่งที่รัฐบาลเลือกทำและไม่ทำเพราะเหตุใดและรัฐมีแนวทางในการปฏิบัติอย่างไรบ้างและการกระทำนั้นก่อให้เกิดผลต่อสังคมอย่างไร อาจกล่าวได้ว่าการศึกษานโยบายสาธารณะตามความหมายของ พิทยา บวรวัฒนา คือการศึกษาซึ่งเหตุและปัจจัยของนโยบายว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง และผลของนโยบายมีอะไร และนโยบายของรัฐบาลจะสามารถบรรเทาปัญหาภายในสังคมได้อย่างไร กล่าวโดยเพิ่มเติม ทินพันธุ์ นาคะตะ (2543 อ้างถึงใน ศุภชัย ยาวะประภาส และ ปิยากร หวังมหาพร, 2555) นิยามนโยบายสาธารณะโดยมุ่งเน้นที่กฎหมายว่า นโยบายสาธารณะคือโครงการที่รัฐบาลบัญญัติขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดสรรคุณค่าต่างๆให้แก่สังคม โดยมีสถาบันต่าง ๆ ที่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายรวมไปถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่จะทำให้นโยบายของรัฐบาลเป็นนโยบายที่ชอบด้วยกฎหมายอยู่เสมอ

กระบวนการนโยบายสาธารณะ

นโยบายสาธารณะมีกระบวนการที่เป็นวงจรกล่าวคือมีจุดเริ่มต้นของนโยบายและจุดสิ้นสุดของนโยบายนั้น โดยนักวิชาการได้กำหนดขั้นตอนหรือกระบวนการนโยบายสาธารณะที่แตกต่างกันออกไป กระบวนการนโยบายสาธารณะ (Policy Process) ของ Lindblom (1980) ได้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนได้แก่ 1) การค้นหาปัญหาที่เกิดขึ้น 2) การระบุถึงเป้าหมายของนโยบาย 3) การรวบรวมทางเลือกในการจัดทำนโยบาย และ 4) การกำหนดนโยบาย ในขณะที่ Dye (1992) ได้แบ่งกระบวนการนโยบายออกเป็น 6 ขั้นตอนได้แก่ 1. การนิยามปัญหา (Problem Identification) คือ การระบุซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมและต้องการให้รัฐมีการกำหนดนโยบาย 2. การจัดท้าวาระนโยบาย (Agenda Setting) คือ การตัดสินใจที่จะนำประเด็น

ปัญหาสาธารณะแปลงให้เป็นประเด็นนโยบายสาธารณะของรัฐบาล 3. การกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) คือ การกำหนดและสร้างนโยบายขึ้นมาให้เป็นร่างนโยบาย กฎหมาย หรือคำสั่ง เป็นต้น 4. การสร้างความชอบธรรมในนโยบาย (Policy Legitimation) คือ การอนุมัติให้เป็นกฎหมายเพื่อให้เป็นนโยบายที่เป็นทางการโดยจะต้องได้รับการสนับสนุนทางการเมือง 5. การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) คือการมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และ 6. การประเมินนโยบาย (Policy Evaluation) คือการนำผลการปฏิบัติมารายงานทั้งความก้าวหน้าและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากนโยบายเพื่อทำการประเมินผลได้ผลเสียและนำไปสู่การเสนอแนะและแก้ไขปรับปรุงนโยบายต่อไป

กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation)

กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ คือ การแปลงนโยบายสู่ภาคการปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรมชัดเจนและได้รับผลผลิตออกมาเป็นเป้าหมายตามที่คาดหวังอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเป็นกิจกรรมที่ครอบคลุมทั้งบุคคล กลุ่มบุคคล ทั้งที่อยู่ในระบบราชการและเอกชน ผู้ที่เกี่ยวข้อง ในการนำนโยบายไปปฏิบัติจะต้องเป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจและสามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างเหมาะสม (Van Meter & Van Horn, 1975) ซึ่งสอดคล้องกับ Bardach (1977) ที่ความเห็นว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติคือกระบวนการทางการเมืองในการนำสิ่งที่ตัดสินใจเกี่ยวกับทางเลือกต่างๆของนโยบายสาธารณะนำไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จและเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาสังคมในประเด็นหนึ่งต้องมีการดำเนินงานของรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง

ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติประกอบด้วยแนวคิดหลัก 3 กลุ่ม โดย Fischer and Miller (2017) อธิบาย ดังนี้ 1) ทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติจากบนลงล่าง เน้นการให้ความสำคัญกับผู้กำหนดนโยบายและบทบาทการใช้อำนาจของผู้กำหนดนโยบาย 2) ทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติจากล่างขึ้นบน ให้ความสำคัญกับผู้ปฏิบัตินโยบายระดับพื้นที่พิจารณาขึ้นไปสู่ผู้กำหนดนโยบาย 3) ทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติแบบผสม เน้นให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายและด้านพฤติกรรมของผู้นำนโยบายมาปฏิบัติ รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์การและการมีส่วนร่วมเพราะทุกฝ่ายต่างมีดุลยพินิจและผลประโยชน์ส่วน โดยเมื่อพิจารณารูปแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดจะพบว่าเป็นลักษณะการนำนโยบายไปปฏิบัติจากบนลงล่าง เนื่องจากการกำหนดคุณสมบัติและหลักเกณฑ์ของผู้มีสิทธิเข้าร่วมโครงการ รวมไปถึงการถ่ายทอดแนวทางการปฏิบัติตามโครงการเป็นการกำหนดจากกรมกิจการเด็กและเยาวชนทั้งสิ้น

ตัวแบบ A Model of the Policy Implementation Process

ตัวแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติของ Van Meter and Van Horn (1975) ได้ทำการเสนอแนวคิดเพื่อวิเคราะห์การนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยประกอบไปด้วยตัวแปรที่เชื่อมโยงการนำนโยบายไปปฏิบัติกับผลการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. วัตถุประสงค์และมาตรฐานนโยบาย (Policy standards and objective) หมายถึง วัตถุประสงค์ของนโยบายเป็นรูปธรรมชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานตามนโยบายได้ตามรายละเอียดที่กำหนด และผู้นำนโยบายไปปฏิบัติสามารถเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน

2. ทรัพยากรนโยบาย (Policy Resources) ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ สารสนเทศ และสิ่งจูงใจที่สามารถนำไปใช้ในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติในปริมาณที่เพียงพอเหมาะสม รวมถึงมีคุณภาพเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายให้บรรลุประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

3. การสื่อสารระหว่างองค์กรและการบังคับใช้ให้เป็นไปตามนโยบาย (Inter-organizational communication and enforcement activities) หมายถึง การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้กำหนดนโยบายและผู้ปฏิบัตินโยบายถึงวัตถุประสงค์ มาตรฐาน และแนวปฏิบัติตามนโยบาย โดยที่คำชี้แจงจากฝ่ายผู้กำหนดนโยบายจากส่วนกลางไปยังหน่วยงานระดับรองลงเรื่อยไปจนถึงระดับพื้นที่จะต้องมีความชัดเจน สารของนโยบายไม่ถูกบิดเบือน

4. ลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ (The characteristics of implementing agencies) หมายถึง สมรรถนะขององค์กรที่นำนโยบายไปปฏิบัติ มีการคำนึงถึงการควบคุมตามสายการบังคับบัญชา ระดับความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัตินโยบายที่เกี่ยวข้อง ความสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ทั้งความสัมพันธ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการล้วนมีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบาย

5. เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (Economic, Social and Political Conditions) หมายถึง นโยบายสาธารณะคือหนึ่งในระบบการเมือง จึงต้องได้รับการสนับสนุนหลายส่วนที่เกี่ยวข้อง เช่น หน่วยงาน องค์กร ประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มคนที่อาจได้รับผลกระทบจากนโยบายนั้น หากนโยบายได้รับการสนับสนุนและมีมติมหาชนไปในทิศทางเดียวกัน รวมถึงความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำนโยบายไปปฏิบัติย่อมมีโอกาสที่นโยบายนั้นจะประสบผลสำเร็จสูง ในขณะที่ค่านิยมความเชื่อทางวัฒนธรรมของคนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย ฐานะทางเศรษฐกิจที่คาดว่าเป็นกลุ่มเป้าหมายของนโยบาย รวมไปถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่อาจรับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมล้วนมีผลต่อระดับความสำเร็จของนโยบาย

6. ทศนคติของผู้ปฏิบัติงาน (The Disposition of Implementers) หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานมีระดับความรู้ความเข้าใจ และมีทัศนคติต่อนโยบายที่ในเชิงบวกหรือเชิงลบ ปัจจัยเหล่านี้จะกำหนดถึงผลลัพธ์ของกำหนดนโยบายและสอดคล้องไปสู่ระดับความสำเร็จและความล้มเหลวของนโยบายในอนาคต

โดยจากการทบทวนทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อนำไปวิเคราะห์โอกาสและความท้าทายที่เกิดขึ้นในกระบวนการรับสิทธิเงินอุดหนุน รวมไปถึงเพื่อประกอบเหตุผลในการเสนอแนะแนวทางการกำหนดและปฏิบัตินโยบายในอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary research) โดยทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมและทฤษฎีเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ และใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลระดับทุติยภูมิ (Secondary Data) อันได้แก่ หนังสือ วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ รายงานวิจัย สถิติ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดเพื่อการประกอบการวิเคราะห์และประมวลผลการศึกษา (Scott, 2006) เกี่ยวกับกระบวนการรับสิทธิเงินอุดหนุนที่นำไปสู่โอกาสและท้าทายต่อกระบวนการรับสิทธิโดยเชื่อมโยงกับแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบในการศึกษาเพื่ออธิบาย เรียบเรียง และสรุปข้อค้นพบสำหรับการตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา

ผลการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการในการรับสิทธิเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดจากคู่มือการปฏิบัติงานโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ตามระเบียบกรมกิจการเด็กและเยาวชน ว่าด้วยการจ่ายเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด พ.ศ. 2565 (กรมกิจการเด็กและเยาวชน, 2565) พบว่าเบื้องต้นโครงการได้กำหนดคุณสมบัติของบิดา มารดา หรือผู้ปกครองของเด็กที่ประสงค์จะเข้าร่วมโครงการกล่าวคือจะต้องมีสัญชาติไทยไม่มีบิดาหรือมารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อีกทั้งบิดามารดาต้องไม่เป็นผู้ที่ได้รับสวัสดิการเงินอุดหนุนบุตรอื่นใดจากทั้งหน่วยงานรัฐและเอกชน เช่น สถานสงเคราะห์ของรัฐหรือเอกชน หรือ บ้านพักเด็กและครอบครัว เป็นต้น ในกรณีที่รับเด็กไว้ในอุปการะ เด็กจะต้องอาศัยอยู่กับผู้ขอรับสิทธิและเป็นครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 100,000 บาท/คน/ปี โดยนำรายได้ของสมาชิกทั้งหมดมาบวกรวมกันและหารด้วยจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือนซึ่งนับรวมเด็กแรกเกิดด้วย นอกจากนี้สมาชิกที่อาศัยอยู่ด้วยกันต้องเป็นผู้ที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติหรืออยู่ด้วยกันฉันสามีภรรยาอาศัยอยู่ด้วยกันไม่ต่ำกว่า 180 วันในช่วงเวลาที่ผ่านมา

โดยขั้นตอนในกระบวนการรับสิทธิเงินอุดหนุนมี 7 ขั้นตอน ซึ่งในขั้นตอนแรก คือ การลงทะเบียนรับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ซึ่งมี 2 ช่องทางคือ 1) การลงทะเบียน ณ ที่ทำการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเด็กที่ผู้ปกครองและเด็กอาศัยอยู่จริง อันได้แก่ สำนักงานเขต (กรุงเทพมหานคร), ศาลาว่าการเมืองพัทยา (เมืองพัทยา) และ เทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล (ส่วนภูมิภาค) ซึ่งสามารถลงทะเบียนในพื้นที่ที่ตนอยู่จริงไม่จำเป็นต้องลงทะเบียนในพื้นที่ตามทะเบียนบ้าน และช่องทางที่ 2) การลงทะเบียนผ่านแอปพลิเคชัน “เงินเด็ก” โดยจะต้องมีแอปพลิเคชัน “D.DOPA” ก่อนซึ่งจะต้องทำการพิสูจน์ตัวตนครั้งแรก ณ ที่ว่าการอำเภอหรือสำนักเขตก่อนจึงค่อยดำเนินการยืนยันตัวตน หลังจากนั้นจึงสามารถดำเนินการลงทะเบียนเพื่อรับสิทธิในแอปพลิเคชันเงินเด็กต่อไป เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนลงทะเบียนได้สะดวกมากขึ้น

ในส่วนของขั้นตอนที่ 2 คือ การรับรองสถานะครัวเรือนของผู้มีรายได้น้อย เป็นการคัดกรองคุณสมบัติเพื่อรับสิทธิสามารถจำแนกได้ 2 กรณีคือ 1) กรณีที่ไม่ต้องมีผู้รับรองสถานะครัวเรือนเนื่องจากสมาชิกทุกในครัวเรือนเป็นผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ และ 2) กรณีที่ต้องมีผู้รับรองสถานะครัวเรือน โดยต้องมีผู้รับรองจำนวน 2 คน เนื่องจากสมาชิกทุกคนไม่เป็นผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งผู้ที่สามารถให้การรับรองได้แก่ อาสาสมัครกรุงเทพมหานคร (อสส.) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน รวมไปถึงข้าราชการ พนักงานส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจหรือพนักงานราชการที่มีได้เป็นผู้เกี่ยวข้องกับการลงทะเบียนและเป็นคนในครอบครัวของผู้ประสงค์รับสิทธิ นับได้ว่าผู้กำหนดนโยบายได้กำหนดประเภทบุคคลที่หลากหลายในการรับรองสถานะครัวเรือน ซึ่งหน้าที่ของผู้รับรองคือทำการยืนยันว่าผู้ปกครองที่ขอรับสิทธิเงินอุดหนุนเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในเขตพื้นที่ของผู้รับรองจริงและเป็นครัวเรือนรายได้น้อยตามเกณฑ์ สำหรับเกณฑ์รายได้เฉลี่ยครัวเรือนไม่เกิน 100,000 บาท/ คน/ ปี ต้องมีการยื่นหนังสือรับรองเงินเดือนหรือเอกสารหลักฐานอื่นประกอบด้วย

ซึ่งในสองขั้นตอนแรกได้แก่ การลงทะเบียนรับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดและการหาผู้รับรองสถานะครัวเรือนของผู้มีรายได้น้อยเป็นขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรง เนื่องจากผู้ประสงค์เข้าร่วมโครงการต้องมีคุณสมบัติตามเกณฑ์และต้องดำเนินการตามขั้นตอนที่โครงการกำหนด

ขั้นตอนต่อมาคือ การตรวจสอบข้อมูลของผู้ลงทะเบียนเข้าร่วมโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด โดยเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะดำเนินการตรวจสอบคำร้องขอลงทะเบียนจากเอกสารประกอบการลงทะเบียน หากกรณีเอกสารหรือหลักฐานไม่ครบถ้วนผู้ประสงค์ขอรับสิทธิจะต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายใน 15 วัน ในกรณีที่ยื่นคำร้องขอลงทะเบียนผ่านแอปพลิเคชันเงินเด็กจะได้รับการแจ้งเตือนผ่านแอปพลิเคชันและจะต้องดำเนินการให้เสร็จภายใน 15 วันนับจากวันที่ได้รับการแจ้งเตือน หลังจากนั้นคือ การประกาศรายชื่อและการคัดค้านสิทธิ เมื่อตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของเอกสารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นผู้ประกาศรายชื่อของผู้มีสิทธิรับเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ทุกวันที่ 1 และ 16 ของทุกเดือน โดยประกาศผ่านทางเว็บไซต์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และติดประกาศ ณ ที่ทำการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หากกรณีที่ไม่มีการคัดค้านเกิดขึ้น เมื่อพ้นระยะเวลา 15 วันไปแล้ว ทางสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์จังหวัดดำเนินการตรวจสอบเอกสารและคุณสมบัติในระบบฐานข้อมูลของโครงการ บันทึกข้อมูลผู้มีสิทธิ และอนุมัติสิทธิผ่านระบบฐานข้อมูลโครงการ อย่างไรก็ตามกรณีที่มีการคัดค้านเกิดขึ้นให้ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาข้อเท็จจริงและเสนอความคิดเห็นและส่งเอกสารที่เกี่ยวข้อง ให้ทางกรมกิจการเด็กและเยาวชนหรือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์จังหวัดภายใน 15 นับตั้งแต่ได้รับคำคัดค้าน และให้ทางกรมกิจการเด็กและเยาวชนหรือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์จังหวัดพิจารณาตรวจสอบให้แล้ว

เสร็จ ภายใน 30 หากคำร้องขอคัดค้านฟังขึ้นให้ส่งยกคำร้องแต่ในกรณีที่คำร้องฟังไม่เห็นขึ้นให้แจ้งผลแก่ผู้ประสงค์ขอรับสิทธิภายใน 15 วันนับตั้งแต่วันที่พิจารณา

นอกเหนือไปจากการทำหน้าที่เป็นหน่วยรับลงทะเบียนแล้ว ขั้นตอนการตรวจสอบข้อมูลของผู้ลงทะเบียนเข้าร่วมโครงการและขั้นตอนในการประกาศรายชื่อและการคัดค้านสิทธิเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรง

เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำการบันทึกข้อมูลเบื้องต้นและทำการแนบไฟล์เอกสารประกอบการลงทะเบียนลงในระบบฐานข้อมูลโครงการ การบันทึกข้อมูลเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลของโครงการและการตรวจสอบสิทธิเพื่ออนุมัติสิทธิ จะถูกส่งต่อไปทางสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดดำเนินการต่อ ในกรณีที่ผู้ปกครองลงทะเบียนผ่านแอปพลิเคชันเงินเด็กให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตรวจสอบข้อมูลและกดยืนยันข้อมูลในระบบฐานข้อมูลโครงการ หลังจากนั้นทางสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดจะดำเนินการตรวจสอบเอกสารและคุณสมบัติอีกครั้งผ่านระบบฐานข้อมูลประชาชนและบริการภาครัฐ (Linkage Center) อันได้แก่ข้อมูลผู้ลงทะเบียน ข้อมูลเด็กแรกเกิด ข้อมูลบิดามารดา ข้อมูลสมาชิกภายในครอบครัว และบันทึกข้อมูลในระบบฐานข้อมูลโครงการและจึงทำการอนุมัติสิทธิผ่านระบบฐานข้อมูลของโครงการในทุกวันที่ 26 ของทุกเดือน กล่าวคือการบันทึกข้อมูลเข้าสู่ฐานระบบของโครงการและการตรวจสอบสิทธิคือหน้าที่หลักของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ท้ายที่สุดแล้วองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถตรวจสอบสถานะสิทธิและผลการจ่ายเงินอุดหนุนได้จากระบบฐานข้อมูลของโครงการ ในส่วนของผู้ปกครองสามารถตรวจสอบสิทธิได้ผ่านทางแอปพลิเคชัน “เงินเด็ก” แอปพลิเคชัน “ทางรัฐ” และเว็บไซต์ csgcheck.dcy.go.th หรือติดต่อ ณ ที่ทำการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตนลงทะเบียน

กล่าวคือขั้นตอนในการบันทึกข้อมูลเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลของโครงการและการตรวจสอบสิทธิเพื่อทำการอนุมัติสิทธิเป็นหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดโดยตรง

สำหรับขั้นตอนในการ การจ่ายเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด จะดำเนินการโดยกรมบัญชีกลาง ผู้ได้รับสิทธิจะได้รับเงิน เดือนละ 600 บาทนับตั้งแต่เดือนที่ได้ทำการลงทะเบียนจนกระทั่งเดือนก่อนที่เด็กอายุครบ 6 ขวบ ผ่านบัญชีธนาคารของผู้รับสิทธิตามที่ระบุไว้ในแบบคำร้องขอหรือผ่านบัญชีที่ธนาคารที่ใช้บริการพร้อมเพย์ (Prompt pay) ที่ผูกไว้กับหมายเลขบัตรประจำตัวประชาชน ตามระเบียบกรมกิจการเด็กและเยาวชน หากกรณีที่ต้องการรับเงินอุดหนุนเป็นเงินสดจะเป็นการพิจารณารายการของอธิบดีกรมกิจการเด็กและเยาวชนหรือผู้ว่าราชการจังหวัดว่าเห็นชอบหรือไม่ หากผ่านการพิจารณาต้องมารับเงินสดที่กรมกิจการเด็กและเยาวชนหรือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด โดยจำเป็นต้องนำไปสำคัญรับเงินของกระทรวงการคลังมาเป็นหลักฐานสำคัญในการรับเงินด้วย

และสำหรับกรณี การเปลี่ยนแปลงสิทธิหรือสิ้นสุดสิทธิ ผู้รับเงินอุดหนุนสามารถยื่นคำร้องขอเปลี่ยนแปลงสิทธิได้ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผู้ปกครองและเด็กอาศัยอยู่หรือผ่านทางแอปพลิเคชัน เงินเด็กและแบบเอกสารแบบคำร้องเพิ่มเติม โดยมีขั้นตอนเช่นเดียวกับตอนยื่นลงทะเบียนขอรับสิทธิในครั้งแรกกล่าวคือภายในระยะเวลา 15 วันหากไม่มีการคัดค้านการเปลี่ยนแปลงสิทธิ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดจะดำเนินการอนุมัติการเปลี่ยนแปลงและแจ้งให้ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้ยื่นคำร้องขอเปลี่ยนแปลงสิทธิรับทราบ

จากการศึกษาขั้นตอนของกระบวนการรับสิทธิพบว่า มีประเด็น โอกาสและความท้าทายต่อกระบวนการรับสิทธิในมุมมองของประชาชนผู้รับบริการและต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติในมุมมองของผู้ปฏิบัติงาน นโยบาย ดังนี้

โดยประเด็นโอกาสที่มีผลต่อกระบวนการเข้ารับสิทธิ ประการแรกคือการลงทะเบียน ณ หน่วยรับลงทะเบียนที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองที่ประสงค์ลงทะเบียน สามารถไปลงทะเบียนได้ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่อาศัยอยู่จริง โดยไม่จำเป็นต้องเดินทางกลับไปลงทะเบียนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตนมีทะเบียนบ้านอยู่ นับได้ว่าเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในเรื่องการเดินทางไปติดต่อลงทะเบียน สำหรับประชาชนที่โยกย้ายถิ่นฐานไม่ได้อยู่ในภูมิลำเนาเดิม ให้สามารถเข้าถึงกระบวนการรับสิทธิได้สะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น รวมถึงการเปิดช่องทางการลงทะเบียนด้วยตนเองผ่านแอปพลิเคชัน เงินเด็ก เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางมายังหน่วยงานราชการให้กับประชาชน

ประการที่สอง คือ ประเภทบุคคลที่สามารถให้การรับรองสถานะครัวเรือนมีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นอาสาสมัครกรุงเทพมหานคร (อสท.) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ข้าราชการ พนักงานส่วนท้องถิ่น พนักงานรัฐวิสาหกิจหรือพนักงานราชการ พิจารณาได้ว่าผู้กำหนดนโยบายต้องการเปิดกว้างให้ประชาชนสามารถหาผู้ให้การรับรองสถานะได้สะดวกมากขึ้นตามความหลากหลายของประเภทบุคคล

ประการที่สาม คือ การถ่ายโอนภารกิจโครงการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอนาคต จากการศึกษางานวิจัยของ ปรีดา ตาสี และคณะ (2562) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาผลการดำเนินงานการจ่ายเงินเพื่ออุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดสู่ความร่วมมือในการถ่ายโอนภารกิจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” พบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลซึ่งเป็นหน่วยรับลงทะเบียนมีความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์ของโครงการว่าเป็นการแบ่งเบาภาระการเลี้ยงดูบุตรของครัวเรือนยากจน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กและลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และมีความพร้อมต่อการรับถ่ายโอนภารกิจทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรม เนื่องจากเห็นว่าความเชื่อทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ารับสิทธิเงินอุดหนุน มีความพร้อมในการประสานงานระหว่างเครือข่ายภาคประชาชน ความพร้อมด้านกฎหมาย มีความเข้าใจต่อกฎหมายการส่งเสริมพัฒนาการเด็ก อีกทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายโอนภารกิจร่วมกับกรมกิจการเด็กและเยาวชน และความพร้อมด้านเทคโนโลยี สำหรับระบบ

ฐานข้อมูลในการดำเนินโครงการ ความพร้อมด้านเศรษฐกิจ นับว่าเป็นโอกาสต่อแนวทางการนำนโยบายไปปฏิบัติในอนาคต เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด และเพื่อเป็นการลดลำดับขั้นในการพิจารณารับสิทธิให้แล้วเสร็จที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้กระบวนการรับสิทธิมีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงโอกาส พบว่าโอกาสในบางประเด็นกลับเป็นช่องว่างให้เกิดความท้าทายต่อกระบวนการรับสิทธิทั้งในกลุ่มประชาชนและกลุ่มผู้ปฏิบัตินโยบาย

ความท้าทายต่อกระบวนการรับสิทธิ ประการแรกพบว่า คือหลักเกณฑ์ที่กำหนดในการเข้ารับสิทธิมีความซับซ้อนส่งผลให้เกิดความเข้าใจผิดท่ามกลางประชาชนผู้ประสงค์เข้ารับสิทธิ จากการศึกษางานวิจัยของ Unicef Thailand et al. (2019) เรื่อง “Thailand Child support Grant (CSG) Impact Assessment Endline Report” พบว่าขั้นตอนการรับรองสิทธิตามที่โครงการกำหนดคือผู้เข้าร่วมโครงการทุกคนจะต้องอาศัยผู้รับรองสิทธิ 2 คน ในการรับรองสถานะครัวเรือนว่าเป็นครอบครัวยากจนหรือเสี่ยงต่อความยากจนจริง ทำให้เกิดความยุ่งยากในกระบวนการหาผู้รับรอง รวมไปถึงความเข้าใจผิดในเรื่องของกฎเกณฑ์และระเบียบในการสมัครเข้าร่วมโครงการ เช่น เกิดความสับสนว่าต้องสมัครตามภูมิลำเนาในทะเบียนบ้านเท่านั้น ทำให้หลายรายไม่ได้สมัครเข้าร่วมโครงการ เพราะคิดว่าต้องเดินทางกลับภูมิลำเนาไปสมัคร ไม่คุ้มกับค่าใช้จ่ายที่ต้องเดินทางไปดำเนินการ นอกจากนี้ยังมีผู้ที่มิสิทธิแต่มีความลังเลที่จะสมัครเพราะคิดว่าหมดเขตการสมัครแล้ว ซึ่งโครงการสามารถสมัครได้ตลอดแต่มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์

ประการที่สอง ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการตรวจสอบสิทธิยังขาดความเข้าใจในรายละเอียดและเงื่อนไขในการดำเนินงานตามโครงการ จากการศึกษางานวิจัยของ สำนักงานประมาณของรัฐบาล (2565) เรื่อง “การศึกษาการดำเนินงานและภาระงบประมาณ โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด” พบว่าผู้ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการตรวจสอบสิทธิยังขาดความเข้าใจในรายละเอียดและเงื่อนไขในการดำเนินงานตามโครงการส่งผลให้มีการตกหล่นของกลุ่มเป้าหมายอีกทั้งการประชาสัมพันธ์ยังไม่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายของโครงการมากพอ สะท้อนให้เห็นว่าการสื่อสารระหว่างองค์กรยังไม่เพียงพอ เมื่อนำนโยบายไปปฏิบัติจึงไม่สามารถบรรลุผลได้ตามที่ผู้กำหนดนโยบายคาดหวัง ซึ่งประเด็นการตกหล่นของกลุ่มเด็กยากจนและไม่สามารถเข้าถึงโครงการได้ ควรมีกลไกเชิงรุกเพื่อลงพื้นที่ค้นหากลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ห่างไกลที่ช่องทางการประชาสัมพันธ์อาจเข้าไม่ถึง และควรมีการปรับปรุงคู่มือการปฏิบัติงานสำหรับเจ้าหน้าที่ เช่น เกณฑ์การคัดกรองเด็กในครัวเรือนยากจน การคำนวณรายได้ครัวเรือนให้มีหลักเกณฑ์เดียวกันในทุกพื้นที่ รวมถึงควรมีคู่มือสำหรับประชากรกลุ่มเป้าหมายด้วยเช่นกัน

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

ในการศึกษา เรื่อง “โอกาสและความท้าทายของกระบวนการรับสิทธิของโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดในประเทศไทย” สามารถสรุปและอภิปรายผลการศึกษาได้ 2 ประเด็น ดังนี้

เพื่อตอบคำถามวัตถุประสงค์ที่ 1 คือ เพื่อศึกษากระบวนการรับสิทธิของโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด พบว่า กระบวนการรับสิทธิประกอบไปด้วยทั้งหมด 7 ขั้นตอน ในส่วนขั้นตอนที่ 1 และ 2 จะเป็นขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับประชาชนที่ประสงค์รับสิทธิโดยตรงและต้องดำเนินการตามที่โครงการกำหนด ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 คือ การลงทะเบียนเพื่อรับสิทธิ ณ ที่ทำการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผู้ปกครองและเด็กอาศัยอยู่จริง หรือ ผ่านทางแอปพลิเคชันเงินเด็ก ขั้นตอนที่ 2 คือ การหาผู้รับรองสถานะครัวเรือนของผู้มีรายได้น้อย กล่าวคือต้องเป็นครัวเรือนที่มีรายได้สมาชิกไม่เกิน 100,000 บาท/คน/ปี โดยอาศัยการรับรองสถานะจากบุคคลตามที่โครงการกำหนดจำนวน 2 ท่าน ในส่วนของขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบข้อมูลของผู้ประสงค์รับสิทธิว่าเอกสารมีความถูกต้องสมบูรณ์ตามรายละเอียดที่โครงการกำหนดหรือไม่เพื่อนำไปสู่ ขั้นตอนที่ 4 คือ การประกาศรายชื่อและการคัดค้านสิทธิ ซึ่งเป็นการประกาศรายชื่อผู้ที่มิสิทธิจะได้รับเงินอุดหนุน โดยอาจปิดประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการตรวจสอบจากประชาชนภายในพื้นที่ โดยในขั้นตอนที่ 3 และ 4 เป็นหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นที่รับลงทะเบียน หลังจากนั้นหากไม่มีการคัดค้านจะนำไปสู่ขั้นตอนที่ 5 คือ การบันทึกข้อมูลเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลของโครงการและการตรวจสอบสิทธิ โดยเป็นหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเพื่อตรวจสอบคุณสมบัติอีกครั้งและทำการอนุมัติสิทธิผ่านระบบฐานข้อมูลของโครงการ และขั้นตอนที่ 6 คือ การจ่ายเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด เป็นหน้าที่ของกรมบัญชีกลางในการโอนเงินเข้าบัญชีของผู้ปกครองตามที่ได้แจ้งไว้ และสำหรับขั้นตอนสุดท้ายคือกรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงสิทธิหรือสิ้นสุดสิทธิ ผู้ประสงค์ขอเปลี่ยนแปลงสิทธิจะต้องดำเนินการใหม่ตามขั้นตอนที่กล่าวมาข้างต้นและตามปกติจะสิ้นสุดสิทธิเมื่อเด็กอายุครบหกปี

จากผลการศึกษาข้างต้นนำมาสู่การตอบคำถาม วัตถุประสงค์ที่ 2 คือ เพื่อศึกษาโอกาสและความท้าทายในกระบวนการรับสิทธิของโครงการ พบว่าประเด็นโอกาสของกระบวนการรับสิทธิที่มีผลต่อประชาชนมี 3 ประการ ได้แก่ ประการแรกคือการเปิดโอกาสให้ลงทะเบียน ณ หน่วยรับลงทะเบียนที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ที่อาศัยอยู่จริงเพื่อ และ ประการที่สองคือประเภทบุคคลที่สามารถให้การรับรองสถานะครัวเรือนมีความหลากหลาย ทั้งสองประการเป็นอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในการเข้าถึงสิทธิเพียงแต่บางหลักเกณฑ์ไม่ได้ถูกประชาสัมพันธ์หรือถ่ายทอดอย่างชัดเจนจึงทำให้เกิดการตกหล่นของกลุ่มเป้าหมาย สะท้อนให้เห็นว่าการสื่อสารระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อถ่ายทอดให้ประชาชนเข้าใจยังไม่เพียงพอ จึงควรมีการประชาสัมพันธ์ในช่องทางที่หลากหลายและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายให้มากขึ้น และประการที่สามคือความพร้อมต่อการรับถ่ายโอนภารกิจโครงการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอนาคต เนื่องจากความพร้อมทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านกฎหมาย ด้านเทคโนโลยีและด้านเศรษฐกิจ ซึ่งนับได้ว่าเป็นเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีความพร้อม รวมถึงทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีต่อโครงการในเชิงบวกล้วนเอื้อต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติในลักษณะการรับถ่ายโอนภารกิจ ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดลำดับขั้นการปฏิบัติงานลงและเพื่อลดระยะเวลาใน

การอนุมัติสิทธิ ในขณะที่ความท้าทายพบว่ามี 2 ประการ ประการแรกคือ ความซับซ้อนของหลักเกณฑ์ในการเข้ารับสิทธิส่งผลให้ประชาชนเกิดความสับสนแลกระบวนการในการดำเนินการเพื่อเข้ารับสิทธิของประชาชนมีความยากลำบากขึ้นตามความซับซ้อนของหลักเกณฑ์ เช่น การหาผู้รับรองสถานะครัวเรือน ซึ่งหากมีการยื่นหลักฐานเงินเดือนแล้วไม่ควรถือหาผู้รับรองสถานะครัวเรือนอีก หรือ ควรกำหนดให้มีผู้รับรองสถานะเพียงคนเดียวเพื่อลดภาระประชาชนและทรัพยากรบุคคลสำหรับการปฏิบัตินโยบายให้น้อยลง และความท้าทายประการสุดท้ายคือ การขาดความเข้าใจในรายละเอียดในการดำเนินงานตามโครงการของผู้ปฏิบัตินโยบายที่เกี่ยวข้อง สะท้อนให้เห็นถึงการสื่อสารที่ไม่เพียงพอระหว่างหน่วยงานผู้กำหนดนโยบายและหน่วยงานผู้ปฏิบัตินโยบายส่งผลให้การบังคับใช้แนวทางปฏิบัตินโยบาย รวมถึงวัตถุประสงค์และมาตรฐานของนโยบายอันได้แก่หลักเกณฑ์ที่กำหนดเพื่อคัดกรองผู้รับสิทธิเกิดความบิดเบือน เนื่องจากผู้ปฏิบัตินโยบายไม่สามารถถ่ายทอดรายละเอียดโครงการให้แก่ประชาชนเข้าใจได้ จึงควรมีการจัดอบรมหรือทำคู่มือปฏิบัติงาน โครงการฉบับย่อให้แก่ผู้ปฏิบัตินโยบายได้ทำความเข้าใจต่อโครงการและถ่ายทอดให้ผู้ปฏิบัติงานในชุมชนและประชาชนรับทราบ

ข้อเสนอแนะ

ประการแรก เพื่อให้กระบวนการรับสิทธิเงินอุดหนุนมีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้นควรปรับปรุงกระบวนการรับสิทธิ ดังนี้ ศูนย์ปฏิบัติการโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดควรจัดทำรายการตรวจสอบเอกสาร (Checklist) ที่ต้องใช้ในการประกอบการยื่นขอรับสิทธิให้กับประชาชนเพื่อป้องกันการยื่นเอกสารไม่ครบ, ลดขั้นตอนการหาผู้รับรองสถานะครัวเรือนสำหรับผู้มีหลักฐานเงินเดือน ลดจำนวนผู้รับรองสถานะเหลือเพียง 1 ท่าน, ประชาชนที่มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐให้ยื่นหลักฐานบัตรสวัสดิการแห่งรัฐแค่รายเดียวไม่จำเป็นต้องให้สมาชิกครัวเรือนทุกคนเป็นผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ, ควรเพิ่มช่องทางในการรับเงินสด เนื่องจากปัจจุบันมีเพียงช่องทางรับโอนผ่านบัญชีธนาคารและผ่านพร้อมเพย์ อีกทั้งขั้นตอนการขอรับเงินอุดหนุนเป็นเงินสดมีความซับซ้อน ต้องเดินทางมารับที่กรมกิจการเด็กและเยาวชนหรือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรปรับเปลี่ยนให้สามารถรับได้ที่หน่วยงานราชการในพื้นที่อาศัยหรือใกล้เคียง เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ลงทะเบียน สถานพยาบาลรัฐ เพราะผู้ปกครองมักจะต้องพาบุตรหลานไปพบแพทย์อยู่แล้ว เพื่อเป็นการบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานและเป็นการให้บริการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว

ประการที่สอง หน่วยงานผู้กำหนดนโยบายควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์โครงการ โดยการจัดทำคู่มือโครงการฉบับย่อและการจัดอบรมสัมมนาให้แก่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจหลักเกณฑ์, คุณสมบัติของผู้มีสิทธิ, กระบวนการการรับสิทธิและแนวทางการติดต่อหาผู้รับรองสถานะครัวเรือน เพื่อสื่อสารให้แก่กลุ่มเป้าหมายได้อย่างชัดเจนและน่านโยบายไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำมาซึ่งจำนวนผู้พึงได้รับสิทธิที่แท้จริงเพิ่มมากขึ้น รวมถึงพิจารณาต่อยอดโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการ

เลี้ยงดูเด็กแรกเกิดให้เป็นสวัสดิการเด็กเล็กแบบถ้วนหน้า (Universal) เพื่อแก้ไขปัญหาภาวะตกหล่นของกลุ่มเป้าหมายและเพื่อไม่ให้ประชาชนประสบปัญหาด้านระบบการคัดกรองสิทธิเพียงเพราะไม่สามารถก้าวข้ามกระบวนการพิสูจน์ความยากจนได้ ทั้งนี้เพื่อให้การกำหนดนโยบายในอนาคตมีความเหมาะสมและครอบคลุมเด็กทุกชนชั้นในสังคมมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2565). คู่มือการปฏิบัติงาน โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด ตามระเบียบกรมกิจการเด็กและเยาวชน ว่าด้วยการจ่ายเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด พ.ศ. 2565. วันที่ค้นข้อมูล 2 พฤษภาคม 2566, เข้าถึงได้จาก https://www.dcy.go.th/public/mainWeb/file_download/1682580676600-374334615.pdf
- กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2566). รายงานข้อมูล โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด. วันที่ค้นข้อมูล 22 ธันวาคม 2566, เข้าถึงได้จาก https://www.dcy.go.th/public/mainWeb/file_download/1702368339633-105624182.pdf
- กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (ม.ป.ป.). ความเป็นมาโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด. วันที่ค้นข้อมูล 2 พฤศจิกายน 2566, เข้าถึงได้จาก <https://webold.dcy.go.th/csg/th/about/background>
- จิราภรณ์ แผลงประพันธ์. (2561, 25 มิถุนายน). เงินอุดหนุนเด็กเล็กถ้วนหน้า: จุดเริ่มต้นของการคุ้มครองสังคมทั้งระบบ. สถาบันเพื่อการวิจัยแห่งประเทศไทย. วันที่ค้นข้อมูล 9 พฤษภาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://tdri.or.th/2018/06/supporting-child2/>
- ปริญดา ตาสี, รพีพรรณ คำหอม, ธันยา รุจิเสถียรทรัพย์ และธรรรงค์ จันได. (2562). การศึกษาผลการดำเนินงานการจ่ายเงินเพื่ออุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดสู่ความพร้อมในการถ่ายโอนภารกิจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารธรรมศาสตร์, 40(1), 168-190.
- ภาวิณี คงฤทธิ์. (2564). ทำความเข้าใจ - ทำไมเงินอุดหนุนเด็กเล็กต้องถ้วนหน้า. วันที่ค้นข้อมูล 2 พฤษภาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://www.the101.world/all-you-need-to-know-about-child-support-grants/>
- พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562. (2562, 30 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอน 56. หน้า 5-16.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546. (2546, 1 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 120 ตอน 94 ก. หน้า 1-16.
- พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560. (2560, 13 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอน 63 ก. หน้า 1-12.
- ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580). (2561, 13 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอน 82 ก. หน้า 30-44.

- ระพีพรรณ คำหอม. (2557). *สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอน 40. หน้า 14-18.
- ศุภชัย ยาวะประภาส และปิยากร หวังมหารพร. (2555). *นโยบายสาธารณะไทย: กำเนิด พัฒนาการและสถานภาพของศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2558). *ข้อเสนอ: เงินอุดหนุนเลี้ยงดูเด็ก ช่างว่างของระบบสวัสดิการถ้วนหน้า*. วันที่ค้นข้อมูล 9 พฤศจิกายน 2566, เข้าถึงได้จาก https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2015/05/PB_ChildFund.pdf
- สำนักงานประมาณของรัฐบาล. (2565). *การศึกษาคำเนินงานและภาระงบประมาณ โครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด*. วันที่ค้นข้อมูล 19 พฤศจิกายน 2566, เข้าถึงได้จาก https://dl.parliament.go.th/bitstream/handle/20.500.13072/599935/2565_เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด_ชฎเกียรติ.pdf?sequence=1
- องค์การยูนิเซฟแห่งประเทศไทย. (ม.ป.ป.). *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กคืออะไร*. วันที่ค้นข้อมูล 10 ธันวาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://www.unicef.org/thailand/th/what-is-crc>
- องค์การยูนิเซฟแห่งประเทศไทย, & กรมกิจการเด็กและเยาวชน. (2562). *เส้นทางความก้าวหน้าสู่เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดแบบถ้วนหน้าของประเทศไทย*. วันที่ค้นข้อมูล 9 พฤศจิกายน 2566, เข้าถึงได้จาก <https://www.unicef.org/thailand/media/3811/file/เส้นทางความก้าวหน้า%20สู่เงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิดแบบถ้วนหน้าของประเทศไทย.pdf>
- อวิศารันตร์ นิยมไทย. (2552). *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก(Convention on the rights of the child) สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่คนไทยควรรู้*. จุฬานิติ, กรกฎาคม-สิงหาคม 2552. วันที่ค้นข้อมูล 10 ธันวาคม 2566, เข้าถึงได้จาก https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/S%E0%B9%88ub_Jun/10reform/reform7.pdf
- Anderson, J. E. (1990). *Public Policymaking: An Introduction*. Boston, MA: Houghton Mifflin.
- Bardach, E. (1977). *The implementation game: What happens after a bill becomes a law*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Dye, T. R. (1992). *Understanding Public Policy*. Hoboken, New Jersey, U.S.: Prentice Hall.
- Easton, D. (1971). The Political System: An Inquiry Into the State of Political Science. *Political Science Quarterly*, 68(3), 434-436.
- Fischer, F., & Miller, G. J. (2017). *Handbook of Public Policy Analysis: Theory, Politics, and Methods*. Taylor & Francis.
- Lindblom, C. E. (1980). *The Policy-making Process*. Hoboken, New Jersey, U.S.: Prentice Hall.

Scott, J. (2006). *Documentary Research*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

Thai PBS. (2567a). "ปั้มลูกกัญชาดี " แก้ววิฤตเด็กเกิดน้อย วัยแรงงานทิ้งช่วงยาว 20 ปี. วันที่ค้นข้อมูล 19 กุมภาพันธ์ 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/336093>

Thai PBS. (2567b). "วิฤตการเกิด" เรื่องกำเนิด ใครกำหนด?. วันที่ค้นข้อมูล 19 กุมภาพันธ์ 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/337343>

Unicef Thailand, Thailand Development Research Institute (TDRI), & Economic Policy Research Institute (EPRI). (2019). *Thailand Child support Grant (CSG) Impact Assessment Endline Report*. วันที่ค้นข้อมูล 22 ธันวาคม 2566, เข้าถึงได้จาก [https://www.unicef.org/thailand/media/5266/file/Thailand%20Child%20Support%20Grant%20\(CSG\)%20Impact%20Assessment%20Endline%20Report.pdf](https://www.unicef.org/thailand/media/5266/file/Thailand%20Child%20Support%20Grant%20(CSG)%20Impact%20Assessment%20Endline%20Report.pdf)

Van Meter, D. S., & Van Horn, C. E. (1975). The policy implementation process: A conceptual framework. *Administration & society*, 6(4), 445-488.

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการเข้าถึง
แหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

**The Analysis of Path Relationship Among Factors Influencing the Efficiency of
Capital in Small and Medium Enterprises (SMEs)**

กษิดิศ วิลเลิต (Kasisorn Vilailert)¹

ปริญา เรืองทิพย์ (Parinya Ruengtip)²

ภัทราวดี มากมี (Pattrawadee Makmee)³

¹นิสิตหลักสูตรดุสิตบัณฑิต (สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางวิทยาการปัญญา)

Student, Doctor of College of Research Methodology and Cognitive Science

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Asst. Prof. Dr., Faculty of Education, Burapha University

³รองศาสตราจารย์ ดร., ประจำคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Assoc. Prof. Dr., Faculty of Education, Burapha University

E-mail: ink7626@gmail.com

Received: 17 November 2023

Revised: 13 March 2024

Accepted: 21 June 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม 2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ ภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดระยอง รวมจำนวนประชากรทั้งหมด 440 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจงเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) สถิติเชิงพรรณนา คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) สถิติเชิงอนุมาน คือ การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ได้แก่ 1) คุณลักษณะผู้ประกอบการ 2) ทักษะด้านการบริหารจัดการ 3) การจัดทำบัญชี 4) ความสามารถในการชำระหนี้ 5) เงินทุนและสินทรัพย์ 6) หลักประกัน และ 7) เงื่อนไขสถาบันการเงิน สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ได้แก่ เงื่อนไขสถาบันการเงิน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนมากที่สุด สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลในอันดับรองลงมา ได้แก่ หลักประกัน เงินทุนและสินทรัพย์ ความสามารถในการชำระหนี้ ตามลำดับ ส่วนปัจจัยคุณลักษณะของผู้ประกอบการ ทักษะด้านการบริหารจัดการ และการจัดทำบัญชี ไม่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงแหล่งเงินทุน

คำสำคัญ: ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน, ผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

Abstract

The study aimed to 1) study factors in accessing funding sources for small and medium-sized business entrepreneurs 2) study factors influencing the ability to access funding sources for small and medium-sized business entrepreneurs (SMEs). This research is a quantitative research. The sample group is small and medium-sized business entrepreneurs in the eastern special development zone including Chonburi Province, Chachoengsao Province and Rayong Province. The total population is 440 people, selected by Purposive Sampling, the tools used to collect data include an online questionnaire. Statistics used to analyze the data include 1) Descriptive statistics: frequency, percentage, mean, and standard deviation 2) Inferential statistics: analysis of influence Path Analysis.

The results of the research found that factors in accessing capital for small and medium business entrepreneurs include 1) character 2) managerial skills 3) accounting 4) capacity 5) capital 6) collateral, and 7) condition. Factors that influence the ability to access capital for small and medium sized business entrepreneurs include financial institution conditions. It is the factor that most influences the ability to Condition. The second most influential factors are collateral, capital and capacity. As for character, managerial skills and accounting. There are no direct or indirect influence on factors affecting access to capital.

Keywords: Ability to Access Capital, Small and Medium Business Entrepreneurs

บทนำ

จากรายงานผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ไตรมาสที่ 4 ปี พ.ศ. 2565 ของสำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (สสว.) พบว่า มีมูลค่า 1,604,487 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนต่อ GDP รวมเท่ากับร้อยละ 35.4 ขยายตัวถึงร้อยละ 2.7 ส่งผลให้ GDP SME ปี 2565 ขยายตัวได้ร้อยละ 4.5 (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม, 2566) ทั้งนี้ บริษัทข้อมูลเครดิตแห่งชาติ (National Credit Bureau: NCB) ได้เปิดเผยข้อมูลผลกระทบจากโควิด 19 ทำให้ภาระหนี้ของธุรกิจสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยลูกหนี้ที่เป็น SME นิติบุคคล มีสินเชื่อในระบบรวม 3.93 ล้านล้านบาท และมียอดหนี้ที่เป็นหนี้เสียรวม 3.2 แสนล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 7.9 ซึ่งในภาพรวมสินเชื่อ SME มีโอกาสที่จะเป็นหนี้เสียมากกว่าสินเชื่อประเภทอื่น ๆ เนื่องจากเป็นผู้ประกอบการที่มีขนาดเล็กและมีเงินทุนหมุนเวียนน้อย เนื่องจากได้รับผลกระทบจากการ Lock Down ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 (วิชิต ประภาษา และภาสกร ดอกจันทร์, 2565) ยิ่งไปกว่านั้น SME จำนวนหนึ่งยังอาจประสบปัญหาในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการขยายกิจการในอนาคตโดยส่วนใหญ่ เนื่องจาก SME ส่วนใหญ่พึ่งพาเงินลงทุนจากธนาคารพาณิชย์เป็นหลัก อย่างไรก็ตาม การปล่อยสินเชื่อให้กับผู้ประกอบการ SME นั้นยังกระจุกตัวใน SME จำนวนไม่มากที่มีความน่าเชื่อถือ ทำให้บางรายต้องปิดกิจการไป แม้จะมีมาตรการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ และธนาคารแห่งประเทศไทย อาทิ มาตรการ Soft Loan ที่มาช่วยธุรกิจ SME แต่กลับพบว่าเม็ดเงินเหล่านี้อาจเข้าไม่ถึงธุรกิจรายเล็ก ๆ ที่เผชิญกับปัญหาอย่างแท้จริง โดยข้อมูลสินเชื่อของธนาคารพาณิชย์ พบว่าจำนวนผู้ประกอบการ SME ที่มีการใช้สินเชื่อจากธนาคารพาณิชย์มีเพียง 5.2 แสนราย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 17 ของจำนวนผู้ประกอบการ SME ทั้งหมดเท่านั้น และสินเชื่อจากธนาคารพาณิชย์เหล่านี้มีการกระจุกตัวสูงมาก โดยร้อยละ 84.2 ของมูลค่าสินเชื่อทั้งหมดเป็นสินเชื่อที่ให้แกผู้ประกอบการเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2565, ออนไลน์) ผลการศึกษายังพบอีกว่า ผู้ประกอบการที่ได้สินเชื่อจากธนาคารพาณิชย์โดยมากเป็นนิติบุคคลซึ่งมักมีหลักประกันและต้องการเงินทุนเยอะกว่า เพราะสถาบันการเงินมีต้นทุนทางธุรกรรมการเงิน (เช่น การทำเอกสาร การประเมินความเสี่ยงและติดตามหนี้) ที่ค่อนข้างคงที่ ไม่ว่าจะปล่อยสินเชื่อขนาดเล็กหรือใหญ่ ดังนั้น ต้นทุนต่อหน่วยของการปล่อยสินเชื่อให้บริษัทขนาดเล็กซึ่งต้องการเงินทุนไม่มากนักจึงสูงกว่า นอกจากนี้ ธุรกิจขนาดเล็กก็มักจะถูกประเมินว่ามีความเสี่ยงสูงเพราะข้อมูลเครดิตหรือประวัติธุรกรรมทางการเงินคลุมเครือและไม่ค่อยมีสินทรัพย์ค้ำประกัน (ศศินันท์ ศาสตร์สาร และกอบชัย เมฆดี, 2564)

การเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการมีหลายประเภทไม่แน่นอนซึ่งในแต่ละประเภทมีความแตกต่างกันหากพิจารณาจาก SMEs ของประเทศไทยใน ปี พ.ศ. 2565 ที่มีอยู่ทั้งหมดประมาณ 3.178 ล้านราย จำแนกตามประเภทการจัดตั้งธุรกิจ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ประกอบด้วย 1) กลุ่มธุรกิจที่เป็นนิติบุคคล ส่วนใหญ่จัดตั้งในรูปของห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด 2) กลุ่มธุรกิจที่จัดตั้งใหม่หรือประกอบกิจการน้อยกว่า 3 ปี (จดทะเบียนพาณิชย์) (สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม,

2565, ออนไลน์) ซึ่งยังเป็นกลุ่มที่มีปัญหาในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน แม้ว่าปัจจุบันสถาบันการเงินเริ่มให้ความสำคัญกับกลุ่มดังกล่าวมากขึ้น มีผลิตภัณฑ์สินเชื่อเป็นการเฉพาะ (Start up) ทั้งที่ใช้หลักทรัพย์ค้ำประกันหรือใช้เฉพาะบุคคลค้ำประกัน แต่ก็ยังไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้เท่าที่ควร เพราะส่วนใหญ่ขาดการเตรียมตัวก่อนที่จะขอสินเชื่อ 3) กลุ่มธุรกิจขนาดย่อมที่มีอยู่เดิม ส่วนใหญ่เป็นร้านค้าที่จัดตั้งในรูปแบบบุคคลธรรมดา ซึ่งเป็นกลุ่มใหญ่ของ SMEs ส่วนใหญ่จัดตั้งธุรกิจอย่างไม่เป็นทางการ (ไม่จดทะเบียนพาณิชย์) กลุ่มดังกล่าวมีปัญหาในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน โดยเฉพาะจากธนาคารพาณิชย์ ซึ่งจัดเป็นกลุ่มมีความเสี่ยงสูง วงเงินที่ขอสินเชื่อต่ำไม่คุ้มค่าในเชิงพาณิชย์ (เจนจิรา ช่วยคงมา และอภิชาติ พงศ์สุพัฒน์, 2564)

สำหรับสาเหตุหลักที่ผู้ประกอบการเข้าถึงแหล่งเงินทุนจากสถาบันการเงินได้ไม่มากนัก เนื่องจากความซับซ้อนเกี่ยวกับเงื่อนไขการให้สินเชื่อ (พัชรិ พระสงฆ์, เณริณเกียรติ รุ่งเล็ก และอรุณญา จินาชาญ, 2565) ระยะเวลาในการอนุมัติสินเชื่อยาวนานของธนาคาร (พรทิพย์ แสงช่วง และสิวพงศ์ ชีรอำพน, 2564) ผู้ประกอบการขาดหลักทรัพย์ค้ำประกัน แผนธุรกิจไม่ดีพอ ไม่มีการจัดทำระบบบัญชี (ชนมันภา ทับพรหม, 2562) ขาดศักยภาพในการทำกำไร (Kamitewoko, 2016) ผู้ประกอบการไม่มีเครดิต ขาดความเข้าใจในการขอสินเชื่อ ขาดประสบการณ์ทำงาน ต้นทุนดอกเบี้ยสูง (จารุภาส พลดี, อนุรัตน์ อนันตนาธร และภัทรพงษ์ รัตนเสวี, 2563) รวมถึงขาดการบริหารจัดการแหล่งเงินทุนที่ดี (สุรศักดิ์ อำนวยประวิทย์, 2559) ปัญหาเหล่านี้ล้วนบั่นทอนการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ทำให้สูญเสียโอกาสในการนำเงินทุนไปต่อยอดเพื่อสร้างรายได้ของผู้ประกอบการในส่วนภูมิภาค (Chowdhury, Islam, Hafiz, & Islam, 2016) ดังนั้นหากวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมสามารถปรับตัวและพัฒนาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้อย่างต่อเนื่อง ย่อมเพิ่มความได้เปรียบในการแข่งขันและสร้างโอกาสทางธุรกิจให้สามารถอยู่รอดได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ดังนั้น หากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมได้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน ก็จะสามารเตรียมพร้อมในการขอเข้ารับสนับสนุนสินเชื่อจากสถาบันการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้มีเงินทุนในการนำไปพัฒนาสินค้าและบริการให้มีคุณภาพ ทันสมัย ตรงต่อความต้องการของตลาด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ ภาคตะวันออก ได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดระยอง

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ ภาคตะวันออก ซึ่งเป็นผู้ประกอบการที่ยังดำเนินธุรกิจอยู่ในปัจจุบัน การวิจัยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยกำหนดขนาดตัวอย่าง จำนวน 450 คน เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้เบื้องต้น จำนวน 7 ปัจจัย ซึ่งเป็นไปตามกฎหัวแม่มือหรือกฎอย่างง่าย (Rule of Thumb) ที่กำหนดว่าการวิเคราะห์หองค์ประกอบ เป็นเทคนิคทางสถิติที่ใช้วิเคราะห์ตัวแปรหลายตัว (Multivariate analysis techniques) จำเป็นต้องมีขนาดตัวอย่างอย่างน้อย 300 รายขึ้นไป หรือตัวอย่างมากกว่า 50 รายต่อ 1 ปัจจัย จึงจะถือว่าเป็นตัวแทนประชากรที่ดี (VanVoorhis; & Morgan, 2007, pp. 43-50) ดังนั้น เพื่อป้องกันการสูญหายของข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การคัดออกแบบสอบถาม ได้แก่ แบบสอบถามฯ ที่ตอบข้อมูลไม่ครบทุกข้อ แบบสอบถามที่มีระดับความคิดเห็นเดียวกันทุกข้อ จำนวนแบบสอบถามที่ไม่ได้รับคืน เป็นต้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยขั้นตอนนี้ ได้แก่ แบบสอบถามความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีวิธีดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อให้ทราบแนวคิด ความหมาย และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยผู้วิจัยสังเคราะห์ปัจจัยการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจากแนวคิดและเอกสารงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง จำนวน 28 รายการ ผู้วิจัยสรุปปัจจัยเบื้องต้นได้ 7 ปัจจัย 24 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย 1) คุณลักษณะของผู้ประกอบการ 2) ทักษะด้านการบริหารจัดการ 3) การจัดการบัญชี 4) ความสามารถในการชำระหนี้ 5) เงินทุน 6) หลักประกัน 7) เงื่อนไข สถานการณ์ทั่วไป

2. นำข้อมูลปัจจัยและตัวชี้วัดเบื้องต้นส่งผลต่อความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ที่สังเคราะห์ได้ จากข้อ 1 มาใช้เป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถามความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ผู้วิจัยเขียนนิยามศัพท์ของแต่ละองค์ประกอบชัดเจน ใช้ภาษาในการเขียนข้อความในแต่ละปัจจัยถูกต้องเหมาะสม และเข้าใจง่าย โดยแบบสอบถามความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มี 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ชื่อ อายุ เพศ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนบุตร ประเภทธุรกิจ สถานะนิติบุคคล ระยะเวลาในการดำเนินธุรกิจ ทุนจดทะเบียน จำนวนพนักงาน และจำนวนหุ้นส่วนของนิติบุคคล

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของ ลิเคิร์ต (Likert, 1967, pp. 90-96) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดค่าน้ำหนักคะแนน และความหมายในแต่ละข้อถาม ดังนี้

- 5 หมายถึง ข้อความนั้นผู้ประกอบการเห็นด้วยมากที่สุด
- 4 หมายถึง ข้อความนั้นผู้ประกอบการเห็นด้วยมาก
- 3 หมายถึง ข้อความนั้นผู้ประกอบการเห็นด้วยปานกลาง
- 2 หมายถึง ข้อความนั้นผู้ประกอบการเห็นด้วยน้อย
- 1 หมายถึง ข้อความนั้นผู้ประกอบการเห็นด้วยน้อยที่สุด

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ยของปัจจัยในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม แบ่งเป็น 5 ระดับดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง ปัจจัยมีผลต่อเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง ปัจจัยมีผลต่อเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง ปัจจัยมีผลต่อเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง ปัจจัยมีผลต่อเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง ปัจจัยมีผลต่อเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของ ลิเคิร์ต (Likert, 1967, pp. 90-96) เช่นเดียวกับตอนที่ 2

3. วิธีทดสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยนำแบบสอบถามการวิจัยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบเนื้อหาและโครงสร้างของแบบสอบถาม (Construct Validity) รวมถึงภาษาที่ใช้ (Content Validity) ในแบบสอบถามว่ามีความเหมาะสมและความชัดเจนของถ้อยคำภาษาตรงประเด็นในการศึกษาและสัมพันธ์ สอดคล้องกับแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา โดยคุณสมบัติของผู้ทรงคุณวุฒิ คือ

นักวิชาการจากหน่วยงานภาครัฐ และผู้บริหารจากหน่วยงานภาคเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการขอสินเชื่อจากสถาบันการเงิน

3.2 การทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามไปทำการทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประชากร จำนวน 30 คน และนำมาวิเคราะห์หาค่าความสอดคล้องภายใน (Internal consistency) ด้วยวิธีการของอัลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient) โดยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ใช้เกณฑ์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient- α) ตั้งแต่ .70 ขึ้นไป จากการทดสอบพบว่า แบบสอบถามมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา .815 อยู่ในระดับดี

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามการพัฒนาความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือแล้ว ไปเก็บข้อมูลจริงกับผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในเขตพื้นที่เศรษฐกิจภาคพิเศษตะวันออก จำนวน 450 คน แบบออนไลน์ กำหนดเกณฑ์การคัดออกแบบสอบถาม ได้แก่ แบบสอบถามฯ ที่ไม่ได้รับคำตอบคืน เป็นต้น ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืนทั้งสิ้น จำนวน 440 คน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

4.1.1 วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของตัวแปรภูมิหลังกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ทราบลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ จำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย โดยใช้โปรแกรม SPSS

4.1.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Correlation) ให้ได้เมตริกความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ โดยใช้คะแนนมาตรฐาน (z-score) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เพื่อตรวจสอบข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) และวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล (Path Analysis)

4.2 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) ของโมเดลตัวแปรแฝงแต่ละด้าน ได้แก่ คุณลักษณะของผู้ประกอบการทักษะด้านการบริหารจัดการ การจัดการบัญชี ความสามารถในการชำระหนี้ เงินทุน หลักประกัน เงื่อนไขสถานการณ์ทั่วไป และปัจจัยในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน โดยใช้โปรแกรม Lisrel 8.8 ประมวลค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีความเป็นไปได้สูงสุด (Maximum Likelihood) ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลจากค่าสถิติไค - สแควร์ (χ^2) ค่าองศาอิสระ (df) ค่าความน่าจะเป็นทางสถิติ (p) ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีอิงเกณฑ์ (NFI) ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีไม่อิงเกณฑ์ (NNFI) ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (SRMR) ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) (พุตพงศ์ สุขสว่าง, 2557)

4.3 วิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้างตามทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้โปรแกรม Lisrel 8.8 ประเมินค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีความเป็นไปได้สูงสุด (Maximum Likelihood) โดยพิจารณาจากค่าสถิติไค-สแควร์ (χ^2) ค่าองศาอิสระ (df) ค่าความน่าจะเป็นทางสถิติ (p) ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีอิงเกณฑ์ (NFI) ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีไม่อิงเกณฑ์ (NNFI) ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (SRMR) ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) (พุตพงศ์ สุขสว่าง, 2557)

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

โครงการและเครื่องมือการวิจัยได้ผ่านการพิจารณารับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยบูรพา เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม พ.ศ. 2564 เลขที่ G-HU 243/2563 ผู้วิจัยขออนุญาตเก็บข้อมูล โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ และวิธีการวิจัยอย่างละเอียด ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างมีสิทธิในการตัดสินใจเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมในการวิจัยได้โดยสมัครใจ และสามารถถอนตัวจากการวิจัยได้โดยไม่มีผลกระทบใดๆ ทั้งนี้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างจะถูกเก็บไว้เป็นความลับและจะทำลายเมื่อดำเนินการวิจัยเรียบร้อยแล้ว การนำเสนอข้อมูลเป็นไปโดยภาพรวม ไม่มีระบุชื่อหรือเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลโดยเด็ดขาด

ผลการวิจัย

ในการวิจัยนี้มีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมดจำนวน 440 คน โดยเป็นเพศชายจำนวน 194 คน (44.09%) และเพศหญิงจำนวน 246 คน (55.91%) ส่วนมากมีอายุ 41-50 ปี มีจำนวน 140 คน (31.82%) มีระดับการศึกษาที่ปริญญาตรี จำนวน 164 คน (37.27%) มีสถานภาพสมรสจดทะเบียน มีจำนวน 221 คน (50.23%) ทำธุรกิจซื้อมา - ขายไป จำนวน 176 คน (40.00%) มีสถานะนิติบุคคลเป็น หจก. จำนวน 261 คน (59.32%) ดำเนินธุรกิจมา 0 - 10 ปี จำนวน 375 คน (85.23%) มีทุนจดทะเบียนน้อยกว่า 100,000 บาท จำนวน 165 คน (37.50%) มีจำนวนพนักงานน้อยกว่า 10 คน จำนวน 395 คน (89.77%) และส่วนมากมีหุ้นส่วนของนิติบุคคล 2 คน จำนวน 213 คน (48.41%)

ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีรายละเอียด ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

จากการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรสังเกตได้ทั้ง 29 ตัวแปร จำแนกตามตัวแปรในการวิจัย ได้แก่ คุณลักษณะของผู้ประกอบการ ลักษณะด้านการบริหารจัดการ การจัดทำบัญชี ความสามารถในการชำระหนี้ เงินทุน หลักประกัน และเงื่อนไขสถาบันการเงิน เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (CV%) ของข้อมูลมีค่าใกล้เคียงกัน คืออยู่ระหว่าง 21.74 ถึง 31.26

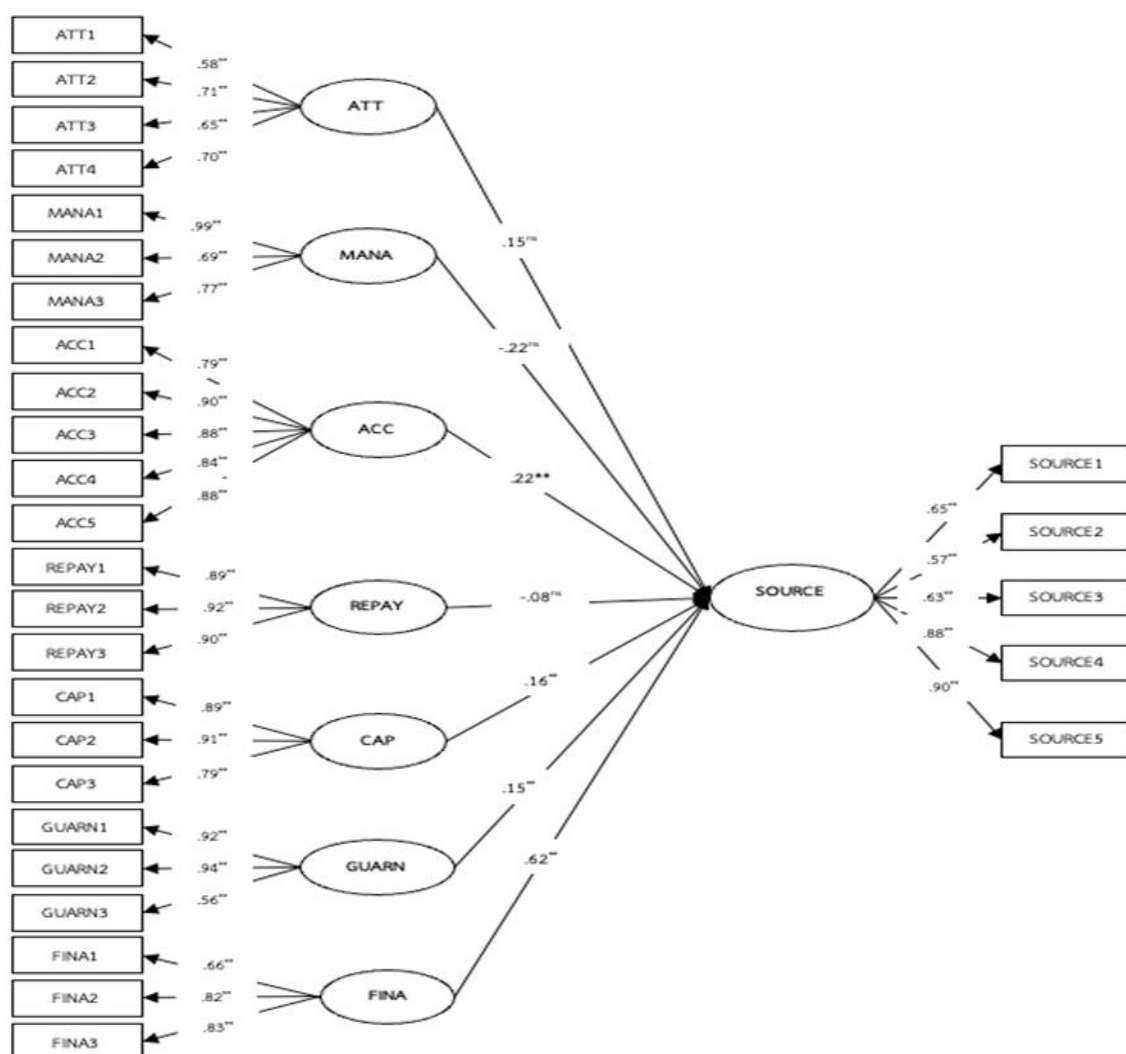
เมื่อพิจารณาค่าความเบ้า (SK) และค่าความโด่ง (KU) ของตัวแปรสังเกตได้ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง - 1.00 ถึง 1.00 ซึ่งอยู่ในช่วงที่ข้อมูลมีการแจกแจงปกติและขนาดของกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้มีขนาดใหญ่เพียงพอ (Hair et al., 2014) ที่การประมาณค่าพารามิเตอร์ของประชากรจะมีความคงเส้นคงวา

2. ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพล (Path Analysis) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้างตามทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีดังนี้

ความหมายและสัญลักษณ์ที่ใช้ มีดังนี้

ATT	หมายถึง	คุณลักษณะของผู้ประกอบการ
MANA	หมายถึง	ทักษะด้านการบริหารจัดการ
REPAY	หมายถึง	ความสามารถในการชำระหนี้
ACC	หมายถึง	การจัดทำบัญชี
CAP	หมายถึง	เงินทุนหรือสินทรัพย์
GUARN	หมายถึง	หลักประกัน
FINA	หมายถึง	เงื่อนไข สดาการณ์ทั่วไป
SOURCE	หมายถึง	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงแหล่งเงินทุน
ATT1	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีความรู้ในธุรกิจที่ทำ
ATT2	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
ATT3	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีความสามารถในการตัดสินใจ
ATT4	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีฐานะทางการเงินดี
MANA1	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีทักษะด้านการตลาด
MANA2	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีทักษะด้านการผลิต
MANA3	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีทักษะด้านบัญชี การเงิน
REPAY1	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีความสามารถในการชำระคืนวงเงินกู้ที่ได้รับ
REPAY2	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีความสามารถในการชำระดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่ได้รับ
REPAY3	หมายถึง	ผู้ประกอบการสามารถชำระคืนเงินกู้ได้ตามกำหนดเวลา
REPAY4	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีความสามารถวิเคราะห์ผลประกอบการทางธุรกิจ
REPAY5	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินก่อนขอสินเชื่อ
ACC1	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีการทำแผนธุรกิจ
ACC2	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีการจัดทำบัญชี
ACC3	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีการบริหารลูกหนี้
CAP1	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีแผนงานจัดสรรเงินกู้ไปใช้ในธุรกิจ
CAP2	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเงินชัดเจน

CAP3	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีการนำเงินทุนส่วนตัวมาร่วมลงทุน
GUARN1	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีหลักทรัพย์ค้ำประกันเหมาะสมกับการกู้ยืม
GUARN2	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีหลักทรัพย์ค้ำประกันเพียงพอกับความเสี่ยงในการชำระคืนเงินกู้
GUARN3	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีบุคคลที่สามค้ำประกันเงินกู้
FINA1	หมายถึง	สถาบันการเงินมีขั้นตอนในการอนุมัติสินเชื่อมาก
FINA2	หมายถึง	สถาบันการเงินมีระยะเวลาในการขอสินเชื่อแตกต่างกัน
FINA3	หมายถึง	สถาบันการเงินมีวัตถุประสงค์ในการให้สินเชื่อไม่สอดคล้องกับความต้องการของธุรกิจ
SOURCE1	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีคุณสมบัติของผู้ประกอบการ
SOURCE2	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีความสามารถในการชำระหนี้คืนสถาบันการเงิน
SOURCE3	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีเงินทุนและสินทรัพย์ประกอบการพิจารณาสินเชื่อ
SOURCE4	หมายถึง	ผู้ประกอบการมีหลักประกันสอดคล้องกับการพิจารณาสินเชื่อ
SOURCE5	หมายถึง	ผู้ประกอบการสามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขของสถาบันการเงินได้

$\chi^2 = 198.53$, $df = 168$, $\chi^2/df = 1.18$, $p = .053$, $RMSEA = .02$, $SRMR = .04$, $GFI = .97$, $CFI = 1.00$, $NFI = 1.00$, $NNFI = 1.00$

ภาพที่ 1 โมเดลเส้นทางอิทธิพลความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม

จากภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลสมการโครงสร้างของความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน (SOURCE) พบว่า ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่าไค-สแควร์ (χ^2) ที่แตกต่างจากศูนย์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 198.53$, $df = 168$, $\chi^2 / df = 1.18$, $p\text{-value} = .05$) คำนีของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือของการประมาณ ($RMSEA$) มีค่าเท่ากับ .02 คำนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือมาตรฐาน ($SRMR$) มีค่าเท่ากับ .04 คำนีวัดความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีระดับ

ความสอดคล้องเปรียบเทียบ (*CFI*) มีค่าเท่ากับ 1.00 ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีอิงเกณฑ์ (*NFI*) มีค่าเท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีไม่อิงเกณฑ์ (*NNFI*) มีค่าเท่ากับ 1.00

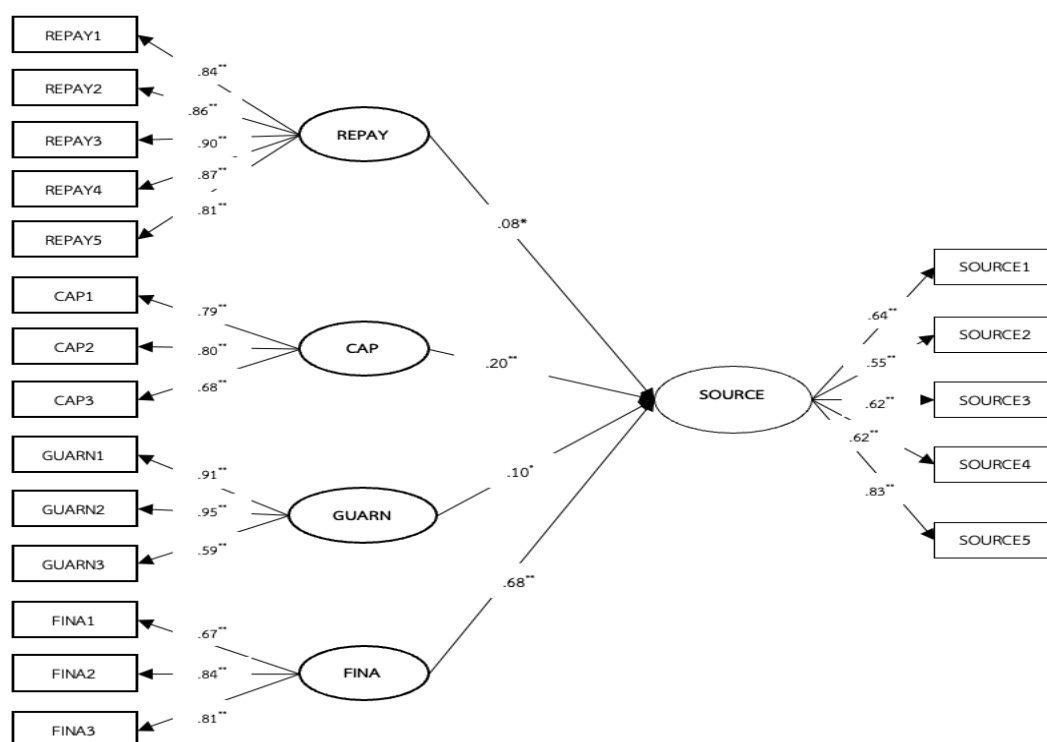
ในการทดสอบโมเดลมีอยู่ 3 เส้นที่ไม่ sig ได้แก่

เส้น คุณลักษณะของผู้ประกอบการ (*ATT*), ทักษะด้านการบริหารจัดการ (*MANA*) และการจัดทำบัญชี (*ACC*) ที่ส่งผลต่อ ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน (*SOURCE*) และหนึ่งในนั้นติดลบ แต่เนื่องจากการตรวจสอบทุกเส้นต้อง sig และแต่ละเส้นควรเป็นบวก โมเดลน่าจะมีข้อผิดพลาดจึงทำการปรับโมเดลเป็น “โมเดลทางเลือก” เลย์เลือกกว่าควรจะตัดเส้น 3 ตัวแปร ได้แก่ คุณลักษณะของผู้ประกอบการ (*ATT*), ทักษะด้านการบริหารจัดการ (*MANA*) และ การจัดทำบัญชี (*ACC*) ที่มีผลต่อความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน (*SOURCE*)

หลังจากทำการวิเคราะห์โมเดลทางเลือก ซึ่งทำให้ได้โมเดลทางเลือกที่มีรายละเอียด ดัง ตารางที่ 1 และภาพที่ 2

ตารางที่ 1 คำนวณน้ำหนักอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม และอิทธิพลรวมระหว่างตัวแปร

ตัวแปรต้น	SOURCE		
	DE	IE	TE
ความสามารถในการชำระหนี้ (REPAY)	0.08*	-	0.08*
เงินทุนและสินทรัพย์ (CAP)	0.20**	-	0.20**
หลักประกัน (GUARN)	0.11*	-	0.11*
เงื่อนไขสถาบันการเงิน (FINA)	0.68**	-	0.68**
R ²	0.97		
$\chi^2 = 159.26, df = 82, \chi^2/df = 1.94, RMSEA = .04, SRMR = .04, GFI = .96, CFI = 1.00, NFI = .99, NNFI = .99$			
หมายเหตุ	DE = อิทธิพลทางตรง	IE = อิทธิพลทางอ้อม	TE = ผลรวมอิทธิพล

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ภาพที่ 2 โมเดลทางเลือกเส้นทางอิทธิพลความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม

จากตารางที่ 1 และภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล สมการโครงสร้างของความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน (SOURCE) พบว่า ความสามารถในการเข้าถึง แหล่งเงินทุน มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พิจารณาจากค่าไค-สแควร์ (χ^2) ที่แตกต่าง จากศูนย์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 159.26, df = 82, \chi^2 / df = 1.94, p\text{-value} = .04$) ดัชนีของค่าเฉลี่ย กำลังสองของส่วนที่เหลือของการประมาณ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ .02 ดัชนีรากของกำลังสองเฉลี่ยของเศษ เหลือมาตรฐาน (SRMR) มีค่าเท่ากับ .04 ดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีระดับ ความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีอิงเกณฑ์ (NFI) มีค่า เท่ากับ .99 ค่าดัชนีวัดระดับความเหมาะสมพอดีไม่อิงเกณฑ์ (NNFI) มีค่าเท่ากับ .99

ผลจากการดูเส้นทางอิทธิพลของตัวแปร สรุปได้ว่า

ความสามารถในการชำระหนี้ (REPAY) มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงแหล่ง เงินทุนทางบวก ที่ค่าสัมประสิทธิ์พลเท่ากับ 0.08 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เงินทุนและสินทรัพย์ (CAP) มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงแหล่งเงินทุนทางบวก ที่ค่าสัมประสิทธิ์พลเท่ากับ 0.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

หลักประกัน (GUARN) มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงแหล่งเงินทุนทางบวก ที่ค่าสัมประสิทธิ์พลเท่ากับ 0.10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เงื่อนไขสถาบันการเงิน (FINA) มีอิทธิพลทางตรงต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงแหล่งเงินทุนทางบวก ที่ค่าสัมประสิทธิ์พลเท่ากับ 0.68 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผลการวิจัย

เงื่อนไขสถาบันการเงิน (Condition) มีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม หากสถาบันการเงิน มีปัญหาหนี้สินภาคธุรกิจของประเทศในระดับที่สูง การขอสินเชื่อใหม่จากทางธนาคารก็ทำได้ยากขึ้นตามไปด้วย อาจทำให้ธนาคารตัดสินใจลดการขยายตัวในปริมาณเงินให้สินเชื่อ เนื่องจากสินเชื่อจัดชั้นด้อยคุณภาพ (NPL) หรือหนี้เสียเกิดจากผู้กู้ไม่มีความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ยืมให้กับธนาคารได้ จะทำให้ธนาคารต้องพิจารณาและประเมินความเสี่ยงของผู้กู้อย่างระมัดระวังเพื่อป้องกันหนี้สูญ จึงส่งผลให้ปริมาณการให้สินเชื่อธนาคารลดลง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ นครินทร์ ภูมิบุตร และศิริขวัญ เจริญวิริยะกุล (2562) ที่กล่าวว่า อัตราส่วนสินเชื่อจัดชั้นด้อยคุณภาพต่อเงินให้สินเชื่อ หรือปริมาณสินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับปริมาณเงินให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์

สถาบันการเงินส่วนใหญ่จึงมีวิธีการป้องกันความเสี่ยงโดยการเพิ่มอัตราค่าธรรมเนียมและดอกเบี้ยให้สูงขึ้น โดยมักจะพิจารณาให้สินเชื่อกับกลุ่มผู้กู้รายเก่า หรือธุรกิจขนาดใหญ่ และมีการตั้งเงื่อนไขเพื่อคัดกรองลูกค้ารายใหม่ หากจะสนับสนุนสินเชื่อวงเงินก็ไม่สูงนัก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ปรีดี เกตุวรสุนทร (2564) ที่กล่าวถึง ความแตกต่างระหว่างธุรกิจ SMEs และธุรกิจขนาดใหญ่ ว่าธุรกิจขนาดเล็ก ข้อมูลขาดความน่าเชื่อถือ เสียค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบสูง และมีความเสี่ยงด้านสินเชื่อสูง สถาบันการเงินจึงป้องกันความเสี่ยงด้วยการกำหนดอัตราดอกเบี้ยสินเชื่อสูง และกำหนดเงื่อนไขการให้สินเชื่อที่ยู่งยาก ดังนั้นหากผู้ประกอบการ SMEs ขาดความรู้และความเข้าใจในเงื่อนไขของการขอกู้จากสถาบันการเงิน เช่น มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการกู้ไม่ชัดเจนและสอดคล้องกับเงื่อนไขการกู้ของสถาบันการเงิน หรือจัดเตรียมเอกสารประกอบการขอสินเชื่อไม่ครบถ้วน สถาบันการเงินก็จะไม่ปล่อยกู้ การให้ข้อมูลของผู้ขอสินเชื่อและธุรกิจของผู้ขอสินเชื่ออย่างครบถ้วน ถูกต้องและเป็นจริง เป็นสิ่งจำเป็น การที่สถาบันการเงินขาดข้อมูลของผู้ขอสินเชื่อที่ยังไม่เคยใช้บริการของสถาบันการเงินมาก่อน ทำให้การวิเคราะห์สถานะผู้ขอสินเชื่อรวมถึงการพิจารณาความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นมีความยุ่งยากมากยิ่งขึ้น จนบางครั้งเป็นเหตุให้สถาบันการเงินไม่สามารถวิเคราะห์หรือประเมินความเสี่ยงของวิสาหกิจที่เสนอขอสินเชื่อได้อย่างแท้จริง หรือใช้ระยะเวลานาน จึงส่งผลต่อการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบธนาคารของวิสาหกิจขนาดกลางและ

ขนาดย่อม สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เบญจรงค์ สวัสดิ์พาณิชย์. (2565) ที่กล่าวว่า ปัญหาในการปล่อยสินเชื่อกับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เนื่องจาก ผู้ประกอบการขาดความรู้และความเข้าใจในเงื่อนไขของการให้กู้จากสถาบันการเงิน ดังนั้นภาครัฐควรปรับปรุง กฎเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย ในเรื่องการกันสำรอง จะทำให้สถาบันการเงินสามารถปล่อยสินเชื่อให้กับผู้ประกอบการ SMEs ได้มากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อังสนา ประสี และขจรวรรณ อัฐรัตน์. (2557) ที่กล่าวว่า การแก้ปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของหน่วยงานภาครัฐ ควรลดเงื่อนไขและขั้นตอนการปล่อยสินเชื่อ

หลักประกัน (Collateral) มีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เนื่องจากโดยทั่วไป สถาบันการเงินจะพิจารณาหลักประกันที่มีมูลค่ามากกว่าการใช้บุคคลค้ำประกัน ซึ่งสถาบันการเงินส่วนใหญ่ สามารถให้สินเชื่อได้เพียงร้อยละ 80 ของหลักประกัน หรือบางสถาบันการเงิน สามารถให้ได้เต็มจำนวนหลักประกันที่นำมาค้ำประกัน แต่การบริการสินเชื่อของสถาบันการเงินส่วนใหญ่ มักมีการเรียกร้องหลักประกันที่มีอัตราสูงกว่าวงเงินสินเชื่อ ทำให้มูลค่าของหลักทรัพย์หรือการใช้บุคคลในการค้ำประกันนั้น ไม่เพียงพอต่อปริมาณวงเงินที่ต้องการ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ฤทธิไกร บรรเทาทุกข์ และอริสรา เสยานนท์ (2563) ที่กล่าวว่า สถาบันการเงินภาครัฐควรมีมาตรการในการผ่อนปรน เรื่องหลักทรัพย์ค้ำประกัน เพื่อให้ผู้ประกอบการมีโอกาสในการเข้าถึงสินเชื่อมากขึ้น

นอกจากนี้สถาบันการเงินยังขาดความยืดหยุ่นในเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาด้านหลักประกัน เพราะสถาบันการเงินทุกแห่ง ต่างเรียกร้องให้ผู้ขอกู้หลักทรัพย์มาค้ำประกันเพื่อเป็นการจำกัดความเสี่ยงของสถาบันการเงิน ซึ่งในบางครั้งข้อกำหนดดังกล่าวอาจไม่สมเหตุสมผลมากนัก เพราะผู้ประกอบการ SMEs ส่วนใหญ่ มักไม่มีทรัพย์สินมากเพียงพอ (จันทวรรณ สุจริตกุล, 2558) ซึ่งนั่นเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ประกอบการจำเป็นต้องระดมทุนหรือขอกู้จากสถาบันการเงินเพิ่มเติมแต่เมื่อเจอข้อกำหนดดังกล่าวทำให้ไม่สามารถกู้ได้ เนื่องจากการไม่มีสินทรัพย์จำนวนมาก ทำให้การได้รับการสนับสนุนจากแหล่งเงินทุนไปได้น้อย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุรศักดิ์ อำนวยประวิทย์ (2559) ที่กล่าวว่า การไม่มีสินทรัพย์จำนวนมาก ทำให้การได้รับการสนับสนุนจากแหล่งเงินทุนไปได้น้อย และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เพ็ญธิดา พงษ์ธานี (2554) ที่กล่าวว่า ภาครัฐควรลดเงื่อนไข โดยเฉพาะในส่วนหลักทรัพย์ค้ำประกันและผู้ค้ำประกัน แต่ในปัจจุบันหากกิจการมีปัญหาด้านหลักทรัพย์ที่มีไม่เพียงพอ จะมีบริษัทประกันสินเชื่ออุตสาหกรรมขนาดย่อม (บยส.) เป็นผู้ค้ำประกัน ทำให้ธนาคารพาณิชย์สามารถปล่อยสินเชื่อให้กับผู้ประกอบการ SMEs ได้มากขึ้น

เงินทุนหรือสินทรัพย์ มีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เนื่องจากการพิจารณาเงินทุนหรือสินทรัพย์ของกิจการ สถาบันการเงินจะพิจารณาจากโครงสร้างเงินทุน ทรัพย์สินถาวรของเจ้าของและผู้ถือหุ้น ตลอดจนภาระการติดจำนองและคดียความต่าง ๆ ที่เจ้าของกิจการถูกดำเนินคดี ประกอบกับกิจการมักไม่เลือกที่จะระดมทุนใน

รูปแบบของการขายหุ้น หรือหาผู้ร่วมทุนในธุรกิจเพิ่มเติม แต่จะพึ่งพาเงินทุนจากการกู้ยืมแทน ซึ่งการกู้ยืมดังกล่าวจะสะท้อนในส่วนของหนี้สินของกิจการ และเมื่อนำเปรียบเทียบกับส่วนของทุนแล้ว หากพบว่ามีสัดส่วนใกล้เคียงกันหรือมากกว่าก็จะทำให้ธุรกิจมีความเสี่ยงในด้านความสามารถในการชำระหนี้ที่สูงขึ้น ดังนั้นธนาคารจึงมักไม่พิจารณาอนุมัติให้มีการกู้ยืมเงิน เพราะกิจการมีภาระหนี้มากอยู่แล้วซึ่งจะก่อให้เกิดผลลัพธ์ในแง่การเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่ยากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Nishigushi (2010) ที่กล่าวว่า ภาระหนี้จำนวนมากของผู้ประกอบการ จะส่งผลการขอสินเชื่อธนาคาร

ความสามารถในการชำระหนี้ (Capacity) ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สถาบันการเงินจะใช้เกณฑ์ในการพิจารณาความสามารถในการชำระหนี้ เพื่อประเมินถึงความสามารถในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการ SMEs ในอนาคตเพื่อลดความเสี่ยง หรือความเสียหายต่อผลกำไรของสถาบันการเงิน โดยพิจารณาจากรายงานทางการเงิน แผนธุรกิจ แผนการตลาด และการจัดทำบัญชีที่ถูกต้อง ครบถ้วน ทันเวลา สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศศินันท์ ศาสตรสาร และกอบชัย เมฆดี (2564) ที่กล่าวว่า รายงานทางการเงินที่มีคุณภาพจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงานและทำให้เจ้าของธุรกิจสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อุมาวดี เดชธำรงค์ และนารีรัตน์ ภักดีศิริวงษ์ (2561) ที่กล่าวว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีการนำข้อมูลในรายงานทางการเงินไปใช้ประโยชน์ในการบริหารงานด้านการดำเนินงาน ด้านการลงทุน และอื่น ๆ

คุณลักษณะของผู้ประกอบการ (Character) ไม่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ผลการวิจัยนี้ขัดแย้งกับผลการศึกษาของ เพ็ญธิดา พงษ์ธานี (2554) ที่กล่าวว่า ผู้ประกอบการ SMEs จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับแผนธุรกิจ แผนการตลาด และแผนการเงิน จะทำให้สถาบันการเงินให้ความเชื่อถือในข้อมูลของกิจการ จะต้องทำตนให้น่าเชื่อถือ มีความซื่อสัตย์ มีเป้าหมายที่ชัดเจน มีความโปร่งใส (Liang, 2017) ซึ่งสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ขอสินเชื่อไม่ได้รับอนุมัติสินเชื่อจากสถาบันการเงิน เนื่องจากผู้ขอสินเชื่อซึ่งเป็นผู้ประกอบการไม่สามารถให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่สถาบันการเงินได้อย่างครบถ้วน ถูกต้องและเป็นจริง เช่น ข้อมูลประวัติส่วนตัว ข้อมูลบัญชีการเงิน แผนธุรกิจ ที่สถาบันการเงินจำเป็นต้องใช้ในการวิเคราะห์สถานะผู้ขอสินเชื่อ รวมถึงพิจารณาความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวนั้นจะก่อให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูลขึ้นจนส่งผลต่อการพิจารณาและอนุมัติสินเชื่อของสถาบันการเงิน อีกทั้งความไม่มีวินัยในการชำระหนี้สินที่ผู้ประกอบการเคยกู้ยืมในอดีต ไม่ตรงต่อเวลาในการชำระหนี้ เมื่อครบกำหนด จะทำให้การเข้าถึงแหล่งเงินทุนยากมากยิ่งขึ้น

ทักษะด้านการบริหารจัดการ (Managerial Skills) ไม่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ผลการวิจัยนี้ขัดแย้งกับผลการศึกษาของ สุรศักดิ์ อำนวยประวิทย์ (2559) ที่กล่าวว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่สามารถ

เข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ เนื่องจากความไม่ชัดเจนด้านการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วยการบริหารจัดการ การเงิน การตลาด การผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานในการให้สินเชื่อแก่ผู้ประกอบการ

การจัดทำบัญชี (Accounting) ไม่มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ผลการวิจัยนี้ขัดแย้งกับผลการศึกษาของ เบญจมาศ โคตรหนองบัว, กรวิทย์ ดันศรี และกฤษปסק จุลเกษม (2561) ที่กล่าวว่า ปัญหาที่ทำให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางขนาดย่อม ไม่ได้รับการอนุมัติสินเชื่อจากสถาบันการเงิน มักเกิดจากความไม่เข้าใจของผู้ประกอบการในการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายบัญชีกระแสเงินสด ส่งผลให้เกิดกรณีของงบการเงินไม่เป็นไปตามความจริง มีความคลาดเคลื่อน (Y37 101) และผลการศึกษาของ ศิริพร นพวัฒนพงศ์ (2550) ที่กล่าวว่า การจัดทำบัญชีที่ไม่ถูกต้องส่งผลต่อการได้รับการสนับสนุนสินเชื่อจากสถาบันการเงิน หรือมีความเข้าใจผิดในการเดินบัญชีกับสถาบันการเงินรวมถึงขาดการตระหนักถึงความสำคัญในการเดินบัญชีที่ถูกต้อง ทำให้สถาบันการเงิน ไม่สามารถประเมินถึงความสามารถในการชำระหนี้ของผู้ขอสินเชื่อได้ ส่งผลให้สินเชื่อดังกล่าวไม่ได้รับการอนุมัติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับงานวิจัย

1) ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ควรศึกษาความรู้เพิ่มเติมในส่วนที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ เช่น ความสามารถในการชำระหนี้ โครงสร้างเงินทุนของผู้ประกอบการ การเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับหลักประกัน และเงื่อนไขการให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน เพื่อให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้

2) สถาบันการเงิน ควรผ่อนปรนเงื่อนไข หลักเกณฑ์ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน เพื่อให้สถานประกอบการสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ควรศึกษาความรู้เพิ่มเติมในส่วนที่ยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับการขอสินเชื่อจากสถาบันการเงินเพื่อให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้

2) ควรมีการให้ความรู้ในการขอสินเชื่อจากสถาบันการเงิน โดย จัดทำคู่มือ หรือมีการฝึกอบรม เพื่อเตรียมความพร้อมให้กับผู้ประกอบการ เพื่อเป็นแนวทางในการขอสินเชื่อกับสถาบันการเงิน

รายการอ้างอิง

- กตัญญู หิรัญญสมบุรณ์. (2552). *การจัดการธุรกิจขนาดย่อม*. กรุงเทพฯ: เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด.
- จันทวรรณ สุจริตกุล. (2558). แหล่งทุน SMEs เพื่อยกระดับการแข่งขันไทย Financing SMEs to Enhance Thailand's Competitiveness. *The National Defence College of Thailand Journal*, 7(1), 48-57.
- จารุภาส พลดี, อนรรักษ์ อนันทนาร และภัทรพงษ์ รัตนเสวี. (2564). การจัดการเพื่อความมั่นคงของอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดชลบุรี. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 13(1), 217-235.
- เจนจิรา ช่วยคงมา และอภิชาติ พงศ์สุพัฒน์. (2564). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อปริมาณเงินให้สินเชื่อภาคธุรกิจของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย. *Journal of Buddhist Education and Research*, 7(3), 30-44.
- ชนม์นภา ทับพรหม. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของงบการเงินของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในมุมมองของนักวิเคราะห์สินเชื่อ. *วารสารสาขาวิชาชีพบัญชี*, 1(3), 82-98.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2565). *สรุปภาพรวมธนาคารพาณิชย์ ไตรมาส 4 ปี 2565 และ ปี 2565*. วันที่ค้นข้อมูล 13 สิงหาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://www.bot.or.th/th/news-and-media/news/news-20230220.html>
- นครินทร์ ภูมิตะ และศิริขวัญ เจริญวิริยะกุล. (2562). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อปริมาณเงินให้สินเชื่อของธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงไทย และธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน). *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม*, 15(2), 95-108.
- เบญจมาศ โคตรหนองบัว, กรวิทย์ ดันศรี และกฤษปסק จุลเกษม. (2561). *การเข้าถึงแหล่งเงินทุนของ SME : กรณีศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- เบญจรงค์ สวัสดิ์พาณิชย์. (2565). บทบาทของรัฐในการส่งเสริมความพร้อมของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) กลุ่มธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม พ.ศ. 2540 - 2563. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 5(1), 97-110.
- ปรีดี เกตุวรสุนทร. (2564). *การศึกษาปัจจัยอุปสรรคที่มีต่อผู้ประกอบการฐานนวัตกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่มีต่อการตัดสินใจของผู้ให้บริการทางการเงินธุรกิจและนักลงทุนของประเทศไทย*. Doctoral dissertation, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พรทิพย์ แสงช่วง และสิวพงศ์ ชีรอำพน. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้ในระบบของประชาชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 4(2), 59-69.

- พัชรี พระสงฆ์, เกลิมเกียรติ รุ่งเล็ก และอริญา จินาชาญ. (2565). การใช้ประโยชน์จากรายงานทางการเงินต่อความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลในเขต จังหวัดนครศรีธรรมราช. *Journal of Management Sciences, Songkhla Rajabhat University, 1*(1), 39-55.
- พุดพงษ์ สุขสว่าง. (2557). หลักการวิเคราะห์สมดุลการ โครงสร้าง. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวราชนครินทร์, 6*(2), 136-145
- เพ็ญธิดา พงษ์ธานี. (2554). เรื่องผลกระทบของการใช้ประโยชน์จากรายงานทางการเงินต่อความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและประสิทธิภาพของธุรกิจ SME ที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล. สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ฤทธิไกร บรรเทาทุกข์ และอริสา เสนานนท์. (2563). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อธุรกิจของ บริษัท ซีเรียล แฟคตอรี (ประเทศไทย) จำกัด. *Rangsit Graduate Research Conference: RGRC, 15*, 117-124.
- วิชิต ประภาษา และภาสกร ดอกจันทร์. (2565). ผลกระทบโควิด-19 ต่อธุรกิจโรงแรม. *Interdisciplinary Academic and Research Journal, 2*(5), 345-358.
- ศศินันท์ ศาสตรสาร และกอบชัย เมฆดี. (2564). การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและปัญหาการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์, 8*(3), 298-313.
- ศิริพร นพวัฒนพงศ์. (2550). ปัจจัยที่มีผลต่อการสนับสนุนสินเชื่อวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2565). รายงานสถานการณ์ SME. วันที่ค้นข้อมูล 13 สิงหาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://en.sme.go.th/th/download.php?modulekey=215&cid=0>
- สุกฤดา สุวรรณภักดี, สุดสันต์ สุทธิพิศาล, สุริย์พร เกียรติเฉลิมพร และณัฐนันท์ ธรรมนิกุล. (2564). ปัจจัยกำหนดความสำเร็จในการประกอบการของผู้ประกอบการวิสาหกิจเริ่มต้น. *Journal of Business Administration and Social Sciences Ramkhamhaeng University, 4*(1), 126-144.
- สุรศักดิ์ อำนาจประวิทย์. (2559). กลยุทธ์การเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร. *RMUTT Global Business and Economics Review, 11*(1), 186-199.
- อังสนา ประสี และจรรยาพร อธิรัตน์. (2557). ปัญหาการดำเนินงานและความต้องการการสนับสนุนของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิทยาการจัดการสมัยใหม่ คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 5*(1).

- อุมาวดี เศษช้างรงค์ และนารีรัตน์ ภักดีศิริวงษ์. (2561). ผลกระทบของคุณภาพรายงานทางการเงินที่มีต่อความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในภาคตะวันออกเชิงเหนือของประเทศไทย. *Journal of Humanities and Social Sciences Nakhon Phanom University*, 8(1), 1-9.
- Chowdhury. M. S., ALAM, Z., & Arif. I. (2016). Success factors of entrepreneurs of small and Medium sized enterprises: Evidence from bangladesh. *Business and economic research*, 3(2), 38-52.
- Hair Jr, J. F., Sarstedt, M., Hopkins, L., & Kuppelwieser, V. G. (2014), Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM): An emerging tool in business research. *European Business Review*, 26(2), 106-121.
- Kamitewoko, E. (2016). Determinants of entrepreneurship success: An examination of chinese-owned businesses in Congo brazzaville. *chinese studies*, 2(3), 113-120.
- Liang, T. W. (2007). *Sme development in Singapore of entrepreneurship infrastructure and Sme strategies*. Singapore: Singapore management university.
- Likert, R. (1967). "The Method of Constructing and Attitude Scale," in *Attitude Theory and Measurement*. New York: Wiley & Son.
- Nishigushi, N. (2010). *Smes in Japan a new growth driver?*. New York: economist intelligence unit.
- VanVoorhis, C. W., & Morgan, B. L. (2007). Understanding power and rules of thumb for determining sample sizes. *Tutorials in quantitative methods for psychology*, 3(2), 43-50.

รูปแบบการจัดการภารกิจสื่อสารของสำนักโฆษกรัฐบาล

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ประเทศไทย

Communication Mission Management Model of the Government

Spokesperson's Office Secretariat of the Prime Minister of Thailand

อารญา สุขหอม (Araya Sookhom)¹

ชัคตัตริย์ รัชะสวัสดิ์ (Chacattrai Rayasawath)²

¹ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Doctor of Philosophy Program in Public and Private Management

Nakhon Ratchasima Rajabhat University

²อาจารย์หลักสูตรปรัชญาคุษฎีบัณฑิต การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Doctor of Philosophy Program in Public and Private Management

Nakhon Ratchasima Rajabhat University

E-mail: arayasook24@gmail.com¹, ch_rayasawath@yahoo.com.th²

Received: 14 May 2024

Revised: 21 June 2024

Accepted: 21 June 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานและวิเคราะห์ภารกิจสื่อสารของสำนักงานโฆษกในต่างประเทศและในประเทศไทย และเพื่อศึกษารูปแบบการจัดการภารกิจสื่อสารของสำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ในบริบทที่เหมาะสมของประเทศไทย โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการศึกษานี้ ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้บริหารสำนักงานโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสาร และการบริหารจัดการงานสื่อสาร และผู้ปฏิบัติงานภายในสำนักงานโฆษกรัฐบาล 2) กลุ่มสื่อมวลชนของประเทศไทย การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือแนวคำถามในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณใช้เครื่องมือแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการจำแนกประเภทข้อมูล และการเปรียบเทียบข้อมูล ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานและวิเคราะห์ภารกิจการสื่อสารของสำนักงานโฆษกในต่างประเทศและในประเทศไทย พบว่า ภารกิจการสื่อสารของประเทศไทยมีความคล้ายคลึงกับทุกประเทศสามารถจำแนกภารกิจได้เป็นภารกิจด้านการบริหาร ด้านการข่าว ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการสนับสนุนประสานงาน และด้านการจัดทำกลยุทธ์ สำหรับรูปแบบการจัดการภารกิจการสื่อสารของสำนักโฆษกสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ในบริบทที่เหมาะสมของประเทศไทย ด้านผู้ส่งสาร (s) ประกอบด้วย ภาพลักษณ์ที่ประทับใจ (I) โครงสร้างที่มีสภาพคล่อง (s) ความคล่องตัว (A) การทำงานร่วมกัน (C) การประสานงาน (Co) มาตรฐานทางจริยธรรม (E) การแบ่งงานตามความถนัด (D) ระบบความเชี่ยวชาญ (S) ด้านสาร (M) ประกอบด้วย การรับรู้ (A) การสร้างความเข้าใจ (C) ด้านช่องทาง (C) ประกอบด้วย ช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อมวลชน Mass Media (M) การนำใช้เทคโนโลยีมาในงานสื่อสาร Tech-enabled and Tec-savvy (T) ด้านผู้รับสาร (R) ประกอบด้วย การเข้าถึง Reach (R)) ความตระหนักในความเป็นพลเมือง Citizen (C)

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการ, การสื่อสาร, สำนักโฆษกรัฐบาล

Abstract

The purpose of this research is to study the operating conditions and analyze the communication missions of the Spokesperson's Office abroad and in Thailand. To study the communication mission management model of the Spokesperson's Office. Secretariat of the Prime Minister in the appropriate context of Thailand Using a mixed research method both qualitative research and quantitative research The population in this study consists of 2 groups: 1) key informants, namely the executives of the Spokesperson's Office Secretariat of the Prime Minister academic group Communication specialist Communication management and the working group within the Government Spokesperson's Office 2) Thailand's media group Qualitative data collection Use the in-depth interview question tool. For collecting quantitative data, questionnaires were used. Qualitative data analysis used data analysis methods using data classification methods. and data comparison Quantitative data analysis section Descriptive statistics were used, including frequency distribution, percentage, mean, and standard deviation. in data analysis

The results of the study found that Conditions of operation and analysis of the communication missions of the Spokesperson's Office abroad and in Thailand found that the communication missions of Thailand It is similar to every country. The mission can be classified as Administrative missions, news, public relations Support and coordination, and strategy preparation For the communication mission management model of the Spokesperson's Office Secretariat of the Prime Minister in the appropriate context of Thailand The messenger aspect (s) includes an impressive image (I), a liquid structure (s), agility (A),

collaboration (C), coordination (Co), ethical standards (E), division of labor according to Aptitude (D) Expertise system (S) Message aspect (M) consisting of awareness (A) Understanding (C) Channel aspect (C) consisting of mass media communication channels (M) Use of technology Comes in communication work, Tech-enabled and Tec-savvy (T). The receiver side (R) consists of access to Reach (R), awareness of citizenship, and Citizen (C).

Keywords: Management Model, Communication, The Government Spokesperson

บทนำ

ปัจจุบันสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ส่งผลให้รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ ต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารกับประชาชนในประเทศของตน ในห้วงเวลาของการทำงานของรัฐบาลแต่ละยุคแต่ละสมัยนั้น การนำเสนอผลงานการบริหารนโยบายต่าง ๆ ที่รัฐบาลจัดทำขึ้นจึงเป็นเรื่องสำคัญ โดยจะต้องมีการสื่อสารในวงกว้างให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลให้มากที่สุด เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจอันดีให้แก่ประชาชน อันจะทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจและให้ความสนับสนุนต่อการพัฒนาประเทศ (พัชร ศรีสวัสดิ์เพ็ญ, 2551) การสื่อสารจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในทุกบริบทของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานราชการและรัฐบาล ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นกระบอกเสียงในการสื่อสารเรื่องราว ข้อมูลต่าง ๆ ออกสู่สาธารณะ องค์ประกอบสำคัญขององค์กรสื่อสารจากแนวคิดทฤษฎีการสื่อสารของ David Berlo's SMCR Model จากหนังสือ Mass communication: A book of readings (Schramm, 1969) พบว่า การเป็นองค์กรการสื่อสารที่ดีต้องประกอบด้วย ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Messages) ช่องทางการสื่อสาร (Channel) และ ผู้รับสาร (Receiver)

จากการศึกษาบทบาทขององค์กรสื่อสารของรัฐบาลในประเทศต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับหน่วยงานโฆษก ซึ่งถือเป็นตัวแทนของรัฐบาล โดยมีการศึกษาองค์กรสื่อสารของประเทศต่าง ๆ จำนวน 11 ประเทศ โดยสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ ประเทศกลุ่มที่ 1 ประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ เยอรมนี สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส และแอฟริกาใต้ พบว่า โฆษกรัฐบาล เป็นตำแหน่งเทียบเท่ารัฐมนตรี มีการจัดตั้งหน่วยงานกลางขึ้นมาเพื่อดูแลงานสื่อสารโดยตรง เน้นการทำงานเชิงกลยุทธ์ กลุ่มที่ 2 ประเทศที่มีการปกครองระบอบกึ่งประชาธิปไตย ได้แก่ โปแลนด์ แมกซิโก และไทย พบว่าหน่วยงานสื่อสารของประเทศจะทำงานในลักษณะเชิงกลยุทธ์ เน้นการเผยแพร่ข่าวสารด้านนโยบาย กิจกรรม และยุทธศาสตร์ของรัฐบาลและกระทรวงต่าง ๆ และประเทศกลุ่มที่ 3 ประเทศที่มีการปกครองเผด็จการ ได้แก่ จีน พบว่า หน่วยงานสื่อสารในประเทศมีการปรับตัวโดยเปิดรับสื่อใหม่ มีการจัดการการกำกับดูแล (Sanders & Canel, 2013) สำหรับสำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ของประเทศไทย มีวิสัยทัศน์ “เป็นศูนย์กลางขับเคลื่อนนโยบายด้านการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ของรัฐบาล” มีภารกิจในการแจ้งข่าวสาร

ให้ข้อมูลเกี่ยวกับรัฐบาล การประชุม วาระงานประจำทำเนียบ และแจ้งข่าวสารที่สำคัญอื่น ๆ จากทำเนียบ รัฐบาล

จากความเป็นมาของปัญหาตามที่ได้นำเสนอมา จะเห็นได้ว่าภารกิจด้านการสื่อสารของสำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเพราะจะเป็นการสร้างความรับรู้และความเข้าใจอันดีของประชาชนที่มีต่อรัฐบาล ความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการศึกษารูปแบบการจัดการภารกิจการสื่อสาร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการภารกิจการสื่อสารของสำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ของประเทศไทย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานและวิเคราะห์ภารกิจการสื่อสารของสำนักงานโฆษกในต่างประเทศและในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการภารกิจการสื่อสารของสำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ในบริบทที่เหมาะสมของประเทศไทย

แนวคิดและทฤษฎี

1. แนวคิดทฤษฎีการจัดการ

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

ประเภทของรูปแบบออกเป็นประเภทต่าง ๆ เช่น Smith and others (1980) ได้แบ่งประเภทของรูปแบบเป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย (1) รูปแบบเชิงกายภาพ จำแนกเป็น รูปแบบรูปปั้น เช่น เครื่องพ่นจำลองและรูปแบบเชิงอุปมา (2) รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ จำแนกเป็นรูปแบบข้อความซึ่งเป็นการใช้ข้อความในการอธิบายย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน เป็นต้น และรูปแบบทางคณิตศาสตร์ สำหรับขั้นตอนการพัฒนา รูปแบบ ประกอบด้วย (1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ (2) หาคำดัชนีความต้องการจำเป็นในการพัฒนา (3) ร่างรูปแบบ ตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของรูปแบบ

1.2 แนวคิดทฤษฎีการจัดการองค์การสมัยใหม่

Weber (1966, p. 221) กล่าวว่า “องค์กรหรือหน่วยสังคมหรือหน่วยงานซึ่งมีกลุ่มบุคคลหนึ่งร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง” ทฤษฎีการบริหารมีการเปลี่ยนแปลงมาตลอดเวลาจากเดิมที่สนใจว่าองค์กรจะต้องมีแบบแผนที่แน่นอน มีวิธีการบริหารที่ชัดเจน โดยไม่สนใจคนในองค์กร แต่ในยุคมนุษยนิยมมองว่าต้องให้ความสำคัญกับคน แต่ทั้ง 2 ยุคก็ยังสนใจปัจจัยภายในจนมาถึงยุคสมัยใหม่ที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กร ส่วนยุคหลังทันสมัยซึ่งเป็นยุคข้อมูล ข่าวสาร องค์กรจะต้องสนใจข้อมูลข่าวสาร ดังนั้น เราจะพบว่าในปัจจุบันองค์กรแต่ละองค์กรก็อาจจะมี หลักการบริหาร รวมทั้งการจัดองค์การแตกต่างกัน ตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3 การปรับรูปแบบ FASTER Government

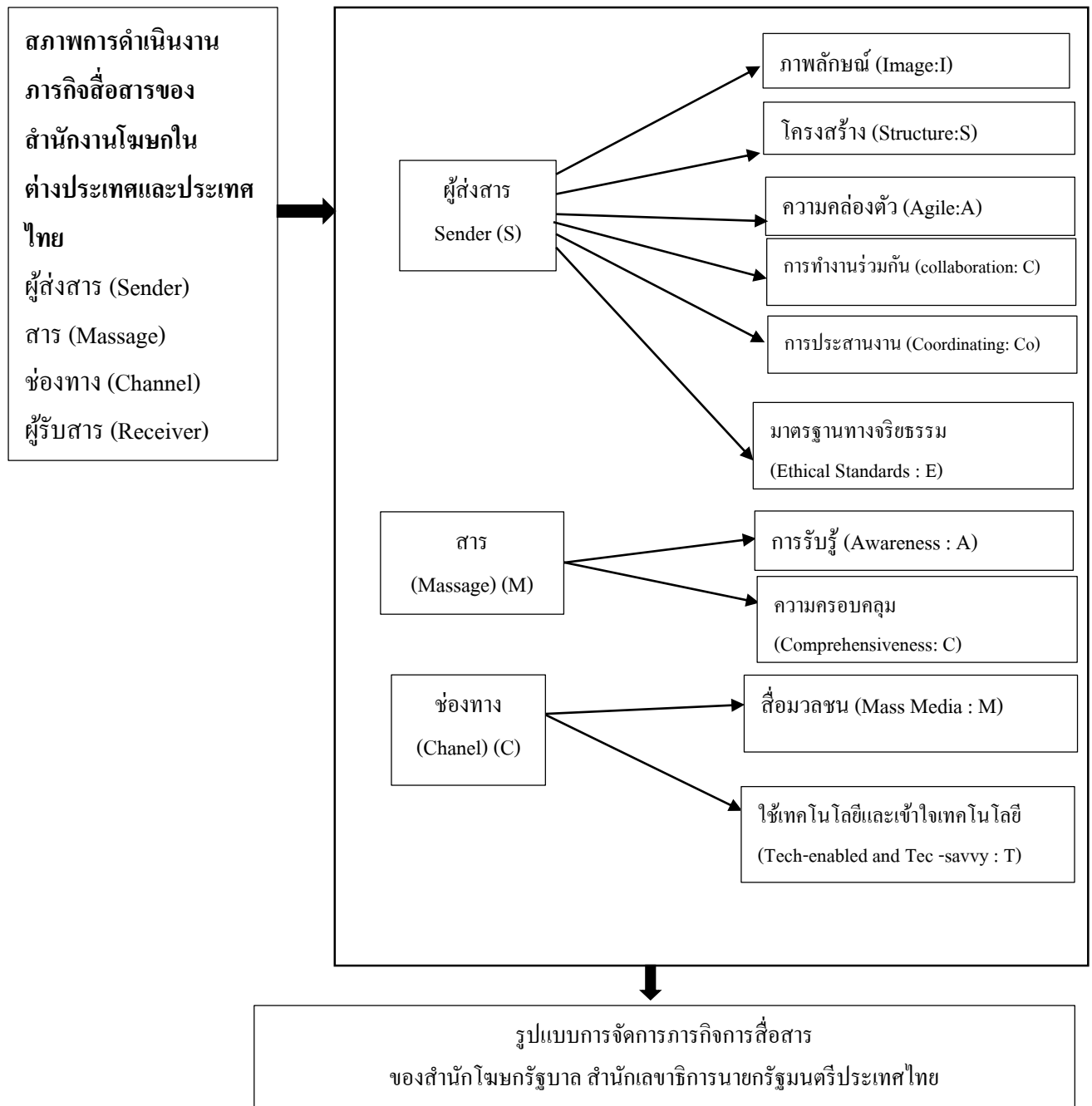
ศาสตราจารย์ Rosabeth Moss Kantor แห่ง Harvard Business School ได้พูดถึงองค์กรที่มีขีดความสามารถ ในการแข่งขัน สามารถเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงได้ดีไว้ในหนังสือ “When Giants Learn to Dance” ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1984 ว่าองค์กรแบบนี้จะต้องมีคุณลักษณะ 4 ประการ เรียกว่า 4Fs ดังต่อไปนี้ Fast รวดเร็ว Flexible มีการค้นหาแนวทางพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง Focused มีการลงทุนในทักษะและสมรรถนะหลักและแสวงหาโอกาสใหม่ ๆ Friendly มีความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้าและคู่ค้า นอกจากนี้ยังเพิ่มได้ให้ความสำคัญกับ “การใช้กลยุทธ์ด้านคน” โดยเพิ่ม F ตัวที่ห้า คือ Fun โดยระบุว่า “ความสนุก” เป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมให้พนักงานสร้างคุณค่า นอกจากให้กับองค์กร นอกจากนี้ 4Fs ยังนำไปสู่แนวคิดการปรับตัวขององค์กรภาครัฐ โดยใช้แนวคิด FAST ในการบริหารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและพัฒนาสู่ FASTER Government

2. แนวคิดทฤษฎีการสื่อสาร

แนวคิดทฤษฎีการสื่อสาร SMCR ของเดวิท เค เบอร์โล จากหนังสือ Mass Communication a book of reading ได้พิมพ์ตำราชื่อ The Process of Communication ในทศวรรษที่ 1960 โดยอธิบายถึงคุณลักษณะและปัจจัยในกระบวนการสื่อสาร ซึ่งแบบจำลองการสื่อสารของ เดวิท เค เบอร์โล ได้แสดงถึงองค์ประกอบ การสื่อสารคือ 1) ผู้ส่งสาร (Sender) ผู้ส่งสาร หมายถึง บุคคลที่ส่งหรือถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร 2) สาร (Message) สาร ได้แก่ ผลผลิต (Output) 3) ช่องสาร (Channel) ได้แก่ ช่องทางหรือตัวกลางที่ใช้ในการส่งหรือถ่ายทอดสาร และ 4) ผู้รับสาร (Receiver) ได้แก่ บุคคลที่เป็นผู้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้ส่งสาร

กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดทฤษฎีการสื่อสาร SMCR ของเดวิท เค เบอร์โล จากหนังสือ Mass Communication a book of reading ได้พิมพ์ตำราชื่อ The Process of Communication ในทศวรรษที่ 1960 โดยอธิบายถึงคุณลักษณะและปัจจัยในกระบวนการสื่อสาร ซึ่งแบบจำลองการสื่อสารของ เดวิท เค เบอร์โล ได้แสดงถึงองค์ประกอบ การสื่อสารคือ 1) ผู้ส่งสาร (Sender) ผู้ส่งสาร หมายถึง บุคคลที่ส่งหรือถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร 2) สาร (Message) สาร ได้แก่ ผลผลิต (Output) 3) ช่องสาร (Channel) ได้แก่ ช่องทางหรือตัวกลางที่ใช้ในการส่งหรือถ่ายทอดสาร และ 4) ผู้รับสาร (Receiver) ได้แก่ บุคคลที่เป็นผู้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้ส่งสารและจากการวิเคราะห์ตัวแปรการจัดการภารกิจสื่อสารของสำนักงานโฆษกใน 3 กลุ่มประเทศ (ตาราง 2.9) โดยมีรายละเอียดของตัวแปรดังต่อไปนี้ (Sanders & Canel, 2013) ผู้ส่งสาร (Sender) ประกอบด้วย Image , Structure, Agile, collaboration, Coordinate, Ethical Standards สาร (Message) ประกอบด้วย Awareness, Comprehensiveness ช่องสาร (Channel) ประกอบด้วย Mass Media, Tech-enabled and Tec-savvy และผู้รับสาร (Receiver) ประกอบด้วย Reach, Citizen

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method research) ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research)

1. ประชากร กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้บริหารสำนักงานโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสาร และด้านการบริหารจัดการงานสื่อสาร และผู้ปฏิบัติงานภายในสำนักงานโฆษกรัฐบาล 2) กลุ่มสื่อมวลชนของประเทศไทย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นแนวคำถามในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้ 1) ทบทวนวรรณกรรมทั้งในส่วนที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) กำหนดประเด็นสำคัญจากการทบทวนวรรณกรรม จากนั้นนำมาจัดทำเป็นร่างแนวคำถามและร่างแบบสอบถามสำหรับนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3) นำร่างแนวคำถามและร่างแบบสอบถามที่ได้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และให้ข้อเสนอแนะในการปรับแก้ไข 4) นำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับร่างแนวคำถามและแบบสอบถามให้มีความตรงเชิงเนื้อหา และมีความครบถ้วนสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ จากนั้นในส่วนของการแบบสอบถามนำไปโดยค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับประเด็นหลักของเนื้อหา ปรากฏว่าข้อคำถามทุกข้อผ่านเกณฑ์มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 1.00 5) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาแล้ว ไปทดลองเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียในส่วนของผู้สื่อข่าวที่รับข้อมูลข่าวสารจากโฆษกกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และนำมาคำนวณหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค ได้ค่า Alpha .946 โดยข้อคำถามรายข้อ ไม่มีค่า Alpha if Item Deleted สูงกว่าค่า Alpha รวม และ 7) นำแนวคำถามและแบบสอบถามที่ปรับแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและประชากร

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการจำแนกประเภทข้อมูล (Typological analysis) และการเปรียบเทียบข้อมูล (Comparative analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

1. สภาพการดำเนินงาน และภารกิจการสื่อสารของสำนักงานโฆษกในต่างประเทศและในประเทศไทย

1.1 สภาพการดำเนินงานของสำนักงานโฆษกในต่างประเทศ และในประเทศไทย

ด้านผู้ส่งสาร (Sender) พบว่า สภาพการดำเนินงานด้านผู้ส่งสารของสำนักงานโฆษกในประเทศไทย มีความคล้ายคลึงกับในทุกประเทศที่ทำการศึกษา แต่มีประเด็นที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) ประเทศไทยยังไม่มีการจัดตั้งหน่วยงานภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการสื่อสารเข้าร่วมดำเนินงานกับสำนักโฆษก

2) ขาดฝ่ายงานหรือผู้ประสานงานระหว่างสื่อส่วนกลางและสื่อระดับท้องถิ่น ในการนำเสนอข่าวสารของรัฐบาลให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นได้ทราบโดยตรง

ทั้งนี้ ในประเทศอื่น ๆ ที่ทำการศึกษามีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาดูแลด้านการสื่อสาร และบางประเทศมีการตั้งหน่วยงานเสริมโดยใช้บุคคลหรือองค์กรภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญเข้ามาดำเนินการในเรื่องนี้ สภาพการดำเนินงานที่ปรากฏเป็นการนำเสนอผลการดำเนินงาน และนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล มีการวิเคราะห์ข่าว และประสานงานกับสื่อมวลชนทั้งในและต่างประเทศ การดำเนินงานทั้งหมดอยู่ภายใต้การดูแลของนายกรัฐมนตรี หรือประธานาธิบดี มีการแบ่งฝ่ายงานที่ชัดเจนตามบทบาทและภารกิจ ผู้บริหารสูงสุดของสำนักงานโฆษกจะถูกแต่งตั้งโดย นายกรัฐมนตรี หรือประธานาธิบดี

ด้านสาร (Message) พบว่า สภาพการดำเนินงานด้านสารของสำนักงานโฆษกในประเทศไทย มีความคล้ายคลึงกับในทุกประเทศที่ทำการศึกษา แต่มีประเด็นที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) ประเทศไทยยังขาดการสร้างสารเพื่อสื่อสารในระดับท้องถิ่นโดยตรง

ทั้งนี้ ในทุกประเทศที่ทำการศึกษามีการจัดทำสารเพื่อนำเสนอ นโยบาย กิจกรรม และยุทธศาสตร์ของรัฐบาลและกระทรวงต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ให้ประชาชน และต่างประเทศได้รับทราบ บางประเทศมีการจัดทำสารเพื่อแจกจ่ายให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งในบางครั้งผู้นำสูงสุดของประเทศจะลงไปพบและแจกจ่ายเอกสารให้แก่ประชาชนด้วยตนเอง

ด้านช่องทาง (Channel) พบว่า สภาพการดำเนินงานด้านช่องทางของสำนักงานโฆษกในประเทศไทย มีความคล้ายคลึงกับในทุกประเทศที่ทำการศึกษา และไม่มีประเด็นที่มีความแตกต่างกัน

ทั้งนี้ ในทุกประเทศที่ทำการศึกษามีจัดการช่องทางการสื่อสารที่มีความหลากหลายเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้รับสาร ได้ครอบคลุมและทั่วถึง อาทิ ช่องทางการสื่อสารแบบ Mass Media, ช่องทางสื่อออนไลน์, ช่องทางสื่อท้องถิ่น และมีการสร้างแพลตฟอร์มใหม่ในการนำเสนอข่าวสาร

ด้านผู้รับสาร (Receiver) พบว่า สภาพการดำเนินงานด้านผู้รับสารของสำนักงานโฆษกในประเทศไทย มีความคล้ายคลึงกับในทุกประเทศที่ทำการศึกษา และไม่มีประเด็นที่มีความแตกต่างกัน

ทั้งนี้ ในทุกประเทศที่ทำการศึกษามีจัดการด้านผู้รับสาร ด้วยการทำให้ข่าวสารเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม และประชาชนสามารถเลือกรับรู้ข่าวสารเฉพาะที่ตนเองสนใจ โดยมีการออกกฎหมายคุ้มครองเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชน และประชาชน รวมถึงการสร้างความเป็นกลุ่มพลเมือง (Citizen) ของประชาชนในด้านการคิดเห็น การสนับสนุน และยอมรับรัฐบาลในการทำงานบริหารประเทศ

1.2 การกิจการสื่อสารของสำนักงานโฆษกในต่างประเทศและในประเทศไทย

การกิจการสื่อสารของสำนักงานโฆษกทั้งไทยและในต่างประเทศที่ทำการศึกษามีความคล้ายคลึงกัน โดยจำแนกภารกิจได้ดังนี้

- 1) ภารกิจด้านการบริหาร
- 2) ภารกิจด้านการข่าว
- 3) ภารกิจด้านการประชาสัมพันธ์

4) การกิจด้านการสนับสนุนประสานงาน

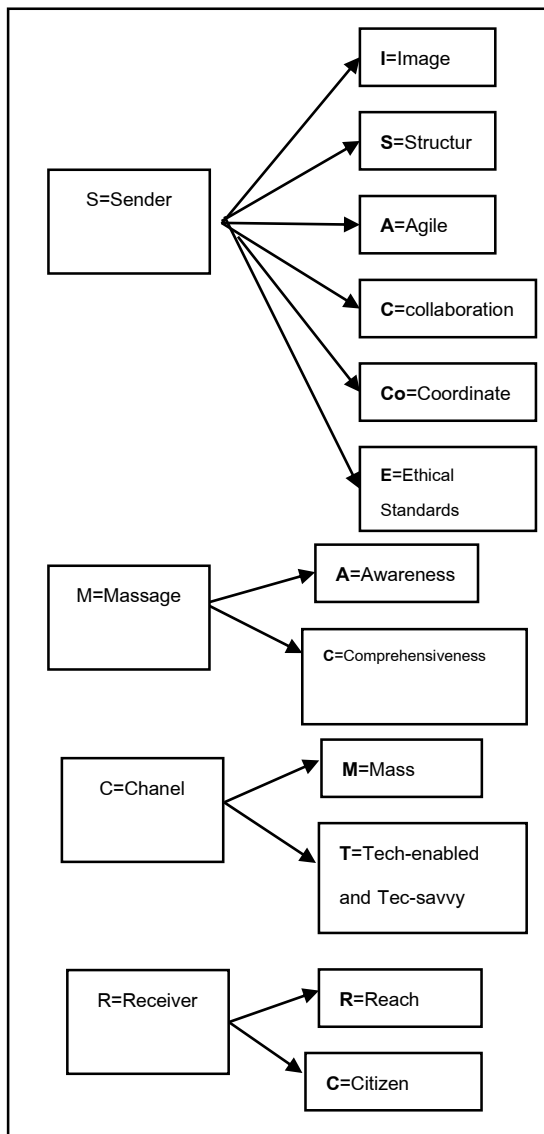
5) การกิจด้านการจัดทำกลยุทธ์

การกิจในทุกการกิจจะถูกจัดให้อยู่ในฝ่ายงานที่เหมาะสม และมีภารกิจหน้าที่ชัดเจนในการดำเนินงาน โดยจำนวนฝ่ายงานที่ตั้งขึ้นในแต่ละประเทศ มีความแตกต่างกัน แต่การกิจมีความคล้ายคลึงกัน กลุ่มประเทศที่ปกครองระบอบประชาธิปไตย จะมีอิสระในการดำเนินการการกิจด้านการสื่อสารได้อย่างคล่องตัว และมีฝ่ายงานในการดำเนินการที่สะดวก ประกอบด้วย สวีเดน เยอรมนี สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส สเปน แอฟริกาใต้ และประเทศไทย ส่วนประเทศปกครองระบอบกึ่งประชาธิปไตย มีความเป็นอิสระในการดำเนินการกิจ แต่มีบทบาทเพิ่มในการประชาสัมพันธ์ผลงานให้แก่คณะรัฐมนตรีทุกคน ประกอบด้วย โปแลนด์ สาธารณรัฐเม็กซิโก ส่วนประเทศที่ปกครองระบอบเผด็จการ จะมีระบบรวมศูนย์อำนาจหน่วยงานในทุกระดับของรัฐบาล มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบในการสื่อสารให้รัฐบาล โดยมีการกำกับดูแลจากรัฐบาลอย่างเคร่งครัด คือ ประเทศจีน

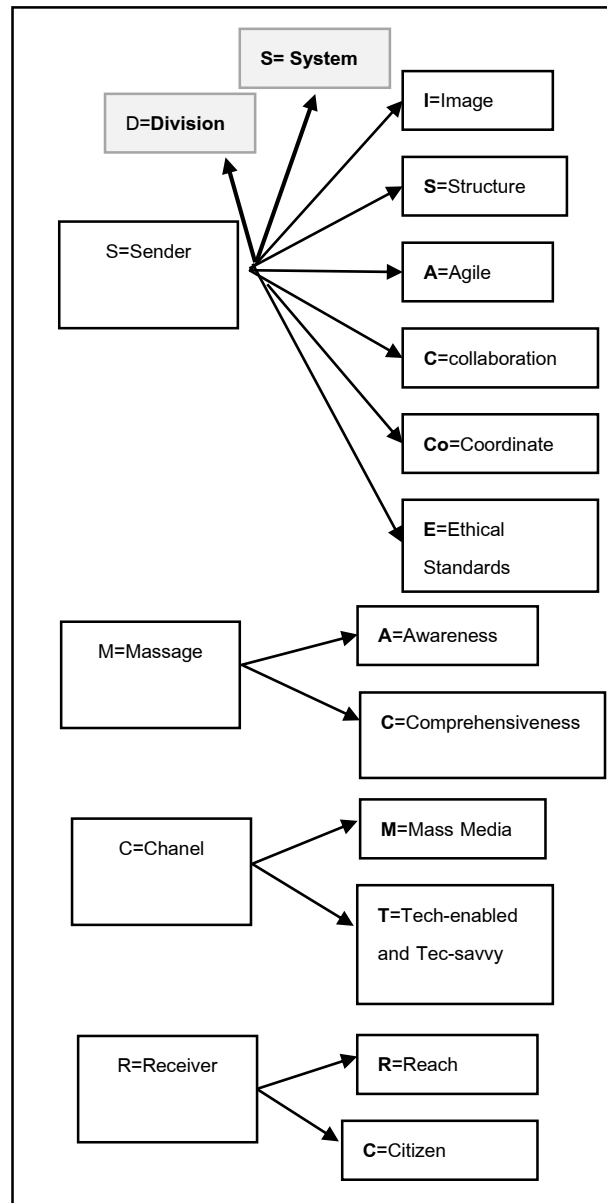
สำหรับสำนักโฆษกของประเทศไทย ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการภาพลักษณ์ เน้นให้มีการเผยแพร่ข้อมูลเชิงบวกของนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐบาล และพยายามปรับบทบาทในการดำเนินงานให้รวดเร็ว นำเสนอข้อมูลที่ถูกต้อง ทันสมัย รวมทั้งยังมีการนำผู้ที่มีความรู้ความสามารถและชื่อเสียง เข้ามาช่วยในการบริหาร ทำให้ภาพลักษณ์ของสำนักโฆษกมีความน่าเชื่อถือ ด้านโครงสร้าง สำนักงานโฆษกอยู่ภายใต้สำนักนายกรัฐมนตรี ดูแลการสื่อสารของนายกและรัฐมนตรีประจำสำนักฯ หน่วยงานในส่วนงานสื่อสารแบ่งเป็น ฝ่ายบริหารทั่วไป ฝ่ายวิเคราะห์ข่าว และฝ่ายประชาสัมพันธ์ โดยสามารถดำเนินการได้เบ็ดเสร็จภายในหน่วยงาน จึงทำให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้การที่มีความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานภายนอก และการทำงานร่วมกันกับฝ่ายประชาสัมพันธ์ของกระทรวงต่าง ๆ และสื่อมวลชนทุกแขนง จึงทำให้การเผยแพร่ข่าวสารถึงประชาชนทำได้สะดวกและรวดเร็ว

ทั้งนี้ ในด้านผู้ส่งสาร การศึกษาในประเทศไทยมีตัวแปรที่ค้นพบเพิ่มเติมจากตัวแปรที่ได้จากการศึกษาในสำนักโฆษกของต่างประเทศ คือ D = Division of work เนื่องจากตามโครงสร้างสำนักโฆษกของประเทศไทยขึ้นตรงกับสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐ ดังนั้น การดำเนินงานยังคงเป็นรูปแบบราชการ มีการแบ่งฝ่ายงานตามการกิจ ประกอบด้วย ฝ่ายบริหารทั่วไป ฝ่ายวิเคราะห์ข่าว และฝ่ายประชาสัมพันธ์ ซึ่งแต่ละฝ่ายจะทำหน้าที่สอดคล้องประสานกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ในเรื่องการสร้าง ความเข้าใจให้แก่ประชาชนทั้งชาวไทยและต่างชาติเกี่ยวกับการทำงาน of รัฐบาล การประชาสัมพันธ์ และรณรงค์โครงการเร่งด่วนของรัฐบาล การรณรงค์เพื่อปลูกจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อผล ประโยชน์สูงสุดของประเทศ และ S= System เป็นการปรับปรุงระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพ แสวงหาผู้เชี่ยวชาญเข้ามาดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาสำนักโฆษก และปรับระบบการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้เป็นแบบเรียลไทม์ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้สะดวก รวดเร็ว ดังนี้

ต่างประเทศ

ประเทศไทย

ภาพที่ 1 การจัดการภารกิจสื่อสารของสำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีในบริบทที่เหมาะสมของประเทศไทย

2. รูปแบบการจัดการภารกิจสื่อสารของสำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ในบริบทที่เหมาะสมของประเทศไทย

รูปแบบการจัดการภารกิจสื่อสารของสำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ในบริบทที่เหมาะสมของประเทศไทย สามารถนำภารกิจมาเชื่อมโยงกับฝ่ายงานในสำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ของประเทศไทย เพื่อให้เห็นรูปแบบการจัดการภารกิจได้ดังนี้

1) ด้านผู้ส่งสาร เป็นภารกิจที่เกี่ยวข้องกับ ผู้อำนวยการ, ผู้เชี่ยวชาญด้านการประชาสัมพันธ์, ฝ่ายบริหารทั่วไป, กลุ่มประชาสัมพันธ์และเผยแพร่, กลุ่มวิเทศสัมพันธ์, กลุ่มวิเคราะห์ข่าวและฐานข้อมูล, กลุ่มสื่อมวลชนสัมพันธ์, กลุ่มผลิตสื่อและเทคโนโลยี และกลุ่มสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ สรุปได้ดังนี้

(1) รูปแบบการจัดการภารกิจการสื่อสาร ภาพลักษณ์ (Image) มีความสอดคล้องกับ โครงสร้างองค์กร ได้แก่ ผู้อำนวยการ กลุ่มงานประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ กลุ่มวิเทศสัมพันธ์ และกลุ่ม สื่อสารเชิงยุทธศาสตร์

(2) รูปแบบการจัดการภารกิจการสื่อสาร โครงสร้างที่มีสภาพคล่อง (s) มีความสอดคล้อง กับโครงสร้างองค์กร ได้แก่ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป กลุ่มวิเทศสัมพันธ์ กลุ่มวิเคราะห์ข่าวและฐานข้อมูล กลุ่มสื่อมวลชนสัมพันธ์ กลุ่มผลิตสื่อและเทคโนโลยี และกลุ่มสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์

(3) รูปแบบการจัดการภารกิจการสื่อสาร ภารกิจความคล่องตัว (A) มีความสอดคล้องกับ โครงสร้างองค์กร ได้แก่ ผู้อำนวยการ

(4) รูปแบบการจัดการภารกิจการสื่อสาร การทำงานร่วมกัน (C) มีความสอดคล้องกับ โครงสร้างองค์กร ได้แก่ กลุ่มงานประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ และกลุ่มสื่อมวลชนสัมพันธ์

(5) รูปแบบการจัดการภารกิจการสื่อสาร การประสานงาน (Co) มีความสอดคล้องกับ โครงสร้างองค์กร ได้แก่ กลุ่มงานประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ และกลุ่มสื่อมวลชนสัมพันธ์

(6) รูปแบบการจัดการภารกิจการสื่อสารมาตรฐานทางจริยธรรม (E) มีความสอดคล้องกับ โครงสร้างองค์กร ได้แก่ กลุ่มงานประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ กลุ่มวิเคราะห์ข่าวและฐานข้อมูล และ กลุ่มสื่อมวลชนสัมพันธ์

(7) รูปแบบการจัดการภารกิจการสื่อสารการแบ่งงานตามความถนัด (D) มีความสอดคล้อง กับโครงสร้างองค์กร ได้แก่ ผู้อำนวยการ ผู้เชี่ยวชาญด้านการประชาสัมพันธ์ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป กลุ่ม ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ กลุ่มวิเทศสัมพันธ์ กลุ่มวิเคราะห์ข่าวและฐานข้อมูล กลุ่มสื่อมวลชนสัมพันธ์ กลุ่มผลิตสื่อและเทคโนโลยี และกลุ่มสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์

(8) รูปแบบการจัดการภารกิจการสื่อสารระบบความเชี่ยวชาญ (S) มีความสอดคล้องกับ โครงสร้างองค์กร ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการประชาสัมพันธ์ และกลุ่มสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์

2) ด้านสาร เป็นภารกิจที่เกี่ยวข้องกับ กลุ่มประชาสัมพันธ์ เผยแพร่กลุ่มวิเทศสัมพันธ์ กลุ่มวิเคราะห์ข่าวและฐานข้อมูล กลุ่มสื่อมวลชนสัมพันธ์ กลุ่มผลิตสื่อและเทคโนโลยี และกลุ่มสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์สรุปได้ดังนี้

(1) รูปแบบการจัดการภารกิจการสื่อสารการรับรู้ (A) ความสอดคล้องกับโครงสร้างองค์กร ได้แก่ กลุ่มประชาสัมพันธ์ เผยแพร่กลุ่มวิเทศสัมพันธ์ กลุ่มวิเคราะห์ข่าวและฐานข้อมูล กลุ่มสื่อมวลชน สัมพันธ์ กลุ่มผลิตสื่อและเทคโนโลยี และกลุ่มสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์

(2) รูปแบบการจัดการภารกิจการสื่อสารการสร้างความเข้าใจ (C) ความสอดคล้องกับโครงสร้างองค์กร ได้แก่ กลุ่มประชาสัมพันธ์ กลุ่มสื่อมวลชนสัมพันธ์ กลุ่มผลิตสื่อและเทคโนโลยี และกลุ่มสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์

3) ด้านช่องทาง เป็นภารกิจที่เกี่ยวข้องกับ กลุ่มสื่อมวลชนสัมพันธ์ กลุ่มวิเคราะห์ข่าวและฐานข้อมูล และกลุ่มผลิตสื่อและเทคโนโลยี สรุปได้ดังนี้

(1) รูปแบบการจัดการภารกิจการสื่อสารผ่านสื่อมวลชน (M) มีความสอดคล้องกับโครงสร้างองค์กร ได้แก่ กลุ่มสื่อมวลชนสัมพันธ์ กลุ่มวิเคราะห์ข่าวและฐานข้อมูล และกลุ่มผลิตสื่อและเทคโนโลยี

(2) รูปแบบการจัดการภารกิจการสื่อสารการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสื่อสาร (T) มีความสอดคล้องกับโครงสร้างองค์กร ได้แก่ กลุ่มสื่อมวลชนสัมพันธ์ กลุ่มวิเคราะห์ข่าวและฐานข้อมูล และกลุ่มผลิตสื่อและเทคโนโลยี

4) ด้านผู้รับสาร เป็นภารกิจที่เกี่ยวข้องกับ กลุ่มวิเคราะห์ข่าวและฐานข้อมูล กลุ่มผลิตสื่อและเทคโนโลยี และกลุ่มสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ สรุปได้ดังนี้

(1) รูปแบบการจัดการภารกิจการเข้าถึง (R) มีความสอดคล้องกับโครงสร้างองค์กร ได้แก่ กลุ่มวิเคราะห์ข่าวและฐานข้อมูล กลุ่มผลิตสื่อและเทคโนโลยี และกลุ่มสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์

(2) รูปแบบการจัดการภารกิจความตระหนักในความเป็นพลเมือง (C) มีความสอดคล้องกับโครงสร้างองค์กร ได้แก่ กลุ่มวิเคราะห์ข่าวและฐานข้อมูล กลุ่มผลิตสื่อและเทคโนโลยี และกลุ่มสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์

อภิปรายผล

1. สภาพการดำเนินงานภารกิจการสื่อสารของสำนักงานโฆษกในต่างประเทศและในประเทศไทย ด้านผู้ส่งสาร ที่ผลการศึกษาพบว่า ทุกประเทศได้ให้ความสำคัญกับการสื่อสารของรัฐบาล โดยได้มีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาดูแลรับผิดชอบสอดคล้องกับการศึกษาของศิริเพ็ญ วิจิรัชญา (2560) เรื่อง รูปแบบการสื่อสารที่มีผลต่อประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร สอดคล้องกับการศึกษาของภัทริรา ชีรสวัสดิ์ (2562) เรื่อง รูปแบบการจัดการสื่อสารเพื่อสร้างความยั่งยืนของกิจการเพื่อสังคมไทย นอกจากนี้ผลการศึกษาดังกล่าวยังแตกต่างจากการศึกษาของรัชนก เชื้อแพทย์ (2563) เรื่อง รูปแบบการสื่อสารภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่พบว่าการสื่อสารภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ เป็นการสื่อสารที่ใช้ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับการกำหนดโครงสร้างของหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบด้านการสื่อสารหรือตัวผู้ส่งสารมากนัก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากสำนักงานโฆษกทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เป็นหน่วยงานภาครัฐ จึงมีการกำหนดโครงสร้างองค์กรและภารกิจหน้าที่ขององค์กรที่เป็นผู้ส่งสารไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้การดำเนินภารกิจด้านการสื่อสาร อาทิ การนำเสนอผลงานและนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล เป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับการดำเนินภารกิจด้านการสื่อสารของบริษัท

A ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และการดำเนินการกิจการด้านการสื่อสารของกิจการเพื่อสังคมไทย ที่จะต้องนำเสนอผลงานและภาพลักษณ์ที่ดีของบริษัท/ กิจการเพื่อสังคมไทย แต่กรณีของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการสื่อสารภายในองค์กร ทำให้ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมืองค์กรที่ชัดเจนเพื่อดำเนินการกิจดังกล่าวนี้ เพียงแต่การสื่อสารในแต่ละครั้งหรือในแต่ละเรื่องจะต้องมีการกำหนดตัวบุคคลหรือส่วนงานที่เป็นเจ้าภาพในการสื่อสารภายในองค์กรให้ชัดเจน

2. สภาพการดำเนินงานการกิจการสื่อสารของสำนักงานโฆยกในต่างประเทศและในประเทศไทย ด้านสาร ที่ผลการศึกษาพบว่า ทุกประเทศมีการจัดทำสาร เพื่อนำเสนอนโยบาย กิจกรรม และยุทธศาสตร์ของรัฐบาลและกระทรวงต่าง ๆ โดยมีการเผยแพร่จากส่วนกลางผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของภัทธรา ชีรสวัสดิ์ (2562) เรื่อง รูปแบบการจัดการสื่อสารเพื่อสร้างความยั่งยืนของกิจการเพื่อสังคมไทยสอดคล้องกับการศึกษาของณฐอร กิริติลาภิน (2560) เรื่อง รูปแบบและปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสื่อสารในองค์กร กรณีศึกษาโรงพยาบาลบ้านแพ้ว (องค์การมหาชน) สอดคล้องกับการศึกษาของจิตรปิติ จูติมนตรี (2558) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการทางสื่อสารใน 3 โครงการหลักของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากกลุ่มเป้าหมายในการสื่อสารของทั้งสำนักงานโฆยกทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ กิจการเพื่อสังคมไทย โรงพยาบาลบ้านแพ้ว (องค์การมหาชน) และสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ เป็นกลุ่มที่ใกล้เคียงกัน คือ กลุ่มประชาชน/ กลุ่มผู้รับบริการ ดังนั้น การทำให้ตัวสารมีความถูกต้องน่าเชื่อถือ มีความน่าสนใจ และสามารถสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายประชาชน/ กลุ่มผู้รับบริการได้อย่างทั่วถึง

3. สภาพการดำเนินงานการกิจการสื่อสารของสำนักงานโฆยกในต่างประเทศและในประเทศไทย ด้านช่องทาง ที่ผลการศึกษาพบว่า สำนักโฆยก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีมีสภาพการดำเนินงานด้านช่องทางได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับการศึกษาของภัทธรา ชีรสวัสดิ์ (2562) ที่ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการสื่อสารเพื่อสร้างความยั่งยืนของกิจการเพื่อสังคมไทย สอดคล้องกับการศึกษาของณฐอร กิริติลาภิน (2560) ที่ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบและปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสื่อสารในองค์กร กรณีศึกษาโรงพยาบาลบ้านแพ้ว (องค์การมหาชน) สอดคล้องกับการศึกษาของศิริเพ็ญ วินิจรักษา (2560) ที่ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการสื่อสารที่มีผลต่อประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร กรณีศึกษาบริษัท A ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากในการสื่อสารของทั้งสำนักโฆยก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี กิจการเพื่อสังคมไทย โรงพยาบาลบ้านแพ้ว (องค์การมหาชน) และบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เป็นการสื่อสารที่มุ่งเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจ และภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กรให้แก่กลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก ดังนั้น ในกระบวนการสื่อสารจึงเน้นช่องทางที่หลากหลาย รวมไปถึงการนำเอาช่องทางการสื่อสารสมัยใหม่เข้ามาใช้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร อาทิ เว็บไซต์ และเฟสบุ๊ก ทำให้การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารมีความรวดเร็ว ตรงกลุ่มเป้าหมาย และการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ สามารถทำได้โดยสะดวก ส่วนการสื่อสารภายในองค์กรของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั้น เป็นการสื่อสารที่มีความหลากหลาย ทั้งในเรื่องการปฏิบัติงานของแผนกต่าง ๆ การประสานงานระหว่างส่วนงานภายในบริษัท การแจ้งข้อมูลข่าวสาร ประกาศ รวมถึงกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ฯลฯ ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย และเหมาะสมกับชนิดของสารและกลุ่มเป้าหมาย จึงจะทำให้ค่าเฉลี่ยของประสิทธิภาพด้านช่องทางการสื่อสารดีขึ้น

4. สภาพการดำเนินงานภารกิจสื่อสารของสำนักงานโฆษกในต่างประเทศและในประเทศไทย ด้านผู้รับสาร ที่ผลการศึกษาพบว่า สำนักงานโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี มีสภาพการดำเนินงานด้านผู้รับสารได้ดีที่สุดในเรื่อง การเข้าถึง (Reach (R)) ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลข่าวสารสำคัญในทุกช่วงเวลา สอดคล้องกับการศึกษาของภัทริรา ชีรสวัสดิ์ (2562) ที่ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการสื่อสารเพื่อสร้างความยั่งยืนของกิจการเพื่อสังคมไทย สอดคล้องกับการศึกษาของศุภกิจ ภาวิไล, ร.ท., รรินทร์ วสุนันต์ และอาภาวดี นันตริ (2560) เรื่อง ภาพลักษณ์กระทรวงกลาโหมในทัศนคติของบุคลากรสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ในเขตกรุงเทพมหานคร แตกต่างไปจากการศึกษาของรัชนก เชื้อแพทย์ (2563) เรื่อง รูปแบบการสื่อสารภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่พบว่า องค์ประกอบการติดต่อสื่อสารภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านผู้รับสาร มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการสื่อสารภายในองค์กรอยู่ในระดับต่ำ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากประชาชน/ กลุ่มผู้รับบริการของทั้งสำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี กิจการเพื่อสังคมไทย โรงพยาบาลบ้านแพ้ว (องค์การมหาชน) และบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สามารถเข้าถึงและใช้งานช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายของทุกหน่วยงานได้เป็นอย่างดี จึงทำให้ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง ครบถ้วน ในระยะเวลาอันรวดเร็ว รวมทั้งยังมีความเข้าใจในเรื่องที่หน่วยงาน/ บุคคล ที่เป็นผู้ส่งสารต้องการสื่อสารออกไป ส่วนการสื่อสารภายในองค์กรของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยานั้น ตัวสารจะเป็นเรื่องที่ค่อนข้างจะเป็นทางการ และไม่ดึงดูดใจต่อผู้รับสารมากนัก อาทิ เรื่อง การปฏิบัติงานของแผนกต่าง ๆ การแจ้งข้อมูลข่าวสาร ประกาศ รวมถึงกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ ของบริษัท ดังนั้น จึงทำให้ผู้รับสารไม่ค่อยให้ความสนใจกับข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในช่องทางต่าง ๆ ของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยามากนัก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ด้านผู้ส่งสาร (Sender)

1.1 สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ควรมีการนำบุคลากร และหน่วยงานภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการสื่อสารเข้าร่วมดำเนินงานกับสำนักโฆษก

1.2 ควรมีการจัดตั้งฝ่ายงานหรือผู้ประสานงานระหว่างสื่อส่วนกลางและสื่อระดับท้องถิ่น เพื่อนำเสนอข่าวสารของรัฐบาลให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นได้ทราบโดยตรง

ด้านสาร (Message)

1.3 สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ควรมีการจัดทำข้อมูลข่าวสารเพื่อสื่อสารกับประชาชนในภูมิภาค และในท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นการเฉพาะ

ด้านช่องทาง (Chanel)

1.4 สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ควรวางแผนการเพิ่มช่องทางการสื่อสารที่มีความหลากหลายในทุก 3-5 ปี ทั้งนี้เพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารได้ครอบคลุมและทั่วถึง

ด้านผู้รับสาร (Receiver)

1.5 สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ควรวางแผนการผลิตข้อมูล ข่าวสารให้สอดคล้องกับความสนใจของประชาชนส่วนใหญ่ เนื่องจากในปัจจุบันประชาชนสามารถเลือกรับรู้ข่าวสารเฉพาะเรื่องที่ตนเองสนใจได้

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ควรจัดการภารกิจการสื่อสารในด้านผู้รับสาร ให้มีความเหมาะสมสภาพเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีด้านการสื่อสารที่จะมีผลอย่างมากต่อประชาชนผู้รับสาร

2.2 สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ควรดำเนินการศึกษาเพื่อปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์การให้มีความคล่องตัว

2.3 สำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ควรปรับปรุงระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ปรับระบบการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้เป็นแบบเรียลไทม์ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยสะดวกและรวดเร็ว

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การบริหารเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของสำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี

องค์ความรู้ที่ได้รับ

รูปแบบการจัดการภารกิจสื่อสารของสำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ประเทศไทย และของต่างประเทศ มีรูปแบบหลายส่วนที่มีความคล้ายคลึงกัน อาทิ ภารกิจด้านการบริหารงาน ภารกิจด้านข่าวสาร ภารกิจด้านการประชาสัมพันธ์ ภารกิจด้านการสนับสนุนประสานงาน และภารกิจด้านการจัดทำกลยุทธ์ ซึ่งทุกภารกิจถูกจัดให้อยู่ในฝ่ายที่เหมาะสม และมีการกำหนดภารกิจที่ชัดเจนในการดำเนินงาน แต่มีรูปแบบการจัดการภารกิจสื่อสารในส่วนที่แตกต่างกัน คือ จำนวนฝ่ายงานในโครงสร้างองค์การของแต่ละประเทศ จะมีความแตกต่างกันไปตามบริบท และรูปแบบการปกครองของประเทศนั้น ๆ โดยกลุ่มประเทศที่

มีการปกครองแบบประชาธิปไตยจะมีอิสระในการดำเนินการกิจการด้านการสื่อสาร และมีฝ่ายงานที่ครอบคลุมในหลากหลายงานด้านการสื่อสาร ประกอบด้วย ประเทศสวีเดน เยอรมนีสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ฝรั่งเศส สเปน แอฟริกาใต้ และประเทศไทย ส่วนประเทศที่มีการปกครองแบบกึ่งประชาธิปไตย หน่วยงานที่รับผิดชอบภารกิจด้านการสื่อสาร จะมีความเป็นอิสระในการดำเนินการกิจการอยู่พอสมควร แต่มีภารกิจที่ต้องดำเนินการเพิ่มเติมในเรื่องการประชาสัมพันธ์ผลงานให้แก่คณะรัฐมนตรี ประกอบด้วย ประเทศโปแลนด์ และสาธารณรัฐเม็กซิโก ส่วนประเทศที่มีการปกครองแบบเผด็จการ รูปแบบการจัดการภารกิจด้านการสื่อสารจะเป็นแบบรวมศูนย์อำนาจ โดยหน่วยงานทุกระดับของรัฐบาลจะต้องทำหน้าที่ด้านการสื่อสารให้กับรัฐบาล และรัฐบาลจะกำกับดูแลเรื่องนี้อย่างใกล้ชิด ซึ่งประเทศในกลุ่มนี้ ได้แก่ ประเทศจีน

รายการอ้างอิง

- จิตรปิติ จูติมนตรี. (2558). *การจัดการทางการสื่อสารใน 3 โครงการหลักของสำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ*. การศึกษาค้นคว้าอิสระมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณฐอร กิรติลาภิน. (2560). *รูปแบบและปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสื่อสารในองค์กร กรณีศึกษาโรงพยาบาลบ้านแพ้ว (องค์การมหาชน)*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พัชร ศรีสวัสดิ์เพ็ญ. (2551). *การบริหารงานประชาสัมพันธ์ของสำนักโฆษก สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภัทริรา ชีรสวัสดิ์. (2562). *รูปแบบการจัดการการสื่อสารเพื่อสร้างความยั่งยืนของกิจการเพื่อสังคมไทย*. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, 7(14), 46-58.
- รัชนก เชื้อแพทย์. (2563). *รูปแบบการสื่อสารภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมโรจนะ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ศิริเพ็ญ วินิจรักษา. (2560). *รูปแบบการสื่อสารที่มีผลต่อประสิทธิภาพการสื่อสารภายในองค์กร กรณีศึกษาบริษัท A ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย*. การศึกษาค้นคว้าอิสระมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- ศุภกิจ ภาวิไล, ร.ท., รรินทร์ วสุนันต์ และอาภาวดี นันตรี. (2560). *ภาพลักษณ์กระทรวงกลาโหมในทัศนคติของบุคลากรสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ในเขตกรุงเทพมหานคร*. วารสารวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต, 13(2), 189-199.
- Sanders, K., & Canel, M. J. (2013b). Government communication in 15 countries: Themes and challenges. In Sweden. In K. Sanders & M. J. Canel (Eds.), *Government Communication Cases and challenges* (pp. 277-312). London: Bloomsbury Academic.

Schramm, W. (Ed.). (1969). *Mass communications: A book of readings* (2nd ed.). Illinois: University of Illinois Press.

Smith, R. H., & others. (1980). *Management: Making organizations perform*. New York: Macmillan.

Weber, M. (1966). *The theory of social and economic organization*. New York: The Free Press.

ความคิดเห็นของนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพาเกี่ยวกับความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้น
ภายในครอบครัว

The Opinion of Burapha University Students on Domestic Violence
Against Women

จิรัชญา บุรีรัตน์ (Jirutchaya Bureerut)¹

อุษณากร ทาวะรมย์ (Ausanakorn Tavarom)²

สุปราณี ธรรมพิทักษ์ (Supranee Thammaphithak)³

¹นิสิตระดับบัณฑิตศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรม
และสังคม คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

A graduate student of the Master Degree of Political Science in Justice and Social Administration Faculty
of Political Science and Law Burapha University

^{2,3}ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา, ²ผู้ประพันธ์บรรณกิจ

Asst. Prof. Dr., Department of Public Administration, Faculty of Political Science and Law, Burapha
University, Corresponding Author
E-mail: ²ausanakorn@go.buu.ac.th

Received: 30 March 2024

Revised: 17 June 2024

Accepted: 21 June 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนิสิต มหาวิทยาลัยบูรพา เกี่ยวกับความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนิสิต มหาวิทยาลัยบูรพาเกี่ยวกับความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว กลุ่มตัวอย่างคือ นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพาจำนวน 440 คน เครื่องมือวิจัยคือ แบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัยพบว่า นิสิตมีความคิดเห็นว่าความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวนั้นอยู่ในระดับปานกลาง โดยเป็นความรุนแรงด้านวาจา มากที่สุด รองลงมาคือ ด้านร่างกาย และด้านจิตใจ ทั้งนี้ นิสิต

มีความคิดเห็นว่า (1) “ในสังคมปัจจุบัน การที่สามีพูดจาเหยียดหยามเพื่อเป็นการดูถูกเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม” อยู่ในระดับมาก (2) “ในสังคมปัจจุบัน ท่านมักจะเห็นบุคคลในครอบครัวพูดจาต่อกัน” อยู่ในระดับมาก และ (3) “ในสังคมปัจจุบัน ท่านมักจะเห็นผู้หญิงถูกสามีทำร้ายร่างกายด้วยอาวุธ เช่น ท่อนไม้ ปืน แก้ว เป็นต้น” อยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนิสิต พบว่า นิสิตที่สังกัดคณะวิชาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ความรุนแรงในครอบครัว, ความคิดเห็น, นิสิต

Abstract

This research aims to study the opinions of Burapha University student about domestic violence against women and to compare the opinions of Burapha University student about domestic violence against women. The samples were 440 students, and the research instrument was a questionnaire. The statistic used to analyze the data were percentage, mean, standard deviation, t-test, and One-Way ANOVA.

The results were; the students expressed their opinions that violence against women in the family was at a moderate level. Verbal violence was the highest, followed by physical and mental. The students expressed their opinions as follows: (1) “In today's society, it is inappropriate for a husband to speak abusively as an insult” to a large extent (2) “In today's society, you often see people in family talk and insult each other” at a large level and (3) “In today's society, you often see husbands abuse their wives with weapons such as a log, a gun, a chair” at a large level. When comparing the opinions of students about domestic violence against women, it was found that in personal factors, different faculties received a significantly different level of opinions about domestic violence against women with the statistical level of 0.05.

Keywords: Domestic Violence, Opinion, Student

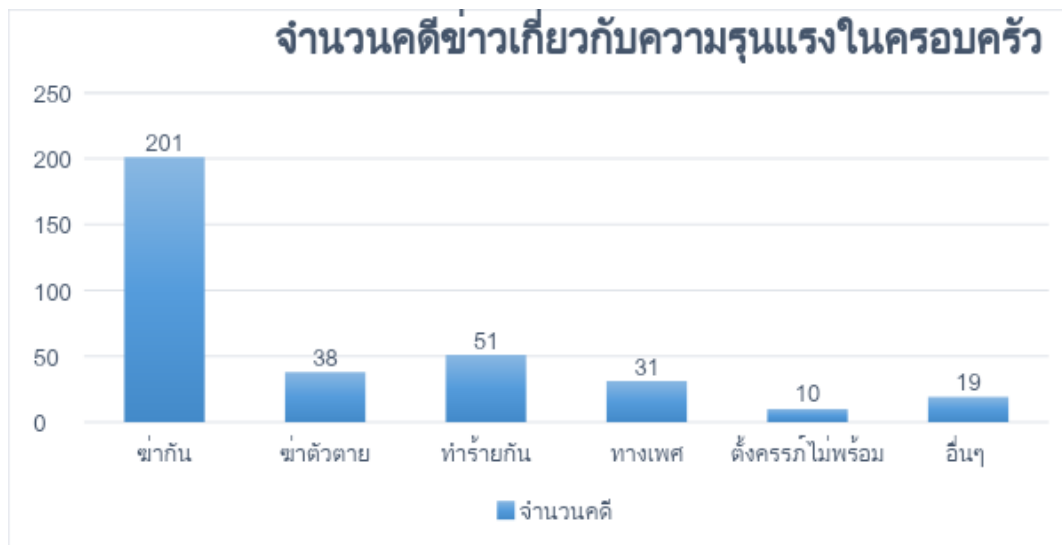
บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานแรกที่สุดและมีความสำคัญอย่างยิ่งของสังคม ถ้าเกิดครอบครัวมีปัญหา ก็จะส่งผลกระทบต่อบุคคลในครอบครัว และส่งผลเป็นปัญหาของสังคมได้ เมื่อกล่าวถึงปัญหาในครอบครัวนั้นแล้วไม่ได้เลยที่จะกล่าวถึงปัญหาด้านความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาด้านความรุนแรงใน

ครอบครัวเป็นปัญหาที่มีมานานตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ปัญหาที่น่าสนใจที่เราัมักจะพบเห็นตามข่าวหรือพบเห็นจากบุคคลใกล้ชิดก็คือปัญหาการใช้ความรุนแรงระหว่างคู่รัก ที่ผู้หญิงเป็นฝ่ายถูกระทำไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงทางด้านร่างกายหรือความรุนแรงทางด้านจิตใจ ปัญหาเหล่านี้ไม่ใช่เรื่องส่วนตัวแต่เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่ออย่างมากต่อบุคคลที่ถูกกระทำ คนรอบข้าง รวมถึงส่งผลกระทบต่อสังคม มีผู้หญิงจำนวนมากที่ถูกทำร้ายร่างกายจากคู่รักที่ขึ้นชื่อว่าสามีหรือคนรักของตนเอง ผลที่เกิดจากการถูกทำร้ายนั้นไม่ใช่เพียงแค่บาดแผลที่พวกเขาได้รับเท่านั้น แต่ยังเป็นจิตใจที่ต้องทนทุกข์ทรมาน หวาดระแวง รวมถึงปัญหาอื่น ๆ ที่ตามมาอีกมากมาย

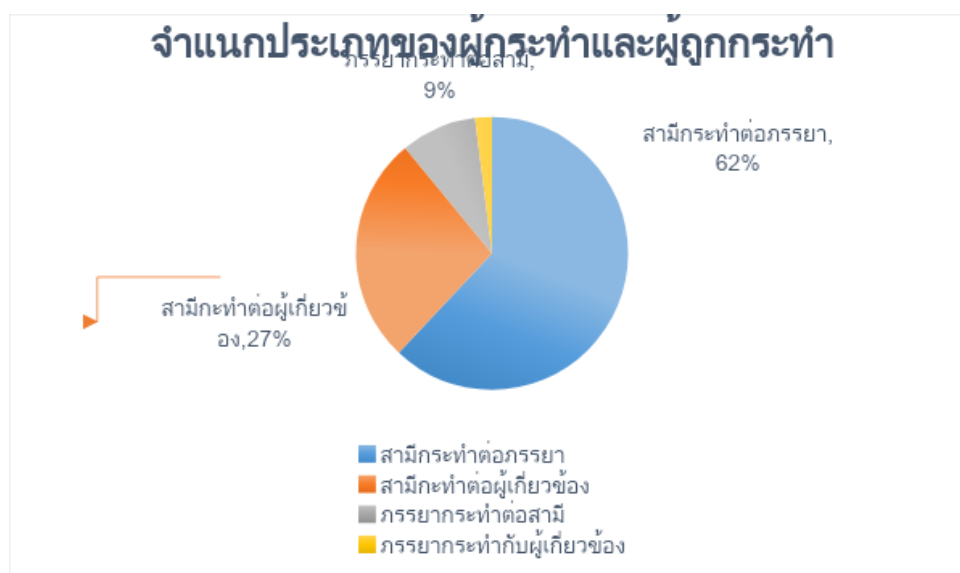
มีการรายงานจากองค์การอนามัยโลก (WHO) ซึ่งได้ค้นพบข้อมูลใหม่ว่าผู้หญิง 1 ใน 3 ประมาณ 736 ล้านคนต้องเผชิญกับความรุนแรงทางร่างกายหรือทางเพศจากคู่รักที่สนิทสนมหรือความรุนแรงทางเพศจากผู้ที่ไม่ใช่คู่ครอง โดย ดร.ทีโดรส อัดฮานอม กีบรีเยซุส (Tedros Adhanom Ghebreyesus) ผู้อำนวยการใหญ่องค์การอนามัยโลกระบุในถ้อยแถลงว่า “ความรุนแรงต่อสตรีพบในทุกประเทศทุกวัฒนธรรม ทำร้ายผู้หญิงหลายล้านคนรวมถึงครอบครัวของพวกเขา” พร้อมทั้งเสริมว่าปัญหานี้ “ยิ่งทรุดหนักจากภาวะโรคระบาดโควิด - 19” ดร.คลอเดีย การ์เซีย - โมรีโน (Claudia Garcia - Moreno) ผู้เขียนร่วมของรายงานกล่าวว่า “ผู้หญิงที่อยู่ในสถานการณ์ความรุนแรงถูกกักขังอยู่ในสถานการณ์เหล่านั้น... จับปล้นทันใดพวกเขาก็กลับโดดเดี่ยวกว่าเดิม และต้องเผชิญหน้ากับคู่ครองที่ใช้ความรุนแรงอยู่ตลอด ” รายงานฉบับดังกล่าวใช้ข้อมูลจากทั่วโลกช่วงปี 2000-2018 (เอสบีเอส นิวส์, 2021)

วันที่ 10 ส.ค.2563 ผู้สื่อข่าวสำนักข่าวอิสราายงานว่า สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จัดเสวนา หัวข้อ “แม่ ภาระที่แบกรับและถูกทำร้าย” ภายในงานมีการนำเสนอรายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความรุนแรงที่ผู้เป็นแม่ถูกระทำ โดยจริย์ ศรีสวัสดิ์ หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมภาคีเครือข่ายมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล นำเสนอรายงานการวิเคราะห์ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในช่วงวิกฤติโควิด - 19 จากการรวบรวมข่าวหนังสือพิมพ์ 10 ฉบับ ประกอบด้วย ไทยรัฐ เดลินิวส์ ข่าวสด คมชัดลึก มติชน แนวหน้า ไทยโพสต์ สยามรัฐ กรุงเทพธุรกิจ ผู้จัดการรายวัน ในช่วงเดือนมกราคม-มิถุนายน 2563 พบว่ามีข่าวเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว จำนวน 350 ข่าว ในจำนวนนี้มีข่าวที่มีเครื่องเค็มแอลกอฮอล์เป็นปัจจัยกระตุ้น (สำนักข่าวอิสรา, 2563) มีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 จำนวนคดีข่าวเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว (สำนักข่าวไทยพีบีเอส, 2563)

การจำแนกประเภทตามความสัมพันธ์ของผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ พบกรณีระหว่างสามี-ภรรยา รวมทั้งสิ้น 104 ข่าว จำแนกเป็นสามีกระทำต่อภรรยา 65 ข่าว สามีกระทำต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง 28 ข่าว ภรรยากระทำต่อสามี 9 ข่าว ภรรยากระทำกับผู้ที่เกี่ยวข้อง 2 ข่าว ระหว่างพ่อแม่ลูก รวมทั้งสิ้น 46 ข่าว จำแนกเป็นลูกกระทำต่อพ่อแม่ รวม 29 ข่าว จำแนกเป็นลูกฆ่าแม่ 8 ข่าว ลูกฆ่าพ่อ 14 ข่าว ฆ่าพ่อเลี้ยงแม่เลี้ยง 6 ข่าว พยายามฆ่าพ่อแม่ 1 ข่าว พ่อกระทำต่อลูก 10 ข่าว แม่กระทำต่อลูก 7 ข่าว (สำนักข่าวอิศรา, 2563)

ภาพที่ 2 จำแนกประเภทของผู้กระทำและผู้ถูกกระทำข้อมูล ณ เดือนมกราคม - มิถุนายน 2563 (สำนักข่าวไทยพีบีเอส, 2563)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความรุนแรงส่วนใหญ่เป็นฝ่ายผู้หญิงที่ถูกกระทำจากสามีหรือคนรักของตนมากถึง 62% นอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่น่าสนใจเพิ่มเติมคือข้อมูลจากศูนย์พึ่งได้พบเด็กและสตรีถูกกระทำ ความรุนแรง ปี 2558 เฉลี่ย 66 รายต่อวัน ปี 2559 เฉลี่ย 55 รายต่อวัน ปี 2560 มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่ผู้หญิงเป็นผู้ถูกกระทำ และรายงานสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ข้อมูลเดือน ส.ค. 2560 พบจังหวัดที่มีการรายงานข้อมูลการช่วยเหลือผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว สูงสุด 10 อันดับ ได้แก่ ชลบุรี กาญจนบุรี น่าน ราชบุรี พัทลุง เชียงใหม่ ชัยภูมิ อุบลราชธานี แพร่ และสุโขทัย

จากข้อมูลสถิติข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงที่สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกประเทศ ทุกวัฒนธรรม และความรุนแรงนั้นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอีกด้วย ดังนั้น บทควมวิจัยนี้จึงสะท้อนให้เห็นมุมมองของนิสิตนักศึกษาเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นกับผู้หญิง ซึ่งจักเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนิสิต มหาวิทยาลัยบูรพา ที่มีต่อความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนิสิต มหาวิทยาลัยบูรพา ที่มีต่อความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวและความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2013) จัดความรุนแรงที่เกิดภายในบริบทครอบครัวว่าเป็นความรุนแรงโดยมีการกระทำต่าง ๆ ที่เป็นการจงใจใช้กำลังหรืออำนาจข่มขู่ต่อคู่ครองและต่อสมาชิกคนอื่น ซึ่งมีผลทำให้บาดเจ็บ กระแทกกระแทกใจ ทำให้มีพัฒนาการที่ผิดปกติ หรือทำให้เสียชีวิต

“ความรุนแรงในครอบครัว” ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาตรา 3 หมายความว่า การกระทำใด ๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบแต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท (ธีระญา ปราปปราม, 2557)

องค์การสหประชาชาติให้คำนิยาม “ความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว” เป็นครั้งแรกเมื่อปี 2536 ในปญญาสาเกล้าด้วยการจัดความรุนแรงต่อผู้หญิง มาตรา 1 ได้ระบุว่า “ความรุนแรงต่อผู้หญิง หมายถึง

การกระทำใด ๆ ที่เป็นความรุนแรงที่เกิดจากอคติทางเพศ (Gender bias violence) ซึ่งเป็นผลให้เกิดความทุกข์ทรมานทางร่างกาย ทางเพศและทางจิตใจต่อผู้หญิง รวมทั้งการขู่เข็ญ คุกคาม กีดกันเสรีภาพทั้งในที่สาธารณะและในชีวิตส่วนตัว” และหมายถึง “ความรุนแรงต่อร่างกาย เพศ และจิตใจ ที่เกิดขึ้นในครอบครัว รวมทั้งการทุบตี การทารุณ กิจกรรมทางเพศต่อเด็กผู้หญิงในบ้าน ความรุนแรงอันมีเหตุจากสันสออด การข่มขืนโดยคู่สมรส การขลิบอวัยวะเพศของผู้หญิง การปฏิบัติตามประเพณีต่าง ๆ อันเป็นอันตรายต่อผู้หญิง ความรุนแรงที่กระทำต่อ ผู้ที่มีใช้คู่สมรส และความรุนแรงที่เกี่ยวกับการหาประโยชน์จากผู้หญิง”

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (2538) ให้ความหมาย “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายถึง การทำร้ายกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวให้บาดเจ็บทางร่างกาย และข่มขืนจิตใจให้อีกฝ่ายหนึ่งกระทำในสิ่งที่เขาไม่ปรารถนา” ระดับความรุนแรงนั้นต่างกัน ตั้งแต่การทะเลาะได้เถียงกัน การทำร้ายร่างกายด้วยอวัยวะหรืออาวุธ ไปจนถึงการทำลายชีวิต หรือทำลายพัฒนาการทางบุคลิกภาพของบุคคล เช่น การบงการในบทบาทหน้าที่ของสามีภรรยา และหรือบทบาทหน้าที่ของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรอย่างเหมาะสม ดังนั้น เมื่อปัญหาความรุนแรงเกิดขึ้นในครอบครัวย่อมมีผลกระทบต่อสมาชิกทุกคน และผลกระทบดังกล่าวก็จะมีผลลัพธ์ที่แตกต่างกันไปตามสถานภาพ บทบาท ของสมาชิกในครอบครัวนั้น (ภควดี ศรีประเสริฐ, 2548)

“ความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว” (Violence against women in families or domestic violence) หมายถึง การที่ผู้หญิงถูกทำร้าย ถูกข่มขืนหรือฆ่าโดยสามีหรืออดีตสามี ผู้ชายอาจจะเตะ กัด ตบ ชกหรือพยายามบีบคอภรรยาหรือคู่รัก หรืออาจจะเผา ใช้น้ำกรดสาदन้า ขื่นหรือทุบตีด้วยการใช้มือหรือเท้าหรือวัตถุ และอาจจะใช้ของมีคมฟัน แทง หรือยิง ซึ่งทำให้ผู้หญิงบาดเจ็บสาหัส และบางรายถูกฆ่าหรือตายจากการบาดเจ็บนั้น ผู้ชายอาจต้องการทำร้ายสุขภาพจิตของผู้หญิงพอ ๆ กับต้องการทำร้ายด้านร่างกาย หรือต้องการให้ได้รับความอับอาย ความรุนแรงนี้จะเกิดขึ้นเมื่อไรก็ได้โดยไม่มีมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมส่วนตัวของผู้หญิงโดยที่อาจจะเกิดอาทิตย์แล้วอาทิตย์เล่าหรือต่อเนื่องเป็นหลาย ๆ ปี (Council on Scientific Affairs, 1992 อ้างถึงใน ศิริวรรณ ไกรสุรพงศ์, 2543)

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบของความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้หญิงในครอบครัว

มีนักวิชาการได้เสนอรูปแบบที่หลากหลาย ดังนี้

วิลาสินี พิพิธกุล และกิตติ กันภัย (2546) กล่าวว่า รูปแบบความรุนแรงที่สามีกระทำต่อภรรยา มี 8 รูปแบบ ได้แก่

(1) การบังคับ และการข่มขู่ (Using coercion and threats) การคุกคาม หรือขู่ว่าจะทำร้ายภรรยาด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ขู่ว่าจะทอดทิ้ง จะฆ่าตัวตาย จะเล่าเรื่องของภรรยาให้คนอื่นฟังเพื่อเป็นการประจาน

(2) การคุกคาม (Using intimidation) การทำให้ภรรยากลัวโดยการใช้สายตา กิริยาท่าทางข้างป้าข้างของ ทำลายข้าวของส่วนตัวของภรรยา เอาอาวุธออกมาถือ

(3) การใช้วิธีการให้อยู่ตามลำพัง (Using isolation) การควบคุมการดำเนินชีวิตทุกอย่างทั้งการห้ามไม่ให้ภรรยาทำในสิ่งที่เธออยากทำ หรือบังคับให้ทำในสิ่งที่เธอไม่อยากทำ ห้ามไม่ให้ภรรยาพูดคุยกับบุคคลที่สามที่ไม่พอใจ จำกัดสถานที่ที่จะไปหรือสื่อที่ภรรยาจะอ่านไม่ออกไม่ยอมรับฟังเหตุผลและความต้องการของภรรยา

(4) การบีบคั้นทางอารมณ์ (Using emotion abuse) การทำให้ภรรยาารู้สึกเลวร้าย ทำให้เธอคิดว่าเธอเป็นคนไม่ดี เหยียดหยามภรรยาว่าเป็นคนไม่มีค่า หรือการเรียกชื่อภรรยาที่ทำให้เธอรู้สึกตกต่ำเป็นคนโง่เขลากังวลในความผิดพลาด และรู้สึกว่าตนเองเป็นต้นเหตุแห่งความผิดพลาด

(5) การทำให้ความรุนแรงให้เป็นเรื่องเล็กน้อย (Minimize, denying and blaming) การปฏิเสธความรับผิดชอบ และการกล่าวโทษภรรยา การพยายามทำการทำร้ายเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อยไม่รับผิดชอบต่อเหตุการณ์ใด ๆ ที่เกิดขึ้น เมื่อเกิดความขัดแย้งแล้วโทษภรรยาว่า เป็นต้นเหตุแห่งความขัดแย้งนั้น เมื่อมีการทุบตีก็โทษว่าเป็นความผิดของภรรยา ไม่แสดงความวิตกกังวลต่อเหตุการณ์ที่ตนเองเป็นผู้ก่อ

(6) การใช้ลูก ๆ เป็นเครื่องมือ (Using children) การบีบบังคับลูก ๆ เพื่อให้ภรรยาเกิดความไม่สบายใจ กังวลในเรื่องเกี่ยวกับลูก ๆ เช่น บังคับสร้างความกดดันให้กับลูก ใช้ลูกเป็นตัวกลางในการสื่อสารระหว่างตนกับภรรยา ขู่ว่าจะทอดทิ้ง จะทำร้ายหรือจะพาลูกหนีถ้าภรรยาทำให้ไม่พอใจ

(7) การใช้สิทธิพิเศษความเป็นผู้ชาย (Using male privilege) การกำหนดบทบาทของทุกคนในครอบครัว ผูกขาดการตัดสินใจปฏิบัติต่อภรรยาเสมือนทาส เป็นคนรับใช้

(8) การบีบบังคับทางเศรษฐกิจ (Using economic abuse) การกีดกันไม่ให้ภรรยามีโอกาสทำงานนอกบ้านที่มีรายได้ จัดการเกี่ยวกับการใช้จ่ายด้วยตัวเอง ทำให้ภรรยาารู้สึกว่า ต้องพึ่งพาเรื่องเงินจ่ายเงินให้เป็นลักษณะเบี้ยรายวัน หรือต้องให้ภรรยาเอ่ยปากขอทุกครั้งปกปิดไม่ให้ภรรยารู้รายได้ที่แท้จริงของครอบครัว

นอกจากนี้ จูรี วิจิตรวาทการ (2541) กล่าวในการบรรยายเรื่อง ปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ได้แบ่งประเภทของความรุนแรงของครอบครัวว่า อาจจำแนกได้ออกเป็น 3 ประเภท คือ

(1) การทำร้ายร่างกาย ซึ่งจะมีอาการปรากฏให้เห็น เช่น ตะ ค่อย ทุบ ตี ทำร้ายอวัยวะต่าง ๆ ใช้นุหรี่จี้ น้ำร้อนราด ล่ามโซ่ หรืออาจจะทำให้ผู้ถูกกระทำแขนขาหัก หรือฟกช้ำ

(2) การทำร้ายทางเพศ การข่มขืนภรรยาของตนเอง ซึ่งกฎหมายยังไม่ได้ให้ความคุ้มครองกับสตรีที่ถูกสามีข่มขืน

(3) การทำร้ายจิตใจทางวาจา เช่น บังคับขู่เข็ญ คำทอ เหยียดหยาม บังคับให้ออกจากบ้านจำกัดเสรีภาพในด้านต่าง ๆ

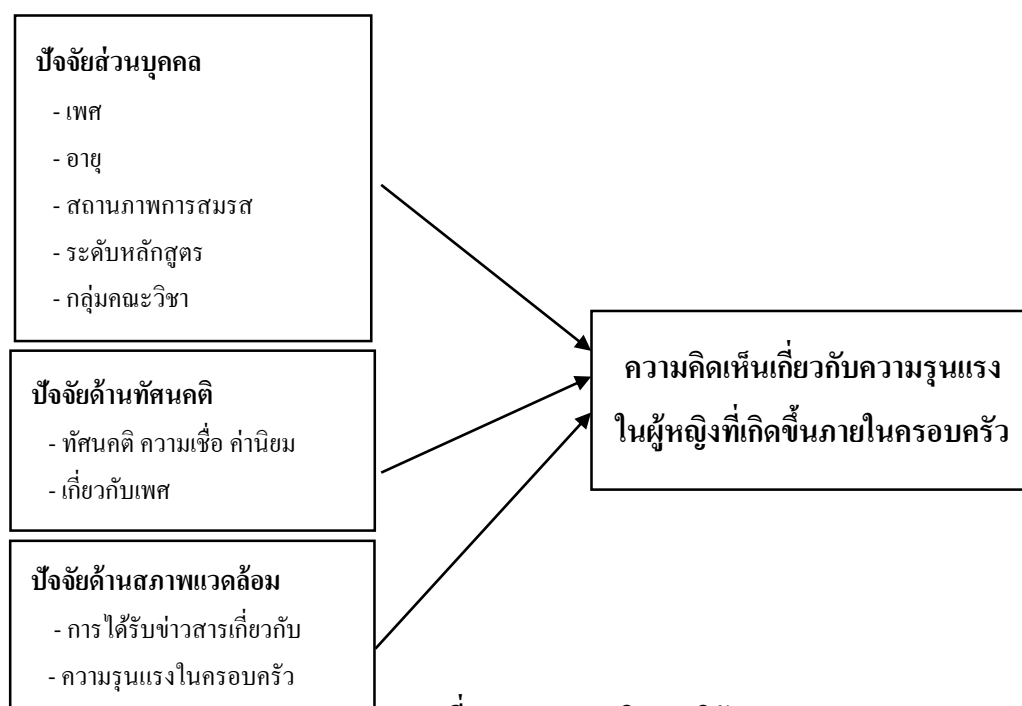
ดังนั้น จะเห็นได้ว่ารูปแบบความรุนแรงในครอบครัวที่ภรรยาถูกกระทำจากสามีนั้นเกิดขึ้นหลายรูปแบบ และไม่ใช่เพียงแต่ความรุนแรงจากการทำร้ายร่างกายเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความรุนแรงที่ได้รับ

ทางด้านจิตใจด้วยไม่ว่าจะเป็นการใช้คำพูดขู่เข็ญ การด่าทอด้วยคำหยาบคายต่าง ๆ แม้คำพูดบั่นทอนจิตใจเหล่านี้จะไม่สร้างบาดแผลให้เห็น แต่ก็ส่งผลกระทบต่ออย่างมากต่อจิตใจของผู้ที่เป็นภรรยา

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวซึ่งเป็นตัวแปรตามของการวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความคิดเห็น ประเภทและความหมายของความรุนแรงในครอบครัว รูปแบบและความหมายของความรุนแรงต่อสตรีในครอบครัว ปัจจัยที่มีผลต่อความรุนแรงในครอบครัว และงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้ตัวแปรอิสระดังนี้ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ (วัลวิสา สิงโตทอง, 2560; จารุมาศ แสงสว่าง, ทองสา บุตรงาม และเขมิกา อารมณ, 2563) อายุ (วัลวิสา สิงโตทอง, 2560; สุวัฒนา เกิดม่วง และคณะ, 2560) สถานภาพการสมรส (จารุมาศ แสงสว่าง, ทองสา บุตรงาม และเขมิกา อารมณ, 2563; สุวัฒนา เกิดม่วง และคณะ, 2560) ระดับหลักสูตร (จารุมาศ แสงสว่าง, ทองสา บุตรงาม และเขมิกา อารมณ, 2563) กลุ่มคณะวิชา (จารุมาศ แสงสว่าง, ทองสา บุตรงาม และเขมิกา อารมณ, 2563) ปัจจัยด้านทัศนคติ ได้แก่ ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม เกี่ยวกับเพศ (จารุมาศ แสงสว่าง, ทองสา บุตรงาม; เขมิกา อารมณ, 2563; จินตนา วัชรสินธุ์ และคณะ, 2561; นญา พรหมหันธ์, 2560) และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ได้แก่ การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว (สุวัฒนา เกิดม่วง และคณะ, 2560; จารุมาศ แสงสว่าง, ทองสา บุตรงาม และเขมิกา อารมณ, 2563) ดังกรอบแนวคิดข้างล่างนี้

ภาพที่ 3 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. นิสิตที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวแตกต่างกัน
2. นิสิตที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวแตกต่างกัน
3. นิสิตที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวแตกต่างกัน
4. นิสิตที่เรียนระดับหลักสูตรการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวแตกต่างกัน
5. นิสิตที่อยู่กลุ่มคณะวิชาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่างคือ นิสิตมหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 440 คน ซึ่งคำนวณขนาดตัวอย่างจากสูตรยามาเน่ (Yamane, 1973) กำหนดความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 และระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 จากนั้นสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) โดยแบ่งเป็น 3 ชั้นภูมิ ตามวิทยาเขต (บางแสน, จันทบุรี, สระแก้ว) และตามกลุ่มคณะวิชา (ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ, ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) โดยทำการแบ่งตัวอย่างตามสัดส่วน (Proportional to size) จากนั้นทำสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) จนได้จำนวนครบตามที่กำหนดไว้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด ที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม (Reliability) โดยนำไปทดลองใช้ (tryout) กับตัวอย่าง จำนวน 30 คน และวิเคราะห์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's alpha) โดยแบบสอบถามตอนที่ 2 ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมเกี่ยวกับเพศ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.788 และแบบสอบถามตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.911

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส อาชีพ ระดับหลักสูตรที่กำลังศึกษา คณะวิชาที่สังกัด ซึ่งเป็นคำถามแบบมีหลายคำตอบให้เลือก (Multiple choice question)

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมเกี่ยวกับเพศ จำนวน 9 ข้อ แบ่งเป็น ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ทางเพศชาย จำนวน 2 ข้อ (ข้อ 1, 2) ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ทางเพศหญิง จำนวน 3 ข้อ

(ข้อ 3, 4, 5) และ ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม กลาง/ เท่ากัน/ เสมอกัน จำนวน 4 ข้อ (ข้อ 6, 7, 8, 9) ข้อคำถามเป็นลักษณะแบบวัดประเมินค่า 5 ระดับ (Rating scale) ดังนี้ เห็นด้วยอย่างยิ่ง (5), เห็นด้วย (4), เฉย ๆ (3), ไม่เห็นด้วย (2) และไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง (1)

ส่วนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับแหล่งในการรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบเลือกตอบมากกว่า 1 ข้อ

และ ส่วนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว จำนวน 20 ข้อ แบ่งเป็น การกระทำความรุนแรงทางด้านร่างกาย จำนวน 6 ข้อ การกระทำ ความรุนแรงทางด้านวาจา จำนวน 6 ข้อ และ การกระทำความรุนแรงทางด้านจิตใจ จำนวน 8 ข้อ ลักษณะคำถามเป็นแบบวัดประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ดังนี้ มากที่สุด (5), มาก (4), ไม่น่าใจ/ ปานกลาง (3), น้อย (2) และ น้อยที่สุด (1)

ทั้งนี้ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอ้างอิง (Inferential statistics) ได้แก่ การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) สำหรับเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย มีดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง นิสิตมีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง นิสิตมีความคิดเห็นในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง นิสิตมีความคิดเห็นในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.90 – 2.60 หมายถึง นิสิตมีความคิดเห็นในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง นิสิตมีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด

นอกจากนี้ การวิจัยนี้ ได้ผ่านการพิจารณาการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยบูรพา รหัสโครงการวิจัย G-HU129/2565(E1)

ผลการวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 440 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มากกว่าเพศชาย (คิดเป็นร้อยละ 72.25) มีอายุต่ำกว่า 25 ปี (ร้อยละ 89.77) มีสถานภาพโสด (ร้อยละ 98.41) ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา (ร้อยละ 88.64) รองลงมาคือ รับราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ 4.55) และ พนักงานเอกชน (ร้อยละ 3.18) ตามลำดับ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่กำลังศึกษาหลักสูตรปริญญาตรี (ร้อยละ 89.09) รองลงมาคือ หลักสูตรปริญญาโท (ร้อยละ 9.77) และหลักสูตรปริญญาเอก (ร้อยละ 1.14) ตามลำดับ สังกัดกลุ่มคณะวิชา ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (ร้อยละ 54.77) กลุ่มคณะวิชาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (ร้อยละ 27.50) และกลุ่มคณะวิชาด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ (ร้อยละ 17.73)

ผลการศึกษาทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมเกี่ยวกับเพศ พบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ที่เป็นกลาง/ เท่ากัน/ เสมอกัน โดยสามอันดับแรก ได้แก่ “ผู้หญิงสามารถที่จะออกไปทำงานนอกบ้านในฐานะผู้หาเลี้ยงได้เช่นเดียวกับผู้ชาย” และ “ผู้ชายสามารถที่จะทำงานของผู้หญิงได้เช่นกัน เช่น ชักผ้า รีดผ้า กวาดบ้าน ล้างจาน เป็นต้น” ($\bar{X}$ = 4.73 เท่ากัน) รองลงมาคือ “ผู้หญิงมีความเสมอภาคทางอำนาจเท่าเทียมผู้ชาย” ($\bar{X}$ = 4.71) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แปลผล และอันดับ ของทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมเกี่ยวกับเพศ

ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยมเกี่ยวกับเพศ	$\bar{X}$	SD	แปลผล	อันดับ
1. เพศชายเป็นเพศที่เหนือกว่าผู้หญิงในด้านร่างกาย	3.45	1.20	มาก	5
2. บทบาทหน้าที่เพศชายสามารถมีพฤติกรรมทางเพศได้โดยเสรีต่างจากผู้หญิง	2.37	1.26	น้อย	8
3. เพศหญิงเป็นเพศที่อ่อนแอ ด้วยรูปร่างและสรีระ	2.75	1.28	ปานกลาง	6
4. เพศหญิงถูกกำหนดให้มีบทบาทและหน้าที่ที่เหมาะสมกับร่างกาย เช่น ดูแลเลี้ยงลูกอยู่ที่บ้าน	2.09	1.14	น้อย	9
5. สังคมมองว่าผู้หญิงต้องปฏิบัติตัวอยู่ภายใต้ประเพณี จารีต ต่าง ๆ จึงจะเหมาะสม	2.45	1.38	น้อย	7
6. ผู้หญิงสามารถที่จะออกไปทำงานนอกบ้านในฐานะผู้หาเลี้ยงได้เช่นเดียวกับผู้ชาย	4.73	0.62	มากที่สุด	1
7. ผู้ชายสามารถที่จะทำงานของผู้หญิงได้เช่นกัน เช่น ชักผ้า รีดผ้า กวาดบ้าน ล้างจาน เป็นต้น	4.73	0.67	มากที่สุด	1
8. ผู้หญิงสามารถที่จะทำงานของผู้ชายได้ เช่น ซ่อมรถ ประกอบตู้ ทาสีบ้าน เป็นต้น	4.41	0.80	มากที่สุด	4
9. ผู้หญิงมีความเสมอภาคทางอำนาจเท่าเทียมผู้ชาย	4.71	0.68	มากที่สุด	3

ผลการศึกษเกี่ยวกับแหล่งที่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว อาทิเช่น จากโทรทัศน์ สื่อทางอินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ และแหล่งอื่น ๆ ซึ่งสามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อนั้น พบว่า นิสิตได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ผ่านรายการข่าว (ร้อยละ 97.27) มากเป็นอันดับแรก รองลงมาคือ ได้รับข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ผ่านละคร/ ภาพยนตร์ (ร้อยละ 76.14) และ ได้รับจากแหล่งสื่อทางอินเทอร์เน็ตคือ Tiktok (ร้อยละ 60.45) ตามลำดับ

ผลการศึกษาความคิดเห็นของนิสิตเกี่ยวกับความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว
แบ่งการกระทำความรุนแรงออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านวาจา และด้านจิตใจ พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นว่า ความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวนั้น เป็นการกระทำความรุนแรงด้านวาจามากที่สุด ($\bar{X} = 3.07, SD = 0.93$) รองลงมาคือ ด้านร่างกาย ($\bar{X} = 2.83, SD = 0.76$) และ ด้านจิตใจ ($\bar{X} = 2.79, SD = 0.99$) ตามลำดับ โดยทั้งสามประเภทอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งหมด สำหรับรายละเอียดแต่ละประเภทมีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แปลผล และอันดับ ของความคิดเห็นเกี่ยวกับการกระทำ ความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นในครอบครัว จำแนกตามความรุนแรงทางด้านร่างกาย ด้านวาจา และด้าน จิตใจ

ความคิดเห็น	$\bar{X}$	SD	แปลผล	อันดับ
ก. การกระทำความรุนแรงทางด้านร่างกาย				
1. ในสังคมปัจจุบัน ท่านมักจะเห็นการตีบุตรหลาน หรือคนในครอบครัว	3.35	1.16	ปานกลาง	4
2. ในสังคมปัจจุบัน ท่านมักจะเห็นการบังคับคนใน ครอบครัวให้ทำบางอย่างที่ไม่เต็มใจด้วยการ ตบ หรือ ตี	3.37	1.25	ปานกลาง	3
3. ในสังคมปัจจุบัน เมื่อเกิดการทะเลาะกัน ท่านมักจะ เห็นสามีตีภรรยา	3.43	1.25	มาก	2
4. ในสังคมปัจจุบัน การที่สามีข่มขืนภรรยาเป็นสิ่งที่ สามารถกระทำได้	1.71	1.15	น้อยที่สุด	5
5. กฎหมายควรให้ความคุ้มครองกับสตรีที่ถูกสามี ข่มขืน	1.47	0.96	น้อยที่สุด	6
6. ในสังคมปัจจุบัน ท่านมักจะเห็นผู้หญิงถูกสามี ทำร้ายร่างกายด้วยอาวุธ เช่น ท่อนไม้ ปืน แก้ว เป็นต้น	3.63	1.26	มาก	1
รวม	2.83	0.76	ปานกลาง	
ข. การกระทำความรุนแรงทางด้านวาจา				
1. ในสังคมปัจจุบัน ท่านมักจะเห็นบุคคลในครอบครัว พูดยาตำทอกัน	3.69	1.19	มาก	2

ความคิดเห็น	$\bar{X}$	SD	แปลผล	อันดับ
2. ในสังคมปัจจุบัน ผู้เป็นสามีสามารถใช้คำพูดข่มขู่เพื่อให้ผู้เป็นภรรยาทำตามที่ตนเองต้องการได้	2.36	1.47	น้อย	5
3. ในสังคมปัจจุบัน การพูดประจานผู้เป็นภรรยาเพื่อให้อับอายเป็นสิ่งที่สามีกระทำได้	1.79	1.24	น้อยที่สุด	6
4. ในสังคมปัจจุบัน ท่านมักจะเห็นสามีพูดข่มขู่ผู้เป็นภรรยาว่าจะทอดทิ้งหากทำให้รู้สึกไม่พอใจ	3.09	1.38	ปานกลาง	4
5. ในสังคมปัจจุบัน ท่านมักจะเห็นการพูดจาดูค่าบุคคลในครอบครัวต่อหน้าคนอื่น	3.33	1.35	ปานกลาง	3
6. ในสังคมปัจจุบัน การที่สามีพูดจาเหยียดหยามเพื่อเป็นการดูถูกเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม	4.15	1.32	มาก	1
รวม	3.07	0.93	ปานกลาง	
ค. การกระทำความรุนแรงทางด้านจิตใจ				
1. ในสังคมปัจจุบัน ท่านมักจะเห็นผู้ที่ป็นสามีทำให้ภรรยากลัวโดยการใช้สายตามอง	3.32	1.23	ปานกลาง	1
2. ในสังคมปัจจุบัน การขว้างปาข้าวของหรือทำลายข้าวของส่วนตัวของภรรยาเพื่อให้รู้สึกกลัวเป็นสิ่งที่สามารถทำได้	2.02	1.34	น้อย	8
3. ในสังคมปัจจุบัน ท่านมักจะเห็นสามีเอาอาวุธออกมาถือเพื่อให้ภรรยาทำในสิ่งที่อยากให้ทำ	2.88	1.31	ปานกลาง	4
4. ในสังคมปัจจุบัน การห้ามไม่ให้ภรรยาพูดคุยกับบุคคลที่สามีไม่พอใจ เป็นสิทธิของผู้ที่เป็นสามีสามารถกระทำได้	2.05	1.28	น้อย	7
5. ในสังคมปัจจุบัน ภรรยาจะถูกจำกัดสถานที่ที่ภรรยาจะไปได้	2.70	1.33	ปานกลาง	6
6. ในสังคมปัจจุบัน ท่านมักจะเห็นภรรยาถูกทำร้ายจิตใจจากการพูดจาเหยียดหยามภรรยาว่าเป็นคนไม่มีค่า เช่น เรียกภรรยาว่าโง่งเงา	3.23	1.41	ปานกลาง	3
7. ในสังคมปัจจุบัน ท่านมักจะเห็นภรรยารู้สึกเจ็บช้ำจากการถูกสามีขู่ว่าจะทอดทิ้ง จะทำร้าย หรือจะพาลูกหนี ถ้าภรรยาทำให้ไม่พอใจ	3.32	1.38	ปานกลาง	1

ความคิดเห็น	$\bar{X}$	SD	แปลผล	อันดับ
8. ในสังคมปัจจุบัน ท่านมักจะเห็นภรรยาต้องพึ่งพาเรื่องเงินจากสามี เช่น ให้เป็นลักษณะเบี้ยรายวัน หรือต้องให้ภรรยาเอ่ยปากขอทุกครั้ง	2.83	1.36	ปานกลาง	5
รวม	2.79	0.99	ปานกลาง	

นอกจากนี้ ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ขอมรับสมมติฐานการวิจัยเพียง 1 ข้อคือนิสิตที่สังกัดกลุ่มคณะวิชาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความรุนแรงในผู้หญิง ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวแตกต่างกัน ดังตารางที่ 3 นอกนั้นปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อความรุนแรงในผู้หญิง ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวระหว่าง นิสิตที่สังกัดกลุ่มคณะวิชาต่างกัน

กลุ่มคณะวิชา	จำนวน	$\bar{X}$	S.D.	F	Sig.
ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	241	2.98	0.76	3.758	0.024*
ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ	78	2.70	0.85		
ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	121	2.86	0.82		

*p < .05

จากตารางที่ 3 ข้างต้นพบว่า นิสิตที่สังกัดกลุ่มคณะวิชาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเมื่อเปรียบเทียบรายคู่ (Post-hoc) พบว่า มีความแตกต่างกัน 1 คู่ คือ นิสิตที่สังกัดกลุ่มคณะวิชาทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์กับกลุ่มคณะวิชาทางด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย

1. จากผลการวิจัย พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ด้านร่างกาย โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นว่า “ในสังคมปัจจุบัน ท่านมักจะเห็นผู้หญิงถูกสามีทำร้ายร่างกายด้วยอาวุธ เช่น ท่อนไม้ ปืน แก้ว เป็นต้น” ในระดับมาก เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ “ในสังคมปัจจุบัน เมื่อเกิดการทะเลาะกัน ท่านมักจะ

เห็นสามิตบติภรรยา” ในระดับมาก และ “ในสังคมปัจจุบัน ท่านมักจะเห็นการบังคับคนในครอบครัวให้ทำบางอย่างที่ไม่เต็มใจด้วยการ ครอบ หรือตี” ในระดับปานกลาง ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิพิญา สุนทรพิทักษ์ (2562) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ประสบการณ์ของสตรีที่ผ่านพ้นปัญหาความรุนแรงในครอบครัว กรณีศึกษามูลนิธิหญิงชายก้าวไกล ผลการศึกษาพบว่า ประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่ผู้หญิงเคยเผชิญมา คือ ความรุนแรงด้านร่างกายและความรุนแรงด้านจิตใจ ผู้หญิงถูกสามีกระทำความรุนแรงทางร่างกาย โดยการใช้อวัยวะของเขา ใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น มีด ไม้ เข็มขัด ไม้แขวนเสื้อ เหล็ก บุหรี่จี้ตามตัว เพื่อทำร้ายร่างกายของผู้หญิง

2. จากผลการวิจัย พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ด้านวาจา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นว่า “ในสังคมปัจจุบัน การที่สามีพูดจาเหยียดหยามเพื่อเป็นการดูถูกเป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม” ในระดับมาก เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ “ในสังคมปัจจุบัน ท่านมักจะเห็นบุคคลในครอบครัวพูดจาตำหนิกัน” ในระดับมาก และ “ในสังคมปัจจุบัน ท่านมักจะเห็นการพูดจาดูต่ำบุคคลในครอบครัวต่อหน้าคนอื่น” ในระดับปานกลาง ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จินตนา วัชรสินธุ์ และคณะ (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรุนแรงในครอบครัวของเด็กวัยเรียน ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านประวัติความรุนแรงในครอบครัวด้านวาจา ประวัติการทะเลาะวิวาทในครอบครัว และความเครียดของการเป็นบิดามารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำกับความรุนแรงในครอบครัวของเด็กวัยเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=.19, p<.01$; $r=.23, p<.05$ และ $r=.19, p<.01$ ตามลำดับ) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิรมล บางพระ (2560) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องความรุนแรงต่อสตรีในละครโทรทัศน์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเพศชายในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรุนแรงต่อสตรีในละครโทรทัศน์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเพศชาย และทดสอบตัวชี้วัดความรุนแรงต่อสตรีในรายการละครโทรทัศน์ทั้งด้านคุณลักษณะและระดับความรุนแรงต่อสตรีในรายการละครโทรทัศน์ การวิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงปริมาณ โดยวิธีการสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง คือ ชายไทยที่มีอายุระหว่าง 12 ถึง 60 ปี จำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่า เพศชายร้อยละ 15 เคยแสดงพฤติกรรมความรุนแรงต่อสตรีเลียนแบบเหมือนในละครโทรทัศน์ พบว่า โดยลักษณะของพฤติกรรมของเพศชาย คือ การใช้ภาษาที่รุนแรงเกินไปโดยพูดเลียนแบบในละครโทรทัศน์ คำว่า คำทอ ทำให้เสียใจ คำพูดที่ใช้ค่อนข้างรุนแรงแม้จะทำไปเพราะอารมณ์ชั่ววูบ ใช้คำพูดหยาบคายกับสตรีคล้ายในละครเหมือนเนื้อหาที่รับชม

3. จากผลการวิจัย พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ด้านจิตใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า นิสิตมีความคิดเห็นว่า “ในสังคมปัจจุบัน ท่านมักจะเห็นผู้ที่ป็นสามีทำให้ภรรยากลัวโดยการใช้สายตามอง” ในระดับปานกลาง เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ “ในสังคมปัจจุบัน ท่านมักจะเห็นภรรยารู้สึกเจ็บช้ำจากการถูกสามีขู่ว่าจะทอดทิ้ง จะทำร้าย หรือจะพาลูกหนี ถ้าภรรยาทำให้ไม่พอใจ” ในระดับปานกลาง และ “ในสังคม

ปัจจุบัน ท่านมักจะเห็นภรรยาถูกทำร้ายจิตใจจากการพูดจาเหยียดหยามภรรยาว่าเป็นคนไม่มีค่า เช่น เรียกภรรยาว่า “โง่เง่า” ในระดับปานกลาง ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปพิชญา สุนทรพิทักษ์ (2562) ที่ผลการศึกษาพบว่า ความรุนแรงด้านจิตใจที่ผู้หญิงได้รับ ทำให้ผู้หญิงต้องเผชิญกับความหวาดกลัว รู้สึกเศร้า เสียใจ ที่สามีกระทำความรุนแรงต่อเธอ และในกรณีที่สามีของเธอออกไปมีผู้หญิงคนอื่นก็ได้สร้างบาดแผลต่อจิตใจของเธอด้วยเช่นเดียวกัน

4. จากผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า นิสิตที่สังกัดกลุ่มคณะวิชาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความรุนแรงในผู้หญิง ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จารุมาศ แสงสว่าง, ทองสา บุตรงาม และเขมิกา อารมณ (2563) ที่ศึกษาเรื่อง การศึกษาทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการใช้ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อการใช้ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีด้านสาเหตุความรุนแรง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ผลการศึกษาพบว่า นิสิตที่มีเพศอายุ สถานภาพการสมรส และระดับหลักสูตรต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความรุนแรงในผู้หญิง ที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวไม่แตกต่างกันนั้น ไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วลวิสา สิงโตทอง (2560) ที่ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ในเขตพื้นที่อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัว แตกต่างกัน แต่สอดคล้องในประเด็นที่พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ ต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัวไม่แตกต่างกัน อีกทั้ง ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุมาศ แสงสว่าง, ทองสา บุตรงาม และเขมิกา อารมณ (2563) ที่พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีทัศนคติต่อการใช้ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีด้านสาเหตุความรุนแรง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และงานวิจัยของ สุวัฒนา เกิดม่วง และคณะ (2560) ที่ศึกษาเรื่อง การได้รับความรุนแรงในครอบครัวของเด็กหญิงและสตรีจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า การได้รับความรุนแรงทางร่างกาย มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นในแต่ละปี สำหรับความรุนแรงทางเพศนั้นมีแนวโน้มลดลงมาเรื่อย ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 จนถึงปี พ.ศ. 2559 ส่วนการได้รับความรุนแรงทางจิตใจมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในแต่ละปี แต่มีแนวโน้มลดลงในปี พ.ศ. 2559

จากผลการศึกษาสามารถนำมาเสนอแนะได้ดังนี้

1. หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น สถาบันการศึกษา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ องค์กรสื่อสารมวลชน เป็นต้น ควรสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ที่สะท้อนมาจากพฤติกรรมทั่วไปที่พบเห็นในสังคม รวมถึงความตระหนักต่อภัยและผลกระทบที่เกิดขึ้นในสังคม

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น สถาบันการศึกษา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ องค์กรสื่อสารมวลชน เป็นต้น ควรรณรงค์รณรงค์ใช้ความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายใน

ครอบครัว ผ่านทางสื่อต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย แผ่นพับ โปสเตอร์ โฆษณา ฯลฯ เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ถึงการใช้ความรุนแรง

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสื่อสารมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ควรประชาสัมพันธ์ช่องทางการติดต่อในการแจ้งเหตุที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรง ให้ประชาชนได้ทราบ เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ตกอยู่ในเหตุการณ์ความรุนแรง

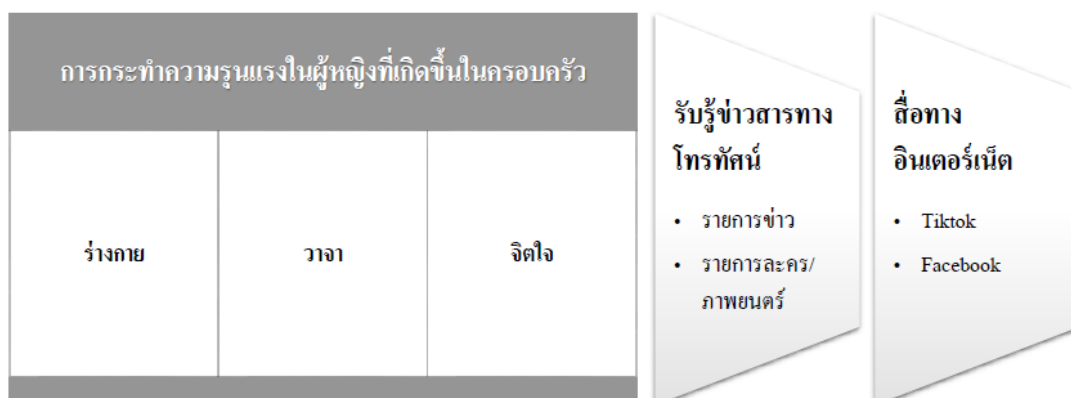
สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป มีดังนี้

1. ควรเปลี่ยนกลุ่มศึกษา เช่น ข้าราชการและพนักงานของหน่วยงานภาครัฐ พนักงานเอกชน เป็นต้น เพื่อทราบถึงแนวคิดของผู้คนในสังคมที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น นำไปสู่การสร้างความตระหนักรู้ภัยจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว และค้นหาแนวทางในการรณรงค์สร้างความตระหนักรู้ในเรื่องความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวต่อไปในอนาคต

2. ควรใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก เช่น สัมภาษณ์เชิงลึกในสตรีที่ได้รับการกระทำความรุนแรงในครอบครัว เพื่อทราบถึงปัจจัยสาเหตุและผลกระทบจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

ผลการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ได้รับองค์ความรู้ใหม่คือ การสร้างความเข้าใจความหมายของ “ความรุนแรงในผู้หญิงที่เกิดขึ้นในครอบครัว” อย่างถูกต้องว่ามีความหมายครอบคลุมถึงการกระทำ ความรุนแรงด้านร่างกาย ด้านวาจา และด้านจิตใจ โดยช่องทางการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องนั้น สามารถสื่อสารทางโทรทัศน์ผ่านรูปแบบรายการข่าว ละคร ภาพยนตร์ และสื่อทางอินเทอร์เน็ต ได้แก่ Tiktok และ Facebook ทั้งนี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมการตระหนักรู้และร่วมกันสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข สรุปได้ดังแผนภาพ

รายการอ้างอิง

- จารุมาศ แสงสว่าง, ทองสา บุตรงาม และเขมิกา อารมณ. (2563). การศึกษาทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการใช้ความรุนแรงต่อเด็กและสตรีในเขตเทศบาลเมืองบุรีรัมย์. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ “ราชชมกลสุรินทร์ ครั้งที่ 11” “วิจัยและนวัตกรรมวิถีใหม่”*. ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์.
- จินตนา วัชรสินธุ์ และคณะ. (2561). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรุนแรงในครอบครัวของเด็กวัยเรียน. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 5(2), 189-200.
- จรี วิจิตรวาทการ. (2541). *ปัญหาความรุนแรงต่อเด็ก และสตรี*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ธีระญา ปราบปราม. (2557). ความรุนแรงในครอบครัววิถีชีวิตส่วนตัววิถีชีวิตที่รัฐต้องเหลียวแล. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 4(1), 173-186.
- นญา พรหมหันธ์. (2560). *ทายาทความรุนแรง : แนวคิดการประกอบสร้างทางสังคมต่อการจัดการประสบการณ์ความรุนแรง*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิรมล บางพระ. (2560). *รายงานวิจัยความรุนแรงต่อสตรีในละครโทรทัศน์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความรุนแรงของเพศชายในเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- สำนักข่าวไทยพีบีเอส. (2563). *เปิดสถิติความรุนแรงในครอบครัว “แม่ - เมีย” ถูกทำร้ายสูงขึ้น. วันที่ค้นข้อมูล 22 กรกฎาคม 2566, เข้าถึงได้จาก: <https://news.thaipbs.or.th/content/295351>*
- ปพิชญา สุนทรพิทักษ์. (2562). *ประสบการณ์ของสตรีที่ผ่านพ้นปัญหาความรุนแรงในครอบครัว กรณีศึกษามูลนิธิหญิงชายก้าวไกล, หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- ภควดี ศรีประเสริฐ. (2548). *ความรุนแรงในครอบครัว: กรณีการถูกทำร้ายของภรรยา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วัลวิสา สิงโตทอง. (2560). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ในเขตพื้นที่อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิลาสินี พิพิธกุล และกิตติ กันภัย. (2546). *เพศและการสื่อสารในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ ไกรสุรพงศ์. (2543). *ความรุนแรงต่อผู้หญิง. ใน เอกสารประกอบการสัมมนาของมูลนิธิเพื่อนหญิง ณ บ้านริมอ่าว สมุทรสาคร. ในวันที่ 26-27 พฤษภาคม พ.ศ. 2544*.
- สืบจังหวัดติดอันดับรุนแรงในครอบครัว รุกสร้างภูมิคุ้มกันปรับทัศนคติ. (2560). วันที่ค้นข้อมูล 22 กรกฎาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/news/society/1125304>

สุวัฒนา เกิดม่วง และคณะ. (2560). การได้รับความรุนแรงในครอบครัวของเด็กหญิงและสตรีจังหวัด
สุพรรณบุรี. วารสารการพัฒนาสุขภาพชุมชน มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 5(4), 643-660.

สำนักข่าวอิสรา. (2563). มุสนิธีหญิงชายก้าวไกลรายงานความรุนแรงในครอบครัวช่วงโควิด-วงเสวนาเผย
สามีทำร้ายเพราะรายได้ลดลง. วันที่ค้นข้อมูล 22 กรกฎาคม 2566,
เข้าถึงได้จาก <https://www.isranews.org/article/isranews-news/91049-covid19issue.html>

องค์การอนามัยโลก. (2013). ความหมายของความรุนแรงในครอบครัว. วันที่ค้นข้อมูล 22 กรกฎาคม 2566,
เข้าถึงได้จาก <https://www.who.int/thailand>

เอสบีเอส นิวส์. (2021). 1 ใน 3 ของผู้หญิงทั่วโลกเป็นเหยื่อความรุนแรง. วันที่ค้นข้อมูล 22 กรกฎาคม 2566,
เข้าถึงได้จาก <https://www.sbs.com.au/language/thai/one-in-three-women-worldwide-is-a-victim-of-physical-or-sexual-violence-new-report-shows>

ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ

Sports Tourism Strategic of Sisaket Province

จรัสพล ชนะสิทธิ์ (Jaraspol Chanasit)¹

อนุจิตร ชินสาร (Anujit Chinasan)²

¹ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Doctor of Philosophy Program in Public and Private Management

Nakhon Ratchasima Rajabhat University

²อาจารย์หลักสูตรปรัชญาคุษฎีบัณฑิต การจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

Doctor of Philosophy Program in Public and Private Management

Nakhon Ratchasima Rajabhat University

E-mail: Jaraspol_26@hotmail.com¹, aekphd4@hotmail.com²

Received: 14 May 2024

Revised: 21 June 2024

Accepted: 21 June 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) วิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ (2) จัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ และ (3) ศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรวิจัย คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษประกอบด้วย (1) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 5 คน (2) ตัวแทนหน่วยงานภาคเอกชน จำนวน 5 คน และ (3) ตัวแทนหน่วยงานภาคประชาสังคม จำนวน 5 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณใช้เครื่องมือแบบสอบถาม ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือแนวคำถามในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการจำแนกประเภทข้อมูล และการเปรียบเทียบข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่า สภาพแวดล้อมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ ด้านจุดแข็ง มีทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงกีฬา ด้านจุดอ่อน ไม่มีสนามบิน ที่พักมีจำกัด ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อวันของนักท่องเที่ยวค่อนข้างต่ำ ด้านโอกาส ภาพรวมแผนพัฒนาระดับต่าง ๆ มีแนวทางพัฒนาบุคลากรและผู้ประกอบการการท่องเที่ยววิถีใหม่ ส่งเสริมให้ชุมชนสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยว พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบ โลจิสติกส์ และระบบขนส่งสาธารณะ และมีการประชาสัมพันธ์และการตลาดเชิงรุก ด้านอุปสรรค มีจังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งเป็นคู่แข่งกันที่อยู่ใกล้เคียง ส่วนผลการศึกษา แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ ยุทธศาสตร์ที่ 1: กลยุทธ์การสร้างและต่อยอดอัตลักษณ์ (Branding strategy) ที่ชัดเจนของศรีสะเกษเมืองท่องเที่ยวและกีฬาระดับสากล, ยุทธศาสตร์ที่ 2: กลยุทธ์การสร้างโอกาสและจูงใจ (Investment opportunity strategy) การเข้ามาลงทุนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดศรีสะเกษ, ยุทธศาสตร์ที่ 3: กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์เชิงรุก (Proactive public relations strategy) และการจัดทำข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวและปฏิทินกีฬาที่ทันสมัยและครอบคลุมตลอดปี และยุทธศาสตร์ที่ 4: กลยุทธ์การสร้างบุคลากรทางการกีฬาระดับชาติ (Sports personal development strategy) แนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย แนวทางด้านความสามารถในการเข้าถึง ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์, การท่องเที่ยวเชิงกีฬา, จังหวัดศรีสะเกษ

Abstract

The purpose of this research is to analyze the sports tourism environment of Sisaket Province. To prepare a strategic plan for sports tourism in Sisaket Province and to study the guidelines for driving the sports tourism strategy of Sisaket Province. Using a mixed research method both qualitative research and quantitative research the population in the study is tourists and stakeholders. The sample group will be 400 tourists and stakeholders in sports tourism in Sisaket Province and in-depth interviews will be conducted. Key informants from 3 groups as follows: Government agencies Private sector agencies and public sector agencies Qualitative data collection Use the in-depth interview question tool. For collecting quantitative data, questionnaires were used. Qualitative data analysis used data analysis methods using data classification methods. and data comparison Quantitative data analysis section Descriptive statistics were used, including frequency distribution, percentage, mean, and standard deviation. in data analysis

The results of the study found that the Sports tourism environment of Sisaket Province Strengths includes tourism resources and attractions in sports tourism destinations. Weaknesses: No airport, limited accommodations. The average daily cost is quite low. Opportunity for an overview of development plans at various levels There are guidelines for developing personnel and tourism operators in a new way. Encourage

communities to create tourism activities Develop logistics infrastructure and public transport Public relations and aggressive marketing. Obstacles: Buriram Province is a nearby competitor. Strategic plan to drive the sports tourism strategy of Sisaket Province Strategy 1: Create a leadership identity for sports tourism cities. Strategy 2: Develop logistics systems. Infrastructure Strategy 3: Public relations to create awareness and stimulate marketing at Both regional levels in the country and international level Strategy 4: Develop personnel in both tourism and sports and expand the integrated sports tourism working network in all sectors. Guidelines for driving the sports tourism strategy of Sisaket Province include (1) guidelines for accessibility. Tourism activities and facilities

Keywords: Strategic, Sports Tourism, Sisaket Province

บทนำ

จากสถานการณ์การการท่องเที่ยวของประเทศไทยในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ หรือโควิด - 19 (COVID - 19) พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทาง เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยในไตรมาสที่ 1 ของปี พ.ศ. 2563 ลดลงร้อยละ 38.1 เช่นเดียวกับการท่องเที่ยวภายในประเทศโดยคนไทย ที่หดตัวลงร้อยละ 30.77 (รายงานภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว, 2563) ปัจจุบันกระแสความใส่ใจด้านสุขภาพกำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างสูง ส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงกีฬากำลังได้รับความนิยมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ในประเทศไทยพบแนวโน้มการเติบโตต่อเนื่อง จากการได้เปรียบทางด้านศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่มีลักษณะภูมิประเทศที่หลากหลาย ส่งผลให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกกิจกรรมได้หลายรูปแบบในแต่ละพื้นที่ของประเทศ (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) ประเทศไทยได้มีแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ภายในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการท่องเที่ยวได้กล่าวไว้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาภาคการท่องเที่ยวของไทยมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งในมิติของจำนวนนักท่องเที่ยว รายได้จากการท่องเที่ยว การจัดอันดับความนิยม และมูลค่าทางเศรษฐกิจจากธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ด้วยไทยมีจุดแข็งหลายประการ อาทิ ท่าเรือที่ตั้งเป็นจุดศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ อธิปไตยของประเทศไทย ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงโอกาสจากการขยายตัวของตลาดท่องเที่ยวโลกและธุรกิจสายการบินต้นทุนต่ำ เทคโนโลยีด้านการสื่อสารที่สามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้อย่างสะดวกรวดเร็ว หลายประเทศใช้การท่องเที่ยวเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างรายได้ให้กับประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศอาเซียน ดังนั้น ประเทศไทยจึงต้องพัฒนาระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน และสร้างความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้หากประเทศไทยมีทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ชัดเจน สอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทที่ส่งผล

กระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวแล้ว การท่องเที่ยวไทยจะเป็นเครื่องมือ ในการสร้างและกระจายรายได้ และยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ส่วนที่ 2, หน้า 20)

จากยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 4 ปี พ.ศ. 2560-2564 ที่มุ่งพัฒนาและบูรณาการด้านการท่องเที่ยวและกีฬา สร้างเสริมความเติบโตทางเศรษฐกิจแลสังคมของประเทศ และยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนาอุตสาหกรรมกีฬาและการเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม ซึ่งส่งเสริมการเติบโตของอุตสาหกรรมกีฬา และการกีฬาเพื่อการท่องเที่ยวและนันทนาการ โดยการจัดให้มีการส่งเสริมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงกีฬา การพัฒนาเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวเชิงกีฬา รวมไปถึงมีการจัดทำข้อมูลทางสถิติสำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา การพัฒนาเมืองต้นแบบ เพื่อเป็นโมเดลให้กับเมืองอื่นๆ นำไปเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในพื้นที่ของตน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560) จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งได้รับการคัดเลือกให้เป็น 1 ใน 6 จังหวัดเมืองกีฬา (Sports city) แผนยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัดศรีสะเกษ 2566-2570 มีการกำหนดแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาร่วมกับจังหวัดบุรีรัมย์ และนครราชสีมาไว้ชัดเจน โดยได้กล่าวไว้ใน ยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาการท่องเที่ยวบูรณาการ ข้อที่ 5 ไว้ว่า พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ ศรีสะเกษ นครราชสีมา โดยส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมกีฬาให้ครอบคลุมทุกมิติ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทั้งจากการกีฬาและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง (ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ. 2566-2570, หน้า 25) จะเห็นได้จากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด และมีความพร้อมทั้งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว และความร่วมมือของประชาชนในท้องถิ่น แต่ยังขาดซึ่งแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม รวมถึงการจัดการหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ ให้สามารถทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการเพื่อเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาจังหวัดศรีสะเกษให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนยุทธศาสตร์จังหวัดที่ตั้งไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ
2. เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ

แนวคิดและทฤษฎี

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับท่องเที่ยวเชิงกีฬา

องค์ประกอบด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ หลักการ Model 6A's ของ Buhalis ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attractions) 2) ความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility)

3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) 4) โปรแกรมการท่องเที่ยว(Available package) 5) กิจกรรมการท่องเที่ยว (Activities) และ 6) การบริการเสริม (Ancillary service) (Buhalis, D., 2000)

2. การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม SWOT Analysis และ TOWS Matrix

การวิเคราะห์ SWOT เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นการวิเคราะห์สภาพการณ์ (Situation analysis) เป็นการวิเคราะห์สภาพองค์กรหรือหน่วยงานในปัจจุบันเพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดเด่น จุดด้อย หรือสิ่งที่อาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สภาพที่ต้องการในอนาคต การวิเคราะห์ สภาพการณ์ วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน เพื่อให้รู้ตนเอง (รู้เรา) รู้จากสภาพแวดล้อม (รู้เขา) ชัดเจนยิ่งขึ้น และวิเคราะห์โอกาส อุปสรรคเพื่อประโยชน์ในการกำหนดวิสัยทัศน์หรือกลยุทธ์ระดับองค์กรที่เหมาะสม

เทคนิค TOWS Matrix สามารถนำไปสร้างกลยุทธ์ทางเลือก 4 ประเภทคือ SO (Strengths-Opportunities) WO (Weakness-Opportunities) ST (Strengths-Threats) และ WT (Weakness-Threats) การจับคู่ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในเป็นสิ่งที่ยากที่สุดของการทำ TOWS Matrix เพราะต้องใช้การตัดสินใจที่ดี (Wehrich, H., & Koontz, H., 1993)

3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

จากการทบทวนวรรณกรรมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ กระบวนการและองค์ประกอบของการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ ผู้วิจัยสรุปขั้นตอนการจัดทำได้ดังต่อไปนี้ 1. วิเคราะห์องค์กรที่เป็นหน่วยที่จะศึกษา (SWOT Analysis) 2. นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ SWOT มาจัดทำ TOWS matrix จับคู่ ระหว่างจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค เพื่อกำหนดกลยุทธ์ 3. สร้างวิสัยทัศน์เกี่ยวกับทิศทางขององค์กรเป็นการมุ่งเน้นอนาคต กำหนดพันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ วัตถุประสงค์ โครงการพัฒนา 4. มีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ วัตถุประสงค์ และโครงการพัฒนา อย่างชัดเจน

4. แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์

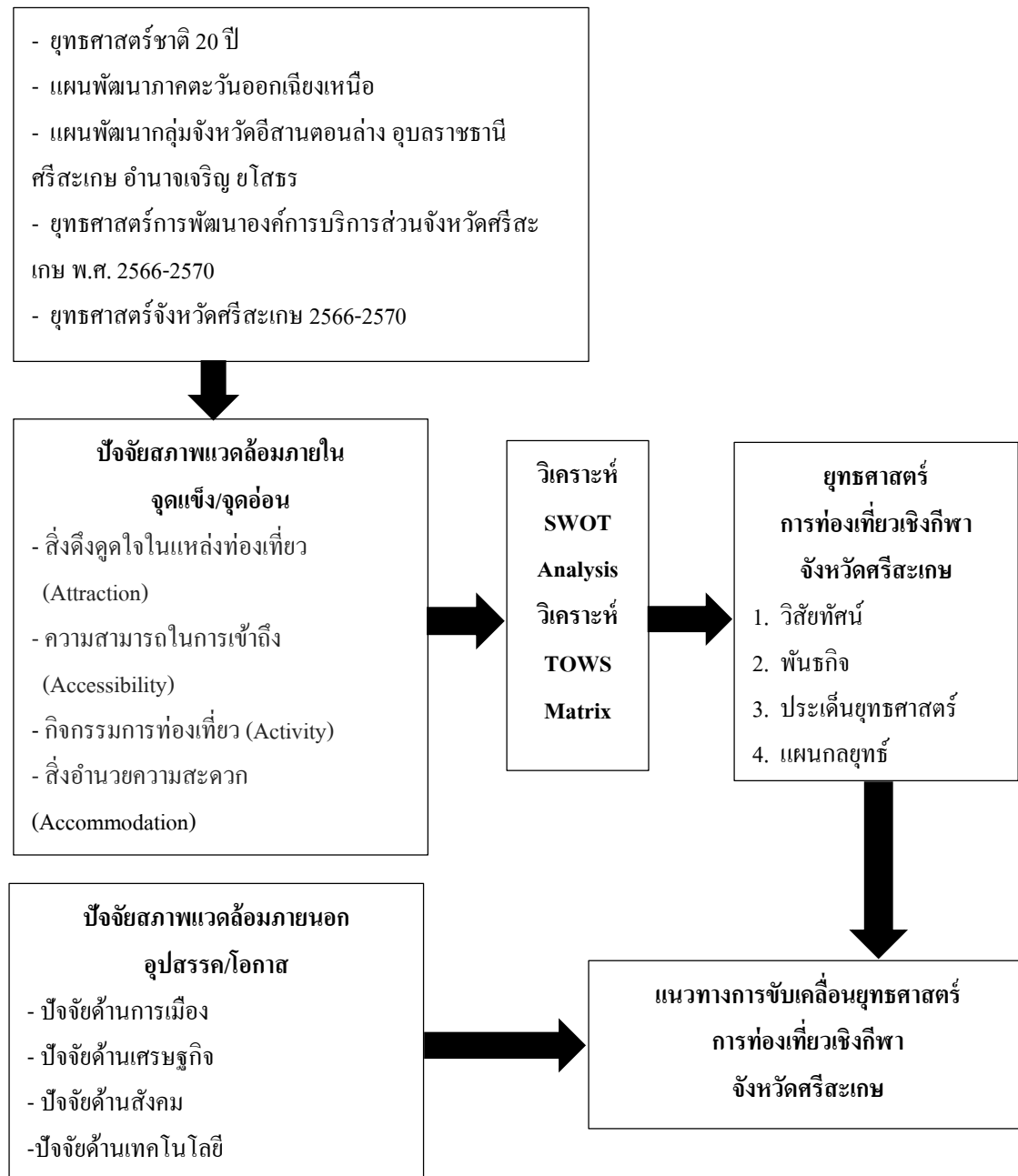
การจัดการเชิงกลยุทธ์ คือการจัดการอย่างมีระบบที่ต้องอาศัยวิสัยทัศน์ของผู้นำและอาศัยการวางแผนอย่างมีขั้นตอน ผ่านกระบวนการตัดสินใจและประเมินแล้วว่าเหมาะสมกับองค์กร สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายได้ ส่วนกลยุทธ์ขององค์กรประกอบด้วย ส่วนประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) กลยุทธ์เป็นเรื่องของเป้าหมายขององค์กร 2) ผู้บริหารควรเลือกกลยุทธ์ที่ทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย 3) ผู้บริหารควรเน้นถึงการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติอย่างมีเป้าหมาย 4) กลยุทธ์ต้องคำนึงถึงจุดแข็ง หรือทรัพยากรภายในองค์กรและความสามารถหลักขององค์กร (รีอบินส์, สตีเฟนส์ พี., 2008)

5. ข้อมูลยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี จะมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาความมั่นคง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์ชาติด้านความมั่นคง 2) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน 3) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ 4) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม 5) ยุทธศาสตร์ชาติ

ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ6) ยุทธศาสตร์ชาติด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ สำหรับการวิจัย เรื่องยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษกับยุทธศาสตร์ชาติข้อที่ 2 คือ ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันเพื่อยกระดับศักยภาพของประเทศด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method research) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักท่องเที่ยว จำนวน 400 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยใช้ตารางเลขสุ่ม (Random Table) จากตัวเลขลำดับที่ของนักท่องเที่ยวที่นักวิจัยได้พบ เมื่อลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดศรีสะเกษ

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ 3 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ คือ รองผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ, ผู้อำนวยการสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ, ผู้อำนวยการกีฬาแห่งประเทศไทยจังหวัดศรีสะเกษ, รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยกีฬาแห่งประเทศไทย วิทยาเขตศรีสะเกษ, ผู้อำนวยการโรงพยาบาล จำนวน 5 คน (2) ตัวแทนหน่วยงานภาคเอกชน คือ ประธานหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ, ประธานหอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ, เจ้าของกิจการร้านอาหารจังหวัดศรีสะเกษ, ผู้ประกอบการธุรกิจประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว จังหวัดศรีสะเกษ, นายกสมาคมกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 5 คน และ (3) ตัวแทนหน่วยงานภาคประชาสังคม คือ นายกเทศมนตรี เทศบาลเมือง จังหวัดศรีสะเกษ, สมาชิกสภาเทศบาลจังหวัดศรีสะเกษ, รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ, สมาชิกสภาจังหวัดศรีสะเกษ, ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 5 คน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้นจำนวน 15 คน

3) การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

(1) ศึกษาและวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือในการสัมภาษณ์

(2) นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์แนวคิดจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวมาประมวลเพื่อกำหนดเป็นโครงสร้างและขอบเขตของแบบสัมภาษณ์ โดยให้ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่ศึกษา โดยขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา

(3) สร้างหรือกำหนดประเด็นของแบบสัมภาษณ์ หลังจากนั้นนำประเด็นที่สร้างเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้ข้อเสนอแนะและนำมาปรับปรุงแก้ไข

(4) นำประเด็นของแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปดำเนินการเก็บข้อมูลตามลักษณะของเครื่องมือ

4) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือแนวคำถามในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นตัวแทนหน่วยงานที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดการ

ท่องเที่ยวเชิงกีฬาจังหวัดศรีสะเกษทั้ง 3 กลุ่ม ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณใช้เครื่องมือแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว

4) การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการจำแนกประเภทข้อมูล (Typological analysis) และการเปรียบเทียบข้อมูล (Comparative analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ

การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษด้วยเครื่องมือ SWOT พบว่า

จุดแข็ง

S1 จังหวัดศรีสะเกษมีทรัพยากรการท่องเที่ยว และสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงกีฬาโดยมีการจัดแข่งขันกีฬาตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับประเทศ รวมทั้งกีฬาทางวัฒนธรรมประเพณีที่หาชมได้เฉพาะที่จังหวัดศรีสะเกษจังหวัดศรีสะเกษไม่มีสนามบิน

S2 จังหวัดศรีสะเกษมีสนามกีฬาที่มีศักยภาพสำหรับรองรับการเป็นเจ้าภาพการแข่งขันกีฬาทั้งระดับชาติ และนานาชาติ ได้แก่ สนามฟุตบอล มาตรฐาน โรงยิมเนเซียม และสนามกอล์ฟ

S3 จังหวัดศรีสะเกษมีสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงกีฬา เรื่อง การมีทีมกีฬา สโมสรกีฬา และตัวนักกีฬาที่มีชื่อเสียง

S4 จังหวัดศรีสะเกษ มีหน่วยบริการที่เข้ามาดูแลความปลอดภัย และให้ความช่วยเหลือในกรณีฉุกเฉินแก่นักกีฬาและนักท่องเที่ยว

จุดอ่อน

W1 จังหวัดศรีสะเกษไม่มีสนามบินทำให้เป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาสู่การเป็นจังหวัดจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวระดับโลก

W2 จังหวัดศรีสะเกษยังมีจำนวนที่พักค่อนข้างจำกัด

W3 คุณภาพของโรงแรม รีสอร์ท ที่พัก ในจังหวัดศรีสะเกษ ยังขาดมาตรฐานทั้งในเรื่องความสะอาด และสะดวกสบาย รวมทั้งความเหมาะสม และความคุ้มค่าของราคาที่พัก

W4 ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเฉลี่ยต่อวันของนักท่องเที่ยว ค่อนข้างต่ำ 1,001 - 3,000 บาท

W5 จังหวัดศรีสะเกษยังขาดการจัดการแข่งขันกีฬาเฉพาะกลุ่ม ซึ่งเป็นกีฬาที่มีมูลค่าสูง

โอกาส

O1 ภาพรวมแผนพัฒนาระดับต่าง ๆ มีแนวทางพัฒนาบุคลากร

O2 แนวทางพัฒนาและส่งเสริมให้ชุมชนสร้างสรรคกิจกรรมการท่องเที่ยว

O3 ส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบโลจิสติกส์ และระบบขนส่งสาธารณะ

O4 แนวทางพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในแหล่งท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐาน

O5 แนวทางดูแลความปลอดภัยและสุขลักษณะ และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม
อุปสรรค

T1 จังหวัดบุรีรัมย์เป็นคู่แข่งชั้นที่อยู่ใกล้เคียง

T2 จังหวัดบุรีรัมย์ซึ่งมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่หลากหลาย

T3 จังหวัดศรีสะเกษยังมีการสร้าง และใช้ประโยชน์จากข้อมูลขนาดใหญ่ รวมทั้งเทคโนโลยี
ค่อนข้างน้อย

T4 จังหวัดศรีสะเกษยังขาดแผนการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ และระบบขนส่งสาธารณะ

T5 จังหวัดศรีสะเกษยังขาดแผนการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ระหว่างภาคเอกชน
กับชุมชนและท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรม

2. แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ

การกำหนดกลยุทธ์โดยการสังเคราะห์ด้วยเทคนิคตาราง TOWS Matrix ของการท่องเที่ยวเชิงกีฬา
จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้ จุดแข็ง (S) และร่วมกับโอกาส (O) ทำให้สามารถสังเคราะห์ได้กลยุทธ์เชิงรุก (SO)
ทั้งสิ้น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) กลยุทธ์การสร้างและตอกย้ำอัตลักษณ์ (Branding strategy) ที่ชัดเจนของ
ศรีสะเกษเมืองท่องเที่ยวและกีฬาระดับสากล 2) กลยุทธ์การสร้างโอกาสและจูงใจ (Investment opportunity
strategy) การเข้ามาลงทุนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดศรีสะเกษ 3) กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์เชิงรุก
(Proactive public relations strategy) และการจัดทำข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวและปฏิทินกีฬาที่ทันสมัยและ
ครอบคลุมตลอดปี 4) กลยุทธ์การสร้างบุคลากรทางการกีฬาระดับชาติ (Sports personal development
strategy)

ขณะเดียวกันการพยายามลดจุดอ่อน (W) แต่ยังคงเกาะกุมโอกาส (O) ที่มีเอาไว้ จึงสังเคราะห์ได้
กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) ทั้งสิ้น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) กลยุทธ์การฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว (Recovery strategy)
2) กลยุทธ์การสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวและกีฬาสู่ชุมชน (Activity strategy) 3) กลยุทธ์การสร้างโครงข่ายการ
คมนาคมและเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวทั้งระหว่างจังหวัดใกล้เคียงและระหว่างแหล่งท่องเที่ยวภายใน
จังหวัด (Infrastructure Strategy) 4) กลยุทธ์การพัฒนาบุคลากรผู้มีความรู้ความสามารถด้านการท่องเที่ยว
เชิงกีฬา (Personnel potential strategy)

นอกจากนี้ การใช้จุดแข็ง (S) และหลีกเลี่ยงอุปสรรค (T) สังเคราะห์ได้กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST)
ทั้งสิ้น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) กลยุทธ์การป้องกันและรักษาความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว (Safety strategy)
2) กลยุทธ์การบริหารจัดการขยะปฏิกูลจากการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Management strategy) และ 3) กลยุทธ์การ
สร้างเครือข่ายความร่วมมือ ภาครัฐ เอกชน และชุมชนในการเป็นเจ้าภาพดี (Network strategy) อีกทั้งการ

เอาชนะจุดอ่อน (W) และหลีกเลี่ยงอุปสรรค (T) ทำให้สังเคราะห์ได้กลยุทธ์เชิงรับ (WT) ทั้งสิ้น 2 ประเด็น ได้แก่ 1) กลยุทธ์การพัฒนาระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าและบริการการท่องเที่ยว (Service & product standard strategy) และ 2) กลยุทธ์ปรับปรุงและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยว (Improve facilities strategy)

3. แนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ

แนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ ประกอบไปด้วย 3 แนวทาง ดังนี้

3.1 แนวทางการขับเคลื่อนด้านความสามารถในการเข้าถึง (Accessibility)

- 1) ควรจัดทำเว็บไซต์ หรือเพิ่มช่องท่องเที่ยวออนไลน์เฉพาะของจังหวัดในการเข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร และการเดินทางภายในจังหวัด
- 2) ควรจัดแคมเปญร่วมกับการขนส่งแห่งประเทศไทย อาทิ การรถไฟ การขนส่งสาธารณะ ในการจัดกิจกรรมการเดินทางมาจังหวัดศรีสะเกษให้น่าสนใจ
- 3) ควรพัฒนาการเชื่อมต่อการเดินทางภายในจังหวัดจากท่าโดยสารสาธารณะไปยังแหล่งท่องเที่ยว หรือสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว
- 4) ควรบูรณาการร่วมกับจังหวัดใกล้เคียงในการจัดเส้นทางท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาโดยสารการบิน
- 5) ควรจัดทำป้ายบอกทางให้มองเห็นชัด และเพิ่มป้ายบอกทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว ที่พัก หรือสถานที่จัดงานกิจกรรมกีฬาที่ชัดเจน

- 6) ควรดูแลรักษาความสะอาด และความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้สวยงาม

3.2 แนวทางการขับเคลื่อนด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (Activity)

- 1) ควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมกีฬาที่สามารถแสดงอัตลักษณ์ หรือความโดดเด่นของจังหวัดศรีสะเกษได้เพื่อสร้างความจดจำแก่นักท่องเที่ยว
- 2) ควรส่งเสริมให้มีการบูรณาการกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงกีฬากับกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ ภายในจังหวัด
- 3) ควรมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า และควรประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง
- 4) ควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามเทศกาลให้ทั่วทุกอำเภอ เพื่อให้การท่องเที่ยวกระจายทั่วทั้งจังหวัด
- 5) ควรศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ ๆ เพื่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มเติม
- 6) ควรจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงในกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ภายในจังหวัด

7) ควรมีการจัดแพคเกจการท่องเที่ยวเพื่อนำเสนอนักท่องเที่ยว อาทิ การท่องเที่ยวแบบ 2 วัน 1 คืน หรือ 3 วัน 2 คืน เพื่อให้นักท่องเที่ยวเลือกได้ตามความสนใจ

3.3 แนวทางการขับเคลื่อนด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Accommodation)

1) ควรส่งเสริมภาคเอกชนให้มีการลงทุนขยายที่พักไปยังอำเภอใกล้เคียงในจังหวัดศรีสะเกษ เพื่อให้เกิดกระจายรายได้ และให้เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มขึ้นในอนาคต

2) ควรส่งเสริมการให้ความรู้ และจัดอบรมผู้ประกอบการที่พักในเรื่องมาตรฐานการให้บริการของพนักงานเพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว

3) ควรจัดอบรมผู้ให้บริการที่พัก ในเรื่องคุณภาพและมาตรฐานห้องพัก เพื่อยกระดับคุณภาพที่พักให้ได้มาตรฐานสากล

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่อง แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ มีประเด็นข้อค้นพบสำคัญที่ผู้วิจัยจะได้นำมาอภิปรายผลการศึกษา ดังนี้

1. ด้านจุดแข็ง มีทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงกีฬา จังหวัดศรีสะเกษมีการจัดกิจกรรมกีฬาหลากหลายประเภท ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า จังหวัดศรีสะเกษมีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย อาทิ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และเส้นทางธรรมชาติ ไว้ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว อาทิ เขาพระวิหาร การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่หลากหลายตลอดทั้งปี รวมทั้งผู้ประกอบการท่องเที่ยวของจังหวัดศรีสะเกษ มีความเป็นมิตรผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นลินทิพย์ พิมพ์กัณต์ และภรณ์ หลาวทอง (2561, หน้า 247) ได้ศึกษาการสำรวจศักยภาพสินค้าและบริการท่องเที่ยววัฒนธรรมกีฬาและนันทนาการ ให้มีศักยภาพสามารถเชื่อมโยงทางการท่องเที่ยวได้ ที่พบว่า แนวทางพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว การเชื่อมโยงโปรแกรมการท่องเที่ยว จะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยว และสอดคล้องกับ เจีย เฉิน ยู และสยามล วิทยานรรัตน์. (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความตั้งใจของแฟนกีฬาต่างชาติที่จะเดินทางไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ที่พบว่า ความสำคัญต่อความสนใจในการเดินทางต่างประเทศเพื่อการท่องเที่ยวเชิงกีฬาความชอบในการท่องเที่ยว และกีฬาของปัจเจกบุคคลนั้น เป็นแรงกระตุ้นหลักดันที่สำคัญยิ่ง นอกจากจะเดินทางไปเพื่อเพลิดเพลินกับการชมกีฬาแล้ว นักท่องเที่ยวยังสนใจที่จะทำกิจกรรมอื่น ๆ อีก เช่น นักท่องเที่ยวชาวไต้หวันต้องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เที่ยวชมบรรยากาศสถานที่ต่าง ๆ สถานที่เชิงประวัติศาสตร์ ช้อปปิ้ง ชื้อของที่ระลึก และสอดคล้องกับ รัชพงษ์ แก้วพันธุ์ (2561, หน้า 47-48) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการมหกรรมกีฬาของสโมสรฟุตบอลไทยเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ที่พบว่าองค์ประกอบของด้านการบริหาร (Administration) ความสัมพันธ์ (Relations) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อความยั่งยืน เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยว (Attraction) และยังสอดคล้องกับ ณัฐฉา เหมาะสม และสุวารี นามวงศ์ (2560, หน้า 195-196) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรม มีข้อค้นพบในประเด็นดังกล่าวนี้ว่า ปัจจัยที่

มีผลทางด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ เอกลักษณ์ของพื้นที่ที่จัดกิจกรรม การออกแบบ ความสวยงามของสนาม สนามมีความท้าทายต่อผู้เข้าแข่งขัน ความปลอดภัยของพื้นที่ ชื่อเสียงและความนิยมของสถานที่ บริเวณจัดการแข่งขันมีสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงเดินทางท่องเที่ยวสะดวก การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความหลากหลายของเส้นทางเข้าถึงความสะดวกสบาย ป้ายบอกทางไปยังพื้นที่จัดกิจกรรมมีความชัดเจน เส้นทางมีความปลอดภัย เป็นต้น ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมมีความหลากหลาย ความหลากหลายประเภทฐาน เจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัย การเข้าชมได้อย่างใกล้ชิด สำหรับด้านที่พัก พิจารณาความหลากหลายของที่พัก ความเพียงพอต่อความต้องการ ความปลอดภัย การบริการที่ดี และราคาที่เหมาะสมและ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พิจารณาถึงการให้บริการทางธุรกิจคมนาคมอย่างมีคุณภาพ ธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่มที่หลากหลายได้มาตรฐาน

2. ด้านโอกาส ภาพรวมแผนพัฒนาระดับต่าง ๆ มีแนวทางพัฒนาบุคลากรและผู้ประกอบการการท่องเที่ยววิถีใหม่ ส่งเสริมให้ชุมชนสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยว พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระบบโลจิสติกส์ และระบบขนส่งสาธารณะ และมีการประชาสัมพันธ์และการตลาดเชิงรุก ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า การเดินทางมาจังหวัดศรีสะเกษมีความสะดวกสบาย โดยมีถนนเป็น 4 เลน กว้างขวาง ภายในจังหวัดศรีสะเกษมีรถเช่าไว้คอยให้บริการ สามารถเดินทางมาได้โดยรถยนต์ส่วนตัว และรถโดยสารสาธารณะหรือสามารถเดินทางโดยใช้บริการสายการบินได้ ซึ่งมีสนามบินในจังหวัดใกล้เคียง ภายในจังหวัดมีการเชื่อมต่อกันของรถโดยสารสาธารณะ การเข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยวจังหวัดสามารถค้นหาผ่าน Google หรือเว็บไซต์จังหวัดได้ ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ณัฐวุฒิ เหมาะประมาณ และสุวารี นามวงศ์ (2560, หน้า 195-196) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรม ที่พบว่าความหลากหลายของเส้นทางเข้าถึงความสะดวกสบาย การให้บริการทางธุรกิจคมนาคมอย่างมีคุณภาพ การใช้อุปกรณ์เครื่องมือสื่อสารที่สะดวก การจัดพื้นที่จอดรถเพียงพอบริเวณจัดพื้นที่กิจกรรมที่เพียงพอ มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรม และสอดคล้องกับ วรวิทย์ สุวัฒน์ ณ เขมรัฐ (2550) ได้ศึกษาเรื่องการจัดและบริหารเชิงบูรณาการ การกีฬาเพื่อการท่องเที่ยวถึงอนุรักษ์ในพื้นที่สามเหลี่ยมอันดามันอย่างยั่งยืน: ภูเก็ต พังงา และกระบี่ ที่พบว่า 1 ในปัจจัยที่พื้นที่ควรบริหารจัดการ คือ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity) ด้านการรักษาความปลอดภัย (Safety) ซึ่งมีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และยังสอดคล้องกับ Anna Maria Pioetti (2017) วิจัยเรื่อง กีฬาและการท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sports and Tourism for sustainable tourism and rural development) และการพัฒนาท้องถิ่น มีข้อค้นพบในประเด็นดังกล่าวนี้ว่า สิ่งอำนวยความสะดวกในท้องถิ่นและโครงสร้างพื้นฐานโดยทั่วไปการท่องเที่ยวเชิงกีฬาอาจเป็นแรงผลักดันในการพัฒนาท้องถิ่นความร่วมมือของชุมชนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมทางสังคมการวางตำแหน่งท้องถิ่นในตลาดการท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาของ กางบ้นทิต เอียวถาวร (2560, หน้า 203-204) ที่ได้ศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาการกีฬาเพื่อความเป็นเลิศของจังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษพบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาการกีฬาเพื่อความเป็นเลิศของจังหวัดศรีสะเกษ

โดยคำนึงถึงด้านบริหารจัดการที่มีเอกภาพควรมีนโยบายการพัฒนาศูนย์ฝึกกีฬา ด้านสถานที่ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และยังสอดคล้องกับ ราชพงษ์ เขียวพันธุ์ และเสรี วงษ์มณฑา (2561, หน้า 88-102) ได้ศึกษาองค์ประกอบการจัดการมหกรรมกีฬาของสโมสรฟุตบอลไทย ที่พบว่าองค์ประกอบของด้านการบริหาร (Administration) การบริการ (Service) เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว หรือ ข้อมูลการท่องเที่ยว จะช่วยให้นักท่องเที่ยววางแผนการท่องเที่ยวและเตรียมความพร้อมสำหรับการท่องเที่ยวได้ดี และช่วยในการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีความสะดวกในการเดินทางมาท่องเที่ยวแตกต่างกัน ซึ่งความสะดวกในการเดินทางมาท่องเที่ยวมีผลต่อการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว ซึ่งการวางแผนการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวและโครงสร้างพื้นฐานโดยทั่วไปเป็นแรงจูงใจทางสังคมการวางตำแหน่งท้องถิ่นในตลาดการท่องเที่ยว

3. ด้านจุดแข็ง จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษมีสิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงกีฬา ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า จังหวัดศรีสะเกษมีกิจกรรมประเภทกีฬาหลากหลายชนิด มีกิจกรรมอื่น ๆ ตลอดทั้งปี อาทิ เทศกาลผลไม้ประจำปี กิจกรรมทางธรรมชาติที่นักท่องเที่ยวสามารถเลือกไปพักผ่อนได้ กิจกรรมตามประเพณี ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ นลินทิพย์ พิมพศักดิ์ และภรณ์ หลาวทอง (2561, หน้า 247) เรื่อง การสำรวจศักยภาพสินค้าและบริการท่องเที่ยววัฒนธรรมกีฬาและนันทนาการ ให้มีศักยภาพสามารถเชื่อมโยงทางการท่องเที่ยวได้ ที่มีข้อค้นพบในประเด็นดังกล่าวนี้ว่า การสร้างเส้นทางท่องเที่ยว การเชื่อมโยงโปรแกรมการท่องเที่ยว การสร้างมาตรฐานการบริการทางการท่องเที่ยว ช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ และยังสอดคล้องกับ วรวิทย์ สุวัฒน์ ณ เหมรัฐ (2550) ได้ศึกษาเรื่องการจัดและบริหารเชิงบูรณาการการกีฬาเพื่อการท่องเที่ยวถึงอนุรักษ์ในพื้นที่สามเหลี่ยมอันดามันอย่างยั่งยืน: ภูเก็ต พังงา และกระบี่ ที่มีข้อค้นพบในประเด็นดังกล่าวนี้ว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็น 1 ใน 7 องค์ประกอบสำคัญ ที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวสนใจเดินทางมาท่องเที่ยว ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก นักท่องเที่ยวอยากได้ประสบการณ์ท่องเที่ยวที่แปลกใหม่และมีความหลากหลาย เพื่อให้เกิดความทรงจำที่ดีต่อการมาท่องเที่ยว และเกิดความคุ้มค่าในการเดินทางมาท่องเที่ยวต่อการใช้จ่าย 1 ครั้ง จึงชอบการเดินทางมาแล้วสามารถทำกิจกรรมที่หลากหลายได้ และสามารถทำกิจกรรมที่ตนเองชื่นชอบเช่นการมาดูกีฬา ได้แตกต่างจากที่อื่น เช่นเดียวกับ การที่ได้มีโอกาสที่ได้พบนักกีฬาที่มีชื่อเสียงโค้ช บรรยายการแข่งขันทันทีเต็มไปด้วยความสนุกสนาน

4. ด้านจุดแข็ง จังหวัดศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษมีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาท่องเที่ยว ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า จังหวัดศรีสะเกษมีที่พักหลายประเภทให้สามารถเลือกใช้บริการได้ตามความสะดวกของนักท่องเที่ยว ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของนลินทิพย์ พิมพศักดิ์ และภรณ์ หลาวทอง (2561, หน้า 247) เรื่อง การสำรวจศักยภาพสินค้าและบริการท่องเที่ยววัฒนธรรมกีฬาและนันทนาการ ที่พบว่า ศักยภาพสามารถเชื่อมโยงทางการท่องเที่ยวได้ โดยให้ความสำคัญในเรื่องคุณภาพของที่พัก ธุรกิจร้านอาหาร ร้านขายของฝากของที่ระลึก การประชาสัมพันธ์ ช่องทางสื่อสารข้อมูลทางการ

ท่องเที่ยว ตลอดจนการสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นสิ่งที่จะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับ ญัตติ เหมาะประมาณ และสุวารี นามวงศ์ (2560, หน้า 195-196) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรม มีข้อค้นพบในประเด็นดังกล่าวนี้ว่า ปัจจัยที่มีผลทางด้านดึงดูดใจ อาทิ เอกลักษณ์ของพื้นที่ที่จัดกิจกรรม การออกแบบ ความสวยงามของสนาม สนามมีความท้าทายต่อผู้เข้าแข่งขัน ความปลอดภัยของพื้นที่ ชื่อเสียงและความนิยมของสถานที่ บริเวณจัดการแข่งขันมีสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียงเส้นทางท่องเที่ยวสะดวก การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความหลากหลายของเส้นทางเข้าถึงความสะดวกสบาย ป้ายบอกทางไปยังพื้นที่จัดกิจกรรมมีความชัดเจน เส้นทางมีความปลอดภัย เป็นต้น ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว กิจกรรมมีความหลากหลาย ความหลากหลายประเภทอื่น เจ้าหน้าที่ดูแลความปลอดภัย การเข้าชมได้อย่างใกล้ชิด สำหรับด้านที่พัก พิจารณาความหลากหลายของที่พัก ความเพียงพอต่อความต้องการ ความปลอดภัย การบริการที่ดี และราคาที่เหมาะสมและ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พิจารณาถึงการให้บริการทางธุรกิจคมนาคมอย่างมีคุณภาพ ธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่มที่หลากหลายได้มาตรฐานทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ความสะดวกในเรื่องที่พักเป็นปัจจัยแรก ๆ ที่นักท่องเที่ยวจะใช้ค้นหาเพื่อวางแผนการท่องเที่ยว เพื่อให้เหมาะสมกับจำนวนคนเดินทางมาท่องเที่ยว ซึ่งมีทั้งแบบเพื่อน คู่รัก และครอบครัว รวมทั้งยังรูปแบบการอบรมสัมมนา ดังนั้นที่พักจึงเป็นปัจจัย นอกจากนี้ การให้บริการจำนวนความเพียงพอ และคุณภาพของที่พักเป็นเหตุผลในการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบที่ได้นำเสนอในทั้งหมดข้างต้นสามารถนำมากำหนดเป็นข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. ด้านการสร้างอัตลักษณ์

1.1 สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดศรีสะเกษควรนำอัตลักษณ์วัฒนธรรมไทยภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมทั้งเทคโนโลยีและนวัตกรรมในการส่งเสริมการตลาด สร้างให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจและความหลากหลายของการท่องเที่ยว

1.2 สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดศรีสะเกษควรใช้ประโยชน์จากการจัดการแข่งขันกีฬาเพื่อสร้างให้เกิดจำนวนนักท่องเที่ยวเพื่อเอื้อต่อการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน และเศรษฐกิจต่อเนื่อง

2. ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

2.1 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานสุรินทร์ - ศรีสะเกษควรพัฒนาสินค้าและบริการที่มีจุดเด่นหรืออัตลักษณ์ที่สร้างจากทุนทางวัฒนธรรม

2.2 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานสุรินทร์ - ศรีสะเกษ ควรพัฒนาบุคลากรและผู้ประกอบการการท่องเที่ยววิถีใหม่ รักษามาตรฐานการให้บริการ

3. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน

3.1 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานสุรินทร์ - ศรีสะเกษควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงชุมชนและประเทศเพื่อนบ้าน กิจกรรมการท่องเที่ยว กีฬา และส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนรูปแบบใหม่ ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าการ ท่องเที่ยว กีฬา การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และผลิตภัณฑ์ชุมชน

3.2 สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดศรีสะเกษควรพัฒนาระบบ โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย ของแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ สร้างกีฬาให้มีคุณภาพ

4. ด้านการประชาสัมพันธ์

4.1 ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

4.2 ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงกีฬาทั้งในระดับประเทศ และระดับนานาชาติ

5. ด้านแนวทางการพัฒนาของส่วนราชการ

5.1 ส่วนราชการจังหวัดศรีสะเกษ นำโดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้นำการจัดทำแผน และรองผู้ว่าฯ ที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวและกีฬา เป็นผู้ดำเนินการปฏิบัติ

5.2 การกีฬาแห่งประเทศไทย จังหวัดศรีสะเกษ มีหน้าที่ ร่วมมือกับองค์กรที่เกี่ยวข้องและสมาคมกีฬาในจังหวัด จัด แนะนำ ช่วยเหลือ ในการจัดและดำเนินกิจกรรมกีฬา รวมถึง สำรวจ จัดสร้าง และบูรณะสถานที่สำหรับการกีฬาภายในจังหวัดศรีสะเกษ

6. ด้านแนวทางการพัฒนาขององค์กรภาคเอกชน

6.1 สมาคมกีฬาจังหวัดศรีสะเกษ นำโดย นายกสมาคม ดร.ศิริพงษ์ อังคสกุลเกียรติ ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้ศรีสะเกษได้รับคัดเลือกเป็น 1 ใน 6 เมืองกีฬา โดยการประสานการทำงานร่วมกันของหน่วยงานภาครัฐกับองค์กรเอกชนในจังหวัด เป็นผู้นำทางความคิดในการใช้การกีฬานำพาการพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดศรีสะเกษให้ก้าวหน้า

6.2 หอการค้าจังหวัดศรีสะเกษ เป็นการรวมกลุ่มกันของเจ้าของกิจการภาคเอกชนเพื่อมุ่งมั่นพัฒนาธุรกิจในพื้นที่จังหวัดให้เจริญก้าวหน้า นอกจากนี้ยังมีส่วนสำคัญอย่างมากในการผลักดันให้แนวคิดการใช้กีฬานำพาการพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดศรีสะเกษดำเนินการมาได้อย่างเข้มแข็ง ด้วยการสนับสนุนทุนทรัพย์และความร่วมมือด้านต่างเพื่อให้การจัดกิจกรรมกีฬาสำเร็จลุล่วงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. ด้านการพัฒนาของภาคประชาชน

7.1 องค์กรบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ มีส่วนในการจัดการดูแลสถานที่ท่องเที่ยว ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงความสะดวก ความเรียบร้อยของสิ่งอำนวยความสะดวก ถนนและเส้นทางสัญจร และส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาบุคลากรในจังหวัดให้มีศักยภาพ พร้อมร่วมมือกับภาคส่วนอื่น ๆ ในการจัดกิจกรรม

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับ

1. จังหวัดศรีสะเกษมีการจัดกิจกรรมกีฬาในหลากหลายประเภทอย่างต่อเนื่อง จังหวัดมีความพร้อมในเรื่อง สถานที่จัดการแข่งขัน มีความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาและแหล่งท่องเที่ยว โดยมีการจัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬาอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี มีสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งในด้านที่พักและร้านอาหารอย่างครบครัน และการเดินทางสู่จังหวัดศรีสะเกษสามารถทำได้สะดวกสบาย

2. แนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงกีฬาของจังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย (1) การสร้างอัตลักษณ์การเป็นผู้นำแห่งเมืองท่องเที่ยวเชิงกีฬา (2) การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ โครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และสินค้าและบริการ (3) การพัฒนาบุคลากรทั้งในด้านการท่องเที่ยว และการกีฬา และ (4) การสร้างและขยายเครือข่ายการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงกีฬาแบบบูรณาการกับทุกภาคส่วน

รายการอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). *ยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ.*

2560 - 2564. วันที่ค้นข้อมูล 5 มกราคม 2566, เข้าถึงได้จาก

<https://www.mots.go.th/news/category/66>

กาจบัณฑิต เอี้ยวถาวร. (2560). ยุทธศาสตร์การพัฒนาการกีฬาเพื่อความเป็นเลิศ ของจังหวัดศรีสะเกษ.

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 8(2), 203-204.

กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ. (2565). *แผนพัฒนา*

จังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ. 2566-2570 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. ศรีสะเกษ: สำนักงานจังหวัดศรีสะเกษ.

คณะกรรมการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นระดับจังหวัด. (2564). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การ*

ปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ พ.ศ. 2566-2570. อุบลราชธานี: กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2.

เจีย เนิน ยู และสยามล วิทยานรรัตน์. (2553). *ปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อความตั้งใจของแฟนกีฬา*

ต่างชาติที่จะเดินทางไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงกีฬา. วันที่ค้นข้อมูล

10 มกราคม 2566, เข้าถึงได้จาก http://www.etatjournal.com/upload/363/08_Sport

[_Tourism_USA.pdf](#)

นลินทิพย์ พิมพ์กัลล และภรณ์ หลาวทอง. (2561). ศักยภาพสินค้าและบริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

กีฬาและนันทนาการ ที่สามารถดึงดูดและเชื่อมโยงทางการท่องเที่ยวได้ ของจังหวัดบุรีรัมย์

สุรินทร์ ศรีสะเกษ. วารสารวิชาการ Veridian E- Journal บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

ศิลปากร, 11(1), 505-522.

- ณัฐวุฒิ เหมาะประมาณ และ สุวารี นามวงศ์. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมการแข่งขันรถยนต์: ในรายการการแข่งขันบางแสน ไทยแลนด์ สปีด เฟสตีวัล จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 11(2), 186-201.
- ร็อบบิ้นส์, สตีเฟ่นส์ พี. (2008). *การจัดการและพฤติกรรมองค์การ* [แปลจากเรื่อง Management] (วิรัช สงวนวงศ์วาน, แปล). กรุงเทพฯ: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า.
- รัชพงษ์ เขียวพันธุ์ และเสรี วงษ์มณฑา. (2561). องค์ประกอบการจัดการมหรรมกีฬาของสโมสรฟุตบอลไทย. *วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษา ในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์*, 5(2), 88-102.
- รายงานภาวะเศรษฐกิจการท่องเที่ยว. (2563). วันที่ค้นข้อมูล 5 มกราคม 2566, เข้าถึงได้จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=581
- วรวิทย์ สุวัฒน์ ณ เชมรัฐ (2550). *การจัดและบริหารเชิงบูรณาการกีฬาเพื่อการท่องเที่ยวถึงอนุรักษ์ในพื้นที่สามเหลี่ยมอันดามันอย่างยั่งยืน* ภูเก็ต พังงา และกระบี่. รายงานฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- Anna, M. P. (2017). *Sports and tourism for sustainable tourism and rural development*. n.p.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination in the future. *Tourism Management*, 21(1), 97-116.
- Weihrich, H., & Koontz, H. (1993). *Management: Global Perspective* (10th ed.). New York: Mc Graw – Hill.

การประเมินผลการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชัยนาท

Evaluation of Services of Chainat Rest Area, Manorom, Chainat

สุภาณี นวกุล (Suphanee Navakul)

อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Lecturer, Public Administration Division, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chandrakasem

Rajabhat University

E-mail: suphanee.n@chandra.ac.th

Received: 22 June 2023

Revised: 15 February 2024

Accepted: 21 June 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อประเมินผลสำเร็จการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชัยนาท 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อระดับความสำเร็จของการบริการของศูนย์ฯ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการบริการของศูนย์ฯ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ ประชาชน/ผู้มาใช้บริการศูนย์บริการทางหลวงชัยนาท จำนวน 400 คนเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน จำนวน 30 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการศึกษา พบว่า 1) ผลสำเร็จการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชัยนาทอยู่ในระดับมาก โดยผลกระทบของโครงการมีระดับความสำเร็จมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การบริการของศูนย์ฯ และระดับความสำเร็จด้านบริบท 2) ประชาชนที่มีสถานภาพ และอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อระดับความสำเร็จของศูนย์ฯ แตกต่างกัน และ 3) แนวทางการพัฒนาการบริการของศูนย์ฯ คือ 1) พัฒนาหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน โดยนำงบประมาณมาใช้จัดกิจกรรม เตรียมความพร้อม/สิ่งอำนวยความสะดวกในการบริการ ปรับปรุงอาคารและภูมิทัศน์ เตรียมความพร้อมด้านสถานที่อำนวยความสะดวก และระบบการบริหารจัดการ การปฏิบัติงาน 2) จัดให้มีกระบวนการสำรวจ นิเทศ ติดตาม กำกับการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง 3) ส่งเสริมผู้ประกอบการให้มีความสามารถในการแข่งขันมากขึ้น โดยการสร้างสัมพันธ์กับชุมชนเพื่อเกิดความพึงพอใจและยอมรับในการดำเนินกิจกรรมของศูนย์ฯ มากขึ้น และ 4) สร้างความพึงพอใจแก่ผู้ให้บริการในการดำเนินกิจกรรมของศูนย์ฯ และสนับสนุนให้ศูนย์ฯ เป็นที่แวะพัก และท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การประเมินผลการบริการ, ศูนย์บริการทางหลวงชัชนาท, การประเมินผลแบบจำลองชิป, หุ่นส่วนความร่วมมือภาครัฐและภาคเอกชน

Abstract

This research aims to assess the service performance of Chainat Rest Area, compare perceptions of service success levels based on individual factors, and formulate guidelines for service development. This mixed-method study involved three sample groups: the general public/service users (400 people), representatives from government agencies, and representatives from private sector organizations (30 purposive samples), using questionnaires and in-depth interviews. Findings suggest that the service performance of the Chainat Rest Area is generally high, with project impact receiving the highest success level, followed by service delivery and the contextual level. It was found that perceptions of service success levels significantly differed based on socioeconomic status and age, but not on gender or frequency of service usage. The proposed guidelines for development emphasize the need for enhanced cooperation between public and private sectors. This includes allocating funds for improvements, conducting surveys, consultations, and monitoring to ensure proper project implementation, and promoting the development of entrepreneurs. The service center should also be developed as a significant local tourism hub to contribute to economic and tourism growth, ensuring community satisfaction and acceptance.

Keywords: Evaluation of Services, Chainat Rest Area, CIPP Model, Public-Private Partnership

บทนำ

จากข้อมูลของสำนักงานสถิติจังหวัดชัชนาท (2564) ทำการสำรวจสถานะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ในปี พ.ศ. 2562 ตัวอย่างจำนวน 624 ครัวเรือน ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล พบว่าครัวเรือนในจังหวัดชัชนาท มีรายได้เฉลี่ยเดือนละ 23,204 บาท ลดลงจากปี พ.ศ. 2560 ร้อยละ 12.05 โดยในปี พ.ศ. 2560 รายได้เฉลี่ยเดือนละ 26,386 บาท ส่วนใหญ่เป็นรายได้จากการทำงาน ร้อยละ 68.9 ซึ่งได้แก่ค่าจ้างและเงินเดือน ร้อยละ 41.6 กำไรสุทธิจากการทำธุรกิจ ร้อยละ 15.5 และกำไรสุทธิจากการทำการเกษตร ร้อยละ 11.8 และมีรายได้ที่ไม่ได้เกิดจากการทำงาน เช่น เงินที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นนอกครัวเรือน/ รัฐ ร้อยละ 15.1 รายได้ที่เป็นตัวเงินอื่น ๆ ร้อยละ 1.6 รายได้จากทรัพย์สิน เช่น ดอกเบี้ย ร้อยละ 1.4 นอกจากนั้นยังมีรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงินในรูปสวัสดิการ/ สินค้าและบริการต่าง ๆ ที่ได้รับมาโดยไม่ต้องซื้อ ร้อยละ 13.0 ในขณะที่ครัวเรือนมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 15,763 บาท คิดเป็นร้อยละ 36.3 ของ

รายได้ ซึ่งลดลงจากปี พ.ศ. 2560 เพียงร้อยละ 0.3 โดยปี พ.ศ. 2560 เฉลี่ยเดือนละ 16,162 บาท คิดเป็นร้อยละ 36.6 จะเห็นได้ว่า รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน ลดลงถึงร้อยละ 12.05 แต่รายจ่ายลดลงเพียงเล็กน้อย ทำให้ครัวเรือนต้องประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจอย่างหนัก

อีกทั้งภาวะวิกฤติของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด -19 (Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 มีผลทำให้อัตรา การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศลดลงอย่างต่อเนื่อง สมประวิณ มั่นประเสริฐ (2564) คาดว่า เศรษฐกิจโลกหดตัวร้อยละ 3.2 ประเทศไทยจะได้รับผลกระทบมากที่สุดในบรรดาประเทศสมาชิกอาเซียน จากการที่นักท่องเที่ยวจะลดลงร้อยละ 60 ซึ่งการขาดตอนของห่วงโซ่การผลิตทั้งในและต่างประเทศ และผลของตัวทวีคูณ ทำให้การเติบโตของเศรษฐกิจไทย ในปี พ.ศ. 2564 อาจหดตัว ร้อยละ 5.4 จากกรณีที่ไม่มีโรคระบาด ส่งผลให้มีการปรับลดคาดการณ์ผลผลิตมวลรวมภายในประเทศ (GDP) เป็นหดตัวถึงร้อยละ 5.0 ในขณะที่ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจทีเอ็มบี (2564) ประเมินว่า ธุรกิจไทยที่จะได้รับผลกระทบมากที่สุดเชิงมูลค่า คือ ธุรกิจร้านขายปลีกเสื้อผ้า รายได้ลดลงกว่า 5 พันล้านบาท ลำดับที่ 2 คือ ร้านค้าเบ็ดเตล็ด รายได้ลดลง 4.7 พันล้านบาท ส่วนลำดับที่ 3 และ 4 เป็นธุรกิจในการบริการที่ได้รับผลต่อเนื่องมาตั้งแต่การระบาดครั้งแรก ได้แก่ ธุรกิจโรงแรม/ที่พัก และธุรกิจร้านอาหาร ซึ่งรายได้ลดลง 3.8 และ 2.7 พันล้านบาท ตามลำดับ

ในขณะที่ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) มีเป้าหมายเพื่อให้ประเทศไทยบรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ สร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม สร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ มีภาครัฐของประชาชนเพื่อประชาชนและประโยชน์ส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการเข้าถึงการให้บริการของภาครัฐ

นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว ด้านเศรษฐกิจ อันเป็นยุทธศาสตร์ที่ 1 ของยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) นับเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่ต้องขับเคลื่อน และหากพิจารณาที่ตั้งของจังหวัดชัยนาท พบว่า เป็นจังหวัดที่เหมาะสมในการพักการใช้รถเพื่อเปลี่ยนอิริยาบถทั้งพักผ่อนและท่องเที่ยว เพื่อการเดินทางต่อไป เป็นจุดกึ่งกลางสำหรับการพักของคนใช้ทางระหว่างภาคเหนือกับภาคกลาง ซึ่งศูนย์บริการทางหลวงจังหวัดชัยนาท ที่เปิดบริการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัด สอดคล้องกับเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติและยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของมหาวิทยาลัยราชภัฏในปัจจุบัน เป็นศูนย์บริการของภาครัฐที่มีจุดแข็งด้านทำเลที่ตั้งและสาธารณูปโภค มีโอกาสอย่างมากในการพัฒนาให้เป็นสถานที่ที่ผู้ใช้งาน ทั้งนักท่องเที่ยว นักทัศนาจร นักธุรกิจ และประชาชนทั่วไป แต่จากสถานะเศรษฐกิจรวมทั้งภาวะวิกฤติของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ศูนย์บริการทางหลวงจังหวัดชัยนาทประสบปัญหาที่สำคัญ คือ มีผู้ใช้บริการจำนวนน้อยลงอย่างมาก จนทำให้ผู้ประกอบการไม่สามารถทำกำไรจากการ

จำหน่ายสินค้าหรือบริการได้ อีกทั้งผู้ใช้บริการแสดงความเห็นทางลบจำนวนมากต่อการบริการทั้งห้องน้ำ และร้านอาหารในสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้ศูนย์บริการทางหลวงจังหวัดชัยนาทจึงพบเจอมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะวิกฤติของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และมีผลต่อการลดลงของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัด

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำการประเมินผลการบริการของศูนย์บริการทางหลวงจังหวัดชัยนาท ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลอุตะเถา อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท บนทางหลวงหมายเลข 32 ตอนสี่แยกชัยนาท ถึงสี่แยกหางน้ำสาคร ระหว่าง กม. 185+504 + กม. 185+604 มีเนื้อที่ประมาณ 5 ไร่ พื้นที่ใช้สอย 1,600 ตารางเมตร และมีอาคารศูนย์บริการและสาธารณูปโภคครบครัน อีกทั้งยังเป็นจุดจำหน่ายสินค้าและบริการของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) ของจังหวัด (กรมทางหลวง, 2564) เพื่อให้ได้ข้อมูลว่า การบริการของศูนย์บริการทางหลวงมีผลสำเร็จด้านใด อยู่ในระดับใด ควรปรับปรุงในเรื่องใดบ้าง อันจะนำสู่ข้อมูลเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาศูนย์บริการทางหลวงจังหวัดชัยนาทต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินผลสำเร็จการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชัยนาท
 2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อระดับความสำเร็จของการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชัยนาท
- จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชัยนาท

ทบทวนวรรณกรรม

การประเมินผลการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชัยนาท อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาทได้ทำการทบทวนวรรณกรรมหลัก คือ 1) รูปแบบการประเมินชิป (CIPP) Evaluation Model 2) ตัวแบบ CPO'S Evaluation Model 3) หุ่นส่วน ความร่วมมือภาครัฐและภาคเอกชน และ 4) องค์ประกอบของศูนย์บริการทางหลวงชัยนาท

รูปแบบการประเมินชิป (CIPP) Evaluation Model ได้พัฒนาขึ้นมาโดย เดเนียล สตัฟเฟิลบีม (Daniel Stufflebeam) ตั้งแต่ปี 1971 สตัฟเฟิลบีม เป็นนักประเมินคนสำคัญและมีชื่อเสียงมากกว่า 50 ปี เป็นแบบประเมินสำหรับการประเมินโครงการหรือแผนงานในหลากหลายสาขาทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข และสังคมศาสตร์ เป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่มีความสมบูรณ์ คลอบคลุมเพื่อการใช้เป็นแนวทางสำหรับนักประเมิน ทั้งในเรื่องของโครงการ บุคลากร ผลิตภัณฑ์ สถาบันและระบบต่าง ๆ ที่ต้องการประเมิน (Stufflebeam, 2015) ดังที่ประชุม รอดประเสริฐ (2529) กล่าวว่า รูปแบบของการประเมินผลโครงการจำแนกตามประเภทของการตัดสินใจมี 4 ชนิด คือ การประเมินผลสภาพแวดล้อม (Context

evaluation) การประเมินผลข้อมูลนำเข้า (Input evaluation) การประเมินผลกระบวนการ (Process evaluation) และการประเมินผลผลิต (Product evaluation) หรือที่เรียกว่า การประเมินผลแบบ CIPP (CIPP Model)

การประเมินผลสภาพแวดล้อม (Context evaluation) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาเหตุผลในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะระบุถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในที่อาจมีผลกระทบต่อโครงการ ระบุถึงความต้องการและโอกาสต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งการคาดการณ์ปัญหาและวิเคราะห์ถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้น เมื่อได้มีการวิเคราะห์สภาพต่าง ๆ ดังที่กล่าวแล้วอย่างละเอียด จึงจะกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการขึ้น สรุปได้ว่าการประเมินสภาพแวดล้อม เป็นการประเมินเพื่อการวางแผน การตัดสินใจใน การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการนั่นเอง

การประเมินผลปัจจัยนำเข้า (Input evaluation) เป็นการประเมินผลที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการนำเสนอข้อมูลสำหรับการกำหนดถึงวิธีการในการใช้ทรัพยากรเพื่อให้โครงการบรรลุถึงวัตถุประสงค์ โดยจะระบุให้ทราบถึงลักษณะของข้อมูลนำเข้า คือ 1) สมรรถภาพและความรับผิดชอบของบุคคลและของหน่วยงานที่จะบริหารโครงการ 2) กลยุทธ์หรือยุทธวิธีที่จะทำให้โครงการบรรลุถึงวัตถุประสงค์ และ 3) รูปแบบเฉพาะของข้อมูลที่จะช่วยสนับสนุนการนำไปใช้ของยุทธวิธีที่ได้เลือกสรรแล้ว

การประเมินผลปัจจัยนำเข้า เป็นการประเมินในลักษณะที่วิเคราะห์ข้อมูลในส่วนละเอียดอย่างลึกซึ้งที่มุ่งวิเคราะห์หาข้อมูลที่ดีที่สุดที่จะนำไปใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์หรือการบริหารโครงการ วิธีการเป็นการประเมินข้อมูลนำเข้าจะผันแปรไปตามความมากน้อยในความเปลี่ยนแปลงของโครงการหรือผันแปรไปตามความสูงต่ำ ของข้อมูลที่จะนำไปสนับสนุนความเปลี่ยนแปลงของโครงการนั้น

การประเมินผลกระบวนการ (Process evaluation) เป็นการประเมินเพื่อการควบคุมการบริหารโครงการ ผลของการประเมินจะเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารโครงการใช้ปรับปรุงโครงการให้สามารถดำเนินการและบรรลุถึงวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ จุดมุ่งหมายของการประเมินผลกระบวนการ จำแนกได้เป็น 3 ประการ คือ 1) เพื่อตรวจสอบหรือเพื่อพยากรณ์ความบกพร่องในการดำเนินงานโครงการ 2) เพื่อเสนอข้อมูลที่จะนำไปสู่การตัดสินใจดำเนินโครงการ และ 3) เพื่อดำรงไว้ซึ่งการดำเนินโครงการที่เป็นไปด้วยดี

การประเมินผลกระบวนการจะต้องคำนึงถึงกลยุทธ์ในการประเมินที่สำคัญ 3 วิธี คือ ประการแรก จะต้องทำการประเมินหรือวิเคราะห์ความเหมาะสมและความคุ้มค่าของการใช้ทรัพยากร ประการที่สอง จะต้องทำการประเมินความสามารถในการบริหารโครงการของผู้ดำเนินโครงการ และประการที่สาม จะต้องทำการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบโครงการที่ได้กำหนดขึ้น การประเมินทั้งสามส่วนหรือทั้งสามกลยุทธ์ที่กล่าวแล้วจะสามารถทำให้ทราบได้โดยชัดเจนว่า กระบวนการบริหารโครงการจะบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการได้หรือไม่ และหากเกิดความผิดพลาดขึ้น ความผิดพลาดนั้นเกิดจากโครงสร้างรูปแบบของโครงการหรือเกิดจากวิธีการดำเนินโครงการนั้น

การประเมินผลผลงาน (Product evaluation) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพิจารณาตัดสินใจหรือการแสดงความคิดเห็นต่อความสำเร็จของโครงการทั้งในขณะที่โครงการกำลังดำเนินงานอยู่

และเมื่อโครงการได้เสร็จสิ้นลง การประเมินในลักษณะนี้จะเป็นการเปรียบเทียบระหว่างผลงานที่เกิดขึ้นกับเกณฑ์หรือมาตรฐาน หรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดขึ้นไว้ โดยวิเคราะห์เพื่อให้ทราบว่า โครงการประสบความสำเร็จหรือไม่ บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยเหตุผลใด โดยพิจารณาวิเคราะห์จากสภาพแวดล้อมโครงการ (context) ข้อมูลนำเข้า (input) หรือทรัพยากรโครงการและตัวกระบวนการ (process) ในการบริหารโครงการ ซึ่งข้อมูลทั้ง 3 ลักษณะ จะได้จากการรวบรวม และการบันทึกไว้โดยละเอียดตั้งแต่เริ่มต้นของการดำเนินงานโครงการ

ตัวแบบ CPO'S Evaluation Model ที่เยาวดี วิบูลย์ศรี (2552) นำเสนอไว้ เป็นการประเมินโครงการ เพื่อให้มีความครอบคลุมขึ้น ทั้งปัจจัยพื้นฐานด้านสถานะแวดล้อมของโครงการ (Context) กระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินโครงการ (Process) และผลผลิตของโครงการ (Outcome)

ปัจจัยพื้นฐานด้านสถานะแวดล้อมของโครงการ (Context) หมายถึง “บริบท” ต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวกับโครงการทั้งหมด การประเมินในส่วนนี้เป็นการประเมินสถานะแวดล้อมหรือ “บริบท” ต่าง ๆ ของโครงการนั้น ๆ ว่า มีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร โดยพิจารณาถึง 1) ความต้องการของโครงการ (Need Assessment) เพื่อให้ทราบถึงความจำเป็นหรือความต้องการของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่อโครงการ 2) ความเป็นไปได้ของโครงการ (Feasibility) เพื่อให้ทราบถึงโอกาสในการจัดทำโครงการ 3) การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ เพื่อระบุถึงสิ่งที่ต้องการจะให้เกิดขึ้นจากโครงการ และ 4) ความพร้อมและทรัพยากรในด้านต่าง ๆ เช่น เงินทุน หรือ งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ บุคลากร เป็นต้น

กระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินโครงการ (Process) คำว่า “กระบวนการ” หมายถึง ขั้นตอนหรือกรรมวิธีที่จะต้องปฏิบัติตามลำดับก่อนหลังอย่างเป็นระบบ และครบวงจรในระหว่างดำเนินโครงการ กระบวนการดังกล่าวอาจจะแตกต่างกันไปตามเป้าหมาย ในเชิงปรัชญาของแต่ละโครงการ (เทียนฉาย กิระนันท์, 2537) การประเมินโครงการโดยทั่วไปมีองค์ประกอบสำคัญที่ต้องพิจารณาเป็นพิเศษ ก็คือ ความสอดคล้องของกิจกรรมและช่วงเวลา กล่าวคือ 1) กิจกรรม เพื่อให้ทราบว่ากิจกรรมนั้น ๆ มีความสอดคล้องหรือตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ และมีการจัดลำดับที่เหมาะสมต่อเนื่องกันมากน้อยเพียงใด และ 2) ช่วงเวลา เพื่อให้ทราบช่วงเวลาที่จะดำเนินโครงการทางด้านกิจกรรมนั้น ๆ มีความเหมาะสมเพียงไร มีข้อจำกัดประการใด และช่วงเวลาที่กำหนดไว้นั้นสามารถจะปรับเปลี่ยนไปจากเดิมได้ตามความจำเป็นหรือไม่ และเพราะเหตุใด

ผลผลิตของโครงการ (Outcome) คำว่า “ผลผลิตของโครงการ” หมายถึง ผลงานหรือผลที่ได้รับจากการกระทำกิจกรรมใดของแต่ละโครงการ โดยสามารถแบ่งผลงานดังกล่าวเป็น 3 ประเภท คือ ผลรวม (Overall) ผลกระทบ (Impact) และ คุณค่าหรือประโยชน์ (Utility) ตามลำดับ ในการประเมินผลผลิตของโครงการใด ๆ ก็ตาม จึงเป็นการประเมินเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการนั้น ๆ โดยพิจารณาถึง 1) ผลรวม เพื่อให้ทราบถึงผลที่เกิดขึ้นทั้งหมดจากกิจกรรมของโครงการทั้งทางตรงและทางอ้อม 2) ผลกระทบเพื่อให้ทราบถึงผลที่ตามมาจากการดำเนินโครงการนั้น ๆ ทั้งทาง ตรงและทางอ้อม รวมทั้งจาก

ที่คาดหวังไว้และมีได้คาดหวังไว้ด้วย และ 3) คุณค่าหรือประโยชน์ เพื่อให้ทราบถึงคุณค่าหรือความสำคัญของผลที่ได้จากการประเมิน ทั้งนี้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ หรือเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมต่อไป

Public-Private Partnership (PPP) หรือหุ้นส่วน ความร่วมมือภาครัฐและภาคเอกชน หรือการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ เป็นการทำงานด้านการบริการสาธารณะ หรือโครงสร้างพื้นฐานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน โดยทำข้อตกลงเกี่ยวกับความรับผิดชอบและการแบ่งปันความเสี่ยงระหว่างกันอย่างชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ, 2564) ความเป็นหุ้นส่วนระหว่างรัฐและเอกชน เป็นรูปแบบการลงทุนที่รัฐทำสัญญาโอนกรรมสิทธิ์บางส่วนหรือทั้งหมดในการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานหรือบริการสาธารณะให้ภาคเอกชนที่มีความชำนาญเข้ามาดำเนินการตามสัญญาที่เน้นผลผลิต โดยรัฐกำหนดผลผลิตหลักที่ต้องการออกมาเป็นประเภทบริการและกำกับมาตรฐาน ส่วนเอกชนได้ค่าตอบแทนตามระดับบริการตามความเหมาะสม อาจแบ่งรูปแบบหุ้นส่วนความร่วมมือภาครัฐและภาคเอกชน ตามหน้าที่ความรับผิดชอบของภาครัฐและเอกชน ซึ่งเป็นตัวกำหนดลักษณะของความร่วมมือ (เช่น การริเริ่มโครงการ/ การวางแผน การออกแบบ การลงทุน การก่อสร้าง ความเป็นเจ้าของ การดำเนินงาน การจัดเก็บรายได้) ออกเป็น 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการบริการ (service model) รูปแบบแผนการเงินพิเศษ (special financing forms) และรูปแบบผู้ดำเนินการ (provider model) สองรูปแบบแรกใช้กับโครงการที่มีอยู่แล้ว รูปแบบสุดท้ายใช้กับโครงการใหม่ (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ, 2564)

ศูนย์บริการทางหลวงชัชชาติ ประกอบด้วย 6 ส่วนพื้นที่การให้บริการ ดังนี้

1. ส่วนพื้นที่บริการอำนวยความสะดวกและร้านค้า ประกอบด้วย ศูนย์บริการข้อมูลข่าวสารทางหลวง ศูนย์บริการข้อมูลการท้องเที่ยวในท้องถิ่น ศูนย์บริการรถลากจูง ซ่อมรถฉุกเฉินและกู้ภัย ศูนย์ตรวจสอบสภาพและเป็นจุดพักเปลี่ยนคนขับรถโดยสารของเจ้าหน้าที่จากกรมการขนส่งทางบก (ตามความเหมาะสม) ส่วนบริการของตำรวจทางหลวงและตำรวจท้องเที่ยว ศูนย์บริการสื่อสารติดต่อ (โทรศัพท์ อินเทอร์เน็ต) ส่วนบริการร้านอาหารและเครื่องดื่ม ร้านค้าทั่วไปและร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น สถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง (ตามความเหมาะสม) ส่วนปฐมพยาบาล ส่วนประกอบศาสนกิจ ห้องสุขา ส่วนบริหารจัดการ และอื่น ๆ (ตามความเหมาะสม)

2. ส่วนพื้นที่บริการด้านยานพาหนะ ประกอบด้วย ที่จอดรถยนต์นั่งส่วนบุคคล ที่จอดรถบรรทุกขนาดใหญ่ ที่จอดรถโดยสารขนาดใหญ่ และอื่น ๆ (ตามความเหมาะสม)

3. พื้นที่ส่วนที่เป็นสวนหย่อม ประกอบด้วย พื้นที่ปลูกต้นไม้ และจัดสวน ศาลาพักผ่อน พื้นที่พักผ่อน และอื่น ๆ (ตามความเหมาะสม)

4. ระบบสาธารณูปโภค ประกอบด้วย น้ำประปา หรือน้ำบาดาล ไฟฟ้า โทรศัพท์ และอื่น ๆ

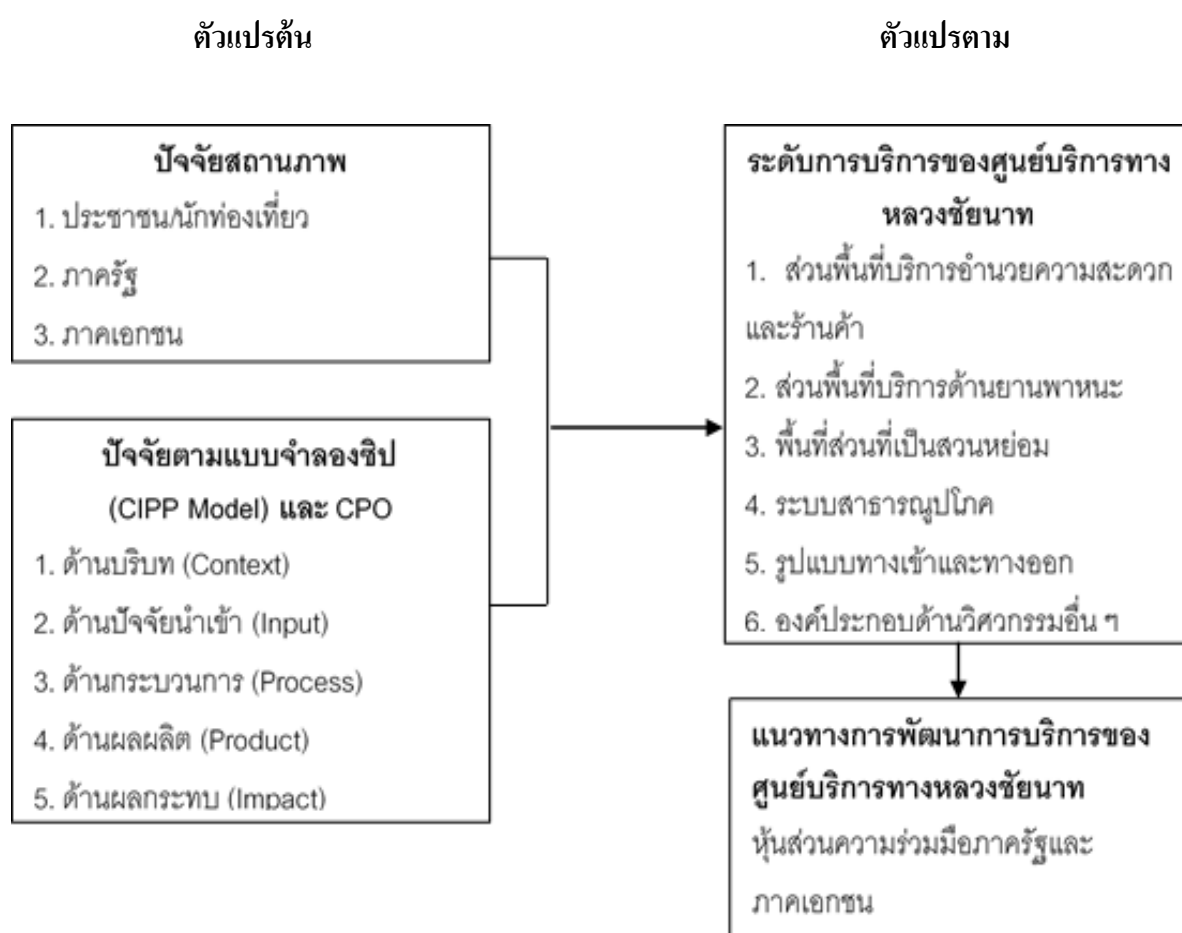
5. รูปแบบทางเข้าและทางออก ต้องกำหนดรูปแบบทางวิศวกรรมให้เหมาะสมกับความเร็วในการเข้าและออก เพื่อความปลอดภัยตามประเภทของทางหลวง

6. องค์ประกอบด้านวิศวกรรมอื่น ๆ เช่น ป้ายจราจร ป้ายแนะนำ สีตีเส้น ไฟฟ้า แสงสว่าง บริเวณทางเข้าออกและภายในบริเวณ รวมทั้งระบบระบายน้ำที่เหมาะสม

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลโครงการ แบบจำลองชิป (CIPP Model) แบบจำลอง CPO'S Evaluation Model หุ้นส่วนความร่วมมือภาครัฐและภาคเอกชน และองค์ประกอบของศูนย์บริการทางหลวงชนบท ผู้วิจัยสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยสถานภาพ ปัจจัยตามแบบจำลองชิป
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชนบท

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย คือ ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับความสำเร็จของศูนย์บริการทางหลวงชัชนาตแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำแนกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ประชาชน/ผู้มาใช้บริการศูนย์บริการทางหลวงชัชนาต ที่เป็นประชากรของจังหวัดชัชนาต จำนวน 321,397 คน และนักท่องเที่ยวและนักทัศนาจร (สำนักงานสถิติจังหวัดชัชนาต, 2564) จำนวน 735,620 คน รวม 1,057,017 คน โดยใช้สูตรของทาโร่ ยามานะ (Yamane, 1973) ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ 2) ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรมทางหลวง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 3) ตัวแทนภาคเอกชน คือ ผู้ประกอบการในศูนย์บริการทางหลวงชัชนาตทั้งในปัจจุบัน และผู้ประกอบการที่สนใจ จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 30 คน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นจากทฤษฎี แนวคิด หนังสือ เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลโครงการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดโครงสร้างแบบสอบถาม โดยประยุกต์ใช้แบบจำลองชิป (CIPP Model) และ CPO'S Evaluation Model และนำแบบสอบถามฉบับร่างที่สร้างขึ้นพร้อมแบบประเมินไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีความรู้ ประสบการณ์ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ และการประเมินผลโครงการทำการพิจารณาจำนวน 3 ท่าน เพื่อเป็นการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Validity) ความครอบคลุมเนื้อหา และความถูกต้องของสำนวนภาษา และประเมินค่าความสอดคล้องระหว่างข้อกับคำถามจุดประสงค์ หรือ IOC (Index of Item Objective Congruence) และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชาชนในจังหวัดสิงห์บุรี จำนวน 30 คน และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.959

ส่วนแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างประกอบด้วยคำถามหลัก คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยครอบคลุมการบริการ 6 ส่วน ได้แก่ ส่วนพื้นที่บริการอำนวยความสะดวกและร้านค้า ส่วนพื้นที่บริการด้านยานพาหนะ พื้นที่ส่วนที่เป็นสวนหย่อม ระบบสาธารณูปโภค รูปแบบทางเข้าและทางออก และ องค์ประกอบด้านวิศวกรรมอื่น ๆ

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด ไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญจากประชาชนหรือผู้เข้ามาใช้บริการในช่วงเดือนมีนาคม ถึง พฤษภาคม พ.ศ. 2566

ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ ตัวแทนภาครัฐ และตัวแทนภาคเอกชน เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง

ผู้วิจัยตรวจสอบความเรียบร้อย และความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา จากนั้นนำมาลงรหัสตัวแปรและตัวชี้วัด และนำแบบสอบถามมาแจกแจงความถี่ และคำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำเสนอในรูปแบบตาราง ประกอบคำอธิบาย โดยแบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นการตรวจสอบรายการ ใช้วิธีการหาค่าความถี่ (Frequency) แล้วสรุปมาเป็นค่าร้อยละ (Percentage) แบบสอบถามตอนที่ 2 การประเมินระดับการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชัยนาท และปัจจัยตามแบบจำลอง CIPP ที่มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ใช้วิธีหาค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

ส่วนแบบสอบถามที่เป็นคำถามปลายเปิดนำมาจัดลำดับ จัดหมวดหมู่ในแต่ละด้านเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา และเสนอเป็นลักษณะเขียนรายงานความเรียง ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์นำมาจัดลำดับ จัดหมวดหมู่ในแต่ละด้าน นักวิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ซึ่งใช้การวิเคราะห์ความถี่ของคำ หรือข้อความที่ระบุใน การสัมภาษณ์

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การประเมินผลการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชัยนาท อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท” มีผู้ตอบแบบสอบถามรวม 400 ชุด สรุปได้ดังตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1.สถานภาพ		
1.1 ประชาชนผู้พักอาศัยในจังหวัดชัยนาท	294	73.50
1.2 นักธุรกิจ/ ภาคเอกชน	23	5.75
1.3 นักท่องเที่ยว/ นักทัศนาจร	52	13.00
1.4 ข้าราชการ/ ภาครัฐ	31	7.75
รวม	400	100.00
2. เพศ		
2.1 ชาย	200	50.00
2.2 หญิง	200	50.00
รวม	400	100.00

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
3. อายุ		
3.1 18 - 25 ปี	168	42.00
3.2 26 - 45 ปี	127	31.75
3.3 46 - 60 ปี	68	17.00
3.4 60 ปี ขึ้นไป	36	9.00
3.5 ไม่ระบุ	1	0.25
รวม	400	100.00
4. ความถี่ในการใช้บริการศูนย์บริการทางหลวงชนบทในระยะเวลา 3 เดือน		
4.1 1 - 3 ครั้ง	274	68.50
4.2 มากกว่า 3 ครั้ง	126	31.50
รวม	400	100.00
5. วัตถุประสงค์ในการใช้บริการ		
5.1 ส่วนพื้นที่บริการอำนวยความสะดวกและร้านค้า ได้แก่ ร้านค้า ห้องน้ำ	257	30.02
5.2 ส่วนพื้นที่บริการด้านยานพาหนะ ได้แก่ บริเวณจอดพักรถ	199	23.25
5.3 พื้นที่ส่วนที่เป็นสวนหย่อม	97	11.33
5.4 ระบบสาธารณูปโภค ได้แก่ ไฟฟ้า น้ำ	71	8.29
5.5 รูปแบบทางเข้าและทางออก	95	11.11
5.6 องค์ประกอบด้านวิศวกรรม ได้แก่ ป้ายจราจร ป้ายแนะนำ สี่เหลี่ยม ไฟฟ้าแสงสว่าง บริเวณทางเข้าออกและภายในบริเวณ และ ระบบระบายน้ำ	137	16.00
รวม	400	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นประชาชนผู้พักอาศัยในจังหวัดชัยนาท จำนวน 294 คน ร้อยละ 73.50 รองลงมา ได้แก่ นักท่องเที่ยว/ นักทัศนอาจร จำนวน 52 คน ร้อยละ 13.00 และข้าราชการ/ภาครัฐ จำนวน 31 คน ร้อยละ 7.75

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้หญิงและผู้ชาย จำนวนเท่ากัน คือ 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 และ มีอายุ 18 - 25 ปี จำนวน 168 คน ร้อยละ 42.00 รองลงมา ได้แก่ อายุ 26 - 45 ปี จำนวน 127 คน ร้อยละ 31.75 และ 46 - 60 ปี จำนวน 68 คน ร้อยละ 17.00 ตามลำดับ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้บริการศูนย์บริการทางหลวงชนบทในระยะเวลา 3 เดือน 1 - 3 ครั้ง จำนวน 274 คน ร้อยละ 68.50 และมากกว่า 3 ครั้ง จำนวน 126 คน ร้อยละ 31.50

วัตถุประสงค์ในการใช้ส่วนพื้นที่บริการอำนวยความสะดวกและร้านค้า ได้แก่ ร้านค้า ห้องน้ำ มากที่สุด จำนวน 257 คน ร้อยละ 30.02 รองลงมา คือ ส่วนพื้นที่บริการด้านยานพาหนะ ได้แก่ บริเวณจอดพักรถ จำนวน 199 คน ร้อยละ 23.25 และองค์ประกอบด้านวิศวกรรม ได้แก่ ป้ายจราจร ป้ายแนะนำ สีสัน ไฟฟ้าแสงสว่าง บริเวณทางเข้าออกและภายในบริเวณ และระบบระบายน้ำจำนวน 137 คน ร้อยละ 16.00 ตามลำดับ

ในการตอบวัตถุประสงค์ที่ 1 คือ เพื่อประเมินผลสำเร็จการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชนบท พบว่า ความสำเร็จของการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชนบทอยู่ในระดับมาก ดังตารางที่ 2 ระดับความสำเร็จของการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชนบท และตารางที่ 3 ภาพรวมการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชนบทตามแบบจำลอง CIPP ความสำเร็จอยู่ในระดับมากเช่นกัน

ตารางที่ 2 ระดับความสำเร็จของการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชนบท

ระดับความสำเร็จของการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชนบท	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. การบริการในส่วนพื้นที่บริการอำนวยความสะดวกและร้านค้า อาทิ ศูนย์บริการข้อมูลข่าวสาร ร้านค้าทั่วไปและร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ส่วนปฐมพยาบาล และสุขา เป็นต้น	3.95	.838	มาก
2. การบริการในส่วนพื้นที่บริการด้านยานพาหนะ บริเวณจอดพักรถ	3.83	.751	มาก
3. พื้นที่บริการในส่วนที่เป็นสวนหย่อม และศาลาพักผ่อน	3.69	.873	มาก
4. การบริการในส่วนระบบสาธารณูปโภค ได้แก่ ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ การกำจัดน้ำเสีย การกำจัดขยะ	3.79	.849	มาก
5. ความสะดวกในการจัดพื้นที่บริการทางเข้าและทางออกของศูนย์	3.83	.745	มาก
6. องค์ประกอบด้านวิศวกรรม ทั้งภายในและภายนอกศูนย์ ได้แก่ ระบบระบายน้ำ ไฟฟ้าส่องสว่าง ป้ายแนะนำ ป้ายจราจร ฯลฯ	3.79	.841	มาก
7. ภาพรวมของการบริการของศูนย์ฯ	3.90	.858	มาก
รวม	3.82	.674	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความสำเร็จของการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชนบทอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.82$, S.D.=.674) โดยบริการในส่วนพื้นที่บริการอำนวยความสะดวกและร้านค้า อาทิ

ศูนย์บริการข้อมูลข่าวสาร ร้านค้าทั่วไปและร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ส่วนปฐมพยาบาล และสุขภาพ มีการบริการอยู่ในระดับมากเป็นอันดับแรก ($\bar{X}=3.95$, S.D. =.838) รองลงมา ได้แก่ ภาพรวมของการบริการของศูนย์ฯ และความสะดวกในการจัดพื้นที่บริการทางเข้าและทางออกของศูนย์ ตามลำดับ ($\bar{X}=3.90$, S.D.=.8580 และ $\bar{X}=3.83$, S.D.=.745)

วัตถุประสงค์ที่สอง ได้แก่ เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อระดับความสำเร็จของการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชัยนาทจำแนกตามปัจจัยสถานภาพ จากสมมติฐาน คือ ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับความสำเร็จของศูนย์บริการทางหลวงชัยนาทแตกต่างกัน พิสูจน์พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพมีความคิดเห็นต่อระดับความสำเร็จของศูนย์บริการทางหลวงชัยนาทแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ .05 โดยผลการทดสอบความแตกต่างของระดับความสำเร็จของศูนย์บริการทางหลวงชัยนาทระหว่างสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า มีจำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 คือ ประชาชนผู้พักอาศัยในจังหวัดชัยนาทมีความเห็นต่อระดับความสำเร็จของศูนย์บริการทางหลวงมากกว่านักท่องเที่ยว/นักทัศนาจร และกลุ่มที่ 2 คือ นักธุรกิจ/ภาคเอกชนมีความเห็นต่อระดับความสำเร็จของศูนย์บริการทางหลวงมากกว่านักท่องเที่ยว/นักทัศนาจร

วัตถุประสงค์ที่สาม คือ เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการบริการของศูนย์บริการทางหลวงชัยนาท นั้น แนวทางการพัฒนาระดับความสำเร็จของศูนย์บริการทางหลวงชัยนาททำได้โดยการปรับปรุงศักยภาพปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และบริบทให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยผู้วิจัยได้สรุปจากผลการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพของแต่ละปัจจัยว่า ควรปรับปรุง เรียงอันดับได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แนวทางการพัฒนาระดับความสำเร็จของศูนย์บริการทางหลวงชัยนาทตามอันดับ

อันดับที่	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต	บริบท
1	ศูนย์ฯ ควรนำงบประมาณมาใช้จัดกิจกรรม/เตรียมความพร้อม/ สิ่งอำนวยความสะดวกในการบริการ การปรับปรุงอาคาร/ ภูมิทัศน์อย่างเหมาะสม	ศูนย์ฯ ควรมีการสำรวจ นิเทศ ติดตาม กำกับการดำเนินงาน โครงการตามขั้นตอน และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการดำเนินการ	ศูนย์ฯ ควรส่งเสริมให้ชุมชนพึงพอใจและยอมรับในการดำเนินงาน กิจกรรมของศูนย์ฯ มากขึ้น	ศูนย์ฯ ควรสนับสนุนให้เป็นจุดพื้นที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น ด้านการท่องเที่ยว

อันดับที่	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต	บริบท
2	ศูนย์ฯ ควรเตรียมความพร้อมด้านสถานที่อำนวยความสะดวก	ศูนย์ฯ ควรมีการกระบวนการส่งเสริมผู้ประกอบการให้มีการพัฒนาและแข่งขัน	ศูนย์ฯ ควรสร้างความพึงพอใจแก่ผู้ใช้บริการในการดำเนินกิจกรรมของศูนย์ฯ ให้มากขึ้น	ศูนย์ฯ ควรปรับปรุงการดำเนินงานให้เป็นไปวัตถุประสงค์และเป้าหมายโดยเป็นจุดแวะพักที่เหมาะสมในการพัฒนาเศรษฐกิจ
3	ศูนย์ฯ ควรมีระบบการบริหารจัดการการปฏิบัติงานเพื่อการให้บริการอย่างเหมาะสม	เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ ควรให้ข้อมูลชัดเจนและอำนวยความสะดวก บริการเหมาะสม	ผู้บริหารของศูนย์ฯ ควรให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของศูนย์ฯ มากยิ่งขึ้น	ศูนย์ฯ ควรจัดกิจกรรมของศูนย์บริการทางหลวง ชัยนาทให้ตรงกับความต้องการของชุมชน

จากตารางที่ 3 ด้านปัจจัยนำเข้า ศูนย์บริการทางหลวงชัยนาทควรนำงบประมาณมาใช้จัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมหรือสิ่งอำนวยความสะดวกในการบริการ การปรับปรุงอาคาร และภูมิทัศน์อย่างเหมาะสม โดยมีการเตรียมความพร้อม ด้านสถานที่อำนวยความสะดวก และระบบ การบริหารจัดการการปฏิบัติงานเพื่อการให้บริการอย่างเหมาะสม

ด้านกระบวนการ ศูนย์บริการทางหลวงชัยนาทควรมีการสำรวจ นิเทศ ติดตาม กำกับ การดำเนินการโครงการตามขั้นตอน และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการดำเนินการ นอกจากนี้ ควรมีกระบวนการส่งเสริมผู้ประกอบการให้มีการพัฒนาและแข่งขัน โดยจัดหาเจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลที่ชัดเจน และอำนวยความสะดวกในการบริการ ผู้บริหารของศูนย์ฯ ควรให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของศูนย์ฯ มากยิ่งขึ้น

ด้านผลผลิต ศูนย์บริการทางหลวงชัยนาทควรส่งเสริมให้ชุมชนพึงพอใจ และยอมรับในการดำเนินกิจกรรมของศูนย์ฯ มากขึ้น สร้างความพึงพอใจแก่ผู้ใช้บริการในการดำเนินกิจกรรมของศูนย์ฯ ให้มากขึ้น โดยที่ผู้บริหารของศูนย์ฯ ควรให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของศูนย์ฯ มากยิ่งขึ้น

ด้านบริบท ศูนย์ฯ ควรสนับสนุนให้เป็นจุดพื้นที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นด้านการท่องเที่ยว ควรปรับปรุงการดำเนินงานให้เป็นไปวัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยเป็นจุดแวะพักที่เหมาะสมในการพัฒนาเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ควรศึกษาความต้องการของชุมชนและจัดกิจกรรมพิเศษในวันสำคัญหรือช่วงเทศกาล เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจดังกล่าว

อภิปรายผล

ศูนย์บริการทางหลวงชัชวาทประกอบด้วย 6 ส่วน ได้แก่ ส่วนพื้นที่บริการ อำนวยความสะดวก และร้านค้า ในปัจจุบันมีสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง 1 แห่ง ร้านจำหน่ายกาแฟ 1 ร้าน ตั้งอยู่นอกตัวอาคาร ร้านจำหน่ายผลไม้ 1 ร้าน และของทานเล่น 1 ร้าน ตั้งอยู่บริเวณหน้าอาคาร ภายในอาคารมีร้านสะดวกซื้อ 1 ร้าน และร้านขายสินค้าโอท็อปของจังหวัดชัชวาทและอุทัยธานี 1 ร้าน ยังขาดร้านจำหน่ายอาหารซึ่งเคยตั้งอยู่ในอาคาร แต่ด้วยสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ร้านปิดไป และยังไม่มีผู้ประกอบการเข้ามาดำเนินงานต่อ หากมีร้านจำหน่ายสินค้าที่หลากหลาย อาทิ ร้านเช่าพระเครื่อง/ เครื่องรางของขลัง เนื่องจากจังหวัดชัชวาทมีวัดที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก ร้านจำหน่ายอาหาร รวมทั้งบริการนวดแผนโบราณไว้บริการผู้ขับขี่ที่เมื่อยล้าจากการเดินทาง น่าจะดึงดูดผู้มาใช้บริการแวะพักมากขึ้น

ส่วนพื้นที่บริการด้านยานพาหนะ ได้แก่ บริเวณจอดพักรถ ซึ่งมีพื้นที่กว้างขวาง รองรับรถได้เป็นจำนวนมาก นับว่าเป็นจุดแข็งของศูนย์บริการทางหลวงชัชวาท อีกทั้งยังมีพื้นที่ส่วนที่เป็นสวนหย่อมให้นั่งพักผ่อนหลายจุด มีความร่มรื่น เหมาะสมกับการแวะพัก

ระบบสาธารณูปโภค ได้แก่ ไฟฟ้าและน้ำนั้น ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ พ.ศ. 2566 พบว่า มีผู้มาแวะพักจำนวนมาก และใช้บริการห้องน้ำ พบปัญหา คือ น้ำไม่เพียงพอต่อผู้ใช้บริการ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเสนอให้ปรับปรุงและเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับปัญหาดังกล่าว ที่อาจเกิดขึ้นอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเทศกาล อาทิ สงกรานต์ และปีใหม่

ในส่วนของรูปแบบทางเข้าและทางออก นับว่ามีความเหมาะสมและปลอดภัย โดยมีป้ายบอกระยะทางเป็นระยะ ๆ ในการเข้าสู่ศูนย์บริการฯ อีกทั้งทางเข้าเป็นทางขนาน จึงมีความปลอดภัย ทางออกได้ผ่านการออกแบบเพื่อความสะดวกและปลอดภัยเช่นเดียวกัน

องค์ประกอบด้านวิศวกรรม ได้แก่ ป้ายจราจร ป้ายแนะนำ สีสัน ไฟฟ้าแสงสว่าง บริเวณทางเข้าออกและภายในบริเวณ และระบบระบายน้ำนั้น ป้ายแนะนำควรปรับปรุงให้ชัดเจน เนื่องจากใช้งานมานาน ทำให้สีจางลง

การศึกษาวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ ศักดิ์สุดา จิระสุโข (2560) ที่ศึกษาเรื่อง “การประเมินผลนโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐ ด้านทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานตามนโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลน ซึ่งพบว่า มีปัญหาและอุปสรรคด้านบุคลากร โดยขาดแคลนบุคลากร ขาดการประสานงานระหว่างบุคลากร และขาดแคลนงบประมาณ ซึ่งศูนย์บริการทางหลวงชัชวาทก็ประสบปัญหาการขาดแคลนบุคลากร และงบประมาณในการปรับปรุงการบริการเช่นเดียวกัน

หากพิจารณาเชิงโครงสร้างการบริหารงาน และความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน พบว่า สอดคล้องกับผลการศึกษาเรื่อง “การประเมินผลการดำเนินงานอุทยานวิทยาศาสตร์ภูมิภาค” โดย

อัครณัฐ วงศ์ปรีดี (2560) ที่เสนอให้กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีควรปรับปรุงโครงสร้างกระทรวงให้สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมกิจการอุทยานวิทยาศาสตร์มีอำนาจหน้าที่และทรัพยากรมากขึ้นหรือเป็นองค์การมหาชน เพื่อให้มีความคล่องตัวและศักยภาพในการพัฒนาขีดความสามารถของอุทยานวิทยาศาสตร์ภูมิภาค รวมทั้งเพิ่มบทบาทของศูนย์ประสานงานภูมิภาคประจำกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีภูมิภาค (ศวภ.) ในการบูรณาการนโยบายและโครงการต่าง ๆ ของหน่วยงานภายในกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ส่งสู่ภูมิภาค ซึ่งศูนย์บริการทางหลวงชนบทควรปรับปรุงโครงสร้างการบริการเช่นเดียวกัน โดยการพัฒนาความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งการปรับปรุงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกรมทางหลวงและผู้ประกอบการเข้าพื้นที่ให้มีอำนาจหน้าที่ มีความคล่องตัวและศักยภาพในด้านกายภาพ การตลาด และการประชาสัมพันธ์มากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเสนอแนะว่า ควรประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยอาจจัดให้มีการประชุมกลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นในการปรับปรุงการบริการของศูนย์ และแนวทางการพัฒนาการบริการที่ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบกับบริการของศูนย์บริการทางหลวงในพื้นที่อื่นเพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนา/ปรับปรุงการบริการให้มีมาตรฐานที่คล้ายคลึงกัน
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบกับบริการของเอกชนที่คล้ายคลึงกับการบริการของศูนย์ฯ รวมทั้งวิเคราะห์จุดแข็ง - จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค เพื่อพัฒนา/ปรับปรุงการบริการให้มีมาตรฐานเทียบเคียงกับเอกชน

รายการอ้างอิง

กรมทางหลวง. (2564). *ศูนย์บริการทางหลวง*. วันที่ค้นข้อมูล 1 เมษายน 2564, เข้าถึงได้จาก

<http://www.doh.go.th/content/page/page/8074>

เทียนฉาย กีระนันท์. (2537). *แผนโครงการและงบประมาณ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประชุม รอดประเสริฐ. (2529). *การบริหารโครงการ*. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.

เขาวดี วิบูลย์ศรี. (2552). *การวัดผลและการสร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจทีเอ็มบี. (2564). *ผลกระทบโควิดระลอกใหม่ SMEs ควรรับมืออย่างไร*. วันที่ค้นข้อมูล 1 เมษายน 2564, เข้าถึงได้จาก <https://www.prachachat.net/finance/news-606364>

สมประวิณ มันประเสริฐ. (2564). *ผลกระทบของโรคระบาดโควิด-19 ต่อเศรษฐกิจไทย*. วันที่ค้นข้อมูล 1 เมษายน 2564, เข้าถึงได้จาก <https://www.krungsri.com/th/plearn-plearn/economic-covid-impact>

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ. (2564). *เอกสารประกอบการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ*. วันที่ค้นข้อมูล 1 เมษายน 2564, เข้าถึงได้จาก <http://www.ppp.sepo.go.th/assets/document/file/slide%202560--Jan2018.pdf>

สำนักงานสถิติจังหวัดชัยนาท. (2564). *รายงานผลการสำรวจ 2563*. วันที่ค้นข้อมูล 1 เมษายน 2564, เข้าถึงได้จาก http://chainat.nso.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=496:2563013111&catid=104&Itemid=509

ศักดิ์สุตา จิระศุภโชค. (2560). การประเมินผลนโยบายภาครัฐด้านทรัพยากรป่าชายเลน ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 9(2), 301-329.

อัครณัฐ วงศ์ปรีดี. (2560). การประเมินผลการดำเนินงานอุทยานวิทยาศาสตร์ภูมิภาค. *วารสารการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน*, 24(2), 175-190.

Stufflebeam, D. L. (2015). *For applying CIPP evaluation model checklist: A tool the CIPP model to assess projects and programs*. Michigan: Western Michigan University.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harpey and Row Publication.

ประสพชัย พสุนนท์ ชีระวัฒน์ จันทิก มนต์ลีนี บุญมีศรีสง่า ปริญญา หรุ่นโพธิ์ ธงชัย ทองมา สุรภัทร์ พิไชยแพทย และ
กนกอร เนตรชู

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี
ที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม
เพื่อยกระดับจังหวัดเพชรบุรีสู่เมืองสร้างสรรค์

**The Development of Tourism Routes in the Old Town Community along the
Phetchaburi River Focusing on Historical and Cultural Tourism in order to
Enhance Phetchaburi Province into a Creative City**

ประสพชัย พสุนนท์ (Prasopchai Pasunon)¹ ชีระวัฒน์ จันทิก (Thirawat Chantuk)²
มนต์ลีนี บุญมีศรีสง่า (Manassinee Boonmeesrisa-nga)³ ปริญญา หรุ่นโพธิ์ (Parinya Roonpho)⁴
ธงชัย ทองมา (Thongchai Thongmar)⁵ สุรภัทร์ พิไชยแพทย (Surapat Bhichaipat)⁶
กนกอร เนตรชู (Kanokaon Netchu)⁷

^{1,2}รองศาสตราจารย์ ดร., คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Faculty of Management, Silpakorn University

³รองศาสตราจารย์ ดร., คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Faculty of Management, Silpakorn University

^{4,6}อาจารย์ ดร., คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
Faculty of Management, Silpakorn University

⁵อาจารย์ ดร., คณะวิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
Faculty of Engineering and Industrial Technology, Suan sunandha rajabhat University

⁶ศูนย์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
Environmental center Faculty of Science and Technology, Suan Dusit University

Email: kanokaon17@gmail.com

Received: 2 May 2024

Revised: 23 May 2024

Accepted: 21 June 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของชุมชน ความพร้อม และศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยวในย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี และเพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวในย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสำรวจเชิงพื้นที่ และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้นำชุมชน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผลการวิจัย จากการสำรวจเก็บข้อมูลศักยภาพการท่องเที่ยวเมืองเพชรบุรี พบว่ามีความโดดเด่นหลากหลายด้าน โดยเฉพาะการเป็นเมืองประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมที่ยังคงมีความเป็นของแท้ดั้งเดิม มีความสมบูรณ์ เห็นได้จากจำนวนวัดวาอารามที่เก่าแก่สืบย้อนไปได้ไกล อาทิ วัดกำแพงแลงซึ่งเก่าแก่จนถึงสมัยลพบุรี วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดเกาะวัดเขaban ไคอิฐ ซึ่งเป็นตัวอย่างสำคัญของวัดในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อเข้าสู่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตัวเมืองเพชรยังมีความโดดเด่นในฐานะเมืองที่มีพระราชวังตั้งอยู่ถึง 2 แห่ง คือ พระนครคีรี และพระรามราชนิเวศน์ บ่งบอกถึงความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของเพชรบุรีในฐานะเมืองที่ใกล้ชิดกับราชวงศ์จักรีเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งยังมีชุมชนเก่าแก่ที่มีศักยภาพเพียงพอต่อการพัฒนาเพื่อรับนักท่องเที่ยว ที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวจำนวนหนึ่งได้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยววัดวาอารามต่าง ๆ เพื่อไหว้พระและชื่นชมความงดงามของงานช่างโบราณ รวมทั้งท่องเที่ยวพระราชวังอยู่เนื่อง ๆ แต่นับได้ว่ายังมีจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางสู่อำเภออื่น ๆ ที่มีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ดังนั้นเพื่อเป็นการดึงดูดหรือประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางเข้าสู่เมืองเพชรบุรีมากขึ้น ทางคณะผู้วิจัยจึงได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ จัดเสวนาเรื่อง “เมืองเพชร: เพชรแห่งการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม” มีการถ่ายทอดผ่าน FACEBOOK เพื่อประชาสัมพันธ์คุณค่าเมืองเพชรไปสู่สาธารณชน นอกจากนี้ทางคณะวิจัยยังลงพื้นที่สำรวจแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมเมืองเพชรเพื่อจะจัดทำ E-BOOK เผยแพร่สู่สาธารณะ และดำเนินการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว ย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี ที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เพื่อยกระดับจังหวัดเพชรบุรีสู่เมืองสร้างสรรค์

คำสำคัญ: โปรแกรมการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม, เมืองสร้างสรรค์

Abstract

This research aims to study the opinions and potentials of community regarding the improvement of tourism routes in the old town community area along the Phetchaburi River and to develop tourism routes in the old town community area along the Phetchaburi River by using qualitative research method. This involved area-based research and in-depth interviews with community leaders and residents living in the area. The research findings reveal several outstanding aspects, particularly its status as a city rich in historical and cultural heritage, maintaining authentic and original features. This is evident

from the number of ancient temples that can be traced back to historical periods, such as Wat Kamphaeng Laeng from the Lopburi period, Wat Yai Suwannaram, Wat Ko, and Wat Khao Bandai It, which are exemplary of the temples from the Ayutthaya Kingdom period. As the city transitioned into the Rattanakosin period, the city of Phetchaburi is even outstanding as a city with two royal palaces, Phra Nakhon Khiri and Phra Ram Ratchaniwet, highlighting Phetchaburi's historical importance closely linked to the Chakri dynasty. Additionally, the city possesses ancient communities with sufficient potential for development to accommodate tourists. In the past, a number of tourists have visited various temples and palaces in Phetchaburi to engage in religious practices and admire the beauty of ancient craftsmanship. However, the number of visitors to these cultural heritage sites remains low compared to the influx of tourists to other districts known for their natural attractions. Therefore, to enhance the appeal of Phetchaburi and promote it as a destination rich in historical and cultural heritage, the research team has undertaken several initiatives. These include organizing a seminar entitled " Phetch City: A Gem of Historical and Cultural Tourism," which was broadcasted via Facebook to disseminate the city's cultural value to the public. Additionally, the researchers conducted field surveys of historical and cultural sites to create an E-BOOK for public distribution and also developed a tourism program for the old community areas along the Phetchaburi River, focusing on historical and cultural tourism, with the goal of elevating Phetchaburi into a creative city.

Keywords: Tourism Program, Historical and Cultural Tourism, Creative City

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่ผ่านการพัฒนาประเทศในรอบ 6 ทศวรรษ ประเทศไทยใช้กรอบการพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นับตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 จนกระทั่งมาถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 พบว่า ระดับการพัฒนาของประเทศได้มีความก้าวหน้าอย่างกว้างขวาง ทั้งในระดับภายในประเทศและระดับภูมิภาคระหว่างประเทศ ที่เห็นได้เด่นชัดก็คือผลของการพัฒนาเศรษฐกิจไปพร้อมๆ กับการพัฒนาคนของประเทศ อีกทั้งแผนพัฒนาฯ ยังก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางด้านการศึกษา เทคโนโลยี และระบบสุขภาพของประเทศอย่างต่อเนื่อง ซึ่งล้วนส่งผลต่อการพัฒนามาตรฐานการครองชีพของคนไทย ให้มีศักยภาพทางการแข่งขันในระดับสากลโดยตลอด และปัจจุบันแนวคิดการพัฒนาประเทศไทยในฐานะเป็นประเทศกำลังพัฒนานั้น ก็ได้ให้ความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งหลักการที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือการพัฒนาเศรษฐกิจกระแส

หลักในระดับมหภาค ไปพร้อม ๆ กับเศรษฐกิจกระแสตรงในระดับจุลภาคหรือหน่วยระดับครัวเรือนให้เกิดความสมดุลอย่างยั่งยืน (ประสพชัย พสุนนท์ และคณะ, 2564)

หากพิจารณากิจกรรมการท่องเที่ยวให้สามารถเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจตามที่กล่าวมาและให้เกิดความยั่งยืนนั้น การพัฒนาชุมชนด้วยรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพให้เข้ามามีกิจกรรมและมีส่วนร่วมกับชุมชนในพื้นที่ในลักษณะเชิงอนุรักษ์ ที่มุ่งเน้นถึงความผูกพัน (Engaged) ความจริงแท้ผ่านประสบการณ์ (Authentic Experience) ซึ่งเป็นการส่งเสริมกิจกรรมที่จะทำให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในลักษณะทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ไปเยือน ซึ่งเป็นจุดเน้นของโครงการเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวแนวใหม่ขององค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) และสอดคล้องกับนิยามการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ของ UNESCO (2006) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวสร้างสรรค์ คือการเดินทางที่มุ่งไปสู่ความผูกพันและประสบการณ์จริงแท้ที่เกิดจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ศิลปะ วัฒนธรรมหรือคุณลักษณะพิเศษของพื้นที่นั้น และนำมาซึ่งความเชื่อมโยงกับผู้คนซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่และเป็นผู้รังสรรค์วัฒนธรรมที่มีชีวิตนั้น โดยการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวที่กล่าวในข้างต้นถูกให้ความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งพื้นที่หนึ่งของประเทศไทยที่เหมาะสมในการพัฒนาต่อยอดการท่องเที่ยวชุมชนให้มีชีวิตชีวาและมีเสน่ห์ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ คือ ชุมชนการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เส้นทางสายวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งจากผลการศึกษาขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. และงานวิจัยต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยศิลปากร ได้เห็นว่าชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี ที่สำคัญ คือ ชุมชนคลองกระแชง ชุมชนซอยตลาดริมน้ำ และชุมชนวัดเกาะ มีความโดดเด่นด้านวิถีชีวิต และทุนทางศิลปวัฒนธรรมเหมาะสำหรับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตามเป้าหมายการพัฒนาจังหวัด “เพชรบุรีเมืองต้นแบบตามศาสตร์พระราชา น่าน้อย น่ากิน น่าเที่ยว ศูนย์เมืองสร้างสรรค์ระดับสากล อย่างยั่งยืน” ประเด็นการพัฒนาจังหวัด ได้แก่ 1) การพัฒนาเศรษฐกิจแบบครบวงจรจากฐานการค้า การลงทุน การบริการ การท่องเที่ยวและการเกษตร ส่งเสริมความมั่นคงยั่งยืน ด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี 2) การเสริมสร้างความมั่นคง ความสงบเรียบร้อยด้วยต้นทุนทางสังคม ประชาชนพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนด้วยศาสตร์พระราชา 3) การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน 4) การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมสู่เมืองสร้างสรรค์ระดับสากล ด้วยทุนทางศิลป วัฒนธรรม การท่องเที่ยว บนฐานทรัพยากร อัตลักษณ์ของท้องถิ่นและศักยภาพของพื้นที่ (สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี, 2566)

ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี ด้วยการศึกษาวิเคราะห์ของชุมชน ความพร้อม และศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยวในย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี ที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เพื่อยกระดับจังหวัดเพชรบุรีสู่เมืองสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของชุมชน ความพร้อม และศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยวในย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี
2. เพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวในย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี

ทบทวนวรรณกรรม

การจัดการท่องเที่ยว (Tourism Management)

องค์การการท่องเที่ยวโลก (United Nation World Tourism Organization: UNWTO) ได้จำแนกรูปแบบการท่องเที่ยวออกเป็น 3 รูปแบบ ตามลักษณะแหล่งท่องเที่ยว (Goeldner and Ritchie, 2006) ประกอบด้วย 1) การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural based tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติได้แก่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine ecotourism/ การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo-tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro tourism) และการท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (Astrological tourism) 2) การท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural based tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่การท่องเที่ยวมรดกทางวัฒนธรรม (Historical tourism) การท่องเที่ยวงานชมวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and traditional tourism) และการท่องเที่ยว ชุมวิถีชีวิตในชนบท (Rural tourism/ Village tourism) และ 3) การท่องเที่ยวตามความสนใจพิเศษ (Special Interest tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวตามความสนใจของนักท่องเที่ยวได้แก่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-meditation tourism) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (Ethnic tourism) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports tourism) การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure travel) การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และฟาร์มสเตย์ (Home stay & Farm stay) การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long stay) การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (Incentive travel) การท่องเที่ยว เพื่อการประชุมและการท่องเที่ยวแบบผสมผสาน

ระบบการท่องเที่ยวที่สำคัญจำแนกได้เป็น 3 ระบบดังนี้ คือ 1) ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism resource) อันประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวตลอดจนทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่จะหมายถึง ทางกายภาพของทรัพยากรซึ่งอาจเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นตลอดจน วัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น 2) การบริการการท่องเที่ยว (Tourism service) ได้แก่ การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่หรือกิจกรรมที่มีผลเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้น ๆ และ 3) การตลาดการท่องเที่ยว (Tourism marketing) เป็นส่วนของการต้องการในการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่ ซึ่งหมายรวมถึงกิจกรรม รูปแบบหรือกระบวนการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในพื้นที่

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)

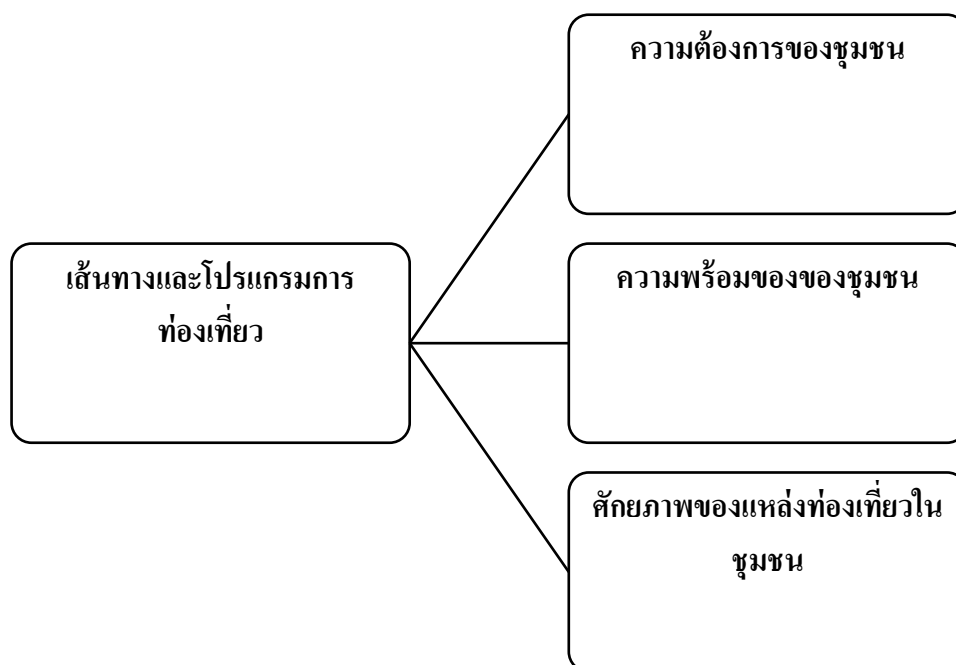
แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้เริ่มมีการตีพิมพ์เผยแพร่ในวงวิชาการในช่วงปี ค.ศ. 2000 โดยเกร็ก ริชาร์ด (Greg Richards) นักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และ คริสติน เรย์มอนด์ (Crispin Raymond) ที่ปรึกษาด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประเทศนิวซีแลนด์ ที่ทำการศึกษาวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง (Wurzburger, 2009)

ริชาร์ด และ เรย์มอนด์ (Richards and Raymond) ได้นิยามว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวพัฒนาศักยภาพเชิงสร้างสรรค์ โดยการทำกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมและเรียนรู้จากประสบการณ์ซึ่งจะจัดขึ้นในช่วงวันหยุด (Wurzburger, 2000 อ้างถึงใน Richards and Raymond, 2000) บิงค์ฮอร์สต์ (Binkhorst, 2006) กล่าวว่า ในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นี้นักท่องเที่ยวจะเป็นผู้สร้างคุณค่าให้กับประสบการณ์การท่องเที่ยวของตนเอง จากการเลือกซื้อสินค้าและบริการ ซึ่งการสร้างคุณค่าให้ทรัพยากรด้านวัฒนธรรม เช่น วิถีชีวิตและความเป็นอยู่ จะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวแต่ละคน ดังนั้น ในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นักท่องเที่ยวแต่ละคนจะได้ความรู้และประสบการณ์ที่แตกต่างกันไปตามภูมิหลังของแต่ละคน

ดังนั้น จึงสรุปนิยามความหมายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่สอดคล้องและสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตในชุมชน ซึ่งชุมชนจะต้องสามารถจัดการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการรักษาความสมดุลระหว่างการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวภายในชุมชนและผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ ซึ่งสุดท้ายแล้วการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึก รวมถึงนักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ จึงทำให้เกิดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างชัดเจนและยั่งยืนต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการสร้างเส้นทางท่องเที่ยว

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยนี้ เป็นการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่จังหวัดเพชรบุรี ภายใต้กิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และยั่งยืนเพื่อยกระดับจังหวัดเพชรบุรีสู่เมืองสร้างสรรค์” การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นของชุมชน ความพร้อม และศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยวในย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี และเพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งประกอบด้วย 3 ชุมชนที่สำคัญ ได้แก่ ชุมชนคลองกระแชง ชุมชนตลาดริมน้ำ และชุมชนวัดเกาะ โดยได้มีการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวางแผนร่วมกับชุมชน สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี รวมถึงสัมภาษณ์นักวิชาการและผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งมีความหลากหลาย (Creswell, 1998) เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกรายบุคคลใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งมีความยืดหยุ่นตามความเชี่ยวชาญหรือความรู้ของแต่ละบุคคล (ชาย โพธิ์สิตา, 2562) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้มาจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นตัวอย่างหรือแนวทางในการพิจารณาเดินทางมาท่องเที่ยวเมืองเพชรบุรีย่านชุมชนเมืองเก่า เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง หรือติดต่อผ่าน

ตัวแทนนำเที่ยวในชุมชน การเขียนรายการนำเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนเมืองเก่าเพชรบุรี เป็นการต่อยอดจากสิ่งที่ชุมชนมี คือ วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เพื่อเพิ่มมูลค่าหรือคุณค่าให้กับชุมชนหรือทรัพยากรที่ชุมชนมีบนพื้นฐานอัตลักษณ์วิถีถิ่น วิถีไทย หาดูต่างเพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์และความประทับใจ กลับมาท่องเที่ยวซ้ำ และนำไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และยั่งยืน โดยสามารถสรุปวิธีการดำเนินงานวิจัยได้ดังนี้ (Hollowitz, & Wilson, 1993; Jamshed, 2014)

ขอบเขตของพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษา คือ ชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี ประกอบด้วย 3 ชุมชนที่สำคัญ ได้แก่ ชุมชนคลองกระแซง ชุมชนตลาดริมน้ำ และชุมชนวัดเกาะ

ขั้นที่ 1 การสำรวจเชิงพื้นที่

พื้นที่ที่ศึกษา	เครื่องมือการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล
ชุมชนคลองกระแซง ชุมชนตลาดริมน้ำ ชุมชนวัดเกาะ	แบบตรวจสอบรายการ (Check list) สมุดจดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง กล้อง ถ่ายรูป	วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ขั้นที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	เครื่องมือการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล
ผู้นำและสมาชิกของชุมชน จำนวน 7 คน	1. เป็นผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนเป้าหมาย 3 ชุมชน 2. อยู่อาศัยในชุมชนเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 10 ปี 3. เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน นักขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสรรค์ หรือให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนจำนวนอย่างน้อย 3 กิจกรรมในปีที่ผ่านมา	แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อศึกษาความต้องการของชุมชน และความพร้อมของชุมชนในการโปรแกรมการท่องเที่ยว ย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี ที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เพื่อยกระดับจังหวัดเพชรบุรีสู่เมืองสร้างสรรค์	วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา
นักวิชาการ จำนวน 5 คน	เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ด้านประวัติศาสตร์และ		

ประสพชัย พสุนนท์ ชีระวัฒน์ จันทิก มนต์ลินี บุญมีศรีสง่า ปริญญญา หุ่นโพธิ์ ธงชัย ทองมา สุรภัทร พิไชยแพทย์ และ
กนกกร เนตรฐ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล สำคัญ	เครื่องมือการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล
	ศิลปินวัฒนธรรม หรือด้านเมือง สร้างสรรค์		
ผู้แทนหน่วยงานการ ท่องเที่ยวและ สื่อมวลชน จำนวน 5 คน	เป็นผู้แทนหน่วยงานการ ท่องเที่ยวและสื่อมวลชนที่อยู่ ในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี		

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการพัฒนาเส้นทางทางการท่องเที่ยวย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี ที่มุ่งเน้นการ
ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เพื่อยกระดับจังหวัดเพชรบุรีสู่เมืองสร้างสรรค์ สามารถ
นำเสนอผลการศึกษาได้ 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาความคิดเห็นของชุมชน ความพร้อม และศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการ
ปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยวในย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี

จากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเชิงพื้นที่และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องพบว่า จังหวัดเพชรบุรี
เป็นเมืองแห่งศิลปวัฒนธรรม และเป็นเมืองที่เชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ของไทย มีผู้คนเข้ามาอาศัยอยู่
ตั้งแต่อดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน มีพัฒนาการสืบเนื่องมาอย่างยาวนาน และมีความสัมพันธ์กับอาณาจักร
สำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ปรากฏร่องรอยศิลปวัฒนธรรมที่สั่งสมสืบเนื่องมาหลายสมัย
ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ทวารวดี เขมร สุโขทัย อยุธยา ธนบุรี จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ในปัจจุบัน และ
ด้วยมีสภาพภูมิประเทศที่เหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐาน มีความหลากหลายทางด้านชาติพันธุ์ ภูมิศาสตร์
ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต พื้นที่เหมาะแก่การเพาะปลูก ตลอดจนเป็นเมืองระหว่างในเส้นทาง
คมนาคมระหว่างชายฝั่งทะเลตะวันตกและอ่าวไทย จึงเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เมืองเพชรบุรีมีความมั่งคั่ง
และเจริญรุ่งเรืองทางด้านเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันยังเป็นแหล่งรวบรวมของศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญ อีกทั้งมี
สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญมากมาย ดังคำขวัญประจำจังหวัดที่ว่า “เขาวังคู่บ้าน ขนมหวานเมืองพระ เลิศล้ำ
ศิลปะ แดนธรรมะ ทะเลงาม” จะเห็นได้ว่าเพชรบุรีมีทั้งสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โบราณวัตถุและ
โบราณสถาน จากความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และสภาพวิถีชีวิต ประเพณี การละเล่นต่าง ๆ ของคนใน
ชุมชนส่งผลให้เมืองเพชรบุรีมีความหลากหลายในทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและมีแหล่งท่องเที่ยวที่มี
ศักยภาพและมีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน ขณะเดียวกันยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถทำให้นัก
ท่องเที่ยวเกิดประสบการณ์และการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีนอกเหนือจากกิจกรรมและสถานที่ที่เป็นที่รู้จัก
และคุ้นเคยเป็นอย่างดีแล้ว เช่น การซื้อของฝาก ของที่ระลึก เนื่องจากเพชรบุรีได้ชื่อว่าเป็นเมือง 3 รส จะมี

ลักษณะเด่น คือ มีรสหวานจากน้ำตาลโตนด รสเค็มจากเกลือทะเล และรสเปรี้ยวจากมะนาว สามารถนำมาทำอาหารคาว ขนมหวาน ขนมหม้อแกง แวะไหว้พระที่นี้มีวัดเก่าแก่หลายแห่ง เช่น วัดมหาธาตุวรวิหาร วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดสระบัว วัดเกาะแก้วสุทธาราม วัดกำแพงแดง วัดเขabanไดอิฐ ฯลฯ เดินเที่ยวชมและซื้อสินค้าย่านตลาดริมน้ำย่านชุมชนเมืองเก่า แวะรับประทานอาหารพื้นถิ่น ซึ่งที่กล่าวมาจะได้มีการเรียนรู้ การสัมผัส สร้างเสริมประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่ลึกซึ้งให้แก่นักท่องเที่ยว จนเกิดเป็นความประทับใจและต้องการกลับมาเยือนซ้ำอีกครั้ง

ลักษณะเฉพาะของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ย่านชุมชนเมืองเก่าเพชรบุรี

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี มีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น คือ การท่องเที่ยวย่านชุมชนเมืองเก่าจะเน้นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เพิ่มทักษะให้กับนักท่องเที่ยว ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน เช่น มีกิจกรรมด้านการปรุงอาหาร นักท่องเที่ยวจะได้ทักษะการปรุงอาหารจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการประกอบอาหาร การทำขนมหวาน เป็นต้น เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีสินค้าหลัก คือ ทักษะและประสบการณ์ด้านวัฒนธรรม ที่เกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวประสบการณ์จะกลายเป็นสินค้า เช่น ประสบการณ์การทำนุปั้น การตอกกระดาศ สินค้าที่เสนอขายจะแตกต่างไปจากเดิม นั่นคือ ประสบการณ์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ คือ เปลี่ยนจากการขายขนมหม้อแกง ขนมตาล หรือ งานช่างทอง งานนุปั้น ที่เป็นสินค้าของฝากขึ้นชื่อของเพชรบุรี เป็นการขายการสอนทำขนมหม้อแกง ขนมตาล หรือการทำ DIY จากชุมชน และช่างมืออาชีพในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสวัฒนธรรมประจำวันของคนในท้องถิ่นหรือชุมชน ได้เรียนรู้สัมผัสถึงความเป็นท้องถิ่นและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ง่ายขึ้น จากการเที่ยวชมตลาดสด ตลาดนัดท้องถิ่น ร้านอาหารพื้นบ้านตามชนบทสภาพาแฟ พร้อมกันนี้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี ยังเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ได้สัมผัสถึงวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยได้นำเสนอกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์หลายรูปแบบ เช่น การตอกกระดาศ การทำงานนุปั้น การตัดกระดาศทำพวงมโหตร การทำอาหารคาว หวาน นักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้ว่าต้องการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใด โดยแต่ละกิจกรรมจะมีคนในชุมชนคอยให้คำแนะนำในการทำกิจกรรม รูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนแต่ละแห่งจะมีความโดดเด่นแตกต่างกันด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อสร้างเอกลักษณ์ให้กับแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ดังเช่น ที่ย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรีที่มีความโดดเด่นไม่ซ้ำใคร ไม่ว่าจะเป็นด้านอาหารพื้นเมืองที่ขึ้นชื่อ และยังสามารถซื้อของเป็นเมือง 3 รส ซึ่งมีกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ อีกมากมาย รอนักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัส และเรียนรู้ เก็บเกี่ยวประสบการณ์ที่น่าหลงใหลไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวสามารถวางแผนเดินทางไปท่องเที่ยวได้ด้วยตนเองได้ ซึ่งแต่ละกิจกรรมเหมาะสำหรับคนทุกช่วงวัย และถือว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของท้องถิ่นอีกด้วย

ประสพชัย พสุนนท์ ชีระวัฒน์ จันทิก มณลลินี บุญมีศรีสง่า ปริญา หุ่นโพธิ์ ธงชัย ทองมา สุรภัทร พิไชยแพทย์ และ
กนกอร เนตรฐ

คุณสมบัติของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี

นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนจะมีความผูกพันระหว่างกันผ่านกิจกรรมต่าง ๆ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ทำให้เกิดความเข้าใจกันอย่างลึกซึ้งซึ่งทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่ไปเยือน ได้รับประสบการณ์จากการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ได้แลกเปลี่ยนข้อมูลและส่งต่อประสบการณ์ระหว่างกัน นอกจากนี้ยังได้สัมผัสและเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าการท่องเที่ยวในรูปแบบแบบเดิม ๆ ได้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเองและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ได้รับความจริงแท้ทั้งในกระบวนการการผลิตและผลิตภัณฑ์ ได้สัมผัสประสบการณ์จริง ซึ่งจะให้เกิดการจดจำ ประทับใจไม่รู้ลืม

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวางแผนร่วมกับชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้มาจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นตัวอย่างหรือแนวทางในการพิจารณาเดินทางมาท่องเที่ยวเมืองเพชรบุรีย่านชุมชนเมืองเก่า เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง หรือ จะติดต่อผ่านตัวแทนนำเที่ยวในชุมชนก็ได้ โดยการพัฒนารายการนำเที่ยว (Itinerary) และกิจกรรมการเดินทางท่องเที่ยวจะเริ่มตั้งแต่วันแรกจนถึงวันสุดท้ายตามจำนวนที่จัด โดยมีรายละเอียดครบชุดจน ถึงวันเวลา สถานที่ท่องเที่ยว สถานที่พักแรม ร้านอาหาร แหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมต่าง ๆ การเขียนรายการนำเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนเมืองเก่าเพชรบุรี เป็นการต่อยอดจากสิ่งที่ชุมชนมี คือ วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เพื่อเพิ่มมูลค่าหรือคุณค่าให้กับชุมชนหรือทรัพยากรที่ชุมชนมีบนพื้นฐานอัตลักษณ์วิถีถิ่น วิถีไทย หาดูต่างเพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์และความประทับใจ เกิดกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ และนำไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และยั่งยืนสามารถแสดงตัวอย่างเส้นทางท่องเที่ยว ได้ดังนี้

ตัวอย่างโปรแกรมท่องเที่ยวใน 1 วัน เส้นทางท่องเที่ยวเข้าไป - เย็นกลับ

ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ เสริมมงคลชีวิตที่พริบพรี

กรุงเทพมหานคร - วัดพระพุทธไสยาสน์ (วัดพระนอน) - ถ้ำเขาหลวง - วัดใหญ่สุวรรณาราม - ชุมชนตลาด
ริมน้ำ - วัดพลับพลาย

เช้า ออกเดินทางจากกรุงเทพมหานครโดยรถยนต์ส่วนบุคคล แวะทานอาหารเช้าร้านอาหาร
ท้องถิ่นริมทาง ร้านแม่ล้วน อ.เขาย้อย จ.เพชรบุรี
วัดพระนอน วัดเก่าแก่สมัยกรุงศรีอยุธยา ประดิษฐานพระพุทธรูปปางไสยาสน์ที่มีลักษณะ
งดงาม และมีขนาดใหญ่สำหรับผู้เกิดวันอังคารควรหาโอกาสมาสักการะ
ถ้ำเขาหลวง สร้างขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อถวายแด่
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเสด็จประพาสมายังถ้ำแห่งนี้

วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดเก่าสมัยอยุธยาเคียงคู่ประวัติศาสตร์เมืองเพชร ศูนย์รวมงานช่าง
โบราณอันวิจิตรงดงาม

กลางวัน เยี่ยมชมชุมชนย่านเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี อีระอาหารกลางวัน ตลาดเก่าย่านชุมชนริมน้ำ
(อ้อมรอยกับเมืองเพชร เมือง 3 รส ได้แก่ รสหวาน รสเค็ม และรสเปรี้ยว)

วัดพลับพลาย วัดนี้สร้างขึ้นในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ราว พ.ศ. 2229 - 2310
ในสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 4 พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ย่านชุมชนเมืองเก่าเพชรบุรี

กิจกรรมตอกกระดาดลายหนังใหญ่

กิจกรรมทำพวงมโหตร

กิจกรรมปั้นดินให้ดัง

กิจกรรมแต่งหน้าขนมโก๋โบราณ ขนมเปียะชิงอีเซ่ง

กิจกรรมทำข้าวเกรียบงา

กิจกรรมทำขนมอาลาวัววัง สูตรโบราณ

ตัวอย่างโปรแกรมท่องเที่ยวเมืองเพชรบุรี 2 วัน 1 คืน

ท่องเที่ยวเพชรบุรีเมืองสร้างสรรค์ เมือง 3 รส 3 วัง 3 รัชกาล 3 ชุมชน

จังหวัดเพชรบุรี มีสถานที่ท่องเที่ยวหลากหลายทั้งธรรมชาติ ชายหาดสวยงาม รวมทั้งเรื่องราวใน
ประวัติศาสตร์ วัด วัง ล้วนมีคุณค่าอลังการ เลื่องชื่อเรื่องขนมหวานเมืองเพชร ทั้งขนมหม้อแกง บ้าปิ่น
ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ฯลฯ อีกทั้งมีวังประทับของในหลวงถึง 3 แห่ง ได้แก่ พระนครคีรี (เขาวัง)
พระราชวังบ้านปืน และ พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน โค้ดเด่นเรื่องสกุลช่าง ศิลปวัฒนธรรม เปรียบเสมือน
อยุธยาที่ยังมีชีวิต พร้อมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นที่มาของเส้นทางท่องเที่ยวของเรา
ในทริปนี้

วันแรกของการเดินทาง

เช้า เยี่ยมชมพระนครคีรี ดำบลคลองกระแซง ในเขตอำเภอเมือง เป็นที่ตั้งของเขาวัง เป็น
พระราชวังแห่งแรกและแห่งเดียวของไทยที่สร้างอยู่บนยอดเขา
มาต่อกันที่ พระราชวังบ้านปืน มีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า พระราชวังรามราชนิเวศน์ สร้างขึ้นใน
สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5

เที่ยง อีระกับการรับประทานอาหารกลางวัน ชุมชนย่านเมืองเก่า
เยี่ยมชมชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี ชุมชนเก่าที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรี ประกอบด้วย 3
ชุมชนที่สำคัญ คือ ชุมชนคลองกระแซง ชุมชนตลาดริมน้ำ และชุมชนวัดเกาะ ที่มีความ
โดดเด่นด้านวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม อาหารที่แสนอร่อยมากมาย

ประสพชัย พสุนนท์ ชีระวัฒน์ จันทิก มนต์ลินี บุญมีศรีสง่า ปริญญญา หุ่นโพธิ์ ธงชัย ทองมา สุรภัทร พิไชยแพทย์ และ
กนกอร เนตรชู

บาย เจาะลึกย่านเมืองเก่าริมน้ำเพชรบุรี ณ ชุมชนคลองกระแซง เยี่ยมชมบ้านมนัส จรรยาภรณ์ ราชาร
เรื่องสั้นของเมืองไทย และบ้านขนมครูปราณี ร้านขนมไทยในบ้านไม้สักอายุ 100 ปี โรงเจ
อักษะยณเสียนตั้ง ศาลเจ้าเก่าแก่ของชาวฮกเกี้ยน ศาลาความวาลี โรงเรียนสตรีแห่งแรกในจังหวัด
เพชรบุรี และชมสมบัติแม่น้ำเพชร เข้าชมบ้านสะสมผลงานมิตร ชัยบัญชา ระลึกถึงพระเอก
ตลอดกาล
วัดพลับพลาชัย

ร่วมทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนเมืองเก่าเพชรบุรี (เลือกตามความสนใจ)

กิจกรรมที่ 1 งานตอกลายหนังใหญ่ อัตลักษณ์แห่งชุมชนย่านเมืองเก่าเพชรบุรีริเริ่มมาจากหลวงพ่อดุทธิ์ เจ้า
อาวาสวัดพลับพลาชัยผู้มองการณ์ไกลระดมช่างฝีมือทั่วทั้งเมืองเพชรบุรีมาร่วมกันตอกลาย
หนังใหญ่เพื่อสร้างมหรสพ การแสดงให้กับคนเมืองเพชรบุรี การตอกลายหนังใหญ่ทำให้ได้
เรียนรู้ เรื่องเครื่องมือ เข้าใจ และซาบซึ้งถึงศิลปะผ่านการตอด้วยสองมือของเรา อันเป็นเอกลักษณ์
ของความเป็นชุมชนเมืองเก่า และสามารถนำไปใส่กรอบรูป อวดฝีมือเราเป็นหนึ่งความภูมิใจ
อีกด้วย ระยะเวลาทำประมาณ 45 นาที

กิจกรรมที่ 2 ตัดพวงมโหตร พวงกระดาศีต่าง ๆ ห้อยแขวนตามงานบุญที่วัด พวงมโหตรจะติดตาม
"ธงราว" เป็นธงที่ทำจากกระดาศีว่า ตอกลายเป็นรูปนักษัตร ใช้ตกแต่งสถานที่ในงานรื่นเริงหรือ
งานบุญ ระยะเวลาทำประมาณครึ่งชั่วโมง

กิจกรรมที่ 3 ปั่นเชรามิกกับกลุ่มลูกหว้า อีสาระกับการปั่น และการทำลายตามสไตล์ ทั้งนี้หากมีเวลาจำกัด
ทางกลุ่มลูกหว้าจะจัดการเผาเชรามิกและเคลือบสีให้ แล้วเราก็จะเผาให้อีกรอบ จากนั้นอาจ
แวะมารับผลงานของตัวเองหรือให้ส่งกลับไปให้ก็ได้ สามารถนำมาเป็นของใช้ ของฝากกันได้
เลย ระยะเวลาในการทำประมาณ 2 ชั่วโมง

เย็น รับประทานอาหารเย็นพื้นบ้าน นั่งล้อมวงทานข้าว ฟังดนตรีเยาวชน และชมละครชาตรี
ณ ลานสุนทรภู่ ทำน้ำวัดพลับพลาชัย

ค่ำ เข้าที่พัก ณ สบายดีรีสอร์ท หรือ โรงแรม มินธรา พชรบุรี

วันที่สองของการเดินทาง

เช้า ทำบุญใส่บาตรพระตามวิถีพุทธ เดินชมตลาดเช้า สัมผัสเสน่ห์วิถีชีวิตชุมชนย่านเมืองเก่า
รับประทานอาหารเช้า ณ บ้านเรือนไทย บ้าน ส.ศ. คนแรกของเพชรบุรี ชุมชนคลองกระแซง
อำเภอย่านเมืองเก่าเพชรบุรี ออกเดินทางไป พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน ใช้เวลา 40 นาที
เข้าชมความงดงามของพระราชนิเวศน์มฤคทายวัน พระตำหนักที่ประทับริมทะเล สร้างขึ้นเพื่อ
เป็นที่พักผ่อน ระหว่างพักพื้น พระอาการประชวรของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
รัชกาลที่ 6 ทรงโปรดให้หรือพระตำหนักหาดเจ้าสำราญ มาปลูกขึ้นใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2466 และ

ได้รับการขนานนามว่า “พระราชนิเวศน์แห่งความรักและความหวัง” ออกแบบโดยสถาปนิกชาวอิตาลี เป็นสถาปัตยกรรมแบบไทยประยุกต์ผสมยุโรป สร้างด้วยไม้สักทอง ใต้ถุนสูงโปร่งโล่ง รับลมทะเลได้ดี

เที่ยง รับประทานอาหารกลางวัน บริเวณสะพานปลาวัดเนรุธวราราม
เล่นน้ำทะเล ณ ชายหาดชะอำ

เย็น เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพพร้อมความประทับใจ

หมายเหตุ ราคาแต่ละกิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 งานต่อกลายหนังใหญ่

กิจกรรมที่ 2 ตัดพวงมโหตร

กิจกรรมที่ 3 ปั่นเชรามิกกับกลุ่มลูกหัว

กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมปั้นดินให้ดัง

กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมแต่งหน้าขนมโก๋โบราณ ขนมเปียะชิงอี่เซ่ง

กิจกรรมที่ 6 กิจกรรมทำข้าวเกรียบงา

กิจกรรมที่ 7 กิจกรรมทำขนมอาลัวชาววัง สูตรโบราณ

ข้อแนะนำในการท่องเที่ยว

- ศึกษาข้อมูลรายละเอียดสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ก่อนเดินทางท่องเที่ยว ติดต่อวิทยากร ชาวบ้านในท้องถิ่น หรือ ชุมชนที่เกี่ยวข้อง
- กรณีที่นักท่องเที่ยวประสงค์อยากให้มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยว สามารถติดต่อ

คุณพรชัย คุ่มมี (ไกด์เป๊ยก) ตัวแทนชมรมมัคคุเทศก์อาชีพเพชรบุรี โทร. 082 292 8815

- สอบถามข้อมูลของสถานที่ต่าง ๆ ที่จะไปเพื่อเตรียมความพร้อม
- กรณีที่นำรถยนต์ส่วนตัวมาท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าเพชรบุรี สามารถนำรถยนต์มาจอดได้ที่บริเวณในวัดพลับพลาชัย มีที่จอดรถและห้องน้ำบริการ

อภิปรายผลการศึกษา

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี ที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เพื่อยกระดับจังหวัดเพชรบุรีสู่เมืองสร้างสรรค์ เป็นผลการศึกษาภายใต้โครงการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และยั่งยืนเพื่อยกระดับจังหวัดเพชรบุรีสู่เมืองสร้างสรรค์” การศึกษาในส่วนนี้มีเพื่อศึกษาความคิดเห็นของชุมชน ความพร้อม และศักยภาพของชุมชนที่มีต่อการปรับปรุงเส้นทางท่องเที่ยวในย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี และเพื่อจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งประกอบด้วย 3 ชุมชนที่สำคัญได้แก่ ชุมชนคลองกระแชง ชุมชนตลาดริมน้ำ และชุมชนวัดเกาะ เพื่อจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว ย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี ที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม เพื่อยกระดับจังหวัด

ประสพชัย พสุนนท์ ชีระวัฒน์ จันทิก มณฑลณี บุญมีศรีสง่า ปริญญา หุ่นโพธิ์ ธงชัย ทองมา สุรภัทร์ พิไชยแพทย์ และ
กนกอร เนตรฐ

เพชรบุรีสู่เมืองสร้างสรรค์ สอดคล้องกับอชิป จันทรสุริย์ สุดสันต์ สุทธิพิศาล และขวัญณัทกร ขนอนคราม (2563) พบว่า การวิเคราะห์สภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บน ฐานอัตลักษณ์ความเป็นไทย ประกอบด้วย ทูทางวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะเฉพาะตัว และเทคโนโลยี โดยสามารถนำจุดแข็งในแต่ละองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาพัฒนาต่อยอดให้เป็นส่วนสำคัญในการบริหารจัดการ การท่องเที่ยว

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวางแผนร่วมกับชุมชน สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้มาจัดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นตัวอย่างหรือแนวทางในการพิจารณาเดินทางมาท่องเที่ยวเมืองเพชรบุรีย่านชุมชนเมืองเก่าเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ด้วยตนเอง หรือ จะติดต่อผ่านตัวแทนนำเที่ยวในชุมชนก็ได้โดยการพัฒนาการนำเที่ยว (Itinerary) และกิจกรรมการเดินทางท่องเที่ยวนี้ จะเริ่มตั้งแต่วันแรกจนถึงวันสุดท้ายตามจำนวนที่จัด โดยมีรายละเอียดกระบวนชุดเงิน ถึงวัน เวลา สถานที่ท่องเที่ยว สถานที่พักแรม ร้านอาหาร แหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมต่าง ๆ การเขียนการนำเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนเมืองเก่าเพชรบุรี เป็นการต่อยอดจากสิ่งที่ชุมชนมี คือ วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เพื่อเพิ่มมูลค่าหรือคุณค่าให้กับชุมชนหรือทรัพยากรที่ชุมชนมีบนพื้นฐานอัตลักษณ์วิถีถิ่น วิถีไทย หาดูต่างเพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์และความประทับใจ เกิดกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ และนำไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และยั่งยืน สอดคล้องกับผลการศึกษาของวันเพ็ญ มังศรี (2565) กล่าวว่า การเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านอาหาร จะทำให้ฐานทุนที่เมืองมีในทุกด้าน เช่น ด้านสินทรัพย์ทางธรรมชาติวัฒนธรรมภูมิสังคมและประวัติศาสตร์จะได้ถูกนำมาพัฒนามุ่งสู่แนวทางสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าและเพิ่มรายได้ของประชาชนให้สูงขึ้นเกิดพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งด้านอาหารและวัฒนธรรม ในเพชรบุรีเกิดเป็นนวัตกรรม องค์ความรู้ใหม่ๆ เสริมความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางด้านอาหาร วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมและภูมิสังคมของเพชรบุรี และสามารถต่อยอดเป็นงานสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ ๆ การสร้างสรรค์ด้านอาหารจะเสริมศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดเพชรบุรีอย่างบูรณาการ

การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในรูปแบบ “เมืองเพชร: เพชรแห่งการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม” จากการศึกษาข้อมูลพบว่าพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนไป กล่าวคือ นักท่องเที่ยวต้องการที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ต้องการสร้างประสบการณ์จากการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่ไปเยือน แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงได้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อตอบสนองพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการพัฒนาต่อยอดจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวจากชุมชนที่ได้เยือน เป็นการส่งเสริมรายได้ และสินค้าท้องถิ่นให้ป้อนสู่ตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการของ

นักท่องเที่ยว นับว่าเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับท้องถิ่นและเพิ่มทุนประสบการณ์ สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวอีกด้วย

ดังนั้น จากที่กล่าวมาข้างต้น การพัฒนาจุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยวของจังหวัดเพชรบุรี ให้มีคุณภาพ จะสามารถช่วยดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้เดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่กำลังได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในปัจจุบัน เนื่องจากการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน ในด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีถิ่นของผู้คนในชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการให้ความรู้ ประสบการณ์กับผู้มาเยือน พร้อมทั้งส่งเสริมให้เห็นคุณค่าและความภาคภูมิใจของคนในท้องถิ่นทำให้เกิดการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในอนาคต ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ย่านชุมชนเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี ทั้ง 3 ชุมชน มีความโดดเด่นด้านวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม อาหารที่หลากหลาย และสถานท่องเที่ยวสวยๆ หลายแห่ง สามารถพัฒนาต่อยอดให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมกับกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน และส่งเสริมการผลิตสินค้าท้องถิ่นป้อนสู่ตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความประทับใจและกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ และเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป ทั้งนี้ อาจจะมีการต่อยอดการท่องเที่ยว ด้วยการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวกับชุมชนใกล้เคียงเพิ่มเติม เพื่อเพิ่มเส้นทางท่องเที่ยวให้หลากหลายมากขึ้น ได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของไบเพิร์น วงษ์บัวงาม และญาณธร เขียรถาวร (2566) ที่พบว่า การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวของชุมชนในจังหวัด ในชุมชนที่ใกล้เคียงกันสามารถเดินทางท่องเที่ยวเป็นเครือข่ายได้เนื่องจากในบางชุมชนไม่ได้มีศักยภาพด้านแหล่งท่องเที่ยวแต่สามารถจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ได้ สามารถผลิตสินค้าท้องถิ่นมีอาหารในพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์ ดังนั้น ควรมีการร่วมมือเป็นเครือข่ายเพื่อกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวไปทุกท้องถิ่น และนอกจากนี้ควรมีการส่งเสริมเรื่องราวและความประทับใจลงโซเชียล เพื่อเป็นการแชร์ให้กับนักท่องเที่ยวกลุ่มต่างๆ ได้เห็น (วิชชาญ จุลทริก, 2566)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การพัฒนาการนำเที่ยว และกิจกรรมการเดินทางท่องเที่ยว ควรมีรายละเอียดระบุชัดเจนถึง วัน เวลา สถานที่ท่องเที่ยว สถานที่พักผ่อน ร้านอาหาร แหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมต่าง ๆ การเขียนรายการนำเที่ยวการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนเมืองเก่าเพชรบุรี ซึ่งเป็นการต่อยอดจากสิ่งที่ชุมชนมีคือ วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ เพื่อเพิ่มมูลค่าหรือคุณค่าให้กับชุมชนหรือทรัพยากรที่ชุมชนมีบนพื้นฐานอัตลักษณ์วิถีถิ่น วิถีไทย หาดูต่างเพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่แปลกใหม่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์และความประทับใจ เกิดกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ และนำไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และยั่งยืน

ประสพชัย พสุนนท์ ชีระวัฒน์ จันทิก มนต์ลณี บุญมีศรีสง่า ปริญญญา หุ่นโพธิ์ ธงชัย ทองมา สุรภัทร พิไชยแพทย์ และ
กนกอร เนตรฐ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการนำโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในรูปแบบ “เมืองเพชร: เพชรแห่งการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม” ที่พัฒนาขึ้นไปทดลอง และจัดทำการศึกษาวิจัยความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเพื่อนำมาปรับปรุงโปรแกรมท่องเที่ยวต่อไป

รายการอ้างอิง

- ชาย โพธิ์สิตา. (2562). *ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ไบเฟิร์น วงษ์บัวงาม และญาณธร เขียวถาวร. (2566). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ จังหวัดเพชรบุรี. *วิทยาการจัดการวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*, 4(3), 45-61.
- ประสพชัย พสุนนท์ และคณะ. (2564). *การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และยั่งยืน เพื่อยกระดับจังหวัดเพชรบุรีสู่เมืองสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- วันเพ็ญ มังศรี. (2565). เพชรบุรีเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก. *รัฐาภิรักษ์*, 64(1), 85-99.
- วิชาญ จุลริก. (2566). การพัฒนารูปแบบอาหารท้องถิ่นในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์สู่การเป็นเมืองพักผ่อนเพื่อสุขภาพชั้นนำในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 13(1), 154-167.
- สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี. (2566). *แผนพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2566-2567. (ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568)*. เพชรบุรี: สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี.
- อชิป จันทรสุริย์, สุดสันต์ สุทธิพิศาล และขวัญฤกษ์ ขนอมคราม. (2563). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ ความเป็นไทยตลาดไทยย้อนยุคบ้านระจัน จังหวัดสิงห์บุรี. *ที่ศึกษวัฒนธรรม สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 19(2), 141-162.
- Binkhorst, E. (2006). *The Co-Creation Tourism Experience*. Retrieved December 20, 2022, from http://www.esade.edu/cedit2006/pdfs2006/papers/esther_binkhorst_paper_esade_may_06.pdf
- Creswell, J. W. (1998). *Qualitative inquiry and research design; Choosing among five traditions*. Thousand Oaks, CA; Sage Publications.
- Goeldner, C., & Ritchie, J. R. B. (2006). *Tourism: principles, practices, philosophies* (10th ed.). Hoboken: Wiley.

- Hollowitz, J., & Wilson, C. E. (1993). Structured Interviewing in Volunteer Selection. *Journal of Applied Communication Research*, 21, 41-52.
- Jamshed, S. (2014). Qualitative Research Method-interviewing and Observation. *Journal of Basic and Clininal Pharmacy*, 5(4), 87-88.
- Richards, G., & Raymond, C. (2000). Creative Tourism. *ATLAS News*, 23, 16-20.
- UNESCO. (2 0 0 6). *Towards Sustainable Strategies for Creative Tourism Discussion Report of the Planning Meeting for 2 0 0 8 International Conference on Creative Tourism*. New Mexico, USA.: Santa Fe.
- Wurzburger, R., & et al. (2009). *Creative Tourism: A Global Conversation: How to Provide Unique Creative Experiences for Travelers Worldwide*. As Presented at the 2008 Santa Fe & UNESCO International Conference on Creative Tourism in Santa Fe. New Mexico, USA. Santa Fe: Sunstone Press.]

ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่าง

Factors to Affected Product Consumer Behavior Electrical Lighting Equipment Group

ณญาดา ทวีสุวรรณ (Nayada Tawisuwan)

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก

Faculty of Liberal Arts, Krirk University

E-mail: nayada.t2@gmail.com

Received: 4 January 2024

Revised: 25 June 2024

Accepted: 25 June 2024

บทคัดย่อ

สถานการณ์ตลาดอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่างประเทศไทย มีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง แสงสว่างที่เกิดจากอุปกรณ์ไฟฟ้า เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อวิะยะการมองเห็น และการทำงานในมนุษย์ ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการมองเห็น จึงเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และลดผลเสียต่อสายตาที่อาจก่อให้เกิดความเมื่อยล้า การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาระดับปัจจัยด้านวัฒนธรรม สังคม ลักษณะบุคคล จิตวิทยา และพฤติกรรมผู้บริโภคเฉพาะ และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคเฉพาะ และเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ที่พักอาศัยในกรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ t-test, ANOVA และ Multiple regression

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ เพศหญิง ร้อยละ 51.25 อายุ 51 - 60 ปี ร้อยละ 53.5 ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 88.50 ประกอบอาชีพบริษัท/สถานประกอบการ ร้อยละ 53.25 ความถี่ใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่าง 1-2 ครั้ง/ เดือน ร้อยละ 41.50 ภาพรวมของปัจจัยด้านสังคม ส่วนบุคคล ด้านวัฒนธรรม ระดับมาก $\bar{X} = 4.31, 4.14, 3.68$ และ 3.68 ตามลำดับ

- 1) รายได้มีผลให้พฤติกรรมผู้บริโภคแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ซึ่งยอมรับสมมุติฐาน
- 2) อาชีพมีผลให้พฤติกรรมผู้บริโภคไม่มีความแตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมุติฐาน
- 3) การพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่างจากมากไปหาน้อย คือ ปัจจัยด้านจิตวิทยา ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม ตามลำดับ

คำสำคัญ: ปัจจัย, พฤติกรรมผู้บริโภค, กลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่าง

Abstract

The situation of the lighting equipment market in Thailand shows continuous growth. Light generated from electrical devices is crucial for visual organs and human work. Therefore, creating an environment that enhances visual efficiency and reduces eye strain caused by lighting is essential. This research aims to study cultural, social, personal, psychological, and consumer behavior factors related to lighting equipment. Data was collected through questionnaires from a sample group of 400 residents in Bangkok. Statistical analyses included t-tests, ANOVA, and multiple regression.

The study found that the majority of the sample group were females (51.25%) aged 51-60 years (53.5%). Most had education levels below a bachelor's degree (88.50%) and worked in companies or businesses (53.25%). The frequency of purchasing lighting equipment was 1-2 times per month (41.50%). Overall, social, personal, and cultural factors were rated highly (4.31, 4.14, 3.68, and 3.68, respectively).

1) Income significantly influenced consumer behavior related to lighting equipment, with statistical significance at the 0.05 level, accepting the hypothesis.

2) Occupation did not significantly affect consumer behavior, rejecting the hypothesis.

3) Predictors related to psychology, social aspects, and culture influenced consumer behavior regarding lighting equipment, with decreasing importance.

Keywords: Factors, Consumer Behavior, Electrical Lighting Equipment Group

บทนำ

จากสถานการณ์อุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ไทยในตลาดโลก ตลาดสหรัฐอเมริกา พบว่า อุปกรณ์คอมพิวเตอร์และส่วนประกอบ (H.S. Code 8471) ในช่วง 5 เดือนแรกปีพ.ศ. 2558 สหรัฐอเมริกานำเข้าอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และส่วนประกอบจากทั่วโลกมูลค่า 29,874.056 ล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้นจากปี 2557 ร้อยละ 0.91 โดยนำเข้าจากประเทศจีนซึ่งเป็นอันดับ 1 มูลค่า 18,603.763 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นสัดส่วนทางการตลาด ร้อยละ 62.27 ลดลงจากปี 2557 ร้อยละ 1.57 รองลงมา คือ เม็กซิโก มูลค่า 6,003.113 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นสัดส่วนทางการตลาดร้อยละ 20.10 เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาร้อยละ 17.99 และไทยเป็นลำดับที่ 3 มูลค่า 1,804.038 ล้านดอลลาร์สหรัฐคิดเป็นสัดส่วนทางการตลาดร้อยละ 6.04 เพิ่มขึ้นจากปี 2557 ร้อยละ 7.68 (วิมล บัณย, 2558, หน้า 1-29) และต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2560 ตลาดไฟฟ้าแสงสว่างของไทยมีมูลค่าเจ็ดพันล้านบาท โดยมูลค่าของตลาด LED คิดเป็น ร้อยละ 12.0 ของตลาดไฟฟ้าแสง

สว่าง และคาดว่าจะเพิ่มสูงขึ้นอีก ร้อยละ 45.0-50.0 ในปี พ.ศ. 2558 เนื่องจากภาครัฐมีนโยบายในการส่งเสริมการใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการประหยัดพลังงานและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (บริษัท ธีระมงคลอุตสาหกรรม จำกัด (มหาชน), รายงานประจำปี, 2561) และสมาคมพัฒนาสิ่งแวดล้อม (2566) กล่าวว่า ลักษณะการทำงานอุปกรณ์ไฟฟ้าจากเคยเป็นได้เปลี่ยนพลังงานไฟฟ้าเป็นพลังงานแสง สำหรับแสงสว่างที่เหมาะสมเพื่อการมองเห็นอย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การทำกิจกรรมในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องคำนึงถึงการเลือกใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่างที่เหมาะสมตามลักษณะการใช้งาน (สมาคมพัฒนาสิ่งแวดล้อม, 2566) ต่อมาวัฒนธรรมของชาวพุทธการใช้กลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่าง พบว่า หลอดไฟฟ้าประหยัดไฟฟ้า คือ หลอดฟลูออเรสเซนต์ หรือหลอดนีออน ราคาสูงกว่าหลอดไส้ ให้ความสว่างมากกว่า 4 - 5 เท่า มีอายุการใช้งานนานกว่า 7 - 8 เท่า และหลอดฟลูออเรสเซนต์รุ่นใหม่หรือหลอดคอม ประหยัดพลังงานไฟฟ้าได้ประมาณ 10 เปอร์เซ็นต์ หลอดคอมแพคฟลูออเรสเซนต์ประหยัดไฟฟ้าได้ร้อยละ 78.00 (กัลยาณมิตรเพื่อนแท้สำหรับคุณ, 2023) และอุปกรณ์ไฟฟ้าในสังคมไทยพบว่า พ.ศ. 2554 - 2563 การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคยกระดับการดำเนินงานขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ PEA DIGITAL UTILITY โดยการดำเนินธุรกิจให้ตรงกับความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียสู่การเป็นธุรกิจที่ยั่งยืน คู่องค์กรที่เป็นเลิศด้านธุรกิจพลังงานไฟฟ้า (ไทยรัฐออนไลน์, 2563) และแสงสว่างกับพฤติกรรมของมนุษย์พบว่า หลักการศาสตร์แสงสว่าง สามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ประยุกต์ในการออกแบบระบบแสงสว่างในสภาพแวดล้อมให้ถูกต้องเหมาะสม ได้แก่ การสร้างระบบที่ปลอดภัย การสร้างสิ่งแวดล้อมที่น่าพึงพอใจที่จะก่อให้เกิด ความคิด อารมณ์และปฏิสัมพันธ์ที่ดีของมนุษย์ (ศรดา จิรัฐกุลธนา, 2563)

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า สถานการณ์ตลาดอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่างประเทศไทย มีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง แสงสว่างที่เกิดจากอุปกรณ์ไฟฟ้า เป็นปัจจัยที่สำคัญต่ออวัยวะการมองเห็น และการทำงานในมนุษย์ ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการมองเห็น จึงเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และลดผลเสียต่อสายตาที่อาจก่อให้เกิดความเมื่อยล้า อาจเป็นสาเหตุที่นำไปสู่อุบัติเหตุ จากการศึกษาผลกระทบในลักษณะต่าง ๆ ของ แสง เช่น สี ความเข้มของแสง ความยาวคลื่น รูปร่าง ลักษณะและตำแหน่งของแสงที่มีผลกระทบทางสรีรวิทยาและจิตวิทยาของมนุษย์ พบว่า แสง และประสิทธิภาพการมองเห็นของมนุษย์ รวมถึงในแง่ของนาฬิกาชีวิต (Biological rhythms) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการหลั่งฮอร์โมนเมลาโทนินที่มีอิทธิพลต่อความยาวคลื่นของแสงสว่าง ส่งผลให้มนุษย์ตื่นตัว และยังพบอีกว่าผลกระทบของแสงสว่างต่อมนุษย์ทั้งในด้านสรีรวิทยาและจิตวิทยารวมถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการสื่อสาร และการตอบสนองทางจิตวิทยาในเชิงบวก และเชิงลบ หากพิจารณาถึงความสำคัญทางด้านองค์กร หน่วยงานและสถานประกอบ การออกแบบและจัดแสงในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สร้างแรงบันดาลใจในด้านทัศนคติ พฤติกรรม และปฏิสัมพันธ์ของผู้ปฏิบัติงานซึ่งจะช่วยส่งเสริมคุณภาพของสภาพแวดล้อมในสถานที่ทำงานก่อให้เกิดการพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพของการทำงานสะท้อนถึงระบบการบริหารจัดการที่เหมาะสมที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค และดังนั้น ค่าใช้จ่ายในการออกแบบ

ระบบแสงสว่าง การจัดสภาพแสงสว่างถือเป็นปัจจัยหนึ่งในการพิจารณาความคุ้มค่าของการบริหารจัดการ แต่องค์กรจำเป็นต้องวิเคราะห์และให้ตระหนักถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่จะสามารถเพิ่มผลผลิต เพิ่มประสิทธิภาพ ของการทำงาน ความสุขสบาย ความสะดวก ความพึงพอใจ ก่อให้เกิดพฤติกรรมในเชิงบวก และระบบ ความปลอดภัยในสภาพแวดล้อมการทำงานของผู้ปฏิบัติงานที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภค ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมีความสนใจดำเนินการศึกษาปัจจัยที่มีส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่าง เพื่อดำเนินการศึกษาตามระเบียบวิธีวิจัยให้ได้คำตอบผลการวิจัย แล้วนำผลการวิจัยไปพัฒนาพฤติกรรม ผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่างต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยด้านวัฒนธรรม สังคม ลักษณะบุคคล จิตวิทยา และระดับพฤติกรรม ผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่าง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านวัฒนธรรม ด้านสังคม ด้านจิตวิทยา ที่มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้า กลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่าง

ทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค (6W1H) การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค 6W1H คือ ทฤษฎีการศึกษาและวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค เพื่อนำมาวางกลยุทธ์ทางการตลาด ตามหากกลุ่มเป้าหมาย ของธุรกิจ ให้อยู่สบายเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหลักการวิเคราะห์ของทฤษฎีนี้ประกอบไปด้วย 6W คือ Who What Where Why When Whom และ 1H คือ How สรุปได้ว่า พฤติกรรมผู้บริโภคขั้นพื้นฐาน โดยการวิเคราะห์ ทฤษฎี 6W1H จะทำให้สามารถนำไปวางแผนการตลาดได้อย่างครอบคลุมและแม่นยำมากขึ้น แล้วสามารถส่งสินค้าของออกไปครองใจผู้บริโภคได้ เสริมประสิทธิภาพก้าวหน้าธุรกิจด้วยการ วิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค (ชนาการกรุงเทพ, 2563)

ทฤษฎีพฤติกรรมของผู้บริโภค พฤติกรรมผู้บริโภค คือ การแสดงอาการที่เป็นกระบวนการ เกี่ยวกับพฤติกรรมซื้อสินค้าหรือบริการ การใช้สินค้าหรือบริการ การประเมินผลสินค้าหรือบริการ ซึ่งพฤติกรรมของผู้บริโภคจะเกิดขึ้นไปในแนวทางไหนจะขึ้นอยู่กับอิทธิพลที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า หรือบริการของผู้บริโภค ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 6 ปัจจัย ดังนี้ 1) การรับรู้ (Perception) 2) การเรียนรู้ (Learning) 3) การจูงใจ (Motivation) 4) ความเชื่อและทัศนคติ (Belief and Attitude) 5) บุคลิกภาพและแนวคิดเกี่ยวกับ ตนเอง (Personality and Self-Concept) 6) รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle) ประเภทของผู้บริโภค จำแนก ได้ 4 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ผู้บริโภคที่เป็นบุคคลและองค์กร ประกอบด้วย ผู้บริโภคที่เป็นบุคคลมักจะซื้อสินค้าไป ใช้ในครัวเรือนของเขา และองค์กรก็อินดิบุคคลที่จัดตั้งโดยมีวัตถุประสงค์มุ่งแสวงหากำไรหรือไม่แสวงหา กำไร จัดซื้อสินค้าหรือบริการไว้ใช้ในกิจการของตนเอง กลุ่มที่ 2 ผู้บริโภคที่เป็นบุคคลที่แท้จริง ผู้บริโภคที่มี

ศักยภาพและผู้บริโภคที่ไม่แท้จริง ประกอบด้วย ผู้บริโภคที่เป็นบุคคลที่แท้จริง ผู้บริโภคมีศักยภาพในการซื้อ และผู้บริโภคไม่แท้จริง หมายถึง บุคคลที่ไม่มีความต้องการในสินค้าหรือบริการ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต กลุ่มที่ 3 ผู้บริโภคที่เป็นอุตสาหกรรมและเป็นครัวเรือน ประกอบด้วย ผู้บริโภคที่เป็นอุตสาหกรรม ธุรกิจที่ซื้อสินค้าหรือบริการไปขายต่อหรือผลิตต่ออีกทอดหนึ่ง ผู้บริโภคที่เป็นครัวเรือน เช่น แม่บ้าน กลุ่มที่ 4 ผู้บริโภคที่เป็นผู้คาดหวัง ประกอบด้วย บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่นักการตลาดต้องการจะเข้าถึง เพราะมีปัจจัยหลายประการที่สอดคล้องกับสินค้าของเขา และพฤติกรรมผู้บริโภคเกี่ยวข้องกับศาสตร์จิตวิทยา ได้แก่ การรับรู้ การเรียนรู้ การสนใจ ทักษะคิด บุคลิกภาพ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้นักการตลาดนำมาใช้สร้างความต้องการให้เกิดขึ้นในสินค้าหรือบริการของตนเองในอนาคต เศรษฐศาสตร์ ได้แก่ วิธีการใช้จ่าย การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อเพื่อให้ได้รับความพึงพอใจสูงสุด มานุษยวิทยา ได้แก่ การอยู่ร่วมกันเป็นสังคม มีการเลียนแบบ มีค่านิยม มีวัฒนธรรมสืบทอดจากบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลหนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค สังคมวิทยา ได้แก่ โครงสร้างของครอบครัว อิทธิพลของสมาชิกภายในกลุ่ม ชั้นทางสังคม และจิตวิทยาสังคม ได้แก่ พฤติกรรมของบุคคลภายในกลุ่มเป็นอย่างไร ได้รับอิทธิพลจากใคร เช่น ผู้นำทางความคิด ผู้ที่ได้รับการยกย่องนับถือ (ฉัตรยาพร เสมอใจ, 2550, หน้า 18; สุปัญญา ไชยชาญ, 2550, หน้า 51; สุวัฒน์ ศิริรินทร์ และภาวนา สวนพลู, 2552, หน้า 241; ธนกฤต วันตะเมธ, 2554, หน้า 90; ชูชัย สมितिไกร, 2554, หน้า 6; ปณิศา มีจินดา, 2553, หน้า 10; กัลยกร วรกุลสถฐานีย์ และพรทิพย์ สัมปัตตะวนิช, 2553; หน้า 90; Ihocot, 2565)

แนวคิดการวางกลยุทธ์แบบ 7P (Marketing Mix) 7P หรือ 7PS (Marketing Mix) คือ แนวคิดส่วนผสมทางการตลาดในการทำธุรกิจเพื่อช่วยให้ธุรกิจสามารถคิดค้นกลยุทธ์ที่จะทำให้สินค้าเป็นที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคที่แตกต่าง สินค้าจะต้องโดดเด่นกว่าสินค้าของกลุ่มคู่แข่งทางการค้า ซึ่ง 7P Marketing Mix เป็นแนวคิดที่ได้รับการต่อยอดมาจาก 4P (Marketing Mix) โดยการเพิ่มปัจจัยมาอีก 3 ข้อโดย 7P มีดังนี้ Product คือ สินค้าและบริการของธุรกิจ Price คือ การตั้งราคาสินค้าหรือบริการของธุรกิจ Promotion คือ วิธีการส่งเสริมการขายของธุรกิจ Place คือ ช่องทางในการให้ขายและให้บริการ People คือ การจัดการเกี่ยวกับพนักงานหรือทรัพยากรด้านบุคคล Process คือ กระบวนการในการทำงาน Physical Evidence คือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ลูกค้าที่มาใช้บริการต้องทำความเข้าใจ สำหรับ 7P ส่วนผสมการตลาด ประกอบด้วย 7P ส่วนผสมการตลาดนั้น จะมีอยู่ 4 ปัจจัยที่เหมือนกับแนวคิด 4P นั่นก็คือ Product Price, Place Promotion และส่วนที่เพิ่มเข้ามาก็คือ People Process และ Physical Evidence (DIGITAL TIPS, 2022, pp. 1-6)

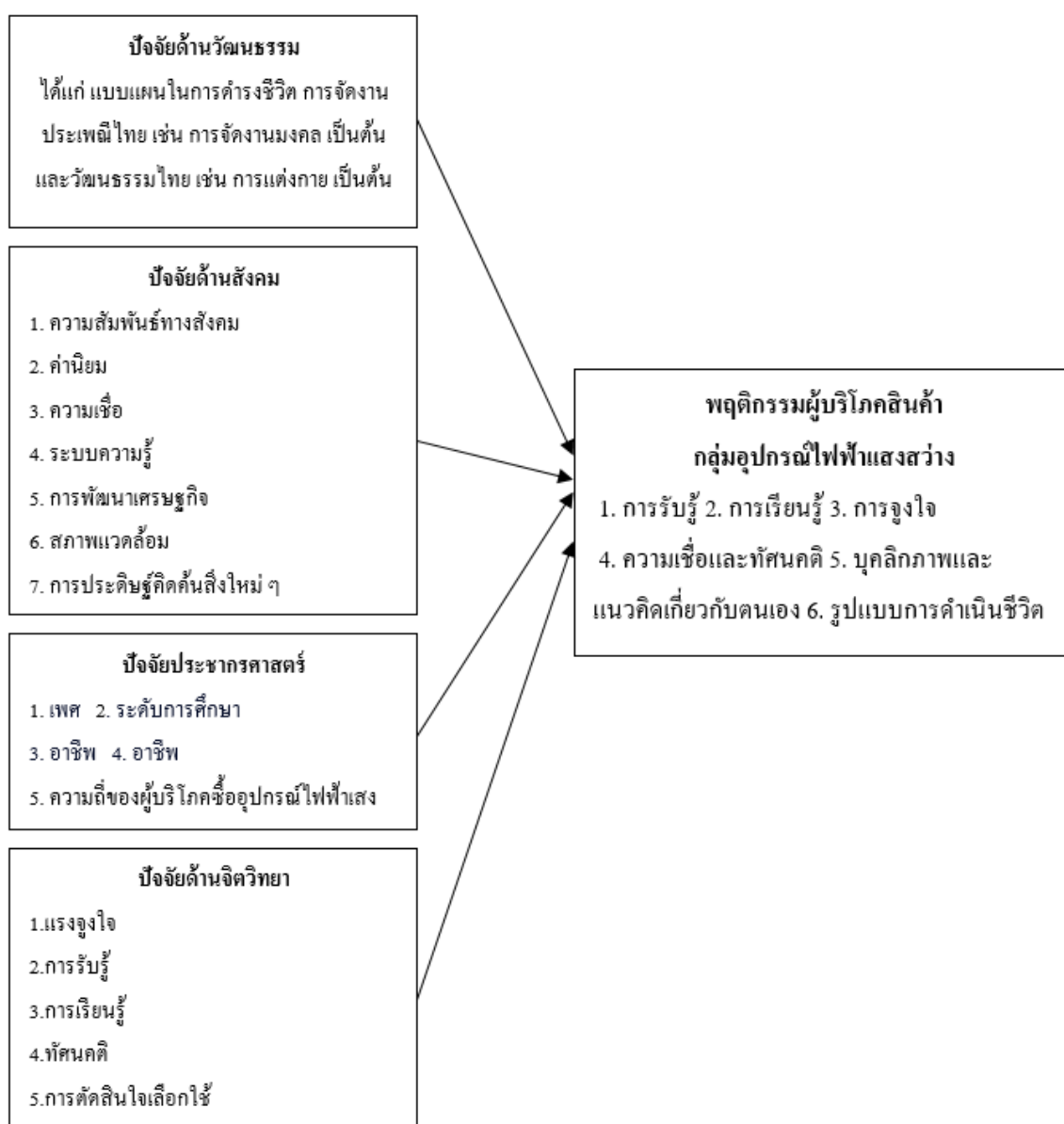
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนรุ่นใหม่ในชนบทไทย ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนรุ่นใหม่ในชนบทไทย ประกอบด้วย ปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ ช่วงอายุ สถานภาพ สมรส และระดับการศึกษาสูงสุด ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ความเพียงพอของรายได้ ปัจจัยด้านสังคม และการเมือง ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือ

องค์กรในชุมชนการได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐและการได้รับผลกระทบจากแนวคิดการพัฒนาสมัยใหม่ ปัจจัยด้านข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ การใช้สื่อสังคมออนไลน์โดยตัวแปรดังกล่าวร่วมกันพยากรณ์รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนรุ่นใหม่ในชนบทไทยได้ ร้อยละ 31.5 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 (สถิติอนุมาน และกนกวรรณ พวงประยงค์, 2562) และปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตผ่านช่องทางออนไลน์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นในแบรนด์ที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตผ่านช่องทางออนไลน์ มีทัศนคติความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก - มากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดพบว่า บริษัทประกันชีวิตมีความน่าเชื่อถือ การซื้อประกันชีวิตจากบริษัทที่มีคุณภาพและบริการที่ดีรวมทั้งระบบการจ่ายเงินในการซื้อประกันชีวิตที่มีความปลอดภัยส่วนระดับที่เห็นด้วยมากที่สุดคือ ซื้อประกันชีวิตผ่านช่องทางออนไลน์โดยเลือกจากบริษัทที่มีความมั่นคงทางการเงินและเคยซื้อประกันชีวิตกับบริษัทฯ ที่กำลังจะซื้อบนช่องทางออนไลน์อยู่แล้ว ต่อมาปัจจัยด้านตัวแทนประกันชีวิตที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิต ผ่านช่องทางออนไลน์ มีทัศนคติความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย-ปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง เรื่องของการมีประสบการณ์ที่ไม่ดีกับตัวแทนประกันชีวิต การกลัวตัวแทนหลอกลวงขายประกัน และตัวแทนประกันชีวิตมักนำเสนอขายผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตที่ได้ค่าคอมมิชชันจำนวนมากกว่าความต้องการ ส่วนระดับที่เห็นด้วยน้อยคือ ตัวแทนไม่มีความน่าเชื่อถือ และการขอศึกษาข้อมูลรายละเอียดแบบประกันมากกว่าการพูดคุยกับตัวแทนประกันชีวิต และต่อมาปัจจัยด้านตัวแทนประกันชีวิตที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิต ผ่านช่องทางออนไลน์มีทัศนคติความคิดเห็นอยู่มาก เมื่อพิจารณารายข้อระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก คือเรื่องของการเลือกชมโฆษณาที่มีการแสดงข้อมูลอย่างชัดเจน โฆษณาออนไลน์ที่โดดเด่น น่าสนใจ รูปภาพบนโฆษณาออนไลน์ และโฆษณาออนไลน์มีผลต่อการตัดสินใจซื้ออย่างรวดเร็ว ต่อมาปัจจัยด้านสื่อสังคมออนไลน์ที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตผ่านช่องทางออนไลน์ มีทัศนคติความคิดเห็นเมื่อพิจารณารายข้อระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ทุกข้อ คือ มักจะเลือกชมโฆษณาที่มีการแสดงข้อมูลอย่างชัดเจนรูปแบบโฆษณาที่โดดเด่นน่าสนใจรูปภาพบนโฆษณาออนไลน์ และการโฆษณามีผลต่อการตัดสินใจซื้ออย่างรวดเร็ว และต่อมาปัจจัยด้านสังคมส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตผ่านช่องทางออนไลน์ มีทัศนคติความคิดเห็น เมื่อพิจารณารายข้อระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุดทุกข้อ ไม่ว่าจะเป็นการได้รับคำแนะนำจากเพื่อนคนใกล้ชิดที่เคยซื้อประกันชีวิตผ่านช่องทางออนไลน์ ทำให้สามารถพูดคุยกับคนอื่นได้ตามต้องการได้รับการยอมรับจากเพื่อน ต้องการมีภาพลักษณ์ที่ดี และการทำให้คนอื่นมองว่าทันสมัย ต่อมาปัจจัยด้านจิตวิทยาที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตผ่านช่องทางออนไลน์มีทัศนคติความคิดเห็นเมื่อพิจารณารายข้อระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก - มากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ ระดับความคิดเห็นมากที่สุดคือ การซื้อประกันถือเป็นหลักประกันให้กับชีวิต และต้องการความมั่นคงให้กับชีวิต และระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากคือ ซื้อประกันชีวิต เพื่อไม่ใช่ว่าจะเป็นภาระในยามเจ็บป่วย และปัจจัยด้านการตลาดที่ส่งผลกระทบต่อการ

ณญาดา ทวีสุวรรณ

ตัดสินใจซื้อประกันชีวิตผ่านช่องทางออนไลน์ มีทัศนคติความคิดเห็นเมื่อพิจารณารายชื่อระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในเรื่องของการให้ข้อมูลเรื่องของราคابนออนไลน์ที่ถูกกว่าช่องทางอื่น รวมถึงการนำเสนอที่ดึงดูดใจ การประหยัดเวลาในการติดต่อตัวแทนประกันชีวิต การให้ข้อมูลเกี่ยวกับแบบประกันชีวิตที่ชัดเจนสามารถซื้อได้ตลอด 24 ชั่วโมงโดยที่การซื้อช่องทางออนไลน์มีความสะดวกไม่ยุ่งยาก และระบบการชำระเบี้ยประกันทำได้สะดวก รวดเร็ว (จุฬารัตน์ บุญกล้า, 2563)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

สมมติฐานการวิจัย

1. ลักษณะส่วนบุคคลเพศ รายได้ อาชีพ ที่แตกต่างกัน มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่างแตกต่างกัน
2. ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม ด้านสังคม ด้านจิตวิทยาที่แตกต่างกัน มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่างแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Study) ประชากร ได้แก่ ผู้บริโภคที่มาซื้ออุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่าง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริโภคที่มาซื้ออุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่างที่มีที่พักอาศัยในกรุงเทพมหานคร การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยคัดเลือก 2 วิธี วิธีที่ 1 การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เป็นการสุ่มกลุ่มเป็นประชากรที่มีการรวมกลุ่มอยู่แล้วตามธรรมชาติ (Gall, Brog and Gall, 1996, p. 227) วิธีที่ 2 การคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) เป็นการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงตามหลักการการกำหนดคุณลักษณะสอดคล้องกับงานวิจัย ผู้วิจัยกำหนดด้วยคุณสมบัติ ดังนี้ 1) ผู้บริโภคที่มาซื้ออุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่างในร้านค้าที่มีที่พักอาศัยในกรุงเทพมหานครในช่วงเวลาเลือกซื้ออุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่างตั้งแต่ 10.00 - 15.00 น. และมีความถี่มาซื้ออุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่าง ตั้งแต่ 1 ครั้งขึ้นไป 2) เป็นเพศชายและหญิง 3) มีความยินดีเข้าร่วมการวิจัย และให้ความร่วมมือให้ข้อมูลจนกระทั่งเสร็จสิ้นการวิจัย ขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ($Z=1.96$) เมื่อความคลาดเคลื่อน (E) เป็น 5% จากการแจกแจงประชากรปกติ (การไฟฟ้านครหลวง, 2566, หน้า 1) จำนวนเท่ากับ 400 คน

เครื่องมือเก็บข้อมูลการวิจัย ได้แก่ แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) และแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ความถี่ซื้ออุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่าง เป็นต้น ข้อมูลปัจจัยด้านวัฒนธรรม ข้อมูลปัจจัยด้านสังคม ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล ข้อมูลปัจจัยด้านจิตวิทยา และข้อมูลพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่าง ผู้วิจัยใช้รูปแบบ มาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ (ภัทธา นิคมานนท์, 2540) เห็นด้วยมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด = 5, 4, 3, 2, 1 คะแนน (ตามลำดับ) แล้วนำเครื่องมือตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเก็บข้อมูล ผลการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ค่า IOC = 0.75 และผลการทดสอบนัยรองค่าความเชื่อมั่น (α) ภาพรวมของแบบสอบถาม ส่วนที่ 2-6 เท่ากับ 0.79 และค่าอำนาจจำแนก (r) ภาพรวมของแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 - 6 เท่ากับ 0.42 วิธีการเก็บข้อมูล โดยผู้วิจัย นำหนังสือจากมหาวิทยาลัยขอความร่วมมือกับกลุ่มตัวอย่างให้ตอบแบบสอบถาม นำหนังสือขอความร่วมมือกับแบบสอบถามส่งให้กับผู้บริโภค พร้อมกับอธิบายวิธีการทำแบบสอบ ต่อมาผู้วิจัยเก็บแบบสอบถามกลับคืนแล้วดำเนินการตรวจสอบความเรียบร้อย ความครบถ้วน

ผลการวิจัย

ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริโภคกลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่าง ส่วนใหญ่ เพศหญิง ร้อยละ 51.25 อายุ 51-60 ปี ร้อยละ 53.5 ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 88.50 ประกอบอาชีพ บริษัท/ สถานประกอบการ ร้อยละ 53.25 ความถี่ใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่าง 1 - 2 ครั้ง/ เดือน ร้อยละ 41.50

ตารางที่ 1 แสดงภาพรวมค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แปลผล และอันดับปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่าง (n = 400)

ลำดับ	ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่าง	ระดับความคิดเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1	ปัจจัยด้านวัฒนธรรมของผู้บริโภค	3.68	0.11	มาก	5
2	ปัจจัยด้านสังคมของผู้บริโภค	4.13	0.43	มาก	3
3	ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริโภค	4.14	0.86	มาก	2
4	ปัจจัยด้านจิตวิทยาของผู้บริโภค	3.68	0.88	มาก	4
5	พฤติกรรมผู้บริโภคสินค้า	4.25	0.82	มาก	1

ภาพรวมปัจจัยด้านวัฒนธรรมของผู้บริโภคกลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่าง ระดับมาก $\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.11 ปัจจัยด้านสังคมของผู้บริโภคกลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่าง ระดับมาก $\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.43 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริโภคกลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่าง ระดับมาก $\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.86 ปัจจัยด้านจิตวิทยาของผู้บริโภคกลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่าง ระดับมาก $\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.88 และพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่าง ระดับมาก $\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.82 (แสดงตารางที่ 1)

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคล เพศชาย เพศหญิง ส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่าง (n = 400)

เพศ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ชาย	195	4.08	3.11	0.262	0.401
หญิง	205	4.22	2.72		

* p - value < 0.05

เพศ ประกอบด้วย เพศชาย จำนวน 195 คน เพศหญิง จำนวน 205 คน พบว่า เพศชาย เพศหญิง จำนวนแตกต่างกันมีผลให้พฤติกรรมผู้บริโภคลิ้นค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่างไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมุติฐาน (แสดงตารางที่ 2)

กลุ่มตัวอย่างปัจจัยส่วนบุคคล รายได้ อาชีพ พบว่า รายได้ อาชีพ มีจำนวนแตกต่างกัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเปรียบเทียบรายคู่แบบ LSD (Least -Significant Different) ปัจจัยส่วนบุคคลรายได้ ส่งผลให้พฤติกรรมผู้บริโภคลิ้นค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่างมีความแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมุติฐาน และ ผู้วิจัยจึงเปรียบเทียบรายคู่แบบ LSD (Least -Significant Different) ปัจจัยส่วนบุคคลอาชีพส่งผลให้พฤติกรรมผู้บริโภคลิ้นค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่างไม่มีความแตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมุติฐาน (แสดงตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 แสดงผลการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคล รายได้ อาชีพ ส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคลิ้นค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่าง (n = 400)

ปัจจัยส่วนบุคคล		SS	df	MS	F	Sig.
รายได้	ระหว่างกลุ่ม	8.773	5	2.924	18.410	0.000
	ภายในกลุ่ม	64.014	394	0.159		*
รวม		72.787	399			
อาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	0.915	5	0.229	1.279	0.278
	ภายในกลุ่ม	71.872	394	0.179		
รวม		72.787	399			

* p - value < 0.05

ผลการวิเคราะห์ พบว่า มีค่า F = 102.213 และค่า Sig. = 0.000 แสดงว่า ตัวแปรต้น และตัวแปรตาม มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสามารถนำไปสร้างสมการพยากรณ์ ซึ่งมีตัวแปรที่สามารถพยากรณ์พฤติกรรมผู้บริโภคลิ้นค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 พิจารณา ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) โดยเรียงลำดับมากไปหาน้อย ดังนี้ (แสดงตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ด้านสังคม ด้านจิตวิทยาที่แตกต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่าง (n = 400)

ตัวแปรพยากรณ์	พฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่าง (Y)						
	B	SE _B	β	t	Sig.	Tolerance	VIF
ค่าคงที่	1.173	0.113	7.944	0.000*	ค่าคงที่		
ปัจจัยด้านวัฒนธรรม (X ₁)	0.127	0.021	0.134	3.274	0.001*	0.515	1.940
ปัจจัยด้านสังคม (X ₂)	0.243	0.013	0.142	3.313	0.000*	0.653	1.532
ปัจจัยด้านจิตวิทยา (X ₃)	0.112	0.012	0.146	3.513	0.000*	0.611	1.636
R = 0.531, R ² = 0.313, R ² _d = 0.311, SEest = 0.27342, F = 102.213*, Sig. = 0.000							

* p - value < 0.05

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ปัจจัยด้านจิตวิทยา มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ = 0.146 ($\beta = 0.146$) รองลงมา ปัจจัยด้านสังคม มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ = 0.142 ($\beta = 0.142$) ลำดับสุดท้าย ปัจจัยด้านวัฒนธรรม มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ = 0.134 ($\beta = 0.134$) แสดงว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่างจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ปัจจัยด้านจิตวิทยา ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม ตามลำดับ

สรุปผลการวิจัย ภาพรวมปัจจัยด้านวัฒนธรรมของผู้บริโภคกลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่าง ระดับมาก $\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.11 ปัจจัยด้านสังคมของผู้บริโภคกลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่าง ระดับมาก $\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.43 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริโภคกลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่าง ระดับมาก $\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.86 ปัจจัยด้านจิตวิทยาของผู้บริโภคกลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่าง ระดับมาก $\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.88 และพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่าง ระดับมาก $\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.82

เพศ พบว่า เพศชาย เพศหญิง มีจำนวนแตกต่างกัน พฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่าง ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมุติฐาน

รายได้ อาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายได้ อาชีพ จำนวนแตกต่างกัน โดยรายได้ส่งผลให้พฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่างมีความแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมุติฐาน และอาชีพส่งผลให้พฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่างไม่มีความแตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมุติฐาน

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 3 ด้านกับพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่าง มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ R = .531 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่างสามารถรวมกันอธิบายความแปรปรวนของ

พฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่าง ร้อยละ 31.10 ($\text{Adjust } R^2 = 0.311$) โดยมีค่าความคลาดเคลื่อน มาตรฐานในการทำนาย เท่ากับ 0.27342 ($\text{SEst} = 0.27342$)

อภิปรายผล

การศึกษาระดับปัจจัยด้านวัฒนธรรม สังคม ส่วนบุคคล จิตวิทยา และระดับพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่าง ผลที่ได้สอดคล้องกับ ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของชนรุ่นใหม่ในชนบทไทยประกอบด้วย ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือองค์กรในชุมชนการได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐและการได้รับผลกระทบจากแนวคิดการพัฒนาสมัยใหม่ (सानิตย์ หนูนิล และกนกวรรณ พวงประยงค์, 2562) และผลที่ได้สอดคล้องกับ ปัจจัยด้านจิตวิทยาที่ผู้บริโภคอาหารคลีนฟู้ด ในจังหวัดปราจีนบุรีที่มีระดับมากที่สุด (กณิศร เรืองผา, 2562) และผลที่ได้สอดคล้องกับ ปัจจัยการซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน ผ่านช่องทางการจำหน่ายออนไลน์เหมาะสมกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน และการซื้อผ่านช่องทางการจำหน่ายออนไลน์ ทำให้ประหยัดเวลาอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด และปัจจัยการโฆษณาออนไลน์ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนมีความพึงพอใจมากที่สุด (รุ่งนภา อริยะพลปัญญา และคณะ, 2563, หน้า 1,670) และผลที่ได้สอดคล้องกับ ปัจจัยด้านความเชื่อมั่นในแบรนด์ที่ส่งผลกระทบต่อ การตัดสินใจซื้อประกันชีวิตผ่านช่องทางออนไลน์ มีทัศนคติความคิดเห็นอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด เมื่อพิจารณารายชื่อ ระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด (จุฑารัตน์ บุญกล้า, 2563, หน้า 48-49) และผลที่ได้สอดคล้องกับ การสื่อสารผ่านทางภาษา ผ่านทางตัวสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางวัฒนธรรม และผ่านทางค่านิยมทางวัฒนธรรมระดับมาก และปัจจุบันนั้นมักศึกษาปัจจัยทางวัฒนธรรม (อริชัย อรรถอุดม, 2563) และผลที่ได้สอดคล้องกับ ปัจจัยคุณค่าตราสินค้าด้านการรับรู้คุณภาพ (Perceived Quality) ด้านการเชื่อมโยงตราสินค้า (Brand Associations) ด้านความภักดีต่อตราสินค้า (Brand Loyalty) และปัจจัยอิทธิพลทางสังคม (Social Influence) มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์แบรนด์ยูเชอรินของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ปรีศนีย์ ไชยชนะ, 2565) และผลที่ได้สอดคล้องกับ การตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคมีความเห็นจะอยู่ในระดับมาก และรายด้าน โดยทำการเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการรับรู้ถึงความต้องการหรือปัญหา ด้านการประเมินทางเลือก ด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ ด้านการ ค้นหาข้อมูล และด้านการตัดสินใจซื้อ ตามลำดับ ต่อมาความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์กรที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อ สินค้าของผู้บริโภค ด้านการร่วมพัฒนาชุมชนและสังคม ด้านนวัตกรรมและการเผยแพร่นวัตกรรมจากการดำเนินความ รับผิดชอบต่อสังคม และด้านการจัดทำรายงานด้านสังคมและ สิ่งแวดล้อมส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภค (เคลสเรษฐ อนุรักษ์ชัยพัทธ์, 2563) และผลที่ได้ สอดคล้องกับ วิจัยทำงานในกรุงเทพมหานคร มีการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า (EV) ระดับมาก (ประจักษ์ วงษ์ศักดิ์, 2563)

การศึกษาปัจจัยด้านวัฒนธรรมสังคม ส่วนบุคคล จิตวิทยามีผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่าง ผลที่ได้สอดคล้องกับ การผลัดและดึง โดยกิจการที่ใช้การขายโดยบุคคลต้องอาศัยโฆษณา และส่งเสริมการจำหน่ายเป็นการปูฐานเผยแพร่ชื่อ ตราสินค้า ทำความ เข้าใจแก่ลูกค้าในข่าวสารที่ต้องการให้ลูกค้ารับรู้ไว้มาก่อน เพื่อผ่อนคลายของนักขายลงได้มากในเวลาติดต่อไปเสนอขายสินค้า ภายหลังการโฆษณานำทางไปแล้วนักการตลาดได้พัฒนาตัวแบบพฤติกรรมผู้บริโภค แรงจูงใจให้แสดงพฤติกรรม ได้แก่ ผลិតภัณฑ์ ราคา การจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด และสิ่งเร้าที่อยู่ใน สิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวผู้บริโภค ที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และวัฒนธรรม เป็นต้น การตัดสินใจซื้อ การเลือกผลิตภัณฑ์ และเลือกตรา ผู้ขายมีความตั้งใจจริงและรอบรู้ ในส่วนที่เกี่ยวกับอาชีพของตนเอง (รมย์ธรา จิราวิภูเศรษฐ, 2564) และผลที่ได้สอดคล้องกับ ปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า (EV) ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านกระบวนการ และด้านลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ ไฟฟ้า (EV) (ประจักษ์ วงษ์ศักดิ์, 2563) และผลที่ได้สอดคล้องกับ ระดับปัจจัยเสี่ยงภายใน และระดับปัจจัยเสี่ยงภายนอกมีค่าอยู่ในระดับมาก

ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถส่งสินค้ากระบะตู้ทึบในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถส่งสินค้ากระบะตู้ทึบ ปัจจัยส่วนบุคคลทางด้านเพศ และปัจจัยรูปแบบของธุรกิจที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถส่งสินค้ากระบะตู้ทึบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และผลที่ได้สอดคล้องกับปัจจัยเสี่ยงภายใน และปัจจัยเสี่ยงภายนอกส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถส่งสินค้ากระบะตู้ทึบในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (กนิษฐา กาญจนโกศล และวิญญู ปรอยกระโทก, 2565) และผลที่ได้สอดคล้องกับ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน ที่แตกต่างกัน และมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ส่วน เพศ และอายุงาน ที่แตกต่างกัน มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 (ทวีวัฒน์ แก้วเล็ก, 2563)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) ชุดข้อมูลผลการวิจัย ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยส่วนบุคคลปัจจัยด้านจิตวิทยา และพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่างของผู้บริโภคกลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่าง ผู้วิจัยนำไปใช้ในทางด้านการแผนการตลาดให้กลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าแสงสว่างเข้าถึงผู้บริโภคเพิ่มขึ้น

2) ชุดข้อมูลผลการวิจัย ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยส่วนบุคคลปัจจัยด้านจิตวิทยา และพฤติกรรมผู้บริโภคสินค้ากลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่างของผู้บริโภคกลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่าง ผู้วิจัยสามารถนำไปประเมินตนเอง นำไปเปรียบเทียบกับสถานการณ์การตลาดกลุ่มอุปกรณ์ไฟฟ้าให้แสงสว่างเข้าถึงผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

- 1) ทำการวิจัยเพิ่มเติมในรูปแบบการวิจัยและพัฒนาของผลการวิจัยแต่ละปัจจัย
- 2) ทำการวิจัยเชิงคุณภาพเฉพาะปัจจัย
- 3) ทำการวิจัยในสินค้าที่คล้ายคลึงกัน

รายการอ้างอิง

- กนิษฐา กาญจนโกศล และวิญญู ปรอยกระโทก. (2565) ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถส่งสินค้ากระบะตู้ทึบในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล. วารสารวิชาการการตลาดและการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ธัญบุรี, 9(2), 125-139.
- กัลยาณมิตรเพื่อนแท้สำหรับคุณ. (2023). วัฒนธรรมชาวพุทธการใช้ไฟฟ้า. 25 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก https://www.kalyanamitra.org/th/Buddhist_culture_detail.php?page=58
- กัลยกร วรกุลธัญญาธิ์ และพรทิพย์ สัมปัดตะวานิช. (2551). การโฆษณาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- การไฟฟ้านครหลวง. (2566). สถิติจำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าแยกตามประเภทผู้ใช้ไฟฟ้า. 5 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://data.go.th/dataset/mea-customer>. Microsoft Excell
- คณิศร เรืองผา. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบริโภคอาหารคลีนฟู้ดของผู้บริโภคในจังหวัดปราจีนบุรี. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จุฑารัตน์ บุญกล้า. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติ และพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อประกันชีวิตผ่านช่องทางออนไลน์. สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, วิทยาลัยการจัดการ, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นัตยาพร เสมอใจ. (2550). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ชูชัย สมมติไกร. (2554). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คลേശรัฐ ธีรธรรมาธิ์. (2563). เรื่อง ความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมขององค์กรที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. สาขาการบัญชี, คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). *PEA ก้าวสู่ปีที่ 60 ร่วมสร้างคุณค่าสู่สังคมและสิ่งแวดล้อมด้วยเทคโนโลยี*. วันที่ค้นข้อมูล 25 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/news/society/1869583>
- ธนาคารกรุงเทพ. (2563). *ทฤษฎี 6W1H ตัวช่วยค้นหาลูกค้าของธุรกิจออนไลน์*. วันที่ค้นข้อมูล 25 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbanksme.com/en/know-theory-6w1h-help-find-customers-online-businesses>
- ชนกฤต วันตะเมธ. (2554). การพัฒนาโมเดลสมการเชิงโครงสร้างการสื่อสารการตลาดเพื่อสังคมเพื่อลดพฤติกรรมเสี่ยงทางสุขภาพของเยาวชนไทย. *วิจัยจากงบประมาณ ประจำปี พ.ศ. 2554*, 17(3).
- ทวีวัฒน์ แก้วเล็ก. (2563). *ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท ซีเอชเอเรียเตอร์ จำกัด ในสถานการณ์โควิด-19*. หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรม, คณะบริหารธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บริษัท ซีระมกอลอุตสาหกรรมจำกัด (มหาชน). (2561). *รายงานประจำปี 2560*. วันที่ค้นข้อมูล 25 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <http://www.thaiballast.com/.pdf>
- ปณิศา มีจินดา. (2553). *พฤติกรรมผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ: ชรรรมสาร.
- ปรศินัย ไชยชนะ. (2565). *ปัจจัยคุณค่าตราสินค้าและอิทธิพลทางสังคมที่มีผลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำผลิตภัณฑ์แบรนด์เคียวเชอรินของผู้บริโภค*. สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต, วิทยาลัยการจัดการ, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประจักษ์ วงษ์ศักดิ์. (2563). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อรถยนต์ไฟฟ้า (EV) ของประชากรวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร*. สาขาการเงินการธนาคาร, คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภัทรา นิคมานนท์. (2540). *การประเมินผลการเรียน*. กรุงเทพฯ: อักษราพัฒนาจำกัด.
- รมย์ธีรา จิราวิญญูเศรษฐ. (2564). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์อาหารพร้อมบริโภคของผู้บริโภคในยุคดิจิทัล*. *วารสาร มจร เลย์ปริทัศน์*, 2(2), 102-114.
- รุ่งนภา อริยะพลปัญญา, ประภาศรี อึ้งกุล และนายโชติภณ วังสานุตร. (2563). *การพัฒนาการตลาดที่มีผลต่อทัศนคติผู้บริโภคในการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนผ่านสื่อสังคมออนไลน์*. การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี ครั้งที่ 13 ประจำปีการศึกษา 2563. 12 หน้า.
- วิมล ปั่นคง. (2558). *เกาะติดสถานการณ์อุตสาหกรรมไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ไทยในตลาดโลก*. กรุงเทพฯ: สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา (องค์การมหาชน).
- ศรุดา จิรัฐกุลธนา. (2020). *แสงสว่างและพฤติกรรมของมนุษย์*. *PSRU Journal of Science and Technology* 5(1), 13-22.
- สมาคมพัฒนาสิ่งแวดล้อม. (2566). *ระบบแสงสว่าง*. วันที่ค้นข้อมูล 25 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://adeq.or.th/pdf>.

- सानิตซ์ หนูนิล และกนกวรรณ พวงประยงค์. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนรุ่นใหม่ในชนบทไทย. *วารสารพัฒนาสังคม*, 21(2).
- สุปัญญา ไชยชาญ. (2550). *ยุทธศิลป์ของชนวน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวัฒน์ ศิริรินทร์ และภานา สวณพล. (2552). *แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค*. วันที่ค้นข้อมูล 25 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก <https://doctemple.wordpress.com>
- อริชัย อรรถอุดม. (2563). *มุมมองด้านวัฒนธรรมกับกรอบการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค*. วันที่ค้นข้อมูล 25 สิงหาคม 2565, เข้าถึงได้จาก https://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/jan_mar_11/pdf/aw13.pdf
- DIGITAL TIPS. (2022). *7P (Marketing Mix) คืออะไร พร้อมวิเคราะห์ตัวอย่างสินค้า*. วันที่ค้นข้อมูล 15 พฤศจิกายน 2566, เข้าถึงได้จาก <https://thedigitaltips.com/blog/marketing/7p/.pdf>.
- Gall, M. D., & Brog, W. R. & Gall, J. P. (1996). *Education Research: An Introduction* (6th ed.). New York: Longman Publisher.
- Ihooctot. (2565). *ทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภคแบ่งเป็น 2 ทฤษฎีได้แก่อะไรบ้าง*. วันที่ค้นข้อมูล 2 พฤศจิกายน 2566, เข้าถึงได้จาก <https://th.ihooctot.com/post/what-are-the-two-theories- of-consumer-behavior. pdf>

ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อธนาคารอาคารสงเคราะห์
สำนักงานใหญ่

**Organizational Commitment of Employees in the Loan Procedures Department
of Government Housing Bank, Head Office**

อรวรรณ จำปาศรี (Orrawan Jampasri)

ธนาคารอาคารสงเคราะห์ (สำนักงานใหญ่)

นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการองค์การยุคใหม่

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก

Government Housing Bank (Head office)

Master's Degree Student, Master of Art Program in Modern Organizational Management

Faculty of Liberal Arts, Krirk University

E-mail: Orrawan.y@ghb.co.th

Received: 14 February 2024

Revised: 25 June 2024

Accepted: 25 June 2024

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มุ่งศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรและเปรียบเทียบระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน ที่มีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ จำนวน 103 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ผู้วิจัยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยการคำนวณหาสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเท่ากับ .856 การวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้สถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าเฉลี่ยด้วย t - test และ One - way ANOVA

ผลการวิจัย พบว่า ระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.202) การทดสอบสมมติฐาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา เงินเดือน และระยะเวลาปฏิบัติงาน และภาพรวมความคิดเห็นต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้บริหารของธนาคาร ควรมีนโยบายส่งเสริมให้พนักงานคิดว่า จะปฏิบัติงานในหน่วยงานนี้ตลอดไป ถึงแม้ว่า หน่วยงานจะประสบปัญหา รวมถึงการที่พนักงานเต็มใจที่จะเสียสละประโยชน์ส่วนตัวเพื่อให้หน่วยงานประสบความสำเร็จ

คำสำคัญ: ความผูกพันต่อองค์กร, พนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ

Abstract

This study aimed to investigate and understand the corporate engagement of Credit Processing Officers at the Government Housing Bank Head Office. The objective was to assess the level of engagement and compare it among employees with different personal characteristics. The research sample comprised 103 employees from the credit formalities department. A 5-level rating scale questionnaire was utilized, ensuring content validity and linguistic appropriateness through the calculation of the Index of Item Objective Congruence (IOC) based on expert opinions. Additionally, the questionnaire's reliability was assessed using the Cronbach Alpha Coefficient, yielding a coefficient alpha of .856, indicating high reliability. Statistical methods, including percentage statistics, mean values, standard deviations, t-tests, and One-way ANOVA, were employed to analyze the data.

The research findings indicate that the overall organizational commitment level of employees in the Credit Ceremony Department at Bank of Ayudhya (Head Office) is high (mean = 3.44, S.D. = 0.202). The hypothesis test reveals that there is no significant difference in organizational commitment among sample groups based on gender, age, marital status, education, salary, and tenure. Based on this research, I recommend that bank management should promote a policy encouraging employees to consider long-term commitment to the organization, even when faced with challenges. Employees who willingly sacrifice personal benefits for the organization's success contribute significantly to its achievements.

Keywords: Corporate Engagement, Employees in the Loan Procedures

บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญต่อการบริหาร และพัฒนาประเทศ สิ่งสำคัญในการบริหารและพัฒนาประเทศให้ประสบความสำเร็จขึ้นอยู่กับคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ภายในของประเทศ ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจึงได้มีการริเริ่มวางแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นระบบ ดังจะเห็นได้จากแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 เป็นต้นมาที่ได้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการวางแผนพัฒนาประเทศ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนจากทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน จนนำไปสู่การปรับแนวคิดการพัฒนาประเทศใหม่ที่ไม่มองการพัฒนาประเทศแบบแยกส่วน แต่หันมาเน้นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ดั่งนั้น ประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวม และให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านบุคคล สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างระบบบริหารจัดการภายในที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกระดับ อันจะทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืนโดยมีบุคคลเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาได้อย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544, หน้า 2) จากการศึกษาการพัฒนาบุคคลที่ประเทศสิงคโปร์ ประเทศนี้ได้นำเสนอหลายแนวคิดและนโยบายที่ส่งผลให้มีความสำเร็จในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ดังนี้

1. หลักการคัดสรรและพัฒนาตามความสามารถ (Meritocracy) ประเทศสิงคโปร์ให้ความสำคัญกับการกำหนดนโยบายการศึกษาควบคู่กับการพัฒนาในภาคเศรษฐกิจ ระบบการศึกษาของสิงคโปร์มุ่งเน้นสร้างทรัพยากรบุคคลที่มีความสามารถ โดยมีการวางโครงสร้างระบบการศึกษายู่บนพื้นฐานแนวคิดการพัฒนาบุคคลตามความสามารถ และระบบคัดสรรต่างๆ ซึ่งทำหน้าที่จัดกลุ่มผู้เรียนไปตามสถาบันการศึกษาที่เหมาะสมกับความสามารถ ไม่ว่าจะเป็นสถาบันอาชีวศึกษาหรือสถาบันอุดมศึกษา
2. การลงทุนในการศึกษา โดยระบบการศึกษาของสิงคโปร์มุ่งเป้าเพื่อสร้างทรัพยากรบุคคลที่เป็นกำลังสำคัญในการสร้างประสิทธิผลทางเศรษฐกิจ โดยมีแผนพัฒนาทรัพยากรบุคคลอย่างชัดเจน และ
3. การสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง โดยระบบการศึกษาในสิงคโปร์ส่งผลให้ผู้เรียนรู้สึกอยากพัฒนาตนเองให้มีความสามารถ และมีความตั้งใจที่จะเรียนต่อหาทางประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับตนเอง (ปรีดี บุญซื่อ, 2560)

และจากการศึกษาการพัฒนาบุคคลที่มาเลเซีย มาเลเซียมีหลายแนวทางในการพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อเพิ่มผลผลิตและความยืดหยุ่นในเศรษฐกิจ นี่คือการเริ่มต้นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. การลงทุนในทุนมนุษย์ โดยมาเลเซียกำลังสร้างร่วมมือกับกระทรวงอุดมศึกษา ทรัพยากรมนุษย์ และวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับแรงงานในประเทศเพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจในอาเซียน
2. การสร้างทักษะใหม่ โดยมาเลเซียเน้นการสร้างทักษะเพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นในการทำงาน การเรียนรู้ตัวอย่างของผู้ประสบความสำเร็จเป็นเรื่องสำคัญ และมีการสร้าง Community of Practice (CoP) เพื่อทำให้เกิดการเรียนรู้แบ่งปันกันอย่างต่อเนื่อง และ
3. การพัฒนาทุนมนุษย์ในด้าน STEM โดยมาเลเซียอนุญาตให้นักเรียนชาวมาเลเซียที่ศึกษาในประเทศมาเลเซียสามารถอยู่และทำงานในประเทศนี้ได้เพิ่มขึ้น เพื่อเสริมสร้างทักษะในวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ (Mercer, 2562)

จากการศึกษา HREX.asia มนุษย์ต้องการพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ ในขณะที่ตัวองค์กรก็ต้องการเติบโตตลอดเวลาเช่นกัน องค์กรจะก้าวไปข้างหน้าได้นั้นแน่นอนว่าผู้ที่มีส่วนผลักดันสำคัญก็คือพนักงานทุกคนนั่นเอง ศักยภาพทุกคนย่อมส่งผลต่อศักยภาพขององค์กร หากพนักงานทุกคนทำงานได้ดีมีประสิทธิภาพย่อมทำให้องค์กรนั้นมีประสิทธิภาพตามไปด้วย ดังนั้นการช่วยส่งเสริมให้พนักงานทุกคนมีศักยภาพในการทำงานที่ดีขึ้นอย่างสม่ำเสมอจึงเป็นภาระกิจหนึ่งที่จำเป็นขององค์กร และผู้ที่มีส่วนสำคัญมากๆ ตรงจุดนี้ก็คือฝ่ายทรัพยากรบุคคลนั่นเอง ซึ่งงานด้านพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development: HRD) นั้นค่อนข้างจะสำคัญกับองค์กรอย่างยิ่ง ถ้าขาดความใส่ใจตรงจุดนี้ องค์กรที่เต็มไปด้วยพนักงานไร้ประสิทธิภาพ ก็อาจทำให้องค์กรหยุดนิ่งอยู่กับที่ ไม่พัฒนา ธุรกิจถดถอย และไร้ศักยภาพได้ในที่สุดเช่นกัน โดยกำหนดกรอบแนวความคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 1) ต้องการให้พนักงานในองค์กรพัฒนาฝีมือ ทักษะการทำงาน ตลอดจนมีองค์ความรู้ต่างๆ ที่ดีขึ้น เพื่อที่จะสามารถนำมาใช้ประโยชน์กับการทำงานให้ทำงานได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 2) อุดรยั่วของข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการทำงานที่ผิดพลาด ตลอดจนแก้ไขปัญหามองข้อบกพร่องต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการทำงานที่ดีขึ้น มีประสิทธิภาพขึ้น 3) ให้ความสำคัญกับทรัพยากรบุคคล ให้ทุกคนรู้สึกถึงการดูแลขององค์กร ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพ ตลอดจนความสามารถให้ดียิ่งขึ้นเรื่อย ๆ สร้างความก้าวหน้าให้เป็นรูปธรรม 4) เป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือในการใช้วัดผลพนักงาน ประเมินประสิทธิภาพการทำงาน ตลอดจนคาดการณ์ศักยภาพขององค์กร 5) ใช้วางแผนงานวางแผนธุรกิจ ตลอดจนวางทิศทางขององค์กรในอนาคตได้ 6) ให้พนักงานมีความภักดีกับองค์กร ทั้งยังเป็นการรักษานักงานไว้ให้ต้องการร่วมงานกับองค์กรในระยะยาวด้วย 7) ให้ทุกคนตั้งแต่พนักงานฝ่ายทรัพยากรบุคคล (HR) ฝ่ายบริหาร ตลอดจนองค์กรเห็นความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (HREX.asia, 2562)

จากความสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งการดูแลขององค์กร ส่งเสริมพัฒนาศักยภาพ ตลอดจนความสามารถให้ดียิ่งขึ้นเรื่อย ๆ สร้างความก้าวหน้าให้เป็นรูปธรรม และความภักดีกับองค์กร ทั้งยังเป็นการรักษานักงานไว้ให้ต้องการร่วมงานกับองค์กรในระยะยาว ส่งผลให้บุคลากรเกิดความผูกพันที่มีต่อองค์กร จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร กลุ่มพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ซึ่งธนาคารอาคารสงเคราะห์ทั่วประเทศ จำนวน ซึ่งพนักงานมีหน้าที่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายสินเชื่อ ควรมีความรู้พื้นฐานบางอย่างที่สำคัญต่อหน้าที่การงานโดยตรง ประกอบด้วย ความรู้ด้านบัญชี ความรู้ด้านการเงิน ความรู้ทางด้านเศรษฐศาสตร์และการเมือง ความรู้ด้านการจัดการ ความรู้ด้านการตลาด ยังพบว่ามีปัญหาและอุปสรรคและแนวทางแก้ไขในการทำงานที่จะต้องตระหนัก ได้แก่ ข้อจำกัดทางด้านบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาระบบ ทำให้การดำเนินงานเกิดความล่าช้า บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบวิเคราะห์ข้อมูลไม่เพียงพอเพิ่มอัตราค่าจ้างให้เหมาะสมและเพียงพอกับปริมาณงานที่ได้รับมอบหมาย ข้อมูลที่ได้รับจากระบบการพิจารณาสินเชื่อของธนาคาร (LOS) ไม่ครบถ้วนเนื่องจากพนักงานสาขาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการ

วิเคราะห์สินเชื่อ (DEC) ไม่ได้บันทึกข้อมูลสำคัญลงระบบหรืออยู่ระหว่างขอเอกสารเพิ่มเติม ฯลฯ ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบเงื่อนไขที่กำหนดได้ และสาขาหรือส่วนงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญในการบันทึกข้อมูลลูกค้าลงระบบการพิจารณาสินเชื่อ (LOS) ให้ถูกต้องครบถ้วน และรวดเร็ว เพื่อให้ระบบสามารถประมวลผลเงื่อนไขการตรวจสอบได้อย่างแม่นยำ และมีประสิทธิภาพ เพื่อนำเอาผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้การรักษานักงานไว้ให้ต้องการร่วมงานกับองค์กรในระยะยาว ปรับปรุงและพัฒนาเงื่อนไขการตรวจสอบพฤติกรรมของกลุ่มมิชชันนารีให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและอย่างรวดเร็ว และพัฒนาระบบหรือจัดหาระบบที่สามารถคาดการณ์พฤติกรรม หรือเจตนาของลูกค้าได้อย่างแม่นยำและรวดเร็ว ในรูปแบบ Machine Learning สามารถป้องกันกลุ่มมิชชันนารีหรือผู้ที่มีเจตนาทุจริตในการยื่นขอสินเชื่อ ตลอดจนการผูกพันที่มีต่อองค์กรพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ ที่มีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกัน

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กร

ภรณ์ (กิริติบุตร) มหานนท์ (2529, หน้า 94) ให้ความหมายความผูกพันในองค์กรสามารถแยกออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ความผูกพันเป็นทางการ (Formal attachment) ต่อองค์กร ซึ่งแสดงออกโดยการไปปรากฏตัวทำงานตามเวลาที่กำหนด และความผูกพันทางจิตใจ และความรู้สึก (Commitment) ซึ่งหมายถึงพนักงานมีความผูกพัน หรือสนใจอย่างจริงจังต่อเป้าหมาย ค่านิยม และวัตถุประสงค์ของนายจ้าง โดยมีทัศนคติที่ดีต่อนายจ้าง และเต็มใจที่จะทุ่มเทพลังในการทำงาน เพื่อองค์กรจะได้บรรลุถึงเป้าหมายได้สะดวกขึ้น

กรองแก้ว อยู่สุข (2535, หน้า 35) ได้กล่าวไว้ว่า ความผูกพันกับองค์กร (Organization Commitment) เป็นทัศนคติต่องานที่เขาทำในความหมายที่ว่า ถ้าองค์กร “ให้” พนักงานได้มากขึ้นไปอีก เช่น ช่วยทำให้เขาทำงานได้สำเร็จ เป็นที่ยกย่องนับถือเจริญในหน้าที่การงาน และตัวองค์กรเองก็เจริญเติบโต ซึ่งทำให้พนักงานมีหน้ามีตาด้วย พนักงานก็จะเกิดทัศนคติที่ดีต่อองค์กร ถึงขนาดมีความจงรักภักดี (Loyalty) และเกิดความผูกพันต้องการที่จะเห็นองค์กรบรรลุเป้าหมาย แม้องค์กรกำลังอยู่ในฐานะวิกฤต อันเนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจตกต่ำ ฯลฯ ก็จะพยายามช่วยกันแก้ปัญหา ไม่คิดจะลาออกไปหางานใหม่ เช่นนี้เป็นต้น

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2541, หน้า 96) ให้ความหมายความผูกพันกับองค์กร หรือความจงรักภักดีต่อองค์กร (Organization Commitment) หมายถึง ระดับของความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการทำงานให้กับหน่วยงาน หรือองค์กรที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่อย่างเต็มกำลังความสามารถ และศักยภาพที่มีอยู่ หรือหมายถึง ระดับที่พนักงานเข้ามาเกี่ยวข้องกับเป้าหมายขององค์กร และต้องการรักษาสภาพความปรารถนาที่จะเป็นสมาชิกขององค์กร บุคคลใดมีความรู้สึกผูกพันกับองค์กรสูงคนเหล่านั้น จะมีความรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร

วิเชียร วิทยอุดม (2547, หน้า 35) ให้คำจำกัดความว่า ความผูกพันกับองค์กร (Organization Commitment) คือ สถานะซึ่งพนักงานต้องการที่จะเห็นองค์กรบรรลุเป้าหมายในฐานะที่เขาเป็นสมาชิกคนหนึ่งขององค์กร พนักงานจะเกิดทัศนคติที่ดีต่อองค์กร ถึงขนาดมีความผูกพัน (Commitment) และจงรักภักดี (Loyalty) ต่อองค์กร ใครที่จะเห็นความก้าวหน้าขององค์กร ตราบเท่าที่องค์กรยังสร้างความพอใจให้กับพนักงานอยู่ แต่เมื่อไรความไม่พอใจแผ่ขยายไปทั่วทั้งองค์กรพนักงานก็มีแนวโน้มที่จะลาออกจากองค์กรได้มากขึ้น

Porter และ Smith (1970 อ้างถึงใน ภรณ์ (กิริติบุตร) มหานนท์, 2529, หน้า 95) ให้ความหมายความรู้สึกผูกพันต่อองค์กร (Organization Commitment) คือ ลักษณะของความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อองค์กร ซึ่งจะถูกบ่งชี้ออกในรูปของความปรารถนาอย่างแรงกล้า ที่จะยังคงเป็นสมาชิกขององค์กรนั้น ความเต็มใจที่จะใช้พลังอย่างเต็มที่ในการทำงานให้องค์กร และมีความเชื่ออย่างแน่อน และมีการยอมรับค่านิยม และเป้าหมายขององค์กร ดังนั้น ความรู้สึกผูกพันต่อองค์กร จึงมีความหมายลึกซึ้งกว่าความผูกพันทางกายภาพต่อองค์กร โดยที่พนักงานมีความเต็มใจที่จะยอมสละความสุขบางส่วนของตนเอง เพื่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กร

Sheldon (1971, p. 143 อ้างถึงใน นงเยาว์ แก้วมรกต, 2542, หน้า 16) ให้ความหมายของความผูกพันต่อองค์กร หมายถึง ทัศนคติของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์ของเขากับหน่วยงานที่เขาทำงานอยู่ โดยผู้ปฏิบัติงานที่มีความผูกพันต่อองค์กร จะตั้งใจทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

Steers (1977, p. 46 อ้างถึงใน นงเยาว์ แก้วมรกต, 2542, หน้า 16) เห็นว่า ความผูกพันต่อองค์กรนั้นเป็นความรู้สึกที่ผู้ปฏิบัติงาน แสดงตนว่า เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับวัตถุประสงค์ขององค์กร มีค่านิยมเช่นเดียวกับสมาชิกองค์กรคนอื่น ๆ และเต็มใจที่จะทำงานหนัก เพื่อดำเนินภารกิจขององค์กรความผูกพันต่อองค์กร เกี่ยวพันกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติงาน และหัวหน้าพฤติกรรมที่ผู้ปฏิบัติงานแสดงออก คือเต็มใจที่จะปฏิบัติตามให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยผู้ปฏิบัติงานที่มีความผูกพันต่อองค์กรสูง จะแสดงออกความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะคงความเป็นสมาชิกภาพขององค์กร ความเต็มใจที่จะทุ่มเทพลังงานเพื่อปฏิบัติงานให้แก่องค์กร และความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้า และยอมรับในค่านิยม และเป้าหมายขององค์กร

Buchanan (1974, p. 533 อ้างถึงใน นงเยาว์ แก้วมรกต, 2542, หน้า 16 - 17) ให้นิยามความผูกพันต่อองค์กรว่าเป็นความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน (Partisan) ความผูกพันที่มีต่อเป้าหมาย และค่านิยมขององค์กร และการปฏิบัติงานตามบทบาทของตนเอง เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และค่านิยมขององค์กร ซึ่งความผูกพันต่อองค์กร ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับองค์กร (Identification) เป็นการแสดงออกจากเป้าหมาย และค่านิยมขององค์กรของผู้ปฏิบัติงาน ความเกี่ยวข้องกับองค์กร (Involvement) โดยการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มที่ และความจงรักภักดี (Loyalty) ความรู้สึกรัก และผูกพันต่อองค์กร

Robbins (2005, pp. 79-80 อ้างถึงใน นงเยาว์ แก้วมรกต, 2542, หน้า 20) ให้ความหมายความผูกพันต่อองค์กรสถานะ ซึ่งพนักงานผูกพันตนกับองค์กร และเป้าหมายขององค์กรหนึ่ง ๆ และปรารถนาที่จะรักษาความเป็นสมาชิกในองค์กรนั้น ดังนั้น การมีส่วนร่วมกับองค์กรสูง หมายถึง ความผูกพันกับงานหนึ่ง ๆ ในขณะที่ ความผูกพันต่อองค์กรสูง หมายถึง ความผูกพันต่อองค์กร ซึ่งว่าจ้างตน โดยสรุป ผู้ศึกษา เห็นว่า แนวความคิดเกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กร คือ เป็นแนวคิดในเรื่องของทัศนคติ และพฤติกรรมเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า สมาชิกมีความรู้สึกต่อองค์กรที่ตนเองทำงานอยู่ ซึ่งสามารถแสดงความรู้สึกออกมาในรูปของความผูกพัน และความจงรักภักดีต่อองค์กร โดยการยอมรับเป้าหมาย ค่านิยมขององค์กรการ เป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ในรูปของสมาชิก และเต็มใจทำงาน และปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายสำเร็จได้ลุล่วง เพื่อประโยชน์ต่อองค์กรต่อไป

Baron (1966, p. 21 อ้างถึงใน ศศินบุญ บุญยิ่ง, 2544, หน้า 14-16) ให้ทัศนะว่า ความผูกพันต่อองค์กรเป็นทัศนคติที่มีต่อองค์กร ซึ่งแตกต่างจากความพึงพอใจในการทำงาน คือ ความพึงพอใจในการทำงานสามารถเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตามสภาพการทำงาน แต่ความผูกพันต่อองค์กรเป็นทัศนคติที่มีความมั่นคงมากกว่า และคงอยู่ในช่วงเวลานาน เกิดจากลักษณะงาน เช่น การได้รับความรับผิดชอบอย่างมาก ความเป็นอิสระส่วนตัวอย่างมากในงานที่ได้รับสิ่งเหล่านี้ จะทำให้ความรู้สึกผูกพันต่อองค์กรในระดับสูง ส่วนความกดดัน และความคลุมเครือในบทบาทที่เกี่ยวกับงานของตน จะทำให้รู้สึกผูกพันต่อองค์กรในระดับต่ำ เกิดจากลักษณะส่วนบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่มีอายุมาก ซึ่งระยะเวลาในการทำงานนาน และมีตำแหน่งในระดับสูง ๆ มีแนวโน้มที่มีความผูกพันต่อองค์กรในระดับสูง เกิดจากสภาพการทำงาน บุคคลที่มีความรู้สึกว่า องค์กรเอาใจใส่สวัสดิการของพนักงาน จะเป็นบุคคลที่มีความผูกพันต่อองค์กรในระดับสูง

Becker (1960, pp. 32-40 อ้างถึงใน ศศินบุญ บุญยิ่ง, 2544, หน้า 17) ได้เสนอแนวคิดที่อธิบายถึงเหตุผลที่บุคคลเกิดความผูกพันต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด เป็นเพราะว่า บุคคลนั้นได้เกิดการลงทุน (Side bet) ต่อสิ่งนั้น ๆ ไว้หากเขาไม่ตัดสินใจที่จะผูกพันต่อสิ่งนั้น เขาอาจจะเกิดการสูญเสียมากกว่าการผูกพันไว้ จึงจำเป็นที่จะต้องกระทำไปโดยไม่มีทางเลือกเป็นอย่างอื่น เช่น การที่คนเราเข้าไปทำงานอยู่ในองค์กรในช่วงระยะเวลาหนึ่ง จะก่อให้เกิดการลงทุน (Investment) ซึ่ง Becker เรียกว่า “Side bet” อาจปรากฏออกมาในรูปของเวลา

ร่างกายกำลังสติปัญญาที่จะลงทุน ตลอดจนการยอมเสียโอกาสบางอย่าง เพราะบุคคลผู้นั้น ย่อมหวังผลประโยชน์ที่จะได้รับตอบแทนจากองค์กรระยะยาว ในรูปของบำเหน็จบำนาญ และสวัสดิการต่าง ๆ ที่นอกเหนือไปจากเงินเดือน หรือรายได้ประจำ ถ้าลาออกจากองค์กร เขาจะต้องสูญเสียสิ่งเหล่านี้ จึงไม่มีทางเลือกอย่างอื่น นอกจากการผูกพันอยู่กับองค์กรต่อไป ฉะนั้น การที่คนเราเลือกตัดสินใจที่จะอยู่กับองค์กรนานเท่าใดก็ยิ่งเป็นการสะสม “การลงทุน” เพิ่มขึ้น กล่าวคือ คุณภาพของสิ่งที่ลงทุนไป จะมีมูลค่าเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาที่ได้เสียไปในเรื่องนั้น ๆ จึงตัดสินใจยากที่จะลาออกจากองค์กร เพราะอาจสูญเสียโอกาสบางอย่าง ซึ่งอาจจะไม่คุ้มค่ากับประโยชน์ที่พึงได้รับจากหน่วยงานใหม่

Anderson (1968, pp. 45-95 อ้างถึงใน ศศินบุญ บุญยิ่ง, 2544, หน้า 14 - 16) มีทัศนะว่า ภาวะเบี่ยงต่าง ๆ ภายในองค์กรที่เป็นตัวกำหนดหน้าที่ของแต่ละบุคคลในองค์กร หากมีการเคร่งครัดมากเกินไป อาจก่อให้เกิดผลเสียกับหน่วยงานสองประการ กล่าวคือ ประการแรก จะกลายเป็นตัวบิดเบือนเป้าหมายของหน่วยงานได้ เพราะกลายเป็นว่า พฤติกรรมที่ยึดติดกับภาวะเบี่ยงที่วางไว้เท่านั้น โดยมีได้คำนึงถึงสถานการณ์ และเป้าหมายขององค์กรในขณะนั้น ประการที่สอง หากทำให้สมาชิกขาดความผูกพันกับงาน เพราะขาดแรงจูงใจในการทำงานด้วย เกิดการรับรู้ว่า ขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบระบุไว้แล้วว่า ต้องทำมากน้อยเท่าใด และด้วยวิธีการอย่างไร ฉะนั้น ผู้ปฏิบัติงานจึงขาดอิสระในการทำงาน การอุทิศตนให้กับงาน สร้างสรรค์ใหม่ ๆ จึงไม่มี เพราะเกรงว่า จะขัดแย้งกับภาวะเบี่ยงที่กำหนดไว้ ผู้ปฏิบัติงาน จึงขาดความผูกพัน หรือเป็นส่วนหนึ่งของงาน (Involvement and Commitment)

Motterg (1987, pp. 467-482 อ้างถึงใน กนกพร ทองหยิบ, 2545, หน้า 8) พบว่า รางวัลตอบแทนเป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน โดยระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานขึ้นอยู่กับคุณค่าที่บุคคลให้กับงาน (Work value) ว่า บุคคลให้ความสำคัญกับรางวัลตอบแทนมากน้อยเพียงใด หากรับรู้ว่าคุณค่าของงาน และผลตอบแทนมีความสอดคล้องกับคุณธรรม ความผูกพันต่อองค์กรของเขาก็จะมีมากขึ้น ในทางตรงกันข้าม หากบุคคลรับรู้ว่าคุณค่าของงานและผลตอบแทนที่ได้รับขาดความสอดคล้องกับความผูกพันต่อองค์กรของเขาก็จะลดลง

Steers (1977, p. 49 อ้างถึงใน นงเยาว์ แก้วมรกต, 2542, หน้า 20-21) ได้ศึกษา Model ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรเป็น 3 ปัจจัย คือ 1) คุณลักษณะส่วนบุคคล (Personal Characteristics) หมายถึง ตัวแปรต่าง ๆ ที่ระบุคุณสมบัติของบุคคลนั้น ๆ เช่น อายุ การศึกษา อายุงาน ความต้องการความสำเร็จ ความชอบความอิสระ 2) คุณลักษณะงานที่ปฏิบัติ (Job Characteristics) หมายถึง ลักษณะสภาพของงานที่แต่ละบุคคลรับผิดชอบปฏิบัติอยู่ว่า มีลักษณะอย่างไร ซึ่งประกอบด้วย 5 ลักษณะ คือ ความเป็นอิสระในงาน (Autonomy) ความหลากหลายทักษะในงาน (Variety) ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของงาน (Job Identification) ผลสะท้อนกลับของงาน (Feedback) และโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในการทำงานนั้น (Opportunity for Optional Interaction) 3) ประสบการณ์ในการทำงาน (Work Experience) หมายถึง ความรู้สึกของผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนว่า รับรู้การทำงานในองค์กรอย่างไร โดยกำหนดไว้ 4 ลักษณะ คือ

ทัศนคติของกลุ่มองค์กร (Group Attitude) ความคาดหวังที่จะได้รับการตอบสนองจากองค์กร (Met Expectation) ความรู้สึกว่าคุณมีความสำคัญต่อองค์กร (Personal Importance) และความรู้สึกว่า องค์กรเป็นที่พึ่งได้ (Organization Dependability)

โดยสรุปจากแนวคิดของนักวิชาหลายท่านดังข้างต้น อาจสรุปได้ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรประกอบด้วย 5 ปัจจัย ดังนี้ 1) ลักษณะส่วนบุคคลของผู้ปฏิบัติงาน ได้แก่ เพศอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส เงินเดือน ตำแหน่งงานในองค์กร และระยะเวลาปฏิบัติงานในองค์กรนั้น 2) ลักษณะองค์กร ได้แก่ นโยบายข้อบังคับ และขั้นตอนในการทำงานที่ชัดเจน และสภาพแวดล้อมในองค์กร 3) ลักษณะของงานที่ผู้ปฏิบัติงานรับผิดชอบอยู่ ได้แก่ ลักษณะของงานที่ทำแล้ว มีโอกาสก้าวหน้างานที่มีความท้าทาย ความอิสระในการทำงาน ลักษณะงานที่มีโอกาสสัมพันธ์กับผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในการบริหารงานนั้น ๆ 4) ประสบการณ์ในการทำงาน ได้แก่ การรับรู้ถึงความสำคัญของตนเองที่มีผลต่อองค์กรความคาดหวังที่ได้รับการตอบสนองจากองค์กร ทัศนคติที่มีต่อเพื่อนร่วมงาน และองค์กร 5) ความพึงพอใจในเรื่องของรางวัลสวัสดิการ และค่าตอบแทนที่ได้รับ นอกเหนือจากเงินเดือน หรือรายได้ประจำ

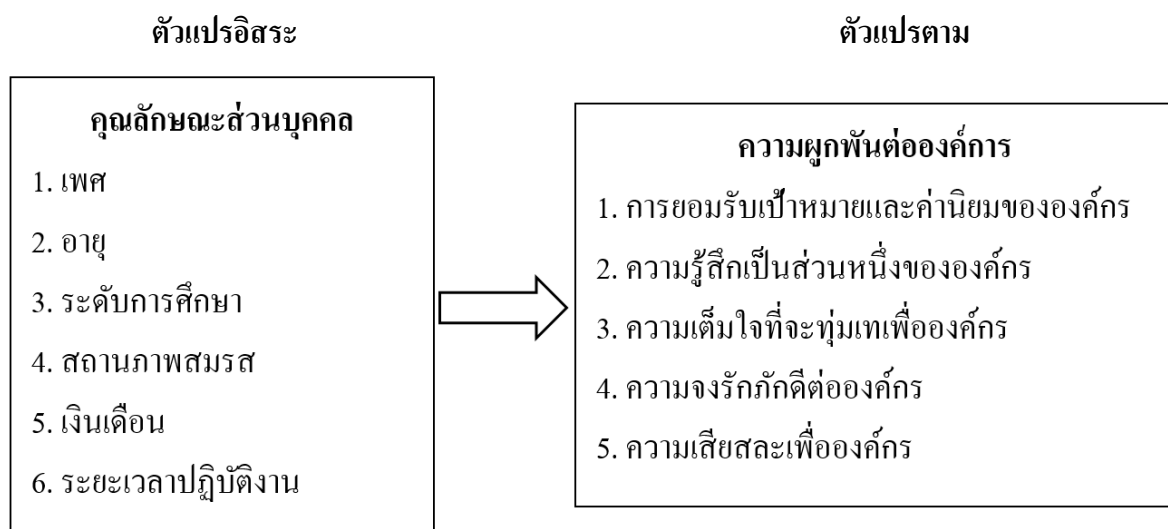
ปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กร

ภรณ์ (กิริติบุตร) มหานนท์ (2529, หน้า 95-96) กล่าวว่า Steers ได้ทำการสรุปผลจากการศึกษาวิเคราะห์ทั้งของตนเองในปี 1976 และของ Buchanan ในปี 1974 พบว่า มีปัจจัย 3 ประการที่สำคัญในอันที่จะนำไปสู่ความรู้สึกผูกพันต่อองค์กร ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะส่วนตัวของพนักงาน รวมทั้งอายุการทำงานในองค์กร และความแตกต่างในความรุนแรงของความต้องการ เช่น ความต้องการความสำเร็จในชีวิต ลักษณะงาน หมายถึง งานที่ทำ และโอกาสที่จะมีความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน และประสบการณ์ในการทำงาน เช่น ความน่าเชื่อถือได้ขององค์กรที่ผ่านมาในอดีตตลอดจนคำพูด และความรู้สึกของพนักงานอื่น ๆ ที่มีต่อองค์กร และยังกล่าวอีกว่า ความรู้สึกผูกพันจะนำไปสู่ผลที่สัมพันธ์กับความมีประสิทธิภาพขององค์กร ดังนี้

1. พนักงานซึ่งมีความรู้สึกผูกพันอย่างแท้จริงต่อเป้าหมาย และค่านิยมขององค์กร มีแนวโน้มที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กรอยู่ในระดับสูง
2. พนักงานซึ่งมีความรู้สึกผูกพันอย่างสูง มักมีความปรารถนาอย่างแรงที่จะยังคงอยู่กับองค์กรต่อไป เพื่อที่จะทำงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งตนเองเลื่อมใสศรัทธา
3. โดยเหตุที่บุคคลมีความผูกพันต่อองค์กร และเลื่อมใสศรัทธาในเป้าหมายขององค์กร บุคคลซึ่งมีความรู้สึกผูกพันดังกล่าว มักมีความผูกพันอย่างมากต่องาน เพราะเห็นว่า งาน คือ หนทาง ซึ่งตนจะสามารถทำประโยชน์กับองค์กรให้บรรลุถึงเป้าหมายได้สำเร็จ
4. จากความหมายของคำว่า ความรู้สึกผูกพันนั่นเอง เราอาจคาดหวังได้ว่า บุคคลซึ่งมีความรู้สึกผูกพันสูง จะเต็มใจที่จะใช้ความพยายามมากพอควรในการทำงานให้กับองค์กร ซึ่งในหลายกรณีความพยายามดังกล่าว มีผลทำให้การปฏิบัติงานอยู่ในระดับดีเหนือคน

องค์ประกอบของความผูกพันของบุคลากรต่อองค์กร มี 3 องค์ประกอบ ซึ่งมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดความผูกพันในแต่ละด้านแตกต่างกัน ได้แก่ 1) ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความผูกพันด้านความต่อเนื่อง ได้แก่ อายุ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ความตั้งใจลาออกจากงาน 2) ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความผูกพันด้านความรู้สึก ได้แก่ ความมีอิสระในการทำงาน ลักษณะเฉพาะของงาน ความสำคัญของงาน การใช้ทักษะที่หลากหลาย ความท้าทายของงาน 3) ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความผูกพันด้านบรรทัดฐานทางสังคม ได้แก่ ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน การพึ่งพาองค์กร การมีส่วนร่วมในการบริหาร (Meyer and Allen, 1993)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส เงินเดือน ระยะเวลาการปฏิบัติงานต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Study) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ พนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ ซึ่งมีพนักงานทั้งหมด 140 คน (ธนาคารอาคารสงเคราะห์, 2566) คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ

เกรซีและมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ได้ขนาดตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 103 คน เป็นตัวแทนพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ โดยประสานงานฝ่ายงานในการแจกแบบสอบถามให้กับพนักงาน โดยให้กระจายแบบสอบถามอย่างเหมาะสม และครบถ้วนตามจำนวนที่ต้องการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม มาตราส่วน 5 ระดับ (Rating scale) โดยกำหนดเกณฑ์ คะแนนการประมาณค่า ดังนี้ คะแนน 1 - 5 หมายถึง ระดับความผูกพัน น้อยที่สุด - มากที่สุด การสร้างเครื่องมือผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และค้นคว้าจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วทำการร่างเป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำรา และผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม 2) การหาความเที่ยงตรง (Validity) ผู้ศึกษาได้สร้างแบบสอบถามโดยนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอคำแนะนำให้แบบสอบถาม มีความเที่ยงตรงในเนื้อหา สามารถวัดสิ่งที่ต้องการตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ หรือไม่ หลังจากนั้น ผู้ศึกษาผู้วิจัยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จึงจะดำเนินการแก้ไขปรับปรุง และ 3) การหาความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปทำการทดสอบ (Pre-test) กับพนักงาน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ จำนวน 30 ชุด เพื่อตรวจสอบหาความเชื่อมั่นโดยวิธีของ Cronbach (Cronbach's Alpha Coefficient) ก่อนทำการเก็บกลุ่มตัวอย่างจริงได้ค่าความเชื่อมั่นของมาตรวัดที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ มีค่าความเชื่อมั่นแอลฟาของความผูกพันต่อองค์กรเท่ากับ 0.856

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยค่าความถี่ (f) และค่าร้อยละ (%)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นของพนักงานที่มีต่อความผูกพันต่อองค์กรความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ วิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์

ส่วนที่ 3 การทดสอบสมมติฐานวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของพนักงานต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ โดยใช้สถิติ Independent Samples t - test และ One way ANOVA

ผลการวิจัย

ผู้วิจัย แสดงผลการวิจัย พร้อมวัตถุประสงค์การวิจัย มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงร้อยละลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง (n = 103)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศหญิง	60	58.30
อายุระหว่าง 25 - 35 ปี	60	49.50
สถานภาพสมรส สมรสแล้ว	58	56.30
ระดับการศึกษาชั้นปริญญาตรี	49	47.60
เงินเดือนมากกว่า 35,000 บาทขึ้นไป	37	35.90
ส่วนใหญ่เข้าร่วมปฏิบัติงานกับองค์กรมาแล้วถึง 11 - 15 ปี	41	39.80

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 58.30 มีอายุระหว่าง 25 - 35 ปี ร้อยละ 49.50 สถานภาพสมรส สมรสแล้ว ร้อยละ 56.30 ระดับการศึกษาชั้นปริญญาตรี ร้อยละ 47.60 มีเงินเดือนมากกว่า 35,000 บาทขึ้นไป ร้อยละ 35.90 และส่วนใหญ่เข้าร่วมปฏิบัติงานกับองค์กรมาแล้วถึง 11-15 ปี ร้อยละ 39.80

ตารางที่ 2 แสดงภาพรวมค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อนานาชาติการสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ ด้านความจงรักภักดีต่อองค์กร (n = 103)

ความคิดเห็นของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านความเสียสละเพื่อองค์กร	3.86	0.34	มาก
ด้านความจงรักภักดีต่อองค์กร	3.55	0.48	มาก
ด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเทเพื่อองค์กร	3.55	0.45	มาก
ด้านความผูกพันต่อองค์กร	3.44	0.20	มาก
ด้านการยอมรับเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร	3.16	0.45	ปานกลาง
ด้านความรู้สึกรักเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร	3.07	0.32	ปานกลาง
ภาพรวม	3.43	0.37	มาก

ภาพรวมความคิดเห็นของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อนานาชาติการสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ ด้านความจงรักภักดีต่อองค์กรระดับมาก ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.37) จำแนกได้ดังนี้ ด้านความจงรักภักดีต่อองค์กร ด้านความผูกพันต่อองค์กร ด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเทเพื่อองค์กร และ ด้านความเสียสละเพื่อองค์กร ค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{X} = 3.55, 3.44, 3.55, 3.86$) ตามลำดับ และพบว่า ค่าเฉลี่ยปานกลาง จำแนกได้ดังนี้

อรรถาธิบาย

ด้านการยอมรับเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร และด้านความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.16, 3.07$) ตามลำดับ

การทดสอบสมมติฐาน เพศกับความผูกพันต่อองค์กร

ตารางที่ 3 แสดงการทดสอบสมมติฐานเพศกับความผูกพันต่อองค์กร (n = 103)

ความผูกพันต่อองค์กร	ชาย		หญิง		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
ภาพรวมของการทดสอบเพศกับความผูกพันต่อองค์กร	3.42	0.158	3.45	0.229	0.933	0.353

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐาน เพศกับความผูกพันต่อองค์กร พบว่า พนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ เพศต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรไม่ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

การทดสอบสมมติฐาน อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา เงินเดือน ระยะเวลาปฏิบัติงาน กับความผูกพันต่อองค์กร

ตารางที่ 4 แสดงการทดสอบสมมติฐาน อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา เงินเดือน ระยะเวลาปฏิบัติงาน กับความผูกพันต่อองค์กร (n = 103)

ความผูกพันต่อองค์กร	แหล่งความแปรปรวน	SS	DF	MS	F	Sig.
อายุ	ระหว่างกลุ่ม	0.352	3	0.117	3.029	0.03*
	ภายในกลุ่ม	3.831	99	0.039		
	รวม	4.183	102			
สถานภาพสมรส	ระหว่างกลุ่ม	0.126	2	0.126	1.553	0.21
	ภายในกลุ่ม	4.057	100	4.057		
	รวม	4.183	102			
ระดับการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	0.373	2	0.186	4.892	0.00*
	ภายในกลุ่ม	3.81	100	0.038		
	รวม	4.183	102			
เงินเดือน	ระหว่างกลุ่ม	0.308	0.308	0.308	0.308	0.30

ความผูกพันต่อองค์กร	แหล่งความแปรปรวน	SS	DF	MS	F	Sig.
	ภายในกลุ่ม	3.875	99	0.039		
	รวม	4.183	102			
ระยะเวลาปฏิบัติงาน	ระหว่างกลุ่ม	0.334	3	0.111	2.867	0.04*
	ภายในกลุ่ม	3.848	99	0.039		
	รวม	4.183	102			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบสมมุติฐาน อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา เงินเดือน ระยะเวลาปฏิบัติงาน กับความผูกพันต่อองค์กร กับความผูกพันต่อองค์กร พบว่า พนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ

- 1) อายุต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05
- 2) สถานภาพสมรสต่างกันมีความผูกพันต่อองค์กรไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05
- 3) ระดับการศึกษาต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05
- 4) เงินเดือนต่างกันมีความผูกพันต่อองค์กรไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05
- 5) ระยะเวลาปฏิบัติงานต่างกันความผูกพันต่อองค์กรมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

1. พนักงานส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 58.3 เพศชาย จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 41.7 ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ จำแนกตามเพศ พบว่า ไม่ต่างกัน ในภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อิศเรศ รุ่งณรงค์รักษ์ (2541) ทำการวิจัยเรื่อง ความผูกพันต่อองค์กร:กรณีศึกษาพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) พนักงานส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 25 - 35 ปี คิดเป็นร้อยละ 49.5 ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ เมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า อายุที่ต่างกันมีความคิดเห็นเรื่องความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ ในด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเทเพื่อองค์กร ความเต็มใจที่จะทุ่มเทเพื่อองค์กร ความจงรักภักดีต่อองค์กร ความเสียสละเพื่อองค์กร ไม่แตกต่างกัน ด้านการยอมรับเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร พบว่า อายุที่ต่างกันมีความคิดเห็นเรื่องความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับตรงกับผลการศึกษาของนุชติมา รอบคอบ (2542) ผลการวิเคราะห์พบว่า สถานภาพสมรสที่ต่างกัน มีความคิดเห็นเรื่องความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่าย

พิธีการสินเชื อธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ ในทุก ๆ ด้าน ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จิตติ ชาติรัตนนั (2545) เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันของพนักงานต่อองค์กร: ศึกษาเฉพาะกรณีบริษัทไทยโอเลฟินส์ จำกัด พนักงานส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นปริญญาตรีจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 47.6 ระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นเรื่องความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื อธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ ในด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเทเพื่อองค์กร ความเต็มใจที่จะทุ่มเทเพื่อองค์กร ความจงรักภักดีต่อองค์กร ความเสียสละเพื่อองค์กร ไม่แตกต่างกัน ด้านการยอมรับเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร พบว่า ระดับการศึกษาที่ต่างกัน มีความคิดเห็นเรื่องความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื อธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พนักงานส่วนใหญ่ได้รับเงินเดือนมากกว่า 35,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 35.9 พนักงานที่มีเงินเดือนที่ต่างกัน มีความคิดเห็นเรื่องความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื อธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ ในด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเทเพื่อองค์กร ความเต็มใจที่จะทุ่มเทเพื่อองค์กร ความจงรักภักดีต่อองค์กร ความเสียสละเพื่อองค์กร ไม่แตกต่างกัน ด้านการยอมรับเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร พบว่า พนักงานที่มีเงินเดือนที่ต่างกัน มีความคิดเห็นเรื่องความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื อธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีเข้าร่วมปฏิบัติงานกับองค์กรตั้งแต่ 11 - 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 39.8 พนักงานที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานที่ต่างกัน มีความคิดเห็นเรื่องความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื อธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ ในด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเทเพื่อองค์กร ความเต็มใจที่จะทุ่มเทเพื่อองค์กร ความจงรักภักดีต่อองค์กร ความเสียสละเพื่อองค์กร ไม่แตกต่างกัน ด้านการยอมรับเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร พบว่า พนักงานที่มีระยะเวลาปฏิบัติงานที่ต่างกัน มีความคิดเห็นเรื่องความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื อธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยภาพรวม พบว่า ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื อธนาคารอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภัทริกา สิริเพชร (2541) เรื่อง ความผูกพันต่อองค์กร กรณีศึกษา บริษัท ธนาคารผลิตภัณฑ์น้ำมันพืช จำกัด จังหวัดสมุทรปราการ ด้านที่ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เรื่องความเสียสละเพื่อองค์กร รองลงมา คือ ความเต็มใจที่จะทุ่มเทเพื่อองค์กร และความจงรักภักดีต่อองค์กร ซึ่งอยู่ในระดับมาก

2. อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาปฏิบัติงานกับความผูกพันต่อองค์กร พบว่า พนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื อ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาปฏิบัติงานต่างกัน มีความผูกพันต่อองค์กรมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุดมสกุล เลิศผาสุก และคณะ (2542) เรื่อง ความผูกพันต่อองค์กร: กรณีศึกษาเฉพาะ พนักงานธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้ ตำแหน่ง และระยะเวลาปฏิบัติงาน มีอิทธิพลต่อความผูกพันต่อองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ อิศเรศ รุ่งณรงค์รักษ์ (2541) เรื่อง ความผูกพันต่อองค์กร:

กรณีศึกษาพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ลักษณะส่วนบุคคล เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ระยะเวลาที่ทำงาน และระดับตำแหน่ง ไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร 2) ลักษณะงาน ลักษณะองค์กรมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันต่อองค์กร ในระดับปานกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3) ลักษณะประสบการณ์จากการทำงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความผูกพันต่อองค์กร ในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และตัวแปรที่สามารถร่วมกันพยากรณ์ความผูกพันต่อองค์กร ได้แก่ ความสำคัญของงานความท้าทายของงาน ความรู้สึกว่าคุณมีความสำคัญต่อองค์กร และทัศนคติต่อกลุ่มผู้ร่วมงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของศศิณบุญ บุญยิ่ง (2544, หน้า 82-83) เรื่อง ความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ระดับความผูกพันต่อองค์กร อยู่ในระดับค่อนข้างสูง และเมื่อพิจารณาองค์ประกอบของความผูกพันต่อองค์กร ได้แก่ การยอมรับเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ความเต็มใจที่จะทุ่มเท เพื่อองค์กรความจงรักภักดีต่อองค์กร และความปรารถนาอย่างแรงกล้าในการดำรงความเป็นสมาชิกขององค์กร ความคิดเห็น อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ทุกหมวด ระดับปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กร พนักงานมีความคิดเห็นว่า ลักษณะงาน ได้แก่ ความก้าวหน้าในการทำงาน ความท้าทายของงาน ความมีอิสระในการทำงาน งานที่มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน ประสบการณ์ในการทำงาน ได้แก่ การรับรู้ถึงความสำคัญของตนเองที่มีผลต่อองค์กร ความคาดหวังที่ได้รับตอบสนองจากองค์กร และทัศนคติต่อเพื่อนร่วมงาน และองค์กรอยู่ในเกณฑ์ดี แต่ลักษณะองค์กร ได้แก่ นโยบายข้อบังคับ และขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำงานการกระจายอำนาจในองค์กร และสภาพแวดล้อมขององค์กร ความพึงพอใจ ได้แก่ ความพึงพอใจเรื่องรางวัล สวัสดิการ และค่าตอบแทนที่ได้รับ อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ซึ่งปัจจัยดังกล่าวทั้งหมด มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร ส่วนปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ระยะเวลาปฏิบัติงาน ไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทัศน์ ครองชนม์ (2543, หน้า 58-60) เรื่อง ความผูกพันต่อองค์กร: ศึกษาเฉพาะกรณีบริษัท ไทยบริดจซ์ซีเมนต์ จำกัด (มหาชน) พนักงานบริษัทฯ มีความผูกพันต่อองค์กร อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ปัจจัยด้านลักษณะส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร ได้แก่ อายุ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และระดับตำแหน่งงาน ส่วนระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับความผูกพันต่อองค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อารยา วลัยไชย (2546) เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร: ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานทหารไทย จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่ พบว่า ความเต็มใจที่จะทุ่มเทเพื่อองค์กร อยู่ในระดับสูง ความภาคภูมิใจที่รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร อยู่ในระดับปานกลาง ความภาคภูมิใจที่ได้รับการยอมรับจากองค์กร อยู่ในระดับปานกลาง และความเชื่อมั่นศรัทธาในนโยบายขององค์กร อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กร ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ลักษณะองค์กร ลักษณะงานที่ปฏิบัติ ความสัมพันธ์กับบุคคลในหน่วยงาน และรางวัลค่าตอบแทนสวัสดิการ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

- 1) ด้านการยอมรับเป้าหมายและค่านิยมขององค์กร หน่วยงานต้นสังกัดต้องมีนโยบายสนับสนุนให้มีการบริหารงานของหน่วยงานในปัจจุบันเป็นการบริหารที่เหมาะสม มีการสร้างการทำงานที่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้การทำงานมีประสิทธิภาพ
- 2) ด้านความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร หน่วยงานต้องส่งเสริมให้พนักงานรู้สึกภูมิใจในความเป็นพนักงานของหน่วยงาน
- 3) ด้านความเต็มใจที่จะทุ่มเทเพื่อองค์กร องค์กรควรมีนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมแรงจูงใจให้พนักงาน เมื่อพนักงานทำคุณงามความดี โดยพนักงานยินดี และเต็มใจที่จะทำงานล่วงเวลา แม้ว่า จะไม่ได้ค่าตอบแทน
- 4) ความจงรักภักดีต่อองค์กร หน่วยงานต้นสังกัดต้องมีนโยบายสนับสนุนให้พนักงานรู้สึกว่ายิ่งทำงานมากขึ้น ยิ่งรักหน่วยงานมากขึ้น และไม่คิดที่จะไปจากหน่วยงาน
- 5) ความเสียสละเพื่อองค์กร ผู้บังคับบัญชาต้องส่งเสริมให้พนักงานคิดว่า จะปฏิบัติงานในหน่วยงานนี้ตลอดไป ถึงแม้ว่า หน่วยงานจะประสบปัญหา รวมถึงการที่พนักงานเต็มใจที่จะเสียสละประโยชน์ส่วนตัว เพื่อให้หน่วยงานประสบความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการศึกษาเรื่องปัญหา และอุปสรรคในการทำงานของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อนาการอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่
- 2) ควรมีการศึกษาเรื่องแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อนาการอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้รับมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการทำงานของพนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อนาการอาคารสงเคราะห์ สำนักงานใหญ่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

1. การเรียนรู้แนวคิดความผูกพันต่อองค์กรของ Hewitt Associates ปี 2003 กล่าวมุมมองความผูกพันที่มีต่อองค์กรไว้ว่า ความผูกพันเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมาก 3 ลักษณะ คือ การพูด (Say) สมาชิกจะพูดถึงองค์กรเฉพาะในแง่บวก การดำรงอยู่ (Stay) พนักงานจะมีความปรารถนาที่จะเป็นสมาชิกขององค์กรต่อไป และสุดท้ายคือการใช้ความพยายามอย่างเต็มความสามารถ (Strive) เพื่อช่วยเหลือหรือสนับสนุนกิจการขององค์กร โดยปัจจัยที่มีผลต่อความผูกพันของพนักงานมี 7 ประการ ได้แก่ 1. ภาวะผู้นำ (Leadership) 2. วัฒนธรรมหรือจุดมุ่งหมายขององค์กร (Culture purpose) 3. ลักษณะงาน (Work activities) 4. ค่าตอบแทนโดยรวม (Total compensation) 5. คุณภาพชีวิต (Quality of life) 6. โอกาสที่ได้รับ (Opportunities) 7. ความสัมพันธ์ (Relations)

2. การประยุกต์แนวคิดเพื่อสมดุลชีวิตกับการทำงาน ประกอบด้วย การรู้ลำดับความสำคัญในชีวิต การกำหนดเป้าหมายในชีวิต ด้านชีวิตการทำงาน ควรพูดคุยเรื่องหน้าที่และความรับผิดชอบกับเจ้านาย การกำหนดเวลาสำหรับชีวิตส่วนตัวลงในตารางประจำวันด้วย และการเลิกงานแล้วก็ควรปล่อยวางจากงาน

รายการอ้างอิง

- กนกพร ทองหยิบ. (2545). ผลของการควบรวมกิจการกับความผูกพันต่อองค์กร: ศึกษาเฉพาะกรณี ธนาคารไทยธนาคาร จำกัด (มหาชน). สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกริก.
- กรองแก้ว อยู่สุข. (2535). พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตติ ชาติรัตนนท์. (2545). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความผูกพันของพนักงานต่อองค์กร: ศึกษาเฉพาะกรณี บริษัทไทยโอเลฟินส์ จำกัด. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นงเยาว์ แก้วมรกต. (2542). ผลของการรับรู้บรรยากาศองค์กรที่มีต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานบุคคล ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์กร, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นุชติมา รอบคอบ. (2542). ความผูกพันของพนักงานต่อองค์กร: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์กรเภสัชกรรม. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, การวิเคราะห์และการวางแผนทางสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธนาคารอาคารสงเคราะห์. (2566). กลุ่มทรัพยากรบุคคล พนักงานฝ่ายพิธีการสินเชื่อ. กรุงเทพฯ: สำนักงานใหญ่ ธนาคารอาคารสงเคราะห์.
- ปรีดี บุญซื่อ. (2560). เรื่องราวความสำเร็จของสิงคโปร์จากประเทศโลกที่ 3 สู่อันดับที่ 1. THAI PUBLICA ไทยพับลิกา กล่าวพูดความจริง. วันที่ค้นข้อมูล 24 มิถุนายน 2567, เข้าถึงได้จาก <https://thaipublica.org/2017/06/pridi51/>
- ภรณ์ (กิริติบุตร) มหานนท์. (2529). การประเมินประสิทธิผลขององค์กร. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ภัทริกา ศิริเพชร. (2541). ความผูกพันต่อองค์กร: ศึกษากรณี บริษัท ธนาคารผลิตภัณฑ์น้ำมันพืช จำกัด จังหวัดสมุทรปราการ. ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วิเชียร วิทยอุดม. (2547). พฤติกรรมองค์กร. กรุงเทพฯ: ชีระฟิล์มและไซเท็กซ์.
- ศศิณบุญ บุญยิ่ง. (2544). ความพอใจในงานกับระดับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน ธนาคารเพื่อการเกษตร และ สหกรณ์การเกษตร. ภาคนิพนธ์คณะพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. (2541). กลยุทธ์การตลาดและการบริหารการตลาด. กรุงเทพฯ: Diamond in Business World.

- สุทัศน์ ครอบงม. (2543). *ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การและความผูกพันต่อองค์การของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์งบประมาณ สำนักงานงบประมาณ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549)*. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองการพิมพ์.
- อิศเรศ รุ่งณรงค์รักษ์. (2541). *ความผูกพันต่อองค์การ: กรณีศึกษาพนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)*. ภาคนิพนธ์บริหารศาสตรมหาบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อุดมสกุล เลิศผาสุก และคณะ. (2542). *ความผูกพันต่อองค์การ: ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) สำนักงานใหญ่*. ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- HREX.asia. (2562). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development: HRD)*. วันที่ค้นข้อมูล 24 มิถุนายน 2567, เข้าถึงได้จาก <https://th.hrnote.asia/orgdevelopment/190423-human-resource-development/>
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Mercer. (2562). 3 วิธีที่มาเลเซียสามารถเพิ่มผลผลิตของทุนมนุษย์ได้. วันที่ค้นข้อมูล 24 มิถุนายน 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.mercer.com/th-th/insights/people-strategy/hr-transformation/3-ways-malaysia-could-boost-the-productivity-of-its-human-capital/>
- Meyer, J. P., Allen, N. J., & Smith, C. A. (1993). Commitment to organizations and occupations: Extension and test of a three-component conceptualization. *Journal of Applied Psychology*, 78(4), 538-551.

การตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด

Decisions in using Customer Services Sitthathada Group Company Limited

ธิตติธิชก พรางแก้ว (Thitithitichok Prangkhaew)
นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก
Master's Degree Student, Faculty of Liberal Arts, Krirk University
E-mail: Sitithada@gmail.com

Received: 4 January 2024

Revised: 25 June 2024

Accepted: 25 June 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด และเปรียบเทียบการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด ที่มีภูมิหลังต่างกัน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ลูกค้าของบริษัทสิทธิธาดากรุ๊ปจำกัดสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน 68 คน เครื่องมือได้แก่ แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale) 5 ระดับผู้วิจัยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง(IOC) ของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญและวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามเท่ากับ .762 การวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้สถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าเฉลี่ยด้วย t-test และ One -way ANOVA

ผลการวิจัยพบว่าระดับการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.99$, S.D. = 0.215) การทดสอบสมมติฐานพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ อายุ สถานะภาพสมรส การศึกษาและรายได้ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการตัดสินใจในการใช้บริการภาพรวมไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะ ผู้บริหารของบริษัทควรมีนโยบายในการอบรมให้พนักงานมีความรู้ความชำนาญในการทำงานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้มากที่สุดมีนโยบายในการให้บริการที่รวดเร็วทันใจสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า

คำสำคัญ: การตัดสินใจ, การบริการของลูกค้า

Abstract

The purpose of this research is to study the decisions in using the services of customers of Sitthathada Group Co., Ltd. and compare the decisions in using services of customers of Sitthathada Group Co., Ltd. with different backgrounds. The sample group consisted of 68 customers of Sitthathada Group Company Limited using accidental sampling. The tools included: The questionnaire was a 5-level rating scale (Rating Scale). The researcher checked for content validity. By finding the index of consistency (IOC) of expert opinions and analyzing the confidence value. (Reliability) of the questionnaire by calculating the Cronbach Alpha Coefficient. The reliability coefficient alpha of the questionnaire was .762. This research Statistics were used to analyze the data, including percentage, mean, and standard deviation. Testing the means with t-test and One -way ANOVA

The results of the research found that the level of decision making in the use of services by customers of Sitthada Group Company Limited as a whole had a high average level ($\bar{X}=3.99$, S.D.= 0.215) Testing the hypothesis found that the sample group with gender, age, and status Marriage, education and income have different opinions on the decision to use services. Overall, they are no different. Suggestions: The company's executives should have a policy to train employees with knowledge and expertise in working to respond to the needs of customers as much as possible. Have a policy to provide services that are quick and prompt, creating Satisfaction to customers

Keywords: Decision Making, Customer Service

บทนำ

ปัจจุบันผู้ซื้อที่เป็นร้านค้าปลีกมีการพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ มากขึ้น โดยมีการนำเอา เทคโนโลยีมาใช้ในการธุรกิจเพื่อให้เกิดการขนส่งได้อย่างรวดเร็ว ตั้งแต่การรับซื้อสินค้าจากแหล่ง ผู้ผลิตสินค้า (Supplier) ถึงผู้จำหน่ายสินค้า (Vendors) และจากผู้จำหน่ายสินค้า (Vendors) ถึงผู้ซื้อที่เป็นร้านค้าปลีก (Retailer) คือ การนำนวัตกรรมใหม่ทางเทคโนโลยีมาใช้ เช่น การบันทึกและการออกใบเสร็จด้วย ระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งทำให้สามารถควบคุมสินค้าคงคลังและจัดส่งสินค้าและบริการ ได้อย่างรวดเร็วตามที่ผู้ซื้อที่เป็นร้านค้าปลีกต้องการการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้จำหน่ายสินค้า (Vendors) คือการร่วมมือกันระหว่าง ผู้จำหน่ายสินค้าและผู้ซื้อที่เป็นร้านค้าปลีกซึ่งสามารถทำผลกำไรในระยะยาวได้

โดยผู้ซื้อที่เป็นร้านค้าปลีกต้องรักษาสัมพันธภาพที่ดีกับผู้จำหน่ายสินค้าไว้ เช่น ในกรณีที่สินค้ามีจำนวนไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้ซื้อทุกรายผู้จำหน่ายสินค้า อาจจะต้องตัดสินใจว่าผู้ซื้อที่เป็นร้านค้าปลีกรายใดบ้างที่จะไม่ได้รับสินค้า ซึ่งโดยปกติผู้จำหน่ายสินค้าต้องเลือกให้ความสำคัญกับผู้ซื้อที่เป็นร้านค้า

ปลีกที่สามารถสร้าง กำไร และปริมาณในการซื้อที่สูงก่อน ส่วนร้านค้าปลีกที่มีขนาดเล็กอาจจะไม่ได้การแบ่งปันสินค้ามาให้ซึ่งในกรณีนี้ร้านค้าปลีกอาจจะแก้ปัญหาโดยการสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำขายสินค้า เพื่อจะได้รับการแบ่งปันสินค้าบางส่วนจากผู้จำหน่ายสินค้า (Parasuraman, Zeithamal & Berry, 1985)

คุณภาพการให้บริการจะสามารถวัดได้จาก 5 มิติ หลัก หรือที่เรียกว่า SERVQUAL ประกอบด้วย ความเป็น รูปธรรมของการบริการ ความไว้วางใจ การตอบสนองต่อ ลูกค้า การประกันคุณภาพ และความเข้าใจ เป็น เครื่องมือในการสะท้อนถึงคุณภาพการบริการที่สามารถ ตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่าง มีประสิทธิภาพ ซึ่งการบริการเป็นรูปแบบของธุรกิจที่มีความเฉพาะของ ตนเอง สร้างความแตกต่างกันจากคู่แข่งได้ ดังนั้น ผู้ประกอบการจำเป็นต้องหารูปแบบของการบริการที่หลากหลายและแตกต่างมาปรับใช้เพื่อสร้างให้ธุรกิจไม่ เหมือนกับคู่แข่งจนสามารถสร้างเป็นคุณภาพ การ บริการที่มีเอกลักษณ์ของธุรกิจ ส่งผลต่อการที่ผู้บริโภคจะ มาเข้าใช้บริการและกลับมาใช้ซ้ำอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งในยุค แห่งสังคมดิจิทัล หรือในสภาวะการณ์ของโรคติดต่ออย่าง โควิด - 19 ทำให้คนส่วนใหญ่หันมาปรับพฤติกรรมของ ตนเองในรูปแบบ New Normal ประกอบกับนโยบาย ของบริษัทต่าง ๆ ให้มีการทำงานที่บ้าน (Work from Home) ทำให้ ผู้บริโภคปรับพฤติกรรมการซื้อสินค้าอย่างรวดเร็วจาก (ศูนย์รวบรวมข้อมูลธุรกิจเอสเอ็มอี, 2564)

การตัดสินใจ เป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์สำหรับรับบริการสินค้าหรือบริการประเภทอื่น ซึ่งผู้รับบริการเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีความเสี่ยงจากการตัดสินใจ โดยผู้รับบริการต้องยอมรับความเสี่ยงจากบริการที่ไม่พึงปรารถนาจากการตัดสินใจซื้อ ความเสี่ยงอาจเกิดได้จากสาเหตุต่าง ๆ เช่น 1) หน้าที่ของผลิตภัณฑ์ เป็นความเสี่ยงที่ผลิตภัณฑ์จะไม่ทำหน้าที่ตามที่ผู้ซื้อคาดหวัง เช่น เครื่องซักผ้าที่ซักผ้าไม่ได้ สะดวก เข้มพูนจัดรั้งแคที่ไม่ช่วยแก้ปัญหา เครื่องบินไม่ถึงที่หมายตามกำหนด การรักษาอาการป่วยที่ไม่หายหรือมีอาการข้างเคียงที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้น เป็นต้น 2) ลักษณะทางกายภาพของผลิตภัณฑ์ เป็นความเสี่ยงที่ผลิตภัณฑ์จะไม่ทำหน้าที่ที่ผู้บริโภคปรารถนา เช่น ขนาด สี สัน รูปร่าง หรือความสะดวกใน การใช้ เป็นต้น ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญที่ผู้ผลิตนำกลับมาพิจารณาและปรับให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น 3) ราคา เป็นความเสี่ยงจากคุณภาพของสินค้า และบริการที่ได้รับต่ำกว่ามูลค่าของ จำนวนเงินที่จ่าย ซึ่งโดยปกติผู้ซื้อจะคาดหวังต้องได้รับคุณภาพของสินค้าหรือบริการคุ้มค่ากับจำนวนเงินที่ตนได้จ่ายไป หรือความเสี่ยงที่จะจ่ายเงินซื้อแพงกว่าซื้อจากที่อื่น จึงมีหลายธุรกิจที่ใช้กลยุทธ์การรับประกันราคาเพื่อสร้างความ มั่นใจให้แก่ลูกค้าว่าไม่จ่ายแพงกว่าการซื้อจากที่อื่น 4) การยอมรับของสังคม เป็นความมั่นใจในการยอมรับจากสังคมผู้บริโภคจะมีความคาดหวังที่จะให้สินค้าหรือบริการที่ตนเลือกนั้น สะท้อนความเป็นตัวตนให้สังคมเห็น และเกิดการยอมรับ 5) จิตวิทยา ความรู้สึกภายในจิตใจหรือความเชื่อของบุคคลที่มีผลต่อการตัดสินใจ ซื้อและใช้ผลิตภัณฑ์นั้น เช่น ความเชื่อว่าน้ำมันค่าออกเทน 95 ช่วยให้การวิ่งได้ แรงกว่า ทั้งที่รถสามารถใช้น้ำมันค่าออกเทน 91 ได้ เป็นต้น 6) เวลา ทั้งเวลาในการค้นหาข้อมูลและเวลาในการรอคอย เนื่องจากผลิตภัณฑ์บาง ชนิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่หายาก อาจต้องเสียเวลาในการค้นหาผลิตภัณฑ์หรือ

ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น อะไหล่รถยนต์สำหรับรถยนต์บางประเภท หรือ อะไหล่ของผลิตภัณฑ์เทคโนโลยี เช่น คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หรือกล้องถ่ายรูป ที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ทำให้อะไหล่รุ่นเดิมหายาก เป็นต้น (TCEB, 2566, หน้า 1-13)

ปัจจุบันองค์กรต่าง ๆ ในภาคธุรกิจต้องเผชิญกับสถานะความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อมการดำเนินงานซึ่งรวมถึงสถานะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องกะทันหันรุนแรงและการแข่งขันที่ซับซ้อนขึ้น ธุรกิจอุตสาหกรรมก่อสร้างก็เช่นเดียวกันที่จะต้องได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงโลกาภิวัตน์ ประกอบกับผลของวิกฤตเศรษฐกิจของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2541 ทำให้ธุรกิจในอุตสาหกรรมก่อสร้างได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง เช่น บริษัทรับเหมาก่อสร้าง ได้รับผลกระทบไปด้วย และหากบริษัทสามารถพองกิจการหรือประกอบธุรกิจให้สามารถยืนหยัดอยู่ได้จึงจำเป็นที่จะต้องมีการบริหารจัดการในงานหรือโครงการที่ดีมีประสิทธิภาพเท่านั้นจึงจะสามารถแข่งขันกับคู่แข่งในตลาดได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีกระบวนการด้านการบริการที่ดีเพื่อให้สามารถสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าได้มากที่สุดหรือสร้างความพึงพอใจสูงสุดเนื่องจากสถานประกอบการล้วนมีการกำหนดราคาสินค้าที่ไม่แตกต่างกัน ดังนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การบริการ จากเหตุผลและความจำเป็นในการสร้างการบริการที่ดี ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้าใช้บริการจากบริษัท สัทธิดา กรุ๊ป จำกัด เพื่อเป็นประโยชน์ในการสร้างกระบวนการบริการที่ดีเป็นแนวทางในการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้าที่มาใช้บริการกับบริษัท (บริษัท สัทธิดา กรุ๊ป จำกัด, 2566)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สัทธิดา กรุ๊ป จำกัด
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่างต่อการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้าบริษัท สัทธิดา กรุ๊ป จำกัด จำแนกตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการตัดสินใจ (Decision Making)

นิรมล กิตติกุล (2550) ได้ให้ความหมายของการตัดสินใจว่า เป็นการกระทำอย่างรอบคอบ วิเคราะห์ความคุ้มค่าในการเลือกจากทรัพยากรที่เรามีอยู่โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ที่ตั้งไว้ โดยมีแนวคิด 3 ประการ คือ 1) การตัดสินใจรวมถึงทางเลือก ถ้าหากมีสิ่งเลือกเพียงสิ่งเดียวการตัดสินใจย่อมเป็นไปได้ 2) การตัดสินใจเป็นกระบวนการด้านความคิดจะต้องมีรายละเอียด สุขุม รอบคอบ เพราะอารมณ์และองค์ประกอบของจิตใจได้นำมีอิทธิพลต่อกระบวนการการคิดนั้น และ 3) การตัดสินใจเป็นเรื่องของการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ และความสำเร็จ ที่ต้องการและหวังไว้

ดิน ปรัชญพทธี (2553) ได้ให้ความหมายการตัดสินใจว่า เป็นการเลือกดำเนินการ หรือไม่ดำเนินการที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเลวที่สุดจากทางเลือกหลาย ๆ ทาง โดยมีขั้นตอนของการตัดสินใจ ดังนี้ 1) การทำความเข้าใจในปัญหาและข้อเท็จจริงต่างๆ 2) การรวบรวมข่าวสารและข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ 3) การวิเคราะห์ข่าวสารและข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ 4) การเลือกปฏิบัติที่ดีที่สุดเพียงทางเลือกเดียว 5) การดำเนินการให้เป็นไปตามผลของการตัดสินใจ และ 6) การติดตามและประเมินผลของการดำเนินการ สำหรับกระบวนการตัดสินใจเพื่อปฏิบัติการต่าง ๆ เป็นกระบวนการที่สำคัญเพราะหลังจากได้พิจารณาทางเลือกต่าง ๆ แล้ว ก็จะต้องตัดสินใจเลือกวิธีการปฏิบัติจากทางเลือกเหล่านั้น เพื่อให้ได้ทางเลือกที่ดีที่สุดเพียงทางเลือกเท่านั้น ซึ่งการตัดสินใจเลือกที่ถูกต่อนั้นจะต้องเป็นการตัดสินใจ เลือกที่ถูกต้องตามเหตุผลมากที่สุด และจะต้องให้ได้ผลออกมาเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้มากที่สุด จุดมุ่งหมายของการตัดสินใจจะอยู่ที่การเลือกทางเลือกจากหลาย ๆ ทางที่ได้กลั่นกรองแล้วว่าดี ที่สุด เพื่อให้ได้ทางเลือกทางหนึ่งที่เกิดผลตามที่ต้องการได้มากที่สุด เป็นไปในลักษณะที่มีเหตุผล หรือเป็น Economic Man มีสมมุติฐานที่สำคัญ 1) ทุกคนจะมีเกณฑ์ที่ยึดถือ และใช้ประกอบการตัดสินใจของตน และจะมีการให้น้ำหนัก ต่อเกณฑ์ต่าง ๆ เป็นการแน่นอน 2) ทุกคนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และมองเห็นถึงการเลือกต่าง ๆ เท่าที่มีอยู่ได้ 3) ทุกคนจะมีความสามารถที่จะประเมินแต่ละทางเลือกเหล่านั้นด้วยเกณฑ์ที่มีอยู่ และจะสามารถยุติลงได้ด้วยการให้น้ำหนักรวมกันแต่ละทางเลือก 4) ทุกคนจะมีการควบคุมตนเองให้ต้องเลือกทางเลือกที่มีคุณค่าสูงสุดเสมอ

เสรี วงษ์มณฑา (2550) กล่าวว่า ปัจจัยพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค คือตัวกำหนดพื้นฐาน หรือปัจจัยภายใน มีดังนี้ 1) ปัจจัยภายใน หรือปัจจัยด้านจิตวิทยา) ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค โดยสภาพจิตวิทยา เป็นลักษณะความต้องการซึ่งเกิดจากสภาพจิตใจ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมนุษย์ สภาพจิตใจนี้เองที่เป็นตัวทำให้นักการตลาดทำการตลาดได้ โดย ปัจจัยภายในจะเรียกได้ว่าเป็นตัวกำหนดพื้นฐาน โดยปัจจัยต่าง ๆ ที่เข้ามาเป็น ตัวกำหนดพฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริโภค ได้แก่ ความต้องการ สิ่งจูงใจ บุคลิกภาพ เจตคติ การรับรู้ และการเรียนรู้ 2) ปัจจัยภายนอก ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจ ครอบครัวย สังคม และวัฒนธรรม

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ (2550) กล่าวว่า กระบวนการในการตัดสินใจของมนุษย์มีทั้งที่เป็นระบบ และไม่ใช่ว่าเป็นระบบการตัดสินใจ อย่างไม่เป็นระบบนั้นมักจะพบได้เสมอและบ่อย ๆ ในชีวิตประจำวัน ส่วนใหญ่อาศัยสามัญสำนึก ประสบการณ์ และความเคยชินในการตัดสินใจที่ดีควรมีขั้นตอนในการตัดสินใจเพื่อจะช่วยให้มี การตัดสินใจที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากที่สุด ขั้นตอนในการตัดสินใจมีดังนี้ 1) กำหนดและวิเคราะห์ปัญหา เพื่อกำหนดขอบเขตของเรื่องที่จะต้องตัดสินใจเมื่อทราบปัญหาแล้วให้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปัญหานั้นอย่างรอบคอบ 2) พิจารณาเลือกแนวทางแก้ปัญหาที่มีอยู่หลาย ๆ ทาง คือ ต้องกำหนดแนวทางแก้ปัญหา ขึ้นมาหลายทางเลือกไว้สำหรับเป็นแนวทางพิจารณาไว้ 3 - 5 ทางเลือกซึ่งจะต้องอาศัย ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และภูมิหลังของผู้ตัดสินใจเป็น

ส่วนประกอบ 3) รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับทางเลือกต่าง ๆ ที่เลือกไว้ 4) ตัดสินใจเลือกทางใดทางหนึ่งซึ่งพิจารณาผลดีผลเสียจากทางเลือกวิธีการแก้ปัญหาจากทางเลือกวิธีแก้ปัญหานั้นโดยวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบและคาดว่าเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด 5) ข้อตัดสินใจนั้นไปปฏิบัติซึ่งพิจารณาว่าควรดำเนินการเมื่อใด มีใคร และอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานจะใช้ระบบติดต่ออย่างไรเพื่อจะบรรลุจะบรรลุ วัตถุประสงค์ และ 6) ประเมินผลและควบคุม ประเมินบนพื้นฐานของสถานการณ์ที่ตัดสินใจ โดยดูจากประสิทธิภาพที่ได้รับ และการยอมรับการตัดสินใจ

ดังนั้นจากการศึกษาแนวคิดการตัดสินใจที่สนองความพึงพอใจลูกค้าผู้มารับบริการ (แนวคิดการตัดสินใจของ นิรมล กิตกุล (2550); ดิน ปรัชญพฤษ (2553); เสรี วงษ์มณฑา (2550); ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ (2550) ประกอบด้วย 4 ส่วน

1) ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง สิ่งที่เสนอขายโดยธุรกิจเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าเพื่อให้พึงพอใจ ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่เสนอขาย อาจมีตัวตนหรือไม่มีตัวตนก็ได้ ผลิตภัณฑ์ประกอบด้วยสินค้าที่จับต้องได้และบริการ บุคคล สถานที่ องค์กร และ ความคิด ผลิตภัณฑ์สามารถแบ่งได้ 3 ระดับ คือ (Kotler, 1991) ผลิตภัณฑ์หลัก (Core Product) ผลิตภัณฑ์ที่แท้จริง (Actual Product) และผลิตภัณฑ์เสริม (Augmented Product)

2) ราคา (Price) หมายถึง คุณค่าผลิตภัณฑ์ในรูปตัวเงิน หรือต้นทุน (Cost) ของลูกค้า ผู้บริโภคจะเปรียบเทียบระหว่างคุณค่า (Value) ผลิตภัณฑ์กับราคา (Price) ถ้าผลิตภัณฑ์มีคุณค่าสูงกว่าราคาก็จะตัดสินใจซื้อ ดังนั้นผู้กำหนดกลยุทธ์ด้านราคาต้องคำนึงถึงคุณค่าที่รับรู้ (Perceived Value) ในสายตาของลูกค้า ต้นทุนสินค้าและ ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง การแข่งขัน

3) การจัดจำหน่าย (Place หรือ Distribution) หมายถึง โครงสร้างของช่องทางซึ่ง ประกอบด้วย สถาบันและกิจกรรม เพื่อการเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์และบริการจากองค์การไปยังตลาดสถาบันที่นำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดเป้าหมายคือสถาบันการตลาด ส่วนกิจกรรมที่ช่วยในการกระจายตัวสินค้าประกอบด้วย การขนส่ง การคลังสินค้า และการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง

และ 4) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อเพื่อสร้างทัศนคติและพฤติกรรมการซื้อ การติดต่อสื่อสารอาจใช้พนักงานขาย ทำการขาย (Personal Selling) และการติดต่อสื่อสารโดยไม่ใช้คน (Non-personal Selling) เครื่องมือในการติดต่อสื่อสารมีหลายประการ ซึ่งอาจเลือกใช้หนึ่งหรือหลาย เครื่องมือโดยใช้หลักการเลือกใช้เครื่องมือสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ (Integrated Marketing Communication) หรือ IMC ที่พิจารณาถึงความเหมาะสมกับลูกค้า ผลิตภัณฑ์ คู่แข่งขัน โดยบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันได้ เครื่องมือส่งเสริมการตลาดที่สำคัญ ได้แก่ การโฆษณา (Advertising) การขายโดยใช้พนักงานขาย (Personal Selling) การส่งเสริมการขาย (Sales Promotion) การให้ข่าวสารและการประชาสัมพันธ์ (Publicity and Public Relations) และการตลาดทางตรง (Direct Marketing หรือ Direct Response Marketing) และการตลาดเชื่อมต่อตรง (Online Marketing)

ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การตัดสินใจ เป็นการตัดสินใจเป็นการเลือกดำเนินการหรือการกระทำที่มีการคิดอย่างละเอียดรอบคอบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งเป็นการตกลงเลือกเอาทางที่ดีที่สุดจากทางเลือกตั้งแต่สองทางขึ้นไป และมีกระบวนการขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบในการตัดสินใจ ซึ่งจะช่วยให้มีการตัดสินใจที่ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพมากที่สุด

แนวคิดการบริการ (Concept Serviced)

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541) ให้ความหมายว่า กิจกรรม ผลประโยชน์ หรือความพึงพอใจที่บริษัทเสนอแก่ตลาด ถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่สามารถแตะต้องได้ มีลักษณะที่สำคัญ 4 ลักษณะ ดังนี้ 1) ไม่สามารถจับต้องได้ (Intangibility) 2) ไม่สามารถแบ่งแยกการให้บริการ (Inseparability) 3) ไม่แน่นอน (Variability) ได้แก่ ตรวจสอบ คัดเลือก และฝึกอบรมพนักงานที่ให้บริการ รวมมนุษย์สัมพันธ์ของพนักงานที่ให้บริการ และต้องสร้างความพอใจให้ลูกค้า โดยเน้นการใช้ การรับฟังคำแนะนำและข้อเสนอแนะของลูกค้า การสำรวจข้อมูลของลูกค้า เพื่อเปรียบเทียบ ทำให้ได้ข้อมูลเพื่อการแก้ไขและปรับปรุงการบริการให้ดีขึ้น 4) ไม่สามารถเก็บไว้ได้ (Perishability)

ฉัตยาพร เสมอใจ (2545) ได้ให้แนวคิดทั่ว ๆ ไปถึงลักษณะการเข้าถึงการใช้บริการในระบบบริการสุขภาพที่เหมาะสมระหว่างผู้ป่วยและระบบของการบริการสุขภาพ แบ่งเป็น 5 ประเภท ประกอบด้วย 1) ความเพียงพอของการบริการที่มีอยู่ (Availability) 2) การเข้าถึงแหล่งบริการ (Accessibility) 3) ความสะดวก และสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งบริการ (Accommodation) 4) ความสามารถของผู้ป่วยที่จะเสียค่าใช้จ่าย สำหรับบริการหรือมีประกันสุขภาพ (Affordability) และ 5) การยอมรับคุณภาพของการบริการ (Acceptability)

วราพรรณ สันตสนะโชค (2540, หน้า 40) กล่าวว่า ธุรกิจบริการที่ดี ประกอบด้วย 1) นโยบายการบริการที่ดี ได้แก่ ปรัชญาการให้บริการ ความมุ่งมั่นที่จะสร้างความพอใจ และความสุข ให้แก่ลูกค้า และแฝงไว้ด้วยการให้เกียรติแก่ลูกค้า และ การให้ความสำคัญแก่สถานที่ ห้องน้ำ และบรรยากาศ ในการต้อนรับลูกค้าให้สมเกียรติ และสำหรับพนักงานให้มีสถานที่ที่ทำงานที่ทำได้ โดยไม่รบกวน ซึ่งจะต้องจัดงบประมาณให้เหมาะสม 2) มีระบบการให้บริการที่ดี ได้แก่ การวางตัว และกิริยาท่าทาง ตลอดจนทัศนคติที่พนักงานพึงมีต่อลูกค้า วิธีการทำงานทุก ๆ อย่าง ไม่ว่าจะเป็นหน้าที่ด้านการต้อนรับ การรักษาความสะอาด การอธิบาย การให้ข้อมูล หรือการตอบคำถามลูกค้า การตกแต่งสถานที่ และการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ให้แก่ลูกค้า ซึ่งจะต้องกำหนดมาตรฐานให้ชัดเจน การให้อำนาจพนักงานหรือผู้บริหาร ได้พิจารณาและตัดสินใจในการทำงาน การพูดจาที่มีการทักทายลูกค้า และการกล่าวคำขอบคุณ เพื่อให้เกียรติแก่ลูกค้า การจำชื่อลูกค้า และทักทายลูกค้าด้วยชื่อของเขา ตลอดจนถ้อยคำที่จะต้องพูดในระหว่างการให้บริการลูกค้า การรับฟัง และสังเกตความต้องการลูกค้า และพยายามตอบสนองและจดจำ หรือบันทึกไว้ในคอมพิวเตอร์ และการวิจัยความเห็นของลูกค้า ที่กระทำสม่ำเสมอ เพื่อจะได้ปรับตัวตาม 3) มีคนให้บริการที่ดี ได้แก่ การคัดเลือกบุคคลที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับงานบริการ เช่น มีหน้าตาดีมีเสน่ห์ มีบุคลิกที่เป็นมิตร และอบอุ่น

และมีทัศนคติที่ดีต่อการเป็นผู้ให้บริการ การอบรมที่ดี หมายถึง หลักสูตรการฝึกอบรม ที่ชี้ให้เห็นบทบาทของผู้ให้บริการที่ชัดเจนไม่ว่าจะเป็น กิริยา ท่าทาง สีหน้า การพูดจา น้ำเสียง และบทพูด ในการให้บริการ และการฝึกอบรมในห้องเรียน และการฝึกปฏิบัติ ตลอดจนระบบพี่เลี้ยง ซึ่งทำให้พนักงานเกิดความคุ้นเคยและความชำนาญ

จากการศึกษา แนวคิดการบริการ (Concept Serviced) ของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541); ฉัตยาพร เสมอใจ (2545); วราพรรณ สันตชนะโชค (2540, หน้า 40) ผู้วิจัยเชื่อมโยงและสรุปได้ว่าการบริการ (Serviced) เป็นการกระทำอันหนึ่งอันใดในทางที่ดีเป็นที่ยอมรับทางกายและมีความพึงพอใจในบริการของสถานประกอบการให้กับผู้รับบริการ ด้วยวิธีการบริการ ได้แก่ กระบวนการบริการ ผู้ให้บริการ ผลิตภัณฑ์บริการ เทคนิคการให้บริการ บุคลิกภาพระหว่างบริการ สถานที่ให้บริการ

แนวคิดหลักการให้บริการที่ดี (Principles of Good Service)

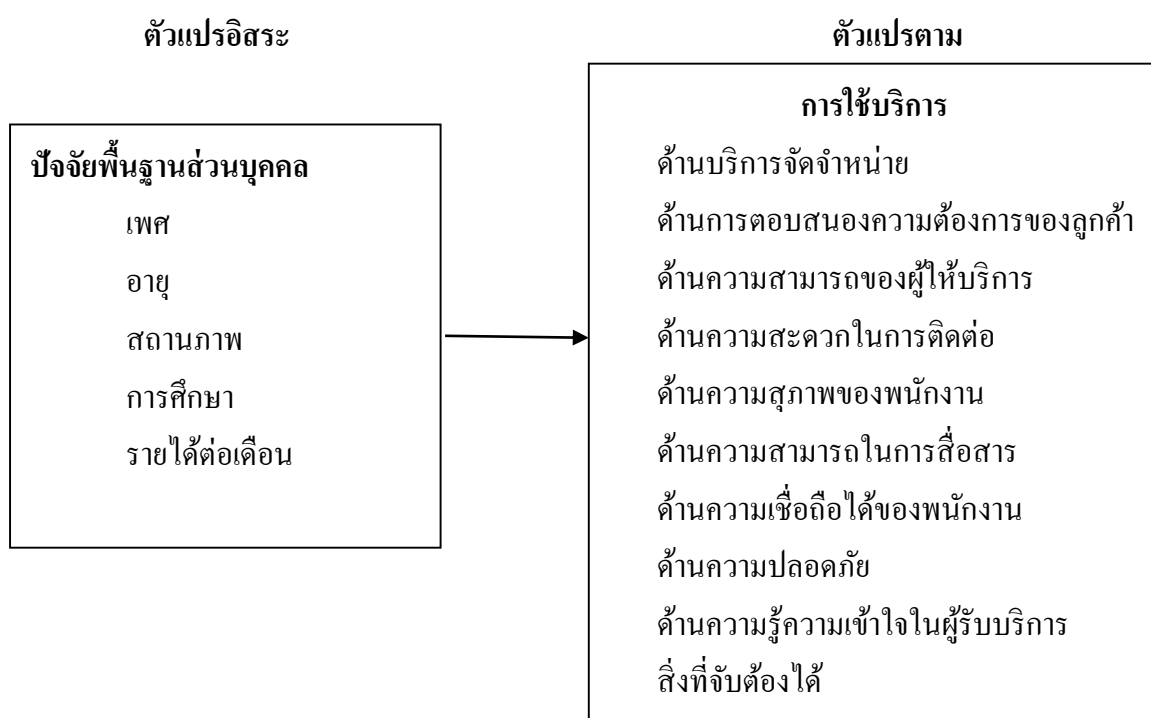
Millet (1954) กล่าวว่า ในการบริหารรัฐกิจนั้นสิ่งสำคัญประการหนึ่งก็คือ การปฏิบัติงานด้วยการบริการที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจ ประกอบด้วย 1) การให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน 2) การให้บริการอย่างรวดเร็วตรงต่อเวลา 3) การให้บริการอย่างเพียงพอ 4) การให้บริการอย่างต่อเนื่อง และ 5) การบริการอย่างก้าวหน้า เป็นการบริการที่มีความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านผลงาน คุณภาพและเทคโนโลยีที่ทันสมัย และยังกล่าวต่อไปอีกว่า การบริการองค์การสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์ นั่นคือ มุ่งเน้น ที่จะปรับปรุงองค์การให้ไปสู่การตอบสนองความต้องการของลูกค้าเป็นสำคัญ โดยวิธีการ ดังนี้ 1) สร้างคุณค่าความพึงพอใจของลูกค้าสูงสุด ลูกค้าคือ พระราชา 2) ต้องนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการบริการ 3) ต้องสร้างกรอบใหม่ของการของการบริการโดยมุ่งเน้นผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง และมุ่งตอบสนองต่อลูกค้าและผู้มารับบริการ มุ่งเน้นการบริการที่เดียวเบ็ดเสร็จ (One Stop Services) 4) ต้องเพิ่มความรวดเร็ว การตลาด ความยืดหยุ่นและบริการ ด้วยการลดสายการบังคับบัญชาลงเป็นองค์กรแบบแนวราบ และออกแบบกระบวนการให้บริการใหม่ให้สอดคล้องต่อการบริการอย่างรวดเร็ว

กัลยา วานิชย์บัญชา (2543) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพบริการ ประกอบด้วย 1) ความเชื่อถือได้ของบริการ 2) การตอบสนองความต้องการของลูกค้า 3) ความสามารถของผู้ให้บริการ 4) ความสะดวกในการติดต่อ รวมทั้งให้ผู้รับบริการสามารถติดต่อขอรับบริการได้ทางโทรศัพท์ไม่ต้องเสียเวลารอคอยนาน มีกึ่งชั่วโมงบริการเหมาะสม และสถานที่ให้บริการตั้งอยู่ในที่ที่ลูกค้าติดต่อได้สะดวก 5) ความสุภาพของพนักงาน รวมทั้งให้ความเคารพนับถือ แสดงความเป็นมิตรต่อผู้รับบริการ ตลอดจนรู้จักรักษาสัมบัติของผู้รับบริการ มีการแต่งกายสะอาดเรียบร้อย 6) ความสามารถในการสื่อสารใช้ภาษาสุภาพให้ผู้รับบริการเข้าใจได้ อาจรวมถึงการให้คำแนะนำและบอกอัตราค่าบริการอย่างชัดเจนและช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้รับบริการ 7) ความเชื่อถือได้ของพนักงาน ต้องซื่อสัตย์และเชื่อใจได้ สิ่งนี้มีผลเกี่ยวข้องกับชื่อหน่วยงานที่ให้บริการ และชื่อเสียงของหน่วยงานโดยตรง 8) ความปลอดภัย ผู้รับบริการจะต้องปลอดภัย ไม่เสี่ยง หรือไม่มีข้อสงสัยในเรื่องความปลอดภัยทางการเงิน รวมทั้งให้บริการจะต้องรักษาความลับของผู้รับบริการ 9) ความรู้

ความเข้าใจในผู้รับบริการผู้ให้บริการต้องพยายามเข้าใจความต้องการของผู้รับบริการหรือลูกค้า ให้ความสำคัญลูกค้ารายตัวบุคคลและลูกค้าประจำ และ 10) สิ่งที่ต้องได้ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการที่แสดงเป็นรูปร่างได้ เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำนักงาน การแต่งกายของพนักงาน การมีเครื่องใช้ในการให้บริการ การมีหลักฐานในการบริการ เช่น ใบเสร็จรับเงิน รายการการสินค้าและ สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ

จากการศึกษา แนวคิดหลักการให้บริการที่ดี (Principles of good service) ของ Millet (1954), กัลยา วาณิชยบัญชา (2543) ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การให้บริการที่ดี ประกอบด้วย การให้บริการอย่างเท่าเทียมกัน รวดเร็ว ตรงต่อเวลา การบริการอย่างเพียงพอต่อเนื่อง และการบริการที่มีความเจริญก้าวหน้า ด้วยคุณภาพมาตรฐานและทำสมั้ยสามารถตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้า

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างมีเพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา และรายได้ต่อเดือน แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Study)

ประชากร ได้แก่ ลูกค้าที่มาใช้บริการที่บริษัท สัทธิตาดา กรุ๊ป จำกัด จำนวน 75 ราย ที่มาซื้อสินค้าระหว่าง เดือน มีนาคม 2566 - เดือน กรกฎาคม 2566 ขนาดตัวอย่างคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ เกรจซี่ และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้ขนาดตัวอย่าง 68 ราย แบ่งเป็นชาย จำนวน 36 ราย และหญิง จำนวน 32 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม มาตราส่วน 5 ระดับ (Rating scale) โดยกำหนดเกณฑ์ประมาณค่า ดังนี้ ระดับ 1, 2, 3, 4 และ 5 หมายถึง ความสำคัญมากน้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด

การสร้างเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จัดทำร่างแบบสอบถาม นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะ นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วดำเนินการจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยนำไปหาค่าความตรง โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ค่า IOC เกณฑ์ มากกว่า 0.50 เท่ากับ 0.65 เกณฑ์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) (บุญชม ศรีสะอาด, 2554, หน้า 121) โดยมีเกณฑ์ระดับการตัดสินใจ ดังนี้ ระดับการตัดสินใจ 1.00 - 1.50 เท่ากับ น้อยที่สุด, 1.51 - 2.50 เท่ากับ น้อย, 2.51 - 3.50 เท่ากับ ปานกลาง, 3.51 - 4.50 เท่ากับ มาก, 4.51 - 5.00 เท่ากับ มากที่สุด ผู้วิจัยนำแบบสอบถามทดสอบนำร่อง (Try Out) กับลูกค้าไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach) กำหนดเกณฑ์ $\alpha = 0.75$ ผลการทดสอบ $\alpha = 0.89$

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป โดยวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลใช้สถิติค่าความถี่ (f) และค่าร้อยละ (%) 2) ข้อมูลการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สัทธิตาดา กรุ๊ป จำกัด วิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 3) ข้อมูลการเปรียบเทียบการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สัทธิตาดา กรุ๊ป จำกัด จำแนกตามเพศโดยการทดสอบค่า (t-test) 4) ข้อมูลการเปรียบเทียบระดับการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สัทธิตาดา กรุ๊ป จำกัด ในแต่ละด้านจำแนกตาม อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประสบการณ์การทำงาน เพื่อทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชาย จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 52.94 เป็นเพศหญิง จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 47.06 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 25 - 35 ปี จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 51.47 รองลงมา มีอายุอยู่ระหว่าง 36 - 45 ปี จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 22.06 และน้อยที่สุดมีอายุ

น้อยกว่า 25 ปี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 11.76 สมรสแล้ว จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 63.24 รองลงมา เป็นโสด จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 23.53 และน้อยที่สุดกลุ่มตัวอย่างเป็นหม้าย/ หย่าร้าง จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 13.24 ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 72.06 รองลงมา จบการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 16.18 และน้อยที่สุดจบการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 11.76 และส่วนใหญ่ มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 20,000 – 30,000 บาท จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 52.94 รองลงมามีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 30,001 – 40,000 บาท จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 22.06 และน้อยที่สุดมีรายได้ต่อเดือนมากกว่า 40,000 บาท ขึ้นไป จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 10.29

การวิเคราะห์ข้อมูล การตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับ 5 อันดับแรกของการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด โดยภาพรวม (n = 68)

การใช้บริการ	($\bar{X}$)	(S.D.)	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
ความสะดวกในการติดต่อ	4.31	0.409	มาก	10
ความเชื่อถือได้ของพนักงาน	4.86	0.394	มากที่สุด	2
ความปลอดภัย	4.74	0.315	มากที่สุด	3
ความรู้ความเข้าใจในผู้รับบริการ	4.67	0.481	มากที่สุด	5
สิ่งที่จับต้องได้	4.65	0.312	มากที่สุด	7
ด้านบริการจัดจำหน่าย	4.52	0.212	มากที่สุด	9
ด้านการตอบสนองความต้องการของลูกค้า	4.63	0.322	มากที่สุด	8
ด้านความสามารถของผู้ให้บริการ	4.66	0.342	มากที่สุด	6
ด้านความสุภาพของพนักงาน	4.68	0.362	มากที่สุด	4
ด้านความสามารถในการสื่อสาร	4.87	0.344	มากที่สุด	1
รวม	4.65	0.315	มากที่สุด	

โดยภาพรวม และแสดงรายด้านที่มีค่าเฉลี่ยลำดับต้น ๆ พบว่า ค่าเฉลี่ยการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.315) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า

อันดับ 1 ด้านความสามารถในการสื่อสาร ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.87$, S.D. = 0.344)

อันดับ 2 ความเชื่อถือได้ของพนักงาน ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.86$, S.D. = 0.394)

สถิติโคช ปรางแก้ว

อันดับ 3 ด้านความปลอดภัย ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.315)

อันดับ 4 ด้านความสุภาพของพนักงาน ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.362)

อันดับ 5 ความรู้ความเข้าใจในผู้ให้บริการ ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.67$, S.D. = 0.481)

อันดับ 6 ด้านความสามารถของผู้ให้บริการ ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.342)

อันดับ 7 สิ่งที่ต้องได้ ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$, S.D. = 0.312)

อันดับ 8 ด้านการตอบสนองความต้องการของลูกค้า ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.322)

อันดับ 9 ด้านบริการจัดจำหน่าย ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.212)

อันดับ 10 ความสะดวกในการติดต่อ ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.409)

แสดงตารางที่ 1

การทดสอบสมมุติฐาน เพศกับการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด

ตารางที่ 2 แสดงเพศกับการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด จำแนกตามเพศกับรายด้าน (n = 68)

การใช้บริการ	ชาย		หญิง		t	Sig.
	($\bar{X}$)	S.D.	($\bar{X}$)	S.D.		
ความสะดวกในการติดต่อ	3.97	0.432	4.06	0.383	-0.907	0.368
ความเชื่อถือได้ของพนักงาน	4.36	0.393	4.15	0.368	2.320	0.023
ความปลอดภัย	3.95	0.298	4.13	0.311	-2.456	0.017
ความรู้ความเข้าใจในผู้ให้บริการ	4.01	0.531	4.15	0.414	-1.171	0.246
สิ่งที่ต้องได้	4.10	0.501	3.98	0.391	1.089	0.280
ด้านบริการจัดจำหน่าย	3.86	0.452	4.17	0.363	-0.816	0.323
ด้านการตอบสนองความต้องการของลูกค้า	4.33	0.371	4.31	0.371	2.228	0.032
ด้านความสามารถของผู้ให้บริการ	3.77	0.286	4.11	0.321	-2.426	0.026
ด้านความสุภาพของพนักงาน	4.12	0.432	4.13	0.413	-1.161	0.023
ด้านความสามารถในการสื่อสาร	4.22	0.301	3.86	0.373	1.068	0.242
ภาพรวม	3.77	0.249	3.86	0.166	1.295	0.201

* p – value < .05

ตารางที่ 2 การทดสอบสมมติฐาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการตัดสินใจทั้ง 10 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

การทดสอบสมมติฐาน อายุกับการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด

ตารางที่ 3 แสดงอายุกับรายด้านของการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด (n = 68)

การให้บริการ	แหล่งความแปรปรวน	SS	DF	MS	F	Sig.
ความสะดวกในการติดต่อ	ระหว่างกลุ่ม	0.62	3	0.20	1.26	0.29
	ภายในกลุ่ม	10.58	64	0.16		
	รวม	11.20	67			
ความเชื่อถือได้ของพนักงาน	ระหว่างกลุ่ม	0.44	3	0.15	0.96	0.41
	ภายในกลุ่ม	9.96	64	0.15		
	รวม	10.4	67			
ความปลอดภัย	ระหว่างกลุ่ม	0.96	3	0.32	3.60	0.01
	ภายในกลุ่ม	5.69	64	0.08		
	รวม	6.65	67			
ความรู้ความเข้าใจในผู้รับบริการ	ระหว่างกลุ่ม	0.26	3	0.08	0.37	0.77
	ภายในกลุ่ม	15.25	64	0.23		
	รวม	15.52	67			
สิ่งที่จำเป็นต้องได้	ระหว่างกลุ่ม	1.85	3	0.61	0.31	0.12
	ภายในกลุ่ม	11.92	64	0.18		
	รวม	13.78	67			
ด้านบริการจัดจำหน่าย	ระหว่างกลุ่ม	1.83	3	0.51	0.71	0.21
	ภายในกลุ่ม	12.82	64	0.18		
	รวม	14.65	67			
ด้านการตอบสนองความต้องการของลูกค้า	ระหว่างกลุ่ม	2.66	3	0.61	3.52	0.32
	ภายในกลุ่ม	11.76	64	0.18		
	รวม	14.42	67			

การใช้บริการ	แหล่งความแปรปรวน	SS	DF	MS	F	Sig.
ด้านความสามารถของผู้ให้บริการ	ระหว่างกลุ่ม	3.11	3	0.61	3.31	0.02
	ภายในกลุ่ม	15.67	64	0.18		
	รวม	18.78	67			
ด้านความสุภาพของพนักงาน	ระหว่างกลุ่ม	2.74	3	0.61	0.36	0.24
	ภายในกลุ่ม	13.21	64	0.18		
	รวม	15.95	67			
ด้านความสามารถในการสื่อสาร	ระหว่างกลุ่ม	2.33	3	0.61	0.34	0.26
	ภายในกลุ่ม	14.17	64	0.18		
	รวม	16.50	67			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	0.422	3	0.037	0.790	0.32
	ภายในกลุ่ม	2.818	64	0.047		
	รวม	3.240	67			

* p – value < .05

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า กลุ่มตัวอย่างอายุต่างกันมีการตัดสินใจในการใช้บริการไม่แตกต่างกัน

การทดสอบสมมติฐาน สถานภาพสมรสกับการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดากรูป จำกัด

ตารางที่ 4 แสดงสถานภาพสมรสกับรายด้านการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดากรูป จำกัด (n = 68)

การใช้บริการ	แหล่งความแปรปรวน	SS	DF	MS	F	Sig.
ความสะดวกในการติดต่อ	ระหว่างกลุ่ม	0.42	2	0.21	1.26	0.28
	ภายในกลุ่ม	10.78	65	0.21		
	รวม	11.20	67			
ความเชื่อถือได้ของพนักงาน	ระหว่างกลุ่ม	0.06	2	0.03	0.21	0.01
	ภายในกลุ่ม	10.34	65	0.15		

การใช้บริการ	แหล่งความ แปรปรวน	SS	DF	MS	F	Sig.
ความปลอดภัย	รวม	10.41	67			
	ระหว่างกลุ่ม	0.3	2	0.15	1.53	0.22
	ภายในกลุ่ม	6.35	65	0.09		
ความรู้ความเข้าใจในผู้รับบริการ	รวม	6.65	67			
	ระหว่างกลุ่ม	0.50	2	0.25	1.09	0.04
	ภายในกลุ่ม	15.01	65	0.23		
สิ่งที่จำเป็นต้องได้	รวม	15.52	67			
	ระหว่างกลุ่ม	0.18	2	0.09	0.43	0.65
	ภายในกลุ่ม	13.60	65	0.20		
ด้านบริการจัดจำหน่าย	รวม	13.78	67			
	ระหว่างกลุ่ม	0.17	2	0.08	0.46	0.03
	ภายในกลุ่ม	13.70	65	0.30		
ด้านการตอบสนองความต้องการของลูกค้า	รวม	13.87	67			
	ระหว่างกลุ่ม	0.28	2	0.79	0.63	0.68
	ภายในกลุ่ม	13.60	65	0.23		
ด้านความสามารถของผู้ให้บริการ	รวม	13.88	67			
	ระหว่างกลุ่ม	0.48	2	0.49	0.42	0.48
	ภายในกลุ่ม	13.50	65	0.30		
ด้านความสุภาพของพนักงาน	รวม	13.98	67			
	ระหว่างกลุ่ม	0.19	2	0.69	0.53	0.72
	ภายในกลุ่ม	13.80	65	0.27		
ด้านความสามารถในการสื่อสาร	รวม	13.99	67			
	ระหว่างกลุ่ม	0.42	2	0.44	0.61	0.81
	ภายในกลุ่ม	13.60	65	0.31		
ภาพรวม	รวม	14.02	67			
	ระหว่างกลุ่ม	0.17	2	0.04	0.52	0.53
	ภายในกลุ่ม	3.02	65	0.02		
	รวม	3.19	67			

* p – value < .05

สถิติโคช ปรางแก้ว

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบสมมุติฐาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสถานภาพสมรสต่างกันมีความคิดเห็นต่อการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด ไม่แตกต่างกัน

การทดสอบสมมุติฐาน ระดับการศึกษากับการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด

ตารางที่ 5 แสดงระดับการศึกษากับรายด้านของการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด (n = 68)

การให้บริการ	แหล่งความแปรปรวน	SS	DF	MS	F	Sig.
ความสะดวกในการติดต่อ	ระหว่างกลุ่ม	0.25	2	0.13	0.76	0.46
	ภายในกลุ่ม	10.94	65	0.16		
	รวม	11.20	67			
ความเชื่อถือได้ของพนักงาน	ระหว่างกลุ่ม	1.08	2	0.54	0.54	0.02
	ภายในกลุ่ม	9.32	65	0.02		
	รวม	10.41	67			
ความปลอดภัย	ระหว่างกลุ่ม	0.39	2	0.19	2.06	0.13
	ภายในกลุ่ม	6.26	65	0.09		
	รวม	6.65	67			
ความรู้ความเข้าใจในผู้รับบริการ	ระหว่างกลุ่ม	0.43	2	0.21	0.93	0.39
	ภายในกลุ่ม	15.08	65	0.39		
	รวม	15.52	67			
สิ่งที่จับต้องได้	ระหว่างกลุ่ม	0.18	2	0.09	0.45	0.63
	ภายในกลุ่ม	13.59	65	0.20		
	รวม	13.78	67			
ด้านบริการจัดจำหน่าย	ระหว่างกลุ่ม	0.49	2	0.17	2.06	0.23
	ภายในกลุ่ม	6.26	65	0.19		
	รวม	6.75	67			
ด้านการตอบสนองความต้องการของลูกค้า	ระหว่างกลุ่ม	0.79	2	0.18	3.14	0.04
	ภายในกลุ่ม	6.26	65	0.29		
	รวม	7.05	67			

การใช้บริการ	แหล่งความ แปรปรวน	SS	DF	MS	F	Sig.
ด้านความสามารถของผู้ให้บริการ	ระหว่างกลุ่ม	0.42	2	0.23	2.77	0.01
	ภายในกลุ่ม	6.26	65	0.21		
	รวม	6.68	67			
ด้านความสุภาพของพนักงาน	ระหว่างกลุ่ม	0.56	2	0.31	2.21	0.03
	ภายในกลุ่ม	6.26	65	0.17		
	รวม	6.82	67			
ด้านความสามารถในการสื่อสาร	ระหว่างกลุ่ม	0.39	2	0.22	2.14	0.22
	ภายในกลุ่ม	6.43	65	0.18		
	รวม	6.82	67			
ภาพรวม	ระหว่างกลุ่ม	0.44	2	0.11	0.87	0.33
	ภายในกลุ่ม	3.72	65	0.08		
	รวม	4.16	67			

* p – value < .05

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด ไม่แตกต่างกัน

การทดสอบสมมติฐาน รายได้ต่อเนื่องกับการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด

ตารางที่ 6 แสดงรายได้ต่อเนื่องกับรายด้านการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด (n = 68)

การใช้บริการ	แหล่งความ แปรปรวน	SS	DF	MS	F	Sig.
ความสะดวกในการติดต่อ	ระหว่างกลุ่ม	1.42	3	0.47	3.11	0.03
	ภายในกลุ่ม	9.78	64	0.15		
	รวม	11.20	67			
ความสุภาพของพนักงาน	ระหว่างกลุ่ม	3.00	3	1.00	5.58	0.00
	ภายในกลุ่ม	11.47	64	0.17		

การใช้บริการ	แหล่งความแปรปรวน	SS	DF	MS	F	Sig.	
ความสามารถในการสื่อสาร	รวม	11.47	67				
	ระหว่างกลุ่ม	1.73	3	0.57	3.07	0.03	
	ภายในกลุ่ม	12.0	64	0.18			
ความเชื่อถือได้ของพนักงาน	รวม	13.75	67				
	ระหว่างกลุ่ม	0.91	3	0.30	2.04	0.11	
	ภายในกลุ่ม	9.50	64	0.14			
ความปลอดภัย	รวม	10.4	67				
	ระหว่างกลุ่ม	0.72	3	0.24	2.62	0.04	
	ภายในกลุ่ม	5.92	64	0.09			
ความรู้ความเข้าใจในผู้รับบริการ	รวม	6.65	67				
	ระหว่างกลุ่ม	0.81	3	0.27	1.18	0.32	
	ภายในกลุ่ม	14.70	64	0.32			
สิ่งที่จับต้องได้	รวม	15.52	67				
	ระหว่างกลุ่ม	0.17	3	0.05	0.26	0.84	
	ภายในกลุ่ม	13.61	64	0.21			
ด้านบริการจัดจำหน่าย	รวม	13.78	67				
	ระหว่างกลุ่ม	1.63	3	0.56	3.06	0.13	
	ภายในกลุ่ม	12.0	64	0.17			
ด้านการตอบสนองความต้องการของลูกค้า	รวม	13.63	67				
	ระหว่างกลุ่ม	1.74	3	0.54	3.04	0.14	
	ภายในกลุ่ม	12.0	64	0.14			
ด้านความสามารถของผู้ให้บริการ	รวม	13.74	67				
	ระหว่างกลุ่ม	1.83	3	0.51	3.03	0.23	
	ภายในกลุ่ม	12.0	64	0.21			
ด้านความสุภาพของพนักงาน	รวม	13.83	67				
	ระหว่างกลุ่ม	1.68	3	0.86	3.06	0.16	
	ภายในกลุ่ม	12.0	64	0.16			
ด้านความสามารถในการสื่อสาร	รวม	13.68	67				
	ระหว่างกลุ่ม	1.64	3	0.61	3.14	0.14	

การใช้บริการ	แหล่งความ แปรปรวน	SS	DF	MS	F	Sig.
ภาพรวม	ภายในกลุ่ม	12.0	64	0.24		
	รวม	13.64	67			
	ระหว่างกลุ่ม	0.37	3	0.28	2.43	0.18
	ภายในกลุ่ม	2.82	64	0.14		
	รวม	3.19	67			

* p – value < .05

ตารางที่ 6 ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันมีความคิดเห็นต่อการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด ไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

จากการวิจัยอภิปรายได้ว่าค่าเฉลี่ยการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า ภาพรวมของการตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อันดับ 1 ด้านความสามารถในการสื่อสาร ระดับมากที่สุด อันดับ 2 ความเชื่อถือได้ของพนักงาน ระดับมากที่สุด อันดับ 3 ด้านความปลอดภัย ระดับมากที่สุด อันดับ 4 ด้านความสุภาพของพนักงาน ระดับมากที่สุด อันดับ 5 ความรู้ความเข้าใจในผู้รับบริการ ระดับมากที่สุด อันดับ 6 ด้านความสามารถของผู้ให้บริการ ระดับมากที่สุด อันดับ 7 สิ่งที่ต้องได้ ระดับมากที่สุด อันดับ 8 ด้านการตอบสนองความต้องการของลูกค้า ระดับมากที่สุด อันดับ 9 ด้านการจัดจำหน่าย ระดับมากที่สุด อันดับ 10 ความสะดวกในการติดต่อ ระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปฐมพงศ์ กุ๊กแก้ว (2564) ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกรรมทางการเงินของลูกค้าบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด กรณีศึกษา ที่ทำการไปรษณีย์ดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยทัศนคติ และปัจจัยคุณภาพการให้บริการ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และระดับความคิดเห็นต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกรรมทางการเงิน ภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ปัจจัยทัศนคติที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกรรมทางการเงิน ได้แก่ ด้านความรู้และความเข้าใจ และด้านความเชื่อใจ และปัจจัยคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกรรมทางการเงิน ได้แก่ ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ และด้านการให้ความเชื่อมั่น อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05

จากการทดสอบสมมติฐานอภิปรายได้ว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการตัดสินใจในการใช้บริการ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเพศต่างกันมีการตัดสินใจในการใช้บริการ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เฉพาะด้านความสามารถ

วิธีปฏิบัติ โชค ปรางแก้ว

ของผู้ให้บริการ ด้านความสุภาพของพนักงาน ด้านความเชื่อถือได้ของพนักงาน และด้านความปลอดภัย ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการตัดสินใจในการใช้บริการ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกันมีการตัดสินใจในการใช้บริการภาพรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับอายุ กับรายด้านพบว่า ภาพรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับรายด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถของผู้ให้บริการ ด้านความปลอดภัยมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับสถานภาพสมรสกับรายด้านพบว่า ภาพรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับรายด้าน ได้แก่ ความเชื่อถือได้ ความรู้ความเข้าใจ และด้านบริการจัดจำหน่าย มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับระดับการศึกษา กับรายด้านพบว่า ภาพรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับรายด้าน ได้แก่ ความเชื่อถือได้ของพนักงาน ด้านการตอบสนองความต้องการของลูกค้า ด้านความสามารถของผู้ให้บริการ และด้านความสุภาพของพนักงาน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สำหรับระดับการศึกษา กับรายด้านพบว่า ภาพรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับรายด้าน ได้แก่ ความเชื่อถือได้ของพนักงาน ด้านการตอบสนองความต้องการของลูกค้า ด้านความสามารถของผู้ให้บริการ และด้านความสุภาพของพนักงาน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ

กลั่นสุคนธ์ บรรทัดจันทร์ (2567) ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาอิทธิพลที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านอาหารของคนในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคที่มีเพศ อายุ อาชีพและรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีการตัดสินใจใช้บริการร้านอาหารของคนในกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน ผู้บริโภคที่มีพฤติกรรมการใช้บริการร้านอาหารด้านความถี่ในการใช้บริการร้านอาหาร ประเภทของร้านอาหารที่ชอบบุคคลที่ไปใช้บริการร้านอาหารด้วยกันและสื่อที่ทำให้รู้จักร้านอาหารต่างกันมีการตัดสินใจใช้บริการร้านอาหารของคนในกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน ส่วนประสมการตลาด (7P's) ด้านราคา ด้านพนักงานผู้ให้บริการ ด้านลักษณะทางกายภาพและด้านกระบวนการออกแบบบริการมีอิทธิพลกับการตัดสินใจใช้บริการร้านอาหารของคนในกรุงเทพมหานคร ส่วนด้านผลิตภัณฑ์ ด้านทำเลสถานที่ และด้านการส่งเสริมการขาย ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านอาหารของคนในกรุงเทพมหานคร ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1) ความสะดวกในการติดต่อ ผู้บริหารควรมีนโยบายในการกำหนดให้ผู้รับบริการมีความสะดวกในการเข้ามาใช้บริการ

2) ความเชื่อถือได้ของพนักงาน ผู้บริหารควรมีนโยบายในการอบรมให้พนักงานมีความรู้ ความชำนาญในการทำงาน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้มากที่สุด

3) ความปลอดภัย ผู้บริหารควรมีนโยบายในการส่งเสริมให้ผู้รับบริการจะต้องปลอดภัย โดยการ จัดหาระบบรักษาความปลอดภัยที่ทันสมัย เช่น CCTV

4) ความรู้ความเข้าใจในผู้รับบริการ ผู้บริหารควรมีนโยบายในการอบรมและเสริมสร้างความ เข้าใจการจัดวางผลิตภัณฑ์และเครื่องมือในการปฏิบัติงานมีความปลอดภัยต่อลูกค้า

5) สิ่งที่จับต้องได้ ผู้บริหารควรมีนโยบายและกำหนดรูปแบบ มีการตกแต่งสถานที่ทำงานให้ดู สวยงามและสะอาด

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจของลูกค้า เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้ในการปรับปรุงการ บริการของบริษัท

2) ควรมีการศึกษาเรื่องความต้องการการฝึกอบรมของพนักงานในหัวข้อเรื่องคุณภาพชีวิตการ ทำงานของพนักงานและ แรงจูงใจในการทำงานของพนักงานบริษัท สิทธิธาดา กรู๊พ จำกัด หรือบริษัทที่มี ลักษณะคล้ายคลึงกัน

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย

1. การตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า ต้องประกอบด้วย พนักงานบริษัทที่มีสมรรถนะ

1.1 ความสามารถในการสื่อสาร

1.2 ความสุภาพของพนักงาน

1.3 ความรู้ความเข้าใจในบริการที่มอบให้ลูกค้า

1.4 การตอบสนองความต้องการของลูกค้าอย่างรวดเร็ว

1.5 ความเชื่อถือของพนักงาน

2. การตัดสินใจในการใช้บริการของลูกค้า ผู้ให้บริการต้องปฏิบัติกับทุกคนเท่าเทียมและเป็น ธรรม ไม่เลือกเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ และรายได้ของลูกค้า

รายการอ้างอิง

กัลยา วาณิชย์บัญชา. (2543). *สถิติสำหรับการบริหารและวิจัย*. คณะสถิติประยุกต์, สถาบันบัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์.

กลิ่นสุคนธ์ บรรทัดจันทร์ (2567) *ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาอิทธิพลที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการร้านอาหาร ของคนในกรุงเทพมหานคร*. บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาการตลาด, คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- นัตยาพร เสมอใจ. (2545). *การตลาดธุรกิจบริการ*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ทบุ๊กส์.
- ดิน ปรัชญพทธี. (2553). *รัฐประศาสนศาสตร์เปรียบเทียบ: เครื่องมือในการพัฒนาประเทศ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อินทภาษ.
- นิรมล กิตติกุล. (2550). *องค์การและการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บริษัท สิทธิธาดา กรุ๊ป จำกัด. (2566). *รายงานประจำปี 2565*. วันที่ค้นข้อมูล 28 ธันวาคม 2567, เข้าถึงได้จาก <https://companieshouse.co.th/sitithada-group-co-ltd-0105559087687>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: บริษัท สุวีริยาสาส์น จำกัด.
- ปฐมพงศ์ กุ๊กแก้ว. (2564) ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการธุรกรรมทางการเงินของลูกค้าบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด กรณีศึกษา ที่ทำการไปรษณีย์ดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 7(3), 210-224.
- วราพรรณ สันตสนะโชค. (2540). *ความพึงพอใจของลูกค้าต้องการให้บริการของธนาคารทหารไทย จำกัด (มหาชน): ศึกษาเฉพาะกรณีสาขาพาญาไท กรุงเทพมหานคร*. ภาคนิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนสังคม, บัณฑิตวิทยาลัย, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2541). *กลยุทธ์การตลาด*. กรุงเทพฯ: พัฒนาการศึกษา.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2550). *การบริหารการตลาดยุคใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ไคมอนอิน บิสซิเนส เวิร์ด.
- ศูนย์รวบรวมข้อมูลธุรกิจเอสเอ็มอี. (2564). *6 เทรนด์ที่จะเปลี่ยนการค้าดิจิทัลของไทยในปี 2565*. วันที่ค้นข้อมูล 28 ธันวาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://www.smethailandclub.com/marketing/7734.html>
- เสรี วงษ์มณฑา. (2550). *ครบเครื่องเรื่องการสื่อสารการตลาด* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- Millet, J. D. (1954). *Management in the Public Service*. New York: McGraw Hill Book Company.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1985). A conceptual model of Service quality and its implications for future research. *Journal of marketing*, 49, 41-51.
- TCEB. (2566). *การบริหารจัดการความเสี่ยง*. วันที่ค้นข้อมูล 28 ธันวาคม 2566, เข้าถึงได้จาก [www.https://www.tceb.or.th/files/policy-corporate/.pdf](https://www.tceb.or.th/files/policy-corporate/.pdf)

การตัดสินใจเลือกซื้ออาหารเมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร

The Factors Affecting Deciding to Buy Melamine for Restaurants in Bangkok Metropolitan

ปญฺชิดา พิพิทกุล (Punchida Phiphitthakuland)¹

อาภรณ์ คุระเอียด (Arphorn Kuraeiyad)²

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท, ²ดร., หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการองค์การยุคใหม่
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก

¹Master's Degree Student, ²Dr., Master of Art Program in Modern Organizational Management

Faculty of Liberal Arts, Krirk University

E-mail: aorpunchida@gmail.com

Received: 22 March 2024

Revised: 25 June 2024

Accepted: 25 June 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเมลามีนสำหรับร้านอาหารกรุงเทพมหานครมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยรูปทรงลักษณะของเมลามีน ปัจจัยความเหมาะสมกับสภาพใช้งาน ปัจจัยข้อห้ามการใช้งาน ปัจจัยทางด้านรสนิยม ทักษะคิด ปัจจัยทางด้านโฆษณา ปัจจัยทางด้านสภาพดินฟ้าอากาศ และการตัดสินใจเลือกซื้อเมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยรูปทรงลักษณะของเมลามีน ปัจจัยความเหมาะสมกับสภาพใช้งาน ปัจจัยข้อห้ามการใช้งาน ปัจจัยทางด้านรสนิยม ทักษะคิด ปัจจัยทางด้านโฆษณา ปัจจัยทางด้านสภาพดินฟ้าอากาศ กับการตัดสินใจเลือกซื้อเมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร และ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างมีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ในกลุ่มตัวอย่างร้านอาหารตามวิธีการจำแนกของกรุงเทพมหานคร ที่ผ่านการประเมินเกณฑ์อาหารปลอดภัยปี 2565 คัดเลือกกลุ่มด้วยวิธีเปิดตารางเครชีและมอร์แกน จำนวน 377 ด้วยเครื่องมือแบบสอบถาม 8 ส่วน ประกอบด้วย แบบสอบถามตรวจสอบรายการ (Checklist) และแบบสอบถามแสดงความคิดเห็น แบบมาตราประมาณค่า (rating scale) บ่งบอกให้ทราบถึงลักษณะความเข้มของความคิดเห็น ความรู้สึก เจตคติ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ T-test, ANOVA, Pearson correlation

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาพรวมของปัจจัยรูปทรงลักษณะของเมลามีน ความเหมาะสมกับสภาพใช้งานของเมลามีน ข้อห้ามการใช้งานของเมลามีน ทางด้านรสนิยมทัศนคติใช้ภาชนะเมลามีน ทางด้านโฆษณาภาชนะเมลามีน ทางด้านสภาพดินฟ้าอากาศซื้อสินค้า และการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีน ระดับมากที่สุด 2) เพศ ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน การตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p < .05$ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร และ ควรทำการวิจัยในลักษณะการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจการใช้ภาชนะ และควรทำการวิจัยในเชิงคุณภาพเกี่ยวข้องกับกลุ่มสถานประกอบการเครือข่ายธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมที่ในและต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศอินเดีย จีน และสิงคโปร์ ก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทย

คำสำคัญ: การตัดสินใจเลือกซื้อ, เมลามีน, ร้านอาหาร

Abstract

The research on factors affecting the decision to purchase melamine for restaurants in Bangkok has the following objectives: 1) To study the level of factors affecting the shape and characteristics of melamine, including suitability for use, prohibitive factors, taste, attitude, advertising, weather conditions, and the decision to use melamine in Bangkok restaurants. 2) To examine the relationship between the shape and characteristics of melamine, factors suitable for use, prohibitive factors, taste, attitude, advertising, weather conditions, and the decision to use melamine in Bangkok restaurants. 3) To investigate how personal factors such as gender, education level, and average monthly income of the sample group affect their decision to purchase melamine for restaurants in Bangkok. This quantitative research involved a sample of restaurants in Bangkok that passed the food safety criteria assessment in 2022. The group was selected using the Krejcie & Morgan table method, numbering 377 with an 8-part questionnaire tool consisting of a checklist questionnaire and an opinion questionnaire. Rating scale indicates the intensity of opinions, feelings, attitudes, and analysis. Data were analyzed using the T-test, ANOVA, and Pearson correlation coefficient.

The results indicated that: 1) The decision to use melamine is highly influenced by factors such as the shape of melamine, its suitability for use, contraindications, taste, attitude towards using melamine containers, advertising of melamine containers, and weather conditions affecting product purchases. 2) There is a statistically significant difference ($p < .05$) in the decision to use melamine for restaurants in Bangkok based on gender and different educational levels. Additionally, different average monthly incomes

affect the decision to use melamine in Bangkok restaurants. Further research should be conducted to promote knowledge and understanding of the use of utensils, and qualitative research should involve establishments, business networks, and industrial sectors both domestically and internationally, especially in India.

Keywords: Deciding to Buy, Melamine, Restaurants

บทนำ

ภาชนะเมลามีน ได้รับความนิยมในร้านอาหารหรือสถานประกอบการอาหาร ชามเมลามีน ซึ่งมีสีสวยงาม และถูกนำมาใช้งานอย่างแพร่หลาย ตั้งแต่ระดับครัวเรือนไปจนถึงร้านอาหาร คาเฟ่ และสถานประกอบการ ชามเมลามีน เป็นถ้วยชามที่ทำจากวัสดุที่ชื่อว่า เมลามีนฟอर्मัลดีไฮด์ (Melamine Formaldehyde) ซึ่งเป็นวัสดุชนิดหนึ่งในกลุ่มพลาสติกมีคุณสมบัติคงรูปถาวร มีความแข็งแรงสูง และสามารถทนต่อการขีดข่วน น้ำหนักเบา สามารถผลิตออกมาเป็นสีและลวดลายต่างๆ เมลามีนจึงเหมาะกับการใช้งานในครัวเรือน งานจัดเลี้ยง และร้านอาหาร เนื่องจากเมลามีนมีข้อดีหลายประการ ได้แก่ 1) น้ำหนักเบา เป็นคุณสมบัติที่ดีกว่าภาชนะอื่น ๆ เนื่องจากเมลามีนฟอर्मัลดีไฮด์เป็นพลาสติกชนิดหนึ่ง จึงมีน้ำหนักเบา ส่งผลให้ชามเมลามีนมีน้ำหนักเบาตามไปด้วย ทำให้สะดวกต่อการพกพาไปใช้งานนอกสถานที่ หรือแม้จะใส่อาหารปริมาณมาก ๆ ก็ไม่ทำให้น้ำหนักเพิ่มขึ้นมากนัก 2) ราคาไม่แพง โดยทั่วไป ชามเมลามีนในท้องตลาดมีราคาที่หลากหลาย ซึ่งมีราคาเริ่มต้นประมาณน้อยกว่า 30 บาท ถือว่าเป็นราคาที่ต่ำ จึงสามารถเข้าถึงได้ง่าย 3) ลวดลายและสีหลากหลาย ชามเมลามีนในท้องตลาดมีลวดลายและสีให้เลือกหลากหลาย ผู้บริโภคสามารถเลือกซื้อได้ตามความชอบและความต้องการใช้งาน และสำหรับข้อควรระวังในการใช้งานชามเมลามีน ซึ่งผู้บริโภคจำเป็นต้องทราบและปฏิบัติตามในการใช้งานชามเมลามีน เพื่อสุขอนามัยที่ดี ได้แก่ 1) ทนความร้อนได้ไม่มากนัก ไม่สามารถทนความร้อนได้เกิน 100 องศาเซลเซียส หากสัมผัสกับอุณหภูมิที่สูงกว่านั้น อาจมีโอกาสดังกล่าวจะละลายและปนเปื้อนลงไปในอาหาร และในสภาพที่ละลายนั้น โมเลกุลของสารที่ปนเปื้อนจากชามเมลามีนมีส่วนก่อให้เกิดโรคมะเร็งได้ 2) ห้ามใช้ชามเมลามีนกับไมโครเวฟไมโคร ความร้อนจะทำให้เมลามีนจะปล่อยสาร โมเลกุลเล็ก ๆ ออกมาเป็นตัวการที่ก่อให้เกิดโรคมะเร็ง 3) ส่วนพลาสติกที่สามารถนำเข้าไมโครเวฟได้คือ พลาสติก PP ซึ่งเป็นพลาสติกที่นิยมนำมาทำบรรจุภัณฑ์ใส่อาหาร เพราะสามารถทนต่อความร้อนได้ดีและสามารถนำเข้าไมโครเวฟได้ ดังนั้นผู้ประกอบการร้านอาหารควรมีหลักในการเลือกชามเมลามีน ดังนี้ 1) เลือกชามเมลามีนที่ดีต้องคำนึงถึงความแข็งแรงทนทาน และสามารถดูแลรักษาได้ง่าย 2) ชามเมลามีนสามารถพกพาไปนอกสถานที่ได้ง่าย เนื่องจากมีน้ำหนักเบา 3) ชามเมลามีนสามารถทนต่อแรงกระแทกได้ดี 4) ชามเมลามีนสามารถนำเข้าไมโครเวฟได้ไม่ปลอดภัย 5) ชามเมลามีนถือเป็นตัวเลือกที่เหมาะสมในการเสิร์ฟอาหารในร้านอาหารทั่วไปหรือ

ร้านอาหารตามสั่ง เนื่องจากมีความแข็งแรงทนทาน แดกหักได้ยาก จึงเหมาะกับการใช้งานบ่อย ๆ อีกทั้งขามเมลามีนยังสามารถทำความสะอาดได้ง่าย 6) ความสวยงามในการเสิร์ฟอาหาร ขามเซรามิกและภาชนะเซรามิกมีข้อดีในเรื่องความสวยงาม ด้วยภาพลัทธิที่สะท้อนถึงความคลาสสิก เหมาะกับทุกไลฟ์สไตล์ โดยเฉพาะการใช้เสิร์ฟอาหารในร้านอาหารที่มีสไตล์ค่อนข้างหรูหรา (บริษัท โอเชียนกลาส จำกัด (มหาชน), 2567) และจากการศึกษาภาชนะเมลามีนปลอดภัยสำหรับการเสิร์ฟอาหาร ผู้ผลิตส่วนใหญ่ระบุอุณหภูมิไว้ที่ -30°C ถึง $+120^{\circ}\text{C}$ หรืออุณหภูมิไว้ที่ $+140^{\circ}\text{C}$ ดังนั้นจึงไม่ควรนำไปใช้ปรุงอาหารหรืออุ่นในไมโครเวฟหรือเตาอบทั่วไป เมลามีนและฟอร์มัลดีไฮด์เป็นส่วนประกอบทางเคมีของวัสดุที่ใช้ในภาชนะเมลามีน สารตกค้างของสารเคมีเหล่านี้สามารถเหลืออยู่ในผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปและสามารถซึมไปสู่อาหารได้หากซึมไปในอาหารมากเกินไป เกิดข้อกังวลด้านความปลอดภัยของภาชนะเมลามีนในกรณีเหล่านี้มักจะเกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายฟอร์มัลดีไฮด์ที่อาจเกิดขึ้นในอาหารและส่งต่อร่างกายผู้บริโภค (Dr. Anna S. P. TANG., 2018)

สำหรับการตัดสินใจของร้านอาหารเลือกใช้ด้วย ขาม ภาชนะเมลามีน ร้านอาหารควรมีหลักในการพิจารณาเลือกใช้ภาชนะเมลามีน ดังนี้ ควรเลือกภาชนะเมลามีนที่มีเครื่องหมาย มอก. ไม่นำภาชนะเมลามีนไปใช้กับของร้อนอุณหภูมิสูงกว่า 95 องศาเซลเซียสเป็นเวลานาน ไม่นำภาชนะเมลามีนไปใช้กับอาหารรสจัด ห้ามใช้งานเมลามีนกับไมโครเวฟ และไม่ควรใช้อุปกรณ์แรงมากล้างทำความสะอาดป้องกันการเกิดรอยขีดข่วน การเลือกภาชนะบรรจุอาหารควรเลือกให้เหมาะสมกับการใช้งาน และควรระวังไม่ใช้ภาชนะเมลามีนเลียนแบบที่ทำจากพลาสติกยูเรีย - ฟอร์มัลดีไฮด์ ลักษณะที่คล้ายกับภาชนะเมลามีนวางขายซึ่งไม่เหมาะกับการใช้บรรจุอาหาร บางครั้งจะเลียนแบบโดยการเคลือบผิวด้วยพลาสติกเมลามีน ทำให้แยกแยะได้ยากยิ่งขึ้น ภาชนะเลียนแบบเหล่านี้ทนอุณหภูมิได้ต่ำเมื่อนำมาใช้งานจึงมีความเสี่ยงสูงกับการได้รับสารปนเปื้อนมากับอาหาร ข้อสังเกตคือภาชนะเลียนแบบเหล่านี้จะมีราคาถูกกว่าทั้งที่ไม่มีเครื่องหมายมาตรฐาน นอกจากนี้ เครื่องใช้ในครัวเรือนประเภทพลาสติกเมลามีนที่จำหน่ายในประเทศชนิดเมลามีน-ฟอร์มัลดีไฮด์ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานร้อยละ 62.0 แล้วยังตรวจพบปริมาณฟอร์มัลดีไฮด์ในช่วง 16.0 - 797.5 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม และปริมาณเมลามีนในช่วง 3.0 - 455.8 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม สำหรับพลาสติกเมลามีนชนิดยูเรีย-ฟอร์มัลดีไฮด์ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานทุกตัวอย่าง ตรวจพบปริมาณฟอร์มัลดีไฮด์ในช่วง 22.2 - 12,193.8 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม และปริมาณเมลามีนในช่วง 3.1 - 16.6 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม และพลาสติกเมลามีนชนิดยูเรีย-ฟอร์มัลดีไฮด์เคลือบด้วยเมลามีน-ฟอร์มัลดีไฮด์ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานร้อยละ 88.0 ตรวจพบปริมาณฟอร์มัลดีไฮด์และปริมาณเมลามีนในช่วง 15.2-5,247.6 และ 2.7-26.9 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม ตามลำดับ จากข้อมูลดังกล่าวสามารถบ่งชี้ได้ว่าเครื่องใช้ในครัวเรือนประเภทพลาสติกเมลามีนที่จำหน่ายทั่วประเทศ ส่วนใหญ่ปริมาณเมลามีนและปริมาณฟอร์มัลดีไฮด์ไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน ดังนั้นการนำเครื่องใช้ในครัวเรือนประเภทเมลามีนมาใช้งานควรให้ความระมัดระวังในการใช้ (ธวัช นุสนธรา, ปวีศา สีสวย และสุภัตรา เจริญเกษมวิทย์, 2559)

จากข้อมูลร้านอาหารในกรุงเทพมหานครสถานประกอบการอาหารที่ได้รับอนุญาตในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ในรอบ 5 ปีย้อนหลัง ปี 2565 รวมทั้งสิ้นจำนวน 21,441 ร้าน จำแนกเป็น แผงลอยจำหน่ายอาหารริมบาทวิถี มินิมาร์ท/ร้านขายของชำ ซูเปอร์มาร์เก็ต ตลาดประเภท 1,2 ร้านอาหารพื้นที่เกิน 200 ตารางเมตร และร้านอาหารพื้นที่ไม่เกิน 200 ตารางเมตร โดยกองสุขาภิบาลอาหาร สำนักอนามัย กำหนดเกณฑ์มาตรฐานทั้งหมด 7 ข้อ ของการบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green Service) โดยมีข้อกำหนดหลัก 2 ข้อบังคับ ข้อ 1,2 1) ไม่มีเหตุรำคาญจากการประกอบกิจการ ข้อบังคับ 2) ไม่ใช้ภาชนะที่ทำจากโฟม ข้อบังคับ 3) เลือกใช้วัตถุดิบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมหรือได้รับการรับรองมาตรฐานด้านความปลอดภัยที่เชื่อถือได้ 4) มีการคัดแยกขยะ เช่น ขยะรีไซเคิล ขยะทั่วไป และขยะอันตราย เป็นต้น 5) มีการนำขยะอาหารวัตถุดิบเหลือใช้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ 6) เลือกใช้ผลิตภัณฑ์ทำความสะอาด หรือการกำจัดแมลง สัตว์นำโรคที่มีวิธีหรือส่วนประกอบจากธรรมชาติ และ 7) มีนโยบายให้ลูกค้านำภาชนะมาใส่อาหารเองได้ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร เพราะเป็นพื้นที่ที่มีรูปแบบการขายอาหารที่มีความหลากหลาย มีการแข่งขันกับแบรนด์ต่างประเทศ การเข้าสู่ตลาดได้ง่ายของผู้ประกอบการร้านอาหารฯ รายย่อย ประกอบกับผู้บริโภคมีทางเลือกมากขึ้น และต้องการความแปลกใหม่ตามกระแสนิยม ส่งผลให้มีการปิด/เปิดกิจการร้านอาหารในตลาดอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยรูปทรงลักษณะของเมลามีน ปัจจัยความเหมาะสมกับสภาพใช้งาน ปัจจัยข้อห้ามการใช้งาน ปัจจัยทางด้านรสนิยม ทักษะคิด ปัจจัยทางด้านโฆษณา ปัจจัยทางด้านสภาพดินฟ้าอากาศ และการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยรูปทรงลักษณะของเมลามีน ปัจจัยความเหมาะสมกับสภาพใช้งาน ปัจจัยข้อห้ามการใช้งาน ปัจจัยทางด้านรสนิยม ทักษะคิด ปัจจัยทางด้านโฆษณา ปัจจัยทางด้านสภาพดินฟ้าอากาศ กับการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างมีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร

ทบทวนวรรณกรรม

ความรู้ภาชนะเมลามีน เมลามีนเป็นสารเคมีที่ประกอบด้วยธาตุไนโตรเจน คาร์บอน และไฮโดรเจน มีสูตรโครงสร้างทางเคมี คือ $C_3H_6N_6$ สังเคราะห์ขึ้นมาได้ในปี 1834 โดย Justus von Liebig นักวิทยาศาสตร์ชาวเยอรมันจนกระทั่งในช่วงปลายทศวรรษ 1930 จึงมีการใช้กันอย่างแพร่หลายในอุตสาหกรรมการผลิต พลาสติกและผลิตภัณฑ์ลามิเนต เมลามีนมีลักษณะเป็นผงสีขาว ไม่มีกลิ่น ไม่มีรส เมื่อนำใช้ในอุตสาหกรรมวัสดุต่าง ๆ จะช่วยทำให้เกิดการแข็งตัว ผิวเกิดความเป็นมัน และทนต่อความร้อน

ทนต่อการกัดกร่อนของสารเคมี รวมทั้งทำให้วัสดุนั้น ๆ ทนต่อความชื้นได้ดีอีกด้วย ซึ่งจากสมบัติดังกล่าว ทำให้เมลามีน และสารที่เป็นอนุพันธ์ของเมลามีนถูกนำมาใช้ในการทำผลิตภัณฑ์และเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น เครื่องครัว จานชาม พื้น บอร์ด ผนัง โพลียูรีเทนโฟม สี ปุ๋ย กระจก และใช้ในอุตสาหกรรมพลาสติก อีกมากมายหลายชนิด เหตุผลของการนำเอาเมลามีนมาใช้ในอาหาร ก็เนื่องมาจากเมลามีนมีโครงสร้างทางเคมีบางส่วนคล้ายกับกรดอะมิโน ซึ่งเป็นหน่วยย่อยของโปรตีน ทำให้มีการนำเอาเมลามีนมาผสมในอาหาร หลายชนิดที่ต้องการให้มีปริมาณโปรตีนมาก ๆ ตามที่มาตรฐานของอาหารแต่ละชนิดกำหนดไว้ โดยเมื่อทำการตรวจวัดปริมาณโปรตีนในห้องปฏิบัติการเมลามีนก็จะให้ผลเสมือนกันมีโปรตีนจากธรรมชาติอยู่ใน ผลิตภัณฑ์อาหารนั้น ๆ เนื่องจากเมลามีนมีหมู่อะมิโนเหมือนโปรตีนทำให้เกิดปฏิกิริยาเสมือนมีโปรตีน อยู่ในอาหารชนิดนั้น

ความหมายเมลามีน เมลามีน คือ พลาสติกชนิดหนึ่งมีสารฟอรัมาลดีไฮด์เป็นส่วนประกอบ หรือที่เรารู้จักคุ้นเคยกันคือ ฟอรัมาลีน ส่วนใหญ่เมลามีนจะถูกนำมาผลิตพลาสติก จานเมลามีน ถังพลาสติก พลาสติกสำหรับห่ออาหาร นอกจากนี้เมลามีนยังอยู่ในอุตสาหกรรมเม็ดสีเป็นหมึกพิมพ์สีเหลือง นอกจากนี้ยังนำไปทำน้ำยาดับเพลิงคุณภาพดี น้ำยาทำความสะอาด และปุ๋ย เพราะโครงสร้างของเมลามีนมีไนโตรเจน เป็นส่วนประกอบที่ค่อนข้างสูง คุณสมบัติของเมลามีน เป็นเมตาโบไลต์ของไซโรมาซีน (Cyromazine) ซึ่งเป็นยาฆ่าแมลงชนิดหนึ่งเมื่อสัตว์เลื้อยคลานดื่มนมและพืชได้รับเข้าไปในร่างกายจะสามารถเปลี่ยนไปเป็น เมลามีนได้ มีไนโตรเจน 66.67 % คิดเป็นปริมาณโปรตีนได้ 416.66 % จัดเป็นพวก Non-Protein Nitrogen (NPN) ในสัตว์กระเพาะรวม แต่ไม่นิยมใช้เพราะการ Hydrolysis ช้าและไม่สมบูรณ์เหมือนยูเรีย ลักษณะเป็นผงสีขาว มีสูตรโครงสร้างทางเคมี $C_3H_6N_6$ (1,3,5 Triazine 2,4,6 Triamine) ละลายน้ำได้น้อย เมลามีน คุณภาพดีจะนำไปทำเม็ดพลาสติกเรียกเม็ดเลซินเมลามีน ส่วนเศษที่เหลือหรือเมลามีนที่คุณภาพเลวจะนำ กลับไปทำของใช้ ซึ่งเมลามีนคุณภาพเลวนี้ขบวนการของมันไม่สมบูรณ์จึงมีราคาถูก และเกิดอนุพันธ์ของ เมลามีนขึ้นหลายชนิด เรียกว่า เมลามีนอันนาล็อก ประกอบด้วย ammeline, ammelide และ cyanuric acid แม้จะเป็นอนุพันธ์ของเมลามีนแต่ก็ยังมิโปรตีนสูง ร้อยละ 224.36 สำหรับเมลามีนในมิติต่างประเทศ โดยเมลามีนในประเทศจีน จีนมีโรงงานผลิตเมลามีน 3 แห่งใหญ่ ๆ ซึ่งร่ำรวยมาก ผลิตเมลามีนเดือนละ หลายหมื่นตันในเมืองจินเมลามีนวางขายหลากหลายยี่ห้อ และมีการรับรองมาตรฐานอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีการประกาศขายเมลามีนผ่านทางอินเทอร์เน็ตอย่างเปิดเผย ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวในเมืองจินขายและใช้กันมาก ในการผลิตอาหารสุนัข อาหารสุกร รวมถึงแป้งที่คนกิน นอกจากจะนำมาใช้ในประเทศแล้ว จีนยังมีการส่ง เมลามีนเข้าไปขายในประเทศที่ 3 ประกอบด้วย ไทย เวียดนาม มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ โดยไม่ได้นำเข้ามามีใช้ในอุตสาหกรรมจานเมลามีน แต่เอามาปนเปื้อนในอาหารคนอาหารสัตว์ ซึ่งผู้ขายจาก จีนจะไม่บอกว่าเป็นเมลามีนโดยบอกว่าเป็น ไบโอโปรตีน โดยเป็นเมลามีนเศษเหลือจากโรงงานพลาสติก ราคาถูก นำเข้าในราคาระมาณ 1.20 เหรียญสหรัฐ ในขณะที่เมืองจินราคาประมาณ 1 - 2 หยวน (เยวมาลย์ คำเจริญ, 2556, ออนไลน์)

เมลามีนเรซิน (Melamine resin) หรือ เมลามีนฟอर्मัลดีไฮด์ (melamine formaldehyde) หรือเรียกย่อว่า เมลามีน เป็นวัสดุพลาสติกทนความร้อนชนิดแข็ง เกิดจากปฏิกิริยาพอลิเมอไรเซชันระหว่างเมลามีนกับฟอर्मัลดีไฮด์ สามารถขึ้นรูปได้ภายใต้อุณหภูมิสูง เมลามีนเรซินเป็นพลาสติกที่นิยมใช้ผลิตเครื่องใช้ในครัว ทั้งช้อนส้อม ตะเกียบ หรือจานชามทั้งนี้เมลามีนเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิตแผ่นฟอร์ไมกา, แผ่นไม้เมลามีนปูพื้น, กระดานไวท์บอร์ดรวมไปถึงการใช้เป็นวัสดุเคลือบผิวหน้าพาติเคิลบอร์ดที่ใช้ในอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ การใช้เมลามีนเรซินอีกรูปแบบหนึ่งคือ เมลามีนโฟม มักใช้ในการบุฝ้าและทำเป็นฉนวนกันเสียงและได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นตัวดูดซับฝุ่นและสิ่งสกปรกในการทำมาสะอาดอาคาร วัสดุเมลามีนนี้ไม่สามารถรีไซเคิลได้ และควรใช้งานภาชนะเมลามีนที่อุณหภูมิไม่เกิน 60 องศาเซลเซียส เนื่องจากข้อมูลของทางสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) ได้ระบุว่า เมลามีนไม่ใช่ภาชนะที่ปลอดภัยในการใช้กับเตาอบไมโครเวฟ เนื่องจากเมลามีนนั้นดูดซับคลื่นไมโครเวฟและสะสมความร้อนในตัวเอง ทำให้ผู้ใช้ได้รับอันตรายจากสารฟอर्मัลดีไฮด์ซึ่งเป็นสารก่อมะเร็งในระบบทางเดินหายใจ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2557)

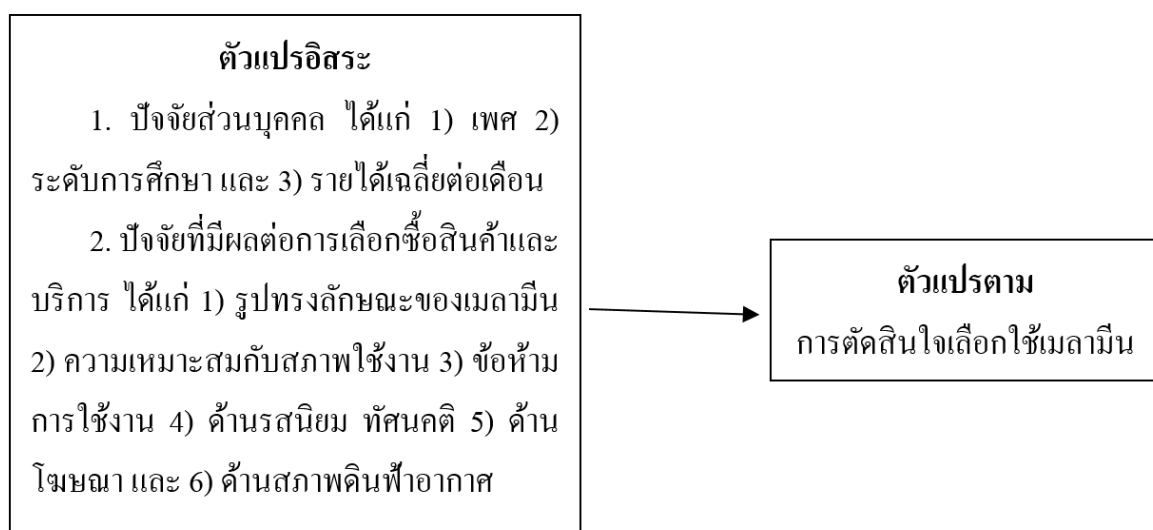
จากการศึกษา บริษัท อินเตอร์เมลามีน จำกัด (2567) กล่าวว่า ภาชนะเมลามีน เป็นโพลิเมอร์ผสมระหว่างเมลามีนกับฟอर्मัลดีไฮด์ นิยมนำมาใช้ผลิตบรรจุภัณฑ์ อาหาร ซึ่งพบเห็นได้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน เช่น ชาม, จาน, ถ้วยกาแฟ, แท็บเล็ต, ช้อน, ถังพลาสติก เป็นต้น เพราะมีน้ำหนักเบา มีสีสวยและลวดลายสวยงาม ราคาถูกทั้งที่ผลิตใช้เองในประเทศและที่นำเข้าจากต่างประเทศ ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยาห้ามใช้เมลามีนในไมโครเวฟ ร้อน 100 องศาเซลเซียสไว้เมื่อ 2547 ได้แถลงข่าวถึงอันตรายของการใช้ภาชนะเมลามีนใส่อาหารที่มีความร้อนจัด อาหารที่เป็นกรด และการนำไปใช้กับเตาไมโครเวฟ ว่าจะมีโนเรซิน ที่เป็น โพลิเมอร์ของเมลามีนกับฟอर्मัลดีไฮด์ หากนำไปใช้ไม่ถูกต้องจะทำให้ผู้บริโภคได้รับอันตรายจากสารฟอर्मัลดีไฮด์ที่แพร่กระจายออกมาจากภาชนะก่อให้เกิดโรคมะเร็งทางเดินหายใจและทางเดินอาหาร และกล่าวเพิ่มเติมว่า จากการตรวจสอบภาชนะเมลามีนทุกยี่ห้อที่จำหน่ายในท้องตลาดพบว่าผู้ผลิตมักมีการติดฉลากระบุว่าภาชนะชนิดนี้สามารถทนอุณหภูมิ 125 องศาเซลเซียสได้ แต่ระดับอุณหภูมิที่ปรากฏจะเป็นอุณหภูมิที่ทำให้ภาชนะยังคงรูปได้ ไม่บิดเบี้ยว ไม่ใช่ระดับอุณหภูมิที่ปลอดภัยต่อการใส่อาหาร soup-bowl ซึ่งทาง อย.จะได้ประสานงานกับสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) ให้ปรับคำเตือนในฉลากและต้องให้คำแนะนำกับผู้ซื้อถึงวิธีการใช้ภาชนะเมลามีนอย่างถูกต้อง ดังนั้นเพื่อความปลอดภัยในชีวิตของผู้บริโภคเองจึงควรใช้งานที่อุณหภูมิไม่เกิน 60 องศาเซลเซียส เนื่องจากหากใช้งานกับความร้อนสูง เช่น น้ำเดือดจัด ของทอดร้อน ๆ จากกระทะ ก็อาจทำให้สารฟอर्मัลดีไฮด์ซึ่งเป็นสารก่อมะเร็งแพร่กระจายออกมาจากภาชนะใส่อาหารได้ ดังนั้นหากจะใช้ภาชนะในการปรุงอาหาร หรืออุ่นอาหารด้วยเตาไมโครเวฟ ควรใช้ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากเซรามิกไม่มีลวดลาย หรือแก้วทนไฟจะดีกว่า ภาชนะเมลามีน สามารถทนความร้อนที่อุณหภูมิต่ำกว่า 100 องศาเซลเซียสได้โดยไม่ก่อให้เกิดอันตรายใดๆ (ไม่ทำให้สารฟอर्मัลดีไฮด์แพร่กระจาย) แต่ถ้าสัมผัสกับอุณหภูมิที่สูงกว่า 100 องศาเซลเซียส

(ปรุง/ อุ่นอาหารด้วยเตาไมโครเวฟ) จะก่อให้เกิดอันตรายได้ เพราะผิวหนังจะเกิดการบวมแตก หรือเกิดรอยไหม้ทำให้มีการแพร่กระจายออกมาของสารฟอร์มัลดีไฮด์ในปริมาณที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค (มีการแพร่กระจายออกมาของสารฟอร์มัลดีไฮด์เกิน 2 มิลลิกรัม/ ลิตร ซึ่งสูงกว่าค่ามาตรฐานของกระทรวงสาธารณสุขที่กำหนดให้แพร่กระจายได้ไม่เกิน 2 มิลลิกรัม/ ลิตร) ซึ่งสารฟอร์มัลดีไฮด์นี้เป็นสารก่อมะเร็งในระบบทางเดินหายใจและทางเดินอาหาร แนะนำการใช้ภาชนะเมลามีนให้ปลอดภัย ดังนี้ 1) ควรเลือกภาชนะเมลามีนที่มีมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (มอก.) กำกับ 2) เมื่อซื้อภาชนะเมลามีนมาใหม่ ควรล้างด้วยน้ำร้อนก่อนการใช้งาน เพื่อชะล้างสิ่งสกปรก และสารฟอร์มัลดีไฮด์ที่ติดอยู่ผิวนอกของภาชนะออกไปก่อน 3) ไม่ควรนำภาชนะเมลามีนใส่อาหารหลังปรุงด้วยความร้อนเสร็จใหม่ ควรรอให้อาหารมีอุณหภูมิต่ำกว่า 100 องศาเซลเซียส เสียก่อน 4) ไม่ควรใช้ภาชนะเมลามีนในการปรุง/ อุ่นอาหารด้วยเตาไมโครเวฟ (ถึงภาชนะเมลามีนนั้นจะมีมาตรฐาน มอก. กำกับ ก็ยังไม่สามารถใช้กับไมโครเวฟได้) 5) ไม่ควรใช้อุปกรณ์การล้างทำความสะอาดที่มีลักษณะแข็งกับภาชนะเมลามีน เช่น ขี้เหล็ก, แปรงขัด และแผ่นขัด เพราะภาชนะเมลามีนจะเกิดรอยขีดข่วนและทำให้สารฟอร์มัลดีไฮด์ปนเปื้อนในอาหารได้ ควรใช้ฟองน้ำอ่อนนุ่มในการล้างทำความสะอาดภาชนะเมลามีน (บริษัท อินเตอร์เมลามีน จำกัด, 2567)

จากการศึกษา Centre for Food Safety, The Government of the Hong Kong Special Administration Region. โดย Dr. Anna S. P. TANG. ปี 2018 พบว่า ความไม่ปลอดภัยที่มีต่อสุขภาพของเมลามีนและฟอร์มัลดีไฮด์ในอาหาร ซึ่งเมลามีนขึ้นชื่อในเรื่องความเป็นพิษเฉียบพลันต่ำ สำนักงานวิจัยโรคมะเร็งระหว่างประเทศ (IARC) จัดประเภทเป็น กลุ่มสารเคมีที่ไม่สามารถจำแนกตามการก่อมะเร็งในมนุษย์ (กลุ่มที่ 3) เนื่องจากมีหลักฐานไม่เพียงพอในมนุษย์ ในปี พ.ศ. 2551 มีข้อกังวลที่สำคัญเกิดขึ้นทั่วโลก หลังจากรายงานการเกิดนิวไดในทารกและเด็กที่บริโภคนมที่มีสารเมลามีนในระดับสูงในแผ่นดินใหญ่ ต่อมา องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กำหนดปริมาณเมลามีนที่สามารถรับได้ในแต่ละวันที่ 0.2 มก./ กก. ของน้ำหนักตัว ถึงแม้ว่าฟอร์มัลดีไฮด์จะไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้ในอาหาร แต่ก็เป็สารตัวกลางในการเผาผลาญซึ่งสามารถพบได้ตามธรรมชาติในอาหารจนถึงระดับ 300-400 มก./ กก. รวมถึงผักและผลไม้ เนื้อสัตว์ ปลา สัตว์จำพวกครึ่งเตเชียน เป็นต้น การกลืนกินในปริมาณเล็กน้อย ปริมาณฟอร์มัลดีไฮด์ไม่น่าจะก่อให้เกิดผลเฉียบพลันใด ๆ อย่างไรก็ตาม การกลืนกินในปริมาณมากอาจส่งผลให้เกิดพิษเฉียบพลัน ทำให้เกิดอาการปวดท้องอย่างรุนแรง อาเจียน โคม่า การบาดเจ็บของไต และอาจถึงแก่ชีวิตได้ แต่การสัมผัสเช่นนี้ไม่น่าเป็นไปได้จากการอพยพของฟอร์มัลดีไฮด์ไปสู่อาหารจากภาชนะเมลามีน WHO พิจารณาว่าฟอร์มัลดีไฮด์ไม่เป็นสารก่อมะเร็งเมื่อรับประทานเข้าไป ดังนั้น การควบคุมเครื่องใช้ที่ประกอบด้วยอาหารในช่องกม มรประเด็นภาชนะบรรจุอาหาร ซึ่งเป็นสินค้าอุปโภคบริโภคประเภทหนึ่ง ซึ่งโดยปกติแล้วจัดหาเพื่อใช้ส่วนตัวหรือเพื่อการบริโภคในช่องกม ได้รับการควบคุมภายใต้กฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยของสินค้าอุปโภคบริโภค (Consumer Goods Safety Ordinance, Cap.) 456. หมวด 6 แห่งข้อบังคับการประกอบธุรกิจอาหาร 132X กำหนดว่าทุกคนที่ประกอบธุรกิจอาหารใด ๆ จะต้องตรวจสอบให้แน่ใจตลอดเวลาว่า

เฟอร์นิเจอร์ สิ่งของ อุปกรณ์และเครื่องใช้ทั้งหมดที่ใช้หรือมีแนวโน้มที่จะใช้งานนั้นได้รับการดูแลให้ สะอาดและปราศจากสิ่งที่เป็นพิษ และอยู่ในการซ่อมแซมอย่างเหมาะสม และปราศจากรอยแตกหรือการบิ่น จึงมีคำแนะนำสำหรับผู้บริโภค ดังนี้ 1) ใช้ภาชนะเมลามีนตามคำแนะนำผลิตภัณฑ์ 2) ห้ามใช้ภาชนะ เมลามีนที่แตกหักหรือเสียหายบนพื้นผิว 3) ห้ามอุ่นหรือปรุงอาหารด้วยภาชนะเมลามีน 3) ห้ามใช้ภาชนะ เมลามีนในเตาไมโครเวฟหรือเตาอบทั่วไป 4) ห้ามใช้ภาชนะเมลามีนใส่น้ำมันร้อน อาหารทอด หรือเก็บ อาหารที่มีความเป็นกรดสูงในการทำความสะดวก 5) ห้ามใช้ผงซักฟอกที่มีฤทธิ์กัดกร่อนและเครื่องมือทำ ความสะดวกหรือสารเคมีที่รุนแรงซึ่งจะทำให้พื้นผิวเสียหาย และคำแนะนำการค้า 1) ผู้ผลิตควรใช้วิธีปฏิบัติ ที่ดีในการผลิตภาชนะเมลามีนสำหรับใช้ในอาหาร 2) ผู้ผลิตควรให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้งานตาม วัตถุประสงค์ และ 3) ร้านอาหารและธุรกิจอาหารควรใช้ภาชนะเมลามีนที่มีคุณภาพเหมาะสมในการเสิร์ฟ อาหารตามข้อกำหนดของผลิตภัณฑ์ (Dr. Anna S. P. TANG., 2018)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Farmwork)

สมมติฐานการวิจัย

1. ความสัมพันธ์ของปัจจัยรูปทรงลักษณะของเมลามีน ปัจจัยความเหมาะสมกับสภาพใช้งาน ปัจจัยข้อห้ามการใช้งาน ปัจจัยทางด้านการรสนิยม ทักษะ ปัจจัยทางด้านการโฆษณา ปัจจัยทางด้านการสภาพดินฟ้าอากาศ กับการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร มีระดับปานกลางถึงมากในทิศทางบวก

2. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง ร้านอาหารตามวิธีการจำแนกของกรุงเทพมหานคร ที่ผ่านการประเมินเกณฑ์อาหารปลอดภัย ปี 2565 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยเลือกวิธีการเปิดตารางเครชีและมอร์แกน (Krejci & morgan, 1970) ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 377 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เป็นแบบสอบถาม Check list แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาท) เป็นต้น สำหรับแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 - 8 เป็นแบบแสดงความคิดเห็น แบบมาตราประมาณค่า (rating scale) เป็นรูปแบบของการถามสิ่งที่ใช้ ประเมินค่าสิ่งที่ต้องการวัด ซึ่งไม่อาจนับออกมาเป็นตัวเลขอย่างชัดเจนได้ แต่บ่งบอกให้ทราบถึงลักษณะความเข้มของความคิดเห็น ความรู้สึก เจตคติ ว่ามีมากน้อยเพียงใด Rating scale 5 ระดับ ระดับ 1 - 5 หมายถึง ไม่เห็นด้วยมากที่สุด ถึง เห็นด้วยมากที่สุด แล้วนำค่าเฉลี่ยที่ได้เทียบกับเกณฑ์โดยใช้เกณฑ์การประเมินและการแปลความหมาย (บุญชม ศรีสะอาด. 2553, หน้า 99 - 100) นำแบบสอบถามไปตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดย การตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) (Riviovelli and Hambleton, 1997) ค่า IOC = 0.75 โดยผู้เชี่ยวชาญ ต่อมา ผู้วิจัยนำไปทดสอบนำร่อง (Tryout) ค่าความเชื่อมั่น (α) = 0.86 และค่าอำนาจจำแนก (r) ภาพรวมของแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 - 8 เท่ากับ 0.32

วิธีการเก็บข้อมูลการวิจัย โดยผู้วิจัยดำเนินการส่งหนังสือขอความร่วมมือพร้อมแบบสอบถามให้กับกลุ่มตัวอย่าง อธิบายให้กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในการตอบแบบสอบถาม แล้วให้กลุ่มตัวอย่างลงมือตอบแบบสอบถาม แล้วนัดวันเวลาเก็บแบบสอบถาม รับแบบสอบถามกลับคืน แล้วผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วน ความถูกต้อง และผู้วิจัยแสดงความขอบคุณในการให้ความร่วมมือ แล้วนำแบบสอบถามไปประมวลผล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูป ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (f) ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) เป็นวิธีการตรวจสอบสมมติฐานของการวิจัย โดยมากแล้วจะเป็นการทดสอบว่า ตัวแปรตั้งแต่สองตัวขึ้นไป มีความแตกต่าง สัมพันธ์กัน หรือเกี่ยวข้องกันหรือไม่ โดยผู้วิจัยเลือกใช้ Parametric test โดย Parametric test เป็นการทดสอบทางสถิติที่ต้องอาศัยการประมาณค่าของพารามิเตอร์จากข้อมูลที่ได้ออกกลุ่มตัวอย่าง ใช้กับข้อมูลที่มีการกระจายแบบปกติ (normal distribution) Parametric test ที่ใช้กัน ได้แก่ สถิติ t-test และ สถิติ Analysis of variance (ANOVA) ทั้งสองนี้

สำหรับการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและ Pearson correlation coefficient สำหรับทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร แล้วการแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Best (1977, p. 240)

ผลการวิจัย

นำแบบสอบถามไปวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ข้อมูลส่วนบุคคลของของร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ เพศหญิง ร้อยละ 63.13 ส่วนใหญ่ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 59.15 ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 5,000 - 9,999 บาท ร้อยละ 34.74 และพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ย 7,499.50 บาท

ทางด้านรูปทรงลักษณะของเมลามีน ระดับมากที่สุด $\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.23 รายงานพบว่า ถ้วยจานชามเมลามีนมีความแข็งแรง มีระดับมากที่สุด

ทางด้านความเหมาะสมกับสภาพใช้งานของเมลามีน ระดับมากที่สุด $\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.28 รายงานพบว่า ภาชนะถ้วยชามจานเมลามีนมีอายุการใช้งานจำกัด มีระดับมากที่สุด

ทางด้านข้อห้ามการใช้งานของเมลามีน ระดับมากที่สุด $\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.28 รายงานพบว่า ภาชนะถ้วยชามจานเมลามีนไม่ควรใส่ของทอดที่ร้อนจัดที่อุณหภูมิเกิน 100 องศาเซลเซียส มีระดับมากที่สุด

ทางด้านรสนิยม ทศนคติใช้ภาชนะเมลามีน ระดับมากที่สุด $\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.28 รายงานพบว่า ความเชื่อภาชนะถ้วยชามจานเมลามีนผู้ใช้งานเป็นคนทันสมัย มีระดับมากที่สุด

ทางด้านโฆษณาภาชนะเมลามีน ระดับปานกลาง $\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.112 รายงานพบว่า การเอื้ออำนวยส่งฟรีผู้ซื้อภาชนะเมลามีน มีระดับมากที่สุด

ทางด้านสภาพดินฟ้าอากาศซื้อสินค้า ระดับมาก $\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.44 รายงานพบว่า สภาพจราจรติดขัดอุปสรรคเดินทางไปซื้อสินค้า มีระดับมากที่สุด

ทางด้านการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีน ระดับมากที่สุด $\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.33 รายงานพบว่า ภาชนะเมลามีนจัดเรียงกันได้อย่างเป็นระเบียบ มีระดับมากที่สุด

การทดสอบ เพศ ที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่าง มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน

ตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคล เพศชาย - เพศหญิง ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร (n = 377)

เพศ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ชาย	139	4.17	3.21	0.311	0.041
หญิง	238	4.38	2.61		

* p - value < 0.05

พบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศชาย เพศหญิง มีจำนวนแตกต่างกันมีผลการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < .05$ จึงยอมรับสมมุติฐาน ($t = 0.311$, $p\text{-value} = 0.041$) แสดงตารางที่ 1

การทดสอบระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ที่แตกต่างกันมีผลการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร ($n = 377$)

หัวข้อ		SS	df	MS	F	Sig.
ระดับ	ระหว่างกลุ่ม	7.687	2	3.1814	18.410	0.000*
	ภายในกลุ่ม	74.014	375	0.213		
รวม		81.701	377			
รายได้เฉลี่ยต่อ	ระหว่างกลุ่ม	0.862	2	0.136	1.627	0.306
	ภายในกลุ่ม	80.863	375	0.166		
รวม		81.725	377			

* $p\text{-value} < 0.05$

พบว่า กลุ่มตัวอย่าง 1) ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยทางสถิติ $p\text{-value} < .05$ ($F=18.410$, $p\text{-value} = 0.000$) และ 2) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร ไม่มีความแตกต่างกัน $p\text{-value} > .05$ จึงปฏิเสธสมมุติฐาน ($F=1.627$, $p\text{-value} = 0.306$)

การทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยรูปทรงลักษณะของเมลามีน ปัจจัยความเหมาะสมกับสภาพใช้งาน ปัจจัยข้อห้ามการใช้งาน ปัจจัยทางด้านรสนิยม ทักษะคติ ปัจจัยทางด้านโฆษณา ปัจจัยทางด้านสภาพดินฟ้าอากาศ กับ การตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ปัจจัยรูปทรงลักษณะของเมลามีน ปัจจัยความเหมาะสมกับสภาพใช้งาน ปัจจัยข้อห้ามการใช้งาน ปัจจัยทางด้านรสนิยมทัศนคติ ปัจจัยทางด้านโฆษณา ปัจจัยทางด้านสภาพดินฟ้าอากาศ กับการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีน สำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร (n = 377)

หัวข้อ	การตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหาร ในกรุงเทพมหานคร		
	Pearson	Sig.	ระดับ
	Correlation (r)	(2-tailed)	ความสัมพันธ์
เพศ	0.92*	0.02	มาก
ระดับการศึกษา	0.78	0.07	ปานกลาง
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	0.66	0.06	ปานกลาง
ปัจจัยรูปทรงลักษณะของเมลามีน	0.87*	0.02	มาก
ปัจจัยความเหมาะสมกับสภาพใช้งาน	0.91*	0.03	มาก
ปัจจัยข้อห้ามการใช้งาน	0.92*	0.00	มาก
ปัจจัยทางด้านรสนิยมทัศนคติ	0.76*	0.02	ปานกลาง
ปัจจัยทางด้านโฆษณา	0.63	0.06	ปานกลาง
ปัจจัยทางด้านสภาพดินฟ้าอากาศ	0.58	0.07	ปานกลาง
รวม	0.78*	0.03	ปานกลาง

* มีนัยสำคัญทางสถิติ p-value < .05

พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยรูปทรงลักษณะของเมลามีน ปัจจัยความเหมาะสมกับสภาพใช้งาน ปัจจัยข้อห้ามการใช้งาน ปัจจัยทางด้านรสนิยมทัศนคติ ปัจจัยทางด้านโฆษณา ปัจจัยทางด้านสภาพดินฟ้าอากาศ กับการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานครมีความสัมพันธ์ปานกลาง ในทิศทางบวกกับการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ p-value < .05 (r = 0.87, 0.91, 0.92, 0.76, 0.63 และ 0.58) ตามลำดับ

เพศ มีความสัมพันธ์มาก ในทิศทางบวกกับการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ p-value < .05 (r = 0.92)

ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์ปานกลาง ในทิศทางบวกกับการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร p-value > .05 (r = 0.78)

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความสัมพันธ์ปานกลาง ในทิศทางบวกกับการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีน สำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร $p\text{-value} > .05$ ($r = 0.66$)

ทางด้านรูปทรงลักษณะของเมลามีน มีความสัมพันธ์มาก ในทิศทางบวกกับการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < .05$ ($r = 0.87$)

ทางด้านความเหมาะสมกับสภาพใช้งาน มีความสัมพันธ์มาก ในทิศทางบวกกับการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < .05$ ($r = 0.91$)

ทางด้านข้อห้ามการใช้งาน มีความสัมพันธ์มาก ในทิศทางบวกกับปัจจัยการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < .05$ ($r = 0.92$)

ทางด้านรสนิยมทัศนคติ มีความสัมพันธ์ปานกลาง ในทิศทางบวกกับการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < .05$ ($r = 0.76$)

ทางด้านโฆษณา มีความสัมพันธ์ปานกลาง ในทิศทางบวกกับการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร $p\text{-value} > .05$ ($r = 0.63$)

ทางด้านสภาพดินฟ้าอากาศ มีความสัมพันธ์ปานกลาง ในทิศทางบวกกับการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร $p\text{-value} > .05$ ($r = 0.58$)

อภิปรายผล

การศึกษาระดับปัจจัยรูปทรงลักษณะของเมลามีน ปัจจัยความเหมาะสมกับสภาพใช้งาน ปัจจัยข้อห้ามการใช้งาน ปัจจัยทางด้านรสนิยม ทัศนคติ ปัจจัยทางด้านโฆษณา ปัจจัยทางด้านสภาพดินฟ้าอากาศ และการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร จากผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยรูปทรงลักษณะของเมลามีน พบว่า รูปทรงลักษณะของเมลามีนระดับมากที่สุด ซึ่งรูปทรงลักษณะของเมลามีน ประกอบด้วย ภาชนะถ้วยชามจานเมลามีนมีความแข็งแรง มีความทนทาน ดูแลรักษาได้ง่าย มีราคาไม่แพง มีน้ำหนักเบา มีอายุการใช้งานจำกัด และไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค และการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนพบว่า ภาพรวมของการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนระดับมากที่สุด ภาชนะถ้วยชามจานเมลามีนมีความแข็งแรง มีความทนทาน ดูแลรักษาได้ง่าย มีราคาไม่แพง มีน้ำหนักเบา มีอายุการใช้งานจำกัด และไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค

จุดแข็งของงานวิจัย เป็นงานวิจัยผู้วิจัยดำเนินการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาชนะเมลามีน และทบทวนส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการให้บริการ และด้านลักษณะทางกายภาพล้วนส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า นำเอามาสร้างแบบสอบถาม ที่มีความเที่ยงตรง

และความเชื่อมั่น จากผลการประเมิน IOC และการนำเครื่องมือไปทดสอบนำร่อง (Try out) มากกว่าเกณฑ์กำหนด จึงเป็นแบบสอบถามที่มีคุณภาพ นอกจากนี้แล้วการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการคัดเลือกและกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัย อีกทั้งช่วงเวลาในการสอบถามข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง ไม่พบความคิดเห็นเชิงลบจากกลุ่มตัวอย่าง

และจุดด้อยของงานวิจัย เป็นงานวิจัย ในบางหัวข้อของส่วนประสมทางการตลาดไม่เกี่ยวข้องกับสินค้าบางประเภท ซึ่งภาชนะเมลามีน ผู้วิจัยสามารถประยุกต์ใช้บางส่วนให้สอดคล้องกับภาชนะเมลามีน สำหรับใช้งานในร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยะมาภรณ์ ช่วยชูหนู (2559) พบว่า ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด ได้แก่ ด้านบุคลากรและคุณภาพของสินค้า ด้านราคา ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านภาพลักษณ์ของสินค้าและร้านค้า และด้านข้อมูลร้านค้า ข้อมูลสินค้าและกระบวนการให้บริการ ทุกปัจจัยส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและสอดคล้องกับงานวิจัยของและสอดคล้องกับ ขวัญชนก เจริญสุข และณกมล จันทรสม (2555) พบว่า ปัจจัยด้านการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากในด้านผลิตภัณฑ์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านราคา ตามลำดับ

การศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยรูปทรงลักษณะของเมลามีน ปัจจัยความเหมาะสมกับสภาพใช้งาน ปัจจัยข้อห้ามการใช้งาน ปัจจัยทางด้านรสนิยม ทัศนคติ ปัจจัยทางด้านโฆษณา ปัจจัยทางด้านสภาพดินฟ้าอากาศ กับการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร จากผลการศึกษาพบว่า ภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างเพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ปัจจัยรูปทรงลักษณะของเมลามีน ปัจจัยความเหมาะสมกับสภาพใช้งาน ปัจจัยข้อห้ามการใช้งาน ปัจจัยทางด้านรสนิยมทัศนคติ ปัจจัยทางด้านโฆษณา ปัจจัยทางด้านสภาพดินฟ้าอากาศ กับการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานครมีความสัมพันธ์ปานกลาง ในทิศทางบวกกับการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p < .05$ สอดคล้องกับ ปฏิมา คำสุชา และจุฑาทิพย์ เดชยางกูร. (2563) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อสินค้าที่ศูนย์การค้าเทอร์มินอลทเวนตีวัน พบว่า ลักษณะด้านประชากรศาสตร์ทุกด้านมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค และสอดคล้องกับ ขวัญชนก เจริญสุข และณกมล จันทรสม. (2555) พบว่า ปัจจัยด้านการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อทำการเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าที่ศูนย์การค้าเทอร์มินอลทเวนตีวันจำแนกตามเพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับชิดกมล พวงภู่งู (2560) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์รีเอเกีย ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคที่มีอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ แตกต่างกันการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์รีเอเกีย แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ

การศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือนของกลุ่มตัวอย่างมีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อเมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร จากผลการศึกษา พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกันมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยทางสถิติ $p\text{-value} < .05$ ($F = 18.410$, $p\text{-value} = 0.000$) และ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้เมลามีนสำหรับร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร ไม่มีความแตกต่างกัน ($F = 1.627$, $p\text{-value} = 0.306$) สอดคล้องกับ การศึกษาของ ชิดกมล พวงภู (2560) พบว่า ผู้บริโภคที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน การตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์รีเคีย แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และสอดคล้องกับ ขวัญชนก เจริญสุข และณกมล จันทร์สม (2555) ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อสินค้าที่ศูนย์การค้าเทอร์มินอลทเว็นตีวัน พบว่า รายได้มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าที่ศูนย์การค้าเทอร์มินอลทเว็นตีวัน ไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1) จากผลการวิจัยเป็นข้อมูลตั้งต้นนำไปสู่การตัดสินใจให้สามารถเลือกภาชนะถ้วยชามเมลามีนที่มีรูปทรงลักษณะที่ดี ความเหมาะสมกับสภาพใช้งานของสถานประกอบการร้านอาหาร รวมทั้งข้อห้ามการใช้งาน และการออกแบบภาชนะเมลามีนที่ตรงกับความต้องการ ได้แก่ รสนิยม ทักษะการเข้าถึงด้วยการโฆษณาสำหรับผู้ประกอบการร้านอาหารในกรุงเทพมหานคร และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง

2) ผลการวิจัยนำไปจัดทำแผนปฏิบัติการขององค์กรภาคประชาชนให้ได้รับความเข้าใจในคุณลักษณะ ความเหมาะสมกับสภาพใช้งานในร้านอาหาร และข้อห้ามการใช้งานของภาชนะเมลามีนให้ประชาชนปลอดภัยเกิดจากการใช้งานภาชนะเมลามีนที่ผิดวิธี

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการวิจัยในลักษณะการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจการใช้ภาชนะเมลามีน เนื่องจากภาชนะเมลามีนมีลักษณะข้อพึงระวังที่เกี่ยวข้องกับการนำไปใช้ผิดวิธีให้ร้านอาหารในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลให้สามารถนำภาชนะเมลามีนใช้งานที่ถูกต้อง

2) ควรทำการวิจัยในเชิงคุณภาพเกี่ยวข้องกับกลุ่มสถานประกอบการเครือข่ายธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมภาชนะเมลามีนทั้งในและต่างประเทศดำเนินการผลิตภาชนะเมลามีนในร้านอาหารในประเทศประเทศอินเดีย จีน และสิงคโปร์ตรงกับความต้องการ สามารถใช้งานในร้านอาหาร และส่งเสริมการผลิตปลายน้ำก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ต่อไป

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย

1. การจัดทำสื่ออิเล็กทรอนิกส์ให้ความรู้ความเข้าใจการเลือกภาชนะถ้วยชามเมลามีน เช่น เฟสบุ๊ก TikTok เป็นต้น
2. การจัดรณรงค์การเลือกใช้ภาชนะบรรจุอาหารบริโภคที่มีคุณภาพและมาตรฐาน ในพื้นที่กรุงเทพฯ เช่น รถแห่ป้าย ป้ายโฆษณา ป้ายสติ๊กเกอร์ข้างรถสาธารณะ เป็นต้น

รายการอ้างอิง

- ขวัญชนก เจริญสุข และณกมล จันทร์สม. (2555). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อสินค้าที่ศูนย์การค้าเทอร์มินอลทเว็นตี้วัน. วารสารการลงทุน การตลาด และการบริหารธุรกิจ, 2(2), 217-235.
- ชิดกมล พวงภู. (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจซื้อเฟอร์นิเจอร์อิตาลี. งานนิพนธ์หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธวัช นุสนธรา, ปวีศา สีสวย และสุภัตรา เจริญเกษมวิทย์. (2559). การสำรวจเบื้องต้น: คุณภาพของเครื่องใช้ในครัวเรือนพลาสติกเมลามีน. *Bulletin of Applied Sciences*, 5(5), 19-30.
- บริษัท อินเตอร์เมลามีน จำกัด. (2567, 3 กุมภาพันธ์). ความรู้ภาชนะเมลามีน. วันที่ค้นข้อมูล 3 กุมภาพันธ์ 2567, เข้าถึงได้จาก <http://www.intermelamine.co.th/pdf.2 page>
- บริษัท โอเชียนกลาส จำกัด (มหาชน). (2567). ชามเมลามีน คืออะไร? ทำความรู้จักกับข้อดีของชามเมลามีน. วันที่ค้นข้อมูล 3 กุมภาพันธ์ 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.oceantableware.com/news-and-blogs/melamine-bowl/>. pdf. 2 page
- บุญชม ศรีสะอาด. (2555). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปัทมา คำสุขา และจุฑาทิพย์ เดชยางกูร. (2563). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคผ่านแอปพลิเคชันไลน์แมน ของคนวัยทำงานที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เขาวมาลย์ คำเจริญ. (2556). เติบโตภัยสารเมลามีน. วันที่ค้นข้อมูล 3 กุมภาพันธ์ 2567, เข้าถึงได้จาก <https://www.gotoknow.org/posts/211643>.
- วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี. (2557). เมลามีนเรซิน. วันที่ค้นข้อมูล 3 กุมภาพันธ์ 2567, เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/เมลามีนเรซิน>
- Anna S. P. TANG, Dr.. (2018). Food Safety Focus (33rd Issue, April 2009) - Incident in Focus Melamine-ware and Food Safety, Scientific Officer Risk Assessment Section, Centre for Food Safety, The Government of the Hong Kong Special Administration Region. 3 page.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

Rovinelli, R. J., & Hambleton, B., John, W. (1977). *Research in education* (3rd ed.). New Jersey: Prentice Hall.

Evaluating the Structural Dimensions of Trust in Supervisors at Thai Universities Using SmartPLS

Apichaya Niwes¹ Waiphot Kulachai²

Teera Kulsawat³ Thanpitcha Sarmart⁴

Somkid Petprasert⁵ Passanan Phuangthuean⁶

¹ Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology

Suvarnabhumi, Ayuthaya, Thailand

² College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok, Thailand

(Corresponding Author: waiphot.ku@ssru.ac.th)

^{3,4,5,6} Faculty of Political Science and Law, Burapha University, Chonburi, Thailand

Received: 14 May 2024

Revised: 25 June 2024

Accepted: 25 June 2024

Abstract

This study validated the Trust in Supervisors scale using Covariance-Based Structural Equation Modeling (CB- SEM) via SMARTPLS software, analyzing data from 215 employees at nine Thai universities. The focus was on the Trust in Supervisors construct and its components - Ability, Benevolence, and Integrity. Confirmatory Factor Analysis (CFA) demonstrated a robust measurement model with high factor loadings, excellent internal consistency reliability, and substantial average variance extracted (AVE). Discriminant validity confirmed the distinctiveness of the constructs, enhancing the theoretical framework's credibility. Structural model analysis revealed significant relationships between Trust in Supervisors and employees' perceptions of supervisors' competencies, goodwill, and integrity, underscoring trust's role in fostering positive organizational climates and enhancing employee well-being and performance. Despite limitations such as geographical and sectoral specificity and the cross-sectional nature of the data, this study advances the understanding of trust dynamics in organizations. Future research should explore trust-related phenomena longitudinally across diverse settings and incorporate qualitative methods for deeper insights into trust formation and its organizational implications.

Keywords: Confirmatory Factor Analysis, Thai Universities, Trust in Supervisors

Introduction

Trust in supervisors is conceptualized variously across scholarly research, emphasizing different aspects essential for effective organizational functioning. Nienaber et al. (2015) describe it as a belief in supervisors' competence, benevolence, and integrity, essential for fostering positive organizational climates and effective subordinate-supervisor relationships, acting as a "glue" within organizations (Nienaber, Romeike, Searle & Schewe, 2015). Dirks and Ferrin (2002) focus on the confidence that leaders, including supervisors, will act in the employees' best interests based on character and consistency, significantly impacting employee behaviors and attitudes (Dirks & Ferrin, 2002). Cho and Lee (2012) emphasize an expectation that the supervisor will protect the employee's welfare, crucial for performance management effectiveness (Cho & Lee, 2012). Meanwhile, Chughtai et al. (2015) link trust in supervisors with the mediation of leadership effects on employee outcomes like engagement and exhaustion, suggesting a pivotal role in translating leadership behaviors into positive experiences (Chughtai, Byrne & Flood, 2015).

Recent research continues to highlight the significant role that trust plays between university staff and their supervisors, directly influencing organizational effectiveness and enhancing job satisfaction across the board. Studies reveal that leadership styles, particularly those perceived as authentic, are crucial in fostering deep-seated trust within organizations, which in turn significantly improves job satisfaction and organizational commitment. This type of leadership not only supports a positive work environment but also bolsters the commitment of staff to the institution's goals, leading to improved institutional outcomes (Srivastava & Mohaley, 2022). Moreover, the impact of trust extends beyond the relationships between direct supervisors and their staff, reaching into the upper echelons of management. Trust in top management often shows a more pronounced influence on broad organizational outcomes than trust in immediate supervisors, suggesting a hierarchical dimension to how trust operates within university settings (Zeffane, Melhem, & Baguant, 2018). This hierarchical influence highlights the need for senior management to engage actively in trust-building practices that encompass transparency, integrity, and consistent communication. The differential impact of trust at various organizational levels underscores the complex nature of trust dynamics within universities. It suggests that both direct supervisors and top management play integral roles in shaping the organizational climate. Effective trust-building strategies could include regular and open communication, recognition of staff contributions, and consistent support for professional

development, all of which enhance trust and contribute to a more committed and satisfied workforce (Pasupuleti, S., 2021).

In Thailand, the dynamics of trust in supervisors are significantly influenced by cultural interplays and interpersonal relationships within the workplace. Research by Charoensukmongkol (2021) highlights how the cultural intelligence of Chinese expatriates in supervisory roles mediates their relationship with Thai subordinates through benevolence, affecting the supervisors' perceived leadership effectiveness. This aspect of trust is further complicated by cultural differences, as evidenced by Wasti et al. (2007), who note significant variations in trust conceptualization across different cultures, including Thai, underscoring the importance of culturally sensitive approaches to measuring and understanding trust. Additionally, the role of trust in affecting organizational outcomes such as employee retention is highlighted in the hospitality industry, where Afsar, Shahjehan, & Shah (2018) find that trust in supervisors influences turnover intentions through job embeddedness, indicating the pivotal role of trust in shaping employment dynamics in Thailand.

The Trust in Supervisors Scale, which evaluates trust through three dimensions - ability, benevolence, and integrity - serves as a comprehensive framework for assessing employee trust in their leaders. Ability reflects the supervisor's competence and capability to perform their roles effectively, suggesting that employees are more likely to trust supervisors whom they view as skilled and knowledgeable (Mayer, Davis, & Schoorman, 1995). Benevolence measures the extent to which supervisors are perceived to care about their employees' welfare beyond their own self-interests, creating a supportive work environment (Dirks & Ferrin, 2002). Integrity involves honesty and adherence to a set of moral and ethical principles, with supervisors who demonstrate high integrity seen as more trustworthy due to their consistent and fair behavior (Schoorman, Mayer, & Davis, 2007). Together, these dimensions form a robust measure of trust that significantly impacts organizational dynamics and employee engagement.

Despite the substantial body of research exploring trust in supervisors within various organizational contexts in Thailand, there appears to be a significant gap concerning the academic setting, particularly universities. This study aims to fill this gap by applying Confirmatory Factor Analysis (CFA) to validate the Trust in Supervisors scale among university staff in Thailand. This research is significant as it offers a comprehensive evaluation of trust dynamics in a higher education setting, providing insights that could enhance supervisory practices and improve organizational outcomes. Understanding trust in this context is crucial for fostering a positive work environment, boosting job satisfaction, and promoting a committed workforce in Thai universities. Addressing this gap could provide a more nuanced understanding

of how trust dynamics operate within Thai university settings, potentially leading to enhanced supervisory practices and improved organizational outcomes in higher education institutions.

Methods

Participants

The study sample comprises 215 academic and support staff members from nine universities in Thailand, who were surveyed using convenience sampling and an online questionnaire. Table 1 outlines the demographic composition of the study's participants, providing detailed breakdowns by gender, marital status, education level, and other characteristics such as age and income. The sample predominantly consists of females, who make up 80% of the respondents, with males accounting for the remaining 20%. In terms of marital status, most participants are single (64.19%), followed by married (33.02%), and a small fraction are divorced or separated (2.79%). Educational attainment among the participants varies, with 62.33% having an education higher than a bachelor's degree, 32.09% holding a bachelor's degree, and a minority (5.58%) possessing less than a bachelor's degree. Additional characteristics reveal a mean age of 39.50 years with a standard deviation of 8.86, indicating a middle-aged cohort, and an average income of 36,402 units with a wide spread (standard deviation of 25,920), suggesting significant income diversity within the group. This demographic data is crucial for assessing the generalizability of the study's findings and for understanding the contextual factors that might influence the results.

Table 1. Demographic characteristics

Demographic characteristics	Frequency	Percentage
Gender		
Male	43	20.00
Female	172	80.00
Marital Status		
Single	138	64.19
Married	71	33.02
Divorced/Separated	6	2.79
Education		

Lower than bachelor degree	12	5.58
Bachelor degree	69	32.09
Higher than bachelor degree	134	62.33
Other characteristics	Mean	Standard Deviation
Age	39.50	8.86
Income	36,402	25,920

Measures

The study utilized Mayer, Davis, and Schoorman's (1995) trustworthiness scale to measure "trust in supervisor." This Likert scale, a common psychometric tool in questionnaires, captures participant preferences or levels of agreement with statements about trust in supervisors (Likert, 1932). The scale includes items designed to reflect different aspects of trust, specifically Ability (6 items), Benevolence (5 items), and Integrity (5 items, originally 6 items with one item moved). Participants rated their agreement on a scale from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree). The overall reliability of the scale was evaluated using Cronbach's alpha, which was reported at 0.732, indicating an acceptable level of internal consistency (Cronbach, 1951). While this suggests that the items are sufficiently correlated to measure the underlying construct of trust in supervisors, it is generally recommended that Cronbach's alpha values approach 0.8 for higher reliability in social science research (Nunnally, 1978). Therefore, the moderate reliability score suggests a cautious interpretation of the results and may indicate the need for further refinement or additional validation of the scale in future research.

Data Collection

Data collection for the study was carried out during April 2024, utilizing an online survey method to evaluate trust in supervisors among academic and supportive staff from nine universities in Thailand. Online surveys are recognized for their efficiency and broad reach, making them suitable for collecting data across diverse geographical locations and settings (Wright, 2005). Participants were invited through email, where they received a link to the survey. The email included an introduction to the study's objectives, assurances of anonymity and confidentiality, and an indication that the survey would take approximately 10-15 minutes to complete (Sue & Ritter, 2012). The survey utilized a Likert scale format, asking respondents to rate their agreement with statements across three trust dimensions: Ability, Benevolence, and Integrity, which are critical for assessing the multifaceted nature of trust (Colquitt et al., 2007). Prior to the full launch, the survey was pre-tested with a select group of university staff to ensure clarity in the

questions and the functionality of the survey platform. This pilot testing is crucial for validating the survey's design and improving question wording to avoid potential biases (Presser et al., 2004). To enhance response rates, follow-up reminders were sent out weekly. The use of an online platform enabled real-time data monitoring, which is essential for managing the collection process efficiently and resolving technical issues promptly (Couper, 2000). This setup ensured a smooth and user-friendly experience for the participants, encouraging complete and thoughtful responses and thus improving the quality of the collected data.

Data Analysis

The data analysis for this study was conducted using Confirmatory Factor Analysis (CFA) via SmartPLS 4, a robust statistical software package that specializes in Partial Least Squares Structural Equation Modeling (PLS-SEM). This method was chosen for its effectiveness in handling complex model structures and smaller sample sizes, which is ideal for the type of data collected in this study (Hair et al., 2017). Initially, the data underwent preprocessing to ensure quality and consistency. This involved checking for missing values, outliers, and ensuring normality where necessary. Once the data quality was assured, the measurement model was specified in SmartPLS. Each latent construct - Ability, Benevolence, and Integrity - was represented by multiple observed variables based on the survey items related to trust in supervisors. The CFA process in SmartPLS involved several steps. First, the path model was constructed, linking all indicators to their respective latent variables. The model settings were adjusted according to the best practices in PLS-SEM to optimize algorithm parameters for accurate results (Ringle, Wende & Becker, 2015). Convergence was checked by running the model iteratively until the change in parameter estimates was minimal between iterations. Model evaluation was primarily focused on the measurement model's reliability and validity. Reliability was assessed using Composite Reliability scores, with a threshold of 0.7 indicating acceptable reliability (Nunnally, 1978). Convergent validity was evaluated through Average Variance Extracted (AVE), with values exceeding 0.5 considered satisfactory (Fornell & Larcker, 1981). Discriminant validity was assessed using the Fornell-Larcker criterion and cross-loadings, ensuring that each construct is distinctly different and more closely related to its own indicators than to those of other constructs. Once the measurement model's adequacy was confirmed, the structural model was evaluated to assess the relationships between constructs. This included examining path coefficients and their significance levels, as well as assessing the model's predictive capabilities and goodness-of-fit indices such as the Standardized Root Mean Square Residual (SRMR) and the Normed Fit Index (NFI) (Hu & Bentler, 1999). The results from the CFA provided a detailed understanding of the underlying dimensions of trust in

supervisors and validated the theoretical framework proposed in the study. This analysis not only confirmed the construct validity of the survey instrument but also enriched the interpretation of the data with insights into the strength and significance of the hypothesized relationships.

Ethical Considerations

This study adhered to rigorous ethical standards to ensure the welfare and protection of participants, conforming to the guidelines recommended by the American Psychological Association (APA). Informed consent was obtained from all participants, who were provided detailed information about the study's aims, the voluntary nature of their involvement, and their right to withdraw at any stage without repercussions. All data were collected anonymously to maintain confidentiality, and stored on secure, encrypted servers to prevent unauthorized access. Special attention was given to ensuring that the survey questions were non-invasive and did not cause discomfort to the respondents. Throughout the research process, transparency was maintained in data handling and reporting, ensuring that all findings were presented fairly and accurately, thus upholding the integrity of the research and safeguarding the interests of all participants involved.

Results

This section entails two sets of analytical outcomes: descriptive findings and results from a secondary confirmatory factor analysis.

Descriptive Statistics

Descriptive statistics elucidate the characteristics of trust in supervisors, encapsulating key metrics such as mean values and standard deviations.

Table 2. Characteristics of trust in supervisors

No	Item	Mean	SD	Meaning
Ability				
1	Your supervisor is a knowledgeable and capable person in their work.	4.79	0.451	Very High
2	Your supervisor is successful in what they do or try to do.	4.72	0.537	Very High

No	Item	Mean	SD	Meaning
3	Your supervisor is very knowledgeable about their work.	4.71	0.532	Very High
4	You feel confident about your supervisor's skills.	4.67	0.560	Very High
5	Your supervisor has special abilities that enhance the organization's performance.	4.64	0.633	Very High
6	Your supervisor has good qualities.	4.63	0.588	Very High
Total		4.69	0.484	Very High
Benevolence				
1	Your supervisor is attentive and aware of your welfare.	4.20	0.880	Very High
2	Your supervisor values your needs and desires.	4.13	0.873	High
3	Your supervisor will not do anything that harms you.	4.08	0.908	High
4	Your supervisor knows what is important to you.	4.00	0.925	High
5	Your supervisor will find ways to help you in their own way.	4.04	0.888	High
Total		4.09	0.807	High
Integrity				
1	Your supervisor is a fair person.	4.21	0.684	Very High
2	Your supervisor is someone who keeps their word.	4.10	0.735	High
3	Your supervisor makes an effort to handle problems fairly for all involved.	4.07	0.726	High
4	You appreciate the values and way of thinking of your supervisor.	3.95	0.756	High
5	Your supervisor's behavior is based on good principles.	4.07	0.700	High
Total		4.08	0.648	High

Table 2 methodically presents survey results assessing university staff's perceptions of their supervisors across three dimensions of trust: Ability, Benevolence, and Integrity, with interpretation criteria for means as follows: 1.00-1.80 = Very low, 1.81-2.60 = Low, 2.61-3.40 = Moderate, 3.41-4.20 = High, and 4.21-5.00 = Very high. The Ability dimension achieved the highest average scores, rated as "Very High" with an overall mean of 4.69 (SD = 0.484), indicating strong consensus on supervisors' professional competencies (Mayer, Davis, & Schoorman, 1995). In contrast, the Benevolence and Integrity dimensions were rated "High" with mean scores of 4.09 (SD = 0.807) and 4.08 (SD = 0.648), respectively, reflecting favorable but more varied perceptions of supervisors' care for staff welfare and ethical behavior (Kouzes & Posner, 2010). The higher standard deviations in these categories suggest less uniformity, highlighting areas for potential improvement in communication, ethical consistency, and alignment with organizational values to foster a more cohesive and trusting culture (Tyler & Blader, 2003).

Secondary Confirmatory Factor Analysis Results

The outcomes of the secondary Confirmatory Factor Analysis (CFA) conducted through Covariance-Based Structural Equation Modeling (CB-SEM) are detailed below:

Table 3. The CR and AVE for the main construct and its components

Construct	Item	Factor Loadings	CR	AVE
Trust in Supervisors (TIS)	Ability (ABI)	0.513	0.942	0.724
	Benevolence (BEN)	0.776	0.941	0.759
	Integrity (INT)	0.851	0.941	0.761
Ability (ABI)	ABI1	0.767	0.942	0.724
	ABI2	0.788		
	ABI3	0.896		
	ABI4	0.930		
	ABI5	0.851		
	ABI6	0.861		
Benevolence (BEN)	BEN1	0.784	0.941	0.759
	BEN2	0.821		
	BEN3	0.876		
	BEN4	0.943		

Construct	Item	Factor Loadings	CR	AVE
Integrity (INT)	BEN5	0.923	0.941	0.761
	INT1	0.829		
	INT2	0.870		
	INT3	0.899		
	INT4	0.879		
	INT5	0.884		

In Table 3, the results of a Confirmatory Factor Analysis (CFA) for the construct "Trust in Supervisors" and its components, namely Ability, Benevolence, and Integrity, are presented. Factor loadings, composite reliability (CR), and average variance extracted (AVE) are reported for each construct and its corresponding indicators. The findings indicate robust relationships between the observed indicators and their respective latent constructs, as evidenced by high factor loadings exceeding 0.5 for all items. Moreover, the constructs demonstrate excellent internal consistency reliability, with CR values surpassing 0.9, indicative of strong reliability. Additionally, the substantial AVE values, all exceeding 0.7, suggest that each construct explains a significant proportion of variance in its indicators relative to measurement error, affirming their convergent validity. These results underscore the sound psychometric properties of the Trust in Supervisors construct and its components, thereby enhancing the credibility of subsequent analyses and applications in organizational research and practice.

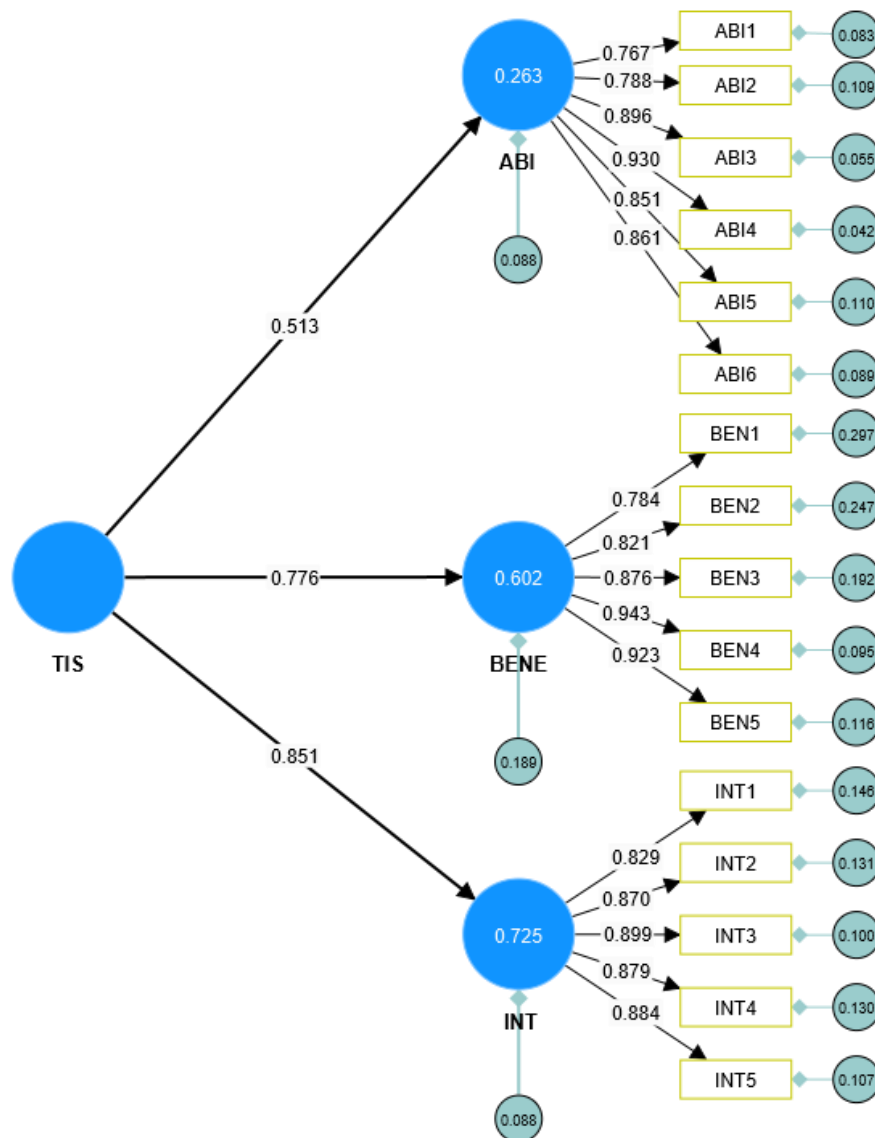

Figure 1. CFA model

Table 4. Discriminant validity calculations

	AVEs Scores				HTMT Scores			
	1	2	3	4	1	2	3	4
1-ABI	0.851							
2-BEN	0.398	0.871			0.431			
3-INT	0.437	0.661	0.872		0.434	0.677		
4-TIS	0.513	0.776	0.851					

Note: bold values are squared AVE values.

Table 4 presents the discriminant validity calculations for the constructs in the model (Author, Year). The table displays two sets of values: AVEs (Average Variance Extracted) and HTMT (Heterotrait-Monotrait Ratio) scores. The AVEs represent the average amount of variance captured by each construct's indicators relative to measurement error (Fornell & Larcker, 1981). The diagonal values in the AVEs section are the squared AVEs, highlighted in bold, indicating the proportion of variance in each construct explained by its own indicators. The off-diagonal values show the correlations between constructs, with values below the diagonal representing the square root of the AVE for each construct, ensuring that construct correlations are less than the squared AVEs, thus supporting discriminant validity (Fornell & Larcker, 1981). The HTMT scores assess discriminant validity by comparing the correlations between constructs with the correlations between indicators of different constructs (Henseler et al., 2015). A value below 0.85 (typically considered the threshold for discriminant validity) in the HTMT scores indicates that the constructs are distinct from each other. Therefore, the table provides evidence of satisfactory discriminant validity among the constructs in the model, supporting the distinctiveness of the latent variables under investigation (Henseler et al., 2015).

Table 5. Path coefficients

	Parameter estimates	S.E.	t-value	p-value
TIS ---> ABI	0.177	0.027	6.446	0.000
TIS ---> BEN	0.482	0.051	9.370	0.000
TIS ---> INT	0.534	0.064	8.335	0.000

Table 5 provides a comprehensive overview of the path coefficients derived from the structural model analysis, illuminating the intricate relationships between the independent variable, "Trust in Supervisors" (TIS), and its corresponding dependent variables: "Ability" (ABI), "Benevolence" (BEN), and "Integrity" (INT). Each parameter estimate signifies the magnitude and directionality of these connections, offering valuable insights into how variations in TIS contribute to shifts in perceptions regarding supervisors' competencies, goodwill, and ethical standards. The accompanying standard errors (S.E.) offer a nuanced understanding of the precision and reliability of these estimates, crucial for interpreting the robustness of the observed relationships. Meanwhile, the t-values and corresponding p-values furnish essential statistical evidence regarding the significance of these relationships, affirming the reliability and

validity of the estimated path coefficients. Notably, the uniformly substantial t-values and remarkably low p-values across all paths underscore the profound impact of TIS on ABI, BEN, and INT, emphasizing its pivotal role in shaping employee perceptions within organizational contexts. These findings collectively highlight the intricate interplay between trust and various dimensions of supervisor characteristics, underscoring their paramount importance in fostering positive organizational climates and enhancing employee well-being and performance.

Discussion

The results of the Confirmatory Factor Analysis (CFA) and discriminant validity assessments underscore the robust psychometric properties of the "Trust in Supervisors" construct and its constituent components, namely Ability, Benevolence, and Integrity. High factor loadings exceeding 0.5 for all indicators indicate strong relationships between the observed variables and their respective latent constructs, affirming the validity of the measurement model (Author, Year). Furthermore, excellent internal consistency reliability, as indicated by composite reliability (CR) values surpassing 0.9, underscores the trustworthiness of the measurement instrument (Author, Year). The substantial Average Variance Extracted (AVE) values exceeding 0.7 suggest that each construct explains a significant proportion of variance in its indicators relative to measurement error, enhancing confidence in the convergent validity of the model (Fornell & Larcker, 1981). The discriminant validity calculations, supported by HTMT scores below the threshold of 0.85, provide additional evidence that the constructs are distinct from each other, reinforcing the soundness of the theoretical model (Henseler et al., 2015). Moreover, the path coefficients derived from the structural model analysis elucidate the intricate relationships between "Trust in Supervisors" and its dependent variables, including Ability, Benevolence, and Integrity. The significant coefficients, indicated by large t-values and remarkably low p-values, underscore the substantial impact of Trust in Supervisors on employees' perceptions of supervisors' competencies, goodwill, and ethical standards. These findings underscore the pivotal role of trust in shaping organizational dynamics and employee outcomes, emphasizing the importance of fostering trust between supervisors and subordinates in promoting positive work environments and enhancing organizational performance. In the Thai cultural context, where respect for authority, collectivism, and maintaining harmonious relationships are paramount, these findings have significant practical implications. Thai universities should prioritize building and maintaining trustful relationships between supervisors and staff through professional development, transparent communication, a supportive environment, and strict adherence to ethical standards. Understanding and adapting to cultural

nuances is also crucial, as cultural intelligence can help supervisors navigate these dynamics effectively, leading to improved organizational outcomes (Charoensukmongkol, 2021; Wasti et al., 2007). In sum, the robust psychometric properties and significant relationships identified highlight the critical importance of trust in supervisors within organizational contexts, warranting further investigation and consideration in both research and practice.

Conclusion

In conclusion, this study aimed to validate the Trust in Supervisors scale using Covariance-Based Structural Equation Modeling (CB-SEM) via SMARTPLS software, utilizing a sample of 215 employees from nine universities in Thailand. The comprehensive analysis conducted on the Trust in Supervisors construct and its components, namely Ability, Benevolence, and Integrity, has provided valuable insights into their psychometric properties and interrelationships within organizational settings. The Confirmatory Factor Analysis (CFA) results demonstrated the robustness of the measurement model, supported by high factor loadings, excellent internal consistency reliability, and substantial average variance extracted (AVE) values, confirming the validity and reliability of the constructs. Moreover, discriminant validity assessments underscored the distinctiveness of the constructs, further enhancing the credibility of the theoretical framework. The structural model analysis revealed significant relationships between Trust in Supervisors and employees' perceptions of supervisors' competencies, goodwill, and integrity, highlighting the pivotal role of trust in fostering positive organizational climates and enhancing employee well-being and performance. A unique contribution of this study is its application of Confirmatory Factor Analysis (CFA) to validate the Trust in Supervisors construct specifically within the context of Thai universities. This focus addresses a notable gap in the existing literature by providing empirical evidence on the psychometric properties of the trust construct in an academic setting in Thailand. This research also contributes to a deeper understanding of how trust in supervisors influences organizational dynamics and employee outcomes in a culturally specific context, offering practical implications for enhancing supervisory practices in Thai universities. However, it is essential to acknowledge some limitations of this study. Firstly, the sample was confined to employees from universities in Thailand, limiting the generalizability of the findings to other organizational contexts. Additionally, the cross-sectional nature of the data restricts the ability to infer causality. Moving forward, future research should aim to address these limitations by conducting longitudinal studies across diverse organizational settings to further explore the dynamics of trust in

supervisors. Furthermore, incorporating qualitative methods could provide deeper insights into the mechanisms underlying trust formation and its impact on organizational outcomes. Overall, continued exploration of trust-related phenomena and the development of effective strategies to promote trust are essential for advancing organizational research and practice.

References

- Afsar, B., Shahjehan, A., & Shah, S. I. (2018). Frontline employees' high-performance work practices, trust in supervisor, job-embeddedness and turnover intentions in hospitality industry. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 30(3), 1436-1452.
- Charoensukmongkol, P. (2021). How Chinese expatriates' cultural intelligence promotes supervisor-subordinate Guanxi with Thai Employees: The mediating effect of expatriates' benevolence. *International Journal of Cross Cultural Management*, 21(1), 9-30.
- Cho, Y. J., & Lee, J. W. (2012). Performance management and trust in supervisors. *Review of Public Personnel Administration*, 32(3), 236-259.
- Chughtai, A., Byrne, M., & Flood, B. (2015). Linking ethical leadership to employee well-being: The role of trust in supervisor. *Journal of Business Ethics*, 128(3), 653-663.
- Colquitt, J. A., Scott, B. A., & LePine, J. A. (2007). Trust, trustworthiness, and trust propensity: a meta-analytic test of their unique relationships with risk taking and job performance. *Journal of Applied Psychology*, 92(4), 909.
- Couper, M. P. (2000). Web surveys: A review of issues and approaches. *The Public Opinion Quarterly*, 64(4), 464-494.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.
- Dirks, K. T., & Ferrin, D. L. (2002). Trust in leadership: meta-analytic findings and implications for research and practice. *Journal of Applied Psychology*, 87(4), 611-628.
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
- Hair Jr, J. F., Matthews, L. M., Matthews, R. L., & Sarstedt, M. (2017). PLS-SEM or CB-SEM: updated guidelines on which method to use. *International Journal of Multivariate Data Analysis*, 1(2), 107-123.

- Henseler, J., Ringle, C. M., Sarstedt, M. (2015). A New Criterion for Assessing Discriminant Validity in Variance-based Structural Equation Modeling. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 43(1), 115-135.
- Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
- Kouzes, J. M., & Posner, B. Z. (2010). *The five practices of exemplary leadership*. John Wiley & Sons.
- Likert, R. (1932). *A technique for the measurement of attitudes*. Archives of psychology.
- Mayer, R. C., Davis, J. H., & Schoorman, F. D. (1995). An integrative model of organizational trust. *Academy of Management Review*, 20(3), 709-734.
- Nienaber, A. M., Romeike, P. D., Searle, R., & Schewe, G. (2015). A qualitative meta-analysis of trust in supervisor-subordinate relationships. *Journal of Managerial Psychology*, 30(5), 507-534.
- Nunnally, J. C. (1978). An overview of psychological measurement. In B. B. Wolman (Ed), *Clinical diagnosis of mental disorders: A handbook* (pp. 97-146). Springer.
- Pasupuleti, S., Lambert, E. G., Srinivasa, S. R., Cluse-Tolar, T., & Jiang, S. (2024). The importance of organizational justice on job burnout among midwestern US social workers. *Studies in Clinical Social Work: Transforming Practice, Education and Research*, 94(1), 67-89.
- Presser, S., Couper, M. P., Lessler, J. T., Martin, E., Martin, J., Rothgeb, J. M., & Singer, E. (2004). *Methods for testing and evaluating survey questions*. Wiley.
- Ringle, C. M., Wende, S., & Becker, J. M. (2015). SmartPLS 3. SmartPLS GmbH, Boenningstedt. *Journal of Service Science and Management*, 10(3), 32-49.
- Schoorman, F. D., Mayer, R. C., & Davis, J. H. (2007). An integrative model of organizational trust: Past, present, and future. *Academy of Management Review*, 32(2), 344-354.
- Srivastava, U. R., & Mohaley, S. (2022). Role of trust in the relationship between authentic leadership and job satisfaction and organizational commitment among Indian bank employees. *American Journal of Industrial and Business Management*, 12(4), 616-664.
- Sue, V.M., & Ritter, L.A. (2012) *Conducting online surveys*. SAGE.
- Tyler, T. R., & Blader, S. L. (2003). The group engagement model: Procedural justice, social identity, and cooperative behavior. *Personality and Social Psychology Review*, 7(4), 349-361.

- Wasti, S. A., Tan, H. H., Brower, H. H., & Önder, Ç. (2007). Cross-cultural measurement of supervisor trustworthiness: An assessment of measurement invariance across three cultures. *The Leadership Quarterly*, 18(5), 477-489.
- Wright, K. B. (2005). Researching Internet-based populations: Advantages and disadvantages of online survey research, online questionnaire authoring software packages, and web survey services. *Journal of Computer-mediated Communication*, 10(3), JCMC1034.
- Zeffane, R., Melhem, S., & Baguant, P. (2018). The impact of job satisfaction, trust, gender and supervisor support on perceived organisational performance: An exploratory study in the UAE service sector. *International Journal of Business Excellence*, 14(3), 339-359.

ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรี เพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม

Legal Problems and Obstacles Concerning on the Use of the Prime Minister's Special Authority for Solving Environmental Pollution Problems

ปาริชาติ คุณปลื้ม (Parichat Khunpluem)

นิสิตหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตชลบุรี

Student, The Degree of Master of Laws, School of Law, Sripatum University at Chonburi

E-mail: parichatkhunpluem@gmail.com

Received: 21 December 2023

Revised: 21 February 2024

Accepted: 21 June 2023

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรีในการแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมโดยการใช้อำนาจออกคำสั่งกรณีฉุกเฉินหรือเหตุอันตรายต่อสาธารณชนที่เป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อชีวิตร่างกายหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนหรือก่อความเสียหายต่อทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐเป็นอันมากและผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือขัดขวางการปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าวย่อมมีโทษและเพิ่มโทษสำหรับผู้ขัดขวางเป็นก่อให้เกิดอันตรายหรือความเสียหายจากภาวะมลพิษตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 9 ประกอบมาตรา 98

จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มิได้กำหนดคำจำกัดความของคำว่า “เหตุฉุกเฉิน” และ “เหตุอันตรายต่อสาธารณชน” จึงก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการตีความและการใช้อำนาจตามมาตรา 9 ประกอบมาตรา 98 ของนายกรัฐมนตรีจนนำไปสู่ปัญหาบางประการที่ควรจะใช้อำนาจแก้ไขปัญหามลพิษแต่ก็ไม่ได้ใช้อำนาจทั้งที่เป็นเหตุฉุกเฉินและเป็นเหตุอันตรายต่อสาธารณชนโดยตรง ซึ่งถ้าให้อำนาจแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดในการออกคำสั่งแก้ไขปัญหานั้น ทันท่วงทีภายในจังหวัดของตนเองซึ่งมีความใกล้ชิดกับข้อเท็จจริงมากกว่าที่จะรอคำสั่งมอบหมายจากนายกรัฐมนตรี นอกจากนั้นการใช้อำนาจตามมาตรา 9 ถือเป็นอำนาจซ้ำซ้อนกับมาตรการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมที่กำหนดไว้ในหมวดว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมแห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษา

คุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เรียกว่าเป็นการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมในลักษณะทั่วไปจึงก่อให้เกิดความสับสนของผู้ปฏิบัติตามกฎหมายโดยเฉพาะผู้ประกอบการโรงงาน หรือเกษตรกรผู้ประกอบการเลี้ยงดูครอบครัวที่จะต้องได้รับโทษตามมาตรา 98 ซึ่งเห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศเป็นเกษตรกรหาเลี้ยงชีพที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งที่ออกตามมาตรา 9 และต้องรับโทษตามมาตรา 98

จากการศึกษาข้อเสนอแนะให้เพิ่มเติมคำจำกัดความของคำว่า “เหตุฉุกเฉิน” และ “เหตุภัยอันตรายต่อสาธารณชน” และให้อำนาจแก่ผู้ว่าราชการจังหวัดในการประกาศเหตุฉุกเฉิน หรือเหตุภัยอันตรายต่อสาธารณชนได้เองโดยไม่ต้องรอคำสั่งมอบหมายจากนายกรัฐมนตรี และควรกำหนดบทลงโทษในกรณีที่เป็นบุคคลยากจนหรือมีเจตนาประกอบอาชีพโดยไม่รู้ว่ามีคำสั่งของนายกรัฐมนตรีที่ได้ห้ามกระทำการกรณีหนึ่งกรณีใดตามคำสั่ง

คำสำคัญ: อำนาจพิเศษ, การแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม

Abstract

This thesis aimed to examine legal problems and obstacles concerning the use of the Prime Minister's special authority for solving environmental pollution problems by exercising the authority to tissue orders in case of emergency or danger being a serious risk to the public's life, health, safety, and property or the state property. Violators or those who are not compliant with the orders or obstruct the orders shall be punished. A heavier penalty shall be imposed upon persons who obstruct and cause harm or damage from the pollution in accordance with the Enhancement and Conservation of National Environmental Quality Act B.E. 2535 (1992), Section 9 appurtenant to the Section 98.

According to the study, it was found that the Enhancement and Conservation of National Environmental Quality Act did not give a definition of “emergency” and “public danger”, causing problems and obstacles for the Prime Minister in interpreting and exercising authority under the Section 9 appurtenant to the Section 98. This led to some problems that the Prime Minister should exercise the authority to solve pollution problems but is unable to do so, though it is a direct emergency and public danger. If such authority is given to provincial governors who are closer to the fact in their provinces to issue orders, the problems shall be solved in a timely manner rather than waiting for the orders given by the Prime Minister. Besides, the exercise of authority under the Section 9 is considered being redundant to the environment protection measures prescribed in the Chapter 3 on environmental protection of the Enhancement and Conservation of National Environmental Quality Act B.E. 2535 (1992), which is known as general environmental protection, causing confusion among persons who follow the law, especially factory operators or farmers feeding their

families who have to compliant with the orders issued under the Section 9 and be punished under Section 98.

The study recommends that the definitions of “emergency” and “public danger” should be given, and the authority should be given to provincial governors to declare an emergency or public danger without waiting for an order assigned by the Prime Minister. Punishment should be determined in the case of poor people or people who have intention to earn a living without knowing that there is an order of the Prime Minister that prohibits from doing something from the order.

Keywords: Special Authority, Environmental Pollution Problem Solving

บทนำ

สถานการณ์สิ่งแวดล้อมของโลกในปัจจุบันตกในสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วง เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติถูกนำมาใช้โดยปราศจากการควบคุมและผิวิวิธีการ ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยหรือการก่อกมลพิษในรูปแบบต่าง ๆ จนเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมขึ้นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น การปฏิบัติอุตสาหกรรมมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมหาศาลในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ เพื่อนำมาสู่ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของประเทศ ส่งผลให้มีการส่งเสริมอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง (สายใจ อุชชิน, 2551) ไม่แม้แต่ประเทศเกษตรกรรมอย่างประเทศไทยในปี พ.ศ. 2519 มีปัญหาดินเค็มจากการทำเกลือสินเธาว์ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ส่งผลกระทบต่อการเพาะปลูกข้าวในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สุทธิชัย เลียงเขษ, 2533) และในปี พ.ศ. 2541 มีปัญหาดินเค็มที่เกิดจากการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำระบบความเค็มต่ำในพื้นที่ภาคกลาง และในปี พ.ศ. 2566 (กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2541) มีการรั่วไหลของสารกัมมันตรังสี ซีเซียม 137 ที่จังหวัดปราจีนบุรี (The Standard, 2566) ซึ่งสถานการณ์ต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้น ส่งผลกระทบโดยตรงต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 เป็นกฎหมายสำคัญฉบับหนึ่งต่อการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 9 ได้ให้อำนาจการใช้อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรี รวมถึงการมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติราชการภายในเขตจังหวัดแทนนายกรัฐมนตรีนั้น มีการใช้อำนาจพิเศษในการแก้ปัญหาจากกรณีข้างต้นที่แตกต่างกัน ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาพบประเด็นปัญหาในการวิจัย ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับเหตุรุนแรงหรือเป็นกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่งเกี่ยวกับการใช้อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรีและการมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดออกคำสั่งควบคุมเพื่อระงับหรือบรรเทาผลร้ายจาก

ภาวะมลพิษที่เกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษตามมาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

2. ปัญหาการกำหนดบทลงโทษผู้ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งตามมาตรา 9 ประกอบมาตรา 98 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

3. ปัญหาเกี่ยวกับช่องว่างในการใช้คำสั่งอำนาจพิเศษ และความครอบคลุมในการร่างคำสั่ง

4. ปัญหาการบังคับใช้คำสั่งหรือการปฏิบัติตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีหรือผู้ว่าราชการจังหวัด

ประเด็นปัญหาที่กล่าวมานี้ ผู้ศึกษาเห็นว่ายังมีอุปสรรคทางกฎหมายในการใช้อำนาจพิเศษเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจในการศึกษา ถึงความเหมาะสมและแนวทางการใช้กฎหมายต่างประเทศในทางเปรียบเทียบเกี่ยวกับการใช้อำนาจพิเศษเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม และเสนอแนะการนำกฎหมายต่างประเทศ ที่ทำการศึกษาในการใช้มาตรการบังคับเกี่ยวกับการใช้อำนาจพิเศษมาปรับใช้กับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาความสำคัญของปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้อำนาจพิเศษเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม

2. เพื่อศึกษาหลักการแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจพิเศษเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม

3. เพื่อศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจพิเศษเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยต่างประเทศ

4. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้อำนาจพิเศษเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย

5. เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการใช้อำนาจพิเศษเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม

ทบทวนวรรณกรรม

ความหมายของคำว่า “มลพิษทางสิ่งแวดล้อม” ในต่างประเทศ

สาธารณรัฐสิงคโปร์ โดย Environmental Protection and Management Act 1999 (รัฐบัญญัติคุ้มครองและจัดการสิ่งแวดล้อม ค.ศ.1999) ได้นิยามความหมายของมลพิษทางสิ่งแวดล้อมโดยมีต้นร่างกำหนดไว้ว่า “pollution of the environment” means pollution of the environment due to the release (into

any environmental medium) from any process of substances which are capable of causing harm to human or any other living organisms supported by the environment;

ซึ่งให้ความหมายว่า “มลภาวะอันเนื่องมาจากการปล่อยมลพิษสู่สิ่งแวดล้อม จากกระบวนการใดๆ ของสารที่สามารถก่อให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ที่ได้รับการสนับสนุนจากสิ่งแวดล้อม”

สหรัฐอเมริกา โดย Merriam-Webster สำนักพิมพ์พจนานุกรมที่มีชื่อเสียงและเก่าแก่ที่สุดของสหรัฐอเมริกา ได้นิยามความหมายของคำว่า มลพิษ (Pollution) ไว้ว่า “the action of making an environment unsuitable or unsafe for use by introducing man-made waste” ซึ่งหมายความว่า “การกระทำใดๆ ที่เกิดจากของเสียที่มนุษย์สร้างขึ้น อันส่งผลให้สิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสมหรือไม่ปลอดภัยสำหรับการใช้งาน”

ความหมายของคำว่า “มลพิษทางสิ่งแวดล้อม” ในประเทศไทย

มลพิษทางสิ่งแวดล้อม หมายถึง สภาพที่สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ถูกปะปนหรือปนเปื้อนด้วยสิ่งสกปรก สิ่งแปลกปลอม หรือสารมลพิษ ทำให้มีลักษณะหรือสมบัติแตกต่างไปจากเดิมหรือจากธรรมชาติ โดยเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวลง ยังผลให้ใช้ประโยชน์ได้น้อยหรือใช้ประโยชน์ไม่ได้เลย และมีผลเสียต่อสุขภาพมลพิษทางสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ ได้แก่ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียง และมลพิษที่เกิดจากขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล (อุ่แก้ว ประกอบไวทยกิจ บีเวอร์, 2543)

ความหมายของคำว่า “การใช้อำนาจพิเศษ” ในต่างประเทศ

การใช้อำนาจพิเศษ หมายถึง อำนาจที่กฎหมายบัญญัติให้นายกรัฐมนตรีหรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจในการสั่งการหรือกระทำการใด ๆ ตามที่ตนเองเห็นสมควรไม่ว่าการกระทำนั้นจะเป็นการใช้อำนาจในทางนิติบัญญัติ หรืออำนาจในทางตุลาการซึ่งการกระทำหรือสั่งการนั้นเป็นการกระทำหรือสั่งการที่ชอบด้วยกฎหมายกล่าวคือเป็นการใช้อำนาจที่แยกออกไปจากการใช้อำนาจในสถานการณ์หรือสถานะปกติตามกระบวนการเดิม ซึ่งแบ่งออกเป็นการใช้อำนาจกำกับดูแล และการใช้อำนาจบังคับบัญชา แล้วแต่กรณี (อรรถสิทธิ์ พานแก้ว, 2558)

การใช้อำนาจพิเศษของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา (Executive Order)

การใช้อำนาจของประธานาธิบดี ภายใต้มาตรา 2 ของ รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกานั้น ได้มีแนวคิดเพื่อต้องการให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ โดยการให้อำนาจพิเศษกับตำแหน่งประธานาธิบดี ซึ่งเกิดขึ้นมาตั้งแต่เริ่มต้นของการก่อตั้งสหรัฐอเมริกาโดยกำหนดเป็นบทบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เห็นว่าตำแหน่งดังกล่าวนี้เป็นตำแหน่งที่ต้องมีขอบเขตในการสั่งการในฐานะที่เป็นผู้นำของประเทศและเป็นหัวหน้าของฝ่ายบริหาร จำเป็นที่ต้องมีเครื่องมือในการทำงานที่แตกต่างไปจากฝ่ายนิติบัญญัติ การกำหนดบทบาทในการให้อำนาจดังกล่าวถือได้ว่าเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีความซับซ้อนซึ่งต้องอาศัยความสามารถของผู้นำประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาด้านการเมืองทั้งในประเทศและในต่างประเทศ ที่มาจากหลายด้านให้ได้ทันทั่วถึง เพื่อมุ่งเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการทำงานภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา (ยุทธพงศ์ ปิ่นอนงค์, 2560)

การใช้อำนาจพิเศษของอธิบดีกรมควบคุมสิ่งแวดล้อมในสาธารณรัฐสิงคโปร์

การใช้อำนาจพิเศษเพื่อแก้ปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมในสาธารณรัฐสิงคโปร์นั้น รัฐบัญญัติคุ้มครองและจัดการสิ่งแวดล้อม ค.ศ. 1999 (พ.ศ. 2542) มาตรา 46 ได้ให้อำนาจพิเศษแก่อธิบดีกรมควบคุมสิ่งแวดล้อมในกรณีฉุกเฉินสามารถสั่งให้ดำเนินการใด ๆ ตามความจำเป็นเพื่อป้องกันการบาดเจ็บหรืออันตรายต่อสุขภาพของประชาชนหรือมลพิษร้ายแรงต่อสิ่งแวดล้อม

ความหมายของคำว่า “การใช้อำนาจพิเศษ” ในประเทศไทย

การใช้อำนาจพิเศษ หมายถึง การใช้อำนาจกำกับดูแล และอำนาจบังคับบัญชาซึ่งเป็นอำนาจที่กฎหมายบัญญัติให้นายกรัฐมนตรีหรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจในการรักษาราชการและปฏิบัติราชการแทนในการสั่งการหรือกระทำการใด ๆ ตามที่ตนเองเห็นสมควรไม่ว่าการกระทำนั้นจะเป็นการใช้อำนาจในทางนิติบัญญัติ หรืออำนาจในทางตุลาการ ซึ่งการกระทำหรือสั่งการนั้นเป็นการกระทำหรือสั่งการที่ชอบด้วยกฎหมายสำหรับความแตกต่างระหว่างอำนาจบังคับบัญชา กับอำนาจกำกับดูแล (พงศ์เพ็ญ ศกุนตาทัย, 2511)

การใช้อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรีตามมาตรา 9 แห่ง พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2535 มาตรา 9 บัญญัติว่า “เมื่อมีเหตุฉุกเฉินหรือเหตุภัยอันตรายต่อสาธารณชนอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ หรือภาวะมลพิษที่เกิดจากการแพร่กระจายมลพิษ ซึ่งหากปล่อยไว้เช่นนั้นจะเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพอนามัยของประชาชน หรือก่อความเสียหายต่อทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐเป็นอันมากให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งตามที่เห็นสมควรในส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือบุคคลใด รวมทั้งบุคคลซึ่งได้รับหรืออาจได้รับอันตรายหรือความเสียหายดังกล่าว กระทำหรือร่วมกันกระทำการใด ๆ อันจะมีผลเป็นการควบคุม ระวัง หรือบรรเทาผลร้ายจากอันตรายและความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นได้อย่างทันด่วนที่ ในกรณีที่ทราบว่ามีบุคคลเป็นผู้ก่อให้เกิดภาวะมลพิษดังกล่าว ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งบุคคลนั้นไม่ให้กระทำการใดอันจะมีผลเป็นการเพิ่มความรุนแรงแก่ภาวะมลพิษในระหว่างที่มีเหตุภัยอันตรายดังกล่าวด้วย ซึ่งอำนาจในการสั่งการนายกรัฐมนตรีจะมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดปฏิบัติราชการภายในเขตจังหวัดแทนนายกรัฐมนตรีได้ โดยให้ทำเป็นคำสั่งและประกาศในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งเมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งแล้ว หรือผู้ว่าราชการจังหวัดในการปฏิบัติราชการแทนนายกรัฐมนตรีได้สั่งแล้วให้ประกาศคำสั่งดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาโดยมิชักช้า”

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศและประเทศไทย

หัวข้อ	สาธารณรัฐสิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา	ราชอาณาจักรไทย
ระบอบการปกครอง	ประชาธิปไตย มีประธานาธิบดีเป็น ประมุข	ประชาธิปไตย มีประธานาธิบดีเป็น ประมุข	ประชาธิปไตย อันมี พระมหากษัตริย์ทรง เป็นประมุข
การบริหารราชการแผ่นดิน	3 ส่วน ได้แก่ หน่วยงาน กลาง กระทรวง หน่วยงานอิสระ	3 ส่วน ได้แก่ ส่วนกลาง มลรัฐ ท้องถิ่น	มี 3 ส่วน คือ ส่วนกลาง ส่วน ภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น
กฎหมายหลักที่ใช้ในการควบคุมสิ่งแวดล้อม	Environmental Protection and Management Act 1999 รัฐบัญญัติคุ้มครองและจัดการสิ่งแวดล้อม ค.ศ. 1999 (พ.ศ. 2542)	Comprehensive Environmental Response Compensation and Liability Act (CERCLA) กฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบและค่าชดเชยต่อการกระทำที่ส่งผลให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม	พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535
การใช้อำนาจพิเศษในการจัดการสิ่งแวดล้อม	อธิบดีกรมควบคุมสิ่งแวดล้อมสามารถใช้อำนาจพิเศษตามรัฐบัญญัติคุ้มครองและจัดการสิ่งแวดล้อม ค.ศ. 1999 (พ.ศ. 2542) มาตรา 46	ประธานาธิบดีสามารถใช้อำนาจพิเศษตามรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา มาตรา 2	นายกรัฐมนตรีสามารถใช้อำนาจพิเศษตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 มาตรา 9 ประกอบมาตรา 98
อัตราโทษในการฝ่าฝืนอำนาจพิเศษของเจ้าหน้าที่ในการ	ปรับไม่เกิน 20,000 ดอลลาร์สิงคโปร์ หรือจำคุกไม่เกิน 3 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ	ไม่มีโทษอาญาเป็นการใช้อำนาจพิเศษในการออกคำสั่งเชิงนโยบาย	จำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 100,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

หัวข้อ	สาธารณรัฐสิงคโปร์	สหรัฐอเมริกา	ราชอาณาจักรไทย
จัดการ สิ่งแวดล้อม			
หน่วยงานหลักที่ รับผิดชอบ เกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อม	สำนักงานสิ่งแวดล้อม แห่งชาติ (National Environment Agency - NEA)ภายใต้การบริหาร ของกระทรวงความ ยั่งยืนและสิ่งแวดล้อม (Ministry of Sustainability and the Environment)	สำนักงานปกป้อง สิ่งแวดล้อม (Environmental Protection Agency - EPA) หน่วยงาน ส่วนกลางสหรัฐอเมริกา	กรมควบคุมมลพิษ ภายใต้การบริหาร ของกระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม

สมมติฐานการวิจัย

การใช้อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรีตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 9 และการกำหนดบทลงโทษตามมาตรา 98 กรณีไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีและผู้ว่าราชการจังหวัดยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอต่อการแก้ไขปัญหาเหตุฉุกเฉินหรือเหตุภัยอันตรายต่อสาธารณชนอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติ หรือภาวะมลพิษที่เกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษได้ ดังนั้น ถ้ามีการกำหนดคำนิยามเหตุฉุกเฉินหรือเหตุภัยอันตรายต่อสาธารณชนและกำหนดกลไกให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีบทบาทสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาเพราะเป็นผู้ใกล้ชิดกับข้อเท็จจริงมากกว่านายกรัฐมนตรี และกำหนดรูปแบบการลงโทษใหม่ให้มีความเหมาะสมก็จะทำให้การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้าจากเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลทางกฎหมาย ประกาศ คำสั่งที่เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้อำนาจพิเศษเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะใช้เป็นหลักในการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคทางกฎหมาย นอกจากนี้ยังศึกษากฎหมายและตัวบทกฎหมาย คำพิพากษา วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ ในสาขาวิชานิติศาสตร์ และสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ปรากฏอยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ และความคิดเห็นของนักกฎหมาย เพื่อนำมาวิเคราะห์มาตรการ

ทางกฎหมายเกี่ยวกับการใช้อำนาจพิเศษตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

ผลการวิจัย

จากการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาข้างต้นเห็นควรสรุปในแต่ละประเด็นดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาการใช้อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรีเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมกรณีเหตุฉุกเฉิน และการมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ในการใช้อำนาจพิเศษในการออกคำสั่งของนายกรัฐมนตรีเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมกรณีฉุกเฉิน ตามมาตรา 9 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 นั้น เมื่อมีเหตุฉุกเฉินหรือเหตุอันตรายต่อสาธารณสุขอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติหรือภาวะมลพิษที่เกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษ ซึ่งหากปล่อยไว้เช่นนั้นจะเป็นอันตรายอย่างร้ายแรงต่อชีวิต ร่างกายหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนหรือก่อความเสียหายต่อทรัพย์สินของประชาชนหรือของรัฐเป็นอันมาก ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งตามที่เห็นสมควรให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจหรือบุคคลใด รวมทั้งบุคคลซึ่งได้รับหรืออาจได้รับอันตรายหรือความเสียหายดังกล่าว กระทำหรือร่วมกันกระทำการใดๆอันจะมีผลเป็นการควบคุม ระงับหรือบรรเทาผลร้ายจากอันตรายและความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น ได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ในกรณีที่ทราบว่ามีบุคคลใดเป็นผู้ก่อให้เกิดภาวะมลพิษดังกล่าวให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งบุคคลนั้นไม่ให้กระทำการใดอันจะมีผลเป็นการเพิ่มความรุนแรงแก่ภาวะมลพิษในระหว่างที่มีเหตุอันตรายดังกล่าวด้วย

คำว่า เหตุฉุกเฉินหรือเหตุอันตราย ที่มีผลกระทบต่อสาธารณสุขอันเนื่องมาจากภัยธรรมชาติหรือภาวะมลพิษที่เกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษที่เกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษยังไม่สามารถเข้าใจได้โดยความหมายทั่วไปว่าเป็นสถานการณ์รูปแบบใด โดยไม่มีการนิยามศัพท์ คำว่าเหตุฉุกเฉิน เหตุอันตราย ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 แต่อย่างใด การพิจารณาว่าสถานการณ์ใดเป็นกรณีเหตุฉุกเฉินหรือเหตุอันตรายที่มีความจำเป็นเร่งด่วนฉับพลันที่ต้องใช้อำนาจพิเศษตามกฎหมายข้างต้นจึงต้องใช้การตีความเป็นกรณีซึ่งผู้พิจารณาอาจตีความคลาดเคลื่อนหรือไม่ตรงตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมายอาจเกิดช่องว่างสำหรับการพิจารณาเหตุฉุกเฉินที่มีความจำเป็นในการใช้อำนาจพิเศษในการออกคำสั่งตามมาตราดังกล่าว

เพื่อเป็นการลดช่องว่างและเพิ่มความรัดกุมในการพิจารณาความเหมาะสมในการใช้อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรี ตามมาตรา 9 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ควรมีการนิยามศัพท์ของคำว่า “เหตุฉุกเฉิน” และ “เหตุอันตราย” ไว้ในมาตรา 4 ซึ่งเป็นมาตราที่ได้ให้ความหมายของนิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติไว้ เพื่อเป็นการกำหนดความหมายเฉพาะ ให้ผู้ที่พิจารณาใช้เป็นแนวทางในการประเมินสถานการณ์เหตุฉุกเฉิน มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเพื่อใช้พิจารณาความ

เหมาะสมในการใช้อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรีในการออกคำสั่งอย่างมีประสิทธิภาพตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างแท้จริง

ส่วนกลไกให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมกรณีฉุกเฉินตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 9 วรรคสอง นั้น ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องได้รับมอบอำนาจจากนายกรัฐมนตรีในการออกคำสั่งพิเศษเท่านั้น ไม่สามารถออกคำสั่งแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมในเขตจังหวัดที่รับผิดชอบเองได้ อำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มีเพียง มาตรา 58 เท่านั้น คือการกำหนดมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดสูงกว่ามาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดที่กำหนดตามความเห็นชอบของคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ หรือมาตรฐานซึ่งกำหนดตามกฎหมายอื่น (อำนาจ วงศ์บัณฑิต, 2562) ส่วนราชการที่ควรมีอำนาจในการออกคำสั่งควรเป็นหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องสิ่งแวดล้อมโดยตรง เนื่องจากมีข้อมูลและความเชี่ยวชาญในการพิจารณาแก้ไขปัญหา แต่ในอีกด้านหนึ่งส่วนราชการดังกล่าวก็จะต้องมีความใกล้ชิดกับเหตุการณ์และเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างตรงจุด

การเพิ่มอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจในการใช้อำนาจพิเศษในการออกคำสั่งตามมาตรา 9 ในเขตพื้นที่รับผิดชอบนั้น ย่อมทำให้การแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพ แก้ปัญหาได้ทันทีที่ไม่ต้องรอนายกรัฐมนตรีในการออกคำสั่งมอบอำนาจ ทั้งนี้ข้าราชการระดับภูมิภาคนั้นมีศักยภาพในการรวบรวมข้อมูล ศึกษาข้อกฎหมาย ประเมินสถานการณ์ และบูรณาการร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมกรณีฉุกเฉินได้อย่างมีประสิทธิภาพ การให้อำนาจผู้ว่าราชการจังหวัดใช้อำนาจพิเศษในการออกคำสั่งตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนอำนาจนายกรัฐมนตรีในการใช้อำนาจพิเศษตามมาตรา 9 นั้น ควรใช้ในกรณีที่เกิดเหตุในหลายจังหวัด โดยพิจารณาการออกคำสั่งในกรณีเกิดเหตุหลายพื้นที่ตามคำแนะนำจากผู้ว่าราชการจังหวัดท้องที่เกิดปัญหา

2. ปัญหาการกำหนดบทลงโทษตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 9 การกำหนดบทลงโทษในกรณีผู้ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 9 โทษทางอาญาได้กำหนดไว้ตามมาตรา 98 สำหรับผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนายกรัฐมนตรี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ โดยเฉพาะในกรณีผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเป็นผู้ก่อให้เกิดอันตรายหรือสร้างความเสียหายจากภาวะมลพิษต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับบทกำหนดโทษ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้กระทำความผิดเกรงกลัวเป็นมาตรการที่รัฐให้ความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม

เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าในข้อเท็จจริงนั้นผู้กระทำความผิดจะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มได้แก่ กลุ่มผู้กระทำความผิดที่เป็นบุคคลธรรมดา และกลุ่มผู้กระทำความผิดที่เป็นนิติบุคคลที่ประกอบการเชิงธุรกิจ ซึ่งผู้กระทำ

ความผิดตามมาตรา 9 ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้กระทำความผิดที่เป็นบุคคลธรรมดาผู้ประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงดูครอบครัว ซึ่งการบังคับใช้กฎหมายใช้บทลงโทษรุนแรงเช่นกัน

ในสาธารณรัฐสิงคโปร์และสหรัฐอเมริกา มีการลงโทษปรับรายวันสำหรับผู้กระทำความผิดต่อเนื่อง และเพิ่มโทษสำหรับผู้กระทำความผิดซ้ำ (คมวัชร เอียงอ่อง, 2555) ดังนั้น การลงโทษแบบการกำหนดค่าปรับแบบผันแปรตามวันรายได้ของผู้กระทำความผิด (Day Fine) โดยคำนึงถึงความเสียหายของสิ่งแวดล้อมและรายได้ของผู้กระทำความผิด จะทำให้การพิพากษาเกิดความยุติธรรมในการลงโทษผู้กระทำความผิดมากขึ้น เนื่องจากหากการกระทำความผิดเป็นการประกอบการเชิงธุรกิจผู้ประกอบการย่อมจะมีรายได้ที่มากและทำให้เกิดมลพิษสูงกว่าการกระทำของเกษตรกรผู้หาเลี้ยงชีพครอบครัว อัตราค่าปรับที่เหมาะสมควรคำนวณจากรายได้ของผู้กระทำความผิดประกอบกับจำนวนวันที่ฝ่าฝืน รวมถึงการเพิ่มโทษสำหรับผู้กระทำความผิดซ้ำ ย่อมส่งผลให้ผู้ประกอบการที่ทำความผิดเกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมายและไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2557)

จากผลการวิเคราะห์ผู้ศึกษา เห็นควรให้มีการแก้ไขพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 โดยให้เพิ่ม มาตรา 98 วรรคสอง ให้มีโทษปรับรายวันในกรณีผู้กระทำความผิดต่อเนื่อง เพื่อเกิดอัตราค่าปรับที่เหมาะสมต่อความเสียหายของสิ่งแวดล้อม และให้เพิ่ม มาตรา 98 วรรคสาม ให้ผู้กระทำความผิดที่เป็นบุคคลธรรมดาที่เป็นเกษตรกรหาเลี้ยงชีพสามารถยื่นคำร้องให้ศาลกำหนดค่าปรับต่ำกว่าที่กฎหมายบัญญัติไว้หรืออาจขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับได้ เนื่องจากแม้การกระทำความผิดตามมาตรา 9 วรรคหนึ่ง จะอยู่ในเงื่อนไขที่สามารถเปรียบเทียบปรับได้ตามมาตรา 110/2 ได้ก็ตาม แต่ก็ยังไม่มีความเป็นธรรมต่อผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นเกษตรกรหาเลี้ยงชีพ โดยเฉพาะหากเป็นการกระทำความผิดตามมาตรา 98 วรรคสอง ซึ่งมีอัตราโทษสูงและไม่อยู่ในเงื่อนไขในการเปรียบเทียบปรับได้ตามมาตรา 110/2 ข้างต้น การเพิ่มมาตราดังกล่าวจะทำให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้กระทำความผิดมากขึ้น

3. ปัญหาเกี่ยวกับช่องว่างการใช้คำสั่งอำนาจพิเศษและความครอบคลุมในการร่างคำสั่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 13(10) ได้กำหนดให้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เสนอความเห็นต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งการใช้อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรีตามมาตรา 9 แม้คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติจะประกอบด้วยผู้ให้คำแนะนำผู้ทรงคุณวุฒิ ตัวแทนจากองค์กรเอกชนด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านสุขภาพ อยู่ในคณะกรรมการมากเพียงใดก็ตาม แต่ผู้ตัดสินใจคือนายกรัฐมนตรีเพียงผู้เดียว การใช้อำนาจออกคำสั่งตามมาตรา 9 จึงไม่ได้ผ่านขั้นตอนกระบวนการร่างกฎหมายและพระราชบัญญัติ ไม่มีการลงมติจากคณะรัฐมนตรีหรือสภาผู้แทนราษฎร ทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายในการออกคำสั่งซึ่งในการออกคำสั่งนั้นจะต้องใช้หลักความจำเป็นและหลักความเหมาะสม เนื่องจากการออกคำสั่งนั้นมีสิ่งที่ต้องนำมาพิจารณาถึงผลกระทบ

ในด้านต่างๆ เพื่อให้การออกคำสั่งมีประสิทธิภาพสามารถแก้ปัญหาตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย โดยกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชนน้อยที่สุด

ในอดีตที่ผ่านมา การใช้อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรีนั้นสามารถช่วยลดปัญหาได้ชั่วคราว แต่หากเจ้าหน้าที่รัฐผู้มีหน้าที่รับผิดชอบไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่อย่างรัดกุม รวมไปถึงช่องว่างทางกฎหมายของ คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ประกาศบังคับใช้ ผู้ที่กระทำให้เกิดภาวะมลพิษจะหาวิธีเลี่ยงคำสั่งอย่างเช่นคำสั่ง นายกรัฐมนตรีที่ 4/2523 ที่มีการสั่งห้ามผลิตเกลือสินเธาว์โดยการสูบน้ำเกลือจากใต้ดิน ภายหลังก็มีการ ถักลอบขายน้ำเกลือไปผลิตในพื้นที่อื่นแทน อีกทั้งในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 228 มีบทกำหนดโทษที่ รุนแรง ที่สามารถใช้เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการกระทำที่ทำให้เกิดขัดข้องแก่การใช้น้ำซึ่งเป็น สาธารณูปโภคได้เช่นกัน สามารถแก้ปัญหาโดยให้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่รับผิดชอบเข้ากวาดขันจับกุม กลุ่มบุคคลที่กระทำผิดตามกฎหมายและใช้ระบบยุติธรรมในการลงโทษบุคคลดังกล่าวอย่างเคร่งครัด (สุทธิชัย เลียงชัย, 2533)

กรณีมีการนำน้ำเค็มความเข้มข้นสูงมาใช้ในการเลี้ยงกุ้งกุลาดำ และพัฒนาไปสู่การเลี้ยงกุ้งกุลาดำ ระบบความเค็มต่ำในพื้นที่น้ำจืด มีการขยายพื้นที่การเลี้ยงอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในพื้นที่ราบลุ่มภาคกลาง จึงได้มีการออกคำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ 2/2541 สั่งระงับการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำระบบความเค็มต่ำในพื้นที่น้ำ จืดภายในเขตจังหวัดเนื่องจากคำสั่งดังกล่าวห้ามเฉพาะการเลี้ยงกุ้งกุลาดำเท่านั้น เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งกุลาดำจึง ได้ปรับเปลี่ยนมาเป็นการเลี้ยงกุ้งขาวแวนนาไมแทน (กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม, 2541) และในช่วงปี 2551 เริ่มมีการเลี้ยงปลานิลระบบความเค็มต่ำในเขตพื้นที่น้ำจืดด้วย และยังพบว่าในเขต ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการสูบน้ำใต้ดินที่มีค่าความเค็มมาใช้ในการเลี้ยงกุ้งแทนการเติมน้ำทะเล ที่ประชุมคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ครั้งที่ 3/2553 จึงมีมติเห็นชอบให้ปรับปรุงข้อความในคำสั่ง นายกรัฐมนตรี ที่ 2/2541 เพื่อให้ครอบคลุมการเลี้ยงสัตว์น้ำทุกชนิดในพื้นที่น้ำจืดที่มีการใช้ความเค็มในการ เลี้ยง แก้ไขเป็นคำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ 6/2553 ให้ระงับการใช้ความเค็มในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำ จืดการแก้ไขคำสั่งดังกล่าวเพื่อให้ครอบคลุมการเลี้ยงสัตว์น้ำทุกชนิดที่มีการใช้ความเค็มในการเลี้ยง ให้สามารถบังคับใช้กฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างครอบคลุมยิ่งขึ้น

กรณีสุดท้าย เมื่อเดือนมีนาคม 2566 มีการรื้อไหลของสารกัมมันตภาพรังสี ซีเซียม - 137 จังหวัด ปราจีนบุรี เหตุการณ์ดังกล่าวผู้ว่าราชการจังหวัดปราจีนบุรีได้มีคำสั่งปิดโรงงานหลอมเหล็กที่พบ กัมมันตภาพรังสี และกันพื้นที่ไม่ให้พนักงานเข้าออกโรงงาน จากนั้นเรียกประชุมจากข้อมูลผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อ ประเมินสถานการณ์ในการจัดการแก้ไขปัญหาทันที ซึ่งผลปรากฏว่าวัตถุกัมมันตรังสีดังกล่าวได้ถูกหลอม ถลุงไปแล้วและยังไม่พบพนักงานภายในโรงงานได้รับสารกัมมันตภาพรังสี ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวถือเป็น เหตุการณ์แพร่กระจายของมลพิษที่รุนแรง แต่ไม่มีการใช้อำนาจพิเศษตามมาตรา 9 แต่อย่างใด (ชนกฤต แดงทองดี, 2566)

การแก้ปัญหาปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมในอดีตด้วยอำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรี ตามมาตรา 9 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 นั้น ยังมีช่องว่างและความครอบคลุมในการออกคำสั่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมเป็นเพียงผู้เสนอแนะ ในการพิจารณาในการใช้อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรีในการออกคำสั่งตามมาตรา 9 นั้น นายกรัฐมนตรีและผู้ว่าราชการจังหวัดจะต้องเข้าใจปัญหา ใช้ดุลพินิจอย่างรอบคอบ ตรวจสอบว่าไม่มีกฎหมายอื่นใดที่สามารถใช้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ เพื่อลดช่องว่างและความครอบคลุมของคำสั่ง คำถึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดการออกคำสั่งที่เหมาะสมในแก้ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพโดยกระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชนเท่าที่จำเป็น

ดังนั้นจากผลการวิเคราะห์จึงเห็นควรให้มีการแก้ไข พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 9 เพื่อให้การออกคำสั่งเป็นไปด้วยความรอบคอบ ลดช่องว่างและความครอบคลุมของคำสั่งประกอบกับเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นสำคัญ โดยให้เพิ่มมาตรา 9 วรรคสาม ในการใช้อำนาจออกคำสั่งตามมาตรา 9 นั้นให้พิจารณากฎหมายอื่นที่สามารถใช้ควบคุมระงับ หรือบรรเทาผลร้ายจากอันตรายและความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเสียก่อน เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนของกฎหมาย ลดช่องว่างและความครอบคลุมของคำสั่ง ให้การออกคำสั่งมีความเหมาะสมในแก้ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

4. ปัญหาการบังคับใช้คำสั่งหรือการปฏิบัติตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีหรือผู้ว่าราชการจังหวัดในอดีตได้มีการใช้อำนาจนายกรัฐมนตรีในการออกคำสั่งเพื่อแก้ปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม ตามมาตรา 9 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 นั้นอยู่ 2 กรณีได้แก่ ปัญหาดินเค็ม อันเกิดจากการทำเกลือสินเธาว์ บริเวณหนองบ่อ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม นายกรัฐมนตรีได้ออกคำสั่งห้ามผลิตเกลือสินเธาว์โดยการสูบน้ำเกลือจากใต้ดิน และการแก้ปัญหาดินเค็มในพื้นที่น้ำจืดโดยการออกคำสั่งระงับการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำระบบความเค็มต่ำมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดออกคำสั่งในแต่ละจังหวัด ซึ่งได้มีการดำเนินคดีกับผู้ฝ่าฝืนคำสั่งนายกรัฐมนตรีหลายกรณี (สุทธิชัย เลียงชยศ, 2533) และในอีกด้านหนึ่งก็มีการฟ้องคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญว่าคำสั่งดังกล่าวนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญเนื่องการสั่งให้ระงับการเลี้ยงกุ้งกุลาดำเป็นการลิดรอนสิทธิของผู้เลี้ยงกุ้งที่มีการจัดการที่ดี ประกอบกับกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมีความมุ่งหมายให้มีการรักษาสิ่งแวดล้อม การใช้กฎหมายดำเนินการกับผู้ฝ่าฝืนได้ก่อนอันตรายต่อสิ่งแวดล้อมจึงไม่ขัดด้วยกฎหมาย ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามคำสั่ง อีกทั้งเมื่อในช่วงที่มีการฟ้องร้องหน่วยงานรัฐการดำเนินคดีกับผู้ประกอบการที่ฝ่าฝืนคำสั่งก็เป็นไปด้วยความยากลำบาก

นอกจากนี้ได้มีผู้ประกอบการกลุ่มผู้เลี้ยงกุ้งขาว (แวนนาไม) ในจังหวัดราชบุรี นครปฐม เพชรบุรี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี และสมุทรสาคร มารวมตัวกันที่อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี เพื่อร่วมลงชื่อในการฟ้องศาลปกครอง และยื่นหนังสือคัดค้าน หลังจากได้มีคำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 6/2553 ให้ระงับการ

ใช้ความเต็มในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำจืด ต่อมาในปี 2555 สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีได้มีหนังสือขอให้แต่ละจังหวัดชะลอการออกคำสั่งที่ได้รับมอบอำนาจจากนายกรัฐมนตรีออกไปก่อน เนื่องจากได้รับการร้องเรียนจากผู้ได้รับความเดือดร้อนจำนวนมากจากคำสั่งนายกรัฐมนตรี ที่ 6/2553 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้หารือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดการควบคุมการใช้ความเต็มในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำจืดเสนอคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติต่อไป

การออกคำสั่งระงับการใช้ความเต็มในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำจืดของนายกรัฐมนตรีมีความขัดแย้งกับมาตรฐานการควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เนื่องจากหากผู้ประกอบการเลี้ยงสัตว์น้ำได้ปฏิบัติตามมาตรฐานที่ตามประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว การกระทำได้กล่าวข่มไม่ได้ก่อให้เกิดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินคดีกับผู้ประกอบการที่ปฏิบัติตามมาตรฐาน

ดังนั้นจากผลการวิเคราะห์จึงเห็นควรให้มีการแก้ไข พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 9 เพื่อให้การออกคำสั่งเป็นไปด้วยความรอบคอบ ไม่เกิดความขัดแย้งกับกฎหมายอื่นและลดความขัดแย้งระหว่างรัฐและประชาชนในการฟ้องร้อง โดยให้แก้ไขมาตรา 9 บรรทัดสาม ในการใช้อำนาจออกคำสั่งตามมาตรา 9 นั้นให้พิจารณากฎหมายอื่นที่สามารถใช้ควบคุม ระงับหรือบรรเทาผลร้ายจากอันตรายและความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นเสียก่อน โดยให้คำนึงถึงสภาพแวดล้อมวิถีชีวิต และกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนเท่าที่จำเป็น

ข้อเสนอแนะ

1. ปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาใช้อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรีเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมกรณีเหตุฉุกเฉิน และการมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 9 นั้น จากบทสรุปข้างต้น คำว่า “เหตุฉุกเฉิน” และ “เหตุอันตราย” ไม่มีการนิยามศัพท์ไว้ในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว การพิจารณาว่าสถานการณ์ใดเป็นกรณีเหตุฉุกเฉินที่มีความจำเป็นเร่งด่วนในการใช้อำนาจพิเศษตามกฎหมายข้างต้นต้องใช้การตีความเป็นกรณีซึ่งอาจมีความคลาดเคลื่อนไม่ตรงตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมายและอาจเกิดช่องว่างสำหรับการพิจารณาเหตุฉุกเฉินที่มีความจำเป็นในการใช้อำนาจพิเศษในการออกคำสั่งตามมาตราดังกล่าว อีกทั้งอำนาจพิเศษเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมกรณีฉุกเฉินของผู้ว่าราชการจังหวัดตามมาตรา 9 นั้น ต้องให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้มอบอำนาจเท่านั้น ซึ่งผู้ว่าราชการระดับภูมิภาคนั้นมีศักยภาพในการรวบรวมข้อมูลศึกษาข้อกฎหมาย ประเมินสถานการณ์ และบูรณาการร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมกรณีฉุกเฉินได้อย่างมีประสิทธิภาพ การที่ต้องรอนให้นายกรัฐมนตรีพิจารณาออกคำสั่งมอบอำนาจอาจทำให้เกิดความล่าช้าไม่ทันท่วงที อาจเกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและประชาชน

ผู้ศึกษาเห็นควรมีการเพิ่มนิยามศัพท์ของคำว่า “เหตุฉุกเฉิน” และ “เหตุอันตราย” เพื่อเป็นการกำหนดความหมายเฉพาะเพื่อใช้ประกอบการพิจารณา ไว้ในมาตรา 4 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ดังนี้

มาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้

“เหตุฉุกเฉิน” หมายความว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกะทันหันโดยไม่อาจคาดการณ์ได้ล่วงหน้า ซึ่งอาจทำให้เกิดภาวะมลพิษอย่างรุนแรงเป็นอันตรายร้ายแรงต่อชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพอนามัยของประชาชน

“เหตุอันตราย” หมายความว่า เหตุอันตรายที่เกิดจากภัยธรรมชาติหรือการแพร่กระจายของมลพิษ ซึ่งอาจทำให้เกิดอันตรายร้ายแรงต่อชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพอนามัยของประชาชน

และเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อแก้ไขปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อมกรณีฉุกเฉิน ในมาตรา 9 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ดังนี้

มาตรา 9 วรคสอง “อำนาจในการสั่งตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจสั่งภายในเขตจังหวัดได้โดยให้ทำเป็นคำสั่งและประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งตามวรรคหนึ่ง หรือผู้ว่าราชการจังหวัดได้สั่งตามวรรคสองแล้ว ให้ประกาศคำสั่งดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาโดยมิชักช้า”

2. ปัญหาการกำหนดบทลงโทษตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 9 ประกอบมาตรา 98 จากบทสรุปข้างต้นการกำหนดบทลงโทษในกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามมาตรา 9 ผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งนายกรัฐมนตรี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งเป็นผู้ก่อให้เกิดอันตรายหรือสร้างความเสียหายจากภาวะมลพิษต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ อัตราโทษข้างต้นมีความรุนแรงอย่างยิ่งสำหรับผู้หาเลี้ยงชีพครอบครัว อัตราค่าปรับที่เหมาะสมควรพิจารณาจากรายได้ของผู้กระทำผิดประกอบกับความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมเพื่อความเป็นธรรมในการใช้กฎหมาย ส่วนการเพิ่มโทษสำหรับผู้กระทำความผิดต่อเนื่อง ขอมส่งผลให้ผู้ประกอบการที่ทำความผิดเกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมายและหยุดกระทำความผิดทันที และไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก ผู้กระทำความผิดจะเกิดความยำเกรงถึงโทษในการกระทำความผิด การนำรูปแบบการลงโทษแบบการกำหนดค่าปรับแบบผันแปรตามวันรายได้ของผู้กระทำความผิด (Day Fine) จะช่วยเพิ่มความยุติธรรมในการลงโทษผู้กระทำความผิด ทั้งในส่วนของความเสียหายทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริง และอัตราค่าปรับที่เหมาะสม ทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามความเหมาะสมและไม่กระทำความผิดซ้ำ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2557)

ผู้ศึกษาเห็นควรแก้ไขโดยเพิ่มอัตราค่าปรับรายวันสำหรับผู้กระทำความผิดต่อเนื่อง และในการกำหนดค่าปรับนั้นให้คำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย ในมาตรา 98 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ดังนี้

มาตรา 98 วรรคสอง “ในกรณีที่ผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว หรือขัดขวางการกระทำใดๆ ตามคำสั่งดังกล่าว เป็นผู้ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายหรือความเสียหายจากภาวะมลพิษ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ในกรณีเป็นความผิดต่อเนื่อง ต้องระวางโทษปรับอีกวันละไม่เกินห้าหมื่นบาทตลอดระยะเวลาที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม”

มาตรา 98 วรรคสาม “ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดผู้ใดเป็นบุคคลธรรมดา และกระทำความผิดเพราะเหตุแห่งความยากจนเหลือทนทานหรือเพราะความจำเป็นอย่างแสนสาหัสในการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพ ผู้นั้นอาจยื่นคำร้องเพื่อให้กำหนดค่าปรับต่ำกว่าที่กฎหมายบัญญัติไว้ หรือขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับได้”

ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดผู้ใดเป็นบุคคลธรรมดา และไม่มีเงินชำระค่าปรับผู้นั้นอาจยื่นคำร้องโดยแสดงเหตุผลอันสมควรเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ

การยื่นคำร้องตามวรรคสามและวรรคสี่ ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้สั่งปรับ และผู้นั้นไม่ได้แย้งคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้ยื่นต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ และให้เจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อพิจารณาคำสั่งต่อไป ถ้าคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล การยื่นคำร้องให้ยื่นต่อศาลที่พิจารณาคดีนั้นในกรณีที่ศาลเห็นว่าผู้นั้นกระทำความผิดเพราะเหตุแห่งความยากจนหรือทนทานหรือเพราะความจำเป็นอย่างแสนสาหัสในการดำรงชีวิตหรือการประกอบอาชีพศาลจะกำหนดค่าปรับต่ำกว่าที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือจะว่ากล่าวตักเตือนโดยไม่ปรับหรือหากผู้นั้นยินยอมจะมีคำสั่งให้ผู้นั้นทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับก็ได้หรือในกรณีที่ศาลเห็นว่าผู้นั้นไม่มีเงินชำระค่าปรับจะมีคำสั่งให้ผู้นั้นทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับก็ได้หากผู้นั้นยินยอม

หากผู้กระทำความผิดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือเงื่อนไขที่ศาลกำหนดในการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ศาลจะเพิกถอนคำสั่งและออกหมายบังคับคดีเพื่อยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินของผู้นั้นเพื่อชำระค่าปรับก็ได้โดยให้หักจำนวนวันที่ทำงานมาแล้วจากค่าปรับคำสั่งของศาลตามมาตรา 98 ให้เป็นที่สุด”

3. ปัญหาเกี่ยวกับช่องว่างการใช้คำสั่งอำนาจพิเศษและความครอบคลุมในการร่างคำสั่ง จากบทสรุปข้างต้นการใช้อำนาจของนายกรัฐมนตรีตามมาตรา 9 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 นั้น นายกรัฐมนตรีต้องคำนึงถึงความจำเป็นและความเหมาะสม เนื่องจากโทษของผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา 9 นั้น มีบทกำหนดโทษที่รุนแรง ซึ่งในขณะเดียวกันก็มีความซ้ำซ้อนกับกฎหมายที่ประกาศบังคับใช้อยู่แล้ว การออกคำสั่งตามมาตรา 9 นั้นจะต้องมีปัจจัยหลายอย่างประกอบกัน แม้จะเป็นเหตุรุนแรงแต่หากยังไม่มีแนวทางหรือวิธีแก้ไขที่ชัดเจนก็ไม่สามารถออกคำสั่งให้กระทำการใด ๆ ได้ โดยเฉพาะการแพร่กระจายของสารกัมมันตรังสีต้องใช้ข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญโดยตรงเนื่องจากการคำนวณผลกระทบนั้นขึ้นอยู่กับชนิดและปริมาณของธาตุนั้น ๆ แต่หากเป็นกรณีปัญหาที่สามารถเข้าใจได้ง่าย การออกคำสั่งโดยใช้อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรีนั้น เพียงแต่แสดงถึงความใส่ใจใน

ปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถลดแรงกดดันของผู้ที่ได้รับผลกระทบในพื้นที่นั้น ๆ ได้อย่างรวดเร็ว แต่ไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาการแก้ปัญหาปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมด้วยอำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรี ตามมาตรา 9 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 นั้น ยังมีช่องว่างและความครอบคลุมในการออกคำสั่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมเป็นเพียงผู้เสนอแนะ ในการพิจารณาในการใช้อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรีในการออกคำสั่งตามมาตรา 9 นั้น นายกรัฐมนตรีและผู้ว่าราชการจังหวัดจะต้องเข้าใจปัญหาและใช้ดุลพินิจอย่างรอบคอบ ตรวจสอบว่าไม่มีกฎหมายหรือวิธีอื่นใดที่สามารถใช้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนของกฎหมาย ลดช่องว่างและความครอบคลุมของคำสั่ง ให้การออกคำสั่งมีความเหมาะสมในแก้ปัญหา มลพิษสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

ผู้ศึกษาเห็นควรแก้ไขโดยเพิ่มเงื่อนไขในการใช้อำนาจพิเศษพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 9 เพื่อให้การออกคำสั่งเป็นไปด้วยความรอบคอบ ลดช่องว่างและความครอบคลุมของคำสั่งลดความซ้ำซ้อนของกฎหมาย ดังนี้

มาตรา 9 วรรคสาม “การใช้อำนาจสั่งตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ต้องไม่มีกฎหมายอื่นใดที่สามารถใช้ควบคุม ระวัง หรือบรรเทาผลร้ายจากอันตรายและความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นได้อย่างทันท่วงที โดยให้คำนึงถึงสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต และกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนเท่าที่จำเป็น เมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งตามวรรคหนึ่ง หรือผู้ว่าราชการจังหวัดได้สั่งตามวรรคสองแล้ว ให้ประกาศคำสั่งดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาโดยมิชักช้า”

4. ปัญหาการบังคับใช้คำสั่งหรือการปฏิบัติตามคำสั่งนายกรัฐมนตรีหรือผู้ว่าราชการจังหวัดจากบทสรุปข้างต้นมีปัญหาการฟ้องร้องระหว่างประชาชนกับรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งต่อศาลอาญา การฟ้องร้องรัฐของประชาชนกรณีคำสั่งมิชอบด้วยกฎหมายต่อศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลแพ่ง รวมถึงการรวมตัวยื่นหนังสือคัดค้านเพื่อรวมตัวประท้วงหน้าทำเนียบรัฐบาล แสดงให้เห็นว่าการบังคับใช้คำสั่งนั้นเป็นไปด้วยความยากลำบาก มีผลมาจากการออกคำสั่งนายกรัฐมนตรีโดยไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงเห็นควรให้มีการแก้ไข พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตรา 9 วรรคสาม เพื่อให้การบังคับใช้คำสั่งและการปฏิบัติตามคำสั่งของนายกรัฐมนตรีหรือผู้ว่าราชการจังหวัดมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดข้อโต้แย้งในสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ผู้ศึกษาเห็นควรแก้ไขโดยเพิ่มเงื่อนไขในการใช้อำนาจอำนาจพิเศษ ในมาตรา 9 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2561 ให้คำนึงถึงสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต และสิทธิเสรีภาพของประชาชน ดังนี้

มาตรา 9 วรรคสาม “การใช้อำนาจสั่งตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ต้องไม่มีกฎหมายอื่นใดที่สามารถใช้ควบคุม ระวัง หรือบรรเทาผลร้ายจากอันตรายและความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นได้อย่างทันทั่วที่ โดยให้คำนึงถึงสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต และกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนเท่าที่จำเป็น เมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งตามวรรคหนึ่ง หรือผู้ว่าราชการจังหวัดได้สั่งตามวรรคสองแล้ว ให้ประกาศคำสั่งดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาโดยมิชักช้า”

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการใช้อำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรีในการแก้ไขปัญหา มลพิษทางสิ่งแวดล้อม ทำให้ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับหลักกฎหมายที่ใช้ในการควบคุม สิ่งแวดล้อมในต่างประเทศ การใช้อำนาจพิเศษในการจัดการปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม หน่วยงานที่ รับผิดชอบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศ รวมถึงอัตราโทษที่ใช้ลงโทษผู้ฝ่าฝืนคำสั่งพิเศษในแต่ละ ประเทศ ตามตารางเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายสิ่งแวดล้อมในต่างประเทศและประเทศไทย การแก้ไข พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 มาตราดังกล่าวข้างต้น นอกจากจะ ลดความซ้ำซ้อนของกฎหมายและข้อโต้แย้งในสิทธิเสรีภาพของประชาชนแล้ว จะทำให้การใช้อำนาจพิเศษ ของนายกรัฐมนตรีและผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นไปตามหลักความเหมาะสมและความจำเป็นอีกด้วย ทั้งยังเป็น การลดช่องว่างและความครอบคลุมในการออกคำสั่ง ทำให้คำสั่งมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น กระทบต่อสิทธิ เสรีภาพของประชาชนน้อยลง ลดข้อโต้แย้งและลดการฟ้องร้องระหว่างประชาชนกับรัฐ ทำให้การบังคับใช้ คำสั่งเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประชาชนให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามคำสั่ง โดยสามารถศึกษาได้ จาก ตารางเปรียบเทียบบทบัญญัติและบทบัญญัติที่เสนอแนะแห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบบทบัญญัติและบทบัญญัติที่เสนอแนะแห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ประเด็น	มาตรา	บทบัญญัติเดิม	บทบัญญัติที่เสนอแนะใหม่
1	4	ไม่มีนิยามศัพท์ เหตุฉุกเฉิน, เหตุ ภัยอันตราย	เหตุฉุกเฉิน หมายความว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น กะทันหันโดยไม่อาจคาดการณ์ได้ล่วงหน้า ซึ่งอาจทำ ให้เกิดภาวะมลพิษอย่างรุนแรงเป็นอันตรายร้ายแรง ต่อชีวิต ร่างกาย หรือสุขภาพอนามัยของประชาชน เหตุภัยอันตราย หมายความว่า เหตุอันตรายที่เกิดจาก ภัยธรรมชาติหรือการแพร่กระจายของมลพิษ ซึ่งอาจ

ประเด็น	มาตรา	บทบัญญัติเดิม	บทบัญญัติที่เสนอแนะใหม่
			ทำให้เกิดอันตรายร้ายแรงต่อชีวิต ร่างกาย หรือ สุขภาพอนามัยของประชาชน
	9	วรรคสองอำนาจในการสั่งตาม วรรคหนึ่งนายกรัฐมนตรีจะมอบ อำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ปฏิบัติราชการภายในเขตจังหวัด แทนนายกรัฐมนตรีได้โดยให้ทำ เป็นคำสั่งและประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่ง ตามวรรคหนึ่ง หรือผู้ว่าราชการ จังหวัดในการปฏิบัติราชการแทน นายกรัฐมนตรีได้สั่งตามวรรคสอง แล้ว ให้ประกาศคำสั่งดังกล่าวใน ราชกิจจานุเบกษาโดยมิชักช้า	วรรคสองอำนาจในการสั่งตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้ว่า ราชการจังหวัดมีอำนาจสั่งภายในเขตจังหวัดได้โดย ให้ทำเป็นคำสั่งและประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อ นายกรัฐมนตรีได้สั่งตามวรรคหนึ่ง หรือผู้ว่าราชการ จังหวัดได้สั่งตามวรรคสองแล้ว ให้ประกาศคำสั่ง ดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาโดยมิชักช้า”
2	98	วรรคสองในกรณีที่ผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ ปฏิบัติตามคำสั่งดังกล่าว หรือ ขัดขวางการกระทำใด ๆ ตามคำสั่ง ดังกล่าว เป็นผู้ซึ่งก่อให้เกิด อันตรายหรือความเสียหายจาก ภาวะมลพิษ ต้องระวางโทษจำคุก ไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินห้า แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ	วรรคสองในกรณีที่ผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ดังกล่าว หรือขัดขวางการกระทำใด ๆ ตามคำสั่ง ดังกล่าว เป็นผู้ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายหรือความเสียหายจากภาวะมลพิษ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ห้าปี หรือปรับไม่เกินห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ในกรณีเป็นความผิดต่อเนื่อง ต้องระวางโทษปรับอีก วันละไม่เกินห้าหมื่นบาทตลอดระยะเวลาที่ฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตาม เพิ่มวรรคสาม ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดผู้ใดเป็น บุคคลธรรมดา และกระทำความผิดเพราะเหตุแห่ง ความยากจนเหลือทนทานหรือเพราะความจำเป็น อย่างแสนสาหัสในการดำรงชีวิตหรือการประกอบ อาชีพ ผู้นั้นอาจยื่นคำร้องเพื่อให้กำหนดค่าปรับต่ำ กว่าที่กฎหมายบัญญัติไว้ หรือขอทำงานบริการสังคม หรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับได้

ประเด็น	มาตรา	บทบัญญัติเดิม	บทบัญญัติที่เสนอแนะใหม่
			เพิ่มวรรคสี่ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดผู้ใดเป็นบุคคลธรรมดา และไม่มีเงินชำระค่าปรับผู้นั้นอาจยื่นคำร้องโดยแสดงเหตุผลอันสมควรเพื่อขอทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ เพิ่มวรรคห้า การยื่นคำร้องตามวรรคสามและวรรคสี่ ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้สั่งปรับ และผู้นั้น ไม่ได้แย้งคำสั่งของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้ยื่นต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ และให้เจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อพิจารณามีคำสั่งต่อไป ถ้าคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล การยื่นคำร้องให้ยื่นต่อศาลที่พิจารณาคดีนั้นในกรณีที่ศาลเห็นว่าผู้นั้นกระทำความผิดเพราะเหตุแห่งความยากจนหรือทนทานหรือเพราะความจำเป็นอย่างแสนสาหัสในการดำรงชีวิต หรือการประกอบอาชีพศาลจะกำหนดค่าปรับต่ำกว่าที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือจะว่ากล่าวตักเตือนโดยไม่ปรับหรือหากผู้นั้นยินยอมจะมีคำสั่งให้ผู้นั้นทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับก็ได้หรือในกรณีที่ศาลเห็นว่าผู้นั้นไม่มีเงินชำระค่าปรับจะมีคำสั่งให้ผู้นั้นทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับก็ได้หากผู้นั้นยินยอม เพิ่มวรรคหก หากผู้กระทำความผิดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งหรือเงื่อนไขที่ศาลกำหนดในการทำงานบริการสังคมหรือทำงานสาธารณประโยชน์ ศาลจะเพิกถอนคำสั่งและออกหมายบังคับคดีเพื่อยึดทรัพย์สินหรืออายัดสิทธิเรียกร้องในทรัพย์สินของผู้นั้นเพื่อชำระค่าปรับก็ได้โดยให้หักจำนวนวันที่ทำงานมาแล้วจากค่าปรับคำสั่งของศาลตามมาตรานี้ให้เป็นที่สุด

ประเด็น	มาตรา	บทบัญญัติเดิม	บทบัญญัติที่เสนอแนะใหม่
3,4	9	วรรคสาม เมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งตามวรรคหนึ่ง หรือผู้ว่าราชการจังหวัดได้สั่งตามวรรคสองแล้ว ให้ประกาศคำสั่งดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาโดยมิชักช้า	วรรคสาม การใช้อำนาจสั่งตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ต้องไม่มีกฎหมายอื่นใดที่สามารถใช้ควบคุมระงับ หรือบรรเทาผลร้ายจากอันตรายและความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นได้อย่างทันทั่วถึง โดยให้คำนึงถึงสภาพแวดล้อม วิถีชีวิต และกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนเท่าที่จำเป็น เมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งตามวรรคหนึ่ง หรือผู้ว่าราชการจังหวัดได้สั่งตามวรรคสองแล้ว ให้ประกาศคำสั่งดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาโดยมิชักช้า

รายการอ้างอิง

- กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม. (2541). ผลการสำรวจข้อเท็จจริง และผลกระทบสิ่งแวดล้อมจากการเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำระบบความเค็มต่ำในเขตพื้นที่น้ำจืด, คณะทำงานเพื่อสำรวจตรวจสอบพื้นที่ ดำเนินการเก็บตัวอย่าง และวิเคราะห์ผลกระทบจากการเลี้ยงกุ้งกุลาดำในพื้นที่น้ำจืด. กรุงเทพฯ: กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.
- คมวัชร เอียงอ่อง. (2555). การดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศสหรัฐอเมริกา. วันที่ค้นข้อมูล 12 มีนาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <http://www.library.coj.go.th/>
- ชนกฤต แดงทองดี. (2566). สถานการณ์ ซีเซียม - 137 กับข้อเรียกร้องขององค์กรด้านสิ่งแวดล้อมต่อการจัดการปัญหาวัสดุกัมมันตรังสี. วันที่ค้นข้อมูล 12 มีนาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://www.seub.or.th/blogging/news/ 2023-94/>
- พงส์เพ็ญ สกุนตาภัย. (2511). ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติกับอำนาจบริหาร. วันที่ค้นข้อมูล 12 มีนาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <http://www.library.polsci.chula.ac.th/dl/023d3fa1301fef4323c10fe6aa50adba>
- ยุทธพงศ์ ปิ่นอนงค์. (2560). การใช้อำนาจของประธานาธิบดีตามมาตรา 2 ของรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา. วันที่ค้นข้อมูล 12 มีนาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://dl.parliament.go.th/handle/lirt/521115>
- สายใจ อุชชิน. (2551). มาตรการบังคับทางอาญาที่ใช้แก่นิติบุคคลในคดีสิ่งแวดล้อม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI). (2557). ปัญหาของระบบค่าปรับทางอาญาในประเทศไทย. วันที่ค้นข้อมูล 12 มีนาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://tdri.or.th/2014/03/fine-system>

- สุทธิชัย เลียงชยศ. (2533). ผลการศึกษาวิเคราะห์เพื่อกำหนดนโยบายและวิธีการควบคุมป้องกันและปรับปรุงแก้ไขพื้นที่ดินเค็มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 30(3).
- อรรถสิทธิ์ พานแก้ว. (2558). ความกังวลของประชาชนที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับการใช้อำนาจพิเศษของรัฐในสถานการณ์พิเศษ. วันที่ค้นข้อมูล 12 มีนาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://www.posttoday.com/politics/361165>
- อู่แก้ว ประกอบไวทยกิจ บีเวอร์. (2543). มนุษย์ – ระบบนิเวศและสภาพนิเวศในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อำนาจ วงศ์บัณฑิต. (2562). *กฎหมายสิ่งแวดล้อม* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- The Standard. (2566). เทียบความรุนแรง ‘ซีเซียม - 137’ หายที่ปราจีนบุรีกับเหตุการณ์ในอดีต. วันที่ค้นข้อมูล 12 มีนาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://thestandard.co/cesium-137-violence-history/>

การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบ

การประชุมทางจอภาพ

Witness Testimony in Criminal Cases Via Video Conferences

รุ่งเพชร เหลี่ยมเพชร (Rungphet Liamphet)

เจ้าพนักงานศาลยุติธรรมชำนาญการพิเศษ สำนักศาลยุติธรรมประจำภาค 2

Court Officer, Senior Professional Level, Office of The Chief Judge of Region 2

E-mail: rungphet12@gmail.com

Received: 1 March 2024

Revised: 21 June 2024

Accepted: 21 June 2024

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพของประเทศไทยเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา มลรัฐเท็กซัส มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศเนเธอร์แลนด์ เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้รองรับการพิจารณาคดีและสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ เกี่ยวกับประเด็นคดีที่สามารถสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ การสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีของจำเลยในคดีอาญา ข้อจำกัดเกี่ยวกับความบกพร่องทางกายหรือจิตของจำเลยหรือพยานที่ปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ การยื่นคำร้องหรือการให้ความยินยอมของจำเลยหรือคู่ความฝ่ายอื่น เพื่อให้การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพมีมาตรฐานทางกฎหมายรองรับและสามารถคุ้มครองสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีอาญาได้เทียบเท่ากับการพิจารณาและสืบพยานโดยจำเลยปรากฏตัวต่อหน้าศาล

คำสำคัญ: สืบพยานผ่านจอภาพ, สืบพยานผ่านจอภาพในคดีอาญา, จำเลยในคดีอาญาปรากฏตัวผ่านจอภาพ

Abstract

This article is focus on study of concepts, theories and laws related to examination of witnesses in criminal cases while an accused person does not present at trial in courtroom, but appear in front of screen via video conference device system instead. By comparing with similar process of using device on criminal hearing of Thailand to other countries such as Texas state and California state of the United of America, New Zealand and Netherlands. That helping the study to find out solution which can present suggestion for amendment of criminal procedure in order to legalize the new process of examination of witnesses in certain criminal cases via modern technology device, by drawing criteria of using video conference device, cases classification to be trial by using technology device, limitation of right to absent at trial, regulation of defective body or mental illness to whom shall proceed examination of witnesses via technology device, including time frame and place to proceed examination of witnesses in order to ensure that right of all accused will not be violated or deprived of and protected under the same law, and fully guarantee that visualized examination of witnesses in criminal cases via video conference device is equally fair trial as its presence in courtroom under due process of law.

Keywords: Video Conference, Video Conference in Criminal Case, Examination of Witnesses in Criminal Case

บทนำ

เทคโนโลยีการสื่อสารในโลกยุคปัจจุบันมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา โดยเริ่มเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของมนุษย์ในรูปแบบของโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่ใช้สำหรับรับสายเข้าและโทรออก เรียกยุคแรกนี้ว่า ยุค 1G (1st Generation) ปัจจุบันได้พัฒนาเข้าสู่ยุค 5G (5th Generation) โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่สามารถใช้สื่อสารในรูปแบบวิดีโอที่มองเห็นและพูดคุยกันได้ด้วยระบบภาพและเสียงที่ชัดเจน เสมือนจริงและเป็นปัจจุบัน (Real Time) (ปิยะ โควิทท์ทวีวัฒน์ และคณะ, 2562, หน้า 1-6) ในยุค 5G (5th Generation) สามารถติดต่อสื่อสารระหว่างกันได้อย่างไร้พรมแดน สามารถประชุมร่วมกันผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ (Video Conference) ผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น ระบบซูม (Zoom Meetings) ไมโครซอฟท์ทีม (Microsoft Teams) กูเกิ้ลมีท (Google Meet) หรือระบบสื่อสารออนไลน์ (Online) รูปแบบอื่น (Turner, 2023) ซึ่งสามารถโต้ตอบกันได้ทันทีเสมือนอยู่ต่อหน้าในสถานที่เดียวกัน เป็นปัจจุบัน (Real Time) มีความแม่นยำและเชื่อถือได้ (Reliability) (Gourdet et al., 2020, p. 3) การนำเทคโนโลยีการสื่อสารดังกล่าวมาใช้นับสนับสนุนการทำงานจึงสามารถช่วยลดระยะเวลาการทำงาน ลดจำนวนผู้ปฏิบัติงาน และลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินการต่าง ๆ ได้เป็นจำนวนมาก (Business Insights and Ideas, 2022) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ระหว่างที่โลกกำลังประสบปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Disease: COVID - 19) บุคคลถูกจำกัดสิทธิในการเดินทางและต้องเว้นระยะห่างทางสังคมเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค ทำให้ทุกคนและทุกภาคส่วน รวมถึงองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ รวมถึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานโดยการนำเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่มาใช้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ศาลยุติธรรมของไทยและต่างประเทศได้ปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานโดยนำเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ในการกระบวนการยุติธรรมมากขึ้น โดยนำระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ในการสืบพยานคดีแพ่ง (Dodson, et al., 2020-2021, pp. 13-21) แต่ในคดีอาญานำมาใช้กับความผิดบางประเภทเพราะมีข้อจำกัดในเรื่องของการละเมิดสิทธิของจำเลยในการเผชิญหน้ากับพยาน (Right to Confrontation) (ฉัตรชัย รุจิदानนท์, 2543, หน้า 35-44) เพราะการพิจารณาคดีอาญาและการสืบพยานของศาลยุติธรรมไทย ต้องกระทำในศาล โดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง คือ มีตัวจำเลยอยู่ต่อหน้าศาลระหว่างการพิจารณาคดี (Right to Present at Trial) (Podmaniczky, 2012, pp. 1283-1314) ซึ่งเป็นสิทธิของจำเลยตามหลักสากล ถือว่าเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการนำระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญา

ในระหว่างมีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำเทคโนโลยีการสื่อสารมาใช้ในการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพื่อให้คดีอาญาสามารถดำเนินต่อไปได้ท่ามกลางสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ศาลยุติธรรมของประเทศไทยจึงนำระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ในการพิจารณาคดีอาญามากขึ้น แต่กฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังไม่ครอบคลุมถึงการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคแรก ยังคงบัญญัติให้การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย หมายถึงจำเลยต้องมาปรากฏตัวต่อหน้าศาล

จากที่กล่าวมาจึงยังเป็นปัญหาข้อกฎหมายว่าการสืบพยานโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพสามารถกระทำได้หรือไม่ เพียงใด สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิจารณาและสืบพยานในศาลโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยนั้นจำเลยสามารถสละสิทธิดังกล่าวได้หรือไม่ รัฐอาจออกข้อกำหนดหรือข้อกฎหมายยกเว้นสิทธิของจำเลยในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งได้หรือไม่ หรือมีความจำเป็นต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน และเป็นประโยชน์ต่อจำเลยเอง มิฉะนั้นอาจทำให้การพิจารณาคดีอาญาต้องใช้เวลาพิจารณาคดียาวนานเกินสมควร อันเป็นการกระทบกระเทือนสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญของจำเลยโดยตรง จึงควรศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการนำระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ในการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ โดยไม่กระทบต่อสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่จะต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ และมีความสมดุล

ระหว่างประโยชน์ของเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปได้โดยสะดวก รวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่ายกับความเป็นธรรมที่จำเป็นจะต้องได้รับการพิจารณาคดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายในการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาที่อนุญาตให้จำเลยในคดีอาญาสามารถเข้าร่วมการพิจารณาคดีโดยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ รวมถึงหลักเกณฑ์ ข้อจำกัด ข้อยกเว้น และประเภทคดี ของประเทศไทยเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา มลรัฐเท็กซัส มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศเนเธอร์แลนด์ เพื่อวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสีย และได้แนวทางการร่างบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย เพื่ออำนวยความสะดวกในการนำใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนการพิจารณาคดีอาญาของศาลให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม โดยไม่ละเมิดสิทธิของจำเลยที่ได้รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและหลักสากล

บททวนวรรณกรรม

1. หลักการดำเนินคดีอาญา

หลักการค้นหาความจริง แบ่งตามระบบกฎหมายได้เป็น 3 ระบบ คือ ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) และระบบผสม (Mixed System) ซึ่งผู้มีหน้าที่ค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์แตกต่างกัน คือ ระบบกล่าวหา (Accusatorial System) ผู้เสียหายเป็นผู้เริ่มต้นการดำเนินคดีด้วยการกล่าวหา คู่พิพาททั้งสองฝ่ายต้องหาพยานหลักฐานมาต่อสู้กันเพื่อให้ความจริงปรากฏต่อหน้าศาล ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) เจ้าพนักงานของรัฐเป็นผู้เริ่มต้นการดำเนินคดีอาญา และหาพยานหลักฐานเพื่อให้ได้พยานหลักฐานที่สมบูรณ์ที่สุดก่อนพิพากษาคดี และระบบผสม (Mixed System) คือการนำลักษณะที่ดีของแต่ละระบบมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศตน หลักการค้นหาความจริงของประเทศไทยนั้นผู้มบทบาทในการดำเนินคดีคือคู่ความ แต่กฎหมายเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานได้เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 228 ให้อำนาจศาลเรียกพยานมาสืบเพิ่มเติมได้ (อุทัย อาทิวะ, 2555, หน้า 20-49) จึงน่าจะกล่าวได้ว่า หลักการค้นหาความจริงของประเทศไทยเป็นระบบผสมระหว่างระบบกล่าวหาและระบบไต่สวน (โสภณ รัตนกร, 2553, หน้า 10)

หลักการฟังความทุกฝ่าย เรียกกันว่า “audiatur et altera pars” หรือ “audi et alteram partem” เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมเพราะหากศาลพิจารณาและพิพากษาคดีโดยไม่ได้ฟังความจากทุกฝ่ายหรือไม่เปิดโอกาสให้คู่ความฝ่ายอื่นโต้แย้งหรือต่อสู้คดีแล้วการพิจารณาและพิพากษาคดีที่เป็น

ธรรมย่อมไม่เกิดขึ้น หลักการนี้นำมาใช้กับคดีทุกประเภท เพราะเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานและเป็นมาตรฐานการคุ้มครองคู่ความในกระบวนการพิจารณาว่าจะได้รับการพิจารณาและพิพากษาอย่างเป็นธรรม

หลักการพิจารณาคดีโดยรวดเร็ว (Speedy Trial) การพิจารณาคดีอาญาต้องกระทำโดยรวดเร็ว หากล่าช้าจำเลยหรือพยานบุคคลอาจหลงลืมเหตุการณ์หรือรายละเอียดที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริงในคดี หรือเสียชีวิต รวมถึงพยานหลักฐานอื่นอาจสูญหายหรือถูกทำลายก่อนเสร็จการพิจารณาคดี และยังส่งผลให้บุคคลหนึ่งต้องตกอยู่ในสถานะจำเลยเป็นเวลานานซึ่งกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การพิจารณาคดีอย่างรวดเร็วจะทำให้ข้อเท็จจริงกระจ่างชัด การวิเคราะห์ซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานของคู่ความแต่ละฝ่ายเป็นไปด้วยความถูกต้องและมีประสิทธิภาพ (อุดม รัฐอมฤต, 2562, หน้า 246-247) ก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่จำเลยและคู่ความฝ่ายอื่น

หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย หมายถึง ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าฟังการพิจารณาได้ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของจำเลยตามแนวคิดว่าการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมในคดีอาญา (Fair Trial) เป็นหลักประกันว่าจำเลยหรือพยานจะไม่ถูกข่มขู่ กลั่นแกล้ง หรือพิจารณาคดีตามอำเภอใจ และป้องกันไม่ให้พยานเบิกความเท็จต่อหน้าศาล เนื่องจากมีประชาชนเข้าฟังการพิจารณาคดี เป็นหลักการที่รัฐต้องรับรองและคุ้มครองให้จำเลยมีสิทธิเผชิญหน้ากับพยานฝ่ายโจทก์ที่เบิกความเป็นปรปักษ์กับตน (อุทัย อาทิวะ, 2555, หน้า 26-27) ดังปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

2. การคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญา

การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหรือจำเลยในคดีอาญาตามหลักสากล ได้แก่ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 (Universal Declaration of Human Rights) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. 1966 (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) ซึ่งมีหลักการในทำนองเดียวกันคือคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้บุคคลมีสิทธิเสมอกันในอันที่จะได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและเปิดเผยโดยศาลที่เป็นอิสระและเที่ยงธรรม รวมถึงให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาว่าทำผิดทางอาญาเป็น ผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายบนพื้นฐานของหลักประกันที่จำเป็นในการต่อสู้คดีเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาดำเนินไปบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน

การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหรือจำเลยในคดีอาญาตามหลักกฎหมาย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองสิทธิของบุคคลในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก และคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้ที่ตกเป็นจำเลยโดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด และจะบังคับให้บุคคลใดให้การเป็นปฏิกิริยาต่อตนเองไม่ได้ การใดที่เป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะกระทำได้อต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น เช่น การจับ การคุมขัง ซึ่งเป็นการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทาง

อาญาได้บัญญัติไว้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับหลักสากลดังกล่าวข้างต้น

3. กฎหมายเกี่ยวกับการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพของประเทศไทย

การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาของศาลยุติธรรมในประเทศไทย ตามปกติจะพิจารณาและสืบพยานในศาลโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 แต่ในระหว่างการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Disease: COVID - 19) ศาลสามารถพิจารณาคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ (Video Conference) ได้ตามระเบียบราชการฝ่ายตุลาการ ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาในศาลที่เกี่ยวกับผู้ถูกขังอยู่ในเรือนจำหรือสถานที่กักขังในระหว่างที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Disease: COVID - 19) พ.ศ. 2563 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) และระเบียบราชการฝ่ายตุลาการ ว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาในระหว่างที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Disease: COVID - 19) พ.ศ. 2564 ซึ่งใช้สืบพยานบุคคลโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพได้ไม่ว่าจำเลยถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำหรือไม่ และเป็นการสืบพยานกรณีจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องหรือกรณีอื่น โดยจำเลยต้องให้ความยินยอม จำเลยมีทนายความว่าความให้ ทั้งนี้ ให้ใช้เฉพาะช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เท่านั้น

4. กฎหมายเกี่ยวกับการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพของต่างประเทศ

สหรัฐอเมริกา กฎหมายเกี่ยวกับการสืบพยานโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ คือ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของรัฐบาลกลาง (Federal Rules of Criminal Procedure) และพระราชบัญญัติการพิจารณาคดีทางไกลผ่านจอภาพในคดีอาญา (Remote Video Court Appearances Act) มีการบัญญัติประเภทคดีที่จำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ ได้แก่ ความผิดลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี และห้ามใช้ระบบการประชุมทางจอภาพกับจำเลยที่จิตบกพร่องและไม่ใช้ในการพิพากษาลงโทษจำคุก ศาลอนุญาตให้จำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพได้ต่อเมื่อจำเลยยินยอมให้บันทึกภาพและเสียง จำเลยมีทนายความและติดต่อสื่อสารกันได้เป็นส่วนตัว ผู้เข้าร่วมพิจารณาคดีทุกคนมองเห็นและได้ยินเสียงคนอื่นได้พร้อมกันในเวลาเดียวกัน และศาลสามารถสั่งให้ยุติการพิจารณาคดีผ่านระบบการประชุมทางจอภาพได้หากเป็นการลดทอนสิทธิทางกฎหมายของจำเลย

มลรัฐเท็กซัส ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Code of Criminal Procedure) ให้จำเลยและพนักงานอัยการยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ และศาลอนุญาต โดยจำเลยแสดงให้ศาลเห็นว่าสามารถติดต่อสื่อสารกับทนายความได้เป็นการส่วนตัวและระบบการประชุมทางจอภาพที่

ให้ผู้เข้าร่วมพิจารณาคดีทุกคนต้องสามารถมองเห็นและโต้ตอบกันได้ หากจำเลยหรือพนักงานอัยการ หรือ ศาลเห็นสมควร ศาลสั่งให้ผู้พิจารณาคดีผ่านระบบการประชุมทางจอภาพได้ตลอดเวลา ทั้งนี้ ไม่ใช่ระบบการประชุมทางจอภาพในความผิดอาญาร้ายแรง

มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประมวลกฎหมายอาญา (California Penal Code) กำหนดให้จำเลยสละสิทธิ เข้าร่วมพิจารณาคดีต่อหน้าศาลหรือสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีผ่านระบบการประชุมทางจอภาพได้ โดยแจ้งต่อศาลและแสดงให้ศาลเห็นว่าได้สละสิทธิโดยมีความรู้ความเข้าใจการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี อย่างดีแล้วและยินยอมสละสิทธิโดยมีทนายความเข้าร่วมพิจารณาคดี และศาลอนุญาต ศาลพิจารณาคดีที่ จำเลยสละสิทธิต่อไปได้ และจำเลยขอถอนการสละสิทธิปรากฏตัวต่อหน้าศาลได้ตลอดเวลา ศาลพิจารณาคดีผ่านระบบการประชุมทางจอภาพได้เมื่อจำเลยให้ความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร จำเลยและ ทนายความต้องติดต่อสื่อสารกันได้ ศาลจะอนุญาตต้องพิจารณาความพร้อมของเทคโนโลยีด้วย และต้องมี ช่องทางให้ผู้เข้าร่วมพิจารณาคดีแจ้งปัญหาข้อขัดข้องในการใช้ระบบต่อศาล ทั้งนี้ ห้ามใช้ในคดีความรุนแรง ในครอบครัว การละเมิดทางอาญา คดีจราจร แต่หากเป็นคดีอาญาร้ายแรงจะใช้ระบบการประชุมทางจอภาพ ในการฟังคำพิพากษา และพิจารณาคดีในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ หรือมีการนำสืบพยานหลักฐานไม่ได้

ประเทศนิวซีแลนด์ พระราชบัญญัติการเข้าร่วมการพิจารณาคดีจากระยะไกล พ.ศ. 2553 (Courts (Remote Participation) Act 2010) กำหนดให้พิจารณาคดีผ่านระบบการประชุมทางจอภาพได้ในคดีที่จำเลย ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ และห้ามปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพในการพิจารณาเรื่องที่ เป็น สาระสำคัญ เว้นแต่ผู้อำนวยการศาลอนุญาตและผู้เข้าร่วมพิจารณาคดียินยอม และห้ามใช้ระบบการประชุม ทางจอภาพในการพิพากษาคดี การพิจารณาอนุญาตต้องพิจารณาความพร้อมของเทคโนโลยี ผลกระทบของ การใช้เทคโนโลยีกับการรักษาสิทธิของกลุ่มความ การประเมินความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน และ ความสามารถในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เข้าร่วมพิจารณาคดีทุกคน สิทธิของจำเลยที่จะได้รับการ พิจารณาคดีที่เป็นธรรม การต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ของจำเลย การติดต่อสื่อสารระหว่างจำเลยกับทนายความ และ ให้ถือว่าสถานที่สืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพเป็นสถานที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วย นอกจากนี้ ผู้อำนวยการศาลสามารถยุติการพิจารณาคดีผ่านระบบการประชุมทางจอภาพได้หากเห็นว่าขัดต่อ ประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ประเทศเนเธอร์แลนด์ ประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา กำหนดว่าห้ามใช้ระบบการประชุมทางจอภาพกับผู้มีความบกพร่องทางการได้ยินและการมองเห็น การพิจารณาคดีผ่านระบบการประชุมทางจอภาพต้องสอบถามผู้ความฝ่ายอื่นด้วย ผู้เข้าร่วมพิจารณาคดี ทุกคนต้องสามารถรับรู้และมองเห็นสิ่งที่เกิดขึ้นในห้องพิจารณาคดี รวมถึงต้องติดต่อสื่อสารระหว่างกันและ ติดต่อสื่อสารกับทนายความเป็นการส่วนตัวได้ และต้องมีการรักษาความปลอดภัยของข้อมูล

สมมติฐานการวิจัย

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้สาละยัตริธรรมจำเป็นต้องนำระบบการประชมทางจอภาพมาใช้ในการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชมทางจอภาพ โดยใช้ในคดีอาญาที่จำเลยให้การรับสารภาพและถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำและให้ใช้เฉพาะช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 เท่านั้น เพื่อให้คดีอาญาสามารถดำเนินการต่อไปได้ในระหว่างที่มีการแพร่ระบาด ซึ่งเป็นการนำเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการพิจารณาคดีเพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาให้ได้รับการพิจารณาคดีที่สะดวกรวดเร็วไม่ต้องถูกคุมขังระหว่างพิจารณานานเกินสมควร ดังนั้น เมื่อเทคโนโลยีการสื่อสารสามารถช่วยคุ้มครองสิทธิของจำเลยที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญได้ จึงควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายเกี่ยวกับการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาให้จำเลยสามารถปรากฏตัวผ่านระบบการประชมทางจอภาพได้โดยไม่เป็นการลดทอนสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ เพื่อให้การสืบพยานดำเนินไปภายใต้กรอบแห่งกฎหมาย ทำให้การพิจารณาคดีอาญาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม ภายใต้หลักนิติธรรม และสามารถสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชมทางจอภาพต่อไปในสถานการณ์ปกติที่ไม่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือภาวะฉุกเฉินอื่นใดได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยอาศัยข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ ด้วยการรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ตำราทางวิชาการ บทความทางกฎหมาย ข้อมูลทางวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลทางสื่ออินเทอร์เน็ต โดยนำมาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบเพื่อนำหลักเกณฑ์ของกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชมทางจอภาพ ให้มีความเหมาะสมกับบริบทของประเทศไทย

ผลการวิจัย

จากการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชมทางจอภาพของประเทศไทยเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา มลรัฐเท็กซัส มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศเนเธอร์แลนด์ พบว่า การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชมทางจอภาพของประเทศไทยมีประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้

1. ปัญหาประเภทคดีที่สามารถสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยไม่ได้กำหนดประเภทคดีที่สามารถสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพไว้เป็นการเฉพาะ ศาลยุติธรรมประเทศไทยพิจารณาและสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพโดยอาศัยอำนาจจากระเบียบภายในองค์กร ที่กำหนดให้คดีอาญาไม่ว่าจำเลยถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำหรือไม่ ซึ่งต้องสืบพยานประกอบคำรับสารภาพของจำเลยหรือสืบพยานกรณีอื่น เมื่อจำเลยยินยอม และมีทนายความให้ความรู้ สามารถสืบพยานบุคคลโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพได้ทุกคดีโดยไม่คำนึงถึงประเภทคดีหรืออัตราโทษขั้นสูง หรือข้อจำกัดอื่น เช่น ความยุ่งยากซับซ้อนของพยานหลักฐาน ข้อบกพร่องทางกายหรือทางจิตของจำเลยหรือพยาน หรือความยินยอมของกลุ่มความฝ่ายอื่น เป็นต้น อันอาจทำให้การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพเกิดความไม่เป็นธรรมแก่จำเลย

จากการศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของสหรัฐอเมริกา (Federal Rules of Criminal Procedure) พบว่า มีการกำหนดประเภทคดีที่สามารถพิจารณาตัดสินผ่านระบบการประชุมทางจอภาพได้แก่ คดีความผิดลหุโทษ หรือคดีอาญาที่มีอัตราโทษปรับหรือจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ และมีข้อจำกัดการใช้ระบบการประชุมทางจอภาพปรากฏอยู่ในรัฐบัญญัติการพิจารณาคดีทางไกลผ่านจอภาพในคดีอาญา (Remote Video Court Appearances Act) คือ ในคดีอาญาความผิดร้ายแรงจำเลยไม่สามารถให้การรับสารภาพหรือถูกพิพากษาลงโทษจำคุกผ่านระบบการประชุมทางจอภาพได้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของมลรัฐเท็กซัส จำเลยให้การต่อสู้คดีผ่านระบบการประชุมทางจอภาพได้ทุกคดีหากจำเลยและพนักงานอัยการยื่นคำร้องและศาลอนุญาต ประมวลกฎหมายอาญาของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย พิจารณาคดีโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพชั้นได้สวนมูลฟ้องในคดีความผิดลหุโทษ แต่หากเป็นคดีความผิดลหุโทษเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว และการละเมิดทางอาญา ผู้ต้องหาต้องปรากฏตัวต่อหน้าศาล ส่วนในชั้นพิจารณาคดีศาลสามารถพิจารณาคดีผ่านระบบการประชุมทางจอภาพได้หากจำเลยสละสิทธิปรากฏตัวต่อหน้าศาล แต่หากเป็นคดีอาญาร้ายแรงจะใช้ระบบการประชุมทางจอภาพในการฟังคำพิพากษาและพิจารณาคดีในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ หรือมีการนำสืบพยานหลักฐานไม่ได้ พระราชบัญญัติการเข้าร่วมการพิจารณาคดีจากระยะไกล พ.ศ. 2553 ของประเทศนิวซีแลนด์ พิจารณาคดีผ่านระบบการประชุมทางจอภาพได้ในคดีที่จำเลยถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ และห้ามใช้ระบบการประชุมทางจอภาพในการพิจารณาเรื่องที่เป็สาระสำคัญในคดีอาญา เว้นแต่ ผู้อำนวยการศาลอนุญาต ประมวลกฎหมายอาญาของประเทศเนเธอร์แลนด์ ให้ใช้ระบบการประชุมทางจอภาพการสืบพยาน การสอบสวน หรือการให้ถ้อยคำของบุคคล แต่หากเป็นการสอบสวนผู้ต้องหาเกี่ยวกับคดีที่ถูกคุมขัง และสืบพยานในสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญ จะต้องได้รับ

ความยินยอมจากผู้ต้องหาก่อน อย่างไรก็ตาม แม้มีการห้ามดังกล่าวแต่ศาลสามารถใช้ดุลพินิจให้สืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพได้หากมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์พิเศษด้านความปลอดภัย

ดังนั้น หากประมวลวิธีพิจารณาความอาญาของไทยมีการกำหนดประเภทคดีที่จำเลยสามารถปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพในการพิจารณาและสืบพยานในลักษณะของอัตราโทษขั้นสูง เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกาและปรับให้สอดคล้องกับการแบ่งอำนาจพิจารณาคดีของศาลในประเทศไทยที่แบ่งเป็นศาลแขวงและศาลจังหวัด โดยกำหนดให้นำระบบการประชุมทางจอภาพไปใช้พิจารณาและสืบพยานในคดีอาญาที่เป็นความผิดเล็กน้อยซึ่งอยู่ในอำนาจพิจารณาคดีของศาลแขวงโดยไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงคำให้การของจำเลยว่าให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธ และคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาคดีของศาลจังหวัดและศาลแขวง ได้แก่ คดีที่มีอัตราโทษปรับสถานเดียว รวมถึงคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาคดีของศาลจังหวัด ได้แก่ คดีที่จำเลยให้การรับสารภาพทั้งที่ต้องสืบพยานประกอบคำรับสารภาพและไม่ต้องสืบพยานประกอบคำรับสารภาพโดยกำหนดอัตราโทษขั้นสูงไว้ด้วย อีกทั้งไม่ควรจำกัดไว้เพียงเฉพาะจำเลยที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำเท่านั้น จำเลยที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวควรได้รับสิทธิที่เป็นอย่างเดียวกัน แต่ไม่ควรนำมาใช้ในการฟังคำพิพากษา คดีอาญาความผิดร้ายแรงควรให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาบางอย่างสามารถกระทำผ่านระบบการประชุมทางจอภาพได้ เช่น กระบวนการพิจารณาที่ไม่ใช่สาระสำคัญ หรือไม่มีการนำสืบพยานหลักฐาน และสามารถใช้ระบบการประชุมทางจอภาพได้ตั้งแต่ชั้นไต่สวนมูลฟ้องดังเช่นมลรัฐแคลิฟอร์เนีย จะทำให้มีมาตรฐานทางกฎหมายรองรับการพิจารณาคดีและสืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพทำให้เกิดความเป็นธรรมต่อคู่ความทุกฝ่ายและสามารถคุ้มครองสิทธิของจำเลยได้รับรองไว้โดยกฎหมายและหลักสากล

2. ปัญหาการละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีของจำเลยในคดีอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยไม่ได้บัญญัติกรณีที่จำเลยละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีไว้เป็นการเฉพาะ แต่บัญญัติไว้ในลักษณะของพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ดังปรากฏอยู่ในมาตรา 172 ทวิ และมาตรา 172 ทวิ/1 ซึ่งพออนุมานได้ว่าเป็นการละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดี โดยสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ การละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีโดยแสดงเจตนาชัดแจ้ง และการละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีโดยปริยาย จึงมีข้อจำกัดเกี่ยวกับการละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีของจำเลยในคดีอาญาในเรื่องดังต่อไปนี้

(1) ประเภทคดีที่จำเลยแสดงเจตนาละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีโดยชัดแจ้ง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 ทวิ จำกัดการละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีโดยชัดแจ้งไว้เพียง 2 กรณี คือ กรณีแรก ต้องเป็นคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ หรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว จำเลยจึงไม่สามารถแสดงเจตนาละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีโดยชัดแจ้งในกรณีอื่นได้ ในขณะที่สหรัฐอเมริกามีกำหนดให้จำเลยในคดีความผิดหุโทษหรือคดีอาญาที่มีโทษปรับหรือจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ ขอละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีโดยชัดแจ้งได้

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของรัฐบาลกลาง (Federal Rules of Criminal Procedure) มาตรา 43 (2) (2.2) ส่วนมลรัฐแคลิฟอร์เนียนั้นประมวลกฎหมายอาญามาตรา 977 บัญญัติประเภทคดีที่จำเลยสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาโดยชัดแจ้งไว้ ได้ทั้งคดีความผิดหุโทษ และความผิดอาญาร้ายแรงเฉพาะการพิจารณาคดีในส่วนที่ไม่เป็นสาระสำคัญ หรือไม่มีการนำเสนอสืบพยานหลักฐานได้ แต่ต้องปรากฏตัวต่อหน้าศาลในการฟังคำพิพากษา ดังนั้นหากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยบัญญัติให้จำเลยสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีโดยชัดแจ้งในคดีความผิดอาญาร้ายแรงซึ่งจำเลยให้การรับสารภาพ และเป็นการพิจารณาคดีในส่วนที่ไม่เป็นสาระสำคัญหรือไม่มีการนำเสนอสืบพยานหลักฐานได้ ไม่ว่าจำเลยจะถูกคุมขังในเรือนจำหรือได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างพิจารณาคดี จะช่วยลดภาระในการที่จำเลยต้องไปปรากฏตัวต่อหน้าศาล และสนับสนุนให้การนำระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ในการพิจารณาและสืบพยานในคดีอาญาเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

(2) การแยกประเภทของสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยไม่มีการแยกประเภทของสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีไว้ ทำให้จำเลยในคดีอาญาไม่สามารถขอสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีโดยวิธีการอย่างหนึ่ง แต่ขอเข้าร่วมพิจารณาคดีโดยวิธีการอีกอย่างหนึ่งได้ เช่น จำเลยขอสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีโดยการปรากฏตัวต่อหน้าศาล และขอเข้าร่วมพิจารณาคดีผ่านระบบการประชุมทางจอภาพแทนไม่ได้

จากการศึกษาพบว่า สิทธิในการเข้าร่วมพิจารณาคดีของจำเลยเป็นสิทธิมนุษยชนทั่วไป ไม่ใช่สิทธิที่ไม่อาจถูกพักใช้ได้ (ปกป้อง ศรีสนิท, 2563, หน้า 25-27) และไม่ใช่สิทธิสมบูรณ์หรือเป็นสิทธิที่ไม่เด็ดขาด (Non-Absolute Rights) เพราะศาลสามารถพิจารณาคดีลับหลังจำเลยได้หากปรากฏว่าจำเลยสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีไม่ว่าโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย หรือเป็นกรณีที่ศาลสามารถพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยได้ตามกฎหมาย (ปกป้อง ศรีสนิท, 2563, หน้า 91-93) ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย ถือว่าสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีมีลักษณะเป็นสิทธิส่วนบุคคล และสามารถแยกได้เป็น 2 สิทธิย่อย ได้แก่ สิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีโดยปรากฏตัวต่อหน้าศาลและสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีโดยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ ส่งผลให้จำเลยสามารถสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีได้อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างได้ตามความประสงค์ภายใต้หลักเกณฑ์ของกฎหมาย

ดังนั้น หากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยมีการแยกประเภทของสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดี และเปิดโอกาสให้จำเลยสามารถสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีได้ หรือสามารถเลือกวิธีการเข้าร่วมพิจารณาคดีได้ จะเป็นการสนับสนุนให้การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาผ่านระบบการประชุมทางจอภาพเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเป็นการเปิดโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมให้แก่จำเลยมากขึ้น ไม่จำกัดอยู่เพียงจำเลยต้องมาร่วมพิจารณาคดีที่ศาลเท่านั้น ส่งผลให้จำเลยสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็วและไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร

(3) ความยินยอมของจำเลยและการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิและผลของการเข้าร่วมพิจารณาคดี หรือการสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยไม่มีการบัญญัติถึงความยินยอมของจำเลยในการสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดี และไม่มีการแจ้งหรือแนะนำเกี่ยวกับสิทธิและผลของการเข้าร่วมหรือสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีให้จำเลยทราบไม่ว่าจะเป็นการสละสิทธิโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย เพื่อให้จำเลยตระหนักรู้โดยได้คำนึงถึงผลดีและผลเสียแล้ว และตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลที่ครบถ้วนว่าตนจะเข้าร่วมการพิจารณาคดีหรือไม่ และจะเข้าร่วมการพิจารณาคดีโดยวิธีการใด หรือยินยอมสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดี เมื่อไม่ปรากฏว่ามีการแจ้งสิทธิหรือให้คำแนะนำแก่จำเลย รวมถึงไม่ปรากฏความยินยอมของจำเลย ย่อมทำให้ศาลไม่อาจทราบได้ว่าการสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีของจำเลยนั้นได้กระทำไปโดยจำเลยได้ทราบถึงสิทธิและคำแนะนำเกี่ยวกับสิทธิของตนแล้วหรือไม่ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเป็นธรรมในการต่อสู้คดีของจำเลยได้

จากการศึกษาการสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย พบว่า มีการกำหนดไว้ชัดเจนว่าจำเลยในคดีอาญาสามารถสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีได้โดยทำเป็นลายลักษณ์อักษร และการสละสิทธิต้องแสดงให้เห็นว่าจำเลยได้รับคำแนะนำเกี่ยวกับการเข้าร่วมดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี มีความรู้ความเข้าใจอย่างดีแล้ว จำเลยสมัครใจสละสิทธิในการปรากฏตัวต่อหน้าศาล หรือปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ และจำเลยมีทนายความเข้าร่วมการพิจารณาคดี โดยศาลต้องไต่สวนเพื่อแสดงให้เห็นว่าจำเลยได้สละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาโดยมีความรู้และความเข้าใจอย่างดีแล้วและสมัครใจสละสิทธินั้น และมลรัฐเท็กซัส กำหนดว่าหากจำเลยจะสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีจำเลยต้องระบุในคำร้องว่าจำเลยและทนายความต้องสามารถติดต่อสื่อสารกันเป็นการส่วนตัวได้

ดังนั้น หากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยกำหนดให้มีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิและผลของการเข้าร่วมหรือสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีให้จำเลยทราบก่อนการสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดี และกำหนดให้ศาลต้องไต่สวนให้ปรากฏว่าจำเลยได้สละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีได้ต่อเมื่อมีความรู้ความเข้าใจอย่างดีแล้วและสมัครใจสละสิทธินั้น โดยมีทนายความร่วมพิจารณาคดีแทนทุกนัดดังเช่นมลรัฐแคลิฟอร์เนียและมลรัฐเท็กซัสจะสามารถเป็นหลักประกันได้ว่าสิทธิตามกฎหมายของจำเลยในการเข้าร่วมพิจารณาคดีอาญานั้นมิได้ถูกลดทอนลงเพียงเพราะการไม่เข้าร่วมพิจารณาคดีหรือถูกกระทบกระเทือนจนอาจสูญเสียความเป็นธรรม ซึ่งเป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาที่ต้องฟังความทุกฝ่ายและสิทธิต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ของจำเลย

(4) การพิจารณาคดีที่จำเลยสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดี

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยมิได้มีลักษณะของการให้อำนาจศาลพิจารณาคดีลับหลังจำเลยที่สละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีต่อไปจนเสร็จสิ้นและให้ถือว่ากระบวนการพิจารณาที่

ได้ดำเนินไปนั้นเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ต่างจากสหรัฐอเมริกาและมลรัฐเท็กซัสที่บัญญัติให้ศาลสามารถพิจารณาคดีที่จำเลยสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีต่อไปได้จนเสร็จสิ้นกระบวนการพิจารณา

นอกจากนี้ ยังไม่มีบทบัญญัติให้อำนาจศาลในการสั่งให้จำเลยที่สละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีต้องมาปรากฏตัวต่อหน้าศาลหรือปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ ซึ่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียที่ให้อำนาจศาลในการเรียกให้จำเลยที่สละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีปรากฏตัวต่อหน้าศาลได้ และจำเลยสามารถขออนุญาตสละสิทธิดังกล่าวได้ตลอดเวลา

ดังนั้น หากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยมีบทบัญญัติให้อำนาจศาลในการพิจารณาคดีที่จำเลยสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีต่อไปได้จนเสร็จและรับรองว่ากระบวนการพิจารณาคดีที่ได้ดำเนินไปเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย และกำหนดให้ศาลสามารถเรียกให้จำเลยที่สละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีปรากฏตัวต่อหน้าศาลเมื่อศาลเห็นสมควรได้ด้วย จะสามารถรักษามาตรฐานความเป็นธรรมในการพิจารณาคดีอาญาที่จำเลยสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีได้เช่นเดียวกับการที่จำเลยปรากฏตัวต่อหน้าศาล

3. ปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดเกี่ยวกับความบกพร่องทางกายหรือจิตของจำเลยหรือพยาน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีการบัญญัติไว้ชัดเจนให้ศาลพิเคราะห์ถึงข้อบกพร่องทางกายหรือจิตของจำเลยหรือพยานก่อนอนุญาตให้พิจารณาคดีผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ ซึ่งหากจำเลยหรือพยานมีความบกพร่องทางการได้ยินหรือการมองเห็น หรือมีอาการทางจิต ศาลจะไม่สามารถแน่ใจได้ว่าจำเลยหรือพยานดังกล่าวเข้าร่วมการพิจารณาคดีโดยมีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์หรือไม่ มีความรู้ความเข้าใจการพิจารณาคดีผ่านระบบการประชุมทางจอภาพอย่างดีแล้วหรือไม่ รวมถึงการมีทนายความช่วยรักษาผลประโยชน์ทางคดีด้วยจึงอาจส่งผลกระทบต่อความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี

จากการศึกษาเปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา พบว่า กฎหมายของสหรัฐอเมริกามีการกำหนดว่าจำเลยจะให้การปฏิเสธว่ากระทำความผิดเพราะมีอาการทางจิต หรือยอมรับว่าจำเลยอยู่ระหว่างรักษาอาการทางจิตผ่านระบบการประชุมทางจอภาพไม่ได้ ส่วนประเทศเนเธอร์แลนด์ ไม่นำระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้กับพยานที่มีความบกพร่องทางการได้ยินหรือการมองเห็นหากมีเหตุอันสมควรให้เชื่อว่าการพิจารณาคดีผ่านระบบการประชุมทางจอภาพจะกระทบต่อสิทธิของผู้เข้าร่วมกระบวนการพิจารณาคดีรายอื่น

ดังนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยจึงควรกำหนดห้ามมิให้ใช้ระบบการประชุมทางจอภาพกับจำเลยหรือพยานที่มีข้อบกพร่องทางกายภาพ เช่น ตาบอด หูหนวก หรือมีอาการทางจิต รวมถึง ผู้ทุพพลภาพ ผู้วิกลจริต ผู้สูงอายุ หรือเด็ก (Byrom, Beardson & Kendrick, 2020, p. 65) โดยกรณีที่จำเลยหรือพยานเป็นผู้สูงอายุ อาจให้ศาลเป็นผู้พิจารณาถึงเหตุจำเป็นและสมควรเพื่ออนุญาตให้เข้าร่วมพิจารณาคดีหรือสืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพเป็นรายกรณีไป จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อคู่ความทุกฝ่ายในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดียิ่งขึ้น

4. การยื่นคำร้องหรือการให้ความยินยอมของจำเลยหรือคู่ความฝ่ายอื่น

การพิจารณาคดีและสืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพของประเทศไทยไม่มีการกำหนดให้จำเลยในคดีอาญาและคู่ความฝ่ายอื่นยื่นคำร้องขอให้สืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ ผู้พิพากษาเพียงแต่ถามความยินยอมของจำเลยเท่านั้น ซึ่งพนักงานอัยการและคู่ความฝ่ายอื่นถือว่าเป็นคู่ความในคดี จึงควรต้องสนใจในการที่จะสืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพด้วย เพราะต้องยอมรับข้อจำกัดของการสืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพที่แตกต่างจากการมาสืบพยานต่อหน้าศาล

จากการศึกษากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของรัฐบาลกลาง (Federal Rules of Criminal Procedure) ของสหรัฐอเมริกาจะพบว่า การสืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพนั้น จำเลยต้องยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรและศาลอนุญาต มลรัฐเท็กซัส จำเลยและพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลและศาลอนุญาตเป็นหนังสือให้ใช้ระบบการประชุมทางจอภาพ ประเทศเนเธอร์แลนด์ จะนำระบบการประชุมทางจอภาพมาใช้ในการพิจารณาคดีต้องมีการสอบถามบุคคลที่เกี่ยวข้อง ทนายความจำเลย หรือพนักงานอัยการ ตามสมควร

ดังนั้น หากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยกำหนดให้การพิจารณาคดีและสืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพต้องได้รับความสมัครใจหรือความยินยอมจากจำเลยและคู่ความฝ่ายอื่นก่อนดังเช่นประเทศเนเธอร์แลนด์ โดยอาจทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลและศาลสั่งอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อเป็นการแสดงออกถึงความสมัครใจหรือความยินยอมดังเช่นสหรัฐอเมริกาและมลรัฐเท็กซัส และนอกจากจำเลยและคู่ความฝ่ายอื่นจะให้ความยินยอมในการพิจารณาคดีและสืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพแล้ว ควรให้ความยินยอมในการบันทึกภาพและเสียงขณะพิจารณาคดีและสืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพด้วย เพื่อบันทึกการพิจารณาคดีและสืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพไว้เป็นหลักฐานหากมีการกล่าวอ้างในภายหลังเกี่ยวกับความชอบด้วยกฎหมายของกระบวนการพิจารณาที่ได้ดำเนินไปผ่านระบบการประชุมทางจอภาพหรือกรณีที่มีการอุทธรณ์ฎีกาและมีความจำเป็นต้องใช้ถ้อยคำหรือสังเกตอาการปฏิกิริยาของจำเลยหรือพยานที่กระทำผ่านระบบการประชุมทางจอภาพจะเป็นประโยชน์ต่อคู่ความทุกฝ่ายและศาลเอง อีกทั้งยังช่วยให้ลดข้อจำกัดเรื่องความเป็นธรรมชาติของการพิจารณาคดีและสืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพทำให้สามารถอำนวยความสะดวกแก่คู่ความทุกฝ่ายได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

การสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยปกติต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย แต่ระหว่างที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ศาลยุติธรรมประเทศไทยพิจารณาและสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ เพื่อให้คดีอาญาดำเนินต่อไปได้ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในคดีอาญาให้ได้รับการพิจารณาคดีที่รวดเร็ว

ดังนั้น เมื่อเทคโนโลยีการสื่อสารสามารถช่วยคุ้มครองสิทธิของจำเลยที่รับรองไว้ตามกฎหมายและหลักสากลได้ จึงควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อให้สามารถสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพได้ในสถานการณ์ปกติ เพื่อให้การสืบพยานดำเนินไปภายใต้กรอบแห่งกฎหมาย ไม่ลิดรอนสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ทำให้การพิจารณาคดีอาญาเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม ภายใต้หลักนิติธรรม และเมื่อได้ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของต่างประเทศแล้ว พบว่า สามารถนำมาปรับใช้เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพให้เหมาะสมกับประเด็นปัญหาและบริบทของประเทศไทยได้

ดังนั้นจึงขอเสนอแนะแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังต่อไปนี้

(1) บัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับประเภทคดีที่สามารถสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาผ่านระบบการประชุมทางจอภาพเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172/1 ดังต่อไปนี้

“มาตรา 172/1 ศาลอาจพิจารณาและสืบพยานบุคคลในคดีอาญาโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพได้ในคดีต่อไปนี้

1) ความผิดที่มีอัตราโทษปรับสถานเดียว โดยไม่ต้องคำนึงว่าจำเลยให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธ

2) ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ โดยไม่ต้องคำนึงว่าจำเลยให้การรับสารภาพหรือปฏิเสธ

3) ความผิดที่จำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องทั้งที่ต้องสืบพยานประกอบคำรับสารภาพและไม่ต้องสืบพยานประกอบคำรับสารภาพ ที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปี

4) คดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ นำมาใช้ในการไต่สวนมูลฟ้อง

จำเลยในคดีที่ตามวรรคแรก สามารถเข้าร่วมพิจารณาคดีและสืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพได้โดยทำเป็นคำร้องและได้รับอนุญาตจากศาล”

(2) บัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีของจำเลยในคดีอาญาและการพิจารณาคดีที่จำเลยละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดี โดยเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 172 ทวิ/3 ดังต่อไปนี้

“มาตรา 172 ทวิ/3 จำเลยอาจละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีได้ ดังต่อไปนี้

1) คดีที่มีอัตราโทษปรับสถานเดียว หรือคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปีไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ หรือคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 10 ปี และจำเลยให้การรับสารภาพ เฉพาะการ

พิจารณาคดีในส่วนที่ไม่เป็นสาระสำคัญ และไม่มีการนำสืบพยานหลักฐาน ทั้งนี้ จำเลยไม่สามารถสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีได้หากเป็นการฟังคำพิพากษา

2) คำร้องขอสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีของจำเลยต้องปรากฏชัดว่าจำเลยสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีโดยปรากฏตัวต่อหน้าศาล หรือสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีโดยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ หรือสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีทั้งสิ้น

3) คำร้องขอสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีของจำเลยต้องปรากฏข้อเท็จจริง ดังต่อไปนี้

(1) จำเลยได้รับคำแนะนำแล้วว่าจำเลยมีสิทธิเข้าร่วมดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีทุกขั้นตอน นำเสนอพยานหลักฐาน ได้แย้งคัดค้าน ชักถามข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย เสนอหน้ากับพยาน และถามค้านพยาน

(2) จำเลยมีความรู้ความเข้าใจอย่างดีแล้ว และจำเลยสมัครใจสละสิทธิในการปรากฏตัวต่อหน้าศาล หรือสละปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ หรือสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีทั้งสิ้น

(3) จำเลยขอให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไประหว่างที่จำเลยไม่เข้าร่วมกระบวนการพิจารณา และจำเลยยอมรับกระบวนการพิจารณาที่ได้ดำเนินไปเมื่อตนสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดี

(4) จำเลยขอให้ศาลอนุญาตให้จำเลยสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดี

(5) จำเลยมีทนายความเข้าร่วมพิจารณาคดีเพื่อรักษาผลประโยชน์ของจำเลยในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีทุกครั้ง และจำเลยสามารถติดต่อทนายความเป็นการส่วนตัวได้

(6) จำเลยตกลงว่าจะแจ้งต่อทนายความของจำเลยให้เข้าร่วมกระบวนการพิจารณาคดีตามวันและเวลาที่ระบุไว้

(7) จำเลยได้ทราบวันและเวลาที่ต้องเข้าร่วมการพิจารณาคดีแล้ว

(8) ศาลอนุญาตให้จำเลยสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดี โดยศาลต้องไต่สวนเพื่อแสดงให้เห็นว่าจำเลยได้สละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาโดยมีความรู้และความเข้าใจอย่างดีแล้วและสมัครใจสละสิทธินั้น

4) การสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีของจำเลยจะกระทำได้ภายหลังจากศาลได้ดำเนินการตามมาตรา 172 วรรคสอง แล้ว

ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีที่จำเลยสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีต่อไปได้จนเสร็จการพิจารณา และให้ถือว่ากระบวนการพิจารณาที่ได้ดำเนินไปโดยจำเลยสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย และศาลมีอำนาจสั่งให้จำเลยเข้าร่วมพิจารณาคดีโดยปรากฏตัวต่อหน้าศาลได้ หากปรากฏว่าการพิจารณาคดีที่จำเลยสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีต่อไปจะทำให้กระทบต่อความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี หรือจะสูญเสียความเป็นธรรมต่อจำเลย ทั้งนี้ จำเลยที่สละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีสามารถขอถอนการสละสิทธิเข้าร่วมพิจารณาคดีได้ตลอดเวลาโดยแจ้งให้ศาลทราบ”

(3) บัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับข้อจำกัดเกี่ยวกับความบกพร่องทางกายหรือจิตของจำเลยหรือพยาน โดยแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคสี่ ดังต่อไปนี้

“มาตรา 172 วรรคสี่ ห้ามมิให้พิจารณาคดีหรือสืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพหากจำเลยหรือพยานมีข้อบกพร่องทางกายภาพ เช่น ตาบอด หูหนวก หรือมีอาการทางจิต ทูพพลภาพ วิกลจริต สูงอายุ หรือเด็กอายุไม่เกินสิบแปดปี เว้นแต่ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรศาลอาจพิจารณาอนุญาตให้จำเลยหรือพยานที่มีข้อบกพร่องทางกายภาพ มีอาการทางจิต ทูพพลภาพ วิกลจริต หรือสูงอายุ เข้าร่วมพิจารณาคดีหรือสืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพก็ได้”

(4) บัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการยื่นคำร้องหรือการให้ความยินยอมของจำเลยหรือคู่ความฝ่ายอื่น โดยเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172/2 ดังต่อไปนี้

“มาตรา 172/2 ศาลพิจารณาและสืบพยานโดยจำเลยปรากฏตัวผ่านระบบการประชุมทางจอภาพได้ต่อเมื่อจำเลยไม่ว่าถูกคุมขังอยู่หรือไม่ยื่นคำร้องขอให้ศาลอนุญาตให้พิจารณาคดีและสืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพ โดยระบุว่ายินยอมให้บันทึกภาพและเสียงการพิจารณาและสืบพยานผ่านระบบการประชุมทางจอภาพด้วย ทั้งนี้ ศาลจะอนุญาตได้ต่อเมื่อได้สอบถามคู่ความฝ่ายอื่นแล้วไม่คัดค้าน”

รายการอ้างอิง

ฉัตรชัย รุจิदानนท์. (2543). *การนำระบบประชุมทางจอภาพมาใช้สืบพยานในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปกป้อง ศรีสนธิ. (2563). *สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

ปิยะ โควิทท์วิวัฒน์, พิสิฐ วณิชชาพันธ์, เวธิต ภาคย์พิสุทธิ์ และลัญจกร วุฒิสัทติกุลกิจ. (2562). *การสำรวจความก้าวหน้าของมาตรฐานระบบสื่อสารไร้สายยุค 5G*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ.

โสภณ รัตนกร. (2553). *คำอธิบายพยาน*. กรุงเทพฯ: นิติบรรณการ.

อุดม รัฐอมฤต. (2562). *คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: โครงการตำรา และเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อุทัย อาทิวะ. (2555). *คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ. พรินติ้ง.

Turner, B. (2023). *Best Video Conferencing Software in 2023*. Retrieved July 7, 2023 from <https://www.techradar.com/best/best-video-conferencing-software>

Business Insights and Ideas. (2022). *10 Reasons to Use Video Conferencing*. Retrieved July 7, 2023 From <https://www.microsoft.com/en-us/microsoft-365/business-insights-ideas/resources/10-reasons-to-use-video-conferencing>

- Gourdet, C., Amanda, R. Witwer, L. L., Duren, B., Planty, M. G., Woods, D., & Brian, A. J. (2020). *Court Appearances in Criminal Proceedings Through Telepresence*. Retrieved July 7, 2021 from https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR3200/RR3222/RAND_RR3222.pdf
- Byrom, N., Beardon, S., & Kendrick, A. (2020). *The Impact of COVID-19 Measures on the Civil Justice System*. Civil Justice Council and The Legal Education Foundation. Retrieved July 14, 2022 from <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2020/06/CJC-Rapid-Review-Final-Report-f-1.pdf>
- Podmaniczky, S. (2012). Order in the Court: Decorum, Rambunctious Defendants, and the Right to be Present at Trial. *University of Pennsylvania Journal of Constitutional Law*, 14(5), 1283-1314.
- Dodson, S., Rosenthal, L. H., & Dodson, C. L. (2020-2021). The Zooming of Federal civil Litigation. *Judicature*, 104(3), 13-21.

**หลักความยินยอมในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล: การศึกษาเปรียบเทียบ
กฎหมายของสหภาพยุโรป สาธารณรัฐเกาหลี และราชอาณาจักรไทย
Principle of Consent in Data Protection Law: Comparative Study of
the European Union, Republic of Korea and Kingdom of Thailand**

กิตติมา คงสำรวย (Kittima Kongsamrouy)¹

สราวุธ ปิตียาศักดิ์ (Saravuth Pitayasak)²

วราภรณ์ วนาพิทักษ์ (Waraporn Vanapitiak)³

¹นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Students of the Degree of Master of law in Public Law, School of Law,

Sukhothai Thammathirat Open University

²ศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Professor, Dr., School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University

³รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Associate Professor, Dr., School of Law, Sukhothai Thammathirat Open University

E-mail: kkongsamrouy@gmail.com

Received: 5 January 2024

Revised: 26 January 2024

Accepted: 26 January 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสิทธิส่วนบุคคลและหลักความยินยอมในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (2) ศึกษากฎหมายและหลักเกณฑ์การใช้หลักความยินยอมในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป สาธารณรัฐเกาหลี และราชอาณาจักรไทย (3) ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับหลักความยินยอมในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยเปรียบเทียบกับมาตรฐานสากลของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรป และสาธารณรัฐเกาหลี (4) ศึกษาหาแนวทางปรับปรุงการใช้หลักความยินยอมในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยและได้มาตรฐานสากล

ผลการศึกษาพบว่า (1) สิทธิความเป็นส่วนตัวเป็นสิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองทางกฎหมาย ผู้อื่นไม่สามารถก้าวล่วงได้ยกเว้นได้รับความยินยอมจากผู้นั้น (2) โดยหลักการให้ความยินยอมที่แท้จริงนั้น จะต้องเป็นไปโดยอิสระ ชัดเจน รับทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และสามารถเพิกถอนความยินยอมเมื่อใดก็ได้ (3) ในปัจจุบันการใช้หลักความยินยอมในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยยังมีปัญหาการตีความ การนำไปปฏิบัติและการบังคับใช้กฎหมาย ต่างจากสหภาพยุโรปที่มีระบบการบังคับใช้กฎหมายที่มี ประสิทธิภาพ และแนวคำวินิจฉัยของศาลสหภาพยุโรปจะคำนึงหลักสิทธิมนุษยชนมากกว่าการอ้าง ความมั่นคงอย่างกว้างขวางของรัฐ และกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสาธารณรัฐเกาหลีที่ กำหนดการขอความยินยอมไว้ทุกขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล รวมทั้งกำหนดแนวทาง ปฏิบัติที่ชัดเจน ทำให้ลดปัญหาการตีความและการใช้ดุลพินิจของหน่วยงานควบคุมข้อมูล (4) ดังนั้น ผู้วิจัย จึงมีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 โดยการนำแนวทางที่มี ประสิทธิภาพของสหภาพยุโรป และสาธารณรัฐเกาหลี มาปรับใช้ในส่วนที่เข้ากับบริบทของสังคมไทย

คำสำคัญ: ความยินยอม, ความเป็นส่วนตัว, กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

Abstract

The objectives of this study are: (1) to study the concepts, theories, and criteria related to personal rights and principles of consent in connection with personal data protection; (2) to study the laws and criteria governing the enforcement of General Data Protection Regulation (GDPR) in the European Union and the Personal Information Protection Act (PIPA) in the Republic of Korea and the Personal Data Protection Act of B.E. 2562 (PDPA) in Thailand; (3) to study and analyze the problematic issues and potential obstacles related to the principles of consent concerning the protection of personal data in Thailand, in comparison with the GDPR and PIPA; and (4) to study and explore potential approaches to improve its appropriateness application of the principles of consent in protecting personal data within the context of Thai society while strictly adhering with international standards.

The results of the study found that: (1) the right to privacy is viewed as fundamental human right that on one cannot violate except with that person's consent; (2) in principle, the consent must be freely obtained, precise, well-informed consent, and able to withdraw consent at any time; (3) currently, the use of principle of consent in Thailand's personal data protection law still in infancy stage and require cautious interpretation and enforcement of the privacy law differs from that of the European Union establishing a systematic enforcement moreover the decision of the Court of justice of the EU also take into account the fundamental rights. and basic human rights rather than the state's widespread security claims; and the

Personal Information Protection Act (PIPA) in the Republic of Korea requires consent in each and every stage of personal data collection and provides clear guidelines, reducing potential risk of misinterpretation and discretionary use by data control authorities; and (4) therefore, the researcher proposes potential amendments to the Personal Data Protection Act of B.E. 2562 (PDPA), incorporating effective aspects of the GDPR and PIPA, tailored to comply with the social context of Thai society.

Keywords: Consent, Privacy, Privacy Data Protection Law

บทนำ

ผลจากความเจริญด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการหลั่งไหลแลกเปลี่ยนข้อมูลของผู้คนผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์เป็นจำนวนมากและรวดเร็วอย่างไม่เคยมีมาก่อน ผลจากการพัฒนาดังกล่าว ทำให้ข้อมูลส่วนบุคคลกลายเป็นสิ่งที่มีมูลค่า มีความสำคัญต่อความปลอดภัยและความเป็นส่วนตัว โดยเฉพาะประเด็น Privacy หรือสิทธิส่วนบุคคลในโลกออนไลน์เป็นเรื่องสำคัญที่บุคคลควรมีอำนาจสูงสุดในข้อมูลของตนจะถูกละเมิดโดยที่เจ้าตัวไม่ยินยอมไม่ได้ ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องรับรองและคุ้มครองความเป็นปัจเจกบุคคลในสิทธิความเป็นส่วนตัวดังกล่าว แต่ปัจจุบันพบว่ามีการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลผ่านอินเทอร์เน็ตกันอย่างแพร่หลาย (ไทยรัฐออนไลน์, 2566) ทั้งจากรัฐด้วยเหตุเพื่อความสะดวกสบายแห่งชาติ (ฉชปกร นามเมือง, 2566) บริษัทเอกชนเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจ (สพชอ, 2558) และจากประชาชนที่ใช้บริการผู้อื่น (จักรวาล ส่าเหล่ทุ, 2558) เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่ยังไม่ตระหนักรู้ถึงสิทธิในความเป็นส่วนตัว และผลเสียจากการถูกนำข้อมูลส่วนบุคคลที่ให้หน่วยงานต่าง ๆ ไปถูกนำไปใช้อย่างไม่เหมาะสมปราศจากความยินยอม หรือมีเงื่อนไขขอใช้งานข้อมูลที่กำหนดไว้ในข้อตกลงการใช้งานการบังคับโดยปริยายในการให้ความยินยอมเพื่อแลกกับการใช้งานและการใช้ภาษาเทคนิคที่ยากแก่การทำความเข้าใจ ซึ่งไม่ได้มาจากความยินยอมของผู้ใช้อย่างแท้จริง แม้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในทุกระดับ โดยเฉพาะการออกพระราชบัญญัติคุ้มครองส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 เพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลขึ้นเป็นการเฉพาะแต่จากการศึกษาพบว่า บทบัญญัติลดความสำคัญของหลักความยินยอม (Consent) ที่เป็นหัวใจสำคัญของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลลงทำให้มีมาตรฐานต่ำกว่าการดูแลข้อมูลส่วนบุคคลในระดับสากล อาทิ หลักกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป (General Data Protection Regulation : GDPR) และสาธารณรัฐเกาหลี (Personal Information Protection Act: PIPA)

ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นหน้าที่สำคัญที่ภาครัฐจะต้องใช้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อคุ้มครองผู้บริโภค และประชาชนที่ไม่มีความรู้ด้านสิทธิส่วนบุคคล ไม่ให้ถูกเอาเปรียบจากองค์กรธุรกิจต่าง ๆ ในการทำสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์โดยไม่ได้รับความ

ยินยอม เพราะส่วนใหญ่ผู้บริโภคยังไม่เห็นผลเสียจากถูกละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลทำให้ไม่ให้ความสำคัญ และยังไม่ตระหนักถึงข้อผูกพันต่าง ๆ หากผู้บริโภคให้ความยินยอมไป โดยไม่ตรวจสอบอย่างรอบคอบ นอกจากนั้นรัฐจะต้องเสริมสร้างความรู้ในด้าน Privacy และหลักความยินยอม (Consent) ให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนร่วมสอดส่องดูแลข้อมูลส่วนบุคคลของตนและเคารพสิทธิส่วนบุคคลไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น หากประชาชนและภาคเอกชนไม่มีความรู้ความเข้าใจบทบัญญัติในกฎหมาย จะนำไปสู่การบังคับใช้และการปฏิบัติไม่มีประสิทธิภาพ อันจะทำให้ไม่สามารถคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนในประเทศได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิส่วนบุคคล และหลักความยินยอมในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล
2. เพื่อศึกษากฎหมายและหลักเกณฑ์ของการใช้หลักความยินยอมในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในต่างประเทศและประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับหลักความยินยอมในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทย เปรียบเทียบมาตรฐานสากลของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสหภาพยุโรปและสาธารณรัฐเกาหลี
4. เพื่อศึกษาหาแนวทางในการกำหนดขอบเขตของการใช้หลักความยินยอมในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยและได้มาตรฐานสากล

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยฉบับนี้ มุ่งเน้นศึกษาสิทธิความเป็นส่วนตัว หลักความยินยอม (Consent) และปัญหาการใช้หลักความยินยอมในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยจากการบังคับใช้ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (Personal Data Protection Act B.E. 2562: PDPA) เปรียบเทียบกับกฎหมายของสหภาพยุโรป (General Data Protection Regulation: GDPR) และสาธารณรัฐเกาหลี (Personal Information Protection Act: PIPA)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (documentary research) จากหนังสือ บทความ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร บทบัญญัติแห่งกฎหมาย คำพิพากษา ตลอดจนข้อมูลสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตและสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

ผลการวิจัย

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

สิทธิความเป็นส่วนตัวเป็นหนึ่งในสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ นักนิติปรัชญาชาวตะวันตกสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของแนวความคิดเรื่องสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนบุคคลที่เกิดขึ้นพร้อมความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานที่ทุกคนควรได้รับการรับรองสิทธิดังกล่าวในสังคมตะวันตกมีความตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิส่วนบุคคลสูงทั้งในประเทศและต่างประเทศจึงมีการพัฒนาไปสู่การรับรองสิทธิดังกล่าวในข้อตกลงระหว่างประเทศที่สำคัญ คือ (1) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน Universal Declaration of Human Rights ขององค์การสหประชาชาติ ข้อ 12 ที่กำหนดว่า “บุคคลใด ๆ จะถูกแทรกสอดโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนตัวในครอบครัวในเคหสถาน หรือในการสื่อสาร หรือจะถูกกลบหลู่ในเกียรติยศชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมาย ต่อการแทรกสอดหรือการกลบหลู่ดังกล่าวนั้น” (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2550, หน้า 22) และ(2) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights 1966) กำหนดไว้ในข้อ 17 (1) บุคคลจะถูกแทรกแซงความเป็นส่วนตัว ครอบครัว เคหสถาน หรือการติดต่อสื่อสารโดยพลการหรือไม่ชอบด้วยกฎหมายมิได้ และจะถูกกลบหลู่เกียรติและชื่อเสียงโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายมิได้ (2) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายมิให้ถูกแทรกแซงหรือกลบหลู่เช่นนั้น” (คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, 2550, หน้า 46)

ในส่วนกฎหมายไทย ได้มีการรับรองสิทธิในการความเป็นอยู่ส่วนตัว ไว้ในกฎหมายทุกระดับ ตั้งแต่ รัฐธรรมนูญ กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และกฎหมายเฉพาะหลายฉบับ โดยเฉพาะสิทธิส่วนบุคคลในข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าของข้อมูลที่ได้รับการคุ้มครองจากพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ที่อยู่บนหลักแนวคิดที่ว่า บุคคลมีสิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของตนโดยปราศจากการแทรกแซงจากภายนอก และมีสิทธิที่จะตัดสินใจปิดหรือเปิดเผยข้อมูลของตน โดยเฉพาะข้อมูลที่มีความละเอียดอ่อน อ่อนไหว หรือข้อมูลกลับไปยังบุคคลอื่นหรือไม่เพียงใดอยู่บนอำนาจการตัดสินใจและเจตจำนงของเจ้าของข้อมูลเอง (Self – Determination) ในการตัดสินใจในเรื่องที่อยู่ในขอบเขตส่วนตัวของตนด้วยความยินยอม บนแนวความคิดหลักความยินยอม (Consent) ที่มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ(คณาธิป ทองรวีวงศ์, 2559, หน้า 126-130) ได้แก่

1) ความยินยอมต้องให้โดยอิสระ (Freely given) กล่าวคือ ความยินยอมจะไม่สมบูรณ์หากเจ้าของข้อมูลไม่มีทางเลือกที่แท้จริงและอิสระ หากมีการนำความยินยอมมาเป็นเงื่อนไขโดยไม่จำเป็นต่อการปฏิบัติตามสัญญานั้นก็ถือได้ว่าเป็นความยินยอมที่ไม่สมบูรณ์ความยินยอมอันเกิดจากสภาพความสัมพันธ์ที่ฝ่ายหนึ่งมีอำนาจในการเจรจาต่อรองเหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ความยินยอมที่เกิดจากการข่มขู่ หรือหลอกลวง อาจถือว่าเป็นการแสดงเจตนาที่ไม่สมบูรณ์

2) ความยินยอมต้องมีความชัดเจน (Specific) ในการให้ความยินยอมครั้งไหนให้ใช้เพื่อดำเนินการในครั้งนั้นเท่านั้น นอกจากนี้ ข้อสัญญาในการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลควรจะต้องมีการแยกส่วนของข้อสัญญาเหล่านี้ออกจากข้อสัญญาอื่น เพื่อให้เกิดความชัดเจนอีกด้วย

3) ผู้ให้ความยินยอมต้องทราบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง (Informed consent) กับการเก็บ การใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ครบถ้วนชัดเจน

4) เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลมีสิทธิในการเพิกถอนความยินยอม (Right to withdraw consent) เมื่อใดก็ได้

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าความเป็นอยู่ส่วนบุคคลเป็นสิทธิพื้นฐานที่ควรได้รับการคุ้มครอง เมื่อเป็นสิทธิเหนือบุคคล บุคคลจึงย่อมเป็นผู้มีสิทธิสูงสุดเหนือตนเอง ซึ่งไม่อาจให้ใครกระทำการละเมิดได้

2. ปัญหาการใช้หลักความยินยอมในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยเปรียบเทียบกับสหภาพยุโรป และสาธารณรัฐเกาหลี

1) ปัญหาการกำหนดหลักความยินยอมที่ไม่ชัดเจนและครอบคลุม

จากการศึกษาพบว่าผู้ควบคุมข้อมูลบางส่วนอาศัยช่องว่างทางกฎหมายที่กำหนดหลักความยินยอมที่ไม่ชัดเจนและครอบคลุมละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ โดยการนำข้อมูลส่วนบุคคลที่จัดเก็บไปใช้ในการประกอบธุรกิจอื่นของบริษัทในเครือเดียวกันหรือขายข้อมูลให้กับแก๊งคอลเซ็นเตอร์ โดยเจ้าของข้อมูลไม่ทราบ หรือไม่ได้ให้ความยินยอมหรือให้ความยินยอมแล้วแต่มีการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้เกินขอบเขตที่เจ้าของข้อมูลให้ความยินยอม หรือใช้วิธีการขอความยินยอมที่ไม่เป็นไปตามหลักความยินยอม เช่น (1) การยินยอมโดยขาดอิสระ หากผู้ใช้บริการไม่ให้ความยินยอมจะไม่สามารถเข้าถึงหน้าแอปพลิเคชันต่อไปได้ (2) การขอความยินยอมแฝง โดยการยินยอมจะแทรกอยู่ในเอกสารการทำธุรกรรม ระบุว่าได้ให้ความยินยอมในการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลให้กับบริษัทและบริษัทในเครือเดียวกัน หรือข้อมูลการขอเอกสารมีรายละเอียดจำนวนมากประกอบกับใช้ตัวอักษรที่มีขนาดเล็ก ผู้ทำธุรกรรมส่วนใหญ่จึงมิได้ให้ความสำคัญในการอ่านเอกสารโดยละเอียด เป็นเหตุให้ถูกละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลไปโดยปริยาย และ (3) การขอความยินยอมโดยสภาพ ที่กฎหมายกำหนดให้โดยอาจทำเป็นหนังสือหรือทำโดยผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ เว้นแต่โดยสภาพไม่อาจขอความยินยอมด้วยวิธีการดังกล่าวได้ แสดงให้เห็นว่ากฎหมายเปิดช่องการให้ความยินยอมโดยสภาพไว้ ให้ต้องตีความคำว่า “โดยสภาพ” ซึ่งประเด็นดังกล่าวเป็นการใช้ดุลยพินิจของผู้ควบคุมข้อมูล จึงอาจเป็นความยินยอมที่ไม่เป็นไปตามความต้องการของเจ้าของข้อมูลได้ ในการเก็บข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าว จึงไม่เป็นไปตามหลักความยินยอมแห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 การละเมิดหลักความยินยอมในลักษณะนี้ก่อให้เกิดปัญหาต่อเจ้าของข้อมูลส่วนใหญ่ที่ถูกรบกวนจากการติดต่อจากบริษัทต่าง ๆ อาทิ บริษัทประกันชีวิต บริษัทบัตรเครดิต หรือให้สินเชื่อผ่านหมายเลขโทรศัพท์ โดยที่เจ้าของข้อมูลไม่เคยให้ข้อมูลส่วนบุคคลไปแต่กลับ

สามารถติดต่อสร้างความเดือดร้อนรำคาญให้แก่เจ้าของข้อมูลได้ ซึ่งปัญหาการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลดังกล่าวเป็นเรื่องที่ประชาชนทุกคนเคยพบเจอโดยทั่วไป

เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ความยินยอมกฎหมายต่างประเทศ

การศึกษาเปรียบเทียบการใช้หลักความยินยอมทั่วไป ในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทย (PDPA) สหภาพยุโรป (GDPR) และสาธารณรัฐเกาหลี (PIPA) พบว่า กฎหมายทั้ง 3 ฉบับมีเจตนารมณ์ให้การขอความยินยอมจะต้องเป็นไปโดยได้รับการตัดสินใจจากเจ้าของข้อมูลโดยอิสระ เจ้าของข้อมูลจะต้องได้รับข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่ครบถ้วน รอบด้าน และสามารถเพิกถอนความยินยอมเมื่อใดก็ได้ โดย PDPA และ GDPR เรียกร้องให้การขอความยินยอมต้องทำโดยชัดแจ้ง เป็นหนังสือหรือผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ เป็นหลักฐานยืนยันความยินยอม ในขณะที่ PIPA ไม่ได้กำหนดว่า จะต้องขอความยินยอมโดยการทำเป็นลายลักษณ์อักษรแต่การบังคับใช้กฎหมายของ PIPA ก็เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจาก PIPA กำหนดการขอความยินยอมไว้ในทุกขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล ในขณะที่ PDPA โดยคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล กำหนดการใช้หลักความยินยอมในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไว้ในส่วนแนวทางการดำเนินการ 2 ฉบับ ประกอบด้วย (1) กำหนดแนวทางการดำเนินการในการขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 และ (2) แนวทางการดำเนินการในการแจ้งวัตถุประสงค์และรายละเอียดในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 (เผยแพร่เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2565) เป็นการแนะแนวทางการปฏิบัติงานให้กับผู้ประกอบการที่จะต้องจัดเก็บข้อมูลส่วนบุคคลให้เป็นไปตามกฎหมาย ภายหลังการประกาศแนวทางปฏิบัติดังกล่าวแล้ว ก็ยังคงตรวจพบการละเมิดหลักความยินยอมในลักษณะดังกล่าวอยู่ แสดงให้เห็นว่าการกำหนดแนวทางการดำเนินการในการขอความยินยอมอาจยังไม่เพียงพอต่อการคุ้มครองสิทธิของข้อมูลส่วนบุคคล เพราะไม่มีสภาพบังคับทางกฎหมายเป็นเพียงแนวทางปฏิบัติ ต่างจาก PIPA ที่บัญญัติให้ความยินยอมต้องอยู่แยกส่วนกับเงื่อนไขสัญญาทำให้มีสภาพบังคับทางกฎหมายที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

สรุปวิเคราะห์

ปัญหาการใช้หลักความยินยอมที่สำคัญของไทย คือ การกำหนดหลักความยินยอมที่ไม่ชัดเจน และครอบคลุม ดังนี้

1) การให้ความยินยอมอย่างเฉพาะเจาะจงของไทยต่างจาก GDPR และ PIPA ที่มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจน

2) การให้ความยินยอมต้องไม่มีลักษณะที่เป็นเงื่อนไขที่บังคับ หรือผูกมัด ต่างจาก PIPA ที่มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายทำให้มีสภาพบังคับอย่างชัดเจน แต่ PDPA กำหนดไว้ในชั้นแนวทางการดำเนินการไม่มีสภาพบังคับทางกฎหมายทำให้เกิดช่องว่างในการสร้างเงื่อนไขในการขอความยินยอมทำให้ความยินยอมไม่มีอิสระไม่เป็นไปตามหลักความยินยอมอย่างแท้จริง

2) ปัญหาการใช้หลักความยินยอมในผู้เยาว์

การศึกษาปัญหาการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กพบว่า ส่วนใหญ่เกิดจากการที่เด็กเข้าใช้บริการอินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ และบริการออนไลน์ในเชิงพาณิชย์ที่ขายสินค้าหรือให้บริการโดยเว็บไซต์บางเว็บไซต์จะเรียกเก็บข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ชื่อ นามสกุล รูปภาพ ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ อีเมล ชื่อสถานที่ศึกษารวมถึงข้อมูลที่สามารถติดต่อได้โดยตรง หรือข้อมูลอื่น ๆ ทำให้สามารถบ่งชี้ถึงตัวเด็กหรือเข้าถึงตัวเด็กได้ โดยข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กที่อาจถูกนำไปใช้เพื่อแสวงหาประโยชน์ต่าง ๆ จากเด็ก อาทิ การเฝ้าติดตาม การคุกคาม และการล่อลวงเด็กไปล่วงละเมิด หรือการเปิดเผยนั้นอาจทำให้เด็กเกิดความเสียหายแก่ร่างกาย จิตใจ ชื่อเสียง หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดของเด็ก เนื่องจากข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กมีความละเอียดอ่อนมากกว่าข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใหญ่ และความเป็นเด็กที่ยังมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ สมอง การเรียนรู้จากสังคม และวุฒิภาวะ ที่ยังไม่สามารถดูแลตัวเองได้อย่างเหมาะสมเป็นสาเหตุให้เด็กอาจถูกละเมิดเอาเปรียบ และแสวงหาประโยชน์ รัฐจึงต้องให้ความสำคัญคุ้มครองเป็นพิเศษ เพื่อป้องกันการนำข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กนั้นไปใช้ประโยชน์ในทางที่มิชอบ

เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ความยินยอมกฎหมายต่างประเทศ

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการใช้หลักความยินยอมในผู้เยาว์ของไทย สหภาพยุโรป และเกาหลีใต้

กฎหมายสหภาพยุโรป (GDPR)	กำหนดเกณฑ์อายุของผู้เยาว์ที่สามารถให้ความยินยอมเองได้ต้องอายุมากกว่า 16 ปี หากอายุต่ำกว่า 16 ปี ต้องให้ผู้ใช้อำนาจปกครองที่มีอำนาจให้ความยินยอมแทนผู้เยาว์ กำหนดให้รัฐสมาชิกสามารถกำหนดเกณฑ์อายุของเด็กที่ให้ความยินยอมได้แต่อายุต้องไม่ต่ำกว่า 13 ปี (มาตรา 8)
กฎหมายเกาหลีใต้ (PIPA)	กำหนดเกณฑ์อายุของผู้เยาว์ที่สามารถให้ความยินยอมเองได้ต้องอายุมากกว่า 14 ปี หากอายุต่ำกว่า 14 ปี ต้องให้ผู้ใช้อำนาจปกครองที่มีอำนาจให้ความยินยอมแทนผู้เยาว์ (มาตรา 39-3)
กฎหมายประเทศไทย (PDPA)	กำหนดเกณฑ์อายุของผู้เยาว์ที่สามารถให้ความยินยอมเองได้ต้องอายุมากกว่า 10 ปี หากอายุต่ำกว่า 10 ปี ต้องให้ผู้ใช้อำนาจปกครองที่มีอำนาจให้ความยินยอมแทนผู้เยาว์ (มาตรา 20)

จากการศึกษาพบว่า ขณะที่กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป (GDPR) กำหนดหลักเกณฑ์อายุของผู้เยาว์ไว้ที่ อายุ 16 ปี ซึ่งความยินยอมผู้เยาว์ที่อายุต่ำกว่า 16 ปี นั้น ต้องถูกกระทำโดยผู้ที่มีอำนาจปกครอง นอกจากนั้นยังกำหนดให้รัฐสมาชิกสามารถกำหนดเกณฑ์อายุของเด็กที่ให้ความยินยอมได้แต่อายุต้องไม่ต่ำกว่า 13 ปี โดยการให้ข้อมูลประกอบการขอความยินยอมในผู้เยาว์จะต้อง

เหมาะสมกับอายุ อ่านเข้าใจได้ง่าย ชัดเจน ด้วยภาษาเรียบง่ายไม่ซับซ้อน ต่างจากในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสาธารณรัฐเกาหลี (PIPA) ที่กำหนดหลักเกณฑ์อายุของผู้เยาว์ไว้ที่ อายุ 14 ปี ซึ่งความยินยอมของผู้เยาว์ที่อายุต่ำกว่า 14 ปี นั้น ต้องถูกกระทำโดยผู้ที่มีอำนาจปกครอง ขณะที่นักวิชาการบางส่วนเห็นว่า กำหนดเกณฑ์อายุของเด็กที่ให้ความยินยอมได้แต่อายุต้องไม่ต่ำกว่า 13 ปี ยังไม่เพียงพอเพราะเด็กที่อายุเกิน 13 ปี ที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นก็เป็นกลุ่มบุคคลที่มีความเปราะบางต่อพฤติกรรมการรบกวนทางเว็บไซต์ อีกทั้งกลุ่มวัยรุ่นยังไม่ตระหนักถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นจากการถูกละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล ในส่วนกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทย กำหนดเกณฑ์อายุของเด็กที่ให้ความยินยอมได้แต่อายุต้องไม่ต่ำกว่า 10 ปี แตกต่างจากทั้ง GDPR และ PIPA

สรุปวิเคราะห์

ดังจะเห็นได้ว่าในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรปและสาธารณรัฐเกาหลี ที่ถูกจัดให้เป็นประเทศพัฒนาแล้วมีคำดัชนีการพัฒนามนุษย์ในด้านการศึกษาสูง ยังกำหนดเกณฑ์อายุของเด็กที่ให้ความยินยอมได้ต่ำสุดแต่อายุต้องไม่ต่ำกว่า 13 ปี ควบคู่กับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็ก ด้วยการควบคุมการเข้าถึงเว็บไซต์ที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสมสำหรับเด็ก และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กที่อาจเกิดการกระทำความผิดโดยอาศัยข้อมูลดังกล่าว ดังนั้นการกำหนดอายุที่จะเข้าถึงข้อมูล และสามารถให้ความยินยอมด้วยตนเองได้อย่างเหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญ จากการศึกษาผู้วิจัยเห็นว่า เกณฑ์อายุเด็กที่เหมาะสมกับประเทศไทยในการให้ความยินยอมด้วยตนเอง ควรกำหนดเป็นเมื่ออายุ 18 ปี เป็นต้นไป เพราะเป็นช่วงอายุที่มีพัฒนาการทางวุฒิภาวะและผ่านช่วงวัยรุ่นที่มีความอ่อนไหวและมีความตระหนักรู้ต่อความสำคัญของการถูกละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งจะสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่บังคับใช้กับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ หากต่ำกว่าต้องถูกกระทำโดยผู้ที่มีอำนาจปกครอง ทั้งนี้ เพื่อป้องกันปัญหาและคุ้มครองที่จะเกิดขึ้นกับเด็กที่ถูกล่อลวงและละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลบนอินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ปัญหาหลักความยินยอมข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหว

ปัญหาการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหว (Sensitive Personal Data) อันเป็นข้อมูลที่ต้องการการคุ้มครองที่ยกระดับความคุ้มครองเพิ่มจากข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป เพราะผลกระทบและความเสียหายของเจ้าของข้อมูล ในกรณีที่ข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหวถูกละเมิด อาทิ ข้อมูลเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ความคิดเห็นทางการเมือง ความเชื่อในลัทธิ ศาสนาหรือปรัชญา พฤติกรรมทางเพศ ประวัติอาชญากรรม ข้อมูลสุขภาพ ความพิการ หรือข้อมูลสุขภาพจิต เมื่อมีการเปิดเผยหรือมีการเผยแพร่ข้อมูลดังกล่าวสู่สาธารณชนอาจส่งผลกระทบที่ร้ายแรงต่อเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ หรือการถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อชีวิตส่วนบุคคลได้มากกว่าข้อมูลทั่วไป

เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ความยินยอมกฎหมายต่างประเทศ

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการใช้หลักความยินยอมในข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหวของไทย สหภาพยุโรป และเกาหลีใต้

กฎหมายสหภาพยุโรป (GDPR)	กำหนดข้อยกเว้นที่ไม่ต้องขอความยินยอม (มาตรา 9) ดังนี้ 1. มีกฎหมายเฉพาะให้อำนาจ 2. เพื่อประโยชน์สาธารณะ 3. กิจการศาล 4. เพื่อประโยชน์ในการรักษาชีวิตของเจ้าของข้อมูล หรือบุคคลอื่น
กฎหมายเกาหลีใต้ (PIPA)	กำหนดการให้ความยินยอมข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหว จะต้องทำแบบชัดแจ้ง (Explicit Consent) เช่น การขอความยินยอมเป็นลายลักษณ์ การกดปุ่มยืนยัน หรือให้ความยินยอมปากเปล่าอย่างชัดเจน และมีการแจ้งเตือนบันทึกไว้ เป็นต้น (มาตรา 29)
กฎหมายประเทศไทย (PDPA)	กำหนดข้อยกเว้นที่ไม่ต้องขอความยินยอม (มาตรา 26) ดังนี้ 1. เพื่อประโยชน์ในการรักษาชีวิตของเจ้าของข้อมูล 2. เพื่อการดำเนินกิจกรรมโดยชอบขององค์กรที่ไม่แสวงหากำไร 3. เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลเปิดเผยต่อสาธารณะด้วยความยินยอม 4. เพื่อสิทธิเรียกร้องตามกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม 5. เพื่อประโยชน์ส่วนรวม หรือประโยชน์สาธารณะอื่น

จากการศึกษาพบว่าสหภาพยุโรป (GDPR) วางหลักเรื่องการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลภายใต้มาตรา 9 ห้ามประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหว เพราะเป็นข้อมูลที่สามารถส่งผลกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลนั้น ๆ ได้ ซึ่งควรได้รับความคุ้มครองในระดับที่สูงกว่าข้อมูลทั่วไป ทั้งนี้ การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลอ่อนไหวจะสามารถทำได้ โดยได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล มีกฎหมายเฉพาะให้อำนาจ ประโยชน์สาธารณะ กิจการศาลการคุ้มครองผลประโยชน์อันเกี่ยวข้องกับถึงชีวิตของผู้ถูกประมวลผลข้อมูลหรือบุคคลธรรมดาอื่นเท่านั้น ในส่วนสาธารณรัฐเกาหลี (PIPA) กำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูลขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหวนอกเหนือจากความยินยอมในการประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลอื่น ๆ เป็นการเฉพาะ และในการขอความยินยอมสำหรับข้อมูลที่อ่อนไหวให้ทำแบบชัดแจ้ง (Explicit Consent) เช่น การขอความยินยอมเป็นลายลักษณ์ การกดปุ่มยืนยัน หรือให้ความยินยอมปากเปล่าอย่างชัดเจน และมีการแจ้งเตือนบันทึกไว้ เป็นต้น

ในขณะที่กฎหมายไทยกำหนดให้การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคลต้องได้รับ “ความยินยอมโดยชัดแจ้ง” จากเจ้าของข้อมูล เช่นเดียวกับ GDPR แต่พบว่ายังไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน หรือเป็นการเฉพาะที่แสดงให้เห็นว่าเป็นมาตรการอีกระดับที่ให้การคุ้มครองข้อมูลอ่อนไหวเป็นพิเศษแตกต่างจากข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป เพราะการขอความยินยอมทั่วไปต้องทำเป็นหนังสืออยู่แล้ว นอกจากนั้นกฎหมายยังกำหนดข้อยกเว้นการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหวโดยไม่ต้องขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลไว้จำนวนมากที่ยังไม่มีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ซึ่งอาจทำให้เกิดช่องว่างทางกฎหมายที่ผู้ควบคุมข้อมูลจะยกขึ้นอ้างความชอบธรรมในการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหวได้

สรุปวิเคราะห์

เมื่อพิจารณาแนวทางของสหภาพยุโรป และสาธารณรัฐเกาหลี ที่มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติในการขอความยินยอมในข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหวที่ชัดเจน จึงควรนำมาเป็นแนวทางเพื่อแก้ไขปรับปรุงกฎหมายของไทยให้มีความชัดเจนมากขึ้น อาทิ การออกประกาศรายละเอียดกิจกรรมและการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับประโยชน์ส่วนรวมที่ไม่ต้องขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล และนิยาม “ความยินยอมโดยชัดแจ้ง” และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ลดปัญหาการตีความและการใช้ดุลยพินิจของหน่วยงานควบคุมข้อมูลที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความปลอดภัยและมั่นใจว่าข้อมูลของตนได้รับการคุ้มครองจากการสอดแนมของหน่วยงานความมั่นคง การเปิดเผยข้อมูลโดยสื่อมวลชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะสามารถเข้ามาเก็บข้อมูลและนำไปใช้ได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล

4) ปัญหาการให้ความยินยอมในการถ่ายโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปต่างประเทศ

สืบเนื่องจากการที่ GDPR ได้สร้างมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ส่งผลกระทบไปทั่วโลกทำให้ประเทศต่าง ๆ ที่จะทำการค้ากับสหภาพยุโรปจะต้องมีมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เทียบเท่าหรือมากกว่า GDPR จากการศึกษาพบว่า การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในการโอนไปต่างประเทศของประเทศไทยนั้นยังไม่มีมาตรฐานในการปฏิบัติ เนื่องจากคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลยังไม่สามารถออกประกาศกำหนดหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ส่งหรือโอนไปยังต่างประเทศ เพื่อบังคับใช้ได้ ทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลอาจจะยังไม่ดำเนินการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ รวมทั้งยังต้องเร่งแก้ไขปัญหาคอนเซสชันในการตีความกรณี “ความเพียงพอ” ของมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศที่รับโอนข้อมูลส่วนบุคคล และ “ความยินยอม” ที่เข้าข้อยกเว้นไม่ต้องรับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล ตามมาตรา 28 ประกอบมาตรา 19 เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อปฏิบัติตามสัญญาเพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดต่อเจ้าของข้อมูลที่ไม่สามารถให้ยินยอมในขณะนั้นได้ หรือเพื่อการดำเนินการกิจเพื่อประโยชน์สาธารณะที่สำคัญ

เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ความยินยอมกฎหมายต่างประเทศ

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบการใช้หลักความยินยอมในการถ่ายโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปต่างประเทศของไทย สหภาพยุโรป และเกาหลีใต้

กฎหมายสหภาพยุโรป (GDPR)	กำหนดให้ต้องขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล และกำหนดอำนาจหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กำหนดบทลงโทษแก่ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กำหนดขอบเขตการคุ้มครองข้อมูลส่วนตัวที่อยู่ภายนอกประเทศสมาชิก และกำหนดให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามกฎหมายจะต้องไม่ถูกแทรกแซงโดยรัฐ หรือหน่วยงานด้านความมั่นคงของรัฐ (มาตรา 44)
กฎหมายเกาหลีใต้ (PIPA)	กำหนดให้ต้องได้รับการยินยอมจากเจ้าของข้อมูลโดยอิสระ(มาตรา 20) ต้องได้รับข้อมูลประกอบการพิจารณาที่ครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์การนำไปใช้และการให้ความยินยอมในการโอนข้อมูลไปให้หน่วยงานใด ประเทศใด (มาตรา 17) และประเทศผู้รับโอนต้องได้รับรองมาตรฐานการคุ้มครองที่เทียบเท่าจากสหภาพยุโรป (Adequacy Decision) (มาตรา 39-13)
กฎหมายประเทศไทย (PDPA)	กำหนดให้ต้องขอความยินยอมของเจ้าของข้อมูลนั้น ๆ โดยเฉพาะ และประเทศปลายทางที่รับโอน จะต้องมียุทธศาสตร์มาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เพียงพอหรือเทียบเท่าประเทศผู้โอน (มาตรา 28)

สหภาพยุโรป GDPR กำหนดมาตรการในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในการโอนไปต่างประเทศไว้ดังนี้ (1) ความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล (2) การกำหนดอำนาจหน้าที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (3) บทลงโทษแก่ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย (4) ขอบเขตการคุ้มครองข้อมูลส่วนตัวที่อยู่ภายนอกประเทศสมาชิก และ (5) การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลตามกฎหมายจะต้องไม่ถูกแทรกแซงโดยรัฐ หรือหน่วยงานด้านความมั่นคงของรัฐ เป็นบรรทัดฐานของ “ความเพียงพอ” ในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป ซึ่งประเทศไทยหรือประเทศอื่น ๆ นั้น มีความเทียบเท่ากัน หรือเพียงพอหรือไม่ จึงยังคงเป็นปัญหาคลุมเครือในการดำเนินการของผู้ควบคุมข้อมูลและประเทศผู้รับโอนข้อมูล ในส่วนสาธารณรัฐเกาหลี PIPA แสดงให้เห็นมาตรการที่เคร่งครัดในการถ่ายโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปต่างประเทศต้องได้รับการยินยอมจากเจ้าของข้อมูลโดยอิสระ และต้องได้รับข้อมูลประกอบการพิจารณาที่ครบถ้วนตรงตาม

วัตถุประสงค์การนำไปใช้และการให้ความยินยอมในการโอนข้อมูลไปให้หน่วยงานใด ประเทศใด ซึ่งเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่เคร่งครัดกว่า GDPR และให้ความสำคัญกับความยินยอมของเจ้าของข้อมูลเป็นหลัก

สรุปวิเคราะห์

ดังจะเห็นได้ว่าความชัดเจนในระเบียบและแนวทางปฏิบัติเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในการถ่ายโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปต่างประเทศ แต่คณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลยังไม่ได้ออกประกาศมาตรการใดมาเพื่อบังคับใช้ ประกอบกับการดำเนินการของภาครัฐที่ยังไม่มีประสิทธิภาพทำให้ประเทศไทยไม่สามารถขอการรับรองมาตรฐานการคุ้มครองที่เทียบเท่าจากสหภาพยุโรป (Adequacy Decision) ได้ จึงควรกำหนดกระบวนการและขั้นตอนเพิ่มมากขึ้นสำหรับการโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปต่างประเทศ เพื่อเป็นมาตรการป้องกันอื่น ๆ ให้มีความเพียงพอหรือเทียบเท่าประเทศผู้รับโอน

ผู้วิจัยเห็นว่า การให้ความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดในการถ่ายโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปต่างประเทศ เพราะเป็นไปโดยดุลยพินิจของเจ้าของข้อมูลอย่างแท้จริง การใช้ช้อยกเว้นทำให้ผู้ควบคุมข้อมูลต้องใช้ดุลพินิจในการพิจารณาสิทธิของเจ้าของข้อมูลกับประโยชน์สาธารณะในการมีอยู่ของข้อมูลนั้น ซึ่งอาจเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลอื่น จึงควรยกเลิกช้อยกเว้นดังกล่าว เพราะการโอนย้ายข้อมูลไปยังต่างประเทศเป็นเรื่องที่คาดการณ์ได้ และมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนจึงควรขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลเท่านั้น เพราะผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นหน่วยงานรัฐอาจใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบได้ เจ้าของข้อมูลควรมีสติและอำนาจในการดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของตน

5) ปัญหาการจำกัดความยินยอม

จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยมีกฎหมายหลายฉบับที่ให้อำนาจรัฐแทรกแซงข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลหลายฉบับ โดยอาศัยหลักการรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนให้อำนาจรัฐในการป้องกันอาชญากรรม หรือสืบหาหลักฐานในการติดตามผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ซึ่งรัฐใช้เป็นเครื่องมือเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ต้องขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลที่สำคัญก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน อาทิ กรณีผู้เห็นต่างในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และผู้เห็นต่างทางการเมือง อาทิ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติการสอบสวนคดีพิเศษ พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติข่าวกรองแห่งชาติ พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ พ.ศ. 2562 และพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 เป็นต้น แม้ว่าในกลุ่มกฎหมายดังกล่าวโดยหลักการแล้วยังต้องอยู่ภายใต้ การตรวจสอบโดยศาลก่อน ยกเว้นถือเอาอำนาจตามพระราชบัญญัติข่าวกรองแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มาใช้จะทำให้กลไกการตรวจสอบโดยศาลในกฎหมายอื่นไม่มีผลในทางปฏิบัติ ดังนั้น การใช้อำนาจดังกล่าวต้องมีหลักเกณฑ์การใช้ดุลยพินิจที่เที่ยงตรงมีขอบเขตชัดเจน ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ จึงจะสามารถสร้างความรู้สึกถึงความมั่นคงในสิทธิส่วนบุคคลและเสรีภาพของประชาชนได้

เปรียบเทียบหลักเกณฑ์ความยินยอมกฎหมายต่างประเทศ

แม้ว่าแนวทางของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยสอดคล้องกับแนวทางของสหภาพยุโรป มาตรา 23 “การจำกัด” ที่ให้อำนาจกฎหมายของสหภาพหรือรัฐสมาชิกออกกฎหมายเพื่อกำหนดขอบเขตและจำกัดความยินยอม แต่ในส่วนมาตรการทางกฎหมาย GDPR ที่จะต้องมีบทบัญญัติเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้อง อาทิ วัตถุประสงค์ ประเภทของข้อมูลส่วนบุคคล ขอบเขตในการจำกัดที่ถูกนำมาใช้ในการคุ้มครองเพื่อป้องกันการเข้าถึงหรือเคลื่อนย้ายที่ผิดวัตถุประสงค์หรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ควบคุมคือใคร ระยะเวลาในการเก็บรักษาและการคุ้มครอง ความเสี่ยงต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ถูกระประมวลผลข้อมูล และเจ้าของข้อมูลต้องได้รับแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการจำกัด เว้นแต่ว่าการแจ้งดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ในการจำกัดนั้น ยังไม่มีไม่ครบถ้วนในกฎหมายไทยเนื่องจากกฎหมายเฉพาะของไทยที่มีลักษณะละเมิดความยินยอมส่วนใหญ่มีผลบังคับใช้ก่อนพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 แต่สังเกตได้ว่าแม้ GDPR จะเปิดช่องให้รัฐใช้กฎหมายกระทำต่อข้อมูลส่วนบุคคลได้โดยไม่ต้องอาศัยความยินยอม แต่จะต้องมีแนวทางการดำเนินการ และการพิจารณาเพื่อให้ได้สัดส่วนกับประโยชน์สังคมและประโยชน์สาธารณะ เช่น ความมั่นคงของชาติ การป้องกันประเทศความปลอดภัยสาธารณะซึ่งเป็นหลักที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันทั่วโลก เช่นเดียวกับสาธารณรัฐเกาหลีและประเทศไทย

สรุปวิเคราะห์

GDPR กำหนดหลักการจำกัดความยินยอมมาตรฐานเป็นขั้นต่ำไว้ ซึ่งประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรปสามารถออกกฎหมายภายในเป็นการเฉพาะเพิ่มเติมที่เหมาะสมกับประเทศตนได้ด้วย ในส่วนประเทศเกาหลีได้ใช้หลักการเดียวกันแต่มีมาตรการกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน เพื่อคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลไม่ให้รัฐใช้อำนาจเกินสมควรเพิ่ม ทำให้ประชาชนมั่นใจได้ว่า ข้อมูลส่วนบุคคลที่รัฐนำไปใช้โดยไม่ได้รับความยินยอมจะถูกนำไปใช้ตรงตามวัตถุประสงค์และมีการคุ้มครองที่เหมาะสมปลอดภัย แม้ในประเทศไทยจะใช้หลักการเดียวกันแต่ยังพบปัญหาในทางปฏิบัติในการบังคับใช้กฎหมาย การใช้ดุลยพินิจของผู้มีอำนาจและการใช้กฎหมายเพื่อประโยชน์ทางการเมือง

บทสรุป

1. การเปรียบเทียบหลักความยินยอมในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยกับสหภาพยุโรป

จากการศึกษา วิเคราะห์ และเปรียบเทียบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยกับสหภาพยุโรป พบว่าบทบัญญัติของ PDPA ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจาก GDPR อาทิ หลักการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การกำหนดหลักเกณฑ์ มาตรการกำกับดูแลการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล การเยียวยา และบทกำหนดโทษ เป็นไปตามมาตรฐานสากล โดยเฉพาะในส่วนหลักความยินยอมของกฎหมายไทยที่สอดคล้องกับกฎหมายยุโรป ทั้งหลักแนวคิดด้วยความยินยอมต้องให้โดยอิสระ (Freely given) เจ้าของข้อมูลต้องมี

ทางเลือกที่แท้จริงในการตัดสินใจต้องได้รับข้อมูลประกอบการพิจารณาที่เพียงพอ และสามารถเพิกถอนความยินยอมได้ โดยปราศจากเงื่อนไขใด ๆ และความยินยอมจะต้องแสดงออกโดยชัดแจ้ง ไม่สามารถกำหนดให้ยินยอมโดยปริยายหรือโดยการนิ่งได้ นอกจากนี้ มาตรา 19 ยังกำหนดให้ความยินยอมที่เป็นการสร้างเงื่อนไข (Conditional) เป็นการแสดงความยินยอมที่ไม่ชอบ เป็นปัญหาหลักในทางปฏิบัติของการขอความยินยอมในประเทศไทยที่บังคับให้อยู่ในปัจจุบันที่เจ้าของข้อมูลไม่มีอิสระในการให้ความยินยอมอย่างแท้จริง อาทิ ปัญหาการขอความยินยอมในเครือข่ายสังคมออนไลน์ การเข้าถึงช่องทางต่าง ๆ (Platform) โดยโปรแกรมประยุกต์ “Application” ที่แนะนำให้เข้าไปสู่กลุ่มเป้าหมายบางส่วน มีการนำความยินยอมในการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลไปผูก ในลักษณะเงื่อนไขการเข้าถึงสินค้าหรือบริการต่าง ๆ การจูงใจ การกดดันจากสภาพความสัมพันธ์ที่ไม่สมดุลทางอำนาจต่อรองระหว่างเจ้าของข้อมูลกับผู้ควบคุมข้อมูล จากการศึกษาแนวการตีความหลักความยินยอมของสหภาพยุโรปพบว่า หากเจ้าของข้อมูลปฏิเสธการให้ความยินยอม อันจะนำไปสู่การปฏิเสธสินค้าหรือบริการ เป็นการขัดต่อหลักความยินยอมและส่งผลให้ความยินยอมที่ให้นั้น ไม่ใช่ความยินยอมโดยอิสระ ดังนั้นในการพิจารณาว่าความยินยอมนั้นให้โดยอิสระแท้จริงหรือไม่ จะต้องประเมินว่าความยินยอมสำหรับการประมวลผลข้อมูลที่ถูกกำหนดเป็นเงื่อนไขของสัญญานั้น เกี่ยวข้องหรือจำเป็นสำหรับการปฏิบัติตามสัญญานั้นหรือไม่

ดังจะเห็นได้ว่าหลักความยินยอมตามกฎหมายยุโรปและมาตรา 19 ของข้อมูลส่วนบุคคลคุ้มครองของไทย จึงสะท้อนถึงการให้สิทธิควบคุมข้อมูลแก่ตัวเจ้าของข้อมูล อันเป็นการรองรับสิทธิในความเป็นส่วนตัวในระดับหนึ่ง แต่ยังไม่สามารถรับรองความอิสระได้อย่างครบถ้วนตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่แท้จริง เมื่อพิจารณาสัดส่วนการละเมิดความยินยอมของเจ้าของข้อมูลโดยรัฐด้วยการออกกฎหมายภายในที่มีลักษณะจำกัดสิทธิเจ้าของข้อมูล ประกอบกับสภาพแวดล้อมทางการเมืองไทยในปัจจุบันที่ส่งผลกับการบังคับใช้กฎหมายทำให้ข้อยกเว้นเหล่านี้จำกัดสิทธิในความเป็นส่วนตัวในแง่ของการควบคุมข้อมูลของเจ้าของข้อมูลในลักษณะที่กว้างกว่าข้อยกเว้นตามกฎหมายยุโรป โดยเฉพาะ พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 และพระราชบัญญัติข่าวกรองแห่งชาติ พ.ศ. 2562 ที่สามารถละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลได้อย่างไม่มีข้อจำกัด

ต่างจากกฎหมายยุโรปที่การบังคับใช้กฎหมาย GDPR ศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรปจะพิจารณาประกอบอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อาทิ มาตรา 8 ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิในความเป็นส่วนตัวจะมีขอบเขตกว้างกว่าสิทธิในข้อมูลส่วนบุคคล (Council of Europe, 2013) แม้ว่ามาตรา 8 จะกำหนดให้รัฐสามารถจำกัดสิทธิความเป็นส่วนตัวโดยกฎหมายได้ แต่กฎหมายดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขด้านสิทธิมนุษยชนหลายประการศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรปและศาลภายในประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปได้วางหลักการตีความและวางแนววินิจฉัยไว้ว่า รัฐไม่อาจอ้างความมั่นคงอย่างกว้างเพื่อตรากฎหมายจำกัดสิทธิในความเป็นส่วนตัวและข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนได้ (Wiedemann, 2020) ต่างจากกฎหมายของไทยจำนวนมากที่ตราขึ้นโดยยึดหลักความมั่นคงเป็นสำคัญไม่สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน

2. การเปรียบเทียบหลักความยินยอมในกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยกับประเทศเกาหลีใต้

จากการศึกษา วิเคราะห์ และเปรียบเทียบ กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยกับประเทศเกาหลีใต้ พบว่าประเทศเกาหลีใต้เป็นประเทศที่มีมาตรการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่มีมาตรฐานสูงแม้ในบทบัญญัติ PIPA จะไม่กำหนดว่าจะต้องขอความยินยอมโดยการทำเป็นลายลักษณ์อักษร แต่การบังคับใช้กฎหมายของ PIPA กลับเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจาก PIPA กำหนดการขอความยินยอมไว้ทุกขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนบุคคล โดยเฉพาะข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหวที่กำหนดการขอความยินยอมต้องทำแบบชัดแจ้ง (Explicit Consent) เช่น การขอความยินยอมเป็นลายลักษณ์ การกดปุ่มยืนยัน หรือให้ความยินยอมปากเปล่าอย่างชัดเจน และมีการอัปเดตบันทึกไว้ เป็นต้น ประกอบกับ PIPA กำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน โดยให้ผู้ควบคุมข้อมูลขอความยินยอมในทุกขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับระบบการบริหารจัดการข้อมูลส่วนบุคคล ทำให้ลดปัญหาการตีความและการใช้ดุลยพินิจของหน่วยงานควบคุมข้อมูล ทำให้ประชาชนเกิดความปลอดภัยและมั่นใจว่าข้อมูลของตนได้รับการคุ้มครองจากการสอดแนมของหน่วยงานความมั่นคง การเปิดเผยข้อมูลโดยสื่อมวลชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะสามารถเข้ามาเก็บข้อมูลและนำไปใช้ได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล

นอกจากนั้น สาธารณรัฐเกาหลี (PIPA) ยังให้ความสำคัญในการสร้างมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลให้อยู่ในระดับโลก ดังจะเห็นจากความสำเร็จในการได้รับการรับรองมาตรฐานการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่เทียบเท่าจากสหภาพยุโรป (Adequacy Decision) ตามมาตรา 45 แห่ง GDPR โดยคณะกรรมการสิทธิการยุโรปจะพิจารณาจากการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ระบบการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่มีอิสระและมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศ ในปัจจุบันทั้งโลกมีเพียง 14 ประเทศที่ได้รับการรับรองดังกล่าว โดยกลุ่มประเทศเอเชียมีเพียง 2 ประเทศ คือ ประเทศญี่ปุ่น และประเทศเกาหลีใต้ แสดงให้เห็นมาตรการระดับสูงในการถ่ายโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปต่างประเทศของเกาหลีใต้ โดยเฉพาะต้องได้รับการยินยอมจากเจ้าของข้อมูลโดยอิสระ และต้องได้รับข้อมูลประกอบการพิจารณาที่ครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์การนำไปใช้และการให้ความยินยอมในการโอนข้อมูลไปให้หน่วยงานใด ประเทศใด เป็นแนวทางในการปฏิบัติที่เคร่งครัดกว่า GDPR และเน้นการให้ความสำคัญกับความยินยอมของเจ้าของข้อมูลเป็นหลัก ในขณะที่ PDPA โดยคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยยังไม่ได้ออกประกาศมาตรการใดมาเพื่อบังคับใช้ในกรณีดังกล่าว จึงควรกำหนดกระบวนการและขั้นตอนเพิ่มขึ้นสำหรับการโอนข้อมูลส่วนบุคคลไปต่างประเทศ เพื่อเป็นมาตรการป้องกันอื่น ๆ ให้มีความเพียงพอหรือเทียบเท่าประเทศผู้รับโอน อันจะทำให้การคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. แก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 19

1) ปรับปรุงองค์ประกอบความยินยอมในมาตรา 19 วรรคสองจาก “การขอความยินยอมต้องทำโดยชัดแจ้ง เป็นหนังสือหรือทำโดยผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ เว้นแต่โดยสภาพไม่อาจขอความยินยอมด้วยวิธีการดังกล่าวได้” แก้ไขเป็น “การขอความยินยอมต้องทำโดยชัดแจ้ง และเฉพาะเจาะจง เป็นหนังสือหรือทำโดยผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ เว้นแต่โดยสภาพไม่อาจขอความยินยอมด้วยวิธีการดังกล่าวได้” เพื่อป้องกันการขอความยินยอมแบบกว้างและทำให้ความยินยอมนั้นมีลักษณะสอดคล้องกับมาตรฐานสากล

2) ปรับปรุงองค์ประกอบความยินยอมในมาตรา 19 (5) “ความยินยอมต้องไม่เป็นเงื่อนไขในการให้บริการ” แก้ไขเป็น “ความยินยอมต้องไม่เป็นเงื่อนไขในการให้บริการ และต้องอยู่แยกส่วนกับเงื่อนไขสัญญา” เพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติให้มีสภาพบังคับทางกฎหมาย

2. ทบทวนแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 20

ทบทวนมาตรา 20 เรื่องการกำหนดอายุของเด็กที่สามารถให้ความยินยอมเองได้ ต้องอายุมากกว่า 10 ปี โดยแก้ไขเป็น “กำหนดอายุของเด็กที่สามารถให้ความยินยอมเองได้ ต้องอายุมากกว่า 18 ปีเป็นต้นไป...” เนื่องจากอายุ 18 ปี เป็นช่วงอายุที่มีพัฒนาการทางวุฒิภาวะและผ่านช่วงวัยรุ่นที่มีความอ่อนไหวและมีความตระหนักรู้ต่อความสำคัญของการถูกละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งจะสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ที่บังคับใช้กับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์

3. การออกประกาศหลักเกณฑ์ในการให้ความยินยอม

เนื่องจากคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลได้ออกแนวทางการดำเนินการในการขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ในลักษณะแนวทางการดำเนินการ ซึ่งเป็นทางที่วางไว้เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย แต่ไม่มีสภาพบังคับทางกฎหมาย อาจทำให้มีผู้ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือละเมิดกฎหมายได้ ดังนั้น เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบและมีผลผูกพันถือปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดอย่างเคร่งครัด จึงควรแก้ไขแนวทางการดำเนินการดังกล่าว เป็นการออกเป็น คำสั่ง ระเบียบ ข้อบังคับ หรือ ประกาศ เพื่อให้มีสภาพบังคับใช้ทางกฎหมายที่เข้มข้นมากขึ้น เช่น (1) ประกาศกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการขอความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล โดยกำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูลจะต้องดำเนินการให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน (2) ประกาศกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการขอความยินยอมข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหว (Sensitive Personal Data) เป็นการเฉพาะ เป็นต้น

4. ทบทวนแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มาตรา 28

ในส่วนข้อยกเว้นความยินยอมใน (6) ให้อำนาจผู้ควบคุมข้อมูลใช้ดุลพินิจในการพิจารณาสิทธิข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าของข้อมูลกับประโยชน์สาธารณะ จึงควรยกเลิกข้อยกเว้นดังกล่าว เพราะการโอนย้ายข้อมูลไปยังต่างประเทศเป็นเรื่องที่คาดการณ์ได้ และมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนจึงควรขอความยินยอม

จากเจ้าของข้อมูลเท่านั้น เพราะผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลที่เป็นหน่วยงานรัฐอาจใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบหรืออาจละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของเจ้าของข้อมูลได้ เจ้าของข้อมูลควรมีสิทธิและอำนาจในการดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของตน รวมทั้งการละเมิดสิทธิเพื่อประโยชน์สาธารณะที่จะส่งหรือโอนไปยังต่างประเทศ

5. ผู้มีอำนาจในการตรากฎหมายควรให้ความสำคัญต่อสิทธิมนุษยชนและสิทธิความเป็นส่วนตัวควบคู่ไปกับความสำคัญด้านความมั่นคง โดยยึดหลักความยินยอมเป็นสำคัญ

พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 มีข้อจำกัดหลักความยินยอมหลายประการ รวมทั้งกฎหมายภายในอีกหลายฉบับที่บัญญัติข้อยกเว้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันรักษาความมั่นคงของรัฐ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ได้สัดส่วนกับการคุ้มครองข้อมูลของบุคคลทำให้มีแนวโน้มการละเมิดสิทธิมนุษยชนสูง แสดงให้เห็นว่ากฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในประเทศไทยยังไม่สามารถใช้ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ในการร่างกฎหมายใด ๆ ผู้ร่างควรเคารพสิทธิมนุษยชนและตระหนักถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวที่ไม่ควรละเมิดได้เป็นสำคัญ

รายการอ้างอิง

- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2550). *ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน Universal Declaration of Human Rights*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2550). *หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง พิธีสารเลือกรับฉบับที่สองแห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- ณฐาธิป ทองรวีวงศ์. (2559). *การปฏิรูปกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของไทยเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน*. ทุนวิจัยสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ประจำปีงบประมาณ 2559. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- จักรวาล ส่าเหล่ทุ. (2558). *มนุษย์กลิ้ง นกถ่ายประจาน ระวังติดคุกไม่รู้ตัว*. วันที่ค้นข้อมูล 19 เมษายน 2566, เข้าถึงได้จาก <https://www.posttoday.com/politics/360016>
- ณฐปกร นามเมือง. (2566). *นักเคลื่อนไหวยื่นฟ้องรัฐ หลังพบการใช้สไปยาแวร์ เพกาซัส สอดแนมประชาชน*. วันที่ค้นข้อมูล 23 มิถุนายน 2566, เข้าถึงได้จาก <https://plus.thairath.co.th/topic/politics&society/103359>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2566). *ตำรวจไซเบอร์รวบโจรสลัดเข้าปิ้ง ลักข้อมูล 15 ล้านรายชื่อ เกี่ยวบัญชีม้า-Romance Scams สูญร่วม 18 ล้าน*. วันที่ค้นข้อมูล 24 สิงหาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/stockmarket/detail/9660000076373>

สพธอ. (2558). *ETDA เปิดบ้านถกประเด็น คนไทยเห็น privacy สำคัญจริงหรือในเมื่อยอมแลกข้อมูลส่วนตัวกับกาแฟเพียงแก้วเดียว*. วันที่ค้นข้อมูล 3 มกราคม 2567, เข้าถึงได้จาก

<https://ictlawcenter.etda.or.th/news/detail/etda-dp-2015-01-31>

สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองทางอิเล็กทรอนิกส์. (2563). *สรุปสาระสำคัญของกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลในการทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ภาครัฐ*. วันที่ค้นข้อมูล 3 มกราคม 2567, เข้าถึงได้จาก

<http://www.etcommission.go.th/article-dp-topic-conclusion-dp.html>

Council of Europe. (2013). European Convention on Human Rights. Retrieved 24 August, 2023, from

https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_ENG

Wiedemann, K. (2020). *A Matter of Choice: The German Federal Supreme Court's Interim Decision in the Abuse-of-Dominance Proceedings Bundeskartellamt v. Facebook (Case KVR 69/19)*.

Retrieved 24 August, 2023, from <https://link.springer.com/article/10.1007/s40319-020-00990-3#Fn2> /

กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่รองรับการพัฒนาเมือง: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง
ต่างประเทศ ประเทศไทยและเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก*

**Laws Relating to the Management of Urban Development Areas:
A Comparative study of Foreign Countries, Thailand, and the Eastern
Economic Corridor**

พิมพ์กมล กองโกก (Pimkamol Kongphok)¹

พิมพ์ประไพ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (Pimprapai Snitwong Na Ayudhya)²

¹ดร., อาจารย์ประจำ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Lecturer, Faculty of Law, Thammasat University

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำภาควิชานิติศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Assistant Professor, Lecturer, Department of Law, Faculty of Political Science and Law,

Burapha University

E-mail: pimkamol@tu.ac.th¹ pimprapai@go.buu.ac.th²

Received: 14 March 2024

Revised: 21 June 2024

Accepted: 21 June 2024

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลไกทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่รองรับการพัฒนาเมืองในประเด็นหลักการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เปรียบเทียบระหว่างต่างประเทศ ประเทศไทยและเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เพื่อนำไปสู่การสร้างข้อเสนอแนะทางกฎหมายสำหรับการจัดการพื้นที่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ผลการวิจัยพบว่ากฎหมายต่างประเทศเน้นการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการทำผังเมืองและพัฒนาเมือง แต่ในประเทศไทย ภายใต้พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 หน่วยงานที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย

* บทความนี้มาจากการวิจัยเรื่อง “กฎหมายเกี่ยวกับการจัดการพื้นที่รองรับการพัฒนาเมือง: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างต่างประเทศ ประเทศไทยและเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก” โดยทุนอุดหนุนการวิจัยและนวัตกรรม งบประมาณเงินอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) ประเภท Fundamental Fund ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566

และจัดทำผังเมือง คือ กรมโยธาธิการและการผังเมือง ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการส่วนกลางควบคู่ไปกับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งไม่สะท้อนให้เห็นถึงการกระจายอำนาจการบริหารราชการ โดยตัวอย่างที่ปรากฏในต่างประเทศ อีกทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนยังเป็นไปอย่างไม่สมบูรณ์ กล่าวคือ ประชาชนมีโอกาสดำเนินการความคิดเห็นและตรวจสอบเพียงบางกรณีหรือภายใต้เงื่อนไขบางประการอันขัดต่อแนวคิดเรื่องการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ในส่วนของพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 ก็มีปัญหาทางกฎหมายในหลายแง่มุมที่นำมาซึ่งการเรียกร้องขององค์กรภาคประชาชน โดยเฉพาะในประเด็นอำนาจของคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษ และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ต่ำกว่ามาตรการที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 ซึ่งอาจทำให้โครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน คณะผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาใน 3 ระยะ กล่าวคือ 1) ระยะสั้น ควรกำหนดมาตรการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 ในระดับที่เท่าเทียมกับที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 เพื่อให้เกิดมาตรฐานเดียวกันในการรับรองสิทธิของประชาชน 2) ระยะกลาง ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในส่วนที่ประชาชนถูกจำกัดสิทธิในการเสนอแก้ไขและการทบทวนผลการใช้บังคับผังเมืองในทำนองเดียวกับที่กำหนดไว้ในกฎหมายต่างประเทศ อีกทั้งวางแนวปฏิบัติในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนและจัดทำผังเมืองให้ครบทุกประเภท 3) ระยะยาว ประเทศไทยควรมีกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการทำประชาพิจารณ์เพื่อกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการรับฟังความเห็นของประชาชนและนำเสนอความเห็นดังกล่าวไปสู่การกำหนดนโยบายอย่างแท้จริง หากในอนาคตมีกฎหมายเกี่ยวกับการทำประชาพิจารณ์แล้ว ควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 โดยเพิ่มเติมการทำประชาพิจารณ์ให้เป็นอีกวิธีหนึ่งในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำผังเมืองด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติในต่างประเทศ

คำสำคัญ: กฎหมาย, การจัดการพื้นที่, การพัฒนาเมือง, การผังเมือง, เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

Abstract

The objective of this research is to analyze legal mechanisms related to the management of area development on the issues of decentralization and the principles of public participation, by making a comparison between foreign countries, Thailand, and the Eastern Economic Corridor (EEC) to propose legal recommendations for the area management in the EEC. The research results showed that relevant laws in foreign countries emphasize the concept of decentralization to local governments in terms of urban planning and urban development. However, in Thailand, under the Town Planning Act B.E. 2562, the

authorized agency to make policy and town plans is the Department of Public Works and Town & Country Planning, which is a central government agency along with the role of local governments which does not reflect the intrinsic concept of decentralization as shown in other countries. Additionally, public participation is still incomplete, that is, citizens have the right to express their opinions and investigate only in some cases or under certain conditions, which contradicts the inspection of state power principle. As for the Eastern Special Development Zone Act B.E.2561, there are some legal issues in many aspects raised by civil society organizations, especially the powers of the Special Development Zone Policy Committee, and the level of public participation which is lower than the measures specified in the Town Planning Act B.E.2562. This may prevent the EEC Project from achieving its sustainable development goals.

In terms of public participation, the researchers propose recommendations in 3 phases, namely:

- 1) In the short term, measures regarding public participation under the Eastern Special Development Zone Act B.E.2561 should be established at the same level as those specified under the Town Planning Act B.E.2562 to achieve the same standards of ensuring the citizens' rights.
- 2) In the medium term, there should be additional amendments in the parts where citizens are restricted in their rights to participate in amendment, and review of city planning enforcement results as stipulated in foreign laws. Also, the guidelines for public participation for all types of city plans should be launched.
- 3) In the long term, Thailand should have an act governing public hearings to set certain guidelines for hearing public opinions and implementing those opinions in policy making process. When such an act is available, The Town Planning Act B.E. 2562 and the Eastern Special Development Zone Act B.E.2561 should be amended by adding public hearings as another method for public participation in town planning, which is consistent with foreign countries' practices.

Keywords: Law, Area Management, Urban Development, Urban Planning, EEC

บทนำ

เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Special Development Zone) หรือที่รู้จักในนามระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) เปรียบเสมือนจักรกลใหม่ในการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจ (New Engine of Growth) ให้กับประเทศ ยุทธศาสตร์การพัฒนาเช่นนี้ถือเป็นยุทธศาสตร์หลักซึ่งเข้ามาแทนที่นโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน 10 แห่ง เนื่องจากในทางปฏิบัติไม่สามารถดำเนินการได้ (อภิชัย พันธเสน และคณะ, 2560, หน้า ix) ทั้งนี้มีการคาดการณ์จากกลไกรัฐว่าหากสามารถขับเคลื่อนเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกได้ ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2561 - 2580 จะทำให้อัตรา

การขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเติบโตเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 5.04 ต่อปี ขณะเดียวกันก็จะทำให้อัตราการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมของพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเติบโตเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 6.30 ต่อปี เช่นเดียวกับการจ้างงานที่จะเพิ่มขึ้น 1.3 ล้านคน โดยอัตราการขยายตัวของการจ้างงานเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 2.5 ต่อปี (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2561, หน้า 5-7) ในปี พ.ศ. 2566 ที่ผ่านมัตลาดแรงงานในพื้นที่ EEC มีจำนวนผู้มีงานทำทั้งสิ้น 2.43 ล้านคน ขยายตัวเพิ่มขึ้นจากช่วงปีพ.ศ. 2563 – 2565 เฉลี่ยร้อยละ 5.9 ต่อปี และคาดการณ์ว่าตลาดแรงงานจะปรับตัวดีขึ้นอย่างต่อเนื่องจากสัญญาณบวกในภาคการท่องเที่ยว ภาคการผลิต และการลงทุนภาคเอกชน (EEC, 2567, หน้า 8)

ความเปลี่ยนแปลงและกระบวนการกลายเป็นเมืองเช่นนี้ ย่อมนำไปสู่ความเจริญด้านโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิตของประชาชน ในมิติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเมืองนั้น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่และการวางผังเมืองเข้าลักษณะของการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560* เช่น อาจมีความจำเป็นต้องเวนคืนที่ดินจากเอกชนเพื่อนำมาสร้างถนน สาธารณสมบัติของแผ่นดิน หรือโครงสร้างพื้นฐานที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาพื้นที่ เป็นต้น ซึ่งการจัดการพื้นที่ที่ต้องมีบทบัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น ทั้งนี้เหตุผลและความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในแง่ของการจัดการพื้นที่นั้น กระทำไปเพื่อให้การวางแผน การจัดการเมือง และการใช้ประโยชน์พื้นที่และที่ดินในทุกระดับเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นประโยชน์แก่เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งประโยชน์แก่สาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ในปัจจุบันกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเมืองเพื่อรองรับการขยายตัวของเมืองโดยเฉพาะในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกนั้น มีกฎหมายที่เข้ามามีบทบาทในการกำกับดูแลและควบคุมหลายฉบับ โดยกฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 และประกาศคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เรื่องแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน และแผนผังการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2562 ทั้งนี้เพื่อป้องกันปัญหาและแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของความเป็นเมือง การแสวงหากระบวนการทัศน์และกลไกเพื่อป้องกันปัญหาและแก้ไขปัญหาคลอดจนแสวงหาแนวทางจัดการเมืองในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเพื่อสร้างเมืองน่าอยู่ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเปรียบเสมือนเงื่อนไขจำเป็น (Necessary Conditions) ที่จะสร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของประชาชนท้องถิ่นและทำให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติภายใต้ความเป็นธรรมทางสังคม อันจะส่งผลโดยตรงต่อความยั่งยืนและความมั่นคงของเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าในปัจจุบันกลไกทางกฎหมายที่ถูกนำมาใช้จัดการเมืองในเขตพัฒนาพิเศษภาค

* มาตรา 26 ประกอบกับมาตรา 33 มาตรา 37 มาตรา 38 และมาตรา 40 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ตะวันออกมีความชอบธรรมตามหลักการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือไม่ อย่างไร และจะมีแนวทางในการพัฒนากฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องเพื่อทำให้การจัดการเมืองในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกให้กลายเป็นเมืองน่าอยู่ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนประสบความสำเร็จได้อย่างไร โดยศึกษาในเชิงเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะว่ามาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเมืองในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเพื่อสร้างเมืองน่าอยู่ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนควรเป็นไปในลักษณะเช่นใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์หลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่เพื่อรองรับการพัฒนาเมืองในประเด็นหลักการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน เปรียบเทียบระหว่างต่างประเทศ ประเทศไทยและการจัดการพื้นที่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก
2. เพื่อสร้างข้อเสนอแนะทางกฎหมายสำหรับการจัดการพื้นที่ในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกในประเด็นหลักการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นและหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวคิดและหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายการจัดการพื้นที่รองรับการพัฒนาเมือง

1. หลักการและแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายผังเมือง

กฎหมายผังเมืองเป็นกฎหมายที่เกิดขึ้นควบคู่กับสังคมมนุษย์ตั้งแต่โบราณกาล โดยเฉพาะในยุคของการสร้างบ้านแปลงเมืองที่มีผู้ปกครองสูงสุด กฎหมายผังเมืองในยุคแรกปรากฏอยู่ในรูปของคำสั่งของผู้ปกครอง เช่นพระราชโองการของพระมหากษัตริย์ เป็นต้น (นิพนธ์ วิเชียรน้อย, 2554, หน้า 4) ภายใต้ระบบนิติรัฐในปัจจุบัน การบังคับใช้กฎหมายที่เป็นการให้อำนาจแก่รัฐอันเป็นการละเมิดสิทธิของเอกชนโดยหลักแล้วจะต้องอยู่ในรูปของกฎหมายที่ผ่านกระบวนการนิติบัญญัติ (Grimm, 2016, p. 347)

กฎหมายผังเมือง หมายถึง บรรดากฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวกับผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในที่ดินหรือในพื้นที่ของความเป็นเมือง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ เป็นกฎหมายที่กำหนดกฎเกณฑ์และหน่วยงานของรัฐเกี่ยวกับการบริหารจัดการและการพัฒนาในที่ดินหรือพื้นที่ของความเป็นเมือง โดยเน้นการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาทางด้านกายภาพของเมืองเป็นสำคัญ (เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล, หน้า 3) กฎหมายผังเมืองถือเป็นกฎหมายมหาชน เนื่องด้วยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อประโยชน์มหาชน (นิพนธ์ วิเชียรน้อย, 2554, หน้า 5) โดยรัฐหรือฝ่ายปกครองมีความจำเป็นต้องใช้อำนาจมหาชนในเชิงกระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพของประชาชน แต่ทั้งนี้อำนาจดังกล่าวต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายและหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย (เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล, 2563, หน้า 5)

1.1 กฎหมายผังเมืองเป็นการกำหนดนโยบายสาธารณะ

การจัดการการใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้นถือเป็นภารกิจของหน่วยงานของรัฐในการกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยอาศัยอำนาจพิเศษในการควบคุมทางผังเมือง ซึ่งอาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนผู้เป็นเจ้าของที่ดิน ทั้งนี้หลักการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของที่ดินได้รับการรับรองมาเป็นเวลานาน ตัวอย่างเช่นที่ปรากฏตามมาตรา 17 แห่งคำประกาศสิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมือง ค.ศ. 1789 (Déclaration des droits de l'Homme et du citoyen de 1789) บัญญัติไว้ว่า “กรรมสิทธิ์ในฐานะที่เป็นสิทธิอันมิอาจก้าวล่วงได้และเป็นสิทธิอันศักดิ์สิทธิ์บุคคลจะถูกพรากไปซึ่งกรรมสิทธิ์ได้ก็แต่กรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างเห็นประจักษ์ชัดตามที่กฎหมายบัญญัติ และโดยมีเงื่อนไขในการจ่ายค่าชดเชยที่เป็นธรรมและกำหนดไว้เป็นการล่วงหน้าแล้ว” แต่อย่างไรก็ตามการใช้สิทธิดังกล่าว อาจไม่สอดคล้องกับประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์มหาชน ดังนั้นหน่วยงานของรัฐจึงต้องมีอำนาจพิเศษตามกฎหมายที่จะกำหนดกฎเกณฑ์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงสร้างการบริหารจัดการเมือง ซึ่งมีโครงสร้างที่เปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยและความเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่น จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง เป้าหมายที่เปลี่ยนไปของเมือง เป้าหมายด้านสาธารณสุข เป้าหมายทางเศรษฐกิจ แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals) เป็นต้น

1.2 กฎหมายผังเมืองเป็นกฎหมายที่มีการเปลี่ยนแปลงเสมอ

ความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงกฎหมายผังเมืองสืบเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เปลี่ยนไปตามบริบททางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเหตุสุดวิสัยที่ไม่อาจคาดการณ์ได้ จึงต้องมีลักษณะที่ยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้อยู่เสมอ ดังนั้นในทางกฎหมายจึงจะมีการกำหนดระยะเวลาในการใช้บังคับกฎหมายผังเมืองและเอกสารทางผังเมือง ซึ่งโดยทั่วไประยะเวลาที่กำหนดจะอยู่ในช่วงเวลา 5 – 30 ปี จากนั้นต้องมีการทบทวนประเมินผลการใช้ผังเมืองก่อนจะทำการปรับเปลี่ยนแก้ไข (เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล, หน้า 13)

1.3 กฎหมายผังเมืองเป็นกฎหมายที่มีลักษณะเลือกปฏิบัติ

ประโยชน์มหาชนอันเนื่องมาจากการจัดการการใช้ประโยชน์ในที่ดินนั้น โดยสภาพย่อมไม่อาจกำหนดให้เหมือนกันทุกกรณีและทุกพื้นที่ได้ เพราะสภาพทางภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในแต่ละพื้นที่ วัตถุประสงค์การใช้ประโยชน์ในที่ดิน และเป้าหมายในการพัฒนาที่แตกต่างกัน กฎหมายผังเมืองจึงเป็นกฎหมายที่จำเป็นต้องเลือกปฏิบัติ เช่น การกำหนดการระจำยอมทางผังเมือง แต่อย่างไรก็ตามแม้การเลือกปฏิบัติจะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในกรณีของกฎหมายผังเมือง แต่ก็ต้องมีมาตรการในการเยียวยาที่เหมาะสมและเป็นธรรม อีกทั้งให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในการใช้ประโยชน์ด้วย มิฉะนั้นจะถือว่าเป็นการขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญได้ (เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล, 2563, หน้า 14 - 15)

2. หลักการบริหารราชการแบบกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่น (Local Government) ถือเป็นรูปแบบการปกครองที่พัฒนาตามครรลองประชาธิปไตยซึ่งมีความสำคัญต่อการบริหารราชการแผ่นดิน ทั้งนี้เนื่องมาจากความแตกต่างหลากหลายของสภาพปัญหา สภาพสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่และทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกัน การบริหารราชการแผ่นดินโดยรัฐบาลกลางเพียงอย่างเดียวจึงไม่อาจที่จะตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาในแต่ละพื้นที่ได้อย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงในหลายประเทศโดยเปลี่ยนจากการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจจากส่วนกลาง (Centralization) มาสู่การปกครองแบบกระจายอำนาจ (Decentralization) โดยมีเป้าประสงค์ที่จะให้แต่ละชุมชนมีอำนาจตัดสินใจและกำหนดทิศทางการพัฒนาของท้องถิ่นของตน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบประชาชนมีส่วนร่วม (โกวิท พวงงาม, 2550, หน้า 11)

ลักษณะสำคัญของการปกครองท้องถิ่น

- 1) เป็นนิติบุคคล ในลักษณะของนิติบุคคลมหาชน เพื่อทำหน้าที่ตามที่ระบุไว้ในกฎหมายที่ก่อตั้งสถานะนิติบุคคลนั้น ๆ และสามารถเป็นตัวแทนสิทธิและกอนิติสัมพันธ์ในทางกฎหมายได้
- 2) มีอำนาจหน้าที่เฉพาะ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินการตามที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้
- 3) ผู้บริหารมาจากการเลือกตั้ง โดยหลักการสมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารหรือคณะผู้บริหารต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
- 4) ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง โดยเจตจำนงของประชาชนในท้องถิ่นจะแสดงออกผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น การเลือกตั้ง การกำหนดนโยบาย การริเริ่มกฎหมาย การถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น การแสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ การตรวจสอบการทำงานและความโปร่งใสในการบริหารท้องถิ่น เป็นต้น
- 5) มีความเป็นอิสระในการบริหารงานอย่างเพียงพอ เพื่อให้สามารถดำเนินงานในขอบเขตหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บรรลุตามนโยบายและเป้าหมายที่กำหนด รวมถึงมีอำนาจตัดสินใจตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายภายใต้กรอบกฎหมาย โดยไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐบาลกลาง กล่าวคือ รัฐบาลกลางควรทำหน้าที่ในเชิงสนับสนุน ส่งเสริม และกำกับดูแล มากกว่าแทรกแซงหรือดูแลอย่างใกล้ชิดเกินไป
- 6) มีอำนาจในการจัดหารายได้และใช้จ่ายรายได้อย่างอิสระตามสมควร กล่าวคือ มีแหล่งรายได้ที่สามารถจัดเก็บเองได้นอกเหนือจากรายได้ของท้องถิ่น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการ แก้ไขปัญหา จัดบริการสาธารณะ และการดำเนินการต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนตามครรลองประชาธิปไตย

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น มีคำกล่าวที่เป็นที่รู้จักแพร่หลายของประธานาธิบดี अब्राहัม ลินคอล์นแห่งสหรัฐอเมริกาในปี 1863 ว่าคือ “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน

เพื่อประชาชน (...of the people, by the people, for the people)” และหากดูความหมายจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึง “ระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่, การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่” จะเห็นได้ว่า หัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตยคือ เสียงของประชาชน (จาตุร อภิชาติบุตร, 2561, หน้า 1) การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหลักการสากลที่ได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญและจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย ดังนั้นรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศสะท้อนเจตนารมณ์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างชัดเจน รวมถึงการปฏิรูปการบริหารงานภาครัฐภายใต้แนวคิดการบริหารภาครัฐแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) และแนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) (อรทัย กึกผล, 2552, หน้า 3)

ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ถือว่าเป็นยุคแรกของ “ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวมีสาระสำคัญในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยเพิ่มขึ้น ตลอดจนปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนเป็นสำคัญ โดยได้มีการบัญญัติในเรื่องของสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยในเรื่องของการมีส่วนร่วม หน้าที่ของรัฐในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ มีการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบกับภาคประชาสังคมมีความเข้มแข็งมากขึ้น และประชาชนเรียนรู้ที่จะใช้การมีส่วนร่วมในรูปแบบต่าง ๆ โดยสันติวิธี (จาตุร อภิชาติบุตร, 2561, หน้า 3) หากพิจารณาจากรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2560 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจะพบว่ามิพบบัญญัติที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนหลายมาตรา เช่น มาตรา 58 มาตรา 65 วรรคสอง มาตรา 77 วรรคสอง และมาตรา 178

การมีส่วนร่วมของประชาชนที่สะท้อนระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมาก คือ การเลือกตั้ง ซึ่งการเลือกตั้งเป็นกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้สิทธิของตนเองในการแสดงความเห็นผ่านการเลือกผู้แทนเพื่อเป็นตัวแทนของประชาชนในการบริหารประเทศ นอกจากการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านการเลือกตั้งแล้ว ยังมีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอื่น ๆ เช่น การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน รวมทั้งการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ในประเด็นการทำประชาพิจารณ์นั้น ในประเทศไทยเริ่มต้นจากออกกฎหมายลำดับรอง คือ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะโดยวิธีประชาพิจารณ์ พ.ศ. 2539 เป็นระเบียบที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนโดยกระบวนการประชาพิจารณ์ ซึ่งจะดำเนินการประชาพิจารณ์ในปัญหาสำคัญของชาติที่มีข้อโต้แย้งหลายฝ่าย ต่อมามีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักสากลเกี่ยวกับการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนมากยิ่งขึ้น จึงได้มีการออกระเบียบฉบับใหม่ คือ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 ขึ้น ซึ่งระเบียบดังกล่าวได้กำหนด หลักเกณฑ์และวิธีการในการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน

ไว้ โดยให้หน่วยงานของรัฐเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการของรัฐให้ประชาชนได้รับทราบ และจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยกำหนดวิธีการ ได้แก่

1) การสำรวจความคิดเห็น ซึ่งอาจทำโดยวิธีการสัมภาษณ์บุคคล การเปิดให้แสดงความคิดเห็นทางไปรษณีย์ ทางโทรศัพท์หรือโทรสาร ทางระบบเครือข่ายสารสนเทศ หรือทางอื่นใด การเปิดโอกาสให้ประชาชนมารับข้อมูลและแสดงความคิดเห็นต่อหน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบโครงการ การสนทนากลุ่มย่อย

2) การประชุมปรึกษาหารือ การอภิปรายสาธารณะ การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การประชุมเชิงปฏิบัติการ การประชุมระดับตัวแทนของกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้เสีย

3) วิธีอื่นที่สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีกำหนด

จากการศึกษาพบว่า ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน พ.ศ. 2548 มีสถานะเป็นเพียงกฎหมายของฝ่ายบริหาร (กฎหมายลำดับรอง) ดังนั้นจึงไม่อาจให้เป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้เท่าเทียมกับพระราชบัญญัติซึ่งเป็นกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติและมีสภาพบังคับที่เป็นกิจจะลักษณะ ซึ่งในปัจจุบันการที่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายในระดับพระราชบัญญัติว่าด้วยการทำประชาพิจารณ์ก่อให้เกิดปัญหาในหลายแง่มุม เช่น การใช้ดุลพินิจของหน่วยงานภาครัฐในการจัดทำประชาพิจารณ์ และการเน้นรูปแบบในเชิงการให้ข้อมูลมากกว่าการรับฟังเสียงสะท้อนจากประชาชนอย่างแท้จริง จึงมีการตั้งข้อสังเกตว่า การรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในปัจจุบันเป็นแค่เพียงรูปแบบเชิงสัญลักษณ์ที่หน่วยงานต้องจัดให้มีตามระเบียบ แต่ผลของการรับฟังความคิดเห็นยังไม่ปรากฏชัดว่ามีการนำไปดำเนินการอย่างไร (จาตุร อภิชาติบุตร, 2561, หน้า 7-8)

ผลการวิจัย

1. ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจในการวางผังเมืองระหว่างหน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกในการพัฒนาเมืองและวางผังเมือง

ในประเทศไทยมีการจัดแบ่งโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินอย่างชัดเจนออกเป็น 3 ส่วน คือ การบริหารราชการส่วนกลาง การบริหารราชการส่วนภูมิภาค และการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น สิ่งที่ประเทศไทยแตกต่างจากสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่นอย่างชัดเจนก็คือ การมีโครงสร้างการปกครองส่วนภูมิภาคที่กำหนดไว้ชัดเจนให้ขึ้นตรงกับการบริหารราชการส่วนกลาง อย่างไรก็ตามภายใต้กระแสการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นของประเทศไทย จะเห็นแนวโน้มต่าง ๆ ของการปกครองท้องถิ่นไทยที่มีความคล้ายคลึงกับต่างประเทศ เช่น รูปแบบของสภาท้องถิ่นที่สมาชิกมาจากการเลือกตั้ง รูปแบบของฝ่ายบริหารท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรง และรูปแบบของการได้รับการจัดสรรเงินงบประมาณจาก

รัฐบาลไปบริหารเอง เป็นต้น และเช่นเดียวกับกรณีของต่างประเทศที่การปกครองท้องถิ่นไทยต้องเน้นประสิทธิภาพและการบริหารจัดการที่ดีควบคู่ไปกับความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

หากมองย้อนไปถึงจุดเริ่มต้นของเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ย่อมปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นโครงการพัฒนาต่อขยายมาจากการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกซึ่งเป็นที่รู้จักกว่า 30 ปี หรือที่เรียกว่า Eastern Seaboard โดยโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่ 3 จังหวัดในภาคตะวันออก ได้แก่ ระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา โดยอำนาจของคณะกรรมการความสงบแห่งชาติ (กสช.) ตามมาตรา 44* และต่อมานำไปสู่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งกำหนดให้มี "ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี" เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศในระยะยาว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพของประเทศในทุกภาคส่วน และพัฒนาประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศที่มีรายได้สูง อยู่ในกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว ทั้งนี้ นโยบาย Thailand 4.0 จะช่วยยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการ บนฐานของเทคโนโลยีสมัยใหม่และนวัตกรรม (EEC, 2562) อย่างไรก็ตามเสียงอีกด้านหนึ่งจากกลุ่มภาคประชาสังคมที่ให้ความสำคัญกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของคนในชุมชน วิถีชีวิตสิ่งแวดล้อม และการใช้อำนาจรัฐในพื้นที่ EEC ได้สะท้อนว่าด้วยอำนาจของคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ ที่สามารถพิจารณาให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ให้กับกลุ่มทุน และเปิดช่องให้มีการช่วงชิงและจัดสรรทรัพยากรอย่างไม่เป็นธรรม รวมถึงทำให้คนที่อยู่อาศัยในพื้นที่พิเศษดังกล่าวต้องตกอยู่ในแผนการพัฒนาแบบบีบบังคับ โดยที่เสียงของคนในพื้นที่ไม่ได้ถูกนำไปพิจารณาเพื่อตัดสินใจกำหนดทิศทางของโครงการนี้ เสมือนคนที่ถูกทิ้งไว้ข้างหลังจากการพัฒนาหรือไม่ อีกทั้งโดยพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 มีลักษณะรวมศูนย์อำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับการอนุมัติ อนุญาต ให้สิทธิ หรือให้สัมปทานให้กับนักลงทุนในด้านต่าง ๆ ไปไว้ที่ 'คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก' เสมือนมีหน่วยงาน 'รัฐซ้อนรัฐ' ขึ้นมาบริหารจัดการพื้นที่ดังกล่าวเป็นการเฉพาะหรือไม่ (iLaw, 2562)

ความท้าทายของเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกคือ ในแต่ละจังหวัด ได้แก่ ระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา ต่างมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของตนแตกต่างกัน แต่การพัฒนาพื้นที่ก็ยังคงอยู่ภายใต้การขับเคลื่อนและกำกับดูแลโดยคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ซึ่งเป็นองค์กรที่มีอำนาจแบบรวมศูนย์ตามพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 นอกจากนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชลบุรีก็มีองค์กรปกครองพิเศษคือ เมืองพัทยาอีกด้วย ดังนั้นความเป็นไปได้ในแง่

* (1) คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 2/2560 เรื่อง การพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ลงวันที่ 17 มกราคม พุทธศักราช 2560 (2) คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 28/2560 เรื่อง มาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ลงวันที่ 26 พฤษภาคม พุทธศักราช 2560 (3) คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 47/2560 เรื่อง ข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ลงวันที่ 25 ตุลาคม พุทธศักราช 2560

ความทับซ้อนของการใช้อำนาจในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกจึงเป็นสิ่งที่ยากจะหลีกเลี่ยง ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อกระบวนการขับเคลื่อนเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ที่อาจไม่ตอบสนองต่อความต้องการส่วนรวมและตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างแท้จริง (สัจวัตน์ เรื่องกาญจน์กุล, 2564, หน้า 176) ทั้งนี้ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับอำนาจที่ไม่ยึดโยงกับพื้นที่และประชาชนในพื้นที่สะท้อนให้เห็นได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 อำนาจของคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกที่อาจไม่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในด้านการกำหนดนโยบายและแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินในภาพรวมตามมาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2562 กำหนดให้สำนักงานเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกจัดทำนโยบายและแผนภาพรวมเพื่อการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก แผนการใช้ประโยชน์ที่ดินในภาพรวม แผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและ ระบบสาธารณูปโภค แผนการดำเนินงาน และแผนการให้บริการภาครัฐแบบเบ็ดเสร็จครบวงจร โดยกำหนดหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องซึ่งรับผิดชอบการดำเนินการเสนอต่อคณะกรรมการนโยบาย เพื่อให้ความเห็นชอบ และเมื่อคณะกรรมการนโยบายให้ความเห็นชอบแล้ว ให้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานดังกล่าวในการดำเนินการ เว้นแต่คณะกรรมการนโยบายจะกำหนดเป็นอย่างอื่น จากนั้นเมื่อคณะกรรมการนโยบายให้ความเห็นชอบแผนแล้ว ให้สำนักงานร่วมกับกรมโยธาธิการและผังเมือง ซึ่งเป็นหน่วยราชการส่วนกลาง ภายใต้สังกัดกระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจัดทำรายละเอียด ของแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน และแผนผังการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค ให้สอดคล้องกับแผนดังกล่าว โดยต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่คณะกรรมการนโยบายให้ความเห็นชอบแผนนั้น*

หากพิจารณาคำจำกัดความของคำว่า “หน่วยงานของรัฐ” ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 จะพบว่าหมายความว่า ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรมหาชน หรือหน่วยงานอื่นของรัฐ ดังนั้นหน่วยงานของรัฐที่เข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบายและแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินในภาพรวมอาจไม่ใช่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็เป็นได้ เพราะกฎหมายมิได้ระบุถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยตรงไว้เป็นการเฉพาะ

ประเด็นที่ 2 ที่มาของคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

ตามมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561* จะสังเกตเห็นว่าจากที่มาของคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกขาดการเชื่อมโยงกับชุมชน พื้นที่ และ

* มาตรา 30 แห่งพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561

* ซึ่งประกอบไปด้วย

(1) นายกรัฐมนตรี เป็นประธานกรรมการ

(2) รองนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย เป็นรองประธานกรรมการ

ประชาชนในพื้นที่เนื่องจากมิได้มาจากระบบเลือกตั้งดังเช่นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562

หากพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบจะพบว่า ในต่างประเทศที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ ประกอบด้วย สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ให้อำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการกำหนดผังเมืองในพื้นที่ของตนเองอย่างชัดเจน ภายใต้งานไขว่คว้าต้องสอดคล้องกับแนวนโยบายระดับชาติ และหน่วยงานของรัฐบาลกลางมีเพียงอำนาจหน้าที่ในการผ่านกระบวนการที่ได้รับความเห็นชอบในระดับท้องถิ่นแล้วเท่านั้น ดังจะเห็นได้จาก

สหราชอาณาจักร ภายใต้อำนาจ The Town and Country Planning Act 1990 ของอังกฤษและเวลส์ได้รับระบบการจัดทำผังเมืองแบบ 2 ระดับ (two-tier development plan system) โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำแผนพัฒนาเป็น 2 ระดับ คือ ระดับการกำหนดกรอบการพัฒนาอย่างกว้าง ๆ ซึ่งกำหนดขึ้นเป็น “แผนโครงสร้าง” หรือ structure plans โดย County Council เป็นผู้ดำเนินการ และระดับการกำหนดรายละเอียดให้เป็นไปตามกรอบการพัฒนาที่กำหนดขึ้น ซึ่งกำหนดขึ้นเป็น “แผนท้องถิ่น” หรือ local plans โดย District Council เป็นผู้ดำเนินการ

สหรัฐอเมริกา ในด้านการจัดการพื้นที่และผังเมืองเน้นการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งในระดับมลรัฐ เคาน์ตีและเมือง (Mandelker and Cunningham, 1985, p. 151) แนวความคิดพื้นฐานอำนาจในการออกกฎหมายเกี่ยวกับการวางแผนและผังเมืองในประเทศสหรัฐอเมริกามีอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ อำนาจ Eminent Domain ซึ่งใช้ในการเวนคืนที่ดินและทรัพย์สินของเอกชนเพื่อนำมาใช้ประโยชน์สาธารณะ ซึ่งมีการใช้อำนาจดังกล่าวในกฎหมายเกี่ยวกับการวางแผนและผังเมืองของมหานคร (City Planning) และอำนาจ Police Power ซึ่งเป็นควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินและทรัพย์สินของเอกชน โดยอำนาจทั้งสองเป็นอำนาจที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญของมลรัฐ (State Constitution) และรัฐธรรมนูญของรัฐกำหนดให้ฝ่ายนิติบัญญัติ

(3) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัล เพื่อเศรษฐกิจและสังคม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงพลังงาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงแรงงาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นกรรมการ

(4) ผู้อำนวยการสำนักงานประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เป็นกรรมการ

(5) ประธานกรรมการสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และประธานสมาคมธนาคารไทย เป็นกรรมการ

(6) ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งจากผู้มีความรู้หรือความเชี่ยวชาญอันจะเป็นประโยชน์ แก่การกำหนดนโยบายและการดำเนินการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จำนวนไม่เกิน 5 คน เป็นกรรมการ

ของมลรัฐ (State Legislature) เป็นผู้มีอำนาจดังกล่าว เนื่องจากแผนและผังเมืองเป็นเรื่องของแต่ละชุมชน ซึ่งมีความต้องการที่ไม่เหมือนกันและอาจมีค่านิยม (Value) ที่แตกต่างกัน ฝ่ายนิติบัญญัติของมลรัฐจึงออกกฎหมายมอบอำนาจ Eminent Domain และ Police Power ให้กับรัฐบาลท้องถิ่น (ซึ่งได้แก่ County City Town และ Village) โดยอาศัยกฎหมายมอบอำนาจที่เรียกว่า Enabling Actทั้งหลาย เมื่อรัฐบาลท้องถิ่นได้รับอำนาจ Eminent Domain และ Police Power มาแล้ว ก็จะใช้อำนาจดังกล่าวออกข้อบัญญัติต่างๆ เพื่อจัดทำแผนและผังเมือง ควบคุมอาคารและย่าน ควบคุมการจัดสรรที่ดิน ควบคุมความปลอดภัยของอาคารและสุขลักษณะของบ้านเรือน (ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ก), 2547, หน้า 5-1 – 5-2)

ญี่ปุ่น บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการพื้นที่และการวางผังเมืองในระดับจังหวัด (Prefecture) ตามมาตรา 5 แห่ง City Planning Act 1968 คือ จังหวัดสามารถกำหนดพื้นที่และวางผังเมืองได้ในพื้นที่ในเมืองหรือในพื้นที่ในเมืองมีความเกี่ยวข้องตามเงื่อนไขโดยพิจารณาจากประชากร จำนวนแรงงาน โดยคำนึงถึงการปรับปรุง การพัฒนา และการสงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสังคม รวมถึงสถานการณ์ปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงในเชิงประชากร การใช้ที่ดิน ปริมาณการจราจรและเรื่องอื่น ๆ อีกทั้งในกรณีที่มีความจำเป็น จังหวัดสามารถที่จะกำหนดพื้นที่ที่ขยายออกนอกเขตเทศบาลที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นที่วางผังเมืองได้อีกด้วย นอกจากนี้การตัดสินใจและการแก้ไขผังเมืองถือเป็นอำนาจของจังหวัดในด้านนโยบายในการปรับปรุงพัฒนา การอนุรักษ์พื้นที่ การจำแนกพื้นที่ การพัฒนาเมืองใหม่ และการพัฒนาเขตหรือโซนที่ระบุไว้ในมาตรา 8 วรรค (1) นอกเหนือจากนโยบายที่กล่าวมาข้างต้น จะเป็นอำนาจของเทศบาลในการพัฒนาพื้นที่และวางผังเมืองโดยจะต้องผ่านการรับรองจากสภาเทศบาล หรือหากเทศบาลพิจารณาว่าควรพัฒนาพื้นที่ให้เป็นไปในลักษณะใดซึ่งอยู่ในอำนาจของจังหวัด เทศบาลย่อมมีสิทธิที่จะเสนอนโยบายดังกล่าวแก่จังหวัดได้ การกระจายอำนาจในการวางผังเมืองให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของญี่ปุ่นยึดถือหลักการนำกระบวนการทางประชาธิปไตยมาใช้ในการวางผังเมือง (ทิพวรรณ บุญย์เพิ่ม, 2552, หน้า 3-4)

จาก 3 ประเทศข้างต้นแสดงให้เห็นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม สะท้อนถึงหลักการประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิที่จะกำหนดชะตากรรมของตนเอง (Right to Self-Determination) จึงควรจัดทำผังเมืองสำหรับท้องถิ่นคนได้เอง โดยเหตุผลสำคัญที่ต่างประเทศให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์กรที่ใกล้ชิดกับพื้นที่มากที่สุดในการจัดทำผังเมืองอันเนื่องมาจากการวางผังเมืองเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการชี้นำการพัฒนาเมืองโดยแท้ (เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล, 2563, หน้า 67) และเป็นกฎหมายที่กระทบต่อประชาชนในพื้นที่โดยตรง เช่น การเวนคืนที่ดิน เป็นต้น ดังนั้นผู้ใช้อำนาจจึงจำเป็นต้องยึดหลักการสำคัญ 3 ประการ เพื่อรับรองว่าการจำกัดสิทธิเสรีภาพของราษฎรเป็นไปเท่าที่จำเป็นต่อการรักษาไว้ซึ่งประโยชน์มหาชน คือ หลักแห่งความสัมฤทธิ์ผล (Principle of Appropriateness) หลักแห่งความจำเป็น (Principle of Necessity) และหลักแห่งความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ (Principle of Proportionality in the narrow sense) (เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล, 2563, หน้า 153-157)

ในบริบทของประเทศไทย แม้ว่าจะไม่ได้ให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเต็มรูปแบบ อีกทั้งในพื้นที่จังหวัดระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา ยังอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 ด้วยนั้น ควรจะมีการกำหนดอย่างชัดเจนถึงกระบวนการจัดทำผังเมืองทั้งในแง่ขั้นตอนและผู้มีอำนาจอย่างชัดเจน โดยควรเน้นบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ชัดเจนขึ้นและสนับสนุนบทบาทให้มากขึ้นกว่าที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 ที่ใช้บังคับอยู่ เพื่อสร้างความเชื่อมโยงกับท้องถิ่นและแสดงถึงระบบการบริหารราชการแบบกระจายอำนาจอย่างแท้จริงตามวิถีประชาธิปไตยสมัยใหม่ที่เน้นการมีส่วนร่วม และควรกำหนดกระบวนการขั้นตอนโดยยึดหลักการเดียวกับพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 ซึ่งกำหนดขั้นตอนกระบวนการต่าง ๆ ไว้อย่างเป็นกิจจะลักษณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการรับฟังความคิดเห็น การปรึกษาหารือ และการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะความชัดเจนแน่นอนในแง่ผู้มีอำนาจและกระบวนการที่ยึดโยงกับประชาชน ถือเป็นทางออกที่จะแสดงถึงการยึดหลักแห่งความสัมฤทธิ์ผล หลักแห่งความจำเป็น และหลักแห่งความได้สัดส่วนอย่างเป็นรูปธรรม และลดข้อก้ำกัใจในด้านการเอื้อประโยชน์แก่กลุ่มทุนได้พร้อม ๆ กันอีกด้วย

2. ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนและจัดทำผังเมืองในประเทศไทย

2.1 ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนและจัดทำผังเมืองตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562

การใช้บังคับผังเมืองเป็นการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินแต่ละบริเวณโดยให้มีสภาพบังคับกับประชาชนผู้เป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองกรรมสิทธิ์ที่ดินในบริเวณนั้น ๆ ซึ่งจะต้องใช้ประโยชน์ที่ดินของตนตามที่กำหนดไว้ในผังเมืองเท่านั้น การใช้บังคับผังเมืองดังกล่าวจึงมีรูปแบบเป็น “กฎ” ที่ออกโดยฝ่ายปกครองกล่าวคือเป็นการทำนิติกรรมทางปกครอง ซึ่งองค์กรฝ่ายปกครองใช้อำนาจทางปกครองภายใต้อำนาจของพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 ในกรณีของเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกภายใต้พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 จะเห็นได้ว่าการจัดการพื้นที่และการวางแผนผังเมืองกระทบต่อสิทธิของปัจเจกชนโดยตรง ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อเปิดโอกาสให้ปัจเจกได้มีโอกาสในการแลกเปลี่ยนมุมมอง แสดงความคิดเห็น เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการใช้ประโยชน์ที่ดินและรับรองว่าการจำกัดสิทธิเสรีภาพของราษฎรเป็นไปเท่าที่จำเป็นต่อการรักษาไว้ซึ่งประโยชน์มหาชน ตามแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ที่ว่าการดำเนินการใด ๆ ก็ตาม อันจะมีผลกระทบต่อบุคคลใด หรือเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินการนั้น ควรจะต้องมีโอกาสดำเนินการรับทราบข้อมูลข่าวสารของการดำเนินการ มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็น ตั้งแต่ในขั้นตอนเริ่มโครงการ ขั้นตอนการร่วมพิจารณา การร่วมตัดสินใจ ขั้นตอนการร่วมลงมือปฏิบัติ และขั้นตอนการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ที่ได้กระทำลงไป (ณัฐ บุญวิน, 2565, หน้า 2)

แต่หากพิจารณาตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 จะพบว่ามีโอกาสเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเฉพาะในขั้นตอนการดำเนินการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวม แต่ไม่ได้

เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในขั้นตอนอื่น ๆ นอกจากนั้นแล้วยังมีข้อบกพร่องอยู่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนการดำเนินการวางและจัดทำผังเมืองรวมอยู่บางประการ ได้แก่ ปัญหาตามมาตรา 30 กำหนดเงื่อนไขของการยื่นคำร้องแสดงความคิดเห็นไว้ โดยประชาชนจะมีสิทธิยื่นคำร้องแสดงความคิดเห็นขอแก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกได้ต้องเข้าเงื่อนไขว่าเป็นเรื่องขอให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง หรือยกเลิก ซึ่งต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเป็นเรื่องที่ผู้ยื่นคำร้องได้แสดงความคิดเห็นไว้ในขั้นตอนการรับฟังความคิดเห็นเท่านั้น กล่าวคือหากไม่สามารถพิสูจน์ถึงประโยชน์สาธารณะหรือมีเหตุอันใด ที่ทำให้ไม่มีการหยิบยกประเด็นความคิดเห็นไว้ สิทธิในการขอแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกข้อกำหนดตามมาตรา 22 (5) ซึ่งถือเป็นการจำกัดสิทธิของประชาชนโดยการกำหนดเงื่อนไขที่ประชาชนจะสามารถควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจทางปกครองของรัฐได้เฉพาะในบางเรื่องบางกรณีเท่านั้น ซึ่งขัดต่อแนวคิดของการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการตรวจสอบเหตุผลและความจำเป็นของรัฐที่จะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และควบคุมการใช้อำนาจทางปกครองไม่ให้เกินขอบเขตความจำเป็น และเกินขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจไว้ เพื่อให้การกระทำทางปกครองเป็นไปตามหลักนิติรัฐอย่างแท้จริง

ในขั้นตอนการติดตามประเมินผลผังเมืองตามมาตรา 34 ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรมโยธาธิการและผังเมืองหรือเจ้าพนักงานท้องถิ่นเท่านั้น โดยไม่มีการกำหนดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งขัดกับหลักการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐภายหลังจากได้ใช้อำนาจทางปกครองไปแล้วในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แม้ว่าในตอนท้ายของมาตรา 34 วรรค 2 จะมีการกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่หากสังเกตจากแนวปฏิบัติตามประกาศคณะกรรมการผังเมืองเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการรับฟังความคิดเห็น การปรึกษาหารือ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางและจัดทำผังเมืองรวม พ.ศ. 2565 ไม่ปรากฏว่ามีการกล่าวถึงกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนตามมาตรา 34 อยู่เลย ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาการตีความหรือการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐเนื่องจากความชัดเจนแน่นอนในทางกฎหมาย และไม่อาจรับรองได้ว่าหากมีการรับฟังความคิดเห็นเกิดขึ้นจะยึดแนวปฏิบัติเดียวกับในประกาศฯหรือไม่

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการออกกฎหมายลำดับรองคือ ประกาศคณะกรรมการผังเมืองเรื่องหลักเกณฑ์และวิธีการรับฟังความคิดเห็น การปรึกษาหารือ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางและจัดทำผังเมืองรวม พ.ศ. 2565 ซึ่งกำหนดรายละเอียดของการรับฟังความคิดเห็น การปรึกษาหารือ และการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ แต่การกำหนดขั้นตอนเหล่านี้แม้จะสร้างบรรทัดฐานในเชิงปฏิบัติที่ชัดเจนขึ้นก็จริง แต่แนวปฏิบัติดังกล่าวย่อมเป็นอันไร้ผล หากการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ได้ถูกกำหนดไว้ในกฎหมายแม่บท (พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562) นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าแม้ตามประกาศฯ พ.ศ. 2565 ฉบับนี้มีการกำหนดวิธีการและแนวปฏิบัติอย่างชัดเจนและมีการรับรองหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สอดคล้องกับกฎหมายต่างประเทศ รวมทั้งสร้างหลักประกันในเชิงกฎหมายว่าความคิดเห็นของประชาชน

จะถูกนำไปพิจารณาต่อไป แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันแนวปฏิบัติดังกล่าวถูกจำกัดไว้เพียงการจัดทำผังเมืองรวมเท่านั้น ยังไม่รวมถึงการจัดทำวางและจัดทำผังนโยบายระดับประเทศ ผังนโยบายระดับภาค ผังนโยบายระดับจังหวัด และผังเมืองเฉพาะแต่อย่างใด

อีกความท้าทายหนึ่งคือ ที่ผ่านมามีขั้นตอนรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เกิดปัญหาที่ผู้มีส่วนได้เสียไม่ได้ไปร่วมแสดงความคิดเห็นหรือรับรู้การวางและจัดทำผังเมือง เนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจ และข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูล จึงทำให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้ได้รับประโยชน์จากการวางและจัดทำผังเมืองได้อย่างเต็มที่ไม่เกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ (สกล รัชการศรี, 2564, หน้า 2) ดังนั้นจึงเป็นความท้าทายทั้งในเชิงกฎหมายที่จะต้องบัญญัติให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกกระบวนการและมีกฎหมายกำหนดแนวปฏิบัติอย่างชัดเจนเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วม อีกทั้งเป็นความท้าทายในเชิงปฏิบัติของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องและเจ้าพนักงานของรัฐ ที่จะต้องส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูล และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม โดยรับฟังและนำเอาความเห็นต่าง ๆ ไปพิจารณาอย่างมีประสิทธิภาพ มิใช่เพียงทำในเชิงสัญลักษณ์เพื่อให้เข้าเกณฑ์ของกฎหมายโดยมิได้คำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนเป็นสาระสำคัญ

ปัญหาในทางกฎหมายที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 ยังไม่ใช่ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยแท้ตามหลักการที่ควรจะเป็น ซึ่งแตกต่างจากในต่างประเทศที่ได้ศึกษาในงานวิจัยนี้

สหราชอาณาจักร กฎหมายกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการผังเมืองในรูปแบบของการปรึกษาหารือ (Consultation) กล่าวคือ หน่วยงานผังเมืองจะต้องจัดให้มีการปรึกษาหารือประชาชนในพื้นที่ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดการประชุมรับฟังความคิดเห็นหรือประชาพิจารณ์ (Public Hearing) การจัดประชุมไต่สวนสาธารณะ (Public Inquiries) (Callies, 2009, p. 284) กระบวนการผังเมืองเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ตอนต้นของกระบวนการวางผัง ไปจนถึงการปฏิบัติผังเมือง รูปแบบของการมีส่วนร่วมได้รับการกำหนดให้เหมาะสมกับลักษณะประชากร และพื้นฐานของประเทศ นอกเหนือจากการกำหนดโดยกฎหมายแล้ว การมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีความหลากหลายผันแปรไปตามรูปแบบเฉพาะของการบริหารจัดการผังเมืองในท้องถิ่นนั้น ๆ นอกจากนี้ยังมีกฎหมายกำหนดให้ท้องถิ่นที่จัดทำแผนต้องเผยแพร่แผน เพื่อให้สาธารณชนตรวจสอบและให้ความเห็นหรือคัดค้าน โดยเจ้าพนักงานผังเมืองท้องถิ่น ต้องจัดเก็บแผนไว้ให้ตรวจสอบ ณ ที่ทำการของเจ้าพนักงาน ผังเมืองท้องถิ่น และประกาศให้สาธารณชนทราบ รวมทั้งประกาศในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น พร้อมทั้งระบุว่า ประชาชนสามารถยื่นคำคัดค้านได้ภายในเวลาที่กำหนด (6 สัปดาห์) ทั้งนี้เจ้าพนักงานผังเมืองท้องถิ่นไม่สามารถลงมติรับ (Adopt) แผนที่จัดทำขึ้นจนกว่าได้ พิจารณาคำคัดค้าน อีกทั้งกฎหมายยังกำหนดกลไกเสริมในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนอีกขั้นตอนหนึ่ง โดยกำหนดเรื่องการตรวจสอบข้อเท็จจริงในสาธารณะ (Examination in public) หรือการไต่สวนข้อเท็จจริงในสาธารณะ (local inquiry) ซึ่งดำเนินการโดยบุคคลที่รัฐมนตรีแต่งตั้ง

(เป็นอิสระจากอำนาจของท้องถิ่น) เพื่อเป็นการตรวจสอบถ่วงดุลอำนาจอีกชั้นหนึ่งด้วย (ศูนย์บริการวิชาการ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ช), 2547, หน้า 6-11 – 6-13)

สหรัฐอเมริกา ลักษณะสำคัญทางด้านกฎหมายที่เอื้อให้การผังเมืองในประเทศสหรัฐอเมริกา ประสบความสำเร็จ คือ มีการมอบอำนาจจากรัฐบาลมลรัฐให้รัฐบาลท้องถิ่นมีอำนาจและใช้อำนาจ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ นอกจากนี้ยังให้อำนาจในการควบคุมกำกับดูแลการใช้ประโยชน์ที่ดินที่อยู่ในเขตการปกครอง โดยอาศัยกฎหมายมอบอำนาจที่เรียกว่า The Planning and Zoning Enabling Act และมีการควบคุมการใช้อำนาจที่ชัดเจนและโปร่งใส ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถนำเสนอแผนและผังไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ ในหลายมลรัฐประชาชนอาจจะเข้าชื่อกันเสนอกฎหมายได้ (Initiative) บางมลรัฐมีกฎหมาย มลรัฐ ยอมให้ประชาชนเข้าชื่อกันเสนอกฎหมายควบคุมย่านได้ (เช่น มลรัฐ California, มลรัฐ Ohio) ในสหรัฐอเมริกาแต่ละรัฐต่าง ๆ ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ขั้นตอนการกำหนดความ มุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของชุมชน (Clarification of Community Goals and objectives) โดยระบบการ ผังเมืองจะเริ่มต้นจากความต้องการของประชาชน หน่วยงานของรัฐทำหน้าที่เพียงสนับสนุนทรัพยากรและ อำนาจการเพื่อบรรลุเป้าประสงค์เท่านั้น โดยเริ่มจากการระดมความคิดเห็นในการสร้างเมืองในอนาคต การ จัดทำวิสัยทัศน์ และกำหนดเป้าหมาย (จันทรฉาย ศรีทิพย์อาสน์, 2558, หน้า 104) ต่อมาในขั้นตอนการจัดทำ ผังเมืองหรือการแก้ไขผังเมือง จะกำหนดให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยจัดให้มีการแจ้งข่าวแก่สาธารณะ อย่างเพียงพอ ในการวางและจัดทำ แก้ไข ปรับปรุงแผนและผังเมือง นอกจากนี้ให้มีการเสนอความคิดเห็น เป็นลายลักษณ์อักษร จัดให้มีการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) หรือการเสวนา (Forum) อย่างน้อย 2 ครั้ง การสำรวจ การสัมภาษณ์ หรือเชิญชวนให้เข้าร่วมการประชุม และจะต้องมีการตอบสนองต่อความ คิดเห็นของประชาชนกับจัดประชุมอีกอย่างน้อย 1 ครั้งก่อนเสนอแผนเพื่อชี้แจงให้ประชาชนทราบถึงเนื้อหา ของร่างผังเมืองและเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะ แก้ไข หรือเพิ่มเติม อีกทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องแจ้งเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ให้ทราบถึงการกระทำใดๆ ที่กระทบต่อทรัพย์สิน โดยผ่านการโฆษณาทาง หนังสือพิมพ์ที่เผยแพร่ในพื้นที่หรือโดยวิธีการอื่น (จันทรฉาย ศรีทิพย์อาสน์, 2558, หน้า 107-108)

ประเทศญี่ปุ่น ในการออกกฎหมายหรือการเสนอผังเมือง จังหวัดและเทศบาลจะต้องจัดให้มีการรับฟังความเห็นจากประชาชนผ่านกระบวนการประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เพื่อสะท้อนความ ต้องการที่แท้จริง โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะนำเอาความคิดเห็นนี้ไปดำเนินการต่อตามกระบวนการ ที่กฎหมายกำหนด* หลังจากมีการเสนอผังเมืองแล้ว จะต้องมีการประกาศเพื่อแจ้งให้สาธารณชนได้ทราบ และตรวจสอบร่วมกันเป็นเวลา 2 สัปดาห์นับจากวันประกาศ โดยประชาชนสามารถทำความเข้าใจต่อ จังหวัดหรือเทศบาลภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว สำหรับพื้นที่ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ จะมีกระบวนการ การสอบถามความเห็นจากเจ้าของที่ดิน เจ้าของสิทธิเหนือพื้นดิน และผู้ถือสิทธิ์ใด ๆ ที่เกี่ยวกับที่ดินภายใน

* มาตรา 16 (1) แห่ง City Planning Act 1968

พื้นที่ที่ดังกล่าวเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาที่ดิน* หลังจากขั้นตอนการเสนอผังเมืองแล้ว เมื่อมีการประกาศใช้ผังเมืองจะต้องมีการเผยแพร่ประกาศต่อสาธารณชนอีกครั้งหนึ่ง โดยประกาศเผยแพร่สำเนาเอกสารที่เกี่ยวข้องให้สาธารณชนรับทราบ ณ ที่ทำการสำนักงานจังหวัดหรือเทศบาลที่เกี่ยวข้อง** นอกจากนี้ หากผังเมืองที่ใช้อยู่จะมีการปรับปรุงแก้ไข จังหวัดและเทศบาลก็ต้องดำเนินการเช่นเดียวกับตอนเสนอผังเมืองใหม่โดยไม่ชักช้า (ยกเว้นการปรับปรุงเล็กน้อย)*** ซึ่งจะเห็นได้ว่าประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผน การจัดทำและการปรับปรุงแก้ไขผังเมือง

จะเห็นได้ว่าในต่างประเทศมีการผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) กล่าวคือ ประชาชนเข้าถึงโอกาสในการแสดงความคิดเห็น ตั้งแต่ในขั้นตอนริเริ่มโครงการ ขั้นตอนการร่วมพิจารณา การร่วมตัดสินใจ ขั้นตอนการร่วมลงมือปฏิบัติ และขั้นตอนการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ที่ได้กระทำลงไป ซึ่งในประเทศไทยควรยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับมาตรฐานเดียวกับต่างประเทศเพื่อรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามครรลองประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้ในประเทศไทยยังควรออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ในระดับพระราชบัญญัติอย่างเป็นทางการจะเป็นกิจจะลักษณะเพื่อเป็นแนวปฏิบัติที่รับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในภาพรวมซึ่งนำมาใช้บังคับกับการจัดการพื้นที่และการจัดทำผังเมืองด้วย (สกล รักษาศรี, 2564, หน้า 4) เพื่อให้เกิดความชัดเจนแน่นอนในทางกฎหมายทั้งในด้านแนวทางปฏิบัติในการทำประชาพิจารณ์และในด้านการรับรองว่าความคิดเห็นของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาในกระบวนการออกนโยบายพัฒนาเมืองและการจัดทำผังเมืองอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ

2.2 ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางและจัดทำผังเมืองตามพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561

ประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนถูกตั้งคำถามเป็นอย่างมากหลังจากมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 เนื่องจากการใช้อำนาจส่วนใหญ่ถูกกำหนดไว้ที่คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทรองเท่านั้น อีกทั้งยังกำหนดขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความคิดเห็น การปรึกษาหารือ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ในระดับที่ต่ำกว่าที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 (สัจจวัฒน์ เรืองกาญจน์กุล, 2564, หน้า 173) ตัวอย่างเช่น

มาตรา 9 แห่งพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 กำหนดว่า ในการดำเนินการเพื่อพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก หากคณะกรรมการนโยบายเห็นว่ากฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ หรือคำสั่งใดก่อให้เกิดความไม่สะดวกหรือล่าช้า มีความซ้ำซ้อนหรือเป็นการเพิ่มภาระ

* มาตรา 17 แห่ง City Planning Act 1968

** มาตรา 20(2) แห่ง City Planning Act 1968

*** มาตรา 21 (2) แห่ง City Planning Act 1968

การดำเนินการโดยไม่จำเป็น หรือมีปัญหาหรืออุปสรรคอื่นใด ให้คณะกรรมการนโยบายเสนอต่อ คณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาให้มีการดำเนินการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ หรือคำสั่งดังกล่าว หรือมีกฎหมายขึ้นใหม่ เพื่อให้การพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกมีประสิทธิภาพ สะดวก และรวดเร็ว ทั้งนี้ ต้องไม่กระทบต่อความเสมอภาค สิทธิและเสรีภาพของประชาชน และต้องไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นการให้อำนาจเบ็ดเสร็จแก่คณะกรรมการนโยบายโดยไม่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนเลย แม้จะมีการกำหนดเงื่อนไขในเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่ก็เป็นการใช้ดุลพินิจเพียงฝ่ายเดียวของคณะกรรมการนโยบายที่ไม่ได้ยึดโยงอยู่บนเสียงสะท้อนของประชาชนอย่างที่ควรจะเป็น

ประเด็นที่ถูกตั้งคำถามที่สำคัญอีกประเด็นหนึ่งคือ หากพิจารณาด้านผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่จะส่งผลกระทบยาวต่อชุมชนและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ จะพบว่าในช่วงของการจัดตั้งโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกซึ่งมีเป้าหมายในการยกระดับด้านการผลิตและอุตสาหกรรม ไม่มีการศึกษา และจัดทำรายงานประเมินผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม (EIA) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดวางผังเมืองอย่างยั่งยืนตามหลักสากล (Chalifour et al., 2007, p. 3) อีกทั้งไม่มีการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (SEA) การประเมินทางเลือกของการไม่มีนโยบายเป็นหนึ่งในตัวเลือก (no-action alternative) และการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ในทุกขั้นตอน โดยเฉพาะก่อนการดำเนินนโยบาย จากกรณีดังกล่าวเครือข่ายชุมชนและตัวแทนประชาชนหลายพื้นที่ใน 3 จังหวัดภาคตะวันออกที่ได้รับผลกระทบความเสียหายจากบังคับใช้ผังเมืองเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกจึงได้ใช้สิทธิการฟ้องคดีต่อศาลปกครอง โดยได้ยื่นฟ้องคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ในฐานะที่ออกประกาศเรื่องแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกและคณะรัฐมนตรีในฐานะที่อนุมัติแผนผังดังกล่าวต่อศาลปกครองสูงสุดเมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 โดยขอให้ศาลปกครองพิพากษาเพิกถอนประกาศคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เรื่อง แผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน และแผนผังการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2562 โดยกำหนดเงื่อนไขให้คณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกและคณะรัฐมนตรี ดำเนินการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมระดับยุทธศาสตร์ (SEA) และให้ดำเนินการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยให้ผู้ฟ้องคดีและชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างมีความหมายก่อนการจัดทำแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินและแผนผังการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (มูลนิธินิติธรรมสิ่งแวดล้อม, 2564)*

* ประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในบทความนี้ ต้องการชี้ให้เห็นถึงการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน จนนำไปสู่ประเด็นข้อพิพาททางกฎหมายเท่านั้น มิได้อยู่ในวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่อย่างใด จึงมิได้ศึกษาในประเด็นกฎหมายสิ่งแวดล้อมในบทความนี้

ดังที่คุณสฤณี อาชวานันทกุลได้กล่าวในบทความว่า “การมีส่วนร่วม โดยเฉพาะของประชาชนที่ลุ่มเสี่ยงจะได้รับผลกระทบ เป็นหัวใจที่ขาดไม่ได้ของหลัก “การพัฒนาที่ยั่งยืน” เพราะผู้ดำเนินโครงการไม่ใช่ผู้ที่อาศัยในพื้นที่ ย่อมไม่อาจหยั่งรู้เองได้ว่าคนในพื้นที่กังวลเรื่องอะไรบ้าง โครงการของตัวเองน่าจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตอย่างไรบ้าง ถ้าหากไม่ไปหารือกับพวกเขาอย่างจริงจัง” (สฤณี อาชวานันทกุล, 2562) โดยมีการเสนอว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในที่นี้ ต้องเป็นในลักษณะที่เป็น “การมีส่วนร่วมที่มีความหมาย” หรือ meaningful engagement) ทั้งนี้การมีส่วนร่วมที่มีความหมายเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเป็นการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ทุกระบวนการในการพัฒนาต้องตั้งอยู่บนฐานของการเคารพสิทธิมนุษยชนและหลักนิติรัฐ (สฤณี อาชวานันทกุล, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับบทวิเคราะห์ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัยณรงค์ เครือนวน ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า “ในบริบทของเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก การมีส่วนร่วมจะเป็นไปตามกลไกของรัฐเป็นตัวตั้งมาโดยตลอด ประชาชนเป็นเพียงผู้รองรับ กลไกของรัฐจึงกำหนดทิศทางการมีส่วนร่วมเป็นหลัก หากภาคประชาชนไม่เข้มแข็ง กลไกรัฐจะเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมเฉพาะเท่าที่จำเป็นหรือตามบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น จึงทำให้ในท้ายที่สุดการมีส่วนร่วมของประชาชนกลายเป็นเพียงพิธีกรรมเชิงสัญลักษณ์” (ชัยณรงค์ เครือนวน, 2563) ทั้งนี้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งที่ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ควรจะต้องเกิดขึ้นในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เนื่องจากมีบทเรียนจากโครงการ Eastern Seaboard ที่ยังคงส่งผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดมาจนถึงปัจจุบัน (สัจจวัฒน์ เรืองกาญจน์กุล, 2564, หน้า 175) ดังนั้นเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำรอย จึงควรที่จะต้องมีการออกกฎหมายและการขับเคลื่อนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย

อภิปรายผล

จากการศึกษากฎหมายของสหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น จะเห็นถึงการให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม สะท้อนถึงหลักการประชาชนในท้องถิ่นซึ่งมีสิทธิที่จะกำหนดชะตากรรมของตนเอง จึงควรจัดทำผังเมืองสำหรับท้องถิ่นตนเอง โดยเหตุผลสำคัญที่ต่างประเทศให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นซึ่งเป็นองค์กรที่ใกล้ชิดกับพื้นที่มากที่สุดในการจัดทำผังเมือง ในบริบทของประเทศไทย แม้ว่าจะไม่ได้ให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเต็มรูปแบบในด้านการพัฒนาเมืองและการวางผังเมือง อีกทั้งในพื้นที่จังหวัดระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา ยังอยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 ด้วยนั้น ควรจะมีการกำหนดอย่างชัดเจนถึงกระบวนการจัดทำผังเมืองทั้งในแง่ขั้นตอนและผู้มีอำนาจอย่างชัดเจน โดยควรเน้นบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ชัดเจนขึ้นและสนับสนุนบทบาทให้มากขึ้นกว่าที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 ที่ใช้บังคับอยู่ เพื่อสร้างความเชื่อมโยงกับท้องถิ่นและแสดงถึงระบบการบริหารราชการแบบกระจายอำนาจอย่างแท้จริงตามวิถีประชาธิปไตยสมัยใหม่ที่เน้นการมีส่วนร่วม ซึ่งถือเป็นทางออกที่เป็นไปตามหลักนิติรัฐเพื่อรับรองสิทธิของประชาชน

ลดข้อกีดกันในด้านการเอื้อประโยชน์แก่กลุ่มทุน และนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนได้พร้อม ๆ กันอีกด้วย นอกจากนี้การเพิ่มบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังสอดคล้องกับกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ The Town and Country Planning Act 1990 ของสหราชอาณาจักร, The Standard State Zoning Enabling Act 1926 ของสหรัฐอเมริกา, The Standard Planning Enabling Act of 1928 ของสหรัฐอเมริกา, Georgia Planning Act 1989 ของมลรัฐจอร์เจีย สหรัฐอเมริกา และ The City Planning Act 1968 ของประเทศญี่ปุ่น

จากประเด็นปัญหาในการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศไทยจะพบว่า มีประเด็นที่ต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายทั้งในส่วนพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 โดยผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้น 3 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะสั้น ควรแก้ไขพระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 และกฎหมายลูกทั้งหมด โดยเฉพาะประกาศคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เรื่อง แผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน และแผนผังการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภค เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2562 ให้สอดคล้องกับหลักการแสดงความคิดเห็น การปรึกษาหารือ และการมีส่วนร่วมของประชาชนตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 และนำเอาประกาศคณะกรรมการผังเมืองเรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการรับฟังความคิดเห็น การปรึกษาหารือ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางและจัดทำผังเมืองรวม พ.ศ. 2565 มาใช้บังคับในการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

ระยะกลาง ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 โดยแก้ไขในส่วนที่ประชาชนถูกจำกัดสิทธิในการมีส่วนร่วมในการเสนอแก้ไขและการทบทวนผลการใช้บังคับผังเมือง โดยยึดแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ที่ว่าการดำเนินการใด ๆ ก็ตาม อันจะมีผลกระทบต่อบุคคลใด หรือเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินการนั้น ควรจะต้องมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในทุกขั้นตอนอย่างไม่มีการตั้งเงื่อนไขจำกัดสิทธิอย่างไม่เป็นธรรม ในทำนองเดียวกับที่กำหนดไว้ในกฎหมายต่างประเทศ นอกจากนี้ประชาชนยังมีส่วนร่วมในการรับรู้และตรวจสอบการใช้ผังเมืองรวมไปถึงขั้นตอนประเมินและปรับปรุงแก้ไขผังเมืองอีกด้วยนอกจากนี้ในปัจจุบันตามประกาศคณะกรรมการผังเมืองเรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการรับฟังความคิดเห็น การปรึกษาหารือ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางและจัดทำผังเมืองรวม พ.ศ. 2565 ซึ่งเป็นกฎหมายลูกของพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 นั้น ถูกใช้บังคับกับการจัดทำผังเมืองรวมเท่านั้น ยังไม่รวมถึงการจัดทำวางและจัดทำผังนโยบายระดับประเทศ ผังนโยบายระดับภาค ผังนโยบายระดับจังหวัด และผังเมืองเฉพาะแต่อย่างใด จึงควรมีการออกกฎหมายลูกให้ครอบคลุมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางและจัดทำผังเมืองทุกประเภท และครอบคลุมทุกกระบวนการตั้งแต่การวาง จัดทำ แก้ไข และประเมินผลการใช้ผังเมืองด้วย ในลักษณะเดียวกับ The City Planning Act 1968 ของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งกำหนดหลักการที่ชัดเจนว่า ในการออกกฎหมายหรือการเสนอผังเมือง จังหวัดและเทศบาลจะต้องจัดให้มีการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) จาก

ประชาชนในพื้นที่ ตามมาตรา 16 (1) แห่ง City Planning Act 1968 หลังจากมีการเสนอผังเมืองแล้ว จะต้องมีการประกาศเพื่อแจ้งให้สาธารณชนได้ทราบและตรวจสอบร่วมกันเป็นเวลา 2 สัปดาห์นับจากวันประกาศ โดยประชาชนสามารถทำความเข้าใจต่อจังหวัดหรือเทศบาลภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าว สำหรับพื้นที่ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ จะมีกระบวนการการสอบถามความเห็นจากเจ้าของที่ดิน เจ้าของสิทธิเหนือที่ดิน และผู้ถือสิทธิ์ใด ๆ ที่เกี่ยวกับที่ดินภายในพื้นที่ที่ดังกล่าวเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาที่ดิน ตามมาตรา 17 แห่ง City Planning Act 1968 หลังจากขั้นตอนการเสนอผังเมืองแล้ว เมื่อมีการประกาศใช้ผังเมืองจะต้องมีการเผยแพร่ประกาศต่อสาธารณชนอีกครั้งหนึ่ง โดยประกาศเผยแพร่สำเนาเอกสารที่เกี่ยวข้องให้สาธารณชนรับทราบ ณ ที่ทำการสำนักงานจังหวัดหรือเทศบาลที่เกี่ยวข้องตาม มาตรา 20(2) แห่ง City Planning Act 1968

นอกจากนี้หากผังเมืองที่ใช้อยู่จะมีการปรับปรุงแก้ไข จังหวัดและเทศบาลก็ต้องดำเนินการเช่นเดียวกับตอนเสนอผังเมืองใหม่โดยไม่ชักช้า (ยกเว้นการปรับปรุงเล็กน้อย) ตามมาตรา 21(2) แห่ง City Planning Act 1968 จะเห็นได้ว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางผ่านกระบวนการทำประชาพิจารณ์ตั้งแต่ในขั้นตอนการกำหนดนโยบายเสนอแผนผังเมือง การแจ้งข้อมูลแก่ประชาชนเพื่อการตรวจสอบที่โปร่งใส โดยเฉพาะผู้มีส่วนได้เสียในที่ดินที่ได้รับผลกระทบ

ระยะยาว การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) ควรมีหลักการและแนวปฏิบัติที่ชัดเจน โดยเฉพาะการทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เพื่อเปิดโอกาสในการรับฟังความคิดเห็นและเสียงสะท้อนจากประชาชน อีกทั้งรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐหรือรัฐสภาก็จะได้นำเอาความคิดเห็นเหล่านั้นเข้าไปประกอบการพิจารณาตัดสินใจต่อไป ทั้งนี้ในปัจจุบันประเทศไทย ยังไม่มีกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการทำประชาพิจารณ์ในระดับพระราชบัญญัติ ดังนั้นในระยะยาว ผู้วิจัยขอเสนอให้มีการจัดทำกฎหมายดังกล่าว เพื่อประโยชน์ในสร้างบรรทัดฐานของการทำประชาพิจารณ์ในประเทศไทย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในด้านอื่น ๆ ไม่เฉพาะเรื่องการพัฒนาพื้นที่และการวางผังเมืองอีกด้วย หากมีกฎหมายในเรื่องการทำประชาพิจารณ์แล้ว ควรมีการแก้ไขพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561 และกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้อง โดยเพิ่มเติมเอาการทำประชาพิจารณ์เป็นอีกวิธีการหนึ่งในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำผังเมืองด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติในต่างประเทศ

รายการอ้างอิง

โกวิท พวงงาม. (2550). *การปกครองท้องถิ่นว่าด้วยทฤษฎี แนวคิด และหลักการ*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เพอร์เน็ท.
จันทร์ฉาย ศรีทิพย์อาสน์. (2558) *ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.*

2518. วันที่ค้นข้อมูล 20 ตุลาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://libdoc.dpu.ac.th/thesis/159263.pdf>
จาตุร อภิชาติบุตร. (2561). *หลักประชาธิปไตย: การมีส่วนร่วมของประชาชน*. วันที่ค้นข้อมูล 20 ตุลาคม
2566, เข้าถึงได้จาก https://www.constitutionalcourt.or.th/occ_web/ewt_dl_link.php?nid=10426
ชัยณรงค์ เครือนวน. (2563). *การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนกับโครงการพัฒนาของภาครัฐ EEC*. วันที่ค้น
ข้อมูล 20 ตุลาคม 2566, เข้าถึงได้จาก

<https://wewatchthailand.org/%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%B5%E0%B8%AA%E0%B9%88%E0%B8%A7%E0%B8%99%E0%B8%A3%E0%B9%88%E0%B8%A7%E0%B8%A1%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0/>

ทิพวรรณ บุญย์เพิ่ม. (2552). *มาตรการควบคุมทางกายภาพสำหรับการพัฒนาเมือง: กรณีศึกษาประเทศญี่ปุ่น, วารสารการจัดการสมัยใหม่*, 7(2), 1-12.

ณัฐ บุญกวิน. (2565). *ปัญหาทางกฎหมายในการมีส่วนร่วมของประชาชนในผังเมืองรวมตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562*. วันที่ค้นข้อมูล 20 ตุลาคม 2566, เข้าถึงได้จาก
http://www.lawgrad.ru.ac.th/AbstractsFile/6324011274/16757517999b339a7ec8208a6b9b5dff262635a821_abstract.pdf

นิพนธ์ วิเชียรน้อย. (2554). *การผังเมืองและการพัฒนาเมือง: กฎหมายที่เกี่ยวข้อง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มูลนิธินิติธรรมสิ่งแวดล้อม. (2564). *เปิดคำฟ้องเพิกถอน “ผังเมือง EEC”: การพัฒนาของรัฐที่ทิ้งประชาชนไว้ข้างหลัง*. วันที่ค้นข้อมูล 20 ตุลาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <https://enlawfoundation.org/recap-eec-2564-01/>

ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ก). (2547) *หลักกฎหมายผังเมืองและระบบการผังเมืองของต่างประเทศ กรณีศึกษา: ประเทศสหรัฐอเมริกา*. {รายงานการศึกษาลับสุดท้าย}

ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ข). (2547) *หลักกฎหมายผังเมืองและระบบการผังเมืองของต่างประเทศ กรณีศึกษา: ประเทศสหราชอาณาจักร*. {รายงานการศึกษาลับสุดท้าย}

สกล รัชการศิริ. (2564). *ปัญหาการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียการวางการปรับเปลี่ยนและการวางการจัดทำผังเมืองใหม่ตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562*. วันที่ค้นข้อมูล 20 ตุลาคม 2566, เข้าถึงได้จาก <http://www.lawgrad.ru.ac.th/AbstractsFile/6224011238/1646285019597b4eaf2f92a0d>

b4915e692cfd283c3_abstract.pdf

สฤณี อาชวานันทกุล. (2562). อีอีซีกับการพัฒนาที่ยั่งยืน?: กลไก (ไว้) ส่วนร่วม. วันที่ค้นข้อมูล 20 ตุลาคม

2566, เข้าถึงได้จาก <https://themomentum.co/eec-civil-participation-process/>

สัจจวัฒน์ เรืองกาญจน์กุล. (2564). ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายผังเมืองในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก.

วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, 10(2), 170-178.

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (2561). แผนภาพรวมเพื่อการพัฒนาเขต

พัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2560 – 2565. วันที่ค้นข้อมูล 20 ตุลาคม 2566, เข้าถึงได้จาก

<https://www.eeco.or.th/th/filedownload/1478/cf4092afd2456bb1f03995574db27a75.pdf>

อรทัย กักพล. (2552). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน สำหรับนักบริหารท้องถิ่น. กรุงเทพฯ:

จริยสุนทวงศ์การพิมพ์.

อภิชัย พันธเสน, วรรณา ประยุกต์วงศ์, จิตติพล รักดีวานิช, ธรรมวิมล สุขเสริม และเอกลักษณ์ สุวรรณการ.

(2560). โครงการการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษของประเทศไทยและการสังเคราะห์ความรู้

จากชุดโครงการพื้นที่โครงการระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตกและระเบียงเศรษฐกิจตอน

ใต้ในมิติการเมือง กฎหมาย สังคม เศรษฐกิจ ระยะที่ 2: การเคลื่อนย้ายมนุษย์. [รายงานฉบับ

สมบูรณ์ เล่มที่ 1 เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม]

เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล. (2563). คำอธิบายกฎหมายผังเมือง. โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน,

คณะนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

EEC, (2562). ความเป็นมาของ อีอีซี. วันที่ค้นข้อมูล 20 ตุลาคม 2566, เข้าถึงได้จาก

<https://www.eeco.or.th/th/government-initiative>

EEC. (2567). เศรษฐกิจอีอีซีครึ่งปีแรกของปีงบประมาณ 2567 (ตุลาคม 2566 - มีนาคม 2567) และแนวโน้ม.

วันที่ค้นข้อมูล 20 ตุลาคม 2566, เข้าถึงได้จาก [https://www.eeco.or.th/th/quarterly-economic-](https://www.eeco.or.th/th/quarterly-economic-report/1808)

report/1808

iLaw. (2562). “EEC” เขตเศรษฐกิจ “พิเศษ” สำหรับใคร?. วันที่ค้นข้อมูล 20 ตุลาคม 2566, เข้าถึงได้จาก

<https://www.ilaw.or.th/articles/3700>

Callies, D. L. (2009). Town and Country Planning in the United Kingdom. *Environmental Laws and Their*

Enforcement, II, 267-286.

Chalifour, N. J., Kameri-Mbote, P., Lye, L. H., & Nolon, J. R. (2007). *Land Use Law for Sustainable*

Development. UK: Cambridge University Press.

Grimm, D. (2016). *Constitutionalism: Past, Present, Future*. UK: Oxford University Press.

Mandelker, D. R., & Cunningham, R. A. (1985). *Planning and Control of Land Development: Cases and*

Materials (2nd ed.). Virginia: The Michie Company.

คำแนะนำสำหรับการเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ได้จัดทำวารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ บุคลากร นิสิต นักศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้มีโอกาสเสนอผลงานทางวิชาการ ในสาขารัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ และสาขาที่เกี่ยวข้อง ให้ได้มีโอกาสเสนอผลงานทางวิชาการเพื่อเผยแพร่สู่สาธารณชน

กองบรรณาธิการวารสารจึงขอเชิญชวนคณาจารย์ บุคลากร นิสิต นักศึกษา และผู้ที่สนใจส่งบทความวิชาการ บทความงานวิจัย และบทความปริทรรศน์ (Review Article) เพื่อจัดพิมพ์เผยแพร่ในวารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย ซึ่งเป็นวารสารราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ) มีกำหนดการตีพิมพ์ในเดือนมิถุนายน และธันวาคม ของทุกปี

ข้อกำหนดของการเขียนบทความ ดังนี้

1. ความยาวของบทความ 15-20 หน้ากระดาษ A4
2. ชนิดของอักษรที่พิมพ์ Angsana New ขนาด 16 พอยท์
3. รูปแบบการนำเสนอบทความวิชาการ

ประกอบด้วย

- ชื่อเรื่อง (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียน และตำแหน่ง สังกัด หน่วยงาน (หากเป็นนิสิตระดับหลักสูตรและสถาบันการศึกษา) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

- บทคัดย่อภาษาไทย 10-25 บรรทัด
- บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) โดยเนื้อต้องเหมือนกับบทคัดย่อภาษาไทย
- คำสำคัญ (Keywords) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทนำ
- เนื้อหา
- บทสรุป
- รายการอ้างอิง (นาม-ปี APA)

4. รูปแบบการนำเสนอบทความงานวิจัย ประกอบด้วย

- ชื่อเรื่องงานวิจัย (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียน และตำแหน่ง สังกัด หน่วยงาน (หากเป็นนิสิตระดับหลักสูตรและสถาบันการศึกษา) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

- บทคัดย่อภาษาไทย 10 -25 บรรทัด
- บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) โดยเนื้อต้องเหมือนกับบทคัดย่อภาษาไทย
- คำสำคัญ (Keywords) (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
- บทนำ
- วัตถุประสงค์การวิจัย
- กรอบแนวคิดการทำวิจัยหรือสมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี)
- ทบทวนวรรณกรรม (แนวคิด ทฤษฎี)
- วิธีการวิจัย
- ผลการวิจัย
- อภิปรายผลและข้อเสนอแนะการวิจัย
- รายการอ้างอิง (นาม-ปี APA)

5. การอ้างอิงเนื้อหาใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

ตัวอย่าง การอ้างอิงในเนื้อหา

(เชาวนะ ไตรมาศ, 2542 หน้า 9) หรือ เชาวนะ ไตรมาศ (2542, หน้า 9)

(Downs, 1957, p. 60) หรือ Downs (1957, p. 60)

ตัวอย่าง รายการอ้างอิง

เชาวนะ ไตรมาศ. (2542). *การเลือกตั้งแบบใหม่*. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายการศึกษา.

Downs, A. (1957). *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper and Row.

6. บทความที่ส่งเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อนและต้องไม่อยู่ระหว่างการเสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่น

สำหรับการจัดส่งบทความเพื่อตีพิมพ์นั้น

กรุณากรอกแบบนำส่งบทความแล้วสแกนพร้อมทั้งส่งไฟล์ข้อมูลของบทความมาที่

ระบบ ThaiJo: https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal

E-mail: polscilawjournal@gmail.com

***** กรณีที่บทความไม่ปฏิบัติตามขั้นตอน และรูปแบบการเขียนบทความอย่างครบถ้วน ขอสงวนสิทธิ์ในการส่งกลับไปยังผู้เขียน เพื่อความถูกต้องและเรียบร้อยต่อไป**

เบอร์โทรศัพท์ 0-3810-2369 ต่อ 105 หรือ 115, 0-3839-0243 ธารทิพย์ ภาวะวิภาต

ในกรณีที่บุคคลภายนอก ต้องชำระค่าลงวารสารการเมือง การบริหาร และ กฎหมาย จำนวน 2,500 บาท โดยชำระได้ที่คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หรือชำระผ่านทางธนาคารกรุงไทย ชื่อบัญชีมหาวิทยาลัยบูรพา เลขที่บัญชี 386-1-00442-9 สาขาแหลมทองบางแสน และส่งหลักฐานการชำระเงินมาที่ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา เลขที่ 169 ถ.ลงหาดบางแสน ต.แสนสุข อ. เมือง ชลบุรี 20131 หรือ Fax 038-393475 ต่อ 102 หรือ Scan แล้วส่ง E-mail: polscilawjournal@gmail.com

กองบรรณาธิการจะพิจารณาเสนอผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความและแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้เขียนบทความวิชาการ/ บทความวิจัยทราบ สำหรับบทความที่ผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วจะได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสารเพื่อเผยแพร่ต่อไป

อนึ่ง บทความทุกเรื่องที่ตีพิมพ์ในวารสารฯ จะได้รับการอ่านและการประเมินโดย ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ กองบรรณาธิการของสงวนสิทธิ์ในการบรรณาธิการ และ ลำดับการตีพิมพ์ก่อน – หลัง ทั้งนี้ถ้อยคำ ข้อเขียน ข้อคิดเห็นและข้อสรุปในบทความย่อและบทความทุกเรื่อง ถือเป็นผลงานวิชาการของผู้เขียน โดยกองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย

The Guidelines for Articles Submitting to be Considered for Publication in Journal of Politics, Administration and Law

Faculty of Political Science and Law, Burapha University offers Journal of Politics, Administration and Law with the objectives of promoting and supporting lecturers, personnel students and interested persons to have the opportunity to present and disseminate their academic work in political science, public administration and related fields.

The editorial board welcome lecturers, personnel and interested persons to send academic articles, research articles and review articles for print publication in Journal of Politics, Administration and Law. The journal publishes every 6 months (2 issues per year). The scheduled print publication months are June and December. The requirements are at follows;

1. The length of an article: 15 - 20 pages of A4 paper
2. The type of the printed characters: 16-point Angsana New font 16
3. The format for submitting academic articles consists of
 - Title (Thai and English) – Abstract (Thai and English)
 - Full Name, position and organization
 - Thai and English Abstract must have the same content.
 - The content of the Thai Abstract must be in accordance with the English one. The text length of Thai and English abstract altogether must not exceed 10 - 25 lines.
 - Keywords
 - Introduction
 - Main text
 - Conclusion
 - Reference
4. The format for writing research article/ The research article format consists of
 - Research Title (Thai and English)
 - Abstract (Thai and English)
 - Thai and English Abstract must have the same content.
 - Full Name, position and organization
 - The content of Thai Abstract must be in accordance with the English one.

The text length of Thai and English abstract altogether must not exceed 10 - 25 lines.

- Keywords
- Introduction
- Research Objective
- Conceptual Framework/ Research Hypothesis
- Review of Related Literatures
- Research Method
- Research Result
- Discussion and Research Suggestion
- Reference

5. A footnote citation format for text references is used as shown (APA style)

Example Citing References in Text

(Downs, 2012, p. 60) or Downs (2012, p. 60)

(Fawcett and Andrew, 1999, pp. 101-110) or Fawcett and Andrew (1999, pp. 101-110)

Example References

Ritchie, B. W. (2003). *Managing Educational Tourism*. Clevedon, UK: Channel

View Publications.

Lewin, K., Lippit, R., & White, R. K. (1939). Patterns of aggressive behavior in experimentally created social climates. *Journal of Social Psychology*, 10(2), 271-301.

BBC. (2013). *Chile's judges apologize for their actions after coup*. Retrieved September 5, 2015, from <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-23967816>

The authors can contact the editorial board via Email polscilawjournal@gmail.com in order to get a file about reference method for publishing in Journal of Politics, Administration and Law. Alternatively, the authors can check the format in the journal website.

6. The articles submitted to the journal to be reviewed for publication must not have already been published elsewhere and not currently be under consideration for publication by other journals

Regarding the article sending, please send

ThaiJo: https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal

E-mail: polscilawjournal@gmail.com

The editorial board will consider choices of referees to assess articles and notify the results to the authors of the academic/research articles. Accepted articles will be published in the Journal.

แบบนำส่งบทความ

วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์

1. ชื่อบทความ

ภาษาไทย.....

ภาษาอังกฤษ.....

2. ประเภทบทความ

☐ บทความวิจัย ☐ บทความวิชาการ

☐ บทความวิจารณ์หนังสือ ☐ บทความปริทัศน์

3. ชื่อ-สกุล ผู้เขียนบทความ

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

4. สถานที่ติดต่อเจ้าของบทความ (กรุณากรอกให้ชัดเจนด้วยตัวบรรจง)

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้ บ้านเลขที่ หมู่..... ถนน..... ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต..... จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์เคลื่อนที่..... E-mail.....

5. บุคคลที่สามารถติดต่อได้/ผู้ประสานงาน.....

โทรศัพท์เคลื่อนที่..... E-mail.....

6. การรับรองบทความ

☐ ขอรับรองว่าบทความต้นฉบับนี้ยังไม่เคย ได้รับการเผยแพร่และตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อน

☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว

☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมงานตามชื่อที่ระบุในบทความจริง

7. ลายมือชื่อเจ้าของบทความร่วมในการยินยอมให้นำส่งบทความ (กรุณาลงลายมือชื่อให้ครบทุกคน)

ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย ตัวบรรจง)	ชื่อ-สกุล (ภาษาไทย ตัวบรรจง)	หน่วยงาน	โทรศัพท์	E-mail

8. เอกสารนำส่ง

ThaiJo: https://www.tci-thaijo.org/index.php/polscilaw_journal

E-mail: polscilawjournal@gmail.com

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าข้อความดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

ลงชื่อ.....

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

วิสัยทัศน์ และพันธกิจ

วิสัยทัศน์

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ เป็นขุมปัญญาด้านการเมือง การปกครอง การบริหาร กฎหมายแห่งภาคตะวันออก

พันธกิจ

1. สร้างบัณฑิตให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ คุณธรรม ออกไปสร้างประโยชน์แก่สังคม
2. ผลิตงานวิชาการให้มีคุณภาพ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ทางวิชาการ หรือการปฏิบัติงานสาธารณะ
3. บริการวิชาการตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคม โดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม
4. สืบทอด ประยุกต์วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง การบริหาร กฎหมายไทยให้คงอยู่คู่สังคมไทย ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

Vision

Faculty of Political Science and Law is the Wisdom of Politics, Governance, Administrations, and Law of the Eastern Region

Missions

1. To deliver graduate students as valuable human resources who occupy knowledge and ethics to provide public services
2. To create qualified academic publications which contribute to academic purpose and public services
3. To provide academic services which meet local and social demands concerning social responsibility
4. To cultivate cultural, politic, governance, and legal dimensions strengthening Thai society in circumstances of social change

